T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
YAKINÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI

CUMHURİYET DÖNEMİNDE TUNCELİ(1940-1970)

DOKTORA TEZİ

DANIŞMAN	HAZIRLAYAN
PROF. DR. AHMET AKSIN	SAVAŞ SERTEL

ELAZIĞ-2012

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
YAKINÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI

CUMHURİYET DÖNEMİNDE TUNCELİ(1940-1970)

DOKTORA TEZİ

DANIŞMAN	HAZIRLAYAN
PROF. DR. AHMET AKSIN	SAVAŞ SERTEL

Jürimiz, tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonunda bu yüksek lisans / doktora tezini oy birliği / oy çokluğu ile başarılı saymıştır.

Jüri Üyeleri

1. Prof. Dr. Ahmet AKSIN

2. Prof. Dr. İbrahim YILMAZÇELİK

3. Prof. Dr. Ömer Osman UMAR

4. Prof. Dr. Mehmet KARAGÖZ

5. Yrd. Doç. Dr. İlhan Oğuz AKDEMİR

F. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun ….. tarih ve ……. sayılı kararıyla bu tezin kabulü onaylanmıştır.

Prof. Dr. Enver ÇAKAR
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖZET

Doktora Tezi

Cumhuriyet Döneminde Tunceli (1940-1970)

Savaş SERTEL
Fırat Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Tarih Anabilim Dalı
Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı
Elazığ -2012; Sayfa:XV + 550

Bu çalışmada Tunceli ilinin Cumhuriyet Dönemindeki(1940-1970) durumu analiz edilmiştir. Çalışmamız altı bölümden oluşmuştur.

Birinci Bölümde Tunceli'de Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemindeki idari yapılanma, Tunceli Vali ve Belediye Başkanları, sınır sorunları, ilçelerin tarihi ve turistik yerleri ele alınmıştır.

İkinci Bölümde Tunceli'deki Milletvekilleri ve senatörlerin çalışmaları ve Tek parti Döneminde CHP'nin Tunceli'deki faaliyetleri incelenmiştir.

Üçüncü Bölümde Tunceli'deki okullar ve halkevleri ile halkodaları incelenmiştir.

Dördüncü bölümde Tunceli'ye yapılan kamu yatırımlarına kapsamlı olarak değinilmiştir. Ayrıca Tunceli'de kişi başına düşen kamu yatırımları doğu illeri ve Türkiye geneli ile kıyaslanarak ortaya konmuştur.

Beşinci Bölümde Tunceli nüfusu dil, din, medeni hal, meslek grupları, nüfus yoğunluğu gibi çeşitli yönleriyle incelenmiştir.

Altıncı bölümde ise Tunceli'de meydana gelen doğal afetler saptanmıştır.

Sonuç olarak Tunceli'nin Cumhuriyet Dönemindeki gelişimi, yapılan kamu yatırımlarının niteliği, ilde açılan eğitim ve kültür kurumları, ildeki siyasi faaliyetler ve siyasetçilerin ile yaptığı katkılar, il nüfusunun yapısı ve ildeki doğal afetlerin verdiği zararlar tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler : Tunceli, Dersim, Tarih,Yatırım.

ABSTRACT

Doctorate Thesis

Tunceli In The Perıod Of Republıc (1940-1970)

Savaş SERTEL

University of Fırat
The Institute of Social Sicience
The Department of History
Elazığ-2012, Sayfa: XV+550

In this study, the situation of Tunceli province at Republican Period (1940-1970) was analyzed. Our study consists of six sections.

In the first section, administrative structure of the Ottoman Empire and the Republican Period in the Tunceli, governors and mayors of Tunceli, border issues, historical and touristic places of the counties were discussed.

In the second section, efforts of deputies and senators in Tunceli and the activities of the CHP in Tunceli at single-party period were discussed.

In the third section, schools and community centers at Tunceli were analyzed.

In the fourth section, public investments in Tunceli were mentioned extensively.

Moreover, public investments per capita in Tunceli were presented by comparing them with the ones in the eastern provinces and Turkey in general.

In the fifth section, Tunceli population was examined in various aspects such as language, religion, marital status, occupational group and population density.

In the sixth section, natural disasters occured in Tunceli were stated.

Consequently, the development of Tunceli in the Republican Period, quality of the public investments, educational and cultural centers, political activities and supports of the politicians, the population structure and the damages caused by natural disasters in the province were discussed.

Key words: Tunceli, Dersim, History, İnvestment.

İÇİNDEKİLER

ÖZET II

ABSTRACT III

İÇİNDEKİLER IV

KISALTMALAR IX

ÖNSÖZ XI

KONU VE KAYNAKLAR XIII

GİRİŞ 1

1. Tunceli'nin Coğrafyası……..……..1
2. Dersim ve Tunceli Adının Menşei……4
3. Tunceli'nin Tarihçesi……...5
3.1. İslamiyet Öncesi Dönemlerde Dersim…..……..5
3.2. İslamiyet Döneminde Dersim……6
3.3. Osmanlı Döneminde Dersim……7
3.4. Cumhuriyet Döneminde Tunceli……...9

BİRİNCİ BÖLÜM

1.TUNCELİ'DE İDARİ YAPI 13

1.1. Osmanlı Döneminde İdari Yapı 13
1.2.Cumhuriyet Döneminde İdari Yapı 16
1.2.1. Tunceli İlinin Teşekkülü 17
1.2.2. Tunceli ve İlçelerin İdari Yapıları 17
1.2.2.1. Tunceli 18
1.2.2.2. Çemişgezek 20
1.2.2.3. Hozat 24
1.2.2.4. Mazgirt 26
1.2.2.5. Nazımiye 29
1.2.2.6. Ovacık 30
1.2.2.7. Pertek 31
1.2.2.8. Pülümür 34
1.3. Tunceli'de Görev Yapmış Olan Vali ve Belediye Başkanları 36
1.4. Tunceli'de İdari Yapılanma ve Sınır Sorunları 37
1.4.1. Tunceli'deki İdari Değişiklikler 37
1.4.2. Tunceli ve Civar İl ve İlçelerle Yaşanan Sınır Anlaşmazlıkları ve Bu konuda Alınan Tedbirler 43
1.5. Tunceli'deki Bucak ve Köylerin Dağılımı 51

İKİNCİ BÖLÜM

2.TUNCELİ'DEKİ SİYASİ FAALİYETLER 54

2.1. Genel Seçimlerde Tunceli 54
2.1.1. 1939 Genel Seçiminde Tunceli'deki Seçim Faaliyetleri 54

2.1.2. 1943 Genel Seçiminde Tunceli'deki Seçim Faaliyetleri 55
2.1.3. 1946 Genel Seçiminde Tunceli'deki Seçim Faaliyetleri 55
2.1.4. 1950 Genel Seçiminde Tunceli'deki Seçim Faaliyetleri 56
2.1.5.1954 Genel Seçiminde Tunceli'deki Seçim Faaliyetleri 58
2.1.6. 1957 Genel Seçiminde Tunceli'deki Seçim Faaliyetleri 60
2.1.7. 1961 Genel Seçiminde Tunceli'deki Seçim Faaliyetleri 61
2.1.8. 1965 Genel Seçiminde Tunceli'deki Seçim Faaliyetleri 63
2.1.9. 1966 Cumhuriyet Senatosu Seçiminde Tunceli'deki Seçim Faaliyetleri 63
2.1.10. 1969 Genel Seçiminde Tunceli'deki Seçim Faaliyetleri 64
2.2. Tunceli'den Seçilen Milletvekilleri ve Senatörler İle Bu Kişilerin Parlamento ve Senato'da Tunceli İle İlgili Faaliyetleri 66
2.2.1. Abdurrahman Sami Erkmen(6. Dönem Tunceli Milletvekili)..... 67
2.2.2. Haydar Rüştü Öktem(6. Dönem Tunceli Milletvekili)..... 67
2.2.3. Ahmet Mithat Yenel(6. Dönem Tunceli Milletvekili)..... 67
2.2.4. Hasan Üçöz 7. Dönem Tunceli Milletvekili)..... 68
2.2.5. Necmettin Sahir Sılan(7. ve 8. Dönem Tunceli Milletvekili)..... 68
2.2.6. Mahmut Tan(8. Dönem Tunceli Milletvekili)..... 70
2.2.7. Necmettin Sahir Sılan(7. ve 8. Dönem Tunceli Milletvekili)..... 70
2.2.8. Hızır(Hıdır) Aydın(9. ve 11. Dönem Tunceli Milletvekili)..... 70
2.2.9. Hasan Remzi Kulu(9. Dönem Tunceli Milletvekili..... 74
2.2.10. Aslan Bora(10. ve 11. Dönem Tunceli Milletvekili)..... 75
2.2.11. Bahri Turgut Okaygün(10. Dönem Tunceli Milletvekili) 78
2.2.12. Mehmet Fethi Ülkü(10. ve 11. Dönem Tunceli Milletvekili..... 79
2.2.13. Aslan Bora(10. ve 11. Dönem Tunceli Milletvekili 83
2.2.14. Mehmet Fethi Ülkü(10. 11. ve 12. Dönem Tunceli Milletvekili) 83
2.2.15. Hızır(Hıdır) Aydın(9. VE 11. Dönem Tunceli Milletvekili) 83
2.2.16. Abdulvahap Kışoğlu(12. Dönem Tunceli Milletvekili)..... 83
2.2.17. Mehmet Fethi Ülkü(10. 11. ve 12. Dönem Tunceli Milletvekili) 83
2.2.18. Kenan Aral(13. ve 14. Dönem Tunceli Milletvekili) 83
2.2.19. Hasan Ünlü(13. Dönem Tunceli Milletvekili)..... 85
2.2.20. Kenan Aral(13. ve 14. Dönem Tunceli Milletvekili) 87
2.2.21. Hüseyin Yenipınar(14. Dönem Tunceli Milletvekili) 87
2.2.22. Cumhuriyet Senatosu Üyeleri..... 87
2.2.22.1. Mehmet Ali Demir(1. Dönem Tunceli Cumhuriyet Senatosu Üyesi) . 87

2.2.22.2. Aslan Bora(10. ve 11. Dönem Tunceli Milletvekili, 2. Dönem Cumhuriyet Senatosu Tunceli Üyesi) 91
2.3. Tek Parti Döneminde Tunceli'deki CHP Teşkilatları ve Faaliyetleri 92
2.3.1. İl ve İlçe Kongreleri 93
2.3.2. Tunceli'de CHP Karşıtı Faaliyetler 100
2.3.3. Parti Müfettişlerince CHP Genel Sekreterliğine Yazılan Tunceli Teftiş Raporları İle Bu Raporlara Göre Yapılan İşlem ve Uygulamalar 102
2.3.4. Tunceli'deki Ocak ve Bucak Teşkilatları ve Üye Kayıları 104
2.3.5. Tunceli'de Muhtarlık Seçimlerinde CHP Faaliyetleri 107
2.3.6. Tunceli'de Belediye Bütçelerinden Parti ve Halkevi İçin Ayrılan Paralar. 109
2.3.7. Tunceli İl Genel Meclisi Seçimlerinde CHP Faaliyetleri 109
2.3.8. Tunceli Belediye Seçimlerinde CHP Faaliyetleri 110
2.3.9. CHP Genel Sekreterliğinden Tunceli CHP Teşkilatlarına Gönderilen Yardım ve Ödenekler 111
2.3.10. Tunceli CHP Teşkilatlarının ve Şahısların Genel Sekreterlikten Dilek ve İstekleri İle Genel Sekreterliğe Yapılan Şikâyetler 113

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.TUNCELİ'DE EĞİTİM VE KÜLTÜR FAALİYETLERİ 119

3.1. Tunceli'de Eğitim 119
3.2. Tunceli'deki Halkevleri ve Halkodalarının Faaliyetleri 140
3.2.1. Halkevleri ve Halkodalarının Kuruluşu 140
3.2.2. Tunceli'de Halkevleri ve Halkodalarının Açılışları ve Halkevleri İle Halkodalarında Düzenlenen Törenler 143
3.2.3. Tunceli'deki Halkevi ve Halkodası Başkanları ve Yönetim Kurulu Üyeleri 152
3.2.4. Tunceli'deki Halkevleri ve Halkodaları Teftiş Raporları 158
3.2.5. Tunceli'deki Halkevleri ve Halkodalarının Bina ve Demirbaş Durumu 165
3.2.6. Tunceli'deki Halkevleri ve Halkodalarının Kütüphanecilik Faaliyetleri ... 168
3.2.7. Tunceli'deki Halkevleri ve Halkodalarının Güzel Sanatlar ve Edebiyat Şubeleri ve Bu Şubelerin Faaliyetleri 169
3.2.8. Tunceli'deki Halkevleri ve Halkodalarının Spor Şubeleri Faaliyetleri ve Bu Şubelere CHP Genel Sekreterliğinden Gönderilen Spor Malzemesi Yardımları. 170
3.2.9. Tunceli'deki Halkevi ve Halkodalarında Verilen Konferanslar 172
3.2.10. Tunceli Halkodalarının Halk Sağlığı ile İlgili Faaliyetleri 175

3.2.11. Tunceli Halkevleri ve Halkodalarına CHP Genel Sekreterliği Tarafından Gönderilen Yardımlar 176
3.2.12. Tunceli'deki Halkevleri ve Halkodalarının Açtığı Kurslar 181
3.2.12.1. Tunceli'de Halkevleri ve Halkodalarınca Açılan Türkçe Okuma Yazma Kursları 182
3.2.12.2. Tunceli'deki Halkodalarında Köy Kadınları İçin Açılan Gezici Kursların Öğretmenlerine CHP Tarafından Yapılan Yardımlar 193
3.2.13. Tunceli'deki Halkevleri ve Halkodalarına CHP Tarafından Gönderilen Kitap ve Gazeteler 196
3.2.14. Tunceli'deki Halkevlerine ve Halkodalarına CHP Tarafından Gönderilen Radyolar 198
3.2.15. Tunceli'deki Halkevleri ve Halkodalarının İşgali 200
3.2.16. DP Hükümeti Döneminde Halkevleri ve Halkodalarını Kapanışı 201

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4.TUNCELİ'YE YAPILAN KAMU YATIRIMLARI 204

4.1. Sektörler Bazında Kesin Hesap Cetvellerine Göre İllere Verilen Ödenekler 207
4.1.1. Diyanet 208
4.1.2. Adalet 210
4.1.3.Emniyet ve Jandarma(Asayiş) 212
4.1.4. Eğitim 214
4.1.5. Bayındırlık 217
4.1.6. Sağlık 219
4.1.7. Tarım 221
4.2. Kamu Yatırımlarının Tunceli'deki Dağılımı 223
4.2.1. Diyanet Alanında Yapılan Kamu Harcamaları 223
4.2.2. Adalet Alanında Yapılan Kamu Harcamaları 224
4.2.2.1. Gereksiz Bir Cezaevi Geyiksuyu Açık Tarım Cezaevi 228
4.2.3. Emniyet ve Jandarma(Asayiş) Harcamaları 236
4.2.4. Eğitim Alanında Yapılan Kamu Harcamaları 242
4.2.5. Bayındırlık Alanında Yapılan Kamu Harcamaları 248
4.2.6. Sağlık Alanında Yapılan Kamu Harcamaları 303
4.2.7. Tarım Alanında Yapılan Kamu Harcamaları 317
4.2.8 Diğer Alanlarda Yapılan Kamu Harcamaları 350

BEŞİNCİ BÖLÜM

5.TUNCELİ'DE NÜFUS VE NÜFUS HAREKETLERİ 397

5.1. Tunceli'de Yıllar İtibarıyla Nüfus Artışı ve Nüfus Yoğunluğu 397
5.2. Yaş Grupları İtibarıyla Tunceli Nüfusu 404
5.3. Tunceli'de Sağlam-Sakat Nüfus Oranı 411
5.4. Medeni Hal İtibarıyla Tunceli Nüfusu 412
5.5. Tunceli'de Nüfusun Anadiller İtibarıyla Dağılımı 416
5.6. İnanç Yapısına Göre Tunceli Nüfusunun Dağılımı 420
5.7. Tunceli'de Nüfusun Okuryazarlık Oranına Göre Dağılımı 423
5.8. Meslek Grupları İtibarıyla Tunceli Nüfusu 427

ALTINCI BÖLÜM

6.TUNCELİ'DE MEYDANA GELEN DOĞAL AFETLER 435

6.1. Tunceli'de Yağmur ve Su Baskınları Sonucu Oluşan Afetler 436
6.2. Tunceli'de Toprak Kayması (Heyelan)nın Yol Açtığı Afetler 440
6.3. Tunceli'de Meydana Gelen Depremler ve Bu Depremlerden Dolayı Yaşanan Felaketler 447
6.4. Tunceli'de Yaşanan Diğer Afetler 455

SONUÇ ..... Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

BİBLİYOGRAFYA 464

ÖZGEÇMİŞ ..... Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

KISALTMALAR

AP	**:** Adalet Partisi.
A.Ü.D.T.C.F.	**:** Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi.
B.	**:** Birleşim
BCA	**:** Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi.
BİUM.	**:** Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü.
Bkz.	**:** Bakınız.
C.	**:** Cilt.
CHP	**:** Cumhuriyet Halk Partisi.
CS TD	**:** Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi.
Cumhuriyet Döneminde	**:** Cumhuriyet Döneminde Doğu Anadolu'ya Yapılan Kamu Harcamaları(1946- 1960).
D.	**:** Dönem.
Dersim	**:** Osmanlı Devleti Döneminde Dersim Sancağı, Kripto Yayınları Ankara 2011.
D.İ.E.	**:** Devlet İstatistik Enstitüsü.
DP	**:** Demokrat Parti.
D.P.T.	**:** Devlet Planlama Teşkilatı.
Doğu Anadolu	**:** Doğu Anadolu'ya Yapılan Kamu Harcamaları(1923-1950).
GSMH	**:** Gayri Safi Milli Hasıla.
İÇ.	**:** İçtima.
İN.	**:** İnikat.
JUK	**:** Jandarma Umum Komutanlığı.
MM TD	**:** Millet Meclisi Tutanak Dergisi
O.	**:** Oturum.
S.	**:** Sayı.
s.	**:** Sayfa.
T.	**:** Toplantı.
TM TD	**:** Temsilciler Meclisi Tutanak Dergisi.

TBMM TD **:** TBMM Tutanak Dergisi.

TBMM ZC **:** TBMM Zabtı Ceridesi.

T.T.K. **:** Türk Tarih Kurumu.

ÖNSÖZ

Tunceli bölgesi gerek etnik, gerek dini, gerekse coğrafi yönden büyük bir önem arzetmektedir. Özellikle siyasilerin zor durumda kaldıklarında ilk sarıldıkları konuların başında Tunceli gelmektedir. Dersim İsyanlarıyla ilgili yapılan bir açıklama siyasi gündemi en az bir hafta ya da on gün meşgul etmektedir. Bu süre sıkışan siyasetçilere yeni bir manevra için zaman kazandırmaktadır. Bundan dolayı Tunceli-Dersim tarihi günümüz itibarıyla popüler bir konudur.

Cumhuriyet dönemi ile ilgili yapılan çalışmalarda şehir tarihi çok azdır. Ancak son dönemde bu konuda bir artış görülmektedir. Tunceli-Dersim tarihiyle ilgili çalışmaların hemen hepsi Dersim İsyanlarıyla ilgilidir. Son dönemlerde hemen hemen her meslek grubundan insan Tunceli-Dersim tarihi ile ilgili kitap yazmaya başlamıştır. Bundan dolayı piyasada Tunceli-Dersim tarihi ile ilgili oldukça fazla kitap yazılmıştır ve yazılmaya devam etmektedir.

Cumhuriyet döneminde Tunceli-Dersim ile ilgili yapılan çalışmalar Dersim İsyanları ve isyanların bastırılma süreci ve bu sürecin etkilerinden olan iskân çalışmalarıyla sınırlı kalmıştır. Bu çalışmada Dersim İsyanlarının gölgesinden sıyrılarak Cumhuriyet döneminde Tunceli'nin coğrafi, idari, siyasi ve ekonomik durumları çeşitli boyutlarıyla ele alınmıştır. Bu çalışmanın temel kaynağını Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi belgeleri oluşturmuştur. Bununla birlikte yine arşiv belgesi niteliği taşıyan Meclis Zabıt Ceridelerinden de önemli ölçüde yararlanılmıştır. Dönemin ulusal gazetelerinden fazla bir bilgi bulunmasa da yerel gazetelerden arşiv belgelerinde ve tutanaklarda belirtilmeyen bilgiler de bulunmuştur.

Tunceli-Dersim konusunda yapılan çalışmalarda Tunceli'de 1940 sonrasında meydana gelen gelişmeler, yatırımlar, eğitim ve kültür faaliyetleri, nüfus hareketleri üzerinde durulmamıştır. Tunceli-Dersim çalışmaları 1937-38 dönemine çakılı kalmıştır. Oysa ilde hayat 1938'den sonra da devam etmiştir.

Tezimizde kamu yatırımlarının kişi başına dağılımındaki hesaplamaları yaparken büyük yardımı olan Özlem Ayça Kaplan ve Sultan Kaplan'a, tezimin her aşamasında büyük sıkıntılara katlanan ve bana her konuda destek olan sevgili eşim Fatoş Sertel'e, tez konumun belirlenmesinde bana yardımcı olan kıymetli hocalarım Prof. Dr. İbrahim Yılmazçelik ve Prof. Dr. Ömer Demirel'e arşiv çalışmalarıyla ilgili bilgileriyle beni yönlendiren değerli hocam Prof.Dr. Ömer Osman Umar'a, Maliye Bakanlığı'nın

yayınladığı kesin hesap cetvellerine ulaşmam için büyük gayret çaba gösteren Yrd. Doç. Dr. Metin Kopar'a, zamanını ayırarak tezimi defalarca inceleyen, okuyan ve gerekli yerleri düzeltmemi sağlayan, engin bilgi ve tecrübesiyle bana yol gösteren ve rehberlik eden değerli hocam ve tez danışmanım Prof. Dr. Ahmet Aksın'a sonsuz teşekkür ederim.

KONU VE KAYNAKLAR

Tezimiz diğer Tunceli-Dersim çalışmalarının aksine Dersim İsyanlarıyla alakalı değildir. Tezimizin konusu Dersim İsyanları sonrasında Tunceli'nin(1940-1970) sosyal ve idari yapısı, eğitim ve kültür durumu ile yapılan yatırımlar, nüfus verileri ve doğal afetlerdir. Bu konuyu seçmemizdeki en büyük sebep 1938 yılı sonrası Tunceli iline ait herhangi bir çalışma olmaması ve böyle bir çalışmaya büyük ihtiyaç duyulmasıdır.

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivleri tezimizin en önemli kaynağını oluşulmaktadır. Arşivde Bakanlar Kurulu Kararları, Muamelat Genel Müdürlüğü, Başbakanlık Özel Kalem Müdürlüğü, Bakanlıklar Arası Tayin Daire Başkanlığı(3'li Kararname) ve CHP Kataloglarından faydalanılmıştır.

Nüfus Sayım Sonuçları, Devlet İstatistik Enstitüsü verileri, TBMM Tutanak Dergileri, TBMM Zabıt Cerideleri, Millet Meclisi Tutanak Dergileri, Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergileri, Temsilciler Meclisi Tutanak Dergileri, Ayın Tarihi dergileri, araştırmada yararlandığınız arşiv belgesi niteliğinde ana kaynaklardır.

Ayın Tarihi dergisi dönemin olaylarını kapsamlı olarak veren önemli bir kaynak olmasına rağmen Tunceli ile ilgili fazla bir bilgi yoktur.

Nüfus Sayım Sonuçlarında nüfus memurlarının hatasından kaynaklanan pek çok eksiklik ve yanlışlıklar olsa da Nüfus Sayım Sonuçları nüfus verilerini düzenli olarak tek kaynak altında taşıdığından alternatifsizdir. Bu nedenle kullanılması olmazsa olmazlar arasındadır.

Ayrıca dönemin günlük gazeteleri taranarak Tunceli ile ilgili haberleri incelenmiştir. Özellikle yerel gazetelerde arşiv vesikalarında ve diğer kaynaklarda bulunmayan önemli bilgiler bulunmuştur. Bu bilgiler tezimize büyük katkı yapmıştır.

1967 ve 73 Tunceli İl Yıllıkları da kullandığımız önemli kaynaklardır. Tunceli Valiliği tarafından yayınlanan yıllıklarda eğitim, kültür, tarih ve coğrafi bilgiler bulunmaktadır. İl yıllıkları Osmanlı Vilayet Salnamelerinin devamı niteliğindedir.

Tunceli'nin ticari yapısı ve esnaf sayılarını öğrenmek için Tunceli Ticaret Odasıyla görüştük. Odanın 1991'de açıldığını, ellerinde bu tarihten öncesi ile ilgili bilgi bulunmadığını beyan ettiler.

İldeki Milli Eğitim, Sağlık, Bayındırlık, Tarım Müdürlükleri ile İl Valiliği ve İl Özel İdaresine başvurulmuş ancak herhangi bir bilgi bulunamamıştır(mesela İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nde 2004 yılı sonrasına ait bilgiler varmış.).

Ankara'da yaptığımız incelemelerde ise Bayındırlık, Sağlık, Tarım, Milli Eğitim, Maliye, İçişleri vs. Bakanlıklardan olumsuz yanıt aldık. Ellerindeki belgelerin bir kısmını sekaya kâğıt yapımına, bir kısmını da Devlet Arşivleri'ne verdiğini beyan eden bakanlık olduğu gibi, ellerinde bize verebilecekleri türden arşiv belgeleri olmadığını beyan edenlerde oldu. Kısacası Bakanlıklardan bir şey çıkmadı(Cumhuriyet Arşivi'nde yaptığımız araştırmalarda Bakanlıkların bahsettiği türden bilgi ve belgelere rastlamadık).

Maliye Bakanlığı'nın bastırdığı ve illere yapılan kamu yatırımlarını gösteren Kesin Hesap yıllıklarından da oldukça faydalandık. 1943'ten sonra Türkiye'de kamu harcamalarının miktarı illerle ve kurumlara göre belirtilmiştir. Ancak Maliye Banklığı yetkilileri bu eserlere ve rakamlara ulaşmamızı engellediler. Türkiye'de hayatı felç eden bürokrasi maalesef burada da kendisini göstermiştir. Keyfi uygulamalarla bilgilere ulaşmamız engellenirken bizden önce yatırımlar konusunda araştırma yapmış olan ve Tunceli'ye yapılan yatırımlar konusunu incelerken bize yol gösteren, "Cumhuriyet Döneminde Doğu Anadolu'ya Yapılan Kamu Harcamaları(1946-1960) " adlı eserin yazarı Sait Aşgın kendisine gösterdikleri derin alaka, yakınlık ve ilgiden dolayı Maliye Bakanlığı yetkililerine teşekkür etmektedir. Yine yatırımlarla ilgili değerli bir çalışma yapan Metin Kopar'ın,"Doğu Anadolu'ya Yapılan Kamu Harcamaları (1927-1950)" adli eserinden de faydalanılmıştır. Eserde Kopar Maliye Bakanlığı'nda yaşadığı sıkıntılara değinmiştir. Aştırmamız için TBMM Kütüphanesinden de yardım alamadık. TBMM Kütüphanesi herhangi bir milletvekilinden referans istemiştir. İlmi çalışma yaparken dahi siyasetçilerden yardım alınmasının gerekliliği, ülkemizde Sosyal Bilimlerin neden gelişemediğinin bir kanıtı olsa gerek. Bundan dolayı tezimizin kapsamına giren bazı bilgileri başka kaynaklardan almak zorunda kaldık. Mesela 1943-45 Türkiye geneli ve doğu illeri kamu harcamalarını Metin Kopar'ın, 1951-55 Türkiye geneli kamu harcamaları rakamlarını ise Sait Aşgın'ın eserinden almak zorunda kaldık.

Doğu Anadolu'nun sosyal, kültürel ve ekonomik sorunlarıyla ilgili değerli veriler barındıran ve tezimizde kullandığımız bir diğer önemli çalışma da 1985 yılında Fırat Üniversitesi ile Tunceli Valiliği tarafından ortaklaşa düzenlenen ve "Tunceli'de gerçekleşen Doğu Anadolu'nun Sosyal, Kültürel ve İktisadi Meseleleri Sempozyumu"'dur. Sempozyumun tebliğleri daha sonra Fırat Üniversitesi tarafından yayınlanmıştır.

Tunceli tarihiyle ilgili en önemli eselerden biri ise kuşkusuz Bilal Aksoy'un yazdığı "Tarihsel Değişim Sürecinde Tunceli adlı eserdir. Bu eserde özellikle M.Ö. dönemlerle ilgili bilgiler dikkat çekicidir.

Bunun dışında Tunceli-Dersim tarihliyle ilgili en önemli çalışma kuşkusuz İbrahim Yılmazçelik'in yazdığı "Osmanlı Devleti Dönemi'nde Dersim Sancağı" isimli eserdir. Eserde Dersim Sancağı'nın kuruluşundan, Osmanlı Döneminde Dersim'de yaşanan asayişsizliklerden, Dersim'in idari yapısından bahsedilmiştir. Cumhuriyet öncesi döneme ilişkin bilgi alabileceğimiz yegâne eser olmasından dolayı en fazla yararlandığımız kaynaktır.

Ayrıca Suat Akgül'ün "Yakın Tarihimizde Dersim İsyanları ve Gerçekler" adlı çalışması da çok değerlidir. Ancak Dersim İsyanlarının konumuzla doğrudan bir ilişkisi bulunmadığından bu çalışmadan daha az yararlanılmıştır.

Ömer Kemal Ağar'ın 1940 yılında kaleme aldığı "Tunceli-Dersim Coğrafyası" adlı eser coğrafi ve tarihi bilgiler içermektedir. Ancak eserde verilen bazı coğrafi ve iklim bilgileri Keban Barajı'nın yapılmasından dolayı yaşanan iklim değişikliğinden dolayı geçerliliğini yitirmiştir. Buna rağmen eserde çok önemli bilgilerde mevcuttur.

Mehmet Zülfü Yolga tarafından 1940'lı yıllarda yazılan ve İbrahim Yılmazçelik ile Ahmet Halaçoğlu tarafından 1994 yılında yayına hazırlanan ve basılan Dersim(Tunceli) Tarihi de çok önemli bir eserdir. Tunceli tarihi ve aşiret yapısı hakkında önemli bilgiler içermektedir.

Nuri Dersimi'nin Kürdistan Tarihinde Dersim ve Mehmet Kalman'ın Belge ve Tanıklarıyla Dersim Direnişleri adlı eserleri gibi bazı eserler ise daha çok propaganda amaçlı yazılan eserlerdir. Bu eserlerden de bazı konularda yararlanılmıştır. Ancak yararlanılırken temkinli davranılmıştır.

GİRİŞ

1. Tunceli'nin Coğrafyası

Doğu Anadolu'nun Yukarı Fırat bölümünde yer alan Tunceli doğusunda Bingöl, batısında Malatya, kuzeyinde Erzincan, kuzeydoğusunda Erzurum, güneyinde Elazığ illeri ile çevrili olan ve 7774 km2'lik bir alana sahip küçük bir ildir[1]. Günümüzde bu il 7705 km2'lik bir alana sahiptir. Bölgenin en eski yerleşimleri Çemişgezek, Mazgirt, Pertek ve Hozat'tır[2]. İl 38 derece 46 dakika ile 39 derece 37 dakika kuzey enlemleriyle 38 derece 49 dakika ile 40 derece 26 dakika doğu boylamları arasındadır[3].

1963'te Tunceli'de kurulan meteoroloji istasyonunun kayıtlarına göre il ve çevresinde karasal iklim görülmektedir. Yaz mevsimi kurak ve ısı normalin üstünde olurken, kış ve sonbahar mevsimi yağışlı ve ısı normal çıkmıştır. En fazla sıcaklık Ağustos ayında görülmüştür(42.5 derece). Yıllık ortalama sıcaklık 12 derece, yıllık ortalama en yüksek sıcaklık 30.5 derece, yıllık ortalama en düşük sıcaklar 8.8 derecedir[4]. İl merkezinin rakımı 1050 m'dir. İlin kuzeyi ile güneyi arasında 2500 m yükseklik farkı vardır. Yüzey şekillerinin % 25'inin platolar, % 5'ini ise ova ve düzlükler oluşturmaktadır[5]. Geri kalan % 70 ise dağlardan oluşmaktadır. Tunceli dağları Doğu Torosların uzantısıdır. En önemli dağ grubu Munzur dağlarıdır. Erzincan-Tercan çukurundan başlayıp, Pülümür'ün doğusuna kadar uzanır. En yüksek dağları Akbaba(3462 m), Avcı Dağı(3345 m), Eğripınar(3150 m), Karasakal(3123 m) Ziyaret Tepe(3071 m), Bağırpaşa(3050 m), Boyerbaba(3050 m), Mercan(3050 m), Azizabdal(3037), Yılan Dağı(2950 m), Sultan Baba(2890 m), Düzgün Baba(2863m), Kırklar(2700 m), Sülbüs Dağı(2500 m), Karaoğlan(2422 m), Sülübaba(2234 m), Zel Dağı(2200 m), Kırmızıdağ(2200 m), Belikan(2150 m), Boncuk Dağı(2000 m),

---

[1] *1973 Tunceli İl Yıllığı*, Ankara 1973, s.27; Yusuf Cengiz, *Her Yönüyle Tunceli*, İzmir 2001, s.9; Mehmet Zülfü Yolga, *Dersim(Tunceli) Tarihi, (Yayına hazırlayanlar: Ahmet Halaçoğlu, İbrahim Yılmazçelik.)*, Ankara, 1994, s.5; Ali Kaya, *Tunceli Kültürü*, İstanbul 1995, s.19; Kültür ve Turizm Bakanlığı, *Tunceli İli Kültür ve Turizm Envanteri1986*, 1986, s.3; Feyzullah Ezer, "Yakın Tarihimizde Dersim.", *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları*, S.III, Elazığ 2003, s.18; Suat Akgül, *Yakın Tarihimizde Dersim İsyanları ve Gerçekler*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1992, s.9, Aşgın, *Doğu Anadolu'ya Yapılan Kamu*, s.244.

[2] Feyzullah Ezer, "Yakın Tarihimizde Dersim.", Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları, S.III, Elazığ 2003, s.18.

[3] 19*73Tunceli İl Yıllığı*, s.27.

[4] *Doğu Anadolu Bölgesi Bölgesel Gelişme, Şehirleşme ve Yerleşme Düzeni, s.9.*

[5] 19*73Tunceli İl Yıllığı*, s.27.

Süpürgeç(1850 m), Göğreik(1850 m) Hinzori(1800 m), Sindam Taş Dağı(1750 m), Mazgirt Dağı(1700 m)'dır[6].

Tunceli'nin önemli yaylaları Dail, Tozyaylası, Susuzdağ, Ferhat Çayırı, Çatak, Komişken, Armutlu, Hizan, Çakırbahçe gibi yaylalardır.

Tunceli'nin en önemli suyu Munzur'dur. Ovacık ilçesinin 17 km batısındaki Munzur dağları eteklerinden çıkmaktadır. Saniyede 30 m3 akan suyun sertlik derecesi yok gibidir. Ovacık ilçesine 5 km mesafedeki Mercan vadisinden çıkan mercan suyuyla birleşen Munzur Tunceli il merkezine kadar 63 km yol kat eder. Munzur suyuna Laç, Sarıtaş, Kalan, İksor dereleri karışmaktadır. Munzur suyu alabalığıyla ünlüdür[7].

Bir diğer önemli su ise Pülümür Çayıdır(Harçik Suyu). Pülümür ilçesi yakınlarındaki Avcı Dağları'nın eteklerinden doğan Pülümür Çayı, Aşkirik, Dereova, Kutudere ve Çukurderesi, Kocakoç, Büyükyurt sularıyla birleştikten sonra il merkezinde Munzur Suyuyla birleşir.

Peri Suyu ise Bingöl'ün kuzeyini kaplayan Şeytan Dağları'nın batı eteklerinden doğar. Tunceli-Elazığ, Bingöl-Elazığ doğal sınırını oluşturur. Teke, Yuvanık, Kalman, Kil, Sekban sularıyla birleşir. Kar sularıyla beslenir. Seyitli Köprüsü yakınlarında Keban Baraj Gölü'ne dökülür. Debisi saniyede 20 ile 800 m3 arasında değişir.

Hozat(Singeç) Deresi Hozat yakınında bir bölgede doğup, Çakırbahçe(Sağman) yakınında Keban Baraj Gölü'ne dökülür.

Avuşkert Deresi Kalecik bölgesinde doğar, Ulukale, Hadişer derelerinin sularını da toplayıp Keban Baraj Gölü'ne dökülür.

Ormanyolu Çayı(Toğar Çayı), Karaoğlan Dağı'nın batı yamaçlarından doğar, Çemişgezek'i geçtikten sonra Keban Baraj Gölü'ne dökülür. Akışı mevsimden mevsime farklılıklar gösterir. Baraj gölüne dökülmeden önce Emirgan, Ağveren, Erkek ve Oskih derelerinin sularını toplar. Yüksek dağlardan beslenmediği için akışı yağış durumuna göre değişir.

Tunceli'de Keban Baraj Gölü dışında önemli bir göl yoktur. Mercan, Avcı, Karasakal, Bağırpaşa dağları üzerinde bulunan buzul yataklarının sularla dolmasıyla Karagöl, Çimligölü, Koçgölü, Mercan Gölleri, Katır Gölleri, Boyerbaba Gölü gibi küçük göller oluşmuştur. Bu göllere 3000 m civarında rastlanır.

---

[6] 19*73Tunceli İl Yıllığı*, s.27-28.
[7] Kültür ve Turizm Bakanlığı; *Tunceli İli Kültür ve Turizm Envanteri1986*, 1986, *s.*16.

Tunceli'de 3 önemli vadi vardır. Bunların en önemlisi Munzur Vadisi'dir. Munzur Sıra Dağlarının batı bölümünde bulunan Ziyaret Tepe, Keçigölü Tepesinin yamaçlarından başlayıp, Ovacık çöküntü alanında birleşen kollar Ovacık düzlüğünü oluşturmuştur. Munzur Vadisi merkezde Pülümür Vadisiyle birleşir. Vadinin il merkezine kadar olan kısmı ormanlıktır. Munzur Vadisi Milli Park bölgesi ilan edilmiş ve koruma altına alınmıştır[8].

Pülümür Vadisi dar ve dik bir vadidir. Merkez'de Munzur Vadisi'yle birleşir. Vadi çevresi ormanlarla kaplıdır. Zağge yakınındaki şelale dinlenmeye müsaittir. Pülümür çayı yakınındaki küçük tarlalar vadinin tarıma elverişli kısmın oluşturur[9].

Peri Vadisi Şeytan Dağları'nın batı yamaçlarından çok sayıda kollar halinde başlar. Güneye uzanarak Tunceli-Elazığ sınırını oluştururlar. Vadi Keban Baraj Gölü civarında genişler ve çevresinde bulunan tarlalarda hububat ve bostan yetiştirilir[10].

Ormanyolu Çayı Vadisi Karaoğlan Dağı'nın batı yamaçlarından başlar. Tunceli'nin diğer vadileri gibi dik ve dar değildir. Güneye doğru geniş bir halde Çemişgezek'i geçer vişneli yöresinde Keban Baraj gölüne açılır. Vadinin Keban Baraj gölü toprakları altında kalan topraklarına Pulur Ovası denir. Vadide buğday, ceviz ve dut yetiştirilir. Bunların dışında Singeç vadisi ve bütün ilçelerde çok sayıda küçük vadi vardır[11].

Tunceli'de tarıma elverişli düzlükler bulunsa da ova niteliği taşımazlar. İldeki en önemli ova Ovacık(Zeranik) Ovasıdır. Bir vadi düzlüğüdür. Munzur gözelerinden başlayıp Ovacık'ın yerleşim yerinden doğuya kadar uzanır. 85 km2 yüz ölçüme sahiptir. Çevresi yüksek dağlarla kaplıdır. İklimi çok serttir. Bazı kesimleri tarıma elverişli olmasa da kenger sakızı ve fasulye yetiştirilir. Sulama tesislerinin yapılmasıyla şeker pancarı ekimi de yapılmıştır[12].

2. Dersim ve Tunceli Adının Menşei

Dersim adının kökeni üzerinde pek çok farklı görüş vardır. Bu görüşleri savunanlar Dersim adının kökenini çeşitli tarihi ve sosyal olaylara bağlamaya çalışmaktadır.

---

[8] Kenan Güven, *Tabiat Güzellikleri ve Kültürel Değerleri ile Tunceli*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Kültür merkezi Yayınları, S.52, Ankara 1991, s.15.
[9] Kültür ve Turizm Bakanlığı; *Tunceli İli Kültür ve Turizm Envanteri1986*, 1986, s.17.
[10] Kültür ve Turizm Bakanlığı; *Tunceli İli Kültür ve Turizm Envanteri1986*, 1986, s.17.
[11] Kültür ve Turizm Bakanlığı; *Tunceli İli Kültür ve Turizm Envanteri1986*, 1986, s.17.
[12] Kültür ve Turizm Bakanlığı; *Tunceli İli Kültür ve Turizm Envanteri1986*, 1986, s.17.

Bazı tarihçiler Dersim adının Daranis kelimesinden geldiğini iddia etmiştir. Pers Kralı Darius'a ithafken bu ad verilmiştir[13]. Dersim adıyla ilgili bir görüşe göre ise Dersim adının Desimanlı aşiretinden kaynaklandığı iddia edilmiştir[14]. Bir diğer görüşte ise "Dersim" kelimesinin Farsça kökenli bir tamlama olduğu iddia edilmiştir. Gümüş kapı [15] manasına gelen(der: kapı, sim: gümüş) bu adın Türklerin bu bölgeye yerleşmesinden sonra(XII. Yüzyılda) verildiği iddia edilmiştir.[16]. Bazı tarihçiler ise eski çağlarda Tercan'ı da içine alacak şekilde ifade edilen "Derksen" ile "Dersim" adı arasında ilişki olduğunu, Derksen'in zamanla Dersim'e dönüştüğü savunmuştur[17]. Farklı bir görüşe göre ise Dersim adının "Gümüşdere" kelimesinden türetildiği bu adın Lâçin deresi civarında yaşayan yöre halkı tarafından kullanıldığı, Keban ve Devecik madenlerinden gümüş çıkarılması nedeniyle bu adın verildiği savunulmuştur[18].

Tunceli adı ise Mustafa Kemal Atatürk tarafından verilmiştir. Tunç gibi sağlam insanların yaşadığı bölge anlamında söylenmiştir[19]. Abdullah Alpdoğan'ın Dersim adının Tunceli'ye çevrilmesinde önemli bir rol oynadığı iddia edilmiştir[20].

3. Tunceli'nin Tarihçesi

3.1. İslamiyet Öncesi Dönemlerde Dersim

Tunceli coğrafyası kendisine sığınanlara az da olsa yaşama imkânı verirken, dıştan gelenlere ise yol vermemektedir[21]. Yani doğal bir kale gibidir. Bundan dolayı

---

[13] Ali Kaya, *Tunceli Kültürü,* İstanbul 1995, s.11; M. Nuri Dersimi, *Kürdistan Tarihinde Dersim,* Dilan Yayınevi, Diyarbakır, 1992, s.1; Bilal Aksoy, *Tarihsel Değişim Sürecinde Tunceli,* C.I, Ankara 1985, s.23.

[14]Bilal Aksoy, *Tarihsel Değişim Sürecinde Tunceli*, C. I, Ankara 1985, s.23; M. Kalman, *Belge ve Tanıklarıyla Dersim Direnişleri*, Nujen Yayınları İstanbul 1995, s.13; Mehmet Zülfü Yolga, *Dersim(Tunceli) Tarihi, (Yayına hazırlayanlar: Ahmet Halaçoğlu, İbrahim Yılmazçelik.), Ankara, 1994, s.*5; Ali Kaya, *Tunceli Kültürü,* s.11; *Dersim*; T.C. Dâhiliye Vekâleti, Jandarma Umum Komutanlığı III, S.55058, s.5.

[15] *1973 Tunceli İl Yıllığı,* s. 23; Mehmet Kalman, *Belge ve Tanıklarıyla Dersim Direnişleri, Nujen Yayınları İstanbul 1995.* , s.13; Nuri Dersimi, *Kürdistan Tarihinde Dersim,* Dilan Yayınları, Diyarbakır 1992, s.1; Bilal Aksoy, *Tarihsel Değişim Sürecinde Tunceli*, C. I, Ankara 1985, *s.*23.

[16] İbrahim Yılmazçelik, *Dersim*, s.14.

[17] Yolga, *Dersim(Tunceli) Tarihi, (Yayına hazırlayanlar: Ahmet Halaçoğlu, İbrahim Yılmazçelik.),* Ankara, 1994, s.5.

[18] Mahmut Akyürekli, *Dersim Sorunu(1937-1938),* Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2010, s.9-10.

[19] Yusuf Cengiz, *Her Yönüyle Tunceli,* İzmir 2001, s.10.

[20] *Umumi Müfettişlikler Toplantı Tutanakları-1936,* (Yayına Hazırlayan: Bülent Varlık), Dipnot Yayınları, Ankara 2010, s.26.

[21] "Tunceli'nin Coğrafyası", *Aylık Ansiklopedisi,* C. II, No: XVIII, Ekim 1945, s.575-577.

Tunceli tarihi çok eskiye dayanır. Tunceli'de yapılan arkeolojik kazılarda elde edilen belgelerden Neolitik, Kalkolitik ve ilk Tunç Çağa ait verilere rastlanmıştır([22]).

M.Ö. 2000'lerde Dersim bölgesine Hurriler Egemen olmuştur. M.Ö. XVI ve XIV yüzyıllar arasında Mitaniler[23], M.Ö.1300'lerde Hititler[24], M.Ö. 900 Urartular hâkimiyet kurmuştur. M.Ö 600 'de Medler ve M.Ö. 559'da Persler bölgeye hâkim olmuştur[25]. Büyük İskender'in Pers Devletini yıkması üzerine bölge Makedonyalıların hâkimiyetine geçmiştir. İskender'in bölgeye atadığı komutan olan Sabiktas'a karşı Pers soylularından Ariarates ayaklanarak Kapadokya Krallığını kurmuştur. İskender'in ölümünden sonra yerine geçen komutan Perdikkes M.Ö.332' de Kapadokya'yı işgal ederek Tunceli'yi tekrar Makedon topraklarına katmıştır. M.Ö 230 yıllarında Kapadokyalılar tekrar Tunceli yöresini ele geçirmiştir[26]. M.Ö. 140'ta bölge Partların eline geçmiştir. M.Ö. 55'ten sonra Romalılar Dersim bölgesinin Kapadokya eyaletine bağlamıştır[27]. M.Ö. 20'de ise Romalılar bu bölgeyi Roma'nın bir ili haline getirdiler[28]. M.S.395'te Roma ikiye ayrılınca Tunceli Doğu Roma(Bizans) İmparatorluğu'nun payına düşmüştür. Bölge daha sonra Sasaniler ve Bizans arasında sürekli el değiştirmiştir[29].

3.2. İslamiyet Döneminde Dersim

Bölge VII. Yüzyılda Arapların hâkimiyetine girmiştir[30]. Abbasiler döneminde bölge Bizans ve Araplar arasında sürekli el değiştirmiştir[31]. 724-743 yıllarında Hazarlar Tunceli yöresine saldırmış ve bir müddet bölgeyi yönetmiştir[32]. Bizans'a karşı bağımsızlığını ilan eden Ermeni komutan Filaretos bölgeye hâkim olmuştur. Melikşah'ın gönderdiği Çubuk Bey Filaretos'u yenerek bu bölgeyi almıştır(1087).[33]. Dersim bölgesi böylece Türklerin hâkimiyetine girmiştir. Böylece bölgede Çubukoğulları hâkimiyeti başladı. Tunceli'nin güneyi 1115'te Artuklu hâkimiyeti altına

---

[22] Hamit Zübeyir Koşay, *Keban Projesi Pulur Kazısı 1968–1970*, Ankara 1976, s. 27,109.
[23] Ali Kaya, *Tunceli Kültürü, İstanbul 1995, s.*12.
[24] Yusuf Cengiz, *Her Yönüyle Tunceli*, İzmir 2001, s.10.
[25] Cafer Demir, *Osmanlı ve Cumhuriyet Döneminde Dersim*, Umut Yayımcılık, İstanbul 2009, s.6-7.
[26] Yusuf Cengiz, *Her Yönüyle Tunceli, İzmir 2001*, s.10-11.
[27] Ali Kaya, *Tunceli Kültürü, İstanbul 1995*, s.15.
[28] Kültür ve Turizm Bakanlığı, *Tunceli İli Kültür ve Turizm Envanteri1986*, 1986, s.5.
[29] *1973 Tunceli İl Yıllığı*, Ankara 1973, s.19; Celal Yıldız, *Kronolojik Dersim Tarihi*, Su Yayınları, İstanbul 2009, s.7.
[30] İbrahim Yılmazçelik, *Dersim*, s.39.
[31] Ali Kemali, *Erzincan Tarihi*, İstanbul 1332, s.30.
[32] Kültür ve Turizm Bakanlığı, *Tunceli İli Kültür ve Turizm Envanteri1986, 1986*, s.5.
[33] Kültür ve Turizm Bakanlığı, *Tunceli İli Kültür ve Turizm Envanteri1986, 1986*, s.5.

girmiştir[34]. 1163 yılında Danişmentli Yağıbasan yöreye hâkim oldu[35]. Selçuklular döneminde ise bölgede Saltuklular ve Mengücekler hâkim olmuştur[36].

1226'da Anadolu Selçukluları bölge hâkimiyetini ele geçirir.1243 Kösedağ Savaşı'ndan sonra bölge Moğol İlhanlıların hâkimiyetine girmiştir. İlhanlı Baskısından kaçan Türkmen aşiretler Dersim bölgesine sığınmıştır[37]. 1264'te Nişabur'dan Anadolu'ya gelen Hacı Bektaş-ı Veli Erzincan'dan geçerken bir halifesini Dersim bölgesine göndermiş ve bölgede derin izler bırakmıştır[38]. 1300'den itibaren bölgede Akkoyunlu hâkimiyeti başladı. Dersim bölgesi daha sonra Eretna ve Kadı Burhanettin Devletlerinin hâkimiyetine girmiştir. Timur döneminde Dersim Karakoyunluların hâkimiyetine girmiştir. Timur'un ordusu bölgeden çekildikten sonra bölge Akkoyunlu hâkimiyetine geçmiştir. 1473'te yapılan Otlukbeli Savaşı'ndan sonra bölgede Osmanlı hâkimiyeti başlamıştır[39].

3.3. Osmanlı Döneminde Dersim[40]

Dersim'de yaşayanlar Yavuz Sultan Selim döneminde Aleviliği benimsemişlerdir[41]. Bölgede cereyan eden Osmanlı-Safevi mücadelesi daha sonraki dönemlerde Osmanlı ve Dersimliler arasında onarılmaz yaraların açılmasına sebep olmuştur[42]. Osmanlı-İran(Yavuz, Şah İsmail) çatışmalarının etkisiyle bazı aşiretler Dersim'den İran'a göç etmiştir[43].

1480'lerden Çaldıran Savaşı'na kadar Safevi dailerinden(Safeviler için çalışan casus, mürit, misyoner anlamına gelir. Amaçları Anadolu'da Şiiliği yaymak ve halkı

---

[34] İbrahim Yılmazçelik, *Dersim,* s.8.
[35] Kültür ve Turizm Bakanlığı, *Tunceli İli Kültür ve Turizm Envanteri1986, 1986,* s.5.
[36] Muhammet Beşir Aşan, *Elazığ, Tunceli, Bingöl İllerinde Türk İskân İzleri*, Ankara 1988, s.88; Suat Akgül, *Yakın Tarihimizde Dersim İsyanları ve Gerçekler,* Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1992, s.12.
[37] İbrahim Yılmazçelik, *Dersim, s.*44; M. Şerif Fırat, *Doğu İlleri ve Varto Tarihi,* Kamer Yayınları, Ankara 1998, s.111-113.
[38]İbrahim Yılmazçelik, *Dersim,* s.44.
[39] Kültür ve Turizm Bakanlığı, *Tunceli İli Kültür ve Turizm Envanteri1986, 1986,* s.11; Bahaeddin Öğel ve Diğerleri, *Türk Milli Bütünlüğü İçerisinde Doğu Anadolu,* Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü, Ankara 1985, s.14.
[40] Osmanlı Döneminde Dersim tarihi üzerine yapılmış yegâne çalışma Prof. Dr. İbrahim Yılmazçelik'in "Osmanlı Devleti Döneminde Dersim Sancağı" adlı eseridir. Eser Dersim tarihi hakkında detaylı blgiler barındırmaktadır.
[41] İbrahim Yılmazçelik, *Dersim,* s.8; Ayrıca Bu konuda Mehmet Şerif Fırat "Doğu İller ve Varto Tarihi" isimli eserinde Yavuz'un kılıcından kaçanların Dersim dağlarına sığındığını, öz be öz Türk olan bu kişilerin zamanla benliklerin kaybederek Kızılbaş olduklarını, Dersim bölgesinin Alevileşmesinde Yavuz'un Türkmen aşiretlere karşı hasmane ve gaddarca tutumunun etkili olduğunu belirtmiştir. Mehmet Şerif Fırat, *Doğu İlleri ve Varto Tarihi,* Kamer Yayınları İstanbul 1998, s.54.
[42] İbrahim Yılmazçelik, *Dersim,* s.9.
[43] Kemal Burkay, *Geçmişten Bugüne Kürdistan ve Kürtler,* Deng Yayınları, İstanbul 1997.

Safevilerin yanına çekmekti. Çaldıran Savaşı'na kadar Anadolu'ya binlerce halife gönderilmiştir[44].) Çemişgezek hâkimi Nur Ali Halife Dersim'in batı kısmını kırk sene Kızılbaşlık kurallarına göre yönetmiştir[45]. 1515'te Bıyıklı Mehmet Paşa Kemah Kalesinin ele geçirdi. Ardından Ovacık Tekir Yaylasında Nur Ali Halifenin ordusunu yenerek Nur Ali'yi Öldürmüştür[46]. 1515'te Pir Hüseyin Bey Çemişgezek Beyi olarak atanmıştır. Pir Hüseyin Bey Osmanlı adına Dersimi yönetmiştir. Pir Hüseyin Bey öldükten sonra 16 çocuğu iktidar mücadelesine girişince, Kanuni Sultan Süleyman bölgeyi 4 sancak(Mazgirt, Çemişgezek, Sağman, Pertek) ve 12 zeamete ayırmıştır[47].

Cebel-i Dersim(İç Dersim) olarak adlandırılan bölge aşiretlerin hâkimiyetinde yaşamış ve bu bölgede Devlet otoritesi kurulamamıştır[48]. Coğrafi şartlarından dolayı İç Dersim bu bölgede hüküm süren devletlerin tam bir hâkimiyet kurmasına izin vermemiştir[49]. Ancak Çemişgezek, Mazgirt, Pertek, Kemah gibi tarıma elverişliliği, ulaşım kolaylığı bulunan ve çok eski ve tanınmış yerleşim yerleri olan bu bölgelerde Osmanlı Devleti tam ve esaslı bir denetim kurmuştur[50]. 1846'da Harput, Diyarbakır Eyaletinden ayrılınca Dersim Harput'a bağlanmıştır. Dersim daha sonra kısa bir süreliğine Harput'tan alınıp Diyarbakır'a bağlansa da uzaklık sebebiyle bu çok uzun sürmemiş ve tekrar Harput'a bağlanmıştır[51].

1848'de Dersim Sancağı oluşturulmuş ve Tanzimat'ın getirdiği yenilikler burada uygulanmaya başlamıştır[52]. 1863'te Pülümür Kaymakamı olan Hüseyin Bey Dersim'deki asayişsizlikten sorumlu tutularak Vidin'e(Bulgaristan'da) sürgün edilmiştir[53]. Bir yolunu bularak kaçan Hüseyin Bey tekrar Dersim'e gelerek bölgede yönetime hâkim olmuştur[54]. Daha sonra vefat eden Hüseyin Bey'in oğlu Ali Bey bölgede hâkim olmuştur. Ali Bey Hükümetle anlaşarak Erzincan'da oturmaya başlamıştır. Bunun üzerine Dersimliler Süleyman isimli yeni bir liderin etrafında birleşmişlerdir[55].

---

[44] Bilal Aksoy, *Tarihsel Değişim Sürecinde Tunceli I, İstanbul* 1985, s.175.
[45] Celal Yıldız, *Kronolojik Dersim Tarihi, Su Yayınları, İstanbul 2009*, s.17.
[46] Celal Yıldız, *Kronolojik Dersim Tarihi, Su Yayınları, İstanbul 2009*, s.22.
[47] İbrahim Yılmazçelik, *Dersim*, s.51.
[48] İbrahim Yılmazçelik, *Dersim*, s.9.
[49] Yusuf Cengiz, *Her Yönüyle Tunceli*, İzmir 2001, s.10.
[50] Cafer Demir, *Osmanlı ve Cumhuriyet Döneminde Dersim, Umut Yayımcılık, İstanbul 2009*, s.11.
[51] İbrahim Yılmazçelik, *Dersim*, s.34, 36.
[52] İbrahim Yılmazçelik, *Dersim*, s.9.
[53] Celal Yıldız, *Kronolojik Dersim Tarihi, Su Yayınları, İstanbul 2009*, s.24.
[54] *Doğu Anadolu'da Toplumsal Mühendislik, Dersim-Sason(1934-1946),* Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2010, s.127.
[55] *Doğu Anadolu'da Toplumsal Mühendislik, Dersim-Sason(1934-1946),* s.128.

1860-1877 yılları arasında Hozat ve Mazgirt'te birer kışla yapılmıştır. 1877-78 Rus harbi sırasında Hozat ve Mazgirt kışlalarındaki askerler cepheye alınınca nüfuzlarını korumak isteyen aşiret ağaları bu kışlalara hücum ederek, kışlaları yakmıştır[56]. Buna karşılık Ruslardan modern silahlar almışlardır[57]. Dersimliler Osmanlı ve sonrasındaki Cumhuriyet döneminde sürekli isyan etmişlerdir[58]. Osmanlı döneminde Dersim'e 11'i büyük olmak üzere 108 askeri sefer yapılmıştır. Bu seferlerin yapılmasında aşiretlerin yerleşik halka yaptığı saldırılar ve yerleşik halkın merkezi yönetime aşiretler aleyhindeki şikâyetleri büyük rol oynamıştır(Erzincan, Kiğı, Çemişgezek ve Pertek bölgeleri aşiretlerin yağmalarından bıkıp usanmıştır). Bu konuda Osmanlı Eyalet ve vilayetleri içinde en kabarık dosya Dersim'e aittir.[59]. Dersimliler uzun yıllar boyunca sadece kendi reislerinin emrinde kalmıştır[60].

1916'da Ferhatuşağı aşireti isyan etmiş ve isyan Halit Bey kumandasındaki ordu birlikleri tarafından bastırılmıştır. Öte yandan Kureyşan ve diğer Doğu Dersim aşiretleri Ruslara yardım etmek ve Rus saldırısında Osmanlı'nın zor durumundan faydalanmak için Nazımiye'yi işgal etmiş, Mazgirt, Çarsancak ve Pertek'e baskınlar düzenleyerek Elazığ'a doğru ilerlemiştir. Hozat'ta da bir takım aşiretler isyan etmiştir. Ruslar ve Ermeniler bu isyanlara destek olmuştur[61]. Bu gelişmeler devam ederken Rus birliklerinin Pülümür'e girmeleri ve Ermenilerin de desteğiyle tecavüzlere kalkışmaları aşiretlerin Ruslar aleyhine dönmelerine yol açmıştır. Aşiretler Rusların Dersim'i tamamen ele geçirmelerine engel olmuş, bazı silah ve cephaneleri ele geçirmiştir[62]. Osmanlı ile arası hep bozuk olan Dersim aşiretleri sürekli olarak Osmanlı Devletine karşı ayaklanmıştır(1876-77 Rus Savaşı sırasında, 1912'de, 1916'da, 1921 Koçgiri Ayaklanmasında kısmen, 1926 Koçuşağı Aşireti Ayaklanması, 1930'da Pülümür Ayaklanması vs.) Osmanlı yönetimi ise göstermelik bazı seferler[63] yaparak yıllarca Dersim'in iç işlerine müdahale etmemiş, böylece Dersim'deki feodal yapı Cumhuriyet dönemine kadar devam etmiştir. Osmanlı Devleti yıkılırken yerine kurulacak olan genç

---

[56] Ezer, *"Yakın Tarihimizde Dersim İsyanları." Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları, C.III, Elazığ 2003,* s.18.
[57] Yıldız, *Kronolojik Dersim Tarihi, Su Yayınları,* İstanbul 2009, s.25.
[58] Burhan Özkök, *Osmanlı Döneminde Dersim İsyanları,* İstanbul 1937, s. 7; *Genel Kurmay Belgelerinde Kürt İsyanları,* C. II, Kaynak Yayınları, İstanbul 2011, s.41-46.
[59] Celal Yıldız, *Kronolojik Dersim Tarihi,* Su Yayınları, İstanbul 2009, s.7.
[60] Kadri Perk, *Cenup Doğu Anadolu'nun Eski Zamanları,* İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1943, s.13.
[61] Suat Akgül, *Yakın Tarihimizde Dersim İsyanları ve Gerçekler, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1992,* s.25.
[62] *Dersim*, T.C. Dâhiliye Vekâleti, Jandarma Umum Komutanlığı III, S.55058, s.163.
[63] İsmet İnönü bu seferleri "Sel Seferleri" olarak tanımlandırmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti'ne önemli problemler devretmiştir. Bunlardan biri de yıllarca otorite tanımamış Dersim'dir.

3.4. Cumhuriyet Döneminde Tunceli

1935 yılında doğuya bir gezi düzenleyen İsmet İnönü Ankara'ya dönünce Şark Raporu adıyla bilinen bir rapor düzenlemiş ve Dersim bölgesini ıslaha yönelmiştir. Bunun için 1935'te Tunceli Kanunu resmi gazetede yayınlanmıştır. Buna göre Tunceli ilinin oluşturulduğu, ilin Elazığ'dan bir korgeneral tarafından idare edileceği belirtilmiştir. 1936'da Korgeneral Abdullah Alpdoğan Tunceli Vali ve Komutanı olarak atanmıştır. Abdullah Alpdoğan çok geniş yetkilerle donatılmıştır(Vali, Komutan, Hâkim, Savcı vs yetkileri vardır. Abdullah Alpdoğan yetki alanındaki suçluları TBMM onayına gerek kalmadan idam edilebilirdi.). Abdullah Alpdoğan Tunceli'de yollar, köprüler, kışlalar ve karakollar yaptırarak Tunceli'de Devlet otoritesinin kurmayı amaçlamıştır. Devlet otoritesinin kurulmasıyla kendi otoritelerinin yok olacağını bilen Seyit Rıza ve diğer aşiret reisleri Munzur gözelerinde bir araya gelerek inançları gereği kutsal olarak gördükleri bu sudan içerek sonuna kadar mücadele edeceklerine yemin etmişlerdir(İnançlarına göre burada ettikleri yeminden geri dönemezlerdi.). Böylece Mart 1937'de Pah köprüsünü yakarak karakola saldırmışlardır(Köprü karakolda görevli olan askerlerin bir bayana sarkıntılık yaptığı iddiasıyla yakılmıştır.). Bu durum karşısında Ankara'dan yardım isteyen Abdullah Alpdoğan gerekli yardımları ve lojistik desteği aldıktan sonra meşhur Tunceli Harekâtını başlatmıştır. Binlerce asker ve sivilin öldüğü, binlercesinin yaralandığı ve pek çok insanın sürgün edildiği Dersim Harekâtı iki kısımdan oluşmuştur. Birinci kısım 1937'de tamamlanmıştır. Esas önemli savaşlar bu kısımda meydana gelmiştir[64]. Bu kısımda Dersim direnişleri kırılmıştır. İkinci kısım ise 1938'de meydana gelmiştir. Bu kısımda mücadelede aşiretlere destek veren sivil halka ıslah çalışmaları ve sürgün yapılarak direnişçilerin temizlenmesi ve asayişin sağlanması amaçlanmıştır. Bu dönemde yaşanan kayıplar birinci döneme göre çok daha az olmuştur. Sonuç itibarıyla pek çok insanın ağır travma yaşamasına sebep olan ve Türk

[64] Bu konuda Suat Akgül'ün "Yakın Tarihimizde Dersim İsyanları ve Gerçekler" isimli eserinde çok önemli bilgiler verilmiştir. Dersim isyanıyla ilgili pekçok bilnmeyene ışık tutan eser belgelere ve gazete haberlerine göre hazılanmıştır. Çok kapsamlı ve nesneldir. Ancak konu istismara açık olduğundan Suat Akgül'ün eserinin dışında olaya tarafsız yaklaşan eser yok gibidir. Pek çok eserde Tunceli-Dersim bölgesi bir ülke gibi gösterilerek "Türk ordusu Dersim'i işgal etti." türünden ifadelere rastlanmaktadır. Mehmet Kalman'ın "Belge ve Tanıklarla Dersim Direnişleri." , Cafer Demir'in "Osmanlı ve Cumhuriyet Döneminde Dersim" isimli eserleri gibi.

tarihi açısından büyük bir handikap olarak görülen Dersim Harekâtları halk ve Devlet açısından olumsuzlukla sonuçlanmıştır. Suçlularla birlikte masum olan genç, yaşlı, çocuk, kadın, erkek pek çok insan ya yaralanmış ya sürgüne gönderilmiş ya da ölmüştür. Bu olayın yaşanmasında o dönemde Devleti yönetenlerin sertlik yanlısı olması önemli bir etkendir. Ancak her tarihi olayın birden çok sebebi ve birden çok sonucu vardır. Dersim konusunda araştırma yapanların büyük bir kısmı olayların çıkmasındaki diğer etkenler göz ardı ederek bilinçli olarak sadece tek bir sebep üzerinden gitmektedir. Oysa olayların diğer iç ve dış etkenleri de önemlidir. İç etkenler aşiretlerin Devlet otoritesi istememesi, Devlete vergi ve asker verilmek istenmemesi, aşiretlerin kendi düzenlerini devam ettirme istekleridir. Bu konu çok önemlidir. Dersim aşiretleri vergi veremeyecek durumda değillerdi. Vergi ve asker vererek devlet itaatına girmek istemiyorlardı. Ayrıca çapulculuk getirisi çok fazla olan bir faaliyetti[65]. Yörede dini önder olarak görülen dede, pir ve seyit gibi aileler aynı zamanda bölgenin siyasal önderliğini de yapmaktaydı [66]. Bu kişiler halkın Devlet yerine kendilerine bağlı kalmalarını istemişlerdir. İsyanın çıkmasındaki en önemli unsurlardan biri de budur. Çünkü bu kişiler binlerce kişiden oluşan aşiretleri tek bir buyruklarıyla Devlete karşı isyan ettirebiliyorlardı(Mesela Seyit Rıza hem dini lider hem aşiret reisidir.). Dış etkenleri ise İngiltere, Fransa Rusya gibi devletlerin çeşitli amaçlarla Dersim aşiretlerinin isyan için kışkırtması ve silah vermesi sayılabilir. Bu konuda özelikle Fransa önemli rol oynamıştır. Fransızlar Hatay konusunda Türkiye'yi zor durumda bırakmak için Dersim isyanında rol oynadıkları ele geçen silah, mektup ve belgelerden anlaşılmıştır[67]. Fransızların sömürgesi olan Suriye'de faaliyet gösteren Kürtçü Hoybun

---

[65] Çapulculuk Osmanlı'dan beri Desim'de bir gelenek olmuştur. Pertek, Mazgirt, Çemişgezek, Kemaliye gibi yerleşik halde yaşayanlan İnsanların davar sürüleri, bağları, bahçeleri Dersim aşiretlerince sürekliyağmalanmış, Dersim aşiretleri bir anda on binlerce sayıda davar sahibi olmuştur. Aşiretler bu çapullardan elde edilen geliri haram saymamıştır. Çapuldan zarar gören halkın İstanbul'a yazdığı telgraflar üzerine göstermelik seferlerle olayların üstü örtülmüştür. Zaten Dersim İsyanları da Osmanlı'nın halının altına süpürdüğü sorunların sonucudur. Osmanlı zamanında bu olaylara köklü bir çözüm bulunmuş olsaydı Dersim İsyanı da çıkmazdı. Dersim konusunda yapılan araştırmalarda(Hatta sosyolojik araştırmalarda bile) bu konulardan bahsedilmemiştir. Odaklanılan tek şey Devletin orantısız güç kullandığıdır. Ancak araştırmacıların Desim aşiretleriyle Devleti karşı karşıya getiren Dersim olaylarının nasıl bu noktaya geldiğinden de bahsetmek konusunda biraz daha cesur davranması gerekmektedir. Herşeyin suçunu Devlete atmak işin kolaycılığıdır.

[66] Fatma Akansel, *Sürgünde Çocuktular(1938 Desim İskânıyla Yer Değiştirmiş Dersimli Kadınların Göç Deneyimleri Üzerine Sözlü Bir Tarih Çalışması),* Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı, Tezsiz Yüksek Lisans Bitirme Projesi, Ankara 2009, s.60.

[67] Hamit Pehlivanlı, "*Cumhuriyetin İlk Yıllarından Günümüze Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun Meseleleri: Örnek Raporlar Işığında Karşılaştırmalı Bir İnceleme.*", Genel Kurmay Başkanlığı, Beşinci Askeri Tarih Semineri Bildirileri, Değişen Dünya Dengeleri İçinde Askeri ve Stratejik Açıdan Türkiye(23-23 Ekim 1995 İstanbul) C.I, Ankara 1996, s.645.

Cemiyeti 1933 ve 1934 yıllarında Ermeni Bogos ve Nuri Dersimi'yi Türkiye'ye göndererek Dersim ve civarında birtakım gizli faaliyetler yaptırmıştır [68]. Yine Suriye'den gönderilen bazı Ermenilerin ve Koçgirili Alişer'in propagandaları bazı aşiretlerin üzerinde etkili olmuştur[69]. Fransız sömürgesi olan Suriye'de faaliyet gösteren Hoybun üyeleri ve bazı Fransız ajanları da Suriye'den Tunceli'ye gelerek eylemlerde bulunuyordu[70]. Fransız ajanı İzettin Suriye'deki cemiyet ile Seyit Rıza arasında irtibat kurarak Dersim'i kaynayan bir kazan haline getirmiştir. İzzettin Mart 1937'de başlayan isyan için Suriye'deki Fransız gizli teşkilatından Seyit Rıza'ya talimat getirmiştir. İzzettin Fransız ve İngilizlerin her türlü silah ve para yardımı yapacağını belirtmiştir. İsyana karşı olanlar Fransız ajanları tarafından ortadan kaldırılmıştır [71]. 4.Genel Müfettişliğin 29 Aralık 1936 tarih ve 510 sayılı raporuna göre Tunceli'de ajanlık yapan İzettin'in yakalandığı ve 15 yıl 10 gün hapse mahkûm edildiği, Suriye'deki Müslimiye Tayyare bölüğünden Ermeni Muses adlı ajanın da Tunceli'de halkı kışkırtırken yakalandığı ve hapsedildiği, mahkemesi bitmek üzereyken kaçtığı ve takip müfrezeleri tarafından ölü olarak ele geçtiği, bunun dışında Suriye'den gelip ajanlık yapan pek çok kişi olduğu belirtilmiştir [72]. Dersim'e çeşitli yollarla bol miktarda Fransız silahı yığılmıştır [73]. Fransızların tüm bunlardaki amacı Hatay'ı sömürgesi Suriye'ye bağlatmaktı. Hatay'ın Türkiye'ye bağlanması üzerine Dersim ve diğer isyanlarda paravan olarak kullandığı, silah, para, istihbarat gibi destekler verdiği Hoybun Cemiyeti'ni kapatmıştır[74].

İngilizler Dersim İsyanı'na açıktan destek olmamıştır. Ancak Türkiye'nin güçsüzleşmesini isteyeceklerinden dolayı gizliden silah ve lojistik desteği vermişlerdir.

Osmanlı Devleti'ne karşı Dersimlileri kullanan Ruslar bu alışkanlıklarını Cumhuriyet döneminde de devam ettirmiştir. Gizliden Gizliye Dersimlileri kışkırtmıştır.

Tüm bu iç ve dış etkenlerden dolayı yaşanan Dersim İsyanı ve isyanlar karşısında yapılan harekâtlar bölgedeki güvensizliği daha da artırmıştır. Dersim İsyanından sonra kısa bir müddet sessiz kalan bölge günümüze kadar asayişe en fazla

---

[68] Vedat Şadili, *Türkiye'de Kürtçülük Hareketleri ve İsyanlar I,* Ankara 1980, s.148.
[69] Suat Akgül, *Yakın Tarihimizde Dersim İsyanları ve Gerçekler,* Boğaziçi Yayınları *İstanbul* 1992, s.67.
[70] Vecihi Timuroğlu, *Dersim Tarihi,* Yurt Kitap Yayın, Ankara 1991, s.63-64.
[71] Suat Akgül, *Yakın Tarihimizde Dersim İsyanları ve Gerçekler, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1992,* s.104.
[72] Bülent Varlık, *Umumi Müfettişlikler Toplantı Tutanakları,* s.159-160.
[73] Hayri Başbuğ, *Kürt Türkleri ve Fanatik Ermeni Faaliyetleri,* Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara 1984, s.73.
[74] Hayri Başbuğ, *Kürt Türkleri ve Fanatik Ermeni Faaliyetleri, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü,* Ankara 1984, s.73.

para harcanan yerlerden birisidir. Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerinde bölgenin sosyal problemleri zamanında görülüp gerekli tedbirler alınmadığından dolayı bölge yabancı ajanların cirit attığı, dış devletlerin kışkırtmaları sonucu isyanların çıktığı ve askeri tedbirlerle sorunların çözülmeye çalışıldığı bir yer haline gelmiştir. Bu gelenek günümüzde de devam etmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.TUNCELİ'DE İDARİ YAPI

Tarihçiler bölge ve şehir tarihlerini incelerken ilmi bir metot olarak siyasi tarihi ve idari tarihi ayrı başlıklarda incelmektedirler. Biz de Tunceli-Dersim tarihini incelenirken bu metodu uygulamayı uygun bulduk. Bundan dolayı Tunceli'deki idari yapıyı ayrı bir bölüm yaptık. Tunceli ile ilgili idari yapı hakkında elimizde en geç tarihli belgeler Osmanlı Dönemine aittir. Bundan dolayı Tunceli'nin idari tarihini Osmanlı döneminden başlattık.

1.1. Osmanlı Döneminde İdari Yapı

Tunceli(Dersim) bölgesinin idari yapılanması ile ilgili en eski bilgiler Osmanlı dönemine aittir. Osmanlı'dan beri çeşitli idari yapılanmalar içinde olan Tunceli günümüze kadar bu yapılanmalardan etkilenerek gelmiştir.

4 Kasım 1515'te Bıyıklı Mehmet Paşa'nın Beylerbeyiliğe atanmasıyla Osmanlı idari teşkilatında beşinci eyalet olarak Diyarbakır eyaleti oluşturulmuş, Dersim bölgesi de bu Beylerbeyiliğe tabi olmuştur[1].

1788-1789'da yapılan idari düzenlemelerle kaymakamlıkların yerel beylere verilmesi ağa ve seyitlerin nüfuz kazanmasına ve bölgedeki asayişsizliğin artmasına sebep olmuştur[2].

1821'de Sağman, Pertek, Çemişgezek ve Mazgirt Diyarbakır Eyaletine bağlı kazalardı. 1823'te ise Sadece Çemişgezek Diyarbakır Eyaletine bağlı idi[3].

1846-1850 Tarihlerinde Harput Eyaletinin idari taksimatına göre Dersim bölgesi Harput eyaleti sınırları içinde yer almaktadır [4].

Tablo 1.1. 1846-1850 Tarihlerinde Harput Eyaletinin İdari Taksimatı

Harput Sancağı Kazaları	1-Harput
	2-Çemişgezek
	3-Eğin
	4-Arapgir

[1] İbrahim Yılmazçelik, *Osmanlı Devleti Döneminde Dersim Sancağı,* Kripto Yayınları Ankara 2011, s.48.
[2] Feyzullah Ezer, *"Yakın Tarihimizde Dersim.", Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları, S.III, Elazığ 2003,* s.18; Ömer Kemal Ağar, *Tunceli-Dersim Coğrafyası,* Türkiye Basımevi, İstanbul 1940, s.3.
[3] İbrahim Yılmazçelik, *XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Diyarbakır,* Türk Tarih Kurumu, Ankara 1995, s. 133-134.
[4] Ahmet Aksın, *19. Yüzyılda Harput,* Elazığ 1999, s.30-31.

	5-Malatya
	6-Şiro(Pötürge)
	7-Akçadağ
Maden-i Hümayun Sancağı Kazaları	1-Maden-i Keban
	2-Maden-i Ergani
	3-Palu
	4-Çarsancak
	5-Eğil
	6-Çermik
	7-Çüngüş
	8-Ebutahir
	9-Hekimhan
	10-Ergani
Dersim Sancağı Kazaları	1-Dersim
	2-Gürcanis
	3-Kuruçay
	4-Ovacık
	5-Mazgirt
	6-Kozican
	7-Koçgiri
	8-Kemah
Behisni Sancağı Kazaları	1-Behisni
	2-Hısnımansur
	3-Samsat
	4-Siverek
	5-Gerger

Dersim bölgesinin Osmanlı döneminde sırasıyla Bayburt Sancağı, Diyarbakır Beylerbeyiliği ve Erzurum Beylerbeyiliğine bağlandığı görülmüştür.1848'de Hozat'tan idare edilen bir kaza olmuştur. 1848'de Dersim Sancağı'nın ilk kaymakamı Kemah hanedanından İbrahim Bey bu göreve aylık 5000 kuruş maaşla tayin edilmiş, Kuzucan Kaza Müdürlüğü'ne aylık 2000 kuruş maaşla Erzincan hanedanından Ali Bey, Mazgirt Kaza Müdürlüğü'ne aylık 2500 kuruş maaşla Kapucu Başı Ahmet Ağa, Koçgiri Aşiret

Müdürlüğü'ne aylık 1500 kuruşla Hüseyin Bey tayin edilmiştir[5]. 1848 tarihli bir tahriratta Dersim, Kuzican ve Mazgirt gibi yerlerin büyük mahaller olduğu, belirtilerek, bu yerlerin Koçgiri aşiretiyle birleştirilerek toptan bir sancak altında kaymakamlık idaresi uygun görülmüştür. Ancak Koçgiri ile Dersim arasında yer alan Kemah, Gürcanis ve Kuruçay kazaları birleşmelerine engel olarak görüldüğünden Maden-i Hümayuna ait olan bu kazaların Dersim Sancağına katılması ve bunların Diyarbakır veya Harput Eyaletlerinden birine bağlanması istenmiştir. Bir müddet sonra Dersim Sancağı ve kazaları Diyarbakır Eyaletine bağlanmıştır[6]. 6 Temmuz 1851'de Dersim Sancağının Harput'a daha yakın olması sebebiyle, Diyarbakır'dan ayrılarak Harput'a bağlanması konsunda irade çıkmış ve Dersim tekrar Harput Eyaletine bağlanmıştır[7]. Dersim'in sadece mesafe açısından Harput'a bağlanması tek başına yeterli bir sebep değildir. Bu dönemde Dersim'deki aşiretlere mensup bazı eşkıyaların yaptığı eylemlerin isyan haline gelmesi üzerine isyanların bastırılması çok güç olmuştur. Dersim'de meydana gelen isyanların daha hızlı bastırılması için de Harput'a bağlanması uygun görülmüştür[8].

1867'de Dersim'in bağlı olduğu Mamuretü'l-Aziz Eyaleti Diyarbakır Eyaletine bağlanarak sancak haline getirilmiştir. 1875 yılında Diyarbakır Eyaletinden ayrılarak müstakil bir mutasarrıflık olmuş, 1878'de ise tekrar vilayet haline getirilmiştir[9]. 1867-1878 yılları arasında ise Dersim'in bir kısmı Erzincan, bir kısmı ise Mamuretü'l-Aziz Sancaklarına bağlı kalmıştır[10]. 1880'de Vilayet yapılmışsa da geliri giderini karşılamadığı için 1888'de tekrar sancak haline getirilmiş ve Ma'muretü'l-Aziz Vilayeti'ne bağlanmıştır[11]. 1880'de vilayet yapıldığında idari durumu şöyleydi: 1-Dersim(Hozat) Vilayet, 2- Mazgirt Sancak, 3- Kızılkilise(Nazımiye) Kazası, Pah Kazası, Çarsancak Kazası, Çemişgezek Kazası, Ovacık Kazası[12]. Daha sonra Mutasarrıflık olarak Harput Vilayetine bağlanan Dersim Sancağı Hozat merkez olmak

[5] İbrahim Yılmazçelik, *Dersim, s.*100.
[6] Ahmet Aksın, *19. Yüzyılda Harput*, Elazığ 1999, s.31-32.
[7] Ahmet Aksın, *19. Yüzyılda Harput*, Elazığ 1999, s.31.
[8] Ahmet Aksın, *19. Yüzyılda Harput*, Elazığ 1999, s.68.
[9] Ahmet Aksın, *19. Yüzyılda Harput, Elazığ 1999*, s.35.
[10] İbrahim Yılmazçelik, *Dersim*, s.93.
[11] Fethi Ülkü, "XIX. Yüzyıl Sonlarında Bugünkü Tunceli'nin Durumu", *Yeni Fırat*, Elazığ, Nisan 1964, s.18-20; Ahmet Aksın, *19. Yüzyılda Harput, Elazığ 1999*, s.36.
[12] Mehmet Zülfü Yolga, *Dersim(Tunceli) Tarihi, (Yayına hazırlayanlar: Ahmet Halaçoğlu, İbrahim Yılmazçelik.)*, Ankara, 1994, *s.*91.

üzere Pertek, Çemişgezek, Mazgirt, Kuzucan, Çarsancak, Ovacık, Pah, Kızılkilise(Nazımiye) ilçelerini kapsamıştır[13].

1888'de Mutasarrıflık olarak Harput'a bağlandığında Hozat merkez olmak üzere, 1-Çarsancak, 2-Mazgirt, 3-Kızılkilise(Nazımiye), 4-Kuzican(Pülümür), 5-Ovacık, 6-Hozat, 7-Pertek, 8-Çemişgezek ve 9-Pah kazalarından oluşmaktaydı[14].

1894-1895 tarihleri arasında Mamuratü'l-Aziz Sancağı'na bağlı olan Dersim Sancağı idari olarak şu şekildeydi [15] : 1- Merkez(Hozat) Kazası 121 köy, Çemişgezek(0vacık buraya bağlı) 97 köy, Çarsancak Kazası 122 köy, Mazgirt Kazası 152 köy, Kuzican(Pülümür) Kazası 88 köy, Kızılkilise(Nazımiye) Kazası 116 köy, Pah Kazası 101 köy.

1906'da Dersim Sancağı Hozat(Dersim Sancağı), Çemişgezek, Çarsancak, Mazgirt, Kızılkilise(Nazımiye), Ovacık kazalarından oluşmaktaydı.

1907-1908 yıllarına ait idari yapıda nahiyeler de verilmiştir. Buna göre Çemişgezek'e bağlı Paşoazruk ve Germili, Mazgirt'e bağlı Pah ve Türüşmek nahiyeleri verilirken Pertek Çarsancak Kazasının nahiyesi olarak gösterilmiştir. Diğer ilçelerde bir değişiklik olmamıştır[16].

Tarihi dönemler içinde Dersim iki bölgeye ayrılmıştır[17]

1 Batı Dersim: Hozat, Çemişgezek, Pertek, Ovacık, Kemah, Gürcanis ve Kuruçay.

2 Doğu Dersim: Mazgirt, Kiğı, Çarsancak, Nazımiye ve Pülümür

Bu sancaklar çoğunlukla Diyarbakır Eyaletine kısa süreliğine de Erzurum Eyaletine bağlı kalmıştır.

1.2.Cumhuriyet Döneminde İdari Yapı

Cumhuriyet Döneminde Dersim Tunceli'ye dönüşmüştür. En büyük idari değişiklik budur.

---

[13] Dâhiliye Vekâleti, Jandarma Umum Komutanlığı III, S.55058, s.57.
[14] İbrahim Yılmazçelik, *Dersim,* s.95.
[15] İbrahim Yılmazçelik, *Dersim,* s.96-97.
[16]İbrahim Yılmazçelik, *Dersim, s*.97-98.
[17] Mehmet Zülfü Yolga, *Dersim(Tunceli) Tarihi, (Yayına hazırlayanlar: Ahmet Halaçoğlu, İbrahim Yılmazçelik.),* Ankara, 1994, s.5; Rahip Vahan Bardizaktsi, Rahip Boğos Natanyan, Rahip Karekin Sırvantsdyants, *1878 Palu-Harput Raporlar(Çarsancak, Çemişgezek, Çapakçur, Erzincan, Hizan ve Civar Bölgeler),* C.II, Çev: Sirvart Malhasyan, Arsen Yarman, Yayına Hazırlayan ve Fotoğraflayan: Arsen Yarman, Derlem Yayınları, İstanbul 2010, s.481.

1.2.1. Tunceli İlinin Teşekkülü

1922 yılında kısa bir süreliğine il yapılan Dersim[18], 30 Mayıs 1926 tarih ve 877 sayılı Kanunla 1926 yılında ilçe yapılarak Elazığ'a bağlanmıştır[19].

25 Aralık 1935 tarih ve 2885 sayılı Kanunla geçici merkezi Elazığ İlinde olmak üzere, Erzincan'dan Pülümür'ün, Elazığ'dan Ovacık, Nazımiye, Hozat, Mazgirt, Çemişgezek ve Pertek ilçelerinin bağlandığı Tunceli Vilayeti oluşturulmuştur[20]. Yine 25 Aralık 1935'te kabul edilen 2884 sayılı Kanunla Tunceli İlinin idare şekli belirlenmiştir[21]. 2884 sayılı Kanuna(Tunceli Kanunu) 3823 numaralı Kararnameyle yapılan ilaveyle Tunceli ilinin idaresi için özel hükümler konarak Korgeneral rütbesinde Vali ve Komutan yetkisine bırakılmıştır[22]. 6 Ocak 1936'da çıkan bu Kararname ile Abdullah Alpdoğan 4. Umumi Müfettiş olarak atanmıştır[23].

5 Aralık 1946'da Tunceli'nin Kalan kasabasına nakledilmesine karar verilmiştir[24].Tunceli ve ilçeleri özel kanuna göre 1936'dan 01.01.1947'ye kadar Elazığ'dan yönetilmiştir. Bu tarihte ise 30 Aralık 1946 tarih ve 4993 sayılı Kanuna göre İl merkezi olan Kalan'dan yönetilmeye başlanmıştır[25]. Yani 1 Ocak 1947'den itibaren Tunceli'nin İdaresi Hakkındaki Kanun yürürlükten kalkmıştır[26].

1935 Tunceli Kanunu Tunceli'yi bir çeşit olağanüstü hal ili haline getirmiştir[27].

1.2.2. Tunceli ve İlçelerin İdari Yapıları

Tunceli'de ve ilçelerinde pek çok tarihi ve turistik yer vardır. Bu yerlerin büyük bir kısmı günümüzde terör sorunundan dolayı gezilip görülememektedir.

---

[18] Kültür ve Turizm Bakanlığı, *Tunceli İli Kültür ve Turizm Envanteri1986, 1986*, s.12.
[19] *1973 Tunceli İl Yıllığı,* Ankara 1973, s.23.
[20] Hurşit Nazlı, Elazığ *İlinin Coğrafi, Zirai, Ticari, Tarih, Nüfus ve Jeolojik Durumu,* Zerbamat Matbaası, Ankara 1939, s.50; *Resmi Gazete,* 4 Ocak 1936, S.3197.
[21] *Resmi Gazete,* 2 Ocak 1936, S.3195.
[22] *1973 Tunceli İl Yıllığı,* s.23; Mehmet Zülfü Yolga, *Dersim(Tunceli) Tarihi(Yayına hazırlayanlar: Ahmet Halaçoğlu, İbrahim Yılmazçelik.),* Ankara, 1994, s.77.
[23] Uğur Mumcu, *Kürt Dosyası,* Tekin Yayınevi, İstanbul 1993, s.37; *Resmi Gazete,* 16 Ocak 1936, S.3207.
[24] *BCA*, 030.18.01.02.112.77.11 5 Aralık 1946.
[25] *1973 Tunceli İl Yıllığı,* s.23.
[26] İsmail Beşikçi, *Tunceli Kanunu(1935) ve Dersim Jenosidi,* Yurt Kitap Yayın, Ankara 1992, s.173; *Cumhuriyet,* 21 ve 31 Aralık 1946.
[27] Tevfik Çavdar, *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi,* Ankara, 2008, s. 373.

1.2.2.1. Tunceli

1310 tarihli Mamuratü'l-Aziz Vilayet salnamesine göre Pah kazası Mamuratü'l-Aziz'e 16 saat mesafededir. Kaza 75 köyden ve 50 haneden oluşmaktadır. Bir tabur asker bulunan kışlası, hastane ve eczanesi bulunmaktadır[28].

23 Haziran 1937'de yürürlüğe giren 3223 sayılı Kanunun 1. maddesine göre merkezi Mamiki olmak üzere Kalan kazası kurulmuştur[29].

12 Kasım 1952 tarihli Bakanlar Kurulu Kararnamesine göre 3223 sayılı Kanunla kurulmuş olan Kalan kasabasının adının Tunceli olarak değiştirilmesi kararlaştırılmıştır[30].

7 Aralık 1953'te Tunceli Milletvekili Hıdır Aydın Ağrı, Sason, Tunceli, Zilan bölgelerinin bazı kısımlarındaki köylerin idari teşkilata dâhil edilmemesi sonucu halkın çektiği zorluklara ve Tunceli'nin Direk Köyünde tam teşkilatlı bir nahiye kurulması hakkında ne düşünüldüğüne dair soru önergesi vermiştir[31].

15 Temmuz 1959'da Tunceli Milletvekili Fethi Ülkü Sağlık Bakanı Lütfi Kırdar'a Tunceli merkezde yeni yapılmış ve donatılmış olan modern Devlet Hastanesine tayin edilen pratisyen ve uzman doktorların görevlerine başlamadan istifa ettiklerinden dolayı hastanenin hizmete açılamadığını, mahrumiyet bölgesi olan bu tür yerlerde memuriyetsizlikten dolayı birçok amme hizmetinin eksik kaldığını Hükümetin bu konuda ne gibi tedbirler düşündüğünü sormuştur. Bakan bu soruları cevaplandırırken idari açıdan Tunceli'yle ilgili bilgiler de vermiştir. Mazgirt dışında bütün ilçelerde kaymakam olduğunu, 19 nahiyesinin 9'unda nahiye müdürü olduğu, boş olan10 nahiyeye ise İçişleri Bakanlığınca imkân nispetinde atama yapılacağını söylemiştir[32]. Buna göre bu dönemde Tunceli'de 19 nahiye vardır.

15 ve 18 Aralık 1959 tarihli gazete haberlerine göre Tunceli Valisi Ziya Eroğlu başkanlığında toplanan İl Genel Meclisinin ulaşım, iktisadi ve kültürel bakımdan daha yakın olmasından dolayı Elazığ'a bağlanmak isteyen Pertek ve Çemişgezek ilçelerinin bu taleplerinin tamamen reddedildiği belirtilmiştir.[33].

---

[28] *1310 Tarihli Mamuratü'l-Aziz Vilayet Salnamesi*, s.91-92.
[29] Tuba Akekmekçi-Muazzez Pervan, *Doğu sorunu Necmettin Sahir Sılan Raporları(1839-1953)*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2010, s.194.
[30] *BCA*, 030.18.01.130.84.11 12 Kasım 1952; *Resmi Gazete*, 23 Aralık 1952, S.8290.
[31] *TBMM, TD.* , D. IX, C. XXVI, T. IV, B. XIV, s. 48.
[32] *TBMM Z.C.* , D. XI, C. IX, İÇ. II, İN. LXXXI, s.853.
[33] *Demokrat Tunceli Postası*, 15 Aralık 1959.

Tunceli'nin tarihi VII. Yüzyıla kadar bilinmekteyse de bölgenin coğrafi yapısı ve tabiat şartları bakımından insanların yaşamasına elverişli olmamasından dolayı zengin medeniyetler ve medeniyet eserleri yaratılamamıştır[34].

Pah bucağı eski bir kasabadır. Sinan, Birman ve Ambar köylerinde yapılacak kazılarda tarihi eserlere rastlanabilir[35]. Ambar ve Birman kalelerinin yıkık kapıları, burç kalıntıları, toprak altı odaları ve kitabeleri mevcuttur[36]. Anbar köyü kale çevresinde iki minare bulunur. Giriş kapısı oyma taştan yapılmıştır. İç içe üç odası vardır. Kale çevresinde sulama kanallarının kalıntıları ve üst kısımda taştan oyulmalarla havuzlar yapılmıştır(Kale Urartu yapısıdır. Kalenin Urartu eseri olduğu kalede bulunan sulama kanalları ve havuzlardan kolaylıkla anlaşılır. Çünkü Urartular sulama kanalları yapımında uzmanlardı). Kalenin güneybatısında taştan oyma bir oda vardır[37].

Tunceli'nin Çıhik köyünde eski bir kilise kalıntısı vardır[38].

Karşılar(Halvori) köyünde çok derin ve sarkıtlı bir mağara vardır. Mağara Tunceli'ye 12 km mesafede ve Tunceli-Ovacık yolundandır. Mağarada çok eski dönem kalıntıları vardır[39].

Tunceli merkezinde Anafatma İçmecesi, Dikilitaş madensuyu, Merkez maden suyu, Harçik Maden suyu, Zeytin Deresi maden suyu vardır[40].

Tunceli'de çok fazla sayıda bulunan koç heykeli mezar taşları bazı tarihçiler tarafından Türk Kültürü'nün izleri olarak görülmüştür. Bu görüşü savunan tarihçilere göre koçun eski Türklerde en değerli armağan olduğu ve Akkoyunlu ve Karakoyunlularda koçun birer totem olduğu[41] dile getirilmektedir. Bundan hareketle Doğuda Kars, Erzurum, Van, Bitlis, Bingöl, Tunceli, Diyarbakır gibi şehirlerde görülen koç heykeli mezar taşlarının Türk geleneği olduğu iddia edilmektedir[42].

---

[34] *1973 Tunceli İl Yıllığı,* Ankara 1973, s.101.
[35] 19*73 Tunceli İl Yıllığı,* s.101.
[36] 19*73 Tunceli İl Yıllığı,* s.101.
[37] Yusuf Cengiz, *Her Yönüyle Tunceli, İzmir* 2001, s. 70.
[38] Cenap Osmanoğlu, "Tunceli'nde Tarih", *Yeni Fırat*, S. XXVIII, Temmuz 1966, s.16.
[39] Turizm ve Tanıtma Bakanlığı, *Tunceli İli Kültür ve Turizm Envanteri1986, 1986*, s.88.
[40] Turizm ve Tanıtma Bakanlığı, *Doğu Anadolu Bölgesi Turizm Envanterleri 1964,* Ankara 1964, s.83.
[41] Ömer Kemal Ağar, *Tunceli-Dersim Coğrafyası, Türkiye Basımevi, İstanbul 1940,* s.25.
[42] Abdulhaluk Çay, *Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun Kültürel Yapısı,* Anadolu Basın Birliği Genel Merkezi, Genel Başkanlık Özel, 1986, s.15; Abdulhaluk Çay, "Türk Milli Bütünlüğü İçinde Doğu Anadolu Aşiretlerinin Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Yapıları ve Bölücülük Meselesi", *Tarihi Gelişmeler İçinde Türkiye'nin Sorunları Sempozyumu,* Bildiriler, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Ankara 8-9 Mart 1990, s.153.

1.2.2.2. Çemişgezek

Çemişgezek, Yılandağı eteklerinde, Tağar vadisinde kurulmuş bir ilçedir[43].

Çemişgezek'in su kaynaklarına yakın olması, burada bitki ve hayvan çeşitliliğini artırmıştır. Bu da insanları bu bölgeye çekmiştir. Bundan dolayı burada yaşam eski taş devrine kadar uzanmaktadır[44].

M.Ö. IV ve III. Bin yıllarında Yukarı Fırat boylarında Suburlar yaşamıştır[45]. Daha sonraki dönemlerle ilgili bilgilere göre bölgede Mitaniler hâkimiyet kurmuştur. M.Ö. 1300'lerde Mitanileri yenen Hititler bölgeye hâkim oldular. M.Ö. 900-600 yıllarında Çemişgezek bölgesine Urartular hâkim oldular. Çemişgezek'te M.Ö. 585'te Medler'in, M.Ö. 519'da Persler'in hâkimiyeti söz konusudur. M.Ö. 323'te Büyük İskender bölgeyi ele geçirmiştir. Büyük İskender'in kısa süre sonra ölmesi üzerine ülke generalleri arasında paylaştırılmıştır. Çemişgezek bölgesi General Selevkos'a düşmüştür. Selevkoslardan sonra bölge M.Ö. 250 yılına kadar Ermenilerin elinde kalmıştır. M.Ö. 250'den itibaren Part hâkimiyeti başlamıştır. Sasaniler M.S. 226 yılında Partları ortadan kaldırmıştır. Partlara son verdikten sonra Roma İmparatorluğu ile bir anlaşma yaparak Part topraklarını aralarında paylaşmışlardır. Bu anlaşmayla Çemişgezek Roma'nın payına düşmüştür. 396 yılında Roma İmparatorluğu ikiye ayrılınca bölgede Bizans hâkimiyeti başlamıştır. VII. yüzyılda Çemişgezek çevresi Bizans eyalet sistemine göre "Mezopotamya Teması" içinde kalmıştır[46]. Daha sonra Sasaniler bölgeyi Bizans'tan almıştır. Bu durum 642'de Sasanilerin yıkılışına kadar devam etmiştir. XI. Yüzyılda bölge Ermeni Filaretos'un hâkimiyetindeydi [47]. Çemişgezek Çubukoğullarının kurulduğu alanlardan birini teşkil etmektedir[48]. Daha sonra bölge mengüceklilerin hâkimiyetine geçmiştir[49]. Mengücekoğlu Davut Bey 1299'da merkezini Erzincan'dan Çemişgezek'e nakletmiştir[50]. 1119'dan itibaren bölge Artuklu hâkimiyetine geçmiştir[51]. 1400'lü yıllardan sonra Akkoyunlular bölgede hâkim

---

[43] Rıfat Özdemir, "Harput ve Çemişgezek'te Asker Ailelerinin Sosyoekonomik Yapısı(1890-1919)", *Belleten*, C.LIX, Aralık 1995, S.226'dan Ayrı Basım, T.T.K. Yayınları, Ankara 1996, s.747.
[44] Kılıç Kökten, "Keban Baraj Gölü Çevresinde Taş Devri Buluntuları.", *Atatürk Konferansları, IV, 1970*, Ankara 1971, s.125-131.
[45] Hamit Zübeyir Koşay, *Keban Projesi Pulur Kazısı 1968-1970, Ankara 1976*, s.35.
[46] Ernst Honigman, *Bizans Devleti'nin Doğu Sınırı*, İstanbul 1970(Çeviren: Fikret Işıltan), s.67.
[47] Osman Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, İstanbul 1971, s.68-71.
[48] Abdulkadir Yuvalı, "Fırat Havzasının Türk Tarihindeki Yeri", *Fırat Havzası Folklor ve Etnografya Sempozyumu(24-27 Ekim 1995)*, Düzenleyen: Fırat Üniversitesi, Bildirileri Kitabı, Elazığ 1992, s.393.
[49] Osman Turan, *Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi*, İstanbul 1973, s.58.
[50] Zülfü Yolga, *Dersim(Tunceli) Tarihi, (Yayına hazırlayanlar: Ahmet Halaçoğlu, İbrahim Yılmazçelik.), Ankara, 1994*, s.49.
[51] Osman Turan, *Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi, İstanbul 1973*, s.151.

oldular. 1473 yılında Fatih'in Otlukbeli Savaşı'nda Uzun Hasan'ı yenmesiyle Osmanlı topraklarına katılmıştır. 1518 tahririne göre Çemişgezek Sancağı bugünkü Tunceli'nin tamamı ile Erzincan'ın Kemaliye ilçesi ve Malatya'nın bazı kısımlarını kapsamaktaydı. Bu ilk tahrire göre sancak, merkez nahiyesi olan Belde nahiyesiyle birlikte 19 nahiyeden, 399 köyden meydana gelmekteydi[52]. 1518 yılında o döneme kadar sancak olarak yönetilen Çemişgezek, liva haline getirilerek Diyarbakır Eyaletine bağlanmıştır. 1568'de Erzurum Beylerbeyiliğine bağlanmıştır. 1609'da tekrar Diyarbakır'a bağlanmıştır[53]. XVII. yüzyılda ilçeye uğrayan Evliya Çelebi, Seyahatnamesinde İran Hükümdarı Cemşit'in oğlu tarafından kurulan ilçeye "Kal'ai Cemşit" dendiğini yazmıştır. Zamanla ilçenin adı Çemişgezek olmuştur. 1817'de Sivas Vilayetine bağlanmıştır[54].

1310 tarihli Mamuratü'l-Aziz Vilayet salnamesine göre Çemişgezek merkezinde 744 hane, 250 dükkân, birkaç tane cami, bir rüştiye, Hıristiyan ve Müslümanlara ait birkaç tane ilkokul, birkaç hamam bulunduğu, toplam nüfusunun 20 bin hane olduğu, Togar nehri üzerinde iki köprüsünün olduğu, belirtilmiştir[55].

Çemişgezek 1880'e kadar Keban'a bağlıyken 1881'de müstakil ilçe olmuştur. O tarihten beri belediyesi vardır. Belediye binası 1932'de ahşap olarak inşa edilmiştir[56]. 1881'de Dersim Vilayet olunca Dersim'e bağlanmıştır. Dersim 1888'de tekrar sancak yapılsa da Çemişgezek yine Dersim Sancağı'na bağlı kalmıştır. 1925'te Dersim Sancağı kaldırılınca diğer ilçeler gibi Elaziz'e bağlanmıştır.1935'te Tunceli Vilayeti kurulunca Çemişgezek'te bu ilin sınırları içinde kalmıştır[57]. Bu taksimat yapılırken ilçelerin kültürel, ticari, sosyal ihtiyaçları göz önünde tutulmamıştır. Bundan dolayı Çemişgezek ve Pertek halkları Tunceli'den çok kendilerine kültürel ve sosyal bakımdan daha yakın buldukları Elazığ iliyle ilişki içerisinde olmuşlarıdır. Buna iktisadi ve ticari boyutla birlikte mesafe yakınlığı da katılınca bu ilçeler Elazığ'a bağlanmak için çeşitli yerlere başvururda bulunmuşlardır. Merkez belediye sınırları içinde sekiz mahalle(Çukur, Hacıcami, Hamamıatik, Kale, Medrese, Mescit, Meydan, Tepebaşı mahalleleri), iki

---

[52] Mehmet Ali Ünal, *XVI. Yüzyılda Çemişgezek Sancağı,* Türk Tarih Kurumu Yayınları, S.18, Ankara 1999, s.26.
[53]Abdullah Özbek, *Bütün Yönleriyle Çemişgezek, 1997,* s.49; Yusuf Cengiz, *Her Yönüyle Tunceli*, İzmir 2001, s.113-114.
[54] Rıfat Özdemir, *"Harput ve Çemişgezek'te Asker Ailelerinin Sosyoekonomik Yapısı(1890-1919)", Belleten, C.LIX, Aralık 1995, S.226'dan Ayrı Basım, T.T.K. Yayınları, Ankara 1996, s.*748.
[55] *1310 Tarihli Mamuratü'l-Aziz Vilayet Salnamesi*, s.85-86.
[56] *1973 Tunceli İl Yıllığı,* s.56, 198.
[57] Fikret Memişoğlu, "Çemişgezek", *Yeni Fırat II/14*, 14-17, İstanbul, 1963.

bucak, 54 köy muhtarlığı, bu muhtarlıklara bağlı 34 yerleşim ünitesi vardır. Tunceli'ye 117 km uzaklıktadır. İdari bakımdan Tunceli bağlı olmakla beraber ekonomik bakımdan Elazığ'a bağlıdır. Keban barajı dolayısıyla verimli ovalara sahip olanlar su altında kalmaktadır. 26 köyden 14'ü tamamen, 12'si kısmen Keban Barajı göl sahası içine girerek yok olacaktır. Bu durum ilçe ekonomisine zarar vermektedir[58].

10 Aralık 1954 tarihli gazete haberine göre Çemişgezek İlçesinin idari olarak Tunceli'den ayrılıp Elazığ'a bağlanacağı yazılmıştır[59]. 29 Aralık 1954 tarihli gazete haberine göre Çemişgezek ilçesinin Tunceli'de ayrılarak Elazığ'a bağlanması konusunda Çemişgezekli bazı şahısların dilekleri Tunceli İl Genel Meclisinde tetkik edilmiş ve bu teklif reddedilmiştir[60].

21 Ocak 1958 tarihli gazete haberine göre Çemişgezek ilçesinin Elazığ'a bağlanması için 15 kişilik bir heyetin binlerce imzalı bir dilekçeyle Ankara'ya gittiği, Çemişgezeklilerin bu konuda ısrarlı olduğu belirtilmiştir[61]. Ancak bundan bir sonuç çıkmamıştır. Çemişgezek günümüzde Tunceli'ye bağlı bir ilçedi

Çemişgezek'te kimler tarafından yapıldığı belli olmayan ve tren kompartımanlarının andıran oyma ve yontma mağaraları mevcuttur. Bu yere 5 km mesafedeki cin mağaralarının ise sonu bulunamamıştır[62].

İlçede Selçuklulardan kalma Yelmaniye ve Süleymaniye isimli iki cami, yeni ve eski olmak üzere iki hamam ve Çemişgezek Emirlerinden Şeyh Hasan'ın Türbesi Selçuklu mimarisinin örnekleridir[63].

Yelmaniye Camisi penceresi üzerinde bulunan ve halk tarafından kıymetli taş adı verilen taş oyması eser paha biçilemeyecek tarihi ve maddi değer taşımaktadır. Cami XIV. Yüzyılda Timur'a bağlı bir Türkmen beyi olan Tacettin Yelman tarafından yaptırılmıştır. Kesme taştan yaptırılan eser sonradan onarılmıştır. Giriş kısmı geometrik şekillerde işlenmiş taşlardan yapılmıştır. Çini ve taş sanatı beraber kullanılmıştır. Selçuklu ve Osmanlı sanatı arasında bir geçiş sanatını yansıtır. Camide kemerli sütunlar mevcuttur[64]. Cami tek kubbeli olup minaresi yoktur. 1209'da yapıldığı sanılmaktadır[65].

---

[58] 19*73 Tunceli İl Yıllığı,* s.56.
[59] *Munzur,* 10 Aralık 1954.
[60] *Demokrat Tunceli,* 29 Aralık 1954.
[61] *Munzur*, 21 Ocak 1958.
[62] 19*73 Tunceli İl Yıllığı,* s.101.
[63] 19*73 Tunceli İl Yıllığı,* s.56.
[64] 19*73 Tunceli İl Yıllığı,* s.102; Yusuf Cengiz, *Her Yönüyle Tunceli,* İzmir 2001, *s.*66; Kültür ve Turizm Bakanlığı, *Tunceli İli Kültür ve Turizm Envanteri1986, 1986,* s.21.

Pulur Höyüğünde 1968'de yapılan kazılarda Tunç devrine ait kalıntılar bulunmuştur. Toplu evlerden oluşan höyükteki evler taş ve kerpiçten yapılmıştır. Dibeklere ve taş kabartmalara rastlanmıştır. Demir ve krom bulunmuş olup M.Ö. 3000 yıllarına ait olduğu anlaşılmıştır[66]. Bu konuda bir gazete haberi de vardır. 14 Şubat 1968 tarihli gazete haberine göre Elazığ ve Tunceli illeri içinde bulunan ve Keban Barajı suları altında kalacak olan 680 kilometrekarelik bir alanda İlk Tunç çağına ait M. Ö. 3500-4000 yıllarından kalma 6500 yıllık çok değerli arkeolojik eserler olduğu, İstanbul Üniversitesi'nin 1967'de araştırma yaptığı, ODTÜ'nün ise 1968 Ekim'inde araştırma yapacağı, dünya kültür mirası açısından çok değerli olan bu eserlerin 1970'te Keban Barajı suları altında kalarak yok olacağı belirtilmiştir[67]. ODTÜ tarafından Sakyol(Pulur) köyünde yapılan kazılarda ortaya çıkan Sakyol köyü höyüğünde yapılan incelemelerde ilçe tarihinin en az 4 bin yıllık olduğu saptanmıştır[68]. Höyükte yapılan kazılarda Neolitik döneme ait bir yerleşime rastlanmıştır. Höyüğün tabanındaki katlar Neolitik döneme aittir. Sonraki dönemde İlk Tunç devrindeki oymaklar birliğine bağlı bir uruğ burayı barınak yapmıştır. Pulur'da oturanlar bakırı eritmeyi, kalıba dökerek balta ve kargı ucu gibi aletler yapabiliyorlardı[69].

Yeniköy höyüğü Keban Baraj gölü altında kalan Laluşağı köyü yakınında bulunan bir höyüktür. Yapılan araştırmada Roma ve Bizans dönemine ait kalıntılara rastlanmıştır. Tunç devrine ait kalıntının yanında işlenmiş bazı madenlere rastlanmıştır[70].

İn Mağaraları Çemişgezek'in batısında bulunan çok sayıda odalardan meydana gelmektedir. Odalardan birbirine geçiş yerleri vardır. Oyma sanatı kullanılarak yapılmıştır[71].

Uzun Hasan türbesi Çemişgezek'in Tekya mevkiinde bulunmaktadır. Her ne kadar Uzun Hasan türbesi olarak bilinse de türbenin üzerindeki kitabeden eski Çemişgezek beylerinden Numan Bin Hasan tarafından yaptırıldığı anlaşılmaktadır[72]. Bir

---

[65] Kenan *Güven, Tabiat Güzellikleri ve Kültürel Değerleri ile Tunceli,* Atatürk Kültür, Dil veTarih Yüksek Kurumu, Atatürk Kültür merkezi Yayınları, S.52, Ankara 1991, s.49.
[66] Kültür ve Turizm Bakanlığı, *Tunceli İli Kültür ve Turizm Envanteri1986, 1986,* s.21.
[67] *Milliyet,* 14 Şubat 1968.
[68] *1973 Tunceli İl Yıllığı,* s.56.
[69] Hamit Zübeyir Koşay, *Keban Projesi Pulur Kazısı 1968-1970,* Ankara 1976, s.35-36.
[70] Kültür ve Turizm Bakanlığı, *Tunceli İli Kültür ve Turizm Envanteri1986, 1986,* s.20.
[71] Yusuf Cengiz, *Her Yönüyle Tunceli,* İzmir 2001, *s.*66.
[72] Kenan *Güven, Tabiat Güzellikleri ve Kültürel Değerleri ile Tunceli, Atatürk Kültür, Dil veTarih Yüksek Kurumu, Atatürk Kültür merkezi Yayınları, S.52, Ankara 1991,* s.46.

kayanın üzerinde yapılmıştır.1572 yılında yapılan eser iki katlıdır. Küçük pencereleri olan yapı piramit çatı ile örtülüdür[73]. Bina 1971'de restore edilmiştir[74].

Hamamı Atik eski hamam demektir. Çarşı içinde bulunan yapının girişinde Türkçe ve Arapça yazılar mevcuttur. XV. yüzyılda yapılmış olup XVIII. yüzyılda onarılmıştır. Akkoyunlular tarafından yaptırılmıştır. Kesme moloz taşla tuğla karışımı yapılan hamamın küçük bir giriş yeri vardır. İçerden küçük kubbeler şeklinde bölümler yapılmıştır[75].

Ulukale camisi 1793 yılında Diyarbakır Valisi Yusuf Paşa tarafından yaptırılmıştır. Camiye sonradan cemaat yeri eklenmiştir. Osmanlı eseridir[76]. Ulukale'de kim tarafından yapıldığı bilinmeyen bir de kale vardır. Ayrıca Selçuklulardan kalma bir hamam ve türbe de vardır[77].

Aşağı Köprü Çemişgezek'in güneyindeki ova köyleriyle bağlantı sağlamak amacıyla1789'da bir göz olarak yapılmıştır. Halen Çemişgezek'e bağlı 14 köyün ulaşımı bu köprü üzerinden yapılmaktadır[78].

Gökçe ile Rabat köyleri arasında Hanbağları denilen yerde bir kervansaray harabesi vardır. Kim zamanından kaldığı belli değildir. Kitabesi yoktur. Kervansarayın yanında bir de hamam vardır. Rabat köyünde de bir kale harabesi vardır[79].

1.2.2.3. Hozat

639 yılında Arapların kurduğu yerleşim birimlerinden biridir. 1087 yılında Çubukoğullarının hâkimiyetine girmiştir. 1243'ten sonra Moğol hâkimiyetine girmiştir. 1400 yılında Akkoyunlular bölgeye hâkim oldular. 1473 Otlukbeli Savaşı'ndan sonra Osmanlı topraklarına katılmıştır. 1550-1850 yılları arasında Çemişgezek ve Pertek yöresine hakin olan beyliklerin egemenliğinde kaldı ve beylikle yönetildi. Tanzimat Fermanı'ndan sonra bölgede ıslahatlar yapılmaya başlanmıştır. 1848'de Hozat Merkez olmak üzere Dersim Sancağı oluşturulmuştur[80]. 1881'de Dersim adıyla il merkezi olmuştur. İlk Valisi Çemişgezekli Fikri Paşa'dır. 1310 tarihli Mamuratü'l Aziz

[73] Kültür ve Turizm Bakanlığı, *Tunceli İli Kültür ve Turizm Envanteri1986, 1986*, s.22
[74] Kenan *Güven, Tabiat Güzellikleri ve Kültürel Değerleri ile Tunceli*, Atatürk Kültür, Dil veTarih Yüksek Kurumu, Atatürk Kültür merkezi Yayınları, S.52, Ankara 1991, s.46.
[75] Kültür ve Turizm Bakanlığı, *Tunceli İli Kültür ve Turizm Envanteri1986, 1986*, s.22.
[76] Kültür ve Turizm Bakanlığı, *Tunceli İli Kültür ve Turizm Envanteri1986, 1986*, s.22.
[77] Naşit HakkıUluğ, *Tunceli Medeniyete Açılıyor, Kaynak Yayınları, İstanbul 2007*, s.51.
[78] Kenan *Güven, Tabiat Güzellikleri ve Kültürel Değerleri ile Tunceli*, Atatürk Kültür, Dil veTarih Yüksek Kurumu, Atatürk Kültür merkezi Yayınları, S.52, Ankara 1991, s.48.
[79] Naşit Hakkı Uluğ, *Tunceli Medeniyete Açılıyor,* Kaynak Yayınları, İstanbul 2007, s.50.
[80] Yusuf Cengiz, *Her Yönüyle Tunceli*, İzmir 2001, *s*.121.

Salnamesi'ne göre Hozat'ın Mamuratü'-Aziz'e 12 saat mesafede bulunduğu, 70 öğrencinin okuduğu bir rüştiyesinin, bir hükümet dairesinin, iki taburluk bir kışlasının, iki kısımılı koğuşu ve eczanesi bulunan mükemmel bir hastanesinin, bir kargir ve bir ahşap köprüsünün olduğu, ilçede tarımın çok yaygın olduğu özellikle karpuz yetiştirildiği belirtilmiştir[81]. Dersim Vilayeti 30 Mayıs 1926 tarih ve 877 sayılı Kanunla ilçe merkezi haline getirilmiş ve Elazığ iline bağlanmıştır. 1935 tarih ve 2884 sayılı Kanunla Tunceli iline bağlanmıştır. Merkez belediye sınırları içinde üç mahalle(Fikri Paşa, Hamidiye ve Köprübaşı mahalleleri), merkez bucağı dışında iki bucak, 44 köy muhtarlığı ve bu muhtarlıklara bağlı 102 yerleşim yeri vardır. Elazığ'a 65 km, Tunceli'ye 96 km uzaklıktadır. Rakımı 1550 metredir. Ekonomisi hayvancılığa dayalıdır. İdari yönden Tunceli bağlı olmakla beraber ekonomik yönden Elazığ'a bağlıdır[82].

2 Temmuz 1969 tarihli gazete haberine göre Türkiye'de 13 ilçe mahrumiyet bölgesi ilan edildiği belirtilmiştir. Bu ilçelerden biri de Hozat'tır[83].

Hozat ilçesine bağlı Karaca köyünde bir ziyaret vardır. Rivayete göre bu ziyarette Sarı Saltuk Baba'nın bir pabucu bulunmaktadır. Özellikle felçli hastalar burayı ziyaret eder ve bu pabucu felçli organlarına sürerek şifa aramaktadırlar. Ziyaret her zaman büyük bir ziyaretçi grubu toplamaktadır[84].

Hozat'ın güneybatısına düşen Sekedik köyünde eski bir şehir kalıntısı vardır[85].

Masumu Pak Kalesi ilçeye 2 km mesafededir. Harap bir durumdadır[86]. Kale uzaktan taşla örülmüş intibası vermektedir. Yanına yaklaşıldığında ise burçların ve duvarların çekiçle mükemmel bir şekilde yontulduğu görülür[87]. Kalenin kapısına çıkmak için kırk basamaklı bir merdiven vardır. Kayalar yontularak basamak yapılmıştır. Kalenin içinde su tesisatı ve sarnıç vardır.

İlçede Ahmet Paşa Çeşmesi ve Kurukaymak köyündeki köprü diğer tarihi eserlerdir[88].

---

[81] *1310 Tarihli Mamuratü'l Aziz Salnamesi*, s.84-85, 88-89.
[82] *1973 Tunceli İl Yıllığı,* s.65.
[83] *Munzur,* 2 Temmuz 1969.
[84] *1973 Tunceli İl Yıllığı,* s.113.
[85] Naşit Hakkı Uluğ, *Tunceli Medeniyete Açılıyor*, Kaynak Yayınları, İstanbul 2007, s.52.
[86] Turizm ve Tanıtma Bakanlığı, *Doğu Anadolu Bölgesi Turizm Envanterleri 1964,* Ankara 1964, s.89.
[87] Naşit Hakkı Uluğ, *Tunceli Medeniyete Açılıyor,* Kaynak Yayınları, İstanbul 2007, s.53.
[88] Turizm ve Tanıtma Bakanlığı, *Doğu Anadolu Bölgesi Turizm Envanterleri 1964,* Ankara 1964, s.90.

1.2.2.4. Mazgirt

Mazgirt, Osmanlı Döneminde bir tarım ve ticaret kentiydi. Çeşitli alanlarda uzmanlaşmış ustaları vardı. Bunlar ilçede küçük imalat yaparlar. Mesela 1884 yılı itibarıyla Peri(Çarsancak)'de debbağlık(dericilik) önemli bir sanat koludur. Buradaki ustaların imal ettiği meşinler ve yemeniler sağlamlığı ve zarafetiyle meşhurmuş. Murat suyu üzerindeki debbağ hanelerde üretilen tulumlar Diyarbakır ve Bağdat'ta üretilenlerden daha kıymetli olup, kolayca müşteri bulabilmiştir[89].

Mazgirt, M.Ö. 9. yüzyılda Urartu hâkimiyetine girmiştir. M.S. 600 yıllarında Bizans hâkimiyetine girmiştir. 1100-1200 yıllarında Mengücekliler bölgede hâkim olmuştur. 1228'de bölge Anadolu Selçukluları egemenliğine geçmiştir. 1243'te Moğol, 1300 yıllarında Akkoyunlu egemenliklerinde kalmıştır. 1473 Otlukbeli Savaşı'ndan sonra bölgede Osmanlı hâkimiyeti başlamıştır. 1518, 1523 ve 1541'de Çemişgezek sancağına bağlı bir nahiye idi. 1541'den sonra sancak olmuştur[90]. Çarsancak 1876'da Mamuratü'l-Aziz Sancağı Mutasarrıflığına bağlıydı[91]. 1888'de ilçe olmuştur. 1935'te oluşturulan Tunceli iline bağlanmıştır. Merkez bucağı dışında iki bucağı, 82 köy muhtarlığı, bu muhtarlıklara bağlı 91 yerleşim ünitesi vardır. 1926'da belediye teşkilatı oluşturulmuştur. Merkez belediye sınırları içinde 1 mahalle(İslam Mahallesi), Akpazar'da bir mahalle vardır. İl merkezine 40, Elazığ'a 121 km uzaklıktadır[92].

1310 tarihli Mamuratü'l-Aziz salnamesinde Mazgirt'in Hozat'a 3 saat mesafede bulunduğu, dükkânları, bir camisi, bir rüştiyesi, Müslüman ve Hıristiyanlara ait iki ilkokulu, bir hamamı olduğu, nüfusunun 10 bin hane olduğu, bir tabur asker barındırabilecek bir kışla, bir hastane olduğu belirtilmiştir. Salnamede Çarsancak hakkında da bilgi verilmiştir. Çarsancak kaza merkezinde 700 hane, 100 dükkân, bir cami, bir rüştiye, bir hükümet konağı, büyük bir kilise, olduğu, köylerinde mükemmel konaklar, hamamlar ve güzel bahçeler olduğu belirtilmiştir[93].

---

[89] Abdulkadir Yuvalı, *"Tunceli Yöresinin Entografik Özellikleri İle İlgili Bazı Mektuplar"*, Fırat Havzası II: Folklor ve Etnoğrafya Sempozyumu(5-7 Kasım 1987 Elazığ) Bildiriler, Editör Tuncer Gülensoy, Fırat Üniversitesi 1989 Elazığ, s.357.
[90] Mehmet Ali Ünal, *XVI. Yüzyılda Çemişgezek Sancağı,* Türk Tarih Kurumu Yayınları, Sayı 18, Ankara 1999, s.38.
[91] Ahmet Aksın, *19. Yüzyılda Harput, s.*35.
[92] *1973 Tunceli İl Yıllığı,* s. 65, 199.
[93] *1310 Tarihli Mamuratü'l-Aziz Vilayet Salnamesi,* s.86-87, 89-90.

Elazığ Bölgesi Müfettişi ve Antalya Milletvekili Münir Soykan 30 Haziran 1941'de Genel Sekreterliğe gönderdiği raporda Mazgirt'in 3 nahiye ve 89 muhtarlık bulunan 190 köye sahip olduğunu, toplam nüfusunun 20857 kişi olduğunu belirtmiştir[94].

11 Şubat 1966'da Tunceli'den gelen yazılı taleplerin değerlendirildiği ve bu taleplere cevap verilen arşiv belgesine göre Mazgirt'in Çarsancak bucağının tekrar ilçe olmak istediği belirtilerek, bu talebin anayasa ve kalkınma planı ışığında değerlendirileceği, değişikliğin idareyi ve idari yöntemleri düzenleme komisyonunun devam eden çalışmaları sonunda varılacak ilkelere göre karar alınacağı cevabı verilmiştir[95]. İçişleri Bakanlığınca yapılan incelemeye göre idari, iktisadi ve coğrafi yönden bir gelişme olmadığından ilçe olmasına gerek olmadığının anlaşıldığı belirtilmiştir[96].

Mazgirt Kalesi M.Ö. X. Yüzyılda yapılmıştır. Urartu eseridir. Kaleye bir mağara yoluyla gidilmektedir. Mağara önünde 40 tane merdiven vardır. Surların bir kısmı yıkılmışsa da çoğu sağlamdır. Surların muhteşemliği dikkat çekicidir. Kalenin en yüksek yerinde hükümdar için bir köşk yapılmıştır. Kalede kanallar, havuzlar, tüneller ve yel değirmeni vardır. Kale kesme taştan kırmızımsı bloklarla yapılmıştır[97]. Doğu Anadolu Kaleleri içerisinde en sağlam olanlardan biridir[98].

Çoban Baba Türbesi: Karapınar mevkiindedir. Sekizgen planlı, içten kubbeli, dıştan piramidal türbedir. Kesme taşla ve içten moloz yapı malzemesi bulunur. Bir kapısı ve üç penceresi vardır. Temeli doğrudan doğruya kayaya oturtulmuştur. Türbe çok haraptır. Kesme taşları tamamen sökülmüştür. Kapısı üzerindeki eski yazılar tahribat nedeniyle okunamamaktadır[99]. Yanında bir de çeşme vardır.[100]. Halk tarafından büyük itibar edilen bir yatırdır. Halk çeşitli dilek ve arzuları için ziyaret eder, adak keser ve dilekte bulunur. Rivayete göre türbenin yanındaki çeşmeden Cuma günleri sütü andırır beyaz bir su çıkmaktadır[101].

Elti Hatun Külliyatı: Cami, hamam, medrese, hazire gibi kısımları varken günümüze cami ve türbesi kalmıştır. Türbe Uzun Hasan'ın kız kardeşi Elti Hatun'a

---

[94] *BCA*, 490.997.852.1. s.175.
[95] *BCA*, 030.01.119.754.5.
[96] *BCA*, 030.01.114.723.4
[97] "Mazgirt", *Yeni Fırat*, S. XXXIV, Aralık 1966, s.13; *1973 Tunceli İl Yıllığı*, s.102; *Tunceli İl Yıllığı 1967*, Tunceli Valiliği 1967, s.64.
[98] Abdulkadir Yuvalı, "Tunceli ve Yöresi Tarihi Üzerine", *Doğu Anadolu'nun (Sosyal, Kültürel ve İktisadi) Meseleleri Sempozyumu Tebliğleri*, Tunceli Valiliği ve Fırat Üniversitesi, Ankara 1985, s.364.
[99] *Tunceli İl Yıllığı*, Tunceli 1967, s.64.
[100] 19*73 Tunceli İl Yıllığı*, s.102; "Mazgirt", *Yeni Fırat*, S. XXXIV, Aralık 1966, s.13-14.
[101] *1973 Tunceli İl Yıllığı*, s.113.

aittir. 20 metre yüksekliğindeki binada Uzun Hasan'ın annesi ve kız kardeşinin türbesi bulunmaktadır [102] . Türbe caminin doğusunda tepe üstündedir. Kitabesi cami kapısındadır. Sekizgen planlı, yüksek monümental, içten kubbeli, dıştan sekizgen çatılıdır. Kesme taşla yapılmıştır. Giriş kısmı sağda dikdörtgen çerçevelidir. Üç penceresi vardır. Cami kısmı ise türbe ile aynı üslupla yapılmış, türbeden daha iyi ve bozulmadan kalmıştır. Dikdörtgen planlıdır. Son cemaat kısmında büyük tek sahanlı ikinci kısım bulunur. Bu kısımdan camiye girilir, dıştan kesme taşla yapılmıştır. Mihrap kısmında iki pencere bulunur. Caminin kısımlarının sanat değeri yüksektir. Mihrap kısmı oyuk, beşgen, yıldız-istiridye nişinin karışımına benzer, tiptedir. Çeşmesi de kesme taştan yapılmıştır. Pencereleri tuğla kemerlidir. Dıştan çörtenleri ve dam seviyesindeki bordürleri durmaktadır. Minaresi yıkılmış ve 1957 yılında yeniden yapılmıştır. Cami ve Türbe ve Çoban Dede Türbesi XV. Yüzyılda yapılmıştır. Cami, kuzeyindeki çeşmede bulunan yazıya göre 1252'de yapılmıştır[103].

Mazgirt Camii Selçuklulardan kalma bir eserdir. Zamanla bu bina oturmuş, 1957 yılında yerine yeni bir bina inşa edilmiştir. Kapısı üzerinde kitabesi aşınma dolayısıyla okunamamaktadır[104].

Kale köyü kalesi Mazgirt'in Kale köyünde bulunur. Giriş kapısında çivi yazıları bulunur. Kalenin içinde büyük bir sarnıç vardır[105]. Kalenin altındaki taşlar oyularak bir tünel yapılmıştır. Urartular devrinden kaldığı sanılmaktadır[106].

Bağin Kalesi Mazgirt'in Dedebağ(Bağin) köyü yakınında bulunur. Giriş kapısında yapılan merdivenle kalenin içine girilir. İçerde taştan oyulma bir oda vardır. Surları zamanla tahrip olmuştur. Çok az bir kalıntı vardır. M.Ö. 9. yüzyılda yöreye hâkim olan Urartulara aittir. Kalede Urartu Kralı Menua'ya ait bir yazıt bulunmuştur(Harput Müzesindedir.). 1200 yıllarında Alâeddin Keykubat döneminde kale Selçuklu hâkimiyetine geçmiştir[107]

---

[102] *1973 Tunceli İl Yıllığı*, s.102.
[103] "Mazgirt", *Yeni Fırat*, S. XXXIV, Aralık 1966, s.13-14; Yusuf Cengiz, *Her Yönüyle Tunceli, İzmir 2001*, s.69.
[104] *1973 Tunceli İl Yıllığı*, s.102.
[105] Kenan Güven, *Tabiat Güzellikleri ve Kültürel Değerleri ile Tunceli*, Atatürk Kültür, Dil veTarih Yüksek Kurumu, Atatürk Kültür merkezi Yayınları, S.52, Ankara 1991, s.47.
[106] Kültür ve Turizm Bakanlığı, *Tunceli İli Kültür ve Turizm Envanteri1986*, 1986, s.24.
[107] Kültür ve Turizm Bakanlığı, *Tunceli İli Kültür ve Turizm Envanteri1986*, 1986, s.24.

Tunceli'de çeşitli içmece ve kaplıca vardır. Bunların en önemlisi Bağin Kaplıcasıdır. Mazgirt'in Dedebağ(Bağin) köyünde bulunan kaplıcanın hemen önünden Peri Suyu geçer. Kaplıcanın sıcaklığı 39 dercedir ve kükürtlüdür[108].

1.2.2.5. Nazımiye

Eski adı Kızılkilise'dir. M.S. V. ve VI. Yüzyıllarda Bizans hâkimiyetine girmiştir. 639'dan sonra Arapların denetimine girmiştir. 850 yıllarında Arap-Bizans mücadelelerine sahne olmuştur. 1086'da Saltukluların[109] egemenliğine giren Nazımiye, 1228'de Anadolu Selçuklularının hâkimiyetine girmiştir. Daha sonra Eretnalıların hâkimiyetine girmiştir. Eretnalılardan sonra Akkoyunlu hâkimiyetine giren ilçe, 1473 Otlukbeli Savaş'ından sonra Osmanlı hâkimiyetine girmiştir[110]. 1847'de Erzincan'a bağlanmıştır[111]. 1876'da ilçe olmuştur. Cumhuriyet öncesinde Hozat Mutasarrıflığına bağlı iken cumhuriyet sonrası Elazığ'a bağlanmıştır. 7 Şubat 1911'de dönemin kaymakamı Balıkesirli Mehmet Vehbi Bolat padişahın yeni doğan torunu Nazım Efendinin adını yaşatmak amacıyla Hükümete bir telgraf çekerek ilçenin adının değiştirilmesini talep etmiş, bunu üzerine ilçenin Kızılkilise olan adı Nazımiye'ye çevrilmiştir[112]. 1935'te oluşturulan Tunceli iline bağlanmıştır. 1310 tarihli Mamuratü'l-Aziz Salnamesine göre Nazımiye Pah kazasına 4 saat mesafede, 25 köy ve 50 haneden oluştuğu belirtilmiştir. Kazada 20 dükkan, düzenli bir hamam, iki tabur, bir kışla, kumandanlık makamına ait bir daire, hastane ve eczane bulunduğu belirtilmiştir. Kazada güzel sebzeler yetiştiği, kazadaki askerleri ve yöre halkına yeterli geldiği belirtilmiştir[113]. Günümüzde merkez bucağı dışında iki bucak, 32 köy muhtarlığı, bu muhtarlıklara bağlı 152 yerleşim ünitesi vardır. İlçe merkezinden başka belediye teşkilatı yoktur. Belediye ile ilgili 1932 yılına ait kayıtlara rastlanmıştır[114]. İlçe merkezinde bir mahalle(Merkez Mahallesi) vardır. İl merkezine 36 km uzaklıktadır[115].

---

[108] *Doğu Anadolu Coğrafyası(Tabii, Zirai, Beşeri, Baytari),* Genel Kurmay Başkanlığı Yayınları, C.VII, Ankara 1938, s.164.
[109] Mehmet Zülfü; *Dersim(Tunceli) Tarihi(Yayına hazırlayanlar: Ahmet Halaçoğlu, İbrahim Yılmazçelik.),* Ankara, 1994, s.49.
[110] Yusuf Cengiz, *Her Yönüyle Tunceli, s.*138.
[111] http://bahsiscelxadanacom.tr.gg//nazımiye.htm, 27 Temmuz 2012.
[112] http://bahsiscelxadanacom.tr.gg//nazımiye.htm, 27 Temmuz 2012.
[113] *1310 Tarihli Mamuratü'l Aziz Salnamesi,* s.92.
[114] 19*73 Tunceli İl Yıllığı,* s. 200.
[115] 19*73 Tunceli İl Yıllığı,* s. 69-70.

1310 tarihli Mamuratü'l-Aziz salnamesine göre ilçe çevresinde eski medeniyetlere ait bazı harabeler vardır[116].

Düzgün Baba ziyareti Nazımiye'nin güneyinde bulunmaktadır. Rivayetleri göre Baba Munzur'un oğlu burada yatmaktadır. Çocuğu olmayanlar ve hastalar adadıkları kurbanları burada keserler[117].

Doğu Anadolu Bölgesi Turuizm Envanterlerine göre Nazımiye Hanköyünde tarihi bir mağara vardır[118].

Nazımiye'nin Dallıbahçe Bucağı'nda Harik Kaplıcası vardır. Kaplıcada su sıcaklığı 39 derecedir.

1.2.2.6. Ovacık

1228'de Mengücekliler bölgeye hâkim oldular. 1340'ta Mutahharten Beyliği egemenliğine girmiştir. 1515 Çaldıran Savaşı'ndan sonra Osmanlı topraklarına katılmıştır.1800'e kadar çeşitli aşiret çatışmalarına sahne olan bölge Devlet denetiminden uzak kalmıştır[119]. 1310 tarihli Mamuratü'l-Aziz Vilayet salnamesinde Ovacık'ın merkezinin 30 haneli Zeranik köyü olduğu, Peri kasabasına iki saat uzaklıkta olduğu, Mercan ve Munzur sularında alabalık ve mercan balığı çıktığı, ilçede kışın şiddetli olduğu, kışın yağan kardan dolayı yolların aylarca kapalı kaldığı, ilçenin çok sulak ve otlak olmasına karşın tarım ürünü yetiştirilemediği, genellikle koyun ve keçi beslendiği, belirtilmiştir[120]. Ovacık 1908'de Hozat Mutasarrıflığından ayrılarak Yeşilyazı'da ayrı bir ilçe olarak kurulmuştur. Birinci Dünya Savaşı'nda Rusların yaklaşması üzerine geçici olarak Hozat'tan yönetilmiştir. Tehlike geçtikten sonra yine Yeşilyazı'ya dönmüştür. 1926'da Hozat Vilayetinin kaldırılmasıyla Elazığ'a bağlanmıştır. 1935'te, yeni oluşturulan Tunceli iline bağlanmıştır. İlçe merkezi bugünkü yeri olan Pulur(Mareşal Çakmak) mahallesine 1938'de nakledilmiştir. Rakım 1300 m'dir. Merkez bucak dışında iki bucağı vardır. 62 köy muhtarlığı ve bu muhtarlıklara bağlı 152 yerleşim ünitesi vardır. Yalnızca ilçe merkezinde belediye vardır. Belediye

---

[116] *1310 Tarihli Mamuratü'l Aziz Salnamesi,* s.92.
[117] 19*73 Tunceli İl Yıllığı,* s.113.
[118] Turizm ve Tanıtma Bakanlığı, *Doğu Anadolu Bölgesi Turizm Envanterleri 1964, Ankara 1964,* s.90.
[119] Yusuf Cengiz, *Her Yönüyle Tunceli, s.*146.
[120] *1310 Tarihli Mamuratü'l-Aziz Salnamesi,* s.92-93.

1927'de kurulmuştur[121]. Pulur(Mareşal Çakmak) ve Kandolar adlı iki mahallesi vardır. İl merkezine 65 km uzaklıktadır[122].

Elazığ Bölgesi Müfettişi ve Antalya Milletvekili Münir Soykan 7 Temmuz 1941'de Genel Sekreterliğe Gönderdiği Ovacık teftiş raporunda Ovacık ilçesinin iki nahiyesi ve 51 köyü olduğunu, ilçenin toplam nüfusunun 8329 olduğunu belirmiştir[123].

Yeni söğüt civarında Bizanslılardan kalma bir kilise vardır. Kilise harap bir durumdadır[124]. Ayrıca Munzur Gözeleri ve Ziyaret köyündeki ziyaret ilçedeki turistik yerlerdendir. Ovacık'tan kaynağını alan Munzur suyu eti çok lezzetli olan kırmızı benekli alabalığıyla meşhurdur.

1.2.2.7. Pertek

M.S. XI. Yüzyılda Roma, IV ve VI yüzyıllarda Bizans daha sonra ise Arap hâkimiyetinde kalmıştır. Daha sonra Çubukoğulları bölgede hâkim olmuştur. 1115'te Artuklu hâkimiyetine girmiştir. 1200'lerde Mengücekoğulları ilçeye hâkim olmuştur. 1400'lü yıllarda Akkoyunlu hâkimiyetine girmiştir. 1473'te Otlukbeli Savaşı ile Osmanlı topraklarına katılmıştır[125]. 1518 tahririnde 14. 1523'te 22, 1541'de 17 köyü olduğu görülmektedir. 1518. 1523 ve 1541 tahrirlerinde Çemişgezek'e bağlı bir nahiye idi. Mazgirt ve Sağman'la birlikte 1541'den sonra yurtluk-ocaklık olmuş ve Pir Hüseyin Bey'in oğullarından Rüstem Bey'e tevcih olunmuştur.[126]. 1846'da Devlet Şurası kararıyla ilçe merkezi Akpazar'a(Çarsancak) nakledilmiştir. 1867'de Mamuretü'l-Aziz Sancağına bağlanmıştır. 1927'de tekrar Pertek ilçe merkezi olmuştur. 1935'te, yeni oluşturulan Tunceli iline bağlanmıştır.

1310 tarihli Mamuratü'l-Aziz Salnamesine göre Pertek merkezinde 600 hane, bin kadar bahçe, bir hamam, bir müdür konağı ve birkaç cami olduğu belirtilmiştir. Salnameye göre Pertek'te hemen her çeşit meyve yetişmektedir. Pertek'te yetişen karpuzların çok güzel olduğu belirtilmiştir[127].

Pertek'in rakımı 1025 metredir. Merkez bucağı dışında 3 bucağı, 48 köy muhtarlığı ve bu muhtarlıklara bağlı 80 köy yerleşim ünitesi vardır. İlçe merkezinde

---

[121] *1973 Tunceli İl Yıllığı*, s. 200.
[122] *1973 Tunceli İl Yıllığı*, 72.
[123] *BCA*, 490.01.997.852.1, s.162.
[124] Turizm ve Tanıtma Bakanlığı, *Doğu Anadolu Bölgesi Turizm Envanterleri 1964, Ankara 1964*, s.90.
[125] Yusuf Cengiz, *Her Yönüyle Tunceli*, s.157.
[126] Mehmet Ali Ünal, *XVI Yüzyılda Çemişgezek Sancağı.* , s.42.
[127] *1310 tarihli Mamuratü'l Aziz Salnamesi*, s.3-4.

belediye vardır. İlçede belediye teşkilatı 1926'da kurulmuştur. Hizmet binası 1933'te kerpiç olarak yapılmıştır. İlçe merkezi1932'de genel bir yangın afetine maruz kalmıştır[128]. İlçe merkezinde altı mahalle vardır(Camiikebir, Derebaşı, İstiklal, Kaledibi, Soğukpınar, Murat mahalleleri). Tunceli'ye 51, Elazığ'a 33 km mesafededir. İlçenin 13 köyü ve ilçe merkezinin bir kısmı baraj altında kalmaktadır[129].

1 Ocak 1959 tarihinde Pertek Belediye Başkanının da içinde olduğu Pertek heyeti Pertek ilçesinin ihtiyaçlarıyla ilgili bir listeyi Başbakan Adnan Menderes'e sunmuştur. Buna göre Pertek İlçesinin Tunceli'den ayrılarak Elazığ'a bağlanması konusunda İçişleri Bakanlığına gerekli müracaatın yapıldığını, bu taleplerinin bir an önce işleme konması istenmiştir[130]. Ancak bu istek olumsuz karşılanmıştır. Pertek Tunceli'ye bağlı bir ilçe olmaya devam etmiştir. Günümüzde de Tunceli iline bağlıdır.

Pertek kelimesi Kale anlamına gelir[131]. İlçenin çok güzel bir kalesi vardır. Pertek ismi Büyük ihtimalle bu kaleden dolayı verilmiştir. Kale Murat nehrinin kıyısında sivri bir kayanın üzerinde yapılmıştır. Bugün etrafı sularla çevrilidir. Diğer kaleler gibi bentle çevrili değildir. Kuzey cephesindeki kapıdan doğrudan doğruya iç kaleye girilir. İlçede Portuk adlı tunçtan yapılma bir karakuş heykeli varmış, karakuş daha sonra kaleye konmuştur[132]. Hicri 19. yılında Halit Bin Velit tarafından zapt edilerek onarıldığı, kale burcuna gerili olan "Portuk" adlı kartal heykelinin buradan alınıp, Arapça yazılı bir kitabe bırakıldığı söylenmektedir[133]. Selçuklular zamanından kalma olan kale Osmanlılar zamanında onarılmıştır. Güney cephesinde yontma taşların arasına kondurulmuş olan kırmızı ve sert tuğlalar ile serpiştirilmiş mavi çiniler dikkat çekmektedir. Kalenin içinde büyük bir sarnıç ve çok eski zamanlara ait olduğu anlaşılan bina yıkıntıları vardır. Kalenin güneyinde ve Murat nehri kenarında yüksek kayalar üzerinde Pertek beylerine ait binalar vardır. Bunlardan Çöçikli adı verilen çinili odaların Pertek'te hükümdarlık yapan Mengüç beylerine ait olduğu söylenmektedir[134].

---

[128] 19*73 Tunceli İl Yıllığı*, s.201.
[129] 19*73 Tunceli İl Yıllığı*, s.76.
[130] *BCA*, 030.01.118.748.2 1 Ocak 1959.
[131] Fethi Ülkü, "XIX. Yüzyıl Sonlarında Bugünkü Tunceli'nin Durumu", *Yeni Fırat*, S. XXXII, Nisan 1964
[132] *Mehmet Zülfü; Dersim(Tunceli) Tarihi, (Yayına hazırlayanlar: Ahmet Halaçoğlu, İbrahim Yılmazçelik.), Ankara, 1994, s*, s.92-93.
[133] Kenan Güven, *Tabiat Güzellikleri ve Kültürel Değerleri ile Tunceli, Atatürk Kültür, Dil veTarih Yüksek Kurumu, Atatürk Kültür merkezi Yayınları, S.52, Ankara 1991*, s.50.
[134] 19*73 Tunceli İl Yıllığı*, s.102.

Sağman Kalesi sarp bir tepenin üzerinde yapılmıştır. Kule ve sur kalıntıları günümüze kadar gelmiştir. Kimler tarafından yapıldığı bilinmemektedir[135].

Sağman Camii Pertek ilçesinin Sağman köyünde olup Pir Hüseyin Bey'in torunu Salih Bey tarafından yaptırılmıştır[136]. Çeşmesi 1555'te cami ise 1557'te yapılmıştır[137]. Tek kubbelidir. Minberi ve mihrabının iki kapısı işlenmiş beyaz mermerden, mahfelin zemini mermer taşların birbirine bağlanmasıyla tek parça haline getirilmiştir. Pencerenin etrafı somaki mermerden yapılmıştır. Caminin iç duvarları mavi çinilerle süslenmiştir. Avludaki 12 kemer ve 3 büyük direk somaki mermerden yapılmıştır. Cami civarında birkaç göz medrese ve kubbe vardır. Minareye caminin dışından çıkılır. Renkli taşlardan yapılmıştır[138].

Eski Pertek Yukarı Cami(Bay Sungur): 1572'de yapılmıştır. Külliye şeklinde yapılmıştır. Cami, hamam, türbe ve hazinesi vardır. Ancak medresesi kayıptır. Tek kubbelidir. Son cemaat mahalli üç kubbelidir. Minaresi sağdadır. Kubbesi tuğladandır. Mihrabı gayet kalındır. Artuklu eserleriyle benzerlik gösterir. Son cemaat yeri iki renkli taşlarla yapılmıştır. Bu kısımda en dikkate değer olan şey taş kapıdır. Yöresel taşlarla her sırası birbirine benzemeyecek şekilde yapılmıştır[139]. Keban Baraj gölü suları altında kalacağından Çelebi Ağa Camisiyle birlikte taşınmış ve yeni yerine monte edilmiştir[140].

Eski Pertek Aşağı Cami(Çelebi Ağa): Pertek ilçesindedir. 1570 yılında yapılmıştır. Kesme ve moloz taştan yapılan caminin tek kubbesi vardır. Ana mekânlardan başka üç kubbeli son cemaat yeri vardır. Batısında eyvanlı çeşme, yanında da minare vardır. Yapı ili renkli kesme taştan yapılmıştır. Cami eski Pertek'ten, yeni Pertek merkezine yakın bir yere taşınmıştır[141].

Pertek'in Til köyünde bulunan en değerli eser Til Köyü Süryani Kadim Kilisesi'dir [142] . Süryanilerin bu bölgede X. Yüzyıldan öncesine kadar yaşadığı söylenmektedir. Bölgedeki en eski çadır tipini canlandıran eser bulunmamaktadır. Köşeleri dikdörtgendir. Eser birbirini kesen haç planındadır. Haçların birbirini kestiği

---

[135] Kültür ve Turizm Bakanlığı, *Tunceli İli Kültür ve Turizm Envanteri1986, 1986,* s.25
[136] Kültür ve Turizm Bakanlığı, *Tunceli İli Kültür ve Turizm Envanteri1986, 1986,* s.25
[137] Kenan Güven, *Tabiat Güzellikleri ve Kültürel Değerleri ile Tunceli, Atatürk Kültür, Dil veTarih Yüksek Kurumu, Atatürk Kültür merkezi Yayınları, S.52, Ankara 1991,* s.38.
[138] 19*73 Tunceli İl Yıllığı,* s.101; Yusuf Cengiz, *Her Yönüyle Tunceli,* s.72.
[139] "Eski Pertek Yukarı Cami" *Yeni Fırat,* S. XXXII, Ekim 1966, s.30; *73 Tunceli İl Yıllığı,* s.101; Yusuf Cengiz, *Her Yönüyle Tunceli, s.*71.
[140] Kenan Güven, *Tabiat Güzellikleri ve Kültürel Değerleri ile Tunceli*, Atatürk Kültür, Dil veTarih Yüksek Kurumu, Atatürk Kültür merkezi Yayınları, S.52, Ankara 1991, s.38.
[141] Yusuf Cengiz, *Her Yönüyle Tunceli, s.*71.
[142] *1310 tarihli Mamuratü'l Aziz Vilayet Salnamesi*, s.86-87.

kısım köşelerde kırılmış ve sekizgen şekilde yükselerek iç kubbeyi meydan getirmiştir. Dış kısım piramidal sekizgen şekilde yapılmış ve dört pencere ile aydınlatılmıştır. Dıştan iki bordürü vardır. Külahına kadar kesme taşlarla yapılmıştır. İç kısmı 2.9 m ve Chapel tipindedir. Duvarı kesme taşla yapılmıştır. Basık kemerli üzeri Süryanice yazılan kapısından girilmektedir. Hemen hiç bozulmamıştır. Yalnız külahı kısmen harap olmuştur. Yapının XII. Yüzyıldan önce Ani ve Akdamar gibi Hıristiyan Türkler tarafından yapıldığı iddia edilmiştir[143]. Köyde üç tane de Ermeni Kilisesi vardır. Bir köyün doğusundadır. Tamamen harap durumdadır. Temel izleri kalmıştır. İkincisi uzun dikdörtgen tonozludur. Üçüncüsü ise köyün kuzeyinde ve Murat Nehri kenarındadır. Giriş üç yapraklı yonca şeklindedir. Giriş yeri kesme taşla, yonca yaprağı moloz taşla yapılmıştır. Ortasında kubbesi bulunur. Kubbe tuğladandır. XIX. Yüzyılda yapılmıştır. Kale kilise yakınlarındadır. Sadece bazı örenleri kalmıştır[144].

Til(Korluca) köyü önünde ve Murat nehri kenarında yapılmış bir han vardır. Hanın 4. Murat tarafından Bağdat seferi esnasında yaptırıldığı, yolculara bu handa yemek verildiği ve hanın Pınarlar bucağına bağlı Urik köyüne vakfedildiği belirtilmiştir[145].

Sultan Hıdır Ziyareti Pertek'in Zeve köyündedir. Rivayete göre buradaki türbede Celalettin Harzemşah ve kâtibi bulunmaktadır. Halk arasında bu ziyarete oğlan veren denilmektedir. Çocuğu olmayanlar ve hastalar adadığı kurbanı buraya götürmektedir[146].

Pertek'in Baliser köyünde Hititlerden kalma küpler bulunmuştur. Küplerin içinde kafalarının iki tarafı demirle tutturulmuş iskeletler vardır[147].

Murat suyu kenarında bir kervansaray harabesi vardır. Ayrıca Beydağı mevkiinde bir saray ile hamam harabesi, Soğukpınar mahallesinde de hamam, çeşme, medrese ve türbe harabesi vardır[148].

1.2.2.8. Pülümür

M.Ö. 300 yıllarında Kapadokyalılar tarafından kurulduğu sanılan ilçe M.S.395'te Bizans hâkimiyetine girmiştir. 1072-1228'de Mengücekoğulları

---

[143] Dr. İlhan Akçay, "Til Köyü Eserleri", *Yeni Fırat*, S. XXXII, Ekim 1966, s.27.
[144] İlhan Akçay, "Til Köyü Eserleri", *Yeni Fırat*, S. XXXII, Ekim 1966, s.27; *1310 Tarihli Mamuratü'l Aziz Salnamesi*, s.86-87.
[145] *1973 Tunceli İl Yıllığı*, s.102.
[146] *1973 Tunceli İl Yıllığı*, s.113.
[147] Naşit Hakkı Uluğ, *Tunceli Medeniyete Açılıyor*, s.53.
[148] Abdulkadir Yuvalı, "Tunceli ve Yöresi Tarihi Üzerine", *Doğu Anadolu'nun (Sosyal, Kültürel ve İktisadi) Meseleleri Sempozyumu Tebliğleri, Tunceli Valiliği ve Fırat Üniversitesi, Ankara 1985*, s.365.

hâkimiyetine girmiştir 1228'de Anadolu Selçuklu hâkimiyetine girmiştir. Daha sonra Akkoyunlu hâkimiyetine giren bölge 1473 Otlukbeli Savaşı'ndan sonra Osmanlı topraklarına katılmıştır. 1550-1850 arasında bölgede yerel beyler ve aşiret ağaları hâkim oldular. Toprak ağalığı bu dönemde yörede geniş denetime sahipti[149]. 1847 yılında Erzincan'a bağlı bir ilçe olarak oluşturulmuştur. 1935 yılında, yeni oluşturulan Tunceli iline bağlanmıştır. Eski adı Kuzucan'dır. İlçeye bağlı bucaklardan Kırmızıköprü(Danzik) 1914, Dağyolu(Şeteri) 1915, Balpayam(Deşt) 1935 ve Üçdam 1939 yıllarında oluşturulmuştur. Merkez bucağı Hariç dört bucağı vardır. 68 köy muhtarlığı ve bu muhtarlıklara bağlı 274 köy ünitesi vardır. İlçe merkezindeki belediye teşkilatı 1910 yılında kurulmuştur[150]. Belediye sınırlarındaki altı mahalle bir, diğer iki mahalle de birer muhtarlık tarafından yönetilmiştir(Aburga, Çarşı, Cumhuriyet, Hiver, Karşıyaka, Meydanlar, Pişi, Komlar mahalleleri). Rakımı 1650 metredir. İl merkezine 65, Erzincan'a 67 km uzaklıktadır. 1967'deki depremde büyük ölçüde can ve mal kaybına uğramıştır. İlçe ekonomisi hayvancılığa dayalıdır. İki adet krom madeni vardır. Üç yerde tuzla vardır[151].

Rabat köyündeki Heylaz ziyaretinde Urartulardan kalma tarihi kalıntılar vardır[152].

Gelin Mağaraları ve Harun Köprüsü Pülümür Yatılı İlköğretim Bölge Okulu yakınlarındadır. Oyma taş sanatıyla yapılan mağaralardan merdivenlerde yapılmıştır. Pülümür Çayı üzerinde yapılmış olan köprüye ise Hatun Köprüsü denmektedir. Pülümür Çayının en taşkın zamanlarında pek çok köprü yıkılmasına rağmen bu köprü ayakta kalmıştır. Kimler tarafından yapıldığı bilinmese de Selçuklulardan önce yapıldığı sanılmaktadır. Sekiz oda ve iki penceresi bulunan kaleye su taşımak için çıkış yeri yapılmıştır[153].

Pülümür'de Karaderbent köyünde Karaderbent ılıcası bulunmaktadır. Suyunun kükütlü ve çelikli olduğu sanılmaktadır[154].

---

[149] Yusuf Cengiz, *Her Yönüyle Tunceli, s.*168-169.
[150] 19*73 Tunceli İl Yıllığı*, s.113, 202.
[151] 19*73 Tunceli İl Yıllığı*, s.80.
[152] 19*73 Tunceli İl Yıllığı*, s.101.
[153] Kültür ve Turizm Bakanlığı, *Tunceli İli Kültür ve Turizm Envanteri1986, 1986*, s.25.
[154] 19*73 İl Yıllığı*, s. 27-34; *Doğu Anadolu Coğrafyası*, s.164.

1.3. Tunceli'de Görev Yapmış Olan Vali ve Belediye Başkanları

Dersim(Tunceli) 1922'de İl olmuştur. Ancak 1926'da ilçe haline getirilerek Elazığ'a bağlanmıştır. Bu dönemdeki valiler birinci dönem adı altında belirtilmiştir. 1936'da Tunceli adıyla il olmasından itibaren atanan valiler ise ikinci dönem adı altında belirtilmiştir.

Tablo 1.2. Tunceli'de görev yapmış olan valiler şunlardır[155].

Valilerin Adı Soyadı	Göreve Başlama	Görevden Ayrılış
Birinci Dönem		
Mehmet Nuri Bey	21.05.1922	13.05.1924
İbrahim Ethem Aykut	13.05.1924	04.06.1925
Mehmet Nuri Bey	04.06.1925	02.11.1925
Abdulhalim Hamit Vardal	02.11.1925	03.08.1926
İkinci Dönem		
Abdullah Alpdoğan	01.02.1936	14.06.1943
Muzaffer Ergüder	17.11.1943	11.02.1946
Ekrem Baydar	11.02.1946	30.12.1946
Edip Yavuz	01.01.1947	23.07.1949
Hayri Orhun	11.08.1949	27.06.1950
Niyazi Akı	29.06.1950	23.07.1951
Cavit Kınay	26.07.1951	05.02.1952
Adil Dündar	22.02.1952	16.09.1954
İ. Tevfik Kutlar	01.11.1954	26.11.1954
Ali Rıza Aksu	30.11.1954	26.11.1955
Turgut Eğilmez	29.11.1955	26.06.1957
Süleyman Sıtkı Arka	11.08.1957	03.01.1958
Fethi Tansuk	30.11.1958	13.03.1958
Ziya Eroğlu	05.05.1958	30.05.1960
Yrb. Nezihi Kınay	30.05.1960	31.06.1960
Tuğ. Gen. İhsan Özgül	31.05.1960	05.06.1960
Kur. Alb. Ethem Alkan	05.06.1960	16.06.1960
Lütfü Uraz	16.06.1960	04.06.1961
Necdet Basat	06.06.1961	03.09.1961
Recep Ethem Boysan	03.09.1961	29.06.1964
Hüseyin Kâşif Ünal	30.06.1964	20.06.1966
Necati Kınacı	26.01.1966	27.10.1968

[155] Yusuf Cengiz, *Her Yönüyle Tunceli*, s.17.

O. Orhan Adalıoğlu	02.12.1968	25.04.1968
Erol Yavuz	25.04.1969	01.10.1969
Bahattin Ablum	03.10.1969	03.07.1970
Mahmut Polat	31.07.1970	05.08.1971

Tunceli'de görev yapan belediye başkanları ise şunlardır[156]:

Mahmut Tan(1950-1954), Hüseyin Ataç(1954-1960), Etem Boysal(1960-1962), Süleyman Kırmızıtaş(1968-1977).

1.4. Tunceli'de İdari Yapılanma ve Sınır Sorunları

Arşiv belgelerine göre Tunceli'de bazı köyler yakınlık-uzaklık, ulaşım kolaylığı ve zorluğu gibi sebeplerle bağlı bulundukları ilçe ve bucaklardan ayrılarak başka yerlere bağlanmıştır. Belgelerde bazı il ve ilçelerle yaşanan sınır sorunları yerel makamlarca çözülemediğinden İçişleri Bakanlığı tarafından gönderilen heyetlerce sınır tespiti yapılarak çözülmüştür.

1.4.1. Tunceli'deki İdari Değişiklikler

5 Eylül 1936 tarihinde Hozat ilçesine bağlı Germili Nahiyesi ve bu nahiyeye bağlı köylerin ilçe merkezine çok uzak olması ve ilçe ile nahiye ve köyleri arasındaki Gökper dağının kışın geçit vermemesi yüzünden köylülerin ilçeye gidemediği ve Hükümet işleri görülmesinde güçlük çekildiği gerekçesiyle İl Genel Meclisi ve İl İdare Heyetinin teklifiyle İçişleri Bakanlığınca 3001 sayılı kanununa göre Nahiye ve köylerini Ovacık ilçesine bağladığı, Çemişgezek'e bağlı Germili nahiyesiyle karıştırılmaması için de adının "Demir" olarak değiştirildiği belirtilmiştir[157].

5 Eylül 1936 tarihli arşiv belgesine ve 11 Eylül 1936 tarihli Resmi gazeteye göre İçişleri Bakanlığı Tunceli Vali ve Komutanlığınca İl İdare Heyeti ve Genel Meclisi kararlarına dayanarak yaptığı teklif üzerine 3001 sayılı kanuna göre Tunceli'de 3 tane nahiye kurulmasına karar vermiştir. Buna gerekçe olarak Tunceli ilinin hükümet nüfuzuna hissetmediği, halka bu etkiyi göstermek, emniyeti sağlamak amacıyla ilçe ve nahiye merkezlerine uzak olan ve hükümet işlerinin görülmesinde sıkıntı yaşanması

[156] Yusuf Cengiz, *Her Yönüyle Tunceli*, *s.*16.
[157] *BCA*, 030.11.1.107.31.3. 5 Eylül 1936.

gösterilmiştir. Mazgirt ilçesinin Milli köyünde Kahmut, Ovacık ilçesinin Merho köyünde kalan ve Boranak köyünde Havaçor nahiyeleri kurulması kararlaştırılmıştır[158].

27 Nisan 1937'de daha önce Mazgirt'in muhundu Nahiyesi'ne bağlı olan ve Elazığ'ın Karakoçan ilçesine bağlanan Ohi nahiyesinin Çalakas köyünün mezrası olan Deşttaşan'ın Mazgirt'te kaldığı, beş hane ve 22 nüfuslu bu mezranın Tunceli'ye bağlı kalmasının Peri suyunu geçerken büyük tehlikelere sebep olacağından mezranın Karakoçan'ın Ohi mezrasına bağlanmasının Elazığ ve Tunceli illerinden yapılan teklif üzerine kararlaştırdığı belirtilmiştir[159].

17 Nisan 1940'ta Ovacık'a bağlı Demir ve Kalan Nahiyeleriyle Kalan İlçesine bağlı Haydaran Nahiyesinin Lağvının zorunlu olduğu, Danzik Nahiye merkezinin Pülümür Merkez Nahiyesi'ne bağlı Tahsini'ye kaldırılmasının gerekli görüldüğü, Tahsini Nahiyesi'nin 6 köyü ile Deşt Nahiyesinin Markazan ve Barav köylerinin Danzik Nahiyesine bağlanmasının gerekli görüldüğü, geçici olarak (emniyet amaçlı) Azvan Karakoluna yakın olan Göbürge köyüne alınan Şeteri Nahiyesi'nin Doğu da kalan köylerinin kışın Nahiye ile irtibatının tamamen kesilmesi üzerine tekrar Şeteri köyüne alınası gerektiği, merkezi Üçdam olmak üzere Eşil ismiyle yeni bir Nahiye kurulmasının gerektiği, Hozat'ın 17 köyünün Amutka Nahiyesine bağlanacağı, Nahiye merkezinin Peyik köyüne nakledileceği, Ovacıktan 16,Havakar Nahiye'sinden 2, Sin Nahiyesi'nden 3 köy alınarak Kakbil Nahiyesine bağlanmasının ve harap vaziyetteki Kakbil köyünden Karacaoğlan köyüne kaldırılmasının uygun görüldüğü, Kakbil Nahiyesi'ne bağlı Sirtikan köyünün Hozat Merkez Nahiyesi'ne bağlanmasının zorunlu görüldüğü il idare heyeti ve daimi encümen kararlarına isnaden Bakanlıkça yapılan incelemede uygun bulunduğu belirtilmiştir. Yine Kalan kazasının Lağvedilen Haydaran Nahiyesi'ne bağlı Seyyithan Çayı, Hozmerek, Uzuntarla, Holos ve Pağal Köyleri en yakın nahiye olan KahmutNahiyesi'nebağlanmıştır[160].

12 Kasım 1943'te Mazgirt ilçesinin Pah Nahiye'si ve bu Nahiye'ye bağlı 4 Köyün (Pah, Anbar, Alan Gevreği, Çukur, Gömemiş, Haceriler, Körkes, Kartaniülya, Putik, Sinan, Şögeyi Külya, Taht, Vankük, Velikeşan) ve mezralarının Kaza merkezine uzak olması ve aralarında bulunan Kırklar dağında çok sarp ve yüksek olması ve uzun kış mevsiminde karla kaplanan patika yollarının geçit vermemesi ve Mameki'ye ulaşımın daha kolay olması sebebiyle Mazgirt'te alınarak Kalan kazasına bağlandığı,

[158] *BCA*, 030.11.1.107.31.5. 5 Eylül 1936; *Resmi Gazete*, 11 Eylül 1936, S.3406.
[159] *BCA*, 030.11.1.112.11.5. 27 Nisan 1937.
[160] *BCA*, 030.11.1.138.12.19. 12 Nisan 1940.

Kalan ilçesine bağlı Kabun ve Tirkel köylerinin de iktisadi sebepler ve yakınlıktan dolayı Mazgirt kazasına bağlanmıştır [161] .

13 Temmuz 1944'te Çemişgezek ilçesinin Başvartinik Nahiyesi ve bu Nahiye'ye bağlı 13 köy (Başvartınik, Helmüge, Hüdü, Tama, Vengük, Cancik, Şihsar, Başekrek, Hinsar, Persar, Miçingah, Kerçini, Koşar) Munzur Dağı ve Fırat nehri arasında olmaları, yol olmaması ve engebeli araziden dolayı idare merkezlerindeki işlerini göremediğinden dolayı ve Fırat Nehri üzerinde yapılan Geşu köprüsü ile irtibat sağladıkları Erzincan'ın Kemaliye ilçesine bağlanmış, yine Başvartınik Nahiyesi'ne bağlı olan 13 köy (Barasarsufla, Dirolar, Ahnesar, Hastesi, Hazakpur, Hemmeşe, Kizi, Mansavut, Rabat, Kürtler, Tırnik, Gökçe) ise Çemişgezek'in Germili Nahiyesi'ne bağlanmıştır.[162] 6 Mart 1946 tarihli ve 3'lü Kararname tasnifli arşiv belgesine göre 1944'te Çemişgezek'in Germili bucağına bağlanan 9 köyün (Barasorsufla, Barasorulya, Diralar, İhnesar, Gökçek, Hastesi, Tırnik, Mansavut, Kürtler) çetin kış şartlarında yaşayan ulaşım güçlüklerinden dolayı Erzincan'ın Kemaliye ilçesine bağlı Başvartınik Nahiyesi'ne bağlanması kararlaştırılmıştır.[163].

2 Ocak 1949'da Kalan kasabasının kuzeyinde bulunan Sığınak köyünün valiliğin isteği üzerine il merkez belediye sınırları içinealındığıbelirtilmiştir.[164].

27 Mayıs 1954'te Ovacık'ın Kakbil nahiyesine bağlı Sevge köyü ile 2 nahiyesinin (Kızılmezra ve Kızıltaş) Hozat'ın merkez nahiyesine bağlanması kararlaştırılmıştır. Buna gerekçe olarak Ovacık'a 30, Hozat'a 15 km uzaklıkta olması, Ovacıkla arasında bulunan Sincik dağının(2500m) yılın birkaç ayı geçit vermesi Ovacık-Hozat şosesinin de kapalı olması ile bu köy halkının Hoşan deresi vadisinden istifade ederek Hozatla temasının mümkün olduğu ve bu ilçe ile iktisadi ilişkilerinin yoğun olduğu belirtilmiştir.[165].

14 Mart 1955'te İçişleri Bakanlığı Pülümür'ün Danzik köyüne kaldırılmasını kararlaştırmıştır. 1938'den önce Danzik nahiye merkezinin Danzik köyünde olduğu ancak yasak mıntıkada kalan Danzik ve Civan köylerin meskene yasaklanması üzerine Tahsini'ye kaldırıldığı, 1 Temmuz 1950'de Bakanlar Kurulu kararıyla yasak mıntıkaların tekrar aşıldığı, nahiyeye bağlı 17 köyün 9'unun eski nahiye merkezi Danzik'i tercih ettiklerinden bu isteği yerinde görüldüğü, bununla birlikte Danzik

[161] *BCA*, 030.11.1.63.25.14. 5 Şubat 1943.
[162] *BCA*, 030.11.1.168.18.16. 13 Temmuz 1944.
[163] *BCA*, 030.11.1.181.7.4. 6 Mart 1946.
[164] *BCA*, 030.11.1.203.1.16. 2 Ocak 1949; *Resmi Gazete*, 23 Temmuz 1944, S.5765.
[165] *BCA*, 030.11.1.245.20.11. 27 Mayıs 1954.

köyünde Jandarma karakolu bulunduğu ve yeniden karakol inşaatına gerek kalmayacağı, iktisadi faaliyetlerinde göz önünde bulundurulduğundan Danzik'in yeniden eski yerine alınmasının yaralı olduğu kanaatine varıldığı belirtilmiştir[166].

19 Haziran 1958'de İçişleri Bakanlığınca Ovacık İlçesinin Merkez nahiyesine bağlı Kozluca köyünün Hozat ilçesinin Merkez Nahiyesine bağlanması kararlaştırılmıştır. Daha önce de Hozat'a bağlı iken yasak bölgeye dâhil edildiği, Ovacık ilçesine 30-35 km mesafede olduğu, kışın geçit vermeyen Anuklu ve Kızıklı sırtarının arada bulunması dolayısıyla ulaşımın sağlanamadığı, oysa Hozat'a 20 km mesafede olduğu ve her mevsim ilçe ile aralarındaki yolun açık olduğu belirtilmiştir[167].

17 Ocak 1961'de Tunceli İl İdare Kurulunun 2 Aralık 1959 tarih ve 46 sayılı, İl Genel Meclisi'nin 17 Aralık 1959 tarih ve 46 sayılı ve Valiliğin 5 Aralık 1960 tarih ve 105 sayılı yazılarında Pülümür'ün Danzik Nahiye Merkezi'nin bağlı köylere çok uzak olması ve Merkezi durumda bulunmaması itibarı ile halkın özellikle kışın nahiyedeki işlerini takip etmek üzere gidip gelmekte büyük sıkıntı ile karşılaştıkları, 4 Kahvehane, 1 Lokanta, 3 Dükkân, 2 Un Değirmeni ve 1 Orman Bakımevi bulunan Mezrea Köyü sınırı içinde bulunan Tunceli-Pülümür yolu üzerindeki Kırmızıköprü Mevkiinin Merkezi konumda olması, gidiş-gelişlerde sorun yaşanmayacağı ve Nahiye belirtilmiştir. Tüm bu sebeplerden dolayı Danzik Nahiye merkezinin Danzik köyünden kaldırılarak aynı Nahiyeye bağlı Mezrea Köyü sınırı içinde bulunan Kırmızıköprü Mevkiine nakli ve nahiye adında Kırmızıköprü olarak değiştirilmesi uygun bulunmuştur. İçişleri Bakanlığı bunun üzerine bir inceleme yaparak ilden gelen bu talebin İl İdaresi Kanununa uygun olduğunu belirterek talebi onaylamıştır[168].

24 Kasım 1962'de İçişleri Bakanlığı Ovacık İlçesinin Kakbil Bucağına bağlı Kurukaymak köyünün Hozat ilçesinin Merkez Bucağına bağlanmasını onaylamıştır. Bu konuyla ilgili İl İdare Kurulunun 30 Haziran 1962 tarih ve 44 sayılı kararı ve İl Genel Meclisi adına görevlendirilmiş komisyonun 9 Ağustos 1962 tarih ve 291 sayılı kararlarına atıfta bulunmuştur. Buna göre: Ovacık'a 26 Hozat'a 15 km mesafede olduğu, Ovacıkla irtibatı sağlayan gölün Sarp Dağlarından geçmesi ve kışın tamamen kapandığı, köyün ekonomik, ticari ve kültürel bakımından Hozat'a bağlı bulunduğu, halkının tamamının Hozat'ı istediği belirtilerek Hozat'a bağlanmasının uygun olduğu vurgulanmıştır. Bakanlık incelemesinde halka idari işlerinde kolaylık sağlaması

[166] *BCA*, 030.11.1.0.250.10.15. 14 Mart 1955.
[167] *BCA*, 030.11.1.270.18.9. 19 Haziran 1955.
[168] *BCA*, 030.11.1.284.3.5. 17 Ocak 1961.

bakımından Hozat'a bağlanmasının yararlı olduğu kararına varmıştır.[169] Yine aynı belgede Hozat ilçesinin Sin Bucağına bağlı Karşılar(Halvori) köyünün, Tunceli Merkez ilçesinin Merkez Bucağına bağlanması, kararlaştırılmıştır. İl İdare Kurulunun 12 Eylül 1962 Tarih ve 60 Sayılı Kararı ve İl Genel Meclisi adına görevlendirilmiş komisyonun 20 Eylül 1962 tarih ve 395 sayılı kararında Karşılar köyünün Hozat'a 25 km, Merkez ilçesi Merkez Bucağına ise 15 km mesafede bulunduğu, köyün ekonomik, ticari ve kültürel ilişkileri bakımından Merkez ilçesi ile irtibatlı olduğu, bundan dolayı Merkez ilçesi Merkez Bucağına bağlanmasının uygun olacağı belirtilmiştir. Bakanlık incelemesinde bu kararlarda yazan sebepleri dikkate alarak ve halka idari işlerinde kolaylık sağlanmasından dolayı köyün merkez ilçe merkez bucağına bağlanmasını onaylatmıştır[170].

11 Şubat 1966 tarihinde İçişleri Bakanlığınca Ovacık ilçesinin Karaoğlan(Kakbil) Bucağına bağlı Bilekli(Miksar) köyünün ve bu köye bağlı bulunan Atmaca(Kızılkilise) ve Eğerci(Karobet) Mahallelerinin Hozat'ın merkez bucağına bağlanması kararlaştırılmıştır. İl idare Kurulunun 14 Ekim 1964 gün ve 184 sayılı kararında köyün Ovacık'a 21 km mesafede olduğu kışın orada bulunan Tokmakbaba Tepesinden dolayı ulaşımın sağlanamadığı ve çığ gibi tehlikelere maruz kalınabileceği belirtilmiştir. Hozat'a 20 km mesafede olduğu, bu ilçeye gidiş geliş için Orman İdaresi tarafından yaptırılan yolun kullanabileceği, halkın tamamının Hozat'a bağlanmak istediği belirtilerek, Hozat'a bağlanmasının uygun olduğu oy birliği ile kararlaştırılmıştır. İl Genel Meclisi de köyün Hozat'a bağlanmasını uygun bulmuş ve 4 Ocak 1965 tarih ve 30 sayılı kararında oy birliğine varılmıştır. Bakanlık yaptığı incelemede ilin yetkili kurullarında belirtilen geçerli sebepler ve yapılan Plebisitte (Halk oylaması) köy halkının Hozat'ı istemesi nedeniyle köyün Hozat'a bağlanmasını uygun bulmuştur[171].

28 Şubat 1967 tarihinde Mazgirt ilçesinin Akpazar Bucağının Merkezi Akpazar köyünde belediye kurulması konusunda Danıştay Genel Kurulunun 16 Şubat 1967 tarih ve 1967/72-68 sayılı Kararı üzerine İçişleri Bakanlığı Kararı 1580 sayılı Ramazan ve 7469 sayılı Kanunla değişik 7. Maddesine uygun görmüştür. Böylece Akpazar'da Belediye Kurulması kararlaştırılmıştır[172].

---

[169] *BCA*, 030.11.1.294.32.5. 24 Kasım 1962.
[170] *BCA*, 030.11.1.294.32.5. 24 Kasım 1962.
[171] *BCA*, 030.11.1.316.6.14. 11 Şubat 1966.
[172] *BCA*, 030.11.1.326.12.4. 28 Şubat 1967.

2 Mayıs 1967 tarihinde Tunceli'nin Nazımiye ilçesinin Merkez Bucağına bağlı Karagöl(Hingivar) köyünün merkez Sütlüce (Kahmut) Bucağına bağlanması İçişleri Bakanlığınca kabul edilmiştir. İl İdare Kurulunun 18 Kasım 1964 tarih ve 200 sayılı Kararı ve İl Genel Meclisinin 4 Ocak 1965 tarih ve 28 sayılı Kararı değerlendirilmiş ve iki kararın birbirine zıt olması nedeniyle Bakanlık Merkezden bir heyet göndermiş, heyet 1 Ağustos 1966 tarihinde bir rapor yazmıştır. Raporda köy halkının Nazımiye'ye ulaşımda sıkıntı yaşadığı, Tunceli-Erzincan şosesine yakın olduğundan dolayı Tunceli'ye her an araç bulabildikleri, köyde mevcut 127 seçmeden 87'sinin yapılan Plebisitte (Halk oylaması) Sütlüce Bucağına bağlanmayı istedikleri belirtilmiştir. Bunun üzerine Bakanlık köyün Sütlüce Bucağına bağlanmasına karar vermiştir[173].

24 Nisan 1970'te Pertek ilçesinin Pınarlar Bucağına bağlı Yolkonak (Sorbiyan) köyünün Tunceli'ye bağlı Çiçekli(Türüşmek) Bucağına bağlaması konusu İçişleri Bakanlığınca ele alınmıştır. Tunceli İl İdare Kurulunun16 Aralık 1969 tarih ve 295 sayılı kararında 384 nüfuslu Yolkonak köyünün Pertek'e 32 Tunceli Merkeze 21, Çiçekli Bucak Merkezine 18 km uzaklıkta olduğu, köy halkının tamamının Çiçekli Bucağına bağlanmayı istedikleri, Çiçekli'ye bağlanılması halinde ekonomik, zirai, idari, coğrafi ve kültürel sorunlarının daha kolay çözüleceği belirtilmiştir. İl Genel Meclisinin 6 Ocak 1970 tarih ve 35 sayılı kararı ile İl İdare Kurulunun kararı aynen kabul edilmiştir. Tüm bu gelişmeler üzerine Bakanlık yaptığı incelemede İl Yetkili Kurullarının olumlu görüşleri, köyde yapılan Plebisite (Seçim) katılan 117 kişiden 106'sının Çiçekli'ye bağlanılması yönünde oy kullanması gibi etkenleri göz önünde bulundurarak köyün Çiçekli Bucağına bağlanmasına karar vermiştir[174].

9 Eylül 1972'de İçişleri Bakanlığı Pertek İlçesinin Pınarlar(Vasgirt) Bucağına bağlı Burmageçit(Şihzo) köyünün Tunceli Merkez ilçesi Çiçekli(Türüşmek) Bucağına bağlanmasına karar vermiştir. İl İdare Kurulunun 21 Eylül 1971 tarih ve 417 sayılı kararı ve İl Genel Meclisinin 13 Ocak 1972 tarih ve 25 sayılı kararı incelenmiş, bu kararlarda Burmageçit köyünün Pertek'e 37 il merkezine 27, Çiçekli Bucağına ise 22 km mesafede olduğu Çiçekli' ye bağlanması halinde, idari, ekonomik, coğrafi, sosyal, kültürel ve ziraat konularının halledilmesinin daha uygun olacağı, yapılan oylamada köylülerin Çiçekli'yi istedikleri bundan dolayı Çiçekli'ye bağlanmasının uygun olacağı

[173] *BCA*, 030.11.1.327.20.15. 2 Mayıs 1967.
[174] *BCA*, 030.11.1.353.16.17. 24 Nisan 1970.

belirtilmiştir. Bakanlık incelemesinde bu unsurları da göz önünde bulundurarak köyü Çiçekli Bucağına bağlamıştır[175].

1.4.2. Tunceli ve Civar İl ve İlçelerle Yaşanan Sınır Anlaşmazlıkları ve Bu konuda Alınan Tedbirler

30 Nisan 1949'da Erzincan ve Tunceli illeri arasında sınır anlaşmazlığı çıkmıştır. Tunceli'de yaşayan Şavak aşiretlerinin Erzincan köylerine ait yaylaları kullanmak istemesi sonucu çıkan olayları engellemek amacıyla Tunceli Valiliği bu bölgelerin Tunceli sınırlarına katılmasını istemiştir. Olaya el koyan içişleri Bakanlığı sınırı tespit etmiştir. Doğudan batıya 3449 rakımlı Akbaba Tepesinden başlayarak Munzur silsilesi boyunca 2900 rakımlı Sebilbaba Tepesi, 3300 rakımlı Katırtepe-Katırgediğinden Güneybatıya doğru 3250 rakımlı Koçgölbaşı ve buradan 4 km Kuzeybatıda 3200 rakımlı Tepegöller Mevkii-Sıçangediği 3150 rakımlı Eğripınar Dağı-Batıya doğru 3000 rakımlı Büyük Gölbaşı dağında sona eren hat sınır kabul edilmiştir. Bu sınır konusu Erzincan ilinin istediği şekilde çözülmüştür[176].

5 Temmuz 1951'de Tunceli-Erzincan sınırının Ovacık'tan sonraki kısmın(Ovacık, Çemişgezek, Kemah, İliç, Kemaliye) sınırları belirlenmiştir. Buna göre 3000 rakımlı Büyükgölbaşı Dağından başlamak üzere Bekrebeli ve burayı takiben Keşiş Dağının doğusundan Tavuk çayının Keşiş Dağı ile Çatal Dağı arasında bulunan başı ve Havaçor deresinin kollarını ayıran boyun noktasından Çatal Dağı zirvesi - Güneydoğudaki Bayram Dağı- Doğuya dönülerek Barasar deresi ile Havaçor deresi vadilerini ayıran sırtları takiben Anıt tepesi – Merike köyünün takriben iki kilometre batısındaki çifte tepeler güneye dönülerek deveboynu-Bülbülderesi ile Barasar deresinin Patik geçidi kuzeyindeki kollarını ayıran üçgen şekline yakın bir sırt üzerindeki Çifte tepeler Kuzeybatıya dönülerek Patik geçidi bu geçidi takiben geçidin kuzeybatısındaki tepe güneybatı ya doğru Yılan Dağı bu dağı takiben üç buçuk kilometre güneybatıdaki tepe –Sartepe- Sartepesinin Barasar Çayı ile Kızı ve Hammeşe köyleri arasından geçen derenin vadilerini ayıran sırtının su bölümünü takiben bu derenin Barasor Çayı ile birleştiği nokta olarak tespit edilmiştir[177].

13 Kasım 1953'te Pülümür'ün Köhteran köyü ile Nazımiye'nin Köhser köyleri iki ilçe arasında sınır anlaşmazlığına sebep olmuştur. İçişleri Bakanlığı iki köy ve iki

[175] *BCA*, 030.11.1.382.49.1. 9 Eylül 1972.
[176] *BCA*, 030.11.1.205.13.19. 30 Nisan 1949.
[177] *BCA*, 030.11.1.225.27.1. 5 Temmuz 1951.

ilçenin sınırını şu şekilde belirlemiştir. Köhteran köyünün güneyinde ve Köhser köyünün kuzeyinde batıdan doğuya uzanan Demirkapı Tepesi, Serkemer Tepesi, Düzgün Tepesi, Yolu Yokuş Tepesi, Bozyayla Tepesi, Ali Baba Tepesi ve Acı Elma Tepesi[178].

31 Mayıs 1955'te Hozat'ın Ergene ve Pertek'in Ulupınar köyü arasında sınır anlaşmazlığı sınır tespiti ile çözülmüştür. Kırmızı dağın hattı balası ve bunun Eşek meydanına inen hattı iştimal ile Eşek Meydanı sahasının ortasına düşen iki küçük ada halindeki taşlık kısmın doğusundan geçen ve Eşek Meydanı deresi ile olan sırtı takip eden hat sınır kabul edilmiştir. Bir diğer sınır sorunu da Hozat'ın Bargini ve Pertek'in Zerve köyü arasında yaşanmıştır. Zeve ve Bargini arasındaki sınır Kilise Boğazı, Keklik Tepe hattı balası uzun çayır doğu sırtları, buradan Konisi deresine inen hat, Halilağa Mezrasının doğu yamacı ile Hırsız Mağarası ve Hıdırdamı boyunca devam eden ve Hıdırdamı Karakoluna uzanan hat kabul edilmiştir[179].

19 Şubat 1955'te Tunceli Merkez ilçesinin Pah nahiyesine bağlı Taht köyü ile Mazgirt ilçesine bağlı Kabun bölgesindeki iki ilçe sınır anlaşmazlığı İçişleri Bakanlığınca çözüme kavuşturulmuştur. Buna göre Tunceli il idare heyetinin 5 Ağustos 1953 tarih ve 7 sayılı ve 30 Aralık 1953 tarih ve 35-358 sayılı kararlarıyla kabul ettiği 31 Temmuz 1953'te Karma kurul tarafından tetkik edilen rapor ve krokiye göre belirlenen sınır kesinlik kazanmıştır. (Kabun köyünün batısında bulunan Genç Abdal Tepesinin batıya doğru uzayan Munzur Irmağına amuden inen hattı balanın ikinci hattı içtimaından geçen ve Hopik köyünden gelen patika yoldan başlamak üzere güneyde Kabun ile Taht arasındaki eski Kabun komünün tahminen 50 metre batısında bulunan Yerlisal kayadan geçerek Uyuztaş, Uyuztaş'tan güney yönüne gidilerek Çantur'dan gelen büyük birinci dereye amudan inen hattın doğusu Kabun köyüne, batısı da taht köyüne ait olmak üzere tespit edilmiştir.[180].

5 Kasım 1955'te Tunceli ve Bingöl illeri arasında sınır anlaşmazlığı karara bağlanmıştır. Tunceli İl İdare Kurulu ve Bingöl İl İdare Kurulu farklı bölgeleri sınır göstermiştir. Bunun üzerine Bakanlık bir heyet göndererek her iki tarafı da dinlemiş ve 9 Eylül 1955 tarihinde bir rapor yazmıştır. Bakanlık incelemesinde bu rapora uygun olarak sınır tespiti yapılmıştır. Buna göre; Tunceli ilinin Nazımiye ilçesinin Hakis Nahiyesine bağlı Civarık Köyü ile Bingöl İlinin Kiğı İlçesinin Cönek Nahiyesine bağlı

[178] *BCA*, 030.11.1.241.33.6. 13 Kasım 1953.
[179] *BCA*, 030.11.1.251.18.15. 31 Mayıs 1955.
[180] *BCA*, 030.11.1.249.7.20. 19 Şubat 1955; *Resmi Gazete*, 23 Mart 1955, S.8962.

Maskanihardif köyü arasındaki sınır Çeldağı Zirvesi – Salkaya – Salkaya'dan Zengil deresine inen sırtı takiben Zengil deresi ile Çağlan (Çağlayan) deresinin birleştiği nokta buradan kuzeydoğuya dönülerek Sülbüs dağının eteğinde ve incetepe tabir edilen sırtın üstündeki kavaklık fundalara ve bu sırtı takiben Sülbüs Dağının zirvesinde biten hat sınır olarak tespit edilmiştir[181].

23 Ağustos 1958'de Bingöl ili ve Tunceli ili arasında sınır anlaşmazlığı Bakanlıkça çözülmüştür. Bingöl ilinin Kiğı ilçesinin Çönek Nahiyesine bağlı Zimtek Köyü ile Tunceli ilinin Nazımiye ilçesinin İresi Nahiye'ne bağlı Aşağıharik köyü bölgesindeki iki il arasındaki sınır şöyle tespit edilmiştir: Kuzeyden güneye doğru Kaltepesi zirvesinden başlayarak Hosur (Bingöl'e göre Kur) Tepesinin en yüksek kısmına ve oradan güneybatı yönünde Yusuf Kahraman tarlasının kuzey sınırını takiben çıkabir (Bingöl'e göre Nergis) Tepesinin ve oradan kuzey yönünde üzerinde nirengi noktası bulunan Nergis (Bingöl'e göre) Kırıktaş Tepesine ve bu tepenin zirvesinden itibaren güney yönünde devam eden sırtın hattı balasını takiben Peri suyuna müntehi olan ve Söğüt Ağzı denilen mevkide itam bulan hat [182] .

6 Ağustos 1960'ta Tunceli Merkez ilçeye bağlı Babaocağı (Havikpah) köyü ile Hozat'ın Sin Nahiyesine bağlı Karşılar(Halvori) köyü arasında sınır anlaşmazlığı İçişleri Bakanlığınca çözüme kavuşturulmuştur. Buna göre Kamışlı deresinin Galbusan suyu ile birleştiği yerden başlayarak Kamışlı dereyi başlangıcına doğru takiben üzerinde nirengi işareti bulunan Soğuk(Sovut) Tepesine ve oradan bu tepenin kuzey yüzünde bulunan Pınarı ve soğuk su deresini takiben Çayırlı deresine ve Çayırlı deresindeki pınarları kat ederek bu dereyi takiben Boztepeye ve buradan Gomişen Deresine ve bu dereyi takiben de Değirmen Halvori (Karşılar) Köyü tarafında kalmak üzere Munzur suyuna inen hat sınır olmuştur.[183].

24 Kasım 1960'ta İçişleri Bakanlığı 5 Kasım 1955 tarihli ve 281855 sayılı kararın Devlet Şurası tarafından iptal edilmesi üzerine sınır tespiti için bir komisyon görevlendirmiştir. Komisyon incelemelerde bulunarak bir rapor yazmıştır. Bu rapora göre eski sınırda Meskaniherdif köyü ile bu köyün mezrası arasındaki yolların kesildiği ve bu muhtarlığa bağlı Tuzlukbeli'ndeki ve Sülbüs Dağı'nın altındaki eski komlar, yaylalar ve tarlaların Tunceli sınırı içinde kalacağı bunun köy kanununun 4. Maddesinin ihlaline sebep olduğu ve böyle bir sınırın olmayacağının anlaşıldığı yazılmıştır.

[181] *BCA*, 030.11.1.254.37.3. 5 Kasım 1955.
[182] *BCA*, 030.11.1.272.26.5. 23 Ağustos 1958.
[183] *BCA*, 030.11.1.283.18.9. 6 Ağustos 1960.

Bakanlık bu rapordaki sınırı kabul etmiştir. Böylece 1955'teki sınır değişmiştir. Buna göre; Bingöl ili Kiğı ilçesi Çönek Nahiyesi'ne bağlı Meskaniherdif(Çalıkağıl) köyü ile Tunceli ili Nazımiye ilçesi Hakis Nahiyesi'e bağlı Civarık(Sarıyayla) köyleri arasındaki sınır Dikilitaş-Balıktepesi ve bu tepenin güneyinden inen ve Tuzluk Tepesi'nin batısındaki Kuru(Gülhiz) Deresine ve bu dereyi takiben bu derenin Zengil deresi ile birleştiği yere ve buradan itibaren Çağlan Deresi adını alan dereyi takiple bu derenin güneybatı yönünden gelen Afet(Vertivar) Deresinin birleştiği noktaya ve buradan Afet deresinin kaynağına doğru takiple Melkis -Horhol yolunu kat ederek derenin başındaki sırta ve buradan Sülbüs Dağının zirvesine çekilen düz hat olarak belirlenmiştir.[184].

9 Ocak 1961'de İçişleri Bakanlığı Nazımiye İlçesi Hakis Nahiyesine bağlı Yaylacık(Mesken) Köyü ile Pülümür İlçesi Danzik Nahiyesine bağlı Sarıbudak(Baravyoncalık) köyü arasındaki sınır anlaşmazlığını çözmek için bir heyet gönderilerek sınır tespiti yapılmış ve bu sınır Bakanlıkça kabul edilmiştir. Heyet iki tarafı da dinleyerek sınır taleplerini değerlendirmiş ve her iki köyün talebini de köy, kanunun 4. Maddesine uygun olmadığı gerekçesiyle reddetmiştir. Buna göre; Zil Tepesi'nden gelen Zil Deresi ile Barovyoncalık köyünden gelen Büyük "Barav" Deresinin birleştiği yerden Büyük Dereyi kaynağına doğru takiben bu derenin Şeytan Deresi ile birleştiği yere ve buradan Şeytan Deresini kaynağına doğru takiben Camdar Tepesine çekilecek hat olarak belirlenmiştir.[185].

8 Mayıs 1961'de Ovacık ilçesinin Merkez Nahiyesi'ne bağlı Eski Gedik (Birman) köyü ile Pülümür'ün Merkez Nahiyesi'ne bağlı Kocatepe (Aşkirek) Köyü arasında sınır anlaşmazlığı çıkmış ve bu sorun İçişleri Bakanlığı'nın gönderdiği bir heyet tarafından çözülmüştür. Heyet incelemesinde İl İdare Kurulu ve İl Genel Meclisi tarafından gönderilen heyetlerin yer ve mevki adlarında yanlışlık yaptığını belirtmiştir. (Her iki heyetinde Abdal Musa Tepesine Kepir Dağları, Kepir Dağlarına ise Abdal Musa Tepesi adını verdiğini ortaya çıkarmıştır.) Heyetin tespitine göre Mahmunet Gediği, Duman Dağı boyun noktası ve oradan doğu yönünde Duman Dağının en yüksek noktası olan Dumanlı Tepe'ye ve oradan Kepir Tepesine oradan da Kuzey yönünde Aşkiretlilerin Şevker Taşı ve Birman köylülerinin Boncuk Taşı dedikleri mevkie çekilecek hat sınır olmuştur[186].

---

[184] *BCA*, 030.11.1.283.20.14. 24 Kasım 1960.
[185] *BCA*, 030.11.1.284.1.12. 9 Ocak 1961.
[186] *BCA*, 030.11.1.285.11.15. 8 Mayıs 1961.

8 Mayıs 1961'de Tunceli Merkez ilçesi Kahmut Nahiyesine bağlı Alacık(Taht) Köyü ile Nazımiye'nin Merkez Nahiyesine bağlı Hanköy(Kervan) köyü arasındaki sınır anlaşmazlığı İçişleri Bakanlığı'nın bölgeye bir heyet göndermesine sebep olmuştur. Heyet incelemesinde İl İdare Kurulu ve İl Genel Meclisinin de sınır konusunda anlaşmazlık içinde olduğu tespit edilmiştir(İl İdare Kurulu Demirkapı-Çadırtepe, Çadır sırtı, Kurbantepe hattını isterken İl Genel Meclisi Kurbantepe-Palağan sırtı, Çadırtepe-Demirkapı Kurbantepe'den geçmesini istemektedir.). Heyet sınırı şu şekilde tespit etmiştir: Kurbantepe-Pirkan(Küçük Göl) sırtı – Alikul Deresi-Dereyi amuden keserek Cin(Karşı Alikul) sırtı – Düzgün Baba Tepesi – Demirkapı hattı.[187] (Kervan köylülerinin Pirkan sırtı ve Cin sırtı dedikleri sırtlarına Taht köylüleri Küçük Göl Sırtı ve Cin Sırtı ve Karşı Alikul Sırtı demektedir.).

12 Ağustos 1961'de Elazığ'ın Palu ilçesi Karaçor Nahiyesine bağlı İğdeli (Sarikan) Köyü ile Mazgirt ilçesi Çarsancak Nahiyesi'ne bağlı Ortadurak(Çalhadan) köyleri arasındaki sınır sorunu çözülememiş İçişleri Bakanlığı'nın konusu çözmesi istenmiştir(Her iki il tarafından). Bakanlık konuyu incelemesi için bir heyet göndermiştir. Heyet raporunda Tunceli İl İdare Kurulu tarafından alınan ve Tunceli il Genel Meclisince aynen kabul edilen sınırın arazi görülmeden gelişigüzel çizildiğini bu sınırların uygulanmasının imkânsız olduğunu, civardaki bütün köylerin arazisine bu hattın uygulanamayacağını yazmıştır. Elazığ İl Genel Meclisince alınan ve İl İdare Kurulunca aynen kabul edilen sınırın ise daha sabit noktalardan geçiyor görünse de uygulanamayacağını yazmıştır. Raporda yazılan ve Bakanlıkça kabul edilen sınır hattı ise şu şekilde belirtilmiştir: Atlı Burun Tepesinin en yüksek noktasından başlayarak, doğu yönünde ziyaret gözesi ile bu gözenin batısında bulunan diğer iki gözenin aktıkları ayrı ayrı iki dereciğin arasında yükselen gözeler sırtına ve bu sırtı takiben gerek ziyaret gölgesinin aktığı derecik ile gerekse diğer iki gözenin aktığı dereciğin sırtın sonunda birleştikleri noktaya (Yani Çakıl Deresinin başlangıç noktasına) ve buradan genellikle kuzey batıya dönülerek Sarikanlıların Kurt Deliği olarak gösterdikleri noktaya ve oradan da bu mevkiin genellikle kuzeyinde ve bu mevkie en yakın olarak heyet tarafından Hopal Tepe olarak tespit edilen tepenin zirvesine çekilen hat[188].

12 Ağustos 1961'de Nazımiye'nin Hakis Nahiyesi'ne bağlı Yayıkağıl (Kimsor) köyü ile Bingöl'ün Kiğı ilçesi Cönek Nahiye'sine bağlı Yavuztaş (Toru) köyü arasında

[187] *BCA*, 030.11.1.285.11.14. 8 Mayıs 1961.
[188] *BCA*, 030.11.1.287.21.6. 12 Ağustos 1961.

sınır anlaşmazlığı yaşanmıştır. Her iki ilin karma kurullarınca yapılan alan incelemesinde ve gerekse İl Yetkili Kurullarının raporlarında bir anlaşma sağlanamamıştır. Bundan dolayı bu konunun İçişleri Bakanlığınca incelenmesi uygun görülmüştür. Bakanlıkça gönderilen heyet bir rapor hazırlamıştır. Raporda Tunceli İdare Kurulu, Bingöl İdare Kurulu, Kimsor köyü ve Toru köyünün farklı farklı sınır talepleri olduğu, Bingöl Heyetinin ve Tunceli Heyetinin yetkileri olmamasına rağmen sınır çizmek istedikleri belirtilmiştir. Rapora göre iki köy arasındaki sınır şöyle çizilmiştir: Heşiman Tepesinden başlayarak Heşiman mezarına ve oradan Gazik Tepesine çekilen hat[189].

12 Ağustos 1961'de Tunceli Merkez ilçesi Kahmut Nahiyesine bağlı Alacık (Eski Adı Taht), Gökçek(Eski Adı Seyithan) köyleri ile Ovacık ilçesi Merkez Nahiyesi'ne bağlı Yalmanlar(Eski Adı Kalanbüyük) köyü arasında sınır anlaşmazlığı meydana gelmiş, Karma Kurul ve İl Genel Meclis aralarından oluşan bir komisyon inceleme yapmış ve bu konudaki dosyayı İçişleri Bakanlığına göndermişlerdir. Bakanlık yapılan itirazlar üzerine inceleme için bir heyet göndermiştir. Heyet yaptığı inceleme sonunda Bakanlığa bir rapor sunmuştur. Raporda İl Genel Meclisinin ve İl İdare Kurulunun Karasakal Tepesi -Buyurbaba Zirvesi hattını istediği, Taht ve Seyithan Köyünün Azizabdal Mevkii – Buyurbaba Zirvesi hattını istediği, Kalanbüyük köyünün ise Mergiçakar Yaylasının en yüksek tepesi – Buyurbaba gölü hattını istediğini, Taht, Seyithan ve Kalanbüyük köylerinin istediği sınırların köy kanununun 4. Maddesini ihlal ettiği ve araziye uygulanma imkânının olmadığı, İl İdare Kurulu ve İl Genel Meclisinin ileri sürdüğü sınırın ise köy kanununun 4. Maddesine uygun olduğu belirtilmiştir. Köyler arasındaki sınır da bu rapora göre: Buyurbaba Dağı Tepesi – Hışır Tepe – Bebir Sırtı – Ayıltaşı – Karasakal Tepesi hattı sınır olmuştur[190].

29 Nisan 1964'te Tunceli Merkez ilçesi Kocakoç(Pah) Bucağına bağlı Çukur Köyü ile Mazgirt İlçesinin Darıkent(Muhundu) Bucağına bağlı Oymadal(Raşmezrea), Dallıbal(Benoç) ve Öreniçi(Haraba) köylüleri arasında sınır anlaşmazlığı çıkmıştır. İl tarafından oluşturulan karma kurul bir rapor hazırlamıştır. Yetkili kurullar bu rapordaki sınırları kabul etmişlerdir. Buna rağmen itirazlar olmasından dolayı kanunun bir kez de Bakanlık heyetince incelenmesine karar verilmiştir. Özel Heyetin 27 Ekim 1961 tarihli raporundaki sınır hattı şu şekildedir: Çukur – Oymadal kesiminde: Gögerik (Göz veya

[189] *BCA*, 030.11.1.287.21.1. 12 Ağustos 1961.
[190] *BCA*, 030.11.1.286.20.12. 12 Ağustos 1961.

Seyit Mehmet) Deresinin başlangıç noktasından başlayarak dereyi takiben Sülül Kuru Dere ile birleştiği nokta. Çukur- Öreniçi Kesiminde: Gögerik Deresinin Sülül Kuru Dere ile birleştiği noktadan başlayarak dereyi takiben Kırmızıtaş Deresi ile birleştiği nokta. Çukur – Dallıbal Kesiminde: Gögerik Deresi ile Kırmızıtaş Deresinin birleşim noktasından başlayarak dereyi Miralyan Yaylası hizasına kadar takiben, buradan Dikilitaş'a seçilen hat. Bakanlık bu sınırları onaylamıştır[191].

5 Ekim 1966'da Erzincan ili Kemaliye İlçesi Başpınar Bucağına bağlı Buğdaypınar (Tırnik) köyü ile Tunceli ili Çemişgezek İlçesi Gedikli(Germili) Bucağına bağlı Ulaklı(Kızılköy) köyü arasındaki sınır sorunu iki ilin yetkili kurullarınca oluşturulan karma kurullar tarafından yapılan incelemede anlaşma sağlanamamıştır. Bunun üzerine konu İçişleri Bakanlığınca gönderilen Merkez Heyeti tarafından 1963 yılında incelenmiş ve 20 Ekim 1963 tarihli bir rapor hazırlanmıştır. Bu raporda sınır şu şekilde tespit edilmiştir: Balasar çayına müntehi ve susuz olan derin derenin (Kuru Dere) Balasar Çayı ile birleştiği noktadan başlayarak derenin Talvek hattını takiben Tunceli ilinin "Yıldız Tepesi" olarak adlandırdığı burun noktasına, Oradan hattı balayı takiben Erzincan ilinin "Sar Tepesi" olarak adlandırdığı tepelerin en yüksek noktasına ve buradan doğuya doğru Keklik Kayasına ve oradan Dibek Çayı ile Balasar çayına kavuştuğu nokta. Bakanlık bu raporda belirtilen sınırı 5442 sayılı İl İdaresi Kanununa uygun bulmuş ve onaylamıştır[192].

10 Kasım 1973'te Erzincan'ın Kemah ilçesi ile Tunceli'nin Ovacık İlçesi arasındaki sınır anlaşmazlığı İçişleri Bakanlığı tarafından çözülmüştür. Erzincan ve Tunceli yetkili kurulları sınır konusunda farklı kararlar vermiştir(Erzincan sınırın değişmesini, Tunceli aynı şekilde kalmasını istemiştir). Konu Bakanlıkça gönderilen heyet tarafından incelenmiş, sınır şu şekilde tespit edilmiştir. 3463 Rakımlı Akbaba Tepesinden başlayarak, Munzur Silsilelerinin hattı balalar güdümü ile 3199 Rakımlı Zeyni Tepe, 3044 Rakımlı Sebilbaba Tepe, 2996 Rakımlı Çakıl Tepe, 2980 Rakımlı Katır Tepe ve Katır Dağları hattı balaları ile 3239 Rakımlı Haramininbaşı Tepe,5 km Kuzeybatıdaki Ortadağ Tepeleri, 2968 Rakımlı Düldülbaşı Tepe, 3068 rakımlı Düldülyağı Tepe, 2961 Rakımlı Gedikburnu Tepe, Keçikayaları(Keçikyaylası), Kulkulgediği, 3171 Rakımlı Vitgengediği Tepe, Karagöl gediği, Taşlık mevkii, Çataltepe Davarkıran ve 3066 Rakımlı Sıçan gediği Tepe- buradan Börcü deliğin dağı

[191] *BCA*, 030.11.1.319.20.2. 29 Nisan 1966.
[192] *BCA*, 030.11.1.322.38.6. 5 Ekim 1966.

hattı balalarını takiben 3311 Rakımlı tepeden güneye doğru Beflik dağının 1 km doğusundaki 3222 rakımlı tepeye-buradan Kaşıkpınar Mevkiindeki boyun noktasına-buradan 3288 rakımlı Biçare Dağına- buradan Dolik Mevkiindeki boyundan geçerek 3012 rakımlı Kaşbaşı Tepesine- buradan 3026 rakımlı Ağçay Tepesine- buradan 3184 rakımlı Kervanoğlu Tepesine buradan da 3138 rakımlı Keşiş Tepesine çekilecek hat[193].

30 Aralık 1973'te Pertek'in Akdemir(Şavak) Bucağına bağlı Ayazpınar(Titinik) köyü ile Çemişgezek'in Akçapınar(Vaskovan) Bucağına bağlı Doğanköy köyü arasında sınır anlaşmazlığı İçişleri Bakanlığı tarafından çözülmüştür. İl idare Kurulu 27 Haziran 1970 tarih ve 307 sayılı kararla bir heyet görevlendirerek olayı inceletmiştir. Heyet hazırladığı raporda sınırın güneyden kuzeye Köçek deresi, Doğan deresi ve Kırdım dersini takip etmesini istemiştir. İl İdare Kurulu 5 Eylül 1972 tarih ve 379 sayılı kararıyla heyetin teklifini aynen kabul etmiştir. Ancak İl Genel Meclisi ise 29 Aralık 1972 tarih ve 23 sayılı kararıyla farklı bir sınır hattını kabul etmiştir. Bunun üzerine Tunceli Valiliği 10 Ocak 1973 tarih ve köyler ve belediyeler bürosu 10 3 304/13 sayılı yazıyla yetkili kurullardan farklı kararlar çıktığından dolayı merkezden heyet gönderilmesini istemiştir. Merkezden gönderilen heyet yaptığı inceleme sonunda 12 Haziran 1973 tarihli bir rapor hazırlamıştır. Rapor hazırlanmadan önce yapılan keşifte hazır bulunmaları için Tunceli Valiliği kanalıyla köy heyetlerine tebliğ edilmiş ancak köylülerin yaylaya çıkması üzerine Doğan köyü ihtiyar heyeti üyesi Hacı Ahmet Aybar ile Ayazpınar köyünden İsmail Durmuş ve Hüseyin Dinç bulunabilmiştir. Her iki köy üyeleri de farklı sınır istemiştir. Bunu üzerine heyet kararını vermiştir. Bu rapora göre iki köy arasındaki sınır iki ilçe sınırının Doğan deresi ve Kırdan deresi kavşak noktasından başlayarak Kırdan deresini kaynağına doğru takiben 1072 rakımlı tepenin güneyindeki Kuru derenin Kırdan deresiyle birleştiği noktada son bulan hat kabul edilmiştir[194].

Bu konuda son arşiv belgemiz 13 Ocak 1976 tarihlidir. Merkez ilçesi Kocakoç Bucağına bağlı Gürbüzler köyü ile Nazımiye İlçesi Merkez bucağına bağlı Kılköy köyü arasındaki sınır anlaşmazlığı İçişleri Bakanlığınca çözülmüştür. Tunceli İl İdare Kurulu 21 Mayıs 1974 tarih ve 163 sayılı kararı ile olayı yerinde inceletmek üzere bir heyet görevlendirmiştir. Heyet yaptığı inceleme sonucu 5 Temmuz 1974 tarihinde bir rapor hazırlamıştır. Raporda her iki köyün ihtiyar heyeti ve bilirkişilerinin bir araya getirilerek

[193] *BCA*, 030.11.1.396.58.16. 10 Kasım 1973.
[194] *BCA*, 030.11.1.096.61.22.

sınır hattı üzerinde bir anlaşma sağlanmaya çalışıldığı, tarafların usulüne uygun yemin ettirildiği, müşterek bilirkişi üzerinde anlaşamadıkları ve tarafların ifadelerinin alındığı belirtilmiştir. Yine Tunceli İl İdare Kurulu'nun 16 Temmuz 1974 tarih ve 191 sayılı kararı ve İl Genel Meclisinin 31 Ocak 1973 tarih ve 19 sayılı kararı ile inceleme heyetinin önerdiği rapor aynen kabul edilmiştir. Bu şekilde kararlaştırılan dosya Tunceli Valiliğinin 10 Ocak 1975 tarih ve belediyeler Bürosunun 10.3.306/9 sayılı yazısı ile İçişleri Bakanlığına gönderilmiştir. Bakanlık incelemesinde Yetkili kurullarca önerilen sınır noktalarından bazılarını şüpheli bulmuş ve bu noktaların açığa kavuşturulması için 18 Nisan 1975 gün ve 420.104/2329 sayılı yazısı ile Tunceli Valiliğinden bilgi istemiştir. Valilik 28 Nisan 1975 tarihi ve Köy ve Belediyeler Bürosu 10-3-306/152 sayılı cevabı yazısında gerekli bilgileri Bakanlığa vermiştir. Bunun üzerine Bakanlık iki köy arasındaki sınırı şu şekilde belirlemiştir: 2019 Rakımlı Şako(Almantepe) Tepesinden başlayarak, buradan su bölümü hattını (Sırtı) takiben Kıl Tepeye- buradan Radar (Rakodar) Tepesine –buradan Koç mezarına – buradan Akmezar Tepesine – buradan Kıl yolu üzerindeki Beyaz Mezara – buradan su bölümü hattını takip ederek bel taşına – buradan yine su bölümü hattını takip ederek mezarlıktan geçip Gazik Tepesine – buradan Adruli Tepeye – buradan Saliktaş'a buradan sırtı takip ederek Blondağının en yüksek noktasına- buradan da Kılköy/Gürbüzler köyleri ortak sınır noktalarının bitimini teşkil eden Poligontaşına çekilecek hat[195].

1.5. Tunceli'deki Bucak ve Köylerin Dağılımı

1940 nüfus sayımına göre Merkez Kalan ilçesine bağlı 3, Kahmut nahiyesine bağlı 5, Türüşmek nahiyesine bağlı, 10, Çemişgezek Merkez nahiyesine bağlı 20, Başvartınik nahiyesine bağlı 25, Germili nahiyesine bağlı 13, Vaskovan nahiyesine bağlı, 13, Hozat Merkez nahiyesine bağlı 18, Amutka Nahiyesine bağlı 4, Sin nahiyesine bağlı 12, Mazgirt Merkez nahiyesine bağlı 23, Çarsancak nahiyesine bağlı 21, Muhundu nahiyesine bağlı 29, Pah nahiyesine bağlı 13, Nazımiye Merkez nahiyesine bağlı 11, Hakis Nahiyesine bağlı 12, İresi Nahiyesine bağlı 7, Ovacık Merkez nahiyesine bağlı 19, Havaçor nahiyesine bağlı 11, Kakbil nahiyesine 12, Pertek Merkez nahiyesine bağlı 7, Dere nahiyesine bağlı 10, Şavak nahiyesine bağlı 9, Vaskirt nahiyesine bağlı 20, Pülümür merkez nahiyesine bağlı 6, Danzik nahiyesine bağlı 9,

[195] *BCA*, 030.11.1.421.3.14. 13 Ocak 1976.

Deşt nahiyesine bağlı 9, Eşil nahiyesine bağlı 10, Şeteri nahiyesine bağlı 12 köy vardır[196].

1945 Nüfus sayımına göre ilçe ve bucaklara bağlı köy sayılarında bir önceki döneme oranla meydan gelen farklılıklar şu şekilde olmuştur: Kalan'a bağlı Pah(1940 nüfus sayımında Mazgirt'e bağlıydı) bucağına(nahiyesine) bağlı köy sayısı 13'ten14'e Türüşmek'e bağlı köy sayısı köy sayısı 10'dan 8'e düşmüş, Çemişgezek Merkeze bağlı köy sayısı 20'de 22'ye, Germili bucağına bağlı köy sayısı ise 13'ten 25'e çıkmıştır. Germilideki köy artışı Başvartınik nahiyesi ve bazı köylerinin Erzincan iline bağlanması ve nahiyeye ait bazı köylerin Germili nahiyesine bağlanması sebebiyledir. Mazgirt Merkeze bağlı köy sayısı 22'de 25'e Muhundu bucağına bağlı köy sayısı da 29'dan 30'a çıkmıştır. Ovacık Merkez nahiyesine bağlı köy sayısı 19'dan 14'e düşmüştür. Pertek Merkez bucağına bağlı köy sayısı 7'de 9'a çıkarken Vaskirt nahiyesine bağlı köy sayısı 20'den 18'e düşmüştür[197]. 1940 ve 1945 nüfus sayımlarına bakılınca köy(muhtarlık) sayılarındaki değişim de izlenmektedir. Buna göre 1940'ta Kalan(18/30), Çemişgezek(71/60), Hozat(34/34), Mazgirt(86/76), Nazımiye(30/30), Ovacık(42/37), Pertek(46/46) ve Pülümür(46/46) İlçelerine bağlı toplam 373 köy varken 1945'te 359 köy kalmıştır[198].

1950 Genel Nüfus Sayımı verilerine göre ise Tunceli'deki muhtarlık(köy) sayısı 369'a çıkmıştır(Kalan 29, Çemişgezek 54, Hozat 35, Mazgirt 76, Nazımiye 30, Ovacık 42, Pertek 46, Pülümür 57). Buna göre 1950'de Kalan 1 köy, Çemişgezek 6 köy, azalırken; Hozat 1 köy, Ovacık 5 köy, Pülümür 11 köy artmıştır. Mazgirt, Nazımiye ve Pertek İlçelerinin köy sayısı aynı kalmıştır[199].

1955 Genel Nüfus Sayımına göre Tunceli'deki Muhtarlık(köy)sayısı 404'e çıkmıştır. Tunceli Merkez İlçe köy sayısı 34, Hozat 40, Nazımiye 32, Ovacık 59, Pertek 49, Pülümür 63 olmuştur. Çemişgezek İlçesinin köy sayısı 54'ten 51'e düşerken Nazımiye İlçesinin köy sayısında bir değişiklik olmamıştır[200].

1960 Genel Nüfus Sayımına göre Tunceli'deki köy(Muhtarlık) sayısı bir önceki seçim dönemine göre 13 köy artarak 417'ye çıkmıştır. Merkez İlçe(Kalan) köy sayısı

---

[196] *20 İlk Teşrin 1940 Genel Nüfus Sayımı(Vilayetler, Kazalar, Nahiyeler ve Köyler İtibarile Nüfus ve Yüzey Ölçü),* Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları, s.629-635.
[197] *Genel Nüfus Sayımı 21 Ekim 1945,* Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları, s. 598.
[198] Bkz. 1940 ve 1945 Nüfus sayımları.
[199] *22 Ekim 1950 Genel Nüfus Sayımı,* Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları, Yayın no: 410, İstanbul 1961.
[200] *23 Ekim 1955 Genel Nüfus Sayımı,* Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü Yayınları Yayın no:399, İstanbul 1961.

35, Hozat 41, Mazgirt 79, Nazımiye 33, Ovacık 65, Pülümür 64 olmuştur. Çemişgezek ve Pertek ilçelerinin köy sayılarında ise bir artış olmamıştır(49 ve 51)[201].

1970 Genel Nüfus Sayımına göre Tunceli'deki köy sayısı 417'den 432'ye çıkmıştır[202]. Yine 1970 Nüfus Sayımı sonuçlarına göre Tunceli Merkez İlçenin 3(Çiçekli(Cihik), Kocakoç(Pah), Sütlüce(Tüllük), Çemişgezek'in 2(Akçapınar, Gedikler(Germili)), Hozat'ın 2(Çağlarca(Peyik, Amutka), Geyiksuyu(Sin, Deşt)), Mazgirt'in 2(Akpazar(Peri), Darıkent(Muhundu), Nazımiye'nin 2(Dallıbahçe(İresi), Büyükyurt(Dereova)), Ovacık'ın 2 (Yeşilyazı(Zerenik), Karaoğlan), Pertek'in 3(Pınarlar(Paşavenk), Dere, Akdemir), Pülümür'ün 4(Balpayam(Deşt), Kırmızıköprü(Danzik), Dağyolu(Şeteri), Üçdam) bucağı vardır(bu sayılara il ve ilçe merkez bucakları dâhil değildir.)[203].

Günümüzde Tunceli 1 merkez ilçe, 7 ilçe, 27 bucak(Merkez 4, Çemişgezek 3, Hozat 2, Mazgirt 3, Nazımiye 3, Ovacık 3, Pertek 4, Pülümür 5), 365 köy muhtarlığından meydana gelmektedir. 8 ilçe(Biri merkez ilçe) merkezi ve 2 bucak(Akpazar ve Darıkent) merkezinde belediye teşkilatı vardır[204]. Türkiye genelinde 34.395 köy vardır.

---

[201] *23 Ekim 1960 Genel Nüfus Sayımı*(İl, İlçe, Bucak ve Köyler İtibariyle Nüfus), Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları Yayın no:444, Ankara 1963, s. 56.
[202] *25 Ekim 1970 Genel Nüfus Sayımı*(İl, İlçe, Bucak ve Köy Nüfusları), Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları, Ankara, s. 561.
[203] *1970 Genel Nüfus Sayımı*, s. 562-568.
[204] Ali Kaya, *Tunceli Kültürü, İstanbul 1995*, s.19-20.

İKİNCİ BÖLÜM

2.TUNCELİ'DEKİ SİYASİ FAALİYETLER

Tunceli Cumhuriyetin ilk yıllarında siyasi bir tercih şansına sahip olmamıştır. İncelediğimiz dönemlerdeki genel seçimlerin tek parti hâkimiyetindeki kısmında(1939, 1943 ve 1946.) ille alakası olmayan kişiler Tunceli milletvekili olarak meclise gitmiştir. Bu kişiler mecliste Tunceli ile ilgili hiçbir çalışma yapmamıştır. 1950 seçimlerinden itibaren ise Tuncelililer milletvekili olabilmiştir. Bu dönemden sonraki Tunceli milletvekilleri Tunceli ile ilgili yazılı ve sözlü soru önergeleri ve kanun teklifleri vermişlerdir. Çeşitli komisyonlarda görevler alarak Tunceli'nin sorunlarını meclise taşımışlardır. Biz de bu çalışmada Tunceli'yi parlamentoda ve senatoda temsil eden vekillerin faaliyetlerini bu çalışmaya ekleyerek geçmiş dönemlerde Tunceli hakkında meclislerde yapılan çalışmaların bilinmesine katkıda bulunmayı amaçladık. Ayrıca Tunceli'nin geçmiş dönemlerde Kamer Genç dışında da çok faal milletvekillerinin ve senatörlerinin olduğunuın bilinmesinin bir gereklilik olduğuna kanaat getirdik.

2.1. Genel Seçimlerde Tunceli

Türkiye'de yapılan seçim heyecanları Tunceli'de de yaşanmıştır. Milletvekilliği seçimlerin bazı dönemlerde sorunsuz geçerken bazı dönemlerde ise büyük çekişmeler yaşanmıştır.

2.1.1. 1939 Genel Seçiminde Tunceli'deki Seçim Faaliyetleri

6. Dönem Milletvekilliği Genel Seçimleri 26 Mart 1939'da yapılmıştır.[1]

1939 yılında yapılan seçimleri Tunceli'de Haydar Rüştü Öktem, Abdurrahman Sami Erkman ve Mithat Yenel seçilmişlerdir[2]. Bu dönemde Tunceli'den seçilen milletvekilleri CHP tarafından belirlenmiştir. Bu kişilerin Tunceli ile bir alakası yoktur. 1939 seçimlerinde milletvekillerinin % 24.90'ı yeni seçilen üyelerden oluşmuştur. % 75.10'u ise bir önceki seçimde seçilen üyelerdir[3].

---

[1] Erol Tuncer, *Osmanlı'dan Günümüze Seçimler(1877-2002),* Tesav Yayınları No: 24, Ankara 2003, s.88.
[2] *Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi,* 030.1076.499.12 1 Nisan 1939.
[3] Erol Tuncer, , *Osmanlı'dan Günümüze Seçimler(1877-2002),* s.91.

2.1.2. 1943 Genel Seçiminde Tunceli'deki Seçim Faaliyetleri

1943 yılında yapılacak olan 7. Dönem Milletvekilliği seçiminde Tunceli'den çıkan adaylar hakkında çok az bilgiye sahibiz. Elimizdeki arşiv belgelerine göre 10 taneye adaya ait bilgiye ulaştık. Bunlardan iki tanesi öğretmen(biri başöğretmen), birer tanesi ise memur, hâkim, PTT kontrol memuru, yedek subay, özel idare memuru, emekli veteriner, kaymakam ve istatistik memurudur. Adaylardan en Dikkat çekeni İstanbul Asliye Yedinci Ceza Hâkimi Hakkı Tüzemen'dir. Hozat doğumlu olan Tüzemen Koçgiri isyanında isyancıların ikna edilmesi için gönderilen nasihat heyetinde bulunmuştur. Bir diğer dikkat çeken aday ise Pertek doğumlu olan Menemen Kaymakamı Niyazi Dalokay'dır[4].

Bu dönemde de bir önceki dönemde olduğu gibi CHP tarafından önerilen kişler Tunceli'den milletvekili seçilmiştir. Alakasız kişlerin ilden milletvekili olması bu dönemde mecliste ille ilgili bir çalışma yapılmamasının en büyük sebebidir.

7. Dönem Milletvekilliği Genel Seçimleri 28 Şubat 1943'te yapılmıştır[5]. Meclisteki vekillerin % 27.22'si yeni seçilmiştir[6].

2.1.3. 1946 Genel Seçiminde Tunceli'deki Seçim Faaliyetleri

1946 Yılında yapılacak olan 8. Dönem Milletvekilliği seçimi için Tunceli'den aday olanlar hakkında fazla bilgi sahibi değiliz. Arşiv belgelerinden CHP Kataloglarından elde ettiğimiz bilgilere göre Tunceli'den Milletvekili adayı olmak isteyen 21 aday adayına ait bilgiye sahibiz. Bu adayların hepsi farklı mesleklere sahiptir. Emekli Milletvekili, Emekli Vali, Vali Yardımcısı, Kaymakam, İl Daimi Encümeni Kalem Şefi, Gazeteci, Mülkiye Müfettişi, Mal Müdürü, Ziraat Bankası İlçe Şube Müdürü, İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdür Yardımcısı, Belediye Büro Şefi, Müteahhit, Veteriner, Belediye Meclisi Üyesi, Memur, Öğretmen, Ticaret Mahkemesi Üyesi, 2 Çiftçi, Halkodası Başkanı, Milli Eğitim Müşaviri aday olmuştur. Bu adaylardan en dikkat çekeni Diyarbakır Eski Valisi Cemal Bardakçı'dır. Bardakçı Koçgiri hadisesi çıktığında Ovacık'a gelmiş, kendisinin de Alevi olduğunu, söyleyerek Munzur suyundan içmiş ve Koçgirilileri desteklememelerini istemiştir. Bir diğeri İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdür Yardımcısı Edip Yavuz'dur. Yavuz 1931-39 yılları arasında Pülümür Kaymakamlığı yapmıştır. Bu dönemde aday olan bir

[4] *BCA* 490.01.323.1334.1. s.1-17.
[5] Erol Tuncer, , *Osmanlı'dan Günümüze Seçimler(1877-2002),* s.88.
[6] Erol Tuncer, , *Osmanlı'dan Günümüze Seçimler(1877-2002),* s.91.

diğer önemli şahsiyet Naşit Hakkı Uluğ'dur. Uluğ hukuk fakültesi mezunu olduğunu, 21 yıldır gazetecilik yaptığını, Tunceli üzerine iki tane kitap yazdığını belirtmiştir[7]. Uluğ "Derebeyi ve Dersim" ve "Tunceli Medeniyete Açılıyor" isimli kitapları yazmıştır.

1945'ten itibaren Türkiye'de çok partili hayata geçilmiştir. Bundan dolayı yeni bir seçim kanunu çıkarılmış ve seçimler bir yıl öne alınarak 21 Temmuz 1946'da bu seçim kanunuyla yapılmıştır[8]. Bu dönemde meclisin yenilenme oranı % 34.86'dır[9]. Tunceli'den seçilen vekiller bu dönemde de ilin gerçek temsilcileri değildir.

2.1.4. 1950 Genel Seçiminde Tunceli'deki Seçim Faaliyetleri

7 Ocak 1946'da DP kurulmuştur. 1950, 54 ve 57 seçimlerini kazanan parti 1950'den itibaren 27 Mayıs 1960 darbesine kadar ülkeyi yönetmiştir. 1950 seçimlerinde % 52.7 oy alarak 408 milletvekili çıkarmıştır. CHP ise % 39.4 oy ile 69 milletvekilliği kazanmıştır. DP 27 Mayıs darbesiyle iktidardan uzaklaştırılmıştır. 29 Eylül 1960'ta kapatılmıştır.

8. Dönem Milletvekilliği Seçimimde CHP Tunceli Milletvekilliği için aday adayı olanlar hakkında sınırlı bilgiye sahibiz. Arşiv belgelerine göre 13 tane aday adayının bilgisi vardır. PTT Memuru, Müteahhit, Emekli Vali Yardımcısı, Devlet Bakanlığı Mütercimi, Müteahhit(il daimi encümen yedek üyesi, belediye üyesi, belediye daimi encümen üyesi), 2 Çiftçi, 2 Öğretmen(Biri 1954 seçimlerinde CHP Tunceli Milletvekili olacak olan Elazığ Lisesi Fransızca öğretmeni Fethi Ülkü'dür.), 2 Avukat(Biri Tunceli Milletvekili Necmettin Sahir Sılan'dır.), bir Hâkim(İstanbul Asliye Hukuk Mahkemesi Hâkimi ve hukuk doktoru, 1943, 1946 ve 1950 seçimlerinde Milletvekili aday adayı olmuş olan Hakkı Tüzemen), Vali(Van Valisi Niyazi Dalokay, kaymakamken 1943 ve 1946 seçimlerinde de aday adayı olmuştur.)[10].

Hozat Halkevi Başkanı Besim Apaydın ve arkadaşları 13 Nisan 1950'de Genel Sekreterliğe çektiği telgrafta Tunceli Milletvekili Necmettin Sahir Sılan'ın bölgede sevilen biri olduğunu, adaylığı bir oy farkla kaçırdığını belirterek % 30 listesinden aday gösterilmesini istemiştir[11]. Pülümür CHP Başkanı Halis Güven, CHP İlçe Teşkilatı ve

---

[7] *BCA* 490.01.323.1334.2. s.1-40.
[8] Erol Tuncer, , *Osmanlı'dan Günümüze Seçimler(1877-2002),* s.89. 1946 seçimleriyle birlikte o güne kadar uygulanmış olan iki dereceli seçim sistemi yerine tek dereceli seçim sistemi uygulanmıştır. 1946 seçimlerine DP'de katılmıştır.
[9] Erol Tuncer, , *Osmanlı'dan Günümüze Seçimler(1877-2002),* s.91.
[10] *BCA* 490.01.323.1335.1. s.1-42.
[11] *BCA* 490.01.323.1335.1. s.36.

halkodası başkanı Yaşar Sabri Esen 13 Nisan 1950'de CHP Genel Sekreter Yardımcısı Hilmi Uran'a telgraf çekerek 13 Nisan'da toplanan İl Yoklama Kurulu Seçiminde Necmettin Sahir Sılan'ın gerekli çoğunluğu sağlayamadığını, sekiz yıldan beri milletvekili olan Sılan'ın Tunceli'ye çok faydalı olduğunu, Tunceli'de çok sevildiğini ve çok güvenilir biri olduğunu belirterek, partinin seçimlerde başarılı olması için Necmettin Sahir Sılan'ın aday gösterilmesini istemiştir[12].

CHP Ağrı Milletvekili Müştak Aktan 30 Kasım 1949'da Genel Sekreterliğe gönderdiği Tunceli teftiş raporunda Tunceli'deki Demokrat Parti çalışmalarına da değinmiş, Demokrat partinin Mazgirt, Pertek ve Hozat merkezinde parti kimliği taşımayan, çok zayıf birer teşkilat kuruduğunu, bu teşkilatların başında olanların zayıf karakteri ve CHP Teşkilatının uyanıklığı ve kuvveti karşısında bir varlık gösteremeyeceklerini ve gelişemeyeceklerini belirtmiştir(Oysa Müştak Aktan çok yanılıyordu.1950 Genel Seçimlerinde Demokrat Parti tüm Türkiye'de olduğu gibi Tunceli'de de büyük bir zafer elde ederek, Tunceli'deki iki milletvekilliği kontenjanının ikisini kazanacaktır.) [13].

Tunceli CHP İl İdare Kurulu Başkanlığı CHP Genel Sekreterliğine 8 Haziran 1950'de gönderdiği yazıda Tunceli'deki halkevleri ve halkodalarının açtığı Türkçe okuma-yazma kursları öğretmenlerini eleştirmiş, vazifemizi yaptık para verin havasına girdiklerini, seçim zamanında ise özellikle köy öğretmenlerinin Elazığ Lisesi Fransızca öğretmeni ve bağımsız Tunceli Milletvekili adayı Fethi Ülkü'nün oy pusulalarını dağıtmak ve onu kazandırmak sevdasına düştüklerini ve bu öğretmenlerden ikisinin parti müfettişi Müştak Aktan tarafından haklarında kanun işlem yapılması için gerekli makamlara müracaat edildiğini belirtmiştir. Genel Sekreterlikten yapılacak muamelenin kendilerine bildirilmesi istenmiştir[14].

14 Mayıs 1950'de yapılan seçimleri Tunceli'de Demokrat Parti adayları Hıdır Aydın ve Hasan Remzi Kulu kazanarak milletvekili seçilmişlerdir[15]. Bu kişiler aynı zamanda Tuncelili milletvekilleridir. Bu seçimlerde 27 yıllık CHP iktidarı ilk kez el değiştirerek, DP iktidarı dönemi başlamıştır[16]. Bu dönemde meclisin yenilenme oranı çok yüksektir. Milletvekillerinin % 76.13'ü değişmiştir. Bunda 27 yıldan beri devam

[12] *BCA* 490.01.323.1335.1. s.37-39.
[13] *BCA* 490.01.191.760.1. s.39.
[14] *BCA* 490.01.1059.1067.2. s.10.
[15] *BCA*, 030.10.77.513.3 23 Mayıs 1950.
[16] Erol Tuncer, , *Osmanlı'dan Günümüze Seçimler(1877-2002)*, s.89.

eden Hükümetin devrilip yerine yeni bir Hükümetin ve siyasi gücün gelmesi de etkilidir[17].

2.1.5.1954 Genel Seçiminde Tunceli'deki Seçim Faaliyetleri

1954 seçimleri için propaganda faaliyetlerine girişen Demokrat Parti'nin İl Kongresi'nde konuşan Hıdır Aydın Tunceli'de hükümetin yaptığı yatırımları anlatmıştır[18].

Millet Partisi Ankara 5. sulh ceza mahkemesi tarafından kapatılmıştır. Bu nedenle Millet Partisi Tunceli şubesi de 9 Temmuz 1953 tarihinden itibaren kapatılmıştır[19].

23 Temmuz 1953 tarihli gazete haberine göre Tunceli Milletvekillerinin şehrin sorunlarını dile getirmediği ve yeterince çalışmadığı iddia edilmiştir[20]. 26 Ağustos 1953 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre D.P. iktidarının memlekette kalkınma hamlelerine başladığı, fabrikalar açtığı, okullar açtığı ancak Tunceli'nin bu nimetlerden faydalanamadığı, bunun sebebinin ise Tunceli Milletvekillerinin ilgisizliği olduğu belirtilmiştir[21].

18 Kasım 1953'tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Tunceli'de 90'a yakın milletvekili aday adayı olduğu belirtilmiştir[22].

18 Kasım 1954'te D.P. Müfettişi Ahmet Kınık seçim faaliyetleri için Tunceli'ye gelmiştir[23].

Aralık 1953 tarihinden itibaren Tunceli'de seçim faaliyetleri hız kazanmıştır.[24] Aday sayısı çoğalmaya başlamıştır. Munzur gazetesine göre Tunceli'de 162 milletvekili aday adayının seçime gireceği kesinleşmiştir[25]. Harput gazetesine göre ise Tunceli'de 1954 yılı genel seçiminde milletvekili aday adayı sayısı 170 kişiyi aşmıştır[26]. 10 Mart 1954'te Demokrat Parti Tunceli müfettişi ve Bilecik milletvekili İsmail Aşkın

---

[17] Erol Tuncer, , *Osmanlı'dan Günümüze Seçimler(1877-2002)*, s.91.
[18] *Munzur*, 22, 26, 29 Haziran 1953.
[19] *Munzur*, 10 Temmuz 1953; Millet Partisi 1948-1954 yılları arasında faaliyet göstermiştir. DP'nin CHP'ye karşı sert muhalefet yapamaması gerekçesiyle 1948 yılında Ankara'da kurulmuştur. Kurucuları arasında Fevzi Çakmak, Osman Bölükbaşı, Kenan Öner, Yusuf Hikmet Bayur gibi tanınmış kişiler bulunmaktadır. 1954 yılında laikliğe aykırı politika ürettiği gerekçesiyle kapatılmıştır.
[20] *Munzur*, 23 Temmuz 1953.
[21] *Munzur*, 26 Ağustos 1953.
[22] *Munzur*, 18 Kasım 1953.
[23] *Munzur*, 19 Kasım 1954.
[24] *Munzur*, 23 Aralık 1953.
[25] *Munzur*, 12 Şubat 1954.
[26] *Harput*, 3 Mart 1954.

Tunceli'ye gelerek incelemelerde bulunmuş ve seçimle ilgili çalışmalar yapmıştır. Merkez ilçe teşkilatı kurulması için teşebbüse geçilmiştir[27]. 11 Mart 1954'te Demokrat Parti Tunceli Merkez İlçe teşkilatı kurulmuştur. Ayrıca Demokrat Parti Tunceli Milletvekili Hıdır Aydın'ın parti müfettişleri raporu doğrultusunda partinin düzenini bozduğu gerekçesiyle partiden çıkarıldığı açıklanmıştır[28].

1954 Genel seçiminde Tunceli'nin 48.231 seçmeni olduğu belirtilmiştir[29]. Demokrat Parti aday yoklamasında M. Celal Noyan, Bahri Turgut Okaygün ve Mehmet Ali Demir seçilmiştir[30]. Demokrat Parti'ye yakın duran Demokrat Tunceli gazetesi Tunceli'de Cumhuriyet Halk Partisi'nin güç kaybettiğini merkezde Demokrat Parti'ye geçmek için 1300 den fazla müracaat olduğunu yazmıştır[31]. 22 Nisan 1954 tarihli Demokrat Tunceli C.H.P.'lilerin D.P. adaylarının(Hasan Remzi Kulu, Bahri Turgut Okaygün, Mehmet Ali Demir ve Celal Noyan) seçimlerde kullandıkları cipe sabotaj yaptıklarını ve yakalanıp cumhuriyet savcılığına teslim edildiklerini ve haklarında takibat açıldığını yazmıştır. Haberin detayında Pülümür'de Halk Partililerin(Bu kişiler 28 yaşındaki Şihi Genç ve 20 yaşındaki Hüseyin Atıcı'dır.) DP adaylarının ciplerinin yuvarlanarak adayların ölmesi için ciplerin rotlarını, farlarını ve vites kollarını sökerken 22.30 civarında jandarma devriyeleri tarafından yakalandığı ve savcılığa teslim edilerek haklarında soruşturma açıldığı belirtilmiştir.[32]. 2 Mayıs 1954'te yapılan milletvekilliği seçimlerini Tunceli'de Demokrat Parti'den Bahri Turgut Okaygün ile Cumhuriyet Halk Partisi'nden Aslan Bora ve Fethi Ülkü kazanmıştır[33]. Bu dönemde Tunceli milletveikili kontenjanı bir önceki döneme göre artarak 3 milletvekilliği olmuştur. Seçilen bu vekiller ilk kez milletvekili olmuşlardır. Yani Tunceli'deki milletvekili yenilenme oranı % 100 olarak gerçekleşmiştir. Türkiye genelinde DP 57, CHP 3 ve CMP(Cumhuriyetçi Millet Partisi) 1 ilde seçimleri kazanmıştır[34]. Milliyet gazetesi ise yanlış haber yaparak Bahri Turgut Okaygün ile birlikte Mehmet Ali Demir ve Celal Noyan'ın da milletvekili seçildiğini duyurmuştur[35]. Milliyet gazetesinde 1954 Seçimlerinde C.H.P. Tunceli milletvekili seçilen Aslan Bora ve Hıdır Aydın'ın Demokrat Partiye geçtiği

[27] *Demokrat Tunceli,* 11 Mart 1954.
[28] *Demokrat Tunceli,* 12 Mart 1954.
[29] *Demokrat Tunceli,* 25 Mart 1954.
[30] *Demokrat Tunceli,* 30 Mart 1954.
[31] *Demokrat Tunceli,* 19 Nisan 1954.
[32] *Demokrat Tunceli,* 22 Nisan 1954.
[33] *Demokrat Tunceli,* 3 Mayıs 1954; *Munzur*, 4 Mayıs 1954; *B.C.A* 30.10.78.517.6 Mayıs 1954.
[34] *Milliyet,* 5 Mayıs 1954.
[35] *Milliyet,* 3 Mayıs 1954.

duyurulmuştur. Oysa Hıdır Aydın 1954 seçimlerinde milletvekili seçilmemiştir[36]. Aslan Bora ise C.H.P.'den başka bir partiye geçmemiştir.

Bu dönemde meclisin yenilenme oranı %51.24'tür[37].

2.1.6. 1957 Genel Seçiminde Tunceli'deki Seçim Faaliyetleri

Hürriyet Partisi 24. İl Teşkilatını Tunceli'de kurmuştur[38]. Hürriyet Partisi İl Başkanlığına Demokrat Tunceli gazetesinin sahibi Mehmet Erdoğan seçilmiştir[39]. C.H.P Ege seçim gezisine katılan Tunceli Milletvekili Fethi Ülkü "partizanlığın baş belası" olduğunu söylemiştir[40]. Ege Bölgesine seçim gezisine giden Fethi Ülkü Manisa Turgutlu'da "Hukuk düzeni kurduğunu iddia eden D.P. milletvekillerinin memlekette adam dövmekte rekor kırdığı" iddiasında bulunmuştur[41]. 5 Temmuz 1957 tarihli Milliyet gazetesinin haberine göre Kızılay fakir vatandaşlara dağıtılmak üzere il valilerinin emrine 370 bin lira vermiştir. Bu paradan Tunceli'nin payına 15 bin lira ayrılmıştır. Kızılay'ın illerde şubeleri olmasına rağmen seçimlere yakın bu ödeneğin valilerin emrine gönderilmesi seçim yatırımı olarak görülmüştür[42]. C.H.P Tunceli Milletvekili Aslan Bora C.H.P Genel Sekreteri Kasım Gülek'le birlikte Karadeniz seçim gezisine çıkmıştır[43]. Hürriyet Partisi Tunceli İl Kongresi 30 Ağustos'ta yapılmıştır[44]. C.H.P Tunceli milletvekili adayları Aslan Bora, Fethi Ülkü ve Hıdır aydın olmuştur[45]. Hürriyet Partisi Tunceli milletvekili adayları Mehmet Erdoğan, Abbas Altunbaş ve Ali Aziz Kankotan olmuştur[46]. Demokrat Parti Tunceli milletvekili adayları Mehmet Ali Demir, Kevni Nedimoğlu ve Yusuf Doğan olmuştur[47]. Başbakan Adnan Menderes seçim çalışmaları için 19 Ekim 1957'de Petek ilçesine gelmiştir[48]. 27 Ekim 1957'de yapıla seçimlerde C.H.P. Tunceli'de seçimi kazanarak 3 milletvekilliğinin üçünü de almıştır. Buna göre Aslan Bora, Fethi Ülkü ve Hıdır Aydın(Hıdır Aydın 1950 Genel Seçimlerinde DP Tunceli Milletvekili seçilmiştir. 1950 seçimlerine kısa bir süre kala

---

[36] *Milliyet*, 6 Mayıs 1954.
[37] Erol Tuncer, *A.g.e.* , s.91.
[38] *Milliyet*, 7 Şubat 1956; *Demokrat Tunceli*, 10 Şubat 1956; *Munzur*, 13 Şubat 1956.
[39] *Munzur*, 13 Şubat 1956.
[40] *Milliyet*, 18 Mart 1956.
[41] *Milliyet*, 21 Mart 1956.
[42] *Milliyet*, 5 Temmuz 1950.
[43] *Milliyet*, 29 Temmuz 1956.
[44] *Demokrat Tunceli*, 31 Ağustos 1957.
[45] *Milliyet*, 6 Ekim 1957.
[46] *Milliyet*, 8 Ekim 1957.
[47] *Munzur*,16 Ekim 1957.
[48] *Munzur*, 21 Ekim 1957.

CHP'den istifa ederek DP'ye katılan Aydın 1957 seçimlerinde tekrar CHP'den aday olmuştur.) Tunceli milletvekili seçilmiştir[49]. Bu dönemde seçilen vekiller daha önceki dönemlerde de milletvekilliği yapmıştır.

Bu dönemde meclisin yenilenme oranı %60.63'tür[50]. Tunceli'de yenilenme oranı ise %33.33 oranında gerçekleşmiştir.

Tunceli DP İl Başkanı Avukat Yusuf Doğan 18 Aralık 1958'de DP Genel İdare Kurulu üyesi Remzi Birant'a çektiği telgrafta Tunceli'de DP Vatan Cephesine katılımların sürekli arttığını, 1957 milletvekili seçiminden bu yana 27823 kişinin DP'ye katıldığını, bu rakamın ilçelere göre dağılımının su şekilde olduğunu belirtmiştir: Mazgirt'ten 5100 kişi, Pülümür'den 3545 kişi, Çemişgezek'ten 1251 kişi, Pertek'ten 3475 kişi, Ovacık'tan 4600 kişi, Hozat'tan 3200 kişi, Nazımiye'den 2300 kişi, il merkezinden 4352 kişi[51].

2.1.7. 1961 Genel Seçiminde Tunceli'deki Seçim Faaliyetleri

Demokrat Parti Tunceli İl İdare Kurulu Şubat 1958'de Başbakan Adnan Menderes'in Talimatıyla işten el çektirilmiştir[52].

27 Mayıs 1960'ta ordu Hükümet darbesi yaparak Hükümet'i devirmiş ve DP mensubu pek çok kişiyi dam etmiştir(Başbakan Adnan Menderes ve iki Bakanı Hasan Polatkan ile Fatin Rüştü Zorlu gibi.). Bu müdahaleyle meclis 1 yıl 4 ay 18 gün kapalı kalmıştır. 15 Ekim 1961'de Meclis ve yeni oluşturulan Cumhuriyet Senatosu seçimleri birlikte yapılmıştır[53].

Yeni Türkiye Partisi Mart 1961'de Tunceli'de teşkilat kurmuştur[54]. CMKP'de Tunceli'de teşkilat kurmuştur[55]. 1961 Anayasası halkoyuna sunulmuştur. Türkiye genelinde evet oyu alan anayasaya Tunceli'deki 45642 seçmenin 43028'i evet demiştir[56]. 14 Temmuz 1961 tarihli gazete haberine göre seçim gezisine çıkan Y.T.P. Genel Başkanı Ekrem Alican ve beraberindeki heyet 18 Temmuz 1961'de Tunceli'ye

---

[49] *Milliyet,* 28 Ekim 1957.
[50] Erol Tuncer, *A.g.e.* , s.91.
[51] *BCA,* 490.01.217.674.2. s.1-2.
[52] *Milliyet,* 28 Şubat 1960.
[53] Erol Tuncer, , *Osmanlı'dan Günümüze Seçimler(1877-2002),* s.90.
[54] *Milliyet,* 9 Mart 1961; *Tunceli Sesi,* 6 Mart 1961. DP'ye yakın bir parti olan YTP 1961'de kurulmuş ve 1973'te sona ermiş bir partidir.
[55] *Tunceli Sesi*, 21 Mart 1961.
[56] *Milliyet,* 11 Temmuz 1961; *Tunceli Postası,* 10 Temmuz 1961.

geleceği belirtilmiştir[57]. Tunceli Y.T.P. adayları belirlenmiştir. Buna göre Cumhuriyet Senatosu için Mehmet Ali Demir, milletvekilliği için Vahap Kışoğlu ve Hüseyin Erkanlı seçilmiştir[58]. C.H.P. Tunceli adayları işe şunlardır: Cumhuriyet Senatosu için Haydar Özdemir, milletvekilliği için Fethi Ülkü ve Hasan Ünlü[59]. 4 Ağustos 1961 tarihli gazete haberine göre Tunceli C.H.P. İl Kongresinin 4 Ağustos'ta yapılacağı belirtilmiştir[60]. 14 Ağustos 1961 tarihli gazete haberine göre Adalet Partisinin Tunceli'de teşkilat kuracağı belirtilmiştir[61]. Adalet Partisi Tunceli'de Seçimlere girmeyeceğini açıklamıştır[62]. 26 Ağustos 1961 tarihli gazete haberine göre 3 Eylül 1961'de Y.T.P. İl Kongresi yapılacağı belirtilmiştir[63]. 4 Eylül 1961 tarihli Tunceli Sesi gazetesini haberine göre Y.T.P. İl Kongresinin 3 Eylül 1961'de yapıldığı belirtilmiştir[64]. 28 Ağustos 1961 tarihli gazete haberine göre Y.T.P. seçim heyetinin ilçeleri gezdiği belirtilmiştir[65]. 15 Ekim 1961'de yapılan seçimlerde Y.T.P'den Mehmet Ali Demir senatör seçilirken Vahap Kışoğlu'da milletvekili seçilmiştir. C.H.P'den ise Fethi Ülkü milletvekili seçilmiştir[66].

Cumhuriyet Senatosu'na Tunceli'den bir üye seçilmiştir. Cumhuriyet Senatosuna bu ilk döneminde seçimle 150 senatör seçilmiştir. Bunun dışında senatoya Cumhurbaşkanı 15 üye seçebiliyordu. Ayrıca 23 kişilik doğal üye kontenjanı vardı(Eski Cumhurbaşkanları veya Milli Birlik Komitası üyesi bulunup hayatta olanlar.)[67].

Tunceli'de ise % 50 oranında değişmiştir. Y.T.P.'den bir milletvekili ve bir senatör seçilmesi Tunceli'de D.P. dışında sağ görüşlü bir partinin ilk kez tercih edilmesi açısından da önemlidir. Bu dönemde Tunceli milletvekilliği kontenjanı ikiye düşmüş, yeni kurulan cumhuriyet senatosu senatör kontenjanı ise birdir. Bu dönemde meclisin %74.22'si değişmiştir Bunun sebebi DP'nin darbeyle görevden uzaklaştırması, DP'li siyasetçilerden canını kurtaran ve hapiste olmayanların da baskı, şiddet ve sindirmelerden dolayı siyaset dışında kalmış olması ve DP'nin boşluğunun yeni siyasi

---

[57] *Tunceli Postası,* 14 Temmuz 1961.
[58] *Milliyet,* 16 Eylül 1961.
[59] *Milliyet,* 17 Eylül 1961.
[60] *Tunceli Postası,* 4 Ağustos 1961.
[61] *Tunceli Postası,* 14 Ağustos 1961.
[62] *Milliyet,* 22 Eylül 1961.
[63] *Tunceli Postası,* 26 Ağustos 1961.
[64] *Tunceli Sesi,* 4 Eylül 1961.
[65] *Tunceli Postası,* 28 Ağustos 1961.
[66] *Milliyet,* 17 Ekim 1961.
[67] Erol Tuncer, , *Osmanlı'dan Günümüze Seçimler(1877-2002),* s.321, 330.

partilerle doldurulması gibi faktörler etkili olmuştur[68]. 1961 seçimlerinde AP 131, CHP 207, CKMP(Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi) 31, YTP(Yeni Türkiye Partisi) 67 milletvekili çıkarmıştır[69].

2.1.8. 1965 Genel Seçiminde Tunceli'deki Seçim Faaliyetleri

25 Mayıs 1964 tarihli Milliyet gazetesinin haberine göre 1965 seçimleri için seçim gezisine çıkan A.P. Genel Başkanı Ragıp Gümüşpala Tunceli'ye gelmiştir. Gazetedeki habere göre Gümüşpala'nın "Tunceli Turistik bakımdan geliştiği takdirde İsviçre'ye dönecektir." dediği belirtilmiştir[70].

10 Temmuz 1965'te Y.T.P. Genel Başkanı Ekrem Alican seçim faaliyetlerinde bulunmak üzere gittiği Tunceli'de Tunceli il kongresine katılmış ve komünizm propagandasına engel olunması gerektiğini belirten bir konuşma yapmıştır[71].

31 Ağustos 1965 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre 10 Ekim 1965'te yapılacak milletvekilliği seçimi için partilerin aday yoklamalarını 29 Ağustos Pazar günü yaptıkları belirtilmiştir[72].

11 Ekim 1965 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre 10 Ekim'de yapılan seçimde 467 sandıktan 350'sine göre Tunceli'de AP'nin 8516, CHP'nin 9171, YTP'nin 6115, TİP'in 1865, bağımsız aday Ali Güler'in 2175, bağımsız aday Süleyman Gedik'in 136 oy aldığı belirtilmiştir[73].

13 Ekim 1965 tarihli gazete haberine göre 1965 seçimlerinde Tunceli'de CHP adayı Hasan Ünlü'nün milletvekilliği kesinleşmiştir. 1 milletvekili ise kesin değildir(AP. Veya YTP)[74]. Bu milletvekili Vahap Kışoğlu'dur.

Bu dönemde meclisin % 61.33'ü yenilenmiştir[75]. Tunceli'de ise değişim oranı % 100'dür.

2.1.9. 1966 Cumhuriyet Senatosu Seçiminde Tunceli'deki Seçim Faaliyetleri

Cumhuriyet Senatosu 3'te 1 yenileme seçimleri için çekilen kur'a AP Tunceli Senatörü Mehmet Ali Demir'e de denk gelmiştir[76]. A.P. Tunceli Senatörü Mehmet Ali

---

[68] Erol Tuncer, , *Osmanlı'dan Günümüze Seçimler(1877-2002),* s.92.
[69] *Milliyet,* 14 Ekim 1961.
[70] *Milliyet,* 25 Mayıs 1964.
[71] *Milliyet,* 11 Temmuz 1965.
[72] *Tunceli Sesi*, 31 Ağustos 1965.
[73] *Tunceli Sesi*, 11 Ekim 1965.
[74] *Milliyet,* 13 Ekim 1965.
[75] Erol Tuncer, , *Osmanlı'dan Günümüze Seçimler(1877-2002),* s.91

Demir Başbakan'a Süleyman Demirel'e 9 Nisan 1966'da mektup yazarak 1966 Senato 3'te 1 yenileme seçimleri için Tunceli'de yapılması gereken propaganda faaliyetleri hakkında düşüncelerini aktararak, Tunceli'de C.H.P.'nin faaliyetlerinden, oyların parçalanması için her gün A.P.'den yeni bir aday çıktığını şikâyetçi olmuştur. Tunceli teşkilatının uyarılmasını ve tam yetkili birkaç müfettiş gönderilmesini, bu olmazsa seçilmesinin zor olduğunu söylemiştir. A.P.'nin kazanması için Rahmi Arıkan, Cavit Okyayüz ve Hüseyin Doğan'ın Elazığ ve Tunceli'de görevlendirilmesini, dile getirmiştir[77]. 24 Nisan'da Cumhuriyet Senatosu için ön seçim yapılmıştır. Tunceli'de CHP adayı Aslan Bora(Emekli Subay, Eski Milletvekili) olurken AP adayı Mehmet Ali Demir(Eski Senatör), YTP'den Hayrettin Lüleci(Doktor) seçilmiştir[78]. 5 Haziran 1966'da yapılan Cumhuriyet Senatosu 3'te 1 Yenileme Seçimlerinde Tunceli'de seçimi CHP adayı Aslan Bora kazanarak Tunceli Senatörü seçilmiştir[79].

5 Haziran 1966'da yapılan üçte bir yenileme seçimleri 21+2 ilde yapılmış ve seçimlere 52 Senatör katılmıştır[80].

2.1.10. 1969 Genel Seçiminde Tunceli'deki Seçim Faaliyetleri

Haziran 1969'da seçim faaliyetleri için Tunceli'ye gelen Tunceli Milletvekili ve 1969 seçimleri Milletvekili adayı Kenan Aral halkın şikâyetlerini dinlemiştir[81].

3 Temmuz 1969 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre Hasan Ünlü'nün Tunceli'de seçim faaliyetlerine başladığı, Senatör Aslan Bora'nın ise birkaç gün içinde Tunceli'ye gelerek seçim faaliyetlerine başlayacağı belirtilmiştir[82].

7 Temmuz 1969 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre Y.T.P.'nin Ovacık ve Nazımiye'den sonra Hozat'ta da teşkilat kurduğu belirtilmiştir[83]. 18 Temmuz 1969 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre Pertek ilçesinde de teşkilat kurulduğu, gelecek hafta ise Çemişgezek, Mazgirt ve Pülümür'de teşkilat kurulacağı belirtilmiştir[84].

---

[76] *Milliyet*, 31 Mart 1966. Cumhuriyet Senatosu'nun 3'te 1'inin yenilenmesi için yapılacak seçimler için senatörler kura çekiyordu. Kura çekimi senatörlerin seçim bölgelerine göre oluşturulan gruplara göre yapılıyordu. Seçim hangi şanssız gruba isabet ederse o gruptaki senatörler seçime girmek zorundaydı.
[77] *BCA*, 030.01.114.723.4.
[78] *Milliyet*, 25 Nisan 1966; *Tunceli Sesi*, 25 Nisan 1966.
[79] *Milliyet*, 6 Haziran 1966.
[80] Erol Tuncer, , *Osmanlı'dan Günümüze Seçimler(1877-2002)*, s.321.
[81] *Munzur*, 24 Haziran 1969.
[82] *Tunceli Sesi*, 3 Temmuz 1969.
[83] *Tunceli Sesi*, 7 Temmuz 1969.
[84] *Tunceli Sesi*, 18 Temmuz 1969.

25 Temmuz 1969 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre Mehmet Ali Demir'in ilçeleri gezerek seçim çalışması yaptığı belirtilmiştir[85].

8 Ağustos 1969 tarihli gazete haberine seçimlerin yaklaşması üzerine göre A.P.'nin Tunceli'de bütün ilçe teşkilatlarının katılımıyla bir istişare toplantısı yaptığı belirtilmiştir[86].

9 Ağustos 1969 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre A.P.'nin 31 Ağustos'ta yapacağı ön seçime Bahri Turgut Okaygün'ün de katılacağı belirtilmiştir[87].

21 Ağustos 1969 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre CHP Tunceli Milletvekili aday adaylarından Hüseyin Yenipınar'ın ilçe ve köyleri gezerek seçim çalışmasında bulunduğu belirtilmiştir[88].

28 Ağustos 1969 tarihli gazete haberine göre C.H.P. seçim ekibinin seçim faaliyetler için Tunceli'ye geldiği belirtilmiştir[89].

1969 seçimlerinde partilerin Tunceli milletvekili aday adayları 31 Ağustos'ta belli olmuştur. Adaylar şunlardır:

CHP: Hüseyin Yenipınar ve Nihat Saltık.

BP(Birlik Partisi): Hüseyin Düzgün ve Kemal Abbas Altınbaş.

YTP: Mehmet Ali Demir ve Yadigâr Doğan.

AP: Kenan Aral ve Rıza Tüzün.

TİP(Türkiye İşçi Partisi): Kemal Burkay ve Hıdır İnce.

Bağımsız adaylar ise Hüseyin Duman ve Ferit Tan'dır[90].

Kenan Aral başkanlığındaki AP seçim heyeti ilçeleri gezerek seçim çalışmalarında bulunmuştur[91].

15 Eylül 1969 tarihli gazete haberine göre Y.T.P. Genel Başkanı Yusuf Azizoğlu'nun Tunceli'nin de içinde olduğu bazı doğu illerine seçim gezisi düzenleyeceği belirtilmiştir[92].

28 Eylül 1969'da seçim kampanyasını Tunceli'de açan T.İ.P. Genel Başkanı Mehmet Ali Aybar bir konuşma yaparak "kendi iktidarları döneminde sömürü ve zulmün sona ereceğini eşitlik ve hürriyetin hüküm süreceğini" söylemiştir[93].

---

[85] *Tunceli Sesi*, 25 Temmuz 1969.
[86] *Munzur*, 8 Ağustos 1969.
[87] *Tunceli Sesi*, 9 Ağustos 1969.
[88] *Tunceli Sesi*, 21 Ağustos 1969.
[89] *Milliyet*, 28 Ağustos 1969.
[90] *Milliyet*, 1 ve 11 Eylül 1969; *Munzur*, 1 Eylül 1969.
[91] *Munzur*, 22 Eylül 1969.
[92] *Milliyet*, 15 Eylül 1969.

29 Eylül 1969 tarihli gazete haberine göre 30 Eylül 1969'da Tunceli'de yapılacak olan açık hava mitingi için A.P Genel Başkan Yardımcısı İsmet Sezgin ve Çalışma Bakanı Turgut Toker'in Tunceli'ye geldiği belirtilmiştir[94]. 30 Eylül 1969 tarihli gazete haberine göre İsmet Sezgin ve Turgut Toker'in yapılacak olan A.P. mitinginde birer konuşma yapacağı belirtilmiştir[95].

30 Eylül 1969'da 11 Ekim'de yapılacak seçimler dolayısıyla Tunceli'de bir seçim mitingi düzenleyen AP, adına Kenan Aral, Elazığ Milletvekili adayı ve Tunceli il başkanı konuşma yapmıştır. Kenan Aral Tunceli'de seçime 6 siyasi parti ve 2 bağımsız adayın katılacağını belirtilmiştir[96].

9 Ekim 1969 tarihli Munzur gazetesi YTP adayı Mehmet Ali Demir'in çok sık parti değiştirmesini eleştirmiştir[97].

12 Ekim'de yapılan seçimleri AP adayı Kenan Aral ve CHP adayı Hüseyin Yenipınar kazanmıştır[98]. 1969 Milletvekili seçimleri Tunceli'de kanlı sonuçlanmıştır. 13 Ekim tarihli gazete haberine göre 12 Ekim'de yapılan Milletvekili seçiminde C.H.P. taraftarı olarak bilinen Akpazar bucağının Karabulut köyünden Keko Akagündüz'ün 8.30'da evinden alındığı ve köyün uzağından vurularak öldürülmüş halde bulunduğu, Keko'nun seçmenleri etkilememesi için kaçırıldığı, çıkan bir tartışma sonucu öldürüldüğü iddia edilmiştir[99].

Bu dönemde meclisin % 60.22'si yenilenmiştir[100]. Tunceli'de ise % 50 oranında değişim yaşanmıştır. AP 256, CHP 142 milletvekilliği kazanmıştır. Böylece AP tek başına iktidara olmuştur[101].

2.2. Tunceli'den Seçilen Milletvekilleri ve Senatörler İle Bu Kişilerin Parlamento ve Senato'da Tunceli İle İlgili Faaliyetleri

İncelediğimiz dönemde Tunceli'den seçilen milletvekili ve senatörlerin meclislerde yaptığı çalışmalardan tutanaklara yansıyanlar araştırılmıştır. Ayrıca milletvekillerinin özgeçmişleri hakkında bilgi de verilmiştir.

---

[93] *Milliyet*, 29 Eylül 1969.
[94] *Munzur*, 29 Eylül 1969.
[95] *Munzur*, 30 Eylül 1969.
[96] *Munzur*, 1 Ekim 1969.
[97] *Munzur*, 9 Ekim 1969.
[98] *Munzur*, 13 ve 22 Ekim 1969.
[99] *Milliyet*, 13 Ekim 1969.
[100] Erol Tuncer, , *Osmanlı'dan Günümüze Seçimler(1877-2002)*, s.91.
[101] *Milliyet*, 14 Ekim 1969.

2.2.1. Abdurrahman Sami Erkmen(6. Dönem Tunceli Milletvekili)

1883 Yanya doğumludur. Baba adı Ahmet Nezir, ana adı İsmet'tir. Fransızca ve Rumca bilen Erkman, kooperatifçilik ve ziraat konularında bilgi sahibidir. Albay olan Sami Erkman 5. dönem Kastamonu ve 6. dönem Tunceli milletvekilliği yapmıştır. Evlidir[102].

27 Aralık 1939'da mecliste Erzincan depremi görüşülmüştür. Depremde zarar görenler için 40 bin lira verilmesi için bir önerge vermiştir. Bu gelişme üzerine diğer milletvekilleri daha kapsamlı bir yardımı gündeme getirmişlerdir. Bunun üzerine Sami Erkman önergesini geri çekmiştir[103]. TBMM kayıtlarında Tunceli Milletvekili olarak başka da bir çalışması görülmemektedir.

2.2.2. Haydar Rüştü Öktem(6. Dönem Tunceli Milletvekili)

1885 Gümüşhane doğumludur. Babası Hüseyin Rüştü Bey, annesi Nafia Hanımdır. Hukuk fakültesi son sınıf öğrencisi olan Öktem, matbaacıdır. Duygu ve Anadolu gazetelerinin de sahibi olan Haydar Rüştü Bey, Denizli ve İzmir İl Genel Meclisi Üyelikleri, İzmir Kordon Tramvayları Direktörlüğü de yapmıştır. 2. dönemden 5. döneme kadar Denizli Milletvekili olan Öktem 6. dönemde Tunceli Milletvekili olmuştur. Evli ve üç çocuk babasıdır[104].

Meclis Tutanaklarına Tunceli Milletvekili olarak yansımış herhangi bir çalışması yoktur.

2.2.3. Ahmet Mithat Yenel(6. Dönem Tunceli Milletvekili)

1886 İzmir doğumludur. Baba adı Ali, ana adı Makbule'dir. İstanbul ve Paris Hukuk Fakültelerinden mezundur. Fransızca bilen Yenel, iktisatçıdır. İstanbul İstanbul Ticaret Mahkemesi Mülazım Zabıt Kâtipliği, Bahriye Mahkemesi Hükümet Komiserliği, Mübadele Komisyonu İktisat Müşavirliği, Tekel Genel Müdür

---

[102] *TBMM Albümü(1920-2010),* C.I, Ankara 2010, s.360.
[103] *TBMMZC.* , D. VI, C. VII, İÇ. I, İN. XVIII, s. 127-128.
[104] *TBMM Albümü(1920-2010),* C.I, Ankara 2010, s.360.

Yardımcılığı ve Tütün İşleri Müdürlüğü yapmıştır. 6. dönem Tunceli Milletvekili olan Erkmen evli ve üç çocuk babasıdır[105].

Tunceli eski milletvekili Ahmet Mithat Yenel 24 Nisan 1961'de vefat etmiştir[106].

Meclis Tutanaklarına Tunceli Milletvekili olarak yansımış herhangi bir çalışması yoktur.

2.2.4. Hasan Üçöz 7. Dönem Tunceli Milletvekili)

1907 Yozgat-Boğazlıyan doğumludur. Baba Adı Hüseyin, ana adı Fatiş'tir. Konya Erkek Öğretmen Okulu'ndan mezundur. Denizli Sarayköy'de, Denizli Başkarcı'da ve Boğazlıyan'da öğretmenlik yapmıştır. Boğazlıyan Belediye Başkanlığı ve başkanlığı yaptıktan sonra 7. dönem Tunceli Milletvekili olmuştur[107].

23 Mayıs 1944'te Necmattin Sahir Sılan'ın Tunceli il merkezinin Elazığ'dan Tunceli'ye naklini istedikten sonra söz alarak Tunceli'de asayişin hüküm sürdüğünü halkın devlete bağlı olduğunu söyleyerek Tunceli ilinin idaresinin Tunceli'den yapılmasını istemiştir[108].

24 Mayıs 1945'te Bayındırlık Bakanlığı Bütçesi münasebetiyle Mecliste yaptığı konuşmada Tunceli'de modern okullar yapıldığını, Hükümet Konaklar kurulduğunu, yolar köprüler yapıldığını belirterek bu hizmetler için teşekkür etmiştir. Bununla birlikte Çemişgezek ve Kemaliye halkının Elazığ' geçmek için çok zor ve çağdışı imkânları kullandığını bundan dolayı Murat Suyu üzerinde köprü yapılmasını istemiştir[109].

21 Aralık 1945'te Milli Eğitim Bakanlığı Bütçesi münasebetiyle yapılan görüşmelerde söz alarak Tunceli'deki eğitim sorunlarından bahsetmiştir[110].

2.2.5. Necmettin Sahir Sılan(7. ve 8. Dönem Tunceli Milletvekili)

1896 Edirne doğumludur. Baba adı Salih Necati, ana adı Melek'tir. Ankara Hukuk Fakültesinden mezundur. Fransızca ve Almanca bilmektedir. Meclis-i Ayan ve

---

[105] *TBMM Albümü(1920-2010),* C.I, Ankara 2010, s.360.
[106] *Milliyet,* 25 Nisan 1961.
[107] *TBMM Albümü(1920-2010),* C.I, Ankara 2010, s.430.
[108] *TBMMZC.* , D. VII, C. X, İÇ. I, İN. LIX, s.208-209.
[109] *TBMMTD,* D.VII, C. XVII, T. II, B. LX, s. 347-348.
[110] *TBMMTD,* D.VII, C. XX, T. III, B. XVI, s. 300-301.

Meclis-i Mebusan Zabıt Kâtipliği, TBMM Evrak ve Tahrirat Müdürlüğü, Başbakanlık Özel Kalem Müdürlüğü, Ergani Bakır Madeni T.A.Ş. Komiserliği, Üsküdar-Kadıköy Tramvayları T.A.Ş. Yönetim Kurulu Üyeliği, Sümerbank İdare Meclisi Üyeliği, çeşitli gazetelerde yazarlık, tiyatro yazarlığı, İstanbul Barosu Üyeliği, İstanbul İl Genel Meclisi Üyeliği, Türk Dil Kurumu Üyeliği, Muharipler Derneği Üyeliği 6, dönem Bingöl Milletvekilliği yapmıştır. Sarı basın kartı sahidir. 7. dönem Tunceli Milletvekilidir. TBMM Başkanlık Divanı Kâtip Üyesidir. İstiklal Madalyası sahibidir[111]. 1 Ekim 1943'te Meclis'te yapılan seçimlerde Meclis İdare Amirlerinden biri de Necmettin Sahir Sılan seçilmiştir[112]. Evli ve dört çocuk babasıdır. 22 Ağustos 1992'de vefat etmiştir.

23 Mayıs 1944'te Mecliste iskân kanunu ve Tunceli ile ilgili konuşma yapmıştır. 1937 ve 1938'deki olağanüstü şartların ortadan kalktığını bu nedenle Tunceli'de yasak ve boşaltılmış bölgelerin sınırlarının daraltılmasını ve Tunceli il merkezinin Elazığ'dan Tunceli'ye naklini istemiştir[113].

29 Mayıs 1944'te Tarım Bakanlığı Bütçesi münasebetiyle söz almış ve Tunceli'de yapılması gereken çalışmalar hakkında temennilerde bulunmuştur(Ayrıntı için bkz. Tarım s. 366)[114].

19 Aralık 1945'te Adalet Bakanlığı Bütçesi münasebetiyle yapılan görüşmeler sırasında Kalan'da mahkeme olmadığını insanların kış şartlarında Mazgirt'e gitmek zorunda kaldıklarını söylemiş ve Adalet Bakanından Kalan'da mahkeme kurulmasını istemiştir[115].

20 Aralık 1945'te Adalet Bakanı Necmettin Sahir Sılan'ın Kalan'da mahkeme kurulması isteğine cevap vermiştir. 1940'ta mahkeme kurulmasının kararlaştırıldığını kadro gönderildiğini fakat mahkeme binası, lojman ve cezaevi olmadığından kurulamadığını ancak Necmettin Sahir Sılan'ın şu anda gereken şartların sağlandığı sözlerinden dolayı Kalan'da mahkeme kurulmasını göz önünde bulunduracağını söylemiştir[116].

12 Nisan 1948'de Tarım ve Sağlık Bakanlıklarına sözlü soru sormuştur. 5098 sayılı kanuna göre eski yerlerine dönmekte serbest kalmış olanların döndükleri yerlerdeki durumları ile yasak bölge halkından olanların iskân işlerini düzenlemek için

---

[111] *TBMM Albümü(1920-2010)*, C.I, Ankara 2010, s.430.
[112] *Ayın Tarihi*, Basın ve Yayın Genel Müdürlüğü Yayınları, S.129, 1-30 Ekim 1943, s.3.
[113] *TBMMZC.* , D. VII, C. X, İÇ. I, İN. LIX, s.208-209.
[114] *TBMMZC.* , D. VII, C. X, İÇ. I, İN. LXIV, s. 380.
[115] *TBMMZC.* , D. VII, C. XX, T. II, B. XIV, s. 212-213.
[116] *TBMMZC.* , D. VII, C. XX, T. II, B. XV, s. 224.

ne gibi tedbirler alındığını ve geri dönenlerin topraklandırılması ve doğu illeri ile Tunceli'de toprak kanununun uygulanması için ne düşünüldüğünü sormuştur[117].

19 Nisan 1948'de iskân kanunu ile eski yerlerine dönenlere toprak kanununa göre toprak verilip verilmeyeceği sorusuna Tarım Bakanı Tahsin Coşkun cevap vermiştir. Tarım Bakanını cevabından sonra Necmettin Sahir Sılan söz alarak Tunceli'de toprak dağıtımının gereği gibi yapılmadığını halkın devletle karşı karşıya geldiğini söylemiştir.[118].

14 Ocak 1949'da yayla ve mera meseleleri tartışılırken söz alarak Tunceli'de yaylaların sınırlı olduğunu, konargöçer Şavak aşiretinin yaşadıkları sorunları anlatarak sorunların giderilmesi konusunda hükümetin çalışma yapmasını istemiştir[119].

20 Şubat 1950'de Karayolları Genel Müdürlüğü Bütçesi münasebetiyle yapılan görüşmelerde söz alarak Tunceli ve ilçelerinin ihtiyacı olan yol ve köprülerin durumundan bahsederek 1950 bütçesinden ödenek ayrılıp ayrılmadığını sormuştur(ayrıntı için bkz. Bayındırlık s. 290.)[120].

2.2.6. Mahmut Tan(8. Dönem Tunceli Milletvekili)

1911 Elazığ-Palu doğumludur. Baba adı Mehmet Ali, ana adı Penbe'dir. İlkokul mezunudur. Ticaret ve müteahhitlik yapmaktadır. Kalan Belediye Encümen Üyeliği ve Kalan Halkodası Başkanlığı yapmıştır. Evli ve dört çocuk babasıdır. 8. dönem Tunceli Milletvekilliği yapmıştır. 9 Kasım 1972'de vefat etmiştir[121].

Meclis Tutanaklarına yansımış herhangi bir çalışması yoktur.

2.2.7. Necmettin Sahir Sılan(7. ve 8. Dönem Tunceli Milletvekili)

Bir önceki dönemde de milletvekili olan Necmettin Sahir Sılan hakkında 7. dönemde bilgi verilmiştir.

2.2.8. Hızır(Hıdır) Aydın(9. ve 11. Dönem Tunceli Milletvekili)

---

[117] *TBMMZC.* , D. VIII, C. XI, T. II, B. XLVI, s. 2.
[118] *TBMMZC.* , D. VIII, C. XI, T. II, B. XLIX, s. 75-81.
[119] *TBMMZC.* , D. VIII, C. XV, T. III, B. XXXII, s. 127-130.
[120] *TBMMZC.* , D. VIII, C. XXIV, T. IV, B. LI, s. 896-900.
[121] *TBMM Albümü(1920-2010)*, C.I, Ankara 2010, s.505.

14 Temmuz 1915'te Nazımiye'nin Yukarı Mahallesinde doğmuştur. Babası Mamo(Mehmet) efendi, annesi Elif hanımdır. 1928'de Nazımiye İlkokulundan mezun olmuştur. Çiftçilik ve ticaretle uğraşmıştır. Demokrat Parti Nazımiye İlçe Başkanlığı ve Belediye Encümen üyeliği yapmıştır. 1940'ta Cemile hanımla evlenmiştir. IX. Dönem seçimlerine katılarak 15.401 oyla D.P. listesinden Tunceli Milletvekilliğine seçilmiştir. Seçim tutanağını 18 Mayıs'ta alan Hıdır Aydın 22 Mayıs 1950'de Meclise katılmıştır. Bayındırlık ve geçici Dilekçe komisyonlarında çalışmıştır. Ağrı, Sason, Tunceli ve Zilan'ın idari teşkilatı, Batı illerine gönderilip eski yerlerine geri dönenler, Ovacık ovasının sulanması konusunda sözlü soru, Tunceli'nin kalkındırılması konusunda yazılı soru, 2510 sayılı İskân Kanununun değiştirilmesi için dört kanun teklifi yapan Hıdır Aydın Genel Kurul'da 17 farklı konuda 30 konuşma yapmıştır.

1952 Bütçesinde iskân konusunda ödenek istemesi, C.H.P. mallarının alınması konusunda olumsuz oy kullanması ve partisine ters düşen davranışlarından dolayı D.P.'den ihraç edilmiştir. Parti müfettişleri raporu doğrultusunda partinin düzenini bozduğu gerekçesiyle partiden Parti çıkarıldığı açıklanmıştır [122] . XI. Dönemde C.H.P.'den Tunceli Milletvekili seçilmiştir. C.H.P. Tunceli milletvekili Hıdır Aydın ve 3 milletvekilinin dokunulmazlığının kaldırılmasına dair tezkere verilmiştir[123].

Parlamento sonrası 1980'e kadar ticaretle uğraşan ve bir çocuk(Fethiye) babası olan Hıdır Aydın 5 Eylül 1996'da Ankara'da vefat etmiştir. Karşıyaka mezarlığında toprağa verilmiştir[124].

İlk olarak 29 Ocak 1951'de İçişleri ve Tarım bakanlarına Tunceli'nin serbest ve boşaltılmış bölge halkı ile yasaklığı kaldırılan Tunceli, Sason ve Zeylan vatandaşlarının durumu hakkında soru sormuştur. İlgili bakanlar soruyu cevaplandırmıştır. Bakanların cevapları(özellikle tarım bakanının cevabı) Hıdır Aydın'ı tatmin etmemiştir. Bakanların cevapları hakkında olumsuz yorumlarda bulunmuştur[125].

22 Haziran 1951'de İskân kanununda değişiklik yapılması ve yasaklığı kaldırılan yerlerde köy kurulmasına ilişkin bir kanun teklifi vermiştir. Verilen bu kanun teklifi incelenmek üzere komisyona sevk edilmiştir[126] .

01 Ağustos 1951'de Hıdır Aydın'ın verdiği iskân kanunu mecliste tartışılmıştır[127].

---

[122] *Demokrat Tunceli*, 12 Mart 1954.
[123] *Milliyet*, 21 Nisan 1960.
[124] Kazım Öztürk, *Türk Parlamento Tarihi*, C. VII, s. 1107-1108.
[125] *TBMM Tutanak Dergisi*, Dönem IX, Cilt IV, Toplantı I, Birleşim XXXVI, Sayfa 448.
[126] *TBMM T.D.* , D. IX, C. VIII, T. I, B. XCIII, s. 314-315.

23 Şubat 1952'de daha önce verdiği iskân ile ilgili kanun teklifi kabul edilen Hıdır Aydın yine iskân konusunu gündeme getirerek iskâna tabi tutulan ailelere yeterince yardım yapılmadığını dile getirmiştir[128].

20 Şubat 1953'te Toprak ve İskân İşleri Genel Müdürlüğü Bütçesi münasebetiyle söz alan Hıdır Aydın iskâna tabi tutulan ailelere bütçeden ayrılan ödeneğin ödenmediğini ve ayrılan ödeneğin yeterli olmadığını söylemiştir[129].

22 Şubat 1953'te Milli Savunma Bakanlığı Bütçesi münasebetiyle yapılan görüşmelerde söz alarak Hozat'ta özel idareye ait bir binada askerli şubesiyle cezaevinin olduğunu, Milli Eğitim bakanlığının bu binayı ödenek ayırıp onartarak ortaokul olarak kullanacağını bundan dolayı cezaevinin boşaltılacağını ancak askerlik şubesinin boşaltılmasıyla ilgili Milli Savunma Bakanlığından bir cevap alamadıklarını söylemiştir. Yine Nazımiye uygulama okulunda askerlik şubesi ve jandarma dairesi bulunduğunu, jandarma dairesinin okuldan çıkarılması için İçişleri ve Milli Eğitim Bakanlıklarına yazı yazıldığını, İçişleri Bakanlığının tedbir aldığını ancak Milli Eğitim Bakanlığı'nın tedbir alıp almadığını bilmediğini söylemiştir[130].

06 Mayıs 1953 ve 01 Temmuz 1953'te Van milletvekili İzzet Akın ile birlikte iskân kanununda değişiklik konusunda komisyon kurulması ve yeni bir madde eklenmesini teklif etmişler ve bu teklifleri kabul edilmiştir[131].

Haziran 1953'te Tunceli Demokrat Parti İl Kongresi'nde konuşan Hıdır Aydın tarım ve bayındırlık alanında Tunceli'de hükümetin yaptığı yatırımları anlatmıştır[132].

11 Kasım 1953'te Bayındırlık Bakanı'na sözlü soru önergesi vermiştir. Buna göre Ovacık kazasının Havaçor, Merko ve Munzur suları ile sulanması ve bölgenin elektriklendirilmesi ile ilgili ne düşünüldüğünü 1951'den itibaren Tunceli nahiye ve köylerinden kaçına yol yapıldığını, 1953 yılında köy yolları için ne ödenek ayrıldığı sorularını yöneltmiştir[133].

---

[127] *TBMM T.D.* , D. IX, C. IX, T. I, B. CVII, s. 459-468.
[128] *TBMM T.D.* , D. IX, C. XIII, T. II, B. XLV, s. 622-623.
[129] *TBMM T.D.* , D. IX, C. XX, T. VIII, B. XLVIII, s. 581-582, 602.
[130] *TBMM T.D.* , D. IX, C. XX, T. III, B. L, s. 775-776.
[131] *TBMM T.D.* , D.IX, C. XXII, T. III, B. LXXVII, s. 33-34; *TBMM T.D.* , D.IX, C. XXIV, T. III, B. XCIX, s. 19-20.
[132] *Munzur*, 22, 26, 29 Haziran 1953.
[133] *TBMM T.D.* , D.IX, C. XXV, T. IV, B. III, s. 107.

07 Aralık 1953'te Adalet ve İçişleri Bakanına Ağrı, Sason, Tunceli ve Zilan'ın idari taksimattaki sorunları ve Tunceli'nin Direk köyünde nahiye kurulması konusunda ne düşünüldüğünü sormuştur[134].

23 Şubat 1954'te İçişleri Bakanlığı Bütçesi münasebetiyle söz alan Hıdır Aydın 2 Aralık 1953 tarihli Dünya Gazetesinde kendisinin ve Tunceli halkının Kürtçülük yapmakla suçlandığını dile getirerek bunun mümkün olamayacağını söylemiştir. Yine aynı dönem Tunceli milletvekili Hasan Remzi Kulu söz alarak Tunceli halkının Kürtçülükle alakası olamayacağını çünkü Tuncelililerin Türk olduğunu söylemiştir[135].

Mecliste Aşvan Köprüsü'nün ne zaman açılacağını Bayındırlık Bakanına sormuş, Bakan Tevfik İleri soruyu cevaplandırmıştır. Bakan inşaatın devam ettiğini, yakında açılacağını söylemiştir. Hıdır Aydın daha önce Milliyet gazetesine röportaj vermiş ve köprünün öneminden bahsetmiştir. D.P. hükümetini eleştirmiş, "Bütün işler gibi bu da temel atmaktan ibarettir." Demiştir. 1954'te açılacağı vaat edilen körünün hala yapılmakta olduğundan bahsetmiştir[136].

14 Kasım 1958'de Bayındırlık Bakanına Çemişgezek-Elazığ yolu üzerindeki Aşvan Köprüsünün ne zaman tamamlanacağı, Sorpiyan-Mazgrt ve Mazgirt-Muhundu nahiyeleri arasındaki yolların karayolları 8. Bölge Müdürlüğüne devri hakkında ne düşünüldüğünü Bayındırlık Bakanı Tevfik İleri'ye sormuş ve bakan bu soruları cevaplandırmıştır[137].

26 Kasım 1958'de Maliye Bakanlığı Bütçesi münasebetiyle söz almış ve Tunceli Belediyesi için 2 milyon ödenek istediğini ve bu önergesinden sonra diğer iller için de önergeler verildiğini böylece istenen paranın 58 milyon lira olduğunu belirtmiştir. Bu paranın verilmesinin mümkün olamayacağından mahrumiyet bölgesi olan Tunceli'deki belediye faaliyetleri için hiç olmazsa her yıl düzenli bir ödenek ayrılmasını istemiştir[138].

29 Nisan 1959'da Sağlık Bakanı Lütfi Kırdar'a 2 tane soru sormuş ve bakan bu soruları cevaplandırmıştır. Buna göre Nazımiye sağlık merkezi ve doktor evinin eksikleri için 1959 bütçesinden ödenek verilip verilmeyeceğini ve Ovacık ile Pülümür

---

134 *TBMM T.D.* , D.IX, C. XXVI, T. IV, B. XIV, s. 48.
135 *TBMM T.D.* , D.IX, C. XXVIII, İçtima IV, İnikat XLVIII, s. 753-757; *Demokrat Tunceli*, 3 Mart 1954.
136 *Milliyet*, 15 Şubat 1958.
137 *TBMM Zabıt Ceridesi*, D. XI, C. II, İÇ. I, İN. XXXVIII, s. 101.
138 *TBMM Z.C.* , D. XI, C. II, İÇ. I, İN. XLVII, s.695-696(Hıdır Aydın Hükümet Konağının asker kışlası olduğunu, Tunceli'nin sokağının caddesinin olmadığını yıkanacak bir hamamın bile bulunmadığını söylemiştir.).

kazalarında 1959 yılı içinde sağlık merkezi inşaatına başlanıp başlanmayacağını sormuştur[139].

2.2.9. Hasan Remzi Kulu(9. Dönem Tunceli Milletvekili

1917'de Pertek İlçesinin Balyer köyünde doğmuştur. Pertek'in Beydamı Mahallesi nüfusuna kayıtlıdır. Babası Tayfur Efendi, annesi Fidoş hanımdır. 1947'de Refika hanımla evlenmiştir. 1962'de boşanan Hasan Remzi Kulu'nun çocuğu yoktur. İlkokulu bitiren Hasan Remzi Kulu ticaretle uğraşmıştır. Askerliğini İstanbul'da yapmıştır. IX. Dönem seçimlerinde 10.777 oyla Tunceli Milletvekili seçilmiştir. 18 Mayıs'ta seçim tutanağını almış ve 22 Mayıs 1950'de Meclise katılmıştır. Ulaştırma, Bayındırlık ve geçici Dilekçe Komisyonunda çalışmıştır. Yasama etkinliği IX. Dönemle sınırlı kalan Hasan Remzi Kulu 22 Mayıs 1977'de vefat etmiştir. Elazığ Asri Mezarlığında toprağa verilmiştir[140].

01 Ağustos 1951'de mecliste İskân Kanunu görüşülürken Tunceli'nin yasak bölge, boşaltılmış bölge ve serbest bölge olarak 3'e ayrıldığını, tüm bölgelerin tek bölge statüsüne alınmasını tüm Tunceli halkına devlet tarafından ayrılan ödenekten yardım edilmesini istemiştir[141].

24 Şubat 1952 Mecliste iskân konusu görüşülürken söz alarak eski yerlerine göç edenlere verilecek 2,5 milyon lira için hükümetin gösterdiği alakaya Tunceli halkı adına teşekkür ettiğini söylemiştir[142].

22 Şubat 1953'te mecliste söz alarak Tunceli'de kurulması planlanan hapishane için 250 bin lira ödenek verilmesini hükümetten rica etmiştir. Bütçe komisyonu sözcüsü Hadi Hüsman Hasan Remzi Kulu'nun teklifini Bayındırlık Bakanlığı Bütçesi ceza evleri inşaatı bölümünde vermesini istemiştir[143].

22 Şubat 1954'te yasaklığı kaldırılmış olan Tunceli, Sason ve Zeylan bölgesi halkı için iskân imkânlarının artırılması ve gereken maddi yardımların bir an önce yapılmasını istemiştir[144].

---

[139] *TBMM Z.C, D.*XI, C. VIII, İÇ. II, İN. LX, s. 464-465.
[140] Kazım Öztürk, *Türk Parlamento Tarihi*, C. VII, s. 1109.
[141] *T.B.M.M.Z.C.* , D. IX, C. IX, T. I, B. CVII, s. 462.
[142] T.B.M.M.T.D. , D. IX, C. XIII, B. XLVI, s. 640.
[143] *T.B.M.M.T.D.* , D. IX, C. XX, T. III, B. L, s. 743.
[144] *TBMMTD.* , D. IX, C. XXVIII, İÇ. III, İN. XLVII, s. 686.

23 Şubat 1954'te Hıdır Aydın'ın konuşmasından sonra söz alan Hasan Remzi Kulu Tunceli'de Kürtçülük olamayacağını Tunceli halkının halis Türk olduğunu belirtmiştir[145].

2.2.10. Aslan Bora(10. ve 11. Dönem Tunceli Milletvekili)

1912'de Mazgirt İlçesinde doğmuştur. Babası Ali Bey, annesi Emine hanım'dır. İlkokulu Elazığ'da okumuştur. Kuleli Askeri lisesini bitirerek 30 Ağustos 1936'da Sv. Asteğmen rütbesiyle mezun olmuştur. 28 Şubat 1937'de teğmenliğe yükselmiştir. 1938'de Emel hanımla evlenmiştir. 30 Ağustos 1940'ta üsteğmen, 30 Ağustos 1944'te yüzbaşı, 30 Ağustos 1953'te binbaşı olmuştur. 25 Mart 1954'te tank binbaşılığından istifa etmiştir. X. Dönem seçimlerine Tunceli'den C.H.P. adına aday olmuştur. 22.964 oyla Tunceli Milletvekili seçilmiştir. 4 Mayıs 1954'te seçim tutanağını almış, 14 Mayıs 1954'te de Meclise katılmıştır. Dönem boyunca Milli Müdafaa Encümeninde azalık yapmıştır. 16 teklifi, 7 önergesi, 21 sözlü, bir yazılı sorusu ve Genel Kurulda 16 konuşması vardır.

XI. Dönemde yine Tunceli Milletvekili seçilmiştir. 27 Mayıs 1960 askeri darbesiyle görevi sona ermiştir. Yasama ve yürütme gücünü üstlenen Milli Birlik Komitesi tarafından yeni Anayasa ve seçim kanunun hazırlamak üzere 158 sayılı Kanunla kurulan ve 6 Ocak-25 Ekim 1961 arasında çalışan Kurucu Meclis'in Temsilciler Kanadına Tunceli İli Temsilcisi olarak katılmıştır[146]. Yeni Anayasaya göre 15 Ekim 1961'de TBMM'nin açılması ile görevi sona ermiştir.

31 Ocak 1962'de Dışişleri Bakanlığı Konsolosluk ve Muhtelit Hukuk Dairesinde İdari memurluğa atanmıştır. 27 Temmuz 1962'de Hamburg Başkonsolosluğunda, 22 Ağustos 1962'de merkezde görevlendirilmiştir.

5 Haziran 1966'da yapılan Cumhuriyet Senatosu 3'te 1 Yenileme Seçimlerinde Tunceli'den CHP adayı olarak katılan Aslan Bora seçimi kazanarak senatör seçilmiştir[147]. Dışişlerindeki görevinden ayrılarak Senatoya katılmıştır. 11 Mayıs 1967'de İngiltere Parlamento Başkanının daveti üzerine bu ülkeyi resmen ziyaret eden Parlamento Heyetine seçilmiştir. 4 Kasım 1972'de partisinden istifa ederek yasama görevini bağımsız olarak sürdürmüştür. Senato'da Milli Savunma, Milli Eğitim ve Mali İktisadi İşler Komisyonlarında üye olarak çalışmıştır. Senatoda 5 Haziran 1966 ve 27

[145] *TBMMTD.* , D. XX, C. XXVIII, İÇ IV, İN. XLVIII, s. 757; *Demokrat Tunceli*, 3 Mart 1954.
[146] *Milliyet*, 31 Aralık 1960.
[147] *Milliyet*, 6 Haziran 1966.

Ocak 1974 tarihleri arasında bulunmuştur. 16 Ekim 1972'de Milli Savunma Komisyonu üyeliğinden çekilmiştir[148]. Genel Kurulda 22 konuşma yapmıştır. 27 Ocak 1974 tarihinde Ankara'da Hacettepe Hastanesinde vefat etmiştir. İki çocuk(Hamit Metin ve Ali Kaplan) babası olan Aslan Bora Mazgirt'in Aslanyurdu köyünde toprağa verilmiştir[149].

31 Ocak 1955'te Bayındırlık Bakanı Kemal Zeytinoğlu Aslan Bora'nın Tunceli'deki bazı köprülerin inşaatına dair sorusuna cevap vermiştir. Aslan Bora daha sonra söz alarak Tunceli halkının Munzur, Fırat ve Peri nehirlerinden geçerken yaşadıkları sıkıntılardan, ölümlerden bahsederek müteahhitlerin köprüleri zamanında yapamadığını ve Bayındırlık Bakanlığının bu duruma müsamaha gösterdiğini söylemiştir. Ayrıca Muhundu ve Nazımiye köprüsünün 1955 yılı bütçesine dâhil edilmesini istemiştir[150].

09 Şubat 1955'te Tarım Bakanı Nedim Ökmen'e Tunceli'deki ormanlar hakkında bazı sorular sormuştur. Tarım Bakanı bu soruları cevaplandırmıştır[151]. Aynı ceridede yine Aslan Bora'nın mecliste söz alarak Tunceli'de yapraklar hayvan yemi olarak kullanılan meşe ormanlarının gelişi güzel kesilerek diğer illere gönderildiğini bu durumun Tunceli halkına zarar verdiğini söylemiştir. Ormanların tahribata uğratılmasıyla yoğun yağış alan, sarp ve engebeli coğrafyası olan Tunceli'de sel ve heyelan riskini artırdığını söylemiştir[152].Tunceli'de ormanların korunması üzerine bir dizi öneride bulunmuştur[153].

22 Şubat 1955'te Toprak ve iskân İşleri Genel Müdürlüğü Bütçesi münasebetiyle Fethi Ülkü Tunceli ve Doğu İllerindeki iskân işlerindeki aksaklıklarla ilgili konuşmuştur. Daha sonra Aslan Bora söz alarak Devlet Bakanı Osman Kapani ile tartışmıştır[154].

19 Ocak 1956 tarihli gazete haberine göre Mecliste Tunceli'nin eğitim meseleleri ile ilgili soru önergesi vermiştir. Buna göre Tunceli kaza merkezlerinde ortaokul olmasına rağmen bu okullardan mezun olan çocukların lisede okuyamadığını ve civar illerdeki liselere gitmek zorunda kaldıklarını söylemiştir. Bunun da birkaç

---

[148] .*CS*, *T.D.* , C. VII, T. XII, B. IV, s. 56.
[149] Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi(Cumhuriyet Senatosu Üyelerinin Özgeçmişleri),* C. II, s. 111-112; Kazım Öztürk, *Türk Parlamento Tarihi(TBMM X. Dönem 1954-1957),* C. II, s. 889-890.
[150] *TBMM*, , *Z.C.* , D.X, C. IV, İÇ. I, İN. XXXIV, s. 240-242.
[151] *TBMM.* , *Z.C.* , D.X, C. V, İÇ. I, İN. XXXVIII, s. 33-43.
[152] *TBMM.* , *Z.C.* , D. X, C. V, İÇ. I, İN. XXXVIII, s. 42.
[153] *TBMM.* , *Z.C.* , D. X, C.V, İÇ.I, İN. XXXVIII, s. 42-43.
[154] *T.BMM.* , *Z.C.* , D.X, C. V, İÇ. I, İN. XLV, s. 460.

kişiden ibaret olduğunu çünkü bu ilçe halklarının çok fakir olduğunu belirterek lise kurulmasını istemiştir[155].

25 Nisan 1956'da mecliste 2 defa bulunmadığından dolayı düşen 2 sorusu okunmuştur. Bu sorular Tunceli'nin okul ihtiyaçlarının giderilmesi ve 1947 yılında memleketlerine dönen 38 sürgünlerine verilen buğdaylar için tahakkuk ettirilen paranın affı, tahsil edilenlerin iadesi hakkında ne düşünüldüğüdür[156]. Aynı ceridede Tunceli il merkezinde ve ilçe merkezlerinde P.T.T. binaları açılıp açılmayacağını sormuş 2 oturum üst üste mecliste bulunmadığından bu sorusu da düşmüştür[157].

10 Haziran 1956'da Mecliste Milli Koruma Kanunu görüşülmüş bu görüşmeler sırasında Tunceli Milletvekili Aslan Bora Bursa Milletvekiline çanta fırlatmıştır[158].

21 Kasım 1956'da Aslan Bora Tarım Bakanı Celal Yardımcıya mecliste sözlü bir soru iletmiş ve bakan bu soruyu yanıtlamıştır. Tunceli'de meşe yapraklarının köylüye kaç kuruştan verildiğini sormuş ve bu konuda bakanla tartışmışlardır[159].

5 Haziran 1957'de 5602 sayılı toprak kanununun 54. maddesinde değişiklik yapılması önergesi mecliste yapılan oylamayla reddedilmiştir[160].

24 Şubat 1958'de İskân İşleri Genel Müdürlüğü Bütçesi görüşülürken Aslan Bora Tunceli'de iskâna tabi tutulan insanların sıkıntıda olduklarını bunun çözülmesi için de yeni iskân kanununun bir an önce görüşülmek üzere komisyona sunulmasını önermiştir[161].

27 Şubat 1958'de Pülümür'ün Deşt, Hiber ve Gönenli tuzlalarının modernizasyonu ve tuzlalarda çalışan memurların lojmanlarının ıslahı konusunda talebini dile getirmiştir[162].

02 Mart 1959'da Nazımiye asliye mahkemesinin neden kaldırıldığını sormuş ve Adalet Bakanı Sorusuna Cevap vermiştir[163].

01 Nisan 1959 ve 15 Nisan 1959'da bayındırlıkla ilgili sorularına Bayındırlık Bakanı cevap vermiştir[164].

---

[155] *Ulus*, 19 Ocak 1956.
[156] *TBMM. , Z.C. ,* D. X, C. II, İÇ. II, İN. LVII, s. 169.
[157] *TBMM. , Z.C. ,* D. X, C. II, İÇ. II, İN. LVII, s. 172.
[158] *Munzur*, 11 Haziran 1956.
[159] *TBMM. , Z.C. ,* D. X, C. XIV, İÇ. III, İN. VI, s. 119-121.
[160] *T.BMM. ,Z.C. ,* D. X, C. XX, İÇ. III, İN. LXXVII, s. 30.
[161] *TBMM. , Z.C. ,* D. XI, C. II, İÇ. I, İN. XLV, s. 493.
[162] *TBMM. , Z.C. ,* D. XI, C. I, İN. XLVIII, s. 981.
[163] *TBMM. , Z.C. ,* D. XI, C. VIII, İÇ. II, İN. XLIX, s. 12.
[164] *TBMM. , Z.C. ,* D. XI, C. VIII, İÇ. II, İN. LV, s. ; D. XI, C. VIII, İÇ. II, İN. LVII, s. 328.

19 Haziran 1961'de Temsilciler Meclisi Tunceli Üyesi Aslan Bora Milli Eğitim Bakanına sözlü soru sormuş ve Bakan soruyu cevaplamıştır. Daha sonra Bakanla Aslan Bora arasında polemik yaşanmıştır[165].

26 Temmuz 1966'da Aslan Bora Cumhuriyet Senatosunda bir demeç vermiştir. Bu demecinde Tunceli'de polisin keyfi uygulamada bulunduğunu halka haksızlık yaptığını ve bu konuda tedbir alınması gerektiğini belirtmiştir[166].

16 Mart 1967'de Mecliste verdiği demeçte Mazgirt'te kızamık salgını olduğunu, Tunceli'de kızamıktan 70'e yakın çocuğun öldüğünü, Sağlık Bakanlığının Helikopterle aşı, doktor, ilaç göndermesini ve hükümetin tedbir almasını istemiştir[167].

14 Kasım 1967'de Pülümür depreminde evleri yıkılan depremzedelerin durumu hakkında bir demeç vermiştir[168].

02 Şubat 1969'da Sağlık Bakanlığı Bütçesi münasebetiyle yapılan görüşmelerde söz almış günümüzde de çözüm bulunamamış olan kanserle ilgili konuşmuş ve kanser araştırmalarının daha modern şartlarda araştırılmasının gerektiğini vurgulamıştır. Ayrıca Sağlık Bakanlığının uyguladığı sosyalizasyon programının Tunceli'de uygulanamadığını Tunceli Hastanesinde bir operatörün dahi bulunmadığını söylemiştir[169].

30 Nisan 1971 tarihli sayısında Tunceli'de Kürtçülük yapıldığını yazan Adalet gazetesini sıkıyönetim komutanlığına şikâyet etmiştir[170].

2.2.11. Bahri Turgut Okaygün(10. Dönem Tunceli Milletvekili)

1897'de Elazığ'da doğmuştur. Babası Aziz Bey, annesi Elif hanım'dır. İlk eşi Vahide hanımdan 1925 veya 1932'de boşanmıştır. 1937'de Rabia hanımla evlenmiştir. Mazgirt Mülki Rüştiyesi'ni bitirdikten sonra Elazığ Sultanisi'ni on birinci sınıfa kadar okumuş, Birinci Dünya Savaşı çıkınca okulu bırakmak zorunda kalmıştır. Daha sonra Ankara Adliye Meslek Mektebi Müstantik Şubesi'nde öğrenim görerek 1928'de mezun olmuştur. Ayrıca Ankara Meslek Mektebi İcra Şubesi'ni okuyarak 1929'da burayı da bitirmiştir. 7 Eylül 1920'de Mazgirt Bidayet Mahkemesi'nde zabıt Kâtibi olarak göreve başlamıştır. 25 Aralık 1926'da Palu Mahkemesi Başkâtibi olmuştur. 30 Ağustos

---

[165] *Temsilciler Meclisi Tutanak Dergisi*, C. VI, B. 85, s. 87-90.
[166] *CST. D.* , D. I, C. XXXVI, T. V, B. XCII, s. 426-427.
[167] *CST. D.* , D. I, C. XXXIX, T. VI, B. XLV, s. 447; *Milliyet*, 17 Mart 1967.
[168] *CSTD.* , C.XLIV, T. VII, B. IV, s. 66-67.
[169] *CSTD.* , C. LI, T. VIII, B.XXX, s.279-280.
[170] *Halkın Sesi*, 18 Mayıs 1971.

1927'de Ankara Meslek Mektebi'nde öğrenim görmek üzere Ayrılmış, 28 Kasım 1927'de Ankara İcra Dairesi Kâtipliği'ne atanmış, 16 Temmuz 1931'de Ankara Sorgu Hâkimliği'ne atanmıştır. 23 Haziran 1932'de istifa etmiştir. Gazeteciliğe atılarak, Cumhuriyet, Son Posta, Akşam gibi gazetelerde yaralık yapmıştır. X. Dönem Milletvekilliği Seçimlerine D.P. adayı olarak Tunceli'den girmiştir.21.048 oyla Tunceli Milletvekili seçilmiştir. 4 Mayıs 1954'te seçim tutanağını almış, 14 Mayıs 1954'te Meclise katılmıştır. Başkanlık Divanı Muhasebat Encümen azalığı yapmıştır. Turizm Genel Müdürlüğü Kurulması hakkındaki kanunun müzakeresi için kurulan Encümende görev yapmıştır. 3 teklifi, 1 önergesi, 1 sözlü sorusu, Genel Kurulda 7 konuşması vardır. Parlamento hayatı bu dönemle son bulmuştur. Fransızca ve Arapça bilen Bahri Turgut Okaygün bir çocuk(Aziz Başkurt) babasıdır. 28 Mayıs 1978'de vefat etmiştir. İstanbul Zincirlikuyu Mezarlığında toprağa verilmiştir[171].

Şubat 1956'da Tunceli valisi, D.P. il başkanı, ilçe belediye başkanları ve encümen azalarıyla birlikte Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ı ziyaret etmiştir[172].

Her Cuma saat 18'de Ankara Radyosu'na çıkarak Elazığ ve Tunceli'nin turizm potansiyeli hakkından konuşma yapacağı duyurulmuştur[173].

25 Nisan 1956'da Sağlık Bakanına sağlık işlerinin daha iyi bir hale gelmesi için Sağlık Bakanlığında bir yenilik yapılmasının düşünülüp düşünülmediği hakkında sözlü soru sormuştur[174]

18 Ağustos 1956'da Orman Kanunu görüşülürken söz alarak ormanların öneminden bahsetmiş ve Tunceli'de ormana verilen önemi şöyle bir örnekle açıklamıştır: "Sabah güneşin ilk ışıklarının vurduğu ağaçlar kutsal kabul edilmiş ve ziyaretgâh yapılmıştır. Bu da Şamanizmken kalma bir gelenektir"[175].

Bunların dışında başka bir çalışması yoktur.

2.2.12. Mehmet Fethi Ülkü(10. ve 11. Dönem Tunceli Milletvekili

1918 yılında Elazığ'ın Aksaray Mahallesi'nde doğmuştur. Babası Ali Bey, annesi Fatma hanım'dır. 4 Şubat 1946'da Rabia hanımla evlenmiştir. İlk ve Ortaokulu Elazığ'da bitirip, liseyi İstanbul Erkek Lisesi'nde okumuş, 1943'te Gazi Terbiye Enstitüsü'nü bitirmiştir. 19 Ocak 1935'te Pertek İlçesi Sağman Köyü Okulunda vekil

[171] Kazım Öztürk, *Türk Parlamento Tarihi(TBMM X. Dönem 1954-1957)* C. II, s. 891-892.
[172] *Munzur*, 7 Şubat 1956.
[173] *Munzur*, 17 Mart 1956.
[174] *TBMM, Z.C.* , D. X, C. XI, İÇ. II, İN. LVII, s.166.
[175] *TBMM Z. C.* , D. X, C. XIII, İÇ. II, B. XCIII, s. 470.

öğretmen olmuştur. 11 Aralık 1938-19 Ocak 1939 arasında Arapkir Ortaokulu'nda Fransızca yardımcı öğretmenliğe başlamıştır. 14 Temmuz 1939'da Elazığ Belediye Komiserliği'ne başlamış, 9 Şubat 1940'ta istifa etmiştir. 1943'te Erzurum Lisesi'nde Stajyer Fransızca öğretmeni, 19 Aralık 1944'de Fransızca öğretmeni olmuştur. 31 Ekim 1947'de Elazığ Lisesi Fransızca öğretmeni olarak atanmıştır. 1952'de bir süreliğine Fransa'ya gönderilmiştir. Sorbonne Üniversitesi'nde eğitim almıştır. X. Dönem seçimlerine C.H.P. Tunceli Milletvekili adayı olarak katılmış ve 19222 oyla Tunceli Milletvekili seçilmiştir. 4 Mayıs 1954'te seçim tutanağını alarak 14 Mayıs 1954'te Meclis'e katılmıştır[176]. Mecliste çeşitli Encümenlerde aza olarak görev yapmıştır. Mayıs 1954'te C.H.P. Meclis Grubu Haysiyet Divanı üyeliğine seçilmiştir[177]. Kasın 1955'te C.H.P. Grup Başkan Vekili seçilmiştir[178]. XI. Dönemde tekrar Milletvekili seçilmiştir. Kasım 1957'de Meclis Grup Haysiyet Divanı Üyeliğine Seçilmiştir[179]. 3 Nisan 1959'da seçilmiş olduğu Avrupa Konseyi İstişare Asamblesi azalığından istifa etmiştir[180]. 15 Nisan 1959'da 27 Mayıs 1960 askeri darbesiyle Milletvekilliği sona ermiş, 15 Ekim 1961'e kadar Ankara Koleji'nde Fransızca öğretmenliği yapmaya başlamıştır[181]. XII.(I. Dönem Millet Meclisi) Dönem'de bir kez daha Tunceli Milletvekili seçilmiştir. 10 Ekim 1965'te Parlamento hayatı son bulmuştur. 30 Kasım 1965'te Ankara Anafartalar Lisesi Fransızca öğretmenliğine atanmıştır. 9 Mayıs 1977'de emekliye ayrılmıştır. Meclis'te 12 sözlü, 3 yazılı soru sormuş, Genel Kurul'da 22 konuşması vardır. 3 Çocuk(Ali Rabi, Fatma Ülker, Murat Tuncel) babasıdır.

20 Aralık 1954'te Bayındırlık Bakanı Osman Kapani'ye sorduğu soru okunmuş ve bakan bu sorulara cevap vermiştir[182].

22 Şubat 1955'te Toprak ve iskân İşleri Genel Müdürlüğü Bütçesi münasebetiyle Fethi Ülkü Tunceli ve Doğu İllerindeki iskân işlerindeki aksaklıklarla ilgili konuşmuştur.[183].

18 Kasım 1955'te Bayındırlık Bakanına Tunceli'nin yol durumu hakkında sorduğu soruya bakan sözlü cevap vermiştir. Daha sonra Fethi Ülkü bu konuda bazı

---

[176] Kazım Öztürk, *Türk Parlamento Tarihi* C. II, s.893-894.
[177] *Munzur*, 17 Mayıs 1954.
[178] *Milliyet*, 1 Kasım 1955.
[179] *Milliyet*, 1 Kasım 1958.
[180] *TBMM, Z.C.* , D.XI, C. VIII, İÇ. II, İN. LVII s.305.
[181] *Milliyet*, 5 Ekim 1960.
[182] *TBMM Z.C.* , D. X, C. III, İÇ. I, İN. XIX, s. 141-152.
[183] *T.B.M.M.Z.C.* , D.X, C. V, İÇ. I, İN. XLV, s. 450-451.

açıklamalar yaparak Tunceli ve ilçelerinde yol yapım ve onarımına olan ihtiyacının gerekliliğini açıklamıştır[184].

26 Şubat 1957'de 1957 Karayolları Bütçesi görüşülürken söz almış ve Tunceli'de ihalesi yapılmış olan ancak yapımı tamamlanmayan köprü ve yollar üzerinde durmuştur. Bu inşaatların bir an önce bitirilmesin önemini belirtmiştir[185].

25 Mart 1957'de kar nedeniyle kapanan Çemişgezek-Elazığ yolunun açılması için ne gibi tedbirler alındığını sormuştur[186].

5 Haziran 1957'de Ziraat Bakanlığı'na Tunceli'nin zirai kalkınması için 1956 yazında tetkikte bulunan heyetin sonucuna dair sözlü soru sormuştur[187].

19 Haziran 1957'de Fırat Nehri ve Peri Suyu üzerinde yapılması planlanan Aşvan ve Seyitli köprülerinin ne zaman yapılacağını ve Bağın köprüsüne ne zaman başlanacağını sormuştur[188].

26 Şubat 1958'de Bayındırlık Bakanına Tunceli sağlık merkezi inşasıyla ilgili soru sormuş ve sorusu bakan tarafından cevaplandırılmıştır[189].

25 Şubat 1959'da Tunceli Belediyesi'nin ihtiyaçlarını, zor durumda olduğunu, İller Bankasının yardımıyla ayakta kaldığını belirten bir konuşma yapmıştır. Ayrıca Maraş Milletvekili Emin Soysal'la birlikte İstanbul'a ayrılan ödenekten Maraş ve Tunceli'ye 100 er bin lira verilmesi için önerge vermişlerdir. Bu önerge mecliste kabul edilmemiştir[190].

26 Şubat 1959'da TBMM'de bütçe görüşmelerinde söz alarak Tunceli'de tarım ve P.T.T. de yapılması gerekenleri ve eksikliklerle belirten bir konuşma yapmıştır[191].

1 Nisan 1959'da Maliye Bakanlığından Mazgirt ve Çemişgezek'te hükümet binaları yaptırılıp yaptırılmadığına dair bir soru önergesi vermiştir[192].

15 Temmuz 1959'da Mecliste Sağlık bakanına yeni açılmış olan Tunceli devlet hastanesine atanan doktorların göreve başlamadan istifası üzerine hastanenin

---

[184] *TBMM Z.C.* , D. X, C. III, İÇ. II, İN. III, s. 68-70.
[185] *TBMM Z.C.* , D. X, C. XVII, İÇ. III, İN XLVII, s. 936-937.
[186] *TBMM Z.C.* , D. X, C. XVIII, İÇ. III, İN, L, s. 2.
[187] *T.B.M.M.Z.C.* , D. X, C. XX, İÇ. III, İN. LXXVII, s. 29.
[188] *TBMM Z.C.* , D. X, C. XX, İÇ III, İN. LXXXIII, s. 321.
[189] *TBMM Z.C.* , D. XI, C. II, İÇ. I, İN. XL, s. 824.
[190] *TBMM Z.C.* , D. XI, C. VII, B. XLV, s. 768-770.
[191] *TBMM Z.C.* , D. XI, C. VII, İÇ. II, İN. XLVI, s. 991-992, 1027-1028.
[192] *TBMM Z.C.* , D. XI, C. VIII, İÇ. II, İN. LV, s. 238.

işleyememesi ile ilgili soru sormuş ve Sağlık Bakanı Lütfi Kırdar soruyu cevaplandırmıştır[193].

18 Kasım 1959'da İçişleri Bakanına sorduğu soruya bakan cevap vermiştir. Bu cevaptan Tunceli ve ilçelerinde itfaiye teşkilatı olmadığı ortaya çıkmıştır[194]. 59 il, 169 ilçe ve 9 nahiye merkezinde itfaiye teşkilatı bulunduğu aynı zamanda 8 il ve 402 ilçede de itfaiye teşkilatı olmadığı ortaya çıkmıştır[195].

25 Şubat 1960'ta Fethi Ülkü Maliye Bakanlığının belediyeler vermeyi düşündüğü 25 milyon liradan gerçekten ihtiyacı olan Hakkâri, Tunceli ve Bingöl gibi illere daha fazla ödenek ayrılmasını istemiştir. Tunceli Belediyesini itfaiye teşkilatı olmadığını olası bir yangına müdahale imkânı olmadığını söyleyerek hükümeti eleştirmiştir[196].

02 Nisan 1962'de doğuda yaşanan kuraklıkla ilgili söz almış ve Tunceli'de açılması vaat edilen ziraat okulunun başka illerde açılmasını eleştirmiştir[197].

04 Kasım 1964'te Tunceli'nin Nazımiye ilçesinde Ziraat Bankası binası inşaatıyla ilgili sorusuna Ticaret Bakanı cevap vermiş ve ihaleye çıkılmayacağı cevabını vermiştir[198].

26 Mart 1964'te İmar ve İskân Bakanlığına yazılı soru önergesi vermiştir. Tunceli merkez, Çemişgezek ve Pülümür'de kurulmuş olan elektrik tesislerinin maliyeti ve Tunceli il ve ilçelerinin İller Bankasınca yaptırılan su tesisatlarının maliyeti ve belediyelerin ne miktar borçlandırıldıklarına dair soru sormuştur[199].

30 Nisan 1964'te Pülümür ilçesinin heyelan sebebiyle kısmen veya tamamen nakli hakkında bir karar olup olmadığına dair sorusuna İmar ve İskân Bakanı cevap vermiştir[200].

06 Kasım 1964'te Karayolları Genel Müdürlüğünün Keban Barajı projesi ile ilgili sorusu Bayındırlık Bakanı tarafından cevaplandırılmıştır[201].

---

[193] *TBMM Z.C.* , D. XI, C. IX, İÇ II, İN. LXXXI, s. 853.
[194] *TBMM Z.C.* , D. XI, C. X, İÇ. III, İN. III, s. 537.
[195] *Milliyet*, 12 Aralık 1959; *TBMM Z.C.* , D. XI, C. X, İÇ. III, İN. III, s. 74,76.
[196] *TBMM Z.C.* , D. XI, C. XII, İÇ. III, İN. XLVII, s. 537.
[197] *MM T.D.* , D. I, C. IV, T. I, B. LXVIII, s. 213.
[198] *MM T.D.* , D. I, C. XXIII, T. III, B. III, s. 38-39.
[199] *MM T.D.* , D. I, T. III, C. XXIX, B. LXXV, s.
[200] *MM T.D.* , D. I, T. III, C. XXX, B. XCVI, s. 176-177.
[201] *MM T.D.* , D. I, C. XXXIII, T. IV, B. III, s. 122.123.

2.2.13. Aslan Bora(10. ve 11. Dönem Tunceli Milletvekili

Bir önceki dönemde de milletvekili olan Aslan Bora hakkında Grekli bilgi verildiğinden tekrar bilgi vermeye gerek görülmedi.

2.2.14. Mehmet Fethi Ülkü(10. 11. ve 12. Dönem Tunceli Milletvekili)

Bir önceki dönemde de milletvekili olan Fethi Ülkü hakkında tekrar bilgi vermeye gerek görülmedi.

2.2.15. Hızır(Hıdır) Aydın(9. VE 11. Dönem Tunceli Milletvekili)

9.Dönemde de milletvekili olan Hıdır Aydın hakkında tekrar bilgi vermeye gerek görülmedi.

2.2.16. Abdulvahap Kışoğlu(12. Dönem Tunceli Milletvekili)

1914 Harput doğumludur. Baba adı Ali, ana adı Güllü'dür. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih bölümünden mezun olmuştur. Haydarpaşa, Elazığ ve Kırıkkale Liselerinde Yardımcı Tarih Öğretmenliği, Malatya ve Elazığ Liseleri Müdürlüğü yapmıştır. 12. dönem Tunceli Milletvekilliği yapmıştır. Evlidir. 20 Kasım 2001'de vefat etmiştir[202].

Meclis Tutanaklarına yansımış herhangi bir çalışması yoktur. Bu konuda 14 Nisan 1962 tarihli Tunceli Sesi gazetesinde bir köşe yazısı yazılmıştır. Kışoğlu'nun milletvekili seçildikten sonra kayıplara karışmasının eleştirildiği yazının başlığı "Sağ mısın Kışoğlu?"dur[203]. Gerçektende Kışoğlu'nun Mecliste hiçbir çalışmasına denk gelinmemiştir.

2.2.17. Mehmet Fethi Ülkü(10. 11. ve 12. Dönem Tunceli Milletvekili)

Bir önceki dönemde de milletvekili olan Fethi Ülkü hakkında tekrar bilgi vermeye gerek görülmedi.

2.2.18. Kenan Aral(13. ve 14. Dönem Tunceli Milletvekili)

1928 Pülümür doğumludur. Baba adı Ahmet, ana adı Kıymet Sıdıka'dır. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinden mezun olmuştur. Ankara Üniversitesi'nde Hukuk Doktorası yapmıştır. Fransızca bilmektedir. Ankara Altındağ Cumhuriyet Savcı

---

[202] *TBMM Albümü(1920-2010),* C.II, Ankara 2010, s.825.
[203] *Tunceli Sesi,* 14 Nisan 1962.

Yardımcılığı, Sümerbank Genel Müdürlüğü Avukatlığı ve serbest Avukatlık yapmıştır. 13. ve 14. dönem Tunceli Milletvekilliği yapmıştır[204]. Tunceli milletvekili Kenan Aral Şubat 1966'da tartıştığı bir dolmuş şoförü tarafından dövülmüştür[205]. Daha önce de divan kâtibi olan Kenan Aral tekrar meclis divan kâtibi seçilmiştir(13. ve 14. dönem Meclis Divan Katipliği yapmıştır)[206]. Aralık 1969'da Dünya Parlamentolar Arası Birliği Türk Grubu Yönetim Kuruluna seçilmiştir[207]. Meclis Başkanlık Divanı üyeliğine seçilince Anayasa ve Sayıştay komisyonlarından ayrıldığına dair bir önerge vermiştir[208]. Evli ve bir çocuk babası olan Aral, 4 Şubat 2004'te vefat etmiştir[209].

31 Ocak 1968'de mecliste 13 Ocakta Tunceli'de meydana gelen çığ felaketi üzerine Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Refet Sezgin'e iskân politikasıyla ilgili soru sormuş ve bakan Kenan Aral'ın sorusunu yanıtlamıştır. Bu arada Kenan Aral Tunceli bölgesindeki doğal afetlerle ilgili olarak değerli bilgiler vermiştir[210].

Mayıs 1969'da Tunceli Milletvekili Kenan Aral'ın gayretleri ile Tunceli'de 4 Köye 170 bin lira yardım sağlanmıştır(Ovacık'ın Ziyaret Köyüne yarım kalan tesis için 48 bin, Zağge'de İller Bankasınca köyler için ayrılan ancak ödenek yetmemesi sebebiyle yarım kalan turistik motel ve lokantanın tamamlanması için 48 bin Pertek'in Geçitkaya köyündeki bir tesis için 48 bin ve Pertek'in Dorutay köyündeki Sultan Hıdır ziyareti için 26 bin lira.)[211].

AP Tunceli Milletvekili Başbakan Süleyman Demirel'den randevu alarak Tunceli'deki sorunlardan bahsetmiştir. Ödenek ayrılamadığından başlanamayan 22 köy okulu, köy köprüleri ve içme suları ile çözüm bekleyen sorunlar hakkında bilgi vererek yardım istemiştir. Demirel ise müsterih olmasını ve sorunların çözüleceğini söylemiştir[212].

11 Mart 1971 tarihli meclis tutanak dergisinden anlaşıldığına göre Kenan Aral Millet Meclisi Başkanlık Divanı üyeliğine seçilmiştir[213].

---

[204] *TBMM Albümü(1920-2010)*, C.II, Ankara 2010, s.890.
[205] *Milliyet*, 4 Şubat 1966.
[206] *Munzur*, 4 Kasım 1969.
[207] *Munzur*, 9 Aralık 1969.
[208] *MM, T.D.* , D. III, C. XII, T. II, B. LXIX, s. 192-193.
[209] *TBMM Albümü(1920-2010)*, C.II, Ankara 2010, s.890.
[210] *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, D. II. , C. XXIV, T. III, B. XXXIV, s. 76-78.
[211] *Munzur*, 14 Mayıs 1969.
[212] *Munzur*, 23 Haziran 1969.
[213] *M.M. T.D*, D. III, C. XXII, T. II, B. LXIX, s. 192.

02 Eylül 1971'de Kenan Aral 2 tane sözlü soru önergesi vermiştir. Buna göre Tunceli ilinin yollarının durumu ve Tunceli'de yaşayan insanların yaşam koşullarının iyileştirilmesi için ne gibi tedbirler düşünüldüğünü sormuştur[214].

22 Eylül 1971'de 3 tane sözlü soru önergesi vermiştir. Buna göre Ovacık'taki Havaçor Çayının taşmaması için alınan tedbirleri, Munzur vadisinin milli park yapılıp yapılmayacağını ve Tunceli'nin ulaşımını sağlayan yolların ne zaman yapılacağını sormuştur[215].

25 Ekim 1971'de Milli Eğitim Bakanlığı'na Tunceli ve ilçelerinde Y.B.O.(Yatılı Bölge Okulu) açılmasının düşünülüp düşünülmediğine dair sözlü soru önergesi vermiştir[216].

05 Temmuz 1972'de Tunceli halkının acil ihtiyaçları ile ilgili bir demeç vermiştir. Buna göre Tunceli'nin Türkiye'nin en geri kalmış illerinden biri olduğunu, yoldan, sudan, okuldan, doktordan mahrum olduğunu iskân, bayındırlık ve sağlık alanlarında sorunlarının giderilmesi gerektiğini, ilin doğal afetlerden çok fazla etkilendiğini, eğitim sorunlarının çözülemediğini dile getirmiştir. Bu konu ile ilgili olarak Sağlık Bakanı söz almış ve Sağlık Bakanlığı olarak doğudaki eksikleri gidermek için yaptıkları faaliyetleri anlatmıştır[217].

24 Mayıs 1973'te Tunceli ilinde 1965 yılına kadar yapılan köy yolları hakkındaki sorusu köy işleri bakanlığına gönderilmiştir[218].

28 Haziran 1973'te Milli Eğitim Bakanı'na Tunceli'deki okullarla ilgili sorusuna bakan cevap vermiştir. Bakanın bu cevabı çok değerli bilgiler içermektedir. 1937'den 1972'ye kadar Tunceli'de yapılan ilkokullar liste halinde verilmiştir[219].

2.2.19. Hasan Ünlü(13. Dönem Tunceli Milletvekili)

1925 Mazgirt doğumludur. Baba adı Ali, ana adı Elif'tir. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesinden mezundur. Fransızca bilmektedir. Bayındırlık Bakanlığı Yapı ve İmar İşleri Müdürlüğü'nde çalışmıştır. Daha sonra serbest Avukatlık yapmıştır. 13. dönem Tunceli Milletvekili olan Ünlü, evli ve dört çocuk babasıdır[220].

---

[214] *M.M. T.D.* , D. III, C. XVII, T. II, B. CLX, s. 682.
[215] *M.M. T.D.* , D. III, C. XIII, T. II, B. CLXV, s. 59.
[216] *M.M. T.D.* , D. III, C. XVIII, T. II, B. CLXXXIV, s. 696.
[217] *M.M. T.D.* , D. III, C. XXVI, T. III, B. CXX, s. 305.
[218] *M.M. T.D.* , D. III, C. XXXVII, T. IV, B. CXV, s. 570.
[219] *M.M. T.D.* , D. III, C. XXXIX, T. IV, B. CXXXII, s. 572-575.
[220] *TBMM Albümü(1920-2010)*, C.II, Ankara 2010, 890.

17 Mart 1967'de Tunceli'de kızamık salgınından bahsederek Mazgirt ilçesinin Kızılkale köyünde 16 çocuğun öldüğünü, daha önce beyanat veren senatör Aslan Bora'nın Tunceli'de 70 çocuğun kızamıktan öldüğü beyanatının hala hafızalarda olduğunu söyleyerek acil tedbir alınmasını istemiştir[221](Ayrıntı için Bkz. Sağlık s....).

03 Kasım 1967'de Maliye, İçişleri, Bayındırlık, Tarım, Turizm ve Tanıtma, Enerji ve Tabii Kaynaklar, Devlet ve Adalet Bakanlıklarına gönderilmek üzere 8 tane soru önergesi vermiştir. Buna göre Keban Barajı dolayısıyla istimlâk edilen arazilerin vergilerini, Keban Barajı altında kalan gayrimenkulleri, Tunceli'deki sağlık ocaklarının yolların kış programına alınıp alınmayacağını, Tunceli'de yapılması düşünülen tarım okulunun 1968 yatırım programına alınıp alınmadığını, Ovacıkta başlatılan motel inşaatının tamamlanıp tamamlanmayacağını, arazisi Keban Barajı altında kalanların haklarının korunup korunmayacağını, Ovacık arazisinin sulanması ve Tunceli'de tespit edilen madenleri ve Ovacık'ta kayak tesisi ve kamp yeri kurulması için etüt yapılıp yapılmadığını sormuştur[222].

15 Ocak 1968'deKeban Barajı inşası sebebiyle su altında kalan arazilerin vergileri ve C.H.P. Hozat İlçe idare kurulu kongresi yapılırken Hozat özel idare memuru Hilmi Kartal'ın kongre toplantısın sabote ettiği sorularına İçişleri Bakanı Faruk Sükan cevap vermiştir[223].

07 Şubat 1968'de Tunceli sağlık ocaklarının yollar, Keban Barajı sebebiyle Çemişgezek ve Pertek köprülerinin su altında kalacağını, bu ilçelerin Elazığ ile bağlantısının yapılıp yapılmayacağına dair sorularına Bayındırlık Bakanı Orhan Alp cevap vermiştir[224].

08 Mart 1968'de kamu yatırımlarından Tunceli'nin de istifade ettirilmesi hakkında ne düşünüldüğü ve Tunceli enerji nakil hattının ele alınıp alınmayacağı sorusuna Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Refet Sezgin cevap vermiştir[225].

18 Mart 1968'de Pülümür ilçesi ve köylerinde depremden dolayı oluşan zararları ve yapılan yardımlarla ilgili yazılı soru önergesine Bayındırlık Bakanı Haldun Menteşeoğlu çok detaylı bir biçimde cevaplandırmıştır[226].

---

[221] *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, D.II, C. XV, T. II, B. LXXV, s. 289-290.
[222] *M.M. T.D.* , D. II, C. XXII, T. III, B.II, s. 16-17.
[223] *M.M. T.D.* , D. II, C. XXIII, T. III, B. XXVII, s. 358-361.
[224] *M.M.T.D.* , D. II, C. XXIV, T. VIII, B. XXXVII, s. 255, 306-307.
[225] *M.M.T.D.* , D. II, C. XXVII, T. III, B. LIX, s. 232-233..
[226] *M.M.T.D.* , D. II, C. XXVII, T. III, B. LX, s. 280-283.

10 Haziran 1968'de Tunceli'nin yol, köprü, içme suyu ve arazi sulaması sorunlarına dair sorusuna Köy İşleri Bakanı H. Turgut Toker cevap vermiştir[227].

06 Aralık 1968'de Erzincan'ın Kemah ilçesindeki mera ihtilafı konusundaki sorunsa Köy İşleri Bakanı H. Turgut Toker cevaplandırmıştır. Tunceli'de yaşayan konargöçer Şavaklıların Erzincan'daki yaylalardan istifade edemeyeceğini söylemiştir[228].

2.2.20. Kenan Aral(13. ve 14. Dönem Tunceli Milletvekili)

Bir önceki dönemde de milletvekili olduğundan gerekli bilgileri bir önceki dönemde verilmiştir.

2.2.21. Hüseyin Yenipınar(14. Dönem Tunceli Milletvekili)

1928 Nazımiye doğumludur. Baba adı Ali, ana adı Fatma'dır. Gazi Eğitim Enstitüsü mezunudur. Tunceli'de öğretmenlik, gezici başöğretmenlik, Pülümür ve Mazgirt Yatılı Kız Bölge İlköğretim Okulu Müdürlüğü, Ankara Sağırlar Okulu öğretmenliği, Tunceli İlköğretim Müfettiş ve Teftiş Şefliği yapmıştır. 14. dönem Tunceli Milletvekili seçilmiştir. Meclis Başkanlık Divanı Kâtip Üyeliği yapmıştır. Evli ve dokuz çocuk babasıdır[229]. Tunceli Milletvekili seçilen Hüseyin Yenipınar 21 Ekim 1969 tarihli Munzur gazetesinde halka teşekkür mesajı yayınlamıştır[230]. 29 Nisan 1991'de vefat etmiştir[231].

Meclis Tutanaklarına yansımış herhangi bir çalışması yoktur.

2.2.22. Cumhuriyet Senatosu Üyeleri

İlk defa 1961 anayasasına göre oluşturulan Cumhuriyet Senatosu için 1961 ve 1966'da yapılan senato seçimleri için Tunceli'ye birer senatör kontenjanı ayrılmıştır.

2.2.22.1. Mehmet Ali Demir(1. Dönem Tunceli Cumhuriyet Senatosu Üyesi)

1918'de Mazgirt İlçesi Muhundu(Darıkent) Bucağı Kızılkale köyünde doğmuştur. Babası Tosun ağa, annesi Şadiye hanım'dır. İlk ve ortaokuldan sonra Sivas Erkek Öğretmen okulunu bitirmiştir. 29 Eylül 1938'de Erzincan Merkez Cumhuriyet

[227] *M.M.T.D.* , D. II, C. XXVIII, T. III, B. LXXIV, s. 52-53.
[228] *M.M.T.D.* , D. II, C. XXIX, T. IV, B. XIV, s. 461-463.
[229] *TBMM Albümü(1920-2010),* C.II, Ankara 2010, s.953.
[230] *Munzur* 21 Ekim 1969.
[231] *TBMM Albümü(1920-2010),* C.II, Ankara 2010, s.953.

Okulu öğretmenliğine atanmıştır. 1 Eylül 1939'da askere gitmiştir. 30 Nisan 1940'ta Yd. P. Asteğmen olarak yedek subay okulundan mezun olmuş, 31 Ekim 1940'ta Yd. Teğmenliğe yükselmiştir. 19 Ekim 1941'de terhis edilmiştir. 20 Kasın 1941'de Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Tarih-Coğrafya bölümünde öğrenime başlamıştır. 31 Ağustos 1943'te Gaziantep Erkek Sanat Enstitüsünde Tarih-Coğrafya öğretmeni olarak görevlendirilmiştir. 15 Ağustos 1944'te 1,5 ay hizmet içi eğitim için ikinci kez silâhaltına alınmıştır. 25 Ağustos 1960'ta Kütahya Erkek Sanat Enstitüsü Tarih-Coğrafya öğretmenliğine getirilmiştir. 1945'te Nezihe hanımla evlenmiştir.

1961 Anayasasının yürürlüğe girmesinden sonra TBMM I.(XII) Dönemi için 15 Ekim 1961'de yapılacak olan seçimlere Y.T.P.(Yeni Türkiye Partisi) adayı olarak katılmıştır. Seçimlerde Y.T.P. Cumhuriyet Senatosu Tunceli Üyeliğine seçilmiştir[232].

Çok faal ve Çalışkan bir insandır. Bu özelliklerini senatoya da taşımıştır. 28 Ekim 1961'de yapılan ilk Başkanlık Divanı seçiminde Kâtip üye olarak seçilmiş, bir toplantı yılı bu görevini sürdürmüştür[233].

24 Şubat 1963 tarihli Milliyet gazetesinin haberine göre meclis danışma bürosu memurları ve PTT memurları arasında anket yapılmıştır. Buna göre Mehmet Ali Demir en fazla mektup alan senatör seçilirken en çok ziyaretçi kabul eden ikinci senatör olmuştur[234]. 12 Mart 1965 tarihli Milliyet gazetesinin haberine göre Mehmet Ali Demir senatoda kanun teklif etme şampiyonu olmuştur[235].

12 Haziran 1965 tarihli Milliyet gazetesinin haberine göre meclislerin en faal milletvekili Mehmet Ali Demir'dir[236]. 10 Ekim 1965 Genel Seçimlerinden sonra partisinden ayrılmış, 12 Nisan 1966'da ise A.P.'ye katılmıştır[237]. Cumhuriyet Senatosu 3'te 1 yenileme seçimleri için çekilen kur'a AP Tunceli Senatörü Mehmet Ali Demir'e de denk gelmiştir. 5 Haziran 1966'da yapılan seçimlere katılan Demir seçilememiştir[238].

31 Ağustos 1966'da Ankara Erkek Sanat Enstitüsü Tarih-Coğrafya öğretmenliğine, 22 Ekim 1966'da ise Kavaklıdere Kız Enstitüsüne atanmıştır. 30 Temmuz 1967'de emekli olmuştur. 30 Mayıs 1970'te Yem Sanayi T.A.Ş Yönetim Kurulu Üyeliğine getirilmiş, 30 Kasım 1970'te Gaziosman Paşa Kız Enstitüsü adını

---

[232] Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi(Cumhuriyet Senatosu Üyelerinin Özgeçmişleri),* C. I(1961-1964), s. 483-484; *Tunceli Postası*, 3 Kasım 1961.
[233]Fahri Çoker, *Türk Parlamento Tarihi,* C. I, s. 483-484.
[234] *Milliyet,* 24 Şubat 1963.
[235] *Milliyet,* 12 Mart 1965.
[236] *Milliyet,* 12 Haziran 1965.
[237] C.S.T.D. , D. I, C. XXXV, T. V, B. LXVI, s. 672.
[238] *Milliyet,* 31 Mart 1966.

alan okulda öğretmenliğe geri dönmüş, 14 Ekim 1974'te ikinci kez emekli olmuştur. 1979-1983 yılları arasında Azot Sanayi T.A.Ş.'de Yönetim Kurulu Üyeliği yapmıştır.

3 çocuğu olmuştur(,Atilla, Mete ve Mehtap).18 Temmuz 1985'te Ankara'da vefat eden Mehmet Ali Demir Cebeci Asri Mezarlığında toprağa verilmiştir.

3 Kasım 1961 tarihli Tunceli Postası gazetesinin haberine gör Mehmet Ali Demir senato başkan kâtibi seçilmiştir[239].

09 Ocak 1962'de doğuda yaşanan kıtlıkla ilgili görüşmede söz alarak Tunceli'nin nakliye, ulaşım vs. ihtiyaçlarını dile getirmiştir[240].

04 Ekim 1962'de Deşt kışlasının cezaevi olarak kullanılıp kullanılmayacağına dair sorusuna Adalet ve Bayındırlık bakanları cevap vermiştir([241].

09 Nisan 1963'te 1963 ve 1964 yıllarında Tunceli'de yapılan ve yapılması planlanan yatırımlarla ilgili yazılı sorusuna İmar ve İskân Bakanı Kerim Gökay, Ulaştırma Bakanı Rıfat Öçten, Gümrük ve Tekel Bakanı Orhan Öztrak ve Basın Yayın ve Turizm Bakanı Celal Tevfik Karasapan cevap vermiştir. Bu cevaplardan çok değerli bilgilere ulaşılmaktadır[242].

16 Nisan 1963'te 1963 ve 1964 yıllarında Tunceli'de yapılan ve yapılması planlanan yatırımlarla ilgili yazılı soru önergesine Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Ekrem Alican cevap vermiştir. Bayındırlık, eğitim, enerji gibi alanlarda yapılacak yatırımların bir listesini sunmuştur[243].

18 Nisan 1963'te 1963 ve 1964'te Tunceli'de planlanan yatırımlarla ilgili soru önergesine Çalışma Bakanı Bülent Ecevit ve Tarım Bakanı M. İzmen cevap vermiştir. Bülent Ecevit Tunceli ile ilgili bir yatırım planları olmadığını açıklarken Tarım Bakanı yatırımlarla ilgili detaylı bir liste vermiştir[244].

14 Mayıs 1963'te Bayındırlık, Maliye ve Ticaret Bakanları Mehmet Ali Demir'in verdiği soru önergesine cevap vererek 1963 ve 1964 yıllarında Tunceli'de yapılan ve yapılması planlanan yatırımları açıklamışlardır[245].

---

[239] *Tunceli Postası,* 3 Kasım 1961.
[240] *C.S.T.D.* , D. I, C. I, T. I, B. XXV, s. 306.
[241] *C.S.T.D.* , D. I, C. V, T. I, B. LXXXIX, s.367-368.
[242] *C.S.T.D.* , D. I, C. X, T. II, B. LVI, s. 573-577.
[243] *C.S.T.D.* , D. I, C. XI, T.II, B. LIX, s. 46-48.
[244] *C.S.T.D.* , D. I, C. XI, T. II, B. LX, s. 91-95.
[245] *C.S.T.D.* , D. I, C. XI, T. II, B. LXIII, s. 185-189.

18 Haziran 1963'te Bayındırlık Bakanına D.S.İ. 9. Bölge Müdürlüğü ile ilgili soru önergesi vermiş ve bakan bu önergeyi cevaplandırmıştır. 9. Bölge Müdürlüğünde yolsuzluk yapıldığını iddia etmiştir ve bu konuda bakanla tartışmıştır[246].

20 Haziran 1963'te Milli Eğitim Bakanlığına verdiği yazılı soru önergesine bakan cevap vermiştir. 1963 ve 1964 yıllarında Tunceli'de yapmayı planladıkları yatırımları açıklamıştır[247].

19 Ağustos 1963'te İçişleri Bakanlığına verdiği yazılı soru önergesine İçişleri Bakanı cevap vermiş ve 1963 ve 1964 yıllarında yapılacak yatırımları açıklamıştır[248].

06 Şubat 1964'te Bayındırlık Bakanlığı Bütçesi münasebetiyle yapılan görüşmelerde söz alarak Tunceli ve ilçelerinin devlet yolu ağından çıkarılmasından duyduğu üzüntüyü belirtmiştir[249].

09 Şubat 1964'te İmar ve İskân Bakanlığı Bütçesi münasebetiyle yapılan görüşmelerde Y.T.P. grubu adına söz almış ve 1938'de Tunceli'den İç ve Batı Anadolu'ya zorunlu göçe tabi tutulanların 1946'da alınan bir kararla eski yerlerine geri dönmelerine izin verildiğini, dönenlerin bir meskene kavuşturulmadığını, arazilerini geri alamadıklarını belirtmiştir. Bu durumda 2 binden fazla insan olduğunu ve mağduriyetlerinin giderilmesi gerektiğini söylemiştir[250].

11 Mayıs 1965'te Çalışma Bakanlığı Bütçesi münasebetiyle yapılan görüşmelerde söz alarak Keban Barajı dolayısıyla 170 köyün su altında kalacağını ve bunlara ödenecek istimlak parasının uzun süreceğini bundan dolayı bu bölgedeki insanlara ve az gelişmiş bölgelerdeki insanlara Avrupa'ya işçi olarak gitme konusunda öncelik verilmesinin mümkün olup olmadığını sormuş ve Bakan İhsan Sabri Çağlayangil bunun uygun olduğunu belirtmiştir[251].

13 Mayıs 1965'te mecliste söz alarak Tunceli'de memurların yarısının 1938'de yapılan kışlalarda halkın bir çoğununda mağaralarda yaşadığını, Tunceli'deki mahrumiyetin giderilmesi için hükümetin çalışma yapmasını istemiştir[252].

---

[246] *C.S.T.D.* , D. I, C. XI, T. II, B. LXXVI, s. 621-634.
[247] *C.S.T.D.* , D. I, C. XII, T. II, B. LXXVIII, s. 51-52.
[248] *C.S.T.D.* , D. I, C. XIII, T. III, B. XCVIII, s. 818-820.
[249] *C.S.T.D.* , D. I, C. XVIII, T. III, B. XIX, s. 565.
[250] *C.S.T.D.* , D. I, C. XVIII, T. III, B. XLVII, s. 974.
[251] *C.S.T.D.* , D. I, C. XXVII, T. IV, B. LXXXII, s. 591.
[252] *C.S.T.D.* , D. I, C. XXVII, T. IV, B. LXXXIV, s. 715.

24 Kasım 1965'te Elazığ milletvekili Nurettin Ardıçoğlu ve 19 arkadaşıyla birlikte Elazığ'da Fırat Teknik Üniversitesi adı ile bir üniversite kurumasına dair bir kanun teklifi vermiştir[253].

8 Aralık 1965'te Başbakanın cevaplandırması için sözlü soru önergesi vermiştir. Buna göre Az gelişmiş bölgelerde(özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde) ayrı bir kalkınma planı hazırlanıp hazırlanmadığını, bu bölgelerin gelişmiş bölgeler seviyesine getirmek için hükümetin ne düşündüğünü sormuştur. Sorusu başbakan tarafından cevaplandırılmıştır. Bu cevapta 1960'tan itibaren planlı yatırıma geçildiğini bundan dolayı ayrı bir doğu planına gerek olmadığını ve hükümet olarak doğu bölgesinin yatırımlarının toplam yatırımlar içindeki payının her yıl düzenli olarak artırıldığını söylemiştir[254].

Mehmet Ali Demir çeşitli bakanların cevaplandırması için 24 soru önergesi vermiştir[255].

Bir defada 37 kanun teklifi vermiş, bunları 17'si kanunlaşmıştır[256].

17 Ocak 1966'da Munzur Nehri üzerinde yapılması düşünülen hidro-elektrik santrali ve Tunceli'deki sulama tesisatına dair soru önergesi vermiştir[257].

09 Mart 1966'da İçişleri Bakanına Tunceli'deki karakol binalarıyla ilgili yazılı soru önergesi vermiştir. Bakan bu önergeyi cevaplandırmıştır[258].

24 Temmuz 1971'de Halkın Sesi gazetesi eski Senatör Mehmet Ali Demir'in Mazgirt ile Kızılkale Köyü arasındaki yolun yapımı için Tunceli'ye geldiğini yazmıştır[259].

31 Aralık 1971'de eski Senatör Mehmet Ali Demir halka hitaben yeni yıl mesajı yayınlamıştır[260].

2.2.22.2. Aslan Bora(10. ve 11. Dönem Tunceli Milletvekili, 2. Dönem Cumhuriyet Senatosu Tunceli Üyesi)

Daha önce milletvekilliği de yapan Aslan Bora hakkında tekrar bilgi verilmeye gerek görülmedi.

---

[253] *C.S.T.D.* , D. II, C. I, T. I, B. XIV, s. 382.
[254] *BCA*, 030.01.53.320.11 8 Aralık 1965.
[255] *Milliyet*, 13 Ocak 1966.
[256] *Milliyet*, 17 Ocak 1966.
[257] *C.S.T.D.* , D. V, C. XXI, T. V, B. XXXV, s. 724.
[258] *C.S.T.D.* , D. I, C. XXXV, T. V, B. LVII, s.
[259] *Halkın Sesi*, 24 Temmuz 1971.
[260] *Halkı Sesi*, 31 Aralık 1971.

1973 Tunceli İl Yıllığı'nda TBMM' ye Tunceli'den seçilen milletvekilleri ve senatörler tablo halinde verilmiştir[261]:

Tablo 2.1. 1973 Tunceli İl Yıllığı'na Göre 1973 Yılına Kadarki Tunceli Milletvekilleri.

Adı Soyadı	Öğrenimi	Dönemi
Abdulhak Gençtürk	Rüştiye	1.Dönem Dersim
Diyap Ağa Yıldırım	----------	1.Dönem Dersim
Hasan Hayri Kanko	Süvari Binbaşı	1.ve 4.Dönem Dersim
Mustafa Ağa Öztürk	----------	1.Dönem Dersim
Mustafa Zeki Saltuk	Harp Okulu	1.Dönem Dersim
Remzi Tan	Harbiye	1.Dönem Dersim
Ahmet Şükrü	Özel	2.Dönem Dersim
Feridun Fikri Düşünsel	Paris Hukuk Fak.	2.Dönem Dersim
Haydar Rüştü Öktem	Hukuk	6. Dönem Tunceli
Abdurrahman Sami Erkmen	Harp Akademisi	6. Dönem Tunceli
Mithat Yenel	Hukuk	6. Dönem Tunceli
Necmettin Sahir Sılan	Hukuk	7.ve 8. Dönem Tunceli
Hasan Üçöz	Lise	7. Dönem Tunceli
Mahmut Tan	İlkokul	8. Dönem Tunceli
Hıdır Aydın	İlkokul	9. ve 11. Dönem Tunceli
Hasan Remzi Kulu	İlkokul	9. Dönem Tunceli
Aslan Bora	Harp Akademisi	10.ve 11. Dönem Tunceli Milletvekili, 1961 Kurucu Meclis Tunceli üyesi, 1966-1974 Cumhuriyet Senatosu Tunceli Üyesi
Bahri Turgut Okaygün	Hukuk 2'den terk	10. Dönem Tunceli
Fethi Ülkü	Gazi Eğt.Enst. Mez.	10. ve 11. Dönem Tunceli
Vahap Kışoğlu	Edebiyat Fak. Mez.	12. Dönem Tunceli
Kenan Aral	Hukuk	13. ve 14. Dönem Tunceli
Hasan Ünlü	Hukuk	12. Dönem Tunceli
Hüseyin Yenipınar	Gazi Eğt.Enst. Mez	13. Dönem Tunceli
Mehmet Ali Demir	Gazi Eğt.Enst. Mez	1961-66 Cumhuriyet Senatosu Tunceli Üyesi

2.3. Tek Parti Döneminde Tunceli'deki CHP Teşkilatları ve Faaliyetleri

Tunceli daima sol görüşü benimsemiş insanların şehri olmuştur. Solun kalelerinden biri olarak bilinmektedir. Son dönemlerdeki siyasi oluşumdan önce

[261] 19*73 Tunceli İl Yıllığı*, s.217.

CHP'nin yılmaz savunucularından olan bir ildir. CHP adeta Tunceli ile bütünleşmiştir. Tek parti iktidarından beri CHP bölgede çok güçlü bir teşkilatlanmaya sahiptir. Özellikle tek parti iktidarı zamanında ilin hemen hemen tüm aristokratları, bürokratları, burjuvaları, aydınları, feodalleri partinin kadrosundadır. Bundan dolayı ilde yapılan kongreler her zaman çekişmeli geçmiştir.

2.3.1. İl ve İlçe Kongreleri

CHP İlçe Başkanı Halis Güven 4 Aralık 1942'de Genel Sekreterliğe bir telgraf çekerek Pülümür'de 3 bucak, 34 Ocak, 767 kayıtlı üye ve kongrelere katılan 657 üye olduğunu, ertelenen kongre olmadığını belirtmiştir[262]. CHP Pülümür İlçe İdare Kurulu Başkan Vekili Rıza Aydın 6 Aralık 1942'de Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda ocak, nahiye ve ilçe idare heyetlerine 126 kişinin seçildiğini ve bunların geçen yıl seçilenlerden ibaret olduğunu, bu yıl idare heyetlerine yeniden seçilen olmadığını belirtmiştir [263] . CHP Pülümür İlçe Başkanı Halis Güven 7 Ocak 1943'te genel Sekreterliğe yazı yazarak 26 Ekim 1942'de yapılan ilçe kongresinde İlçe İdare Kurulu Başkanlığına Halis Güven'in, üyeliklere ise Rıza Aydın, Rıza Özen, Mustafa Dal ve Hüseyin Aksakal'ın yeniden seçildiğini, yedek üyeliklere ise Fehmi Esen, Cemal Erdoğan, Hüseyin Alkış, Hüseyin Fırat ve Hakkı Kahraman'ın seçildiğini belirtmiştir.[264] I. Büro Şefliği Genel Sekreterliğe gönderdiği 22 Ocak 1944 tarihli yazıda 1944 yılında yapılan kongrede Pülümür İlçe İdare Kurulu başkan ve üyeliklerine yeniden seçilenlerin adları liste halinde verilmiştir. Tüccar Halis Güven başkanlığa seçilirken, üyeliklere Müteahhit Rıza Aydın, Çiftçi Hüseyin Aksakal, Kasap Hakkı Kahraman, Çiftçi Fehmi Esen seçilmiştir. Hakkı Kahraman ve Fehmi Esen ilk kez seçilmiştir[265]. Rıza Özen, Ali Rıza Anuk, Mustafa Dal, Hüseyin Alkış ve Hüseyin Fırat yedek üyeliğe seçilmiştir[266].

---

[262] *BCA* 490.01.263.1048.1. s.63.
[263] *BCA* 490.01.263.1048.1. s.61.
[264] *BCA* 490.01.263.1048.1. s.60.
[265] *BCA* 490.01.263.1048.1. s.54, 58, *BCA* 490.01.238.115.2. s.28.
[266] *BCA* 490.01.263.1048.1. s.39.

Tablo 2.2. 1946 yılında yapılan CHP Pülümür İlçe Kongresinde İdare Kurulu Başkanlığına Tüccar Halis Güven seçilmiştir[267] İdare Kurulu üyeliğine seçilenler ise şu şekildedir[268]:

Asil Üyeler	Mesleği	Partideki Görevi	İdare Kuruluna İlk Kez veya Yeniden Atandığı	Yedek Üyeler	Mesleği	İdare Kuruluna İlk Kez veya Yeniden Atandığı
Halis Güven	Tüccar	Başkan	Yeniden	Hüseyin Alkış	Çiftçi	İlk Kez
Rıza Aydın	Tüccar	Üye	Yeniden	Rıza Anık	Çftçi	İlk Kez
Yaşar Sabri Esen	Tahrirat Kâtipliğinden Emekli	Üye	Yeniden	Fehmi Esen	Kahveci	İlk Kez
Hüseyin Aksakal	Çiftçi	Üye	Yeniden	Mustafa Dal	Çiftçi	İlk Kez
Hakkı Kahraman	Kasap	Üye	Yeniden	Niyazi Öztürk	Tüccar	İlk Kez
Şükrü Erdem	Özel İdare Memurluğundan Emekli	Üye	İlk Kez	Hüseyin Coşkun	Çiftçi	İlk Kez
Rıza Özen	Tüccar	Üye	İlk Kez	Hıdır Oğuz	Çiftçi	İlk Kez

1946 Yılında yapılan Kongrede CHP Tunceli İl İdare Kuruluna Ali Aras, Kekil İçten, Hasan Moğultay, Hasan Yıldırım, Halit Akbay ve Hüseyin Olcayto seçilmiştir[269]. Ali Aras İl İdare Kurulu Başkanı Seçilmiştir[270]. Seçime 163 kişi katılmıştır[271]. 1947 yılında Tunceli'de ilçe kongreleri yapılmıştır. Kongreler Ekim'de başlayıp Aralığa kadar sürmüştür. 4 Ekim'de Pülümür, 8 Ekim'de Nazımiye, 28 Ekim'de Pertek, 3

[267] *BCA* 490.01.191.760.1. s.111, 145.
[268] *BCA* 490.01.191.760.1. s.144.
[269] *BCA* 490.01.191.760.1. s.133.
[270] *BCA* 490.01.191.760.1. s.36.
[271] *BCA* 490.01.191.760.1. s.137-142.

Kasım'da Mazgirt, 14 Kasım'da Çemişgezek, 19 Kasım'da Hozat ve 18 Aralık'ta Ovacık ilçesinde kongre yapılmıştır[272].

Tablo 2.3. 1947 yılında Tunceli CHP Kongresinde İl İdare Kuruluna seçilenler aşağıda verilmiştir[273]:

Adı Soyadı	Mesleği	Partideki Görevi	Yeniden veya İlk Seçilmesi
Ali Aras	Dilekçeci	Başkan	Yeniden
Fahri Erdoğan	Tüccar	Üye	İlk Kez
Hasan Yıldırım	Tüccar	Üye	Yeniden
Halit Akbay	Fırıncı	Üye	İlk Kez
Hasan Derviş Celasun	Kunduracı	Üye	Yeniden
Ali Demirel	Terzi	Üye	İlk Kez
Kazım Atik	Ustabaşı	Üye	İlk Kez
Gülabi Düzgün	Tüccar	Üye	İlk Kez
Kekil İçten	Bakkal	Üye	İlk Kez

Elazığ Bölgesi Müfettişi Sadık Tahsin Ersal 7 Nisan 1947'de Genel Sekreterliğe yazdığı yazıda Tunceli il merkezi yapılan Kalan kasabası ilçe kurulu olarak görev görenlerin il kurulu olarak iş görmesini istemiştir. İl merkezi yapılan bu kasabada parti teşkilatına kayıtlı 21, Pah Bucağında 15, Türüşmek'te 5, Tüllük Bucağında 26, Çihik Bucağında 6 üye olduğunu, belirtmiştir[274]. 5 Temmuz 1947'de Kalan'da yapılan CHP ilçe İdare Kurulu toplantısı 60 üye ve Milletvekili Mahmut Tan'ın katılımı ile yapılmıştır. Bu toplantıda İl İdare Kurulu Müteşebbis Heyeti oluşturulmuştur. Bu heyete Ali Aras, Halit Akbay, Abbas Atik, Hüseyin Olcayto, Hasan Moğultay, Hasan Yıldırım, Ali Demirel, Hasan Calason, Hüseyin Yeşil seçilmiştir[275]. 25 Eylül 1949 tarihinde yapılan CHP Tunceli Kongresince seçilen Tunceli İl İdare Kurulu yönetimi şu şekilde olmuştur[276]:

[272] *BCA* 490.01.191.760.1. s.71.
[273] *BCA* 490.01.191.760.1. s.11.
[274] *BCA* 490.01.191.760.1. s.123.
[275] *BCA* 490.01.191.760.1. s.117.
[276] *BCA* 490.01.191.760.1. s.19.

Tablo 2.4. 25 Ekim 1949'da Tunceli İl Kongresince Seçilen Tunceli İl İdare Kurulu

Asil Üyeler	**Mesleği**	**Partideki Görevi**	**İdare Kuruluna İlk Kez veya Yeniden Atandığı**	**Yedek Üyeler**	**Mesleği**	**İdare Kuruluna İlk Kez veya Yeniden Atandığı**
Ali Aras	Arzuhalci	Başkan	Yeniden	Ali Demirel	Terzi	Yeniden
Kekil İçten	Tüccar	Üye	Yeniden	Hasan Yıldız	Bakkal	İlk Kez
Hasan Moğultay	Tüccar	Üye	Yeniden	Ali Anbar	Tüccar	İlk Kez
Hasan Yıldırım	Tüccar	Üye	Yeniden	Halit Akbay	Kahveci	Yeniden
Gülabi Düzgün	Bakkal	Üye	Yeniden	Şakir Cömert	Fırıncı	İlk Kez
Hüseyin Olcayto	Tüccar	Üye	Yeniden	Memet Oğuz	Fırıncı	İlk Kez
Kazım Atik	Müteahhit	Üye	Yeniden	Asım Özdemir	Otelci	İlk Kez
Münir Çevik	Arzuhalci	Üye	Yeniden	Kamer Yüksel	Bakkal	İlk Kez
Fahri Erdoğan	Tüccar	Üye	İlk Kez	Hasan Turan	Çiftçi	İlk Kez

25 Eylül 1949 tarihinde toplanan Tunceli İl Kongresi 1950 kurultayına katılacak delegeleri de seçmiştir. Sabahattin Balcı(Çemişgezek), Zülfü Yolga(Pertek), Ali Yıldırım(Mazgirt), Halis Güven(Pülümür), Hıdır Aydın(Nazımiye) delege seçilmiştir[277].

1946 yılında Hozat CHP İlçe İdare Kurulu Başkanlığına Tüccar, Belediye Meclis üyesi ve Türk Hava Kurumu İlçe Başkan Yardımcısı da olan Besim Apaydın seçilmiştir[278]. Hozat İlçe İdare Kurulu Başkanlığının tuttuğu tutanakta 28 Haziran 1946'da Bölge Müfettişi Muzaffer Akpınar'ın huzurunda halkevinde yapılan toplantıda başkan olarak Naim Gençay'ın seçildiğini ancak Gençay'ın o tarihten beri Arapkir'de

[277] *BCA* 490.01.191.758.2. s.22.
[278] *BCA* 490.01.191.760.1. s.111.

bulunması hasebiyle 12 Temmuz 1946'da halkevi binasında yapılan seçimde Besim Apaydın ve Vahap Akgün'ün eşit oy alması üzerine kura çekilmesine karar verildiği, çekilen kura sonunda Besim Apaydın'ın başkan olduğu belirtilmiştir[279].

Tablo 2.5. 1945 ve 47 yıllarında yapılan kongrelerde ilçe idare kurulu şu şekilde oluşmuştur[280]

Asil Üyeler	**Mesleği**	**İdaredeki Görevi**	**Yedek Üyeler**	**Mesleği**
Besim Apaydın	Tüccar	Başkan	Salih Kaya Akdemiz	Dilekçeci
Naim Gençay	Tüccar	Üye	Hıdır Aydın	Terzi
Ziya Öztürk	Terzi	Üye	Şükrü Azimma	Emekli
Hıdır Karakaş	Kunduracı	Üye	Mahmt Özdemir	Çilingir
Vahap Akgün	Kunduracı	Üye	Ramazan İnce	Çiftçi
İhsan Gürel	Müteahhit	Üye	Aziz Akgün	Demirci
Nuri Aydın	Terzi	Muhasip	Ali Murat Gürbüz	Kasap

17 Ocak1948 yılında Hozat Halkevinde yapılan CHP Hozat İlçe kongresinde asil üyeliklere Besim Apaydın, Salih Kaya Akdemiz, Vahap Akgün, Nuri Aydın, Ali Murat Gürbüz, Ziya Öztürk, Sabri Güzel seçilirken yedek üyeliklere Aziz Akgün, Sabri Apaydın, Naim Gençay, İhsan Gürel, Mustafa Yurtseven, Süleyman Dinçer, Rıza Çelik seçilmiştir[281].

Malatya Bölgesi Müfettişi ve Balıkesir Milletvekili Muzaffer Akpınar 2 Eylül 1946'da Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda Tunceli ilçelerini dolaşıp teşkilat oluşturduğunu, Nazımiye'de de İlçe İdare Heyeti oluşturduğunu, belirterek bu heyetin Genel Sekreterlikçe onaylanmasını istemiştir[282].

[279] *BCA* 490.01.263.1048.1. s.44.
[280] *BCA* 490.01.191.760.1. s.132.
[281] *BCA* 490.01.191.760.1. s.103.
[282] *BCA* 490.01.263.1048.1. s.40.

Tablo 2.6. Malatya Bölgesi Müfettişi ve Balıkesir Milletvekili Muzaffer Akpınar'ın oluşturduğu 2 Eylül 1946'da Adlarını Genele Sekreterliğe Gönderdiği Nazımiye İlçe İdare Kurulu

Adı Soyadı	Mesleği	Ücretsiz İşleri
Hıdır Aydın	Tüccar	Halkodası Muhasibi
Hıdır İnanç	Tüccar	Belediye Üyesi
Rıza Atik	Tüccar	Belediye Encümen Üyesi
Dursun Benzer	Tüccar	
Bekir Kaya	Tüücar	Belediye ve Halkodası Üyesi

Genel Sekreterlik 20 Eylül 1946'da Elazığ Bölgesi Müfettişi ve Bursa Milletvekili Sadık Tahsin Arsal'a gönderdiği yazıda bir önceki müfettiş Muzaffer Akpınar tarafından Nazımiye'de parti teşkilatı kurulması hakkında verdiği teklifin Genel İdare Kurulunun 12 Eylül 1946'da yaptığı toplantıda kabul edildiğini, seçilecek başkanın ayrıca onaylanacağını, bildirmiştir[283]. 1946'da Nazımiye İlçe idare Kurulu seçimlerinde Hıdır Aydın başkanlığa seçilirken, üyeliklere de Baki Kaya, Rıza Atik, Tursun Benzer ve Hıdır İnanç seçilmiştir[284]. 28 Ocak 1948'de CHP Genel Sekreterliği Nazımiye İlçe İdare Kuruluna 100 lira yardım göndermiştir[285].

Tablo 2.7.1946'da Çemişgezek'te yapılan ilçe idare kurulu seçiminde seçilen üyeler şu şekildedir[286]:

Asil Üyeler	Mesleği	Partideki Görevi	İlk Kez veya Yeniden Atandığı	Yedek Üyeler	Mesleği
Sebahattin Balcı	Tüccar	Başkan	Yeniden	Mehmet Metin	Tüccar
Ahmet Erbil	Tüccar	Üye	İlk Kez	Mehmet Yegen	Tüccar
Hakkı Başkan	Yemenici	Üye	Yeniden	Mehmet Lale	Yemenici
Burhan Balcıoğlu	Emekli	Üye	Yeniden	Turan Akın	Tüccar
Hıfzı Saraçoğlu	Çiftçi	Üye	Yeniden	Zülkarnin Balcı	Tüccar

[283] *BCA* 490.01.263.1048.1. s.37.
[284] *BCA* 490.01.191.760.1. s.214.
[285] *BCA* 490.01.191.760.1. s.72.
[286] *BCA* 490.01.191.760.1. s.199-200.

1946 Yılında Ovacık'ta yapılan ilçe idare kurulu seçiminde kazananlar 30 Ocak 1946 tarihli belgede tablo halinde verilmiştir[287].

Tablo 2.8. 1946 Yılında Ovacık'ta Yapılan Seçimde İlçe İdare Kuruluna Seçilenler

Asil Üyeler	Mesleği	Partideki Görevi	Yedek Üyeler	Mesleği
Haydar Sunar	Serbest	Başkan	Mehmet Yavuzer	Serbest
Necip Yılmaz	Berber	Üye	Munzur Tokmak	Reçber
Mustafa Kılıç	Manifaturacı	Üye	Veli Yerlikaya	Reçber
Hıdır Aydın	Manifaturacı	Üye	Hüseyin Ağca	Reçber
Derviş Yerlikaya	Reçber	Üye	Ali Akyay	Manifaturacı

1946'da Mazgirt İlçe İdare Kurulu başkanlığına Emekli Zabıt Kâtibi Halil Korkmaz seçilirken, üyeliklere Dilekçeci Zekayi Öz, Tüccar Ahmet Yüksel, Çiftçi Hasan Ertürk ve Nalbant Hasan Okutan seçilmiştir[288]. Yedek üyeliklere ise Şekerci Ali Ersoy, Demirci Mustafa Kantar, Dilekçeci Ali Seyrek, Tüccar Şevki Akyıldız ve Berber Hasan Sönmez seçilmiştir[289]. Genel Sekreterlik 21 Ocak 1950'de İl başkanlığına gönderdiği yazıda Mazgirt'te yirmi tane ocak ve semt ocağı açılacağını bu ocaklar için eşya ve kırtasiye malzemesi gönderilmesi istenmiştir[290].

29 Temmuz 1946'da Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda 30 Temmuz'da Pertek İlçe İdare Kurulunun toplandığını ve 36'sı bayan olmak üzere 236 üyenin partiye kaydedildiğini belirtmiştir[291]. 1949'da yapılan Pertek ilçe kongresinde Emekli Kaymakam Zülfü Yolga başkan seçilirken üyeliklere ise belediye ve halkevi başkanı Zeki Söylemez, Çiftçi İbrahim Civelek, Tüccar Memet Erdem, Çiftçi Osman Kesici, İl Daimi Encümen Üyesi Şevket Atalay, Emekli Öğretmen Hayri Özdal, Marangoz Mahmut Ertürk, Tavsiyeci Emin Önal seçilmiştir[292].

[287] *BCA* 490.01.191.760.1. s.225.
[288] *BCA* 490.01.191.760.1. s.27.
[289] *BCA* 490.01.191.760.1. s.34.
[290] *BCA* 490.01.191.759.1. s. 29.
[291] *BCA* 490.01.263.1048.1. s.30.
[292] *BCA* 490.01.191.760.1. s.15.

2.3.2. Tunceli'de CHP Karşıtı Faaliyetler

1923-50 arasında tek parti olarak ülkeyi yöneten CHP dönemin sonlarına doğru kurulan DP muhalefetinden çekinmiştir. O ana kadar kendini rakipsiz, yenilmez, Devletin hâkimi ve sahibi olarak gören CHP, güçlü bir halk desteğiyle faaliyete başlayan DP'lilerin teşkilat kurmalarından çok rahatsız olmuştur. Bu durum Tunceli ve ilçelerindeki CHP teşkilatlarında da belirgin bir biçimde hissedilmiştir. DP teşkilatlarının faaliyetlerinin Genel Sekreterliğe sürekli rapor eden CHP Tunceli il ve ilçe idare kurulları DP teşkilatlanmaları karşısında yardım ve talimat beklemişlerdir. Konuya ildeki yönetimlerden daha itidalli bir biçimde yaklaşan CHP Genel Sekreterliği bölgeye müfettişler göndermiş, onların yazacağı raporlara göre hareket etmiştir. Bu raporlarda DP teşkilatlarının çok güçsüz olduğu, uyanık CHP'lilerin bu teşkilatları dağıtacağına güvenlerinin tam olduğunu, CHP'nin il ve ilçedeki bütün elit, aydın ve bürokratlarını kadrosunda katığını, DP'nin sıradan, siyaseti bilmeyen insanlarla CHP karşısında duramayacağı belirtilmiştir. Ancak gerçeği göremeyen müfettişlerin, kendilerini olduğundan daha güçlü, rakibi ise olduğundan daha güçsüz göstermeleri üzerine CHP Genel Sekreterliği çok fazla tedbir alma gereği duymamıştır. Yöresel imkânlarla DP'yi alt etmeye çalışmıştır. Ancak CHP seçimlerde çok büyük bir hezimete uğrayarak iki milletvekilliğini de DP'ye kaptırmışlardır.

Tunceli CHP İl Başkanlığı 14 Ekim 1947'de Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda DP Elazığ Başkanı Bahri Turgut'un Tunceli merkezine gelerek bazı kimselerle temasa geçtiğini, DP şubesini açana on beş bin lira verileceğini, yakında DP'nin kazanacağını söylediğini, bu konunun takip edildiğini belirtmiştir[293]. CHP İl Başkanı Ali Aras 7 Aralık 1947'de Genel Sekreterliğe yazı yazarak DP Müfettişinin Tunceli merkez ve ilçelerinin gezerek parti kurmakta olduğunu, Kalan'da birkaç kişi bulduğunu ancak idare heyeti kuramadığını, Mazgirt'e gittiklerini, oradan diğer ilçelere geçeceklerinin öğrendiğini, Pertek'e iki defa uğradıklarını, parti milletvekillerinden birinin gelmesini zorunlu gördüğünü, Vali ile sıkı temasta olduğunu, bizzat ilçelere ve büyük köylere çıkacağını belirtmiştir[294]. Genel Sekreterlik Malatya Bölgesi Müfettişi ve Samsun Milletvekili Naşit Fırat'a 20 Temmuz 1948'de bir yazı yazarak, Tunceli İl Başkanından karşı partinin Kalan'da faaliyete geçtiğine dair bir yazı alındığını, bu

[293] *BCA* 490.01.217.674.2. s.17.
[294] *BCA* 490.01.217.674.2. s.13.

konuyla ilgilenilmesinin bildirmiştir[295]. Malatya Bölgesi Müfettişi ve Samsun Milletvekili Naşit Fırat 31 Temmuz 1948'de İl Başkanı Ali Aras'a bir yazı yazarak 25 Temmuz'da Kalan'a geldiğini, iki gün kaldığını, idare kurulundakilerle görüştüğünü, ilçelere gitmediğini, DP'nin il merkezinde kurulamadığını gördüğünü, Kalan ve ilçelerde karşı partinin ne gibi çalışmaları olduğunun bildirilmesini, teşkilat olmayan ilçe, bucak ve köylerde teşkilat kurarak karşı propaganda yapılmasını istemiştir[296]. Müfettişin 29 Eylül 1949'da Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda Tunceli'de DP'nin sadece Nazımiye merkezinde kurulduğunu, bunun dışındaki diğer ilçelerde kurulamadığının anlaşıldığını ancak ilçelere gidemediğinden durumun ne olduğunu tam olarak göremediğini belirtmiştir[297]. CHP İl Başkanı Fahri Erdoğan Genel Sekreterliğe 24 Ekim 1949'da bir yazı yazarak Hozat ve Pertek'te Ekim ayı içinde Elazığ DP Başkanı Avukat Ömer Sanaç tarafından DP teşkilatları açıldığını, bu teşkilatların aynı ilçelerin bucak ve köylerinde de açılacağını, DP'nin Tunceli'de gelişmemesi için her türlü tedbiri aldıklarını, DP'ye girenleri fikirlerinden döndürmek için partili ya da partiye yakın nüfuz sahibi kişilerle temasa geçildiğini belirtmiştir[298]. Ağrı Milletvekili ve Tunceli-Bingöl Bölgesi Müfettişi Müşak Aktan 26 Ekim 1949'da Genel Sekreterliğe yazdığı yazıda Mazgirt İlçesi ve Çarsancak Bucağında DP teşkilatlarının kurulduğunu, DP İlçe Başkanının İhsan Üstündağ adında emekli bir memurun olduğunu, idare kurulu üyelerinin dışında partiye üye kaydedemeyen kurulan bu teşkilatların yaşamayacağını, partililere bu teşkilatları köreltmeleri talimatını verdiğini belirtmiştir[299]. CHP İl Başkanı Fahri Erdoğan 2 Aralık 1949'da Genel Sekreterliğe bir yazı yazarak, 2 Aralık günü Elazığ DP İl Başkanı Ömer Sanaç ve beraberinde getirdikleri birkaç DP'li arkadaşlarıyla il merkezinde resmen DP'yi kurduklarını, çarşı önündeki meydanda partileri adına bazı konuşmalar yaptıklarını belirtmiştir[300].

[295] *BCA* 490.01.217.674.2. s.12.
[296] *BCA* 490.01.439.1819.3. s.11.
[297] *BCA* 490.01.439.1819.3. s.14.
[298] *BCA* 490.01.439.1819.3. s.5.
[299] *BCA* 490.01.439.1819.3. s.6.
[300] *BCA* 490.01.439.1819.3. s.3.

2.3.3. Parti Müfettişlerince CHP Genel Sekreterliğine Yazılan Tunceli Teftiş Raporları İle Bu Raporlara Göre Yapılan İşlem ve Uygulamalar

Halkevlerinde olduğu gibi CHP il ve ilçe yönetim kurulları da Genel Sekreterlikçe görevlendirilen bölge müfettişleri tarafından teftiş edilmiştir. Bu teftişler sonucu raporlar tutularak CHP Genel Sekreterliğine gönderilmiştir. Genel Sekreterlik bu raporlara göre kanaat belirtmiştir. Tutulan raporlar il ve ilçe yönetim kurullarıyla ilgili olduğu gibi bölgedeki sosyal hayatla da ilgilidir(Mesela Pülümür'de fesat çıkaran, halkı kullanan bir memur hakkında rapor yazılarak başka bir yere tayininin çıkarılmasının yerinde olacağı belirtilmiştir.). Bundan dolayı CHP Tunceli teftiş raporları büyük önem arz etmektedir. Tüm diğer CHP Katalogu arşiv belgeleri gibi CHP raporları da DP iktidarına kadarki konuları ele almıştır(en geç tarihli CHP belgesi 1951 tarihlidir.).

CHP Erzincan Bölgesi Müfettişi ve Balıkesir Milletvekili Muzaffer Akpınar 17 Temmuz 1942'de Genel Sekreterliğe 14 Temmuz 1942'de hazırladığı raporu sunmuştur. Akpınar raporunda Pülümür'de Nüfus Kâtibi Mustafa Doğan'ın yerli halktan olduğunu ve Ermeni mahsulü olduğunun söylendiğini, köylü üzerinde nüfuzu olduğunu, Hükümette işi olan köylünün buna geldiğini, onlara menfaat karşılığında yardımcı olduğunu, idare amirleriyle partililerin arasını açtığını, eski seyitlerin zihniyetini yaşatmak istediğini, başka bir yere gönderilmesinin ilçenin uyumu bakımından önemli olduğunu belirtmiştir. Bunun dışında ilçede partinin ilkelerini anlayan, ona uyan bir tane idare amirine rastlamadığını, ilçede memurların çok havalı olduğunu, halka yardım etmek istediğini ancak halkın bunu zaaf olarak görmesinden çekindiğini, öğretmenlerin bile havalı olduğunu, halkevlerinde görev almayı bin bir rica ve minnetle kabul ettiklerini, halkevinde çalışırken bunu bir yük gibi gördüklerini, bu bölge partililerinin yılgın, çekingen ve korkuyor olduğunu belirtmiştir[301]. Bunun üzerine Genel Sekreterlik 2 Ekim 1942'de İçişleri Bakanı Recep Peker'e bir yazı yazarak Erzincan Bölgesi Müfettişi ve Balıkesir Milletvekili Muzaffer Akpınar'ın Tunceli Teftişinde İçişleri Bakanlığını ilgilendiren kısmın(Pülümür Nüfus Kâtibi Mustafa Doğan'ın başka bir yere atanmasının gerektiği) bir kopyasının ekte sunulduğunu belirtmiştir[302]. 16 Kasım 1942'de İçişler Bakanlığı, Genel Sekreterliğe cevabi bir yazı yazarak, bulunduğu yerde görev yapması uygun olmayan Pülümür Nüfus Kâtibi

[301] *BCA* 490.01.513.2060.2. s.22.
[302] *BCA* 490.01.513.2060.2. s.20.

Mustafa Doğan'ın Nazımiye Nüfus Kâtipliğine atandığı, Mustafa Doğan'ın bu görevine gitmeyerek 31 Ağustos 1942 tarihinde istifa ettiğinin Tunceli Vali ve Komutanlığına bildirildiğini belirtilmiştir[303].

Genel Sekreterlik Bitlis Milletvekili ve Elazığ bölgesi Müfettişi Muhtar Ertan'ın hazırladığı Tunceli raporunu 18 Temmuz 1944'te II. Büro Şefliğine göndermiştir. 3 Temmuz 1944'te yazılan raporda Jandarmanın yolsuzluğunu azaldığı, memurların görevleriyle daha ilgili olduğunu, Tunceli'de işlenebilecek toprağın halkın ihtiyacını karşılayacak boyutta olmadığını, sefaletin çok olduğunu, köylerin önemli bir kısmında çocukların çoğunun anadan doğma çıplak olduğunu, darı ekmeği, çökelek, dut, ceviz ve yabani meyveleri yediklerini, bu bölge insanlarının bir kısmının fabrika, maden ve inşaatlarda çalıştırılması halinde geriye kalanların daha fazla tarım alanına sahip olacağını, eğitime çok önem verildiğini, birçok köyde yeniden köy okulu yaptırıldığını, bunlardan basit olanlarının köylülerin yaptırdığını, köy enstitülerinden bu yıl mezun olacak 19 öğretmen için arazi istimlâki okul ve lojman inşası işinin aç ve toprağı olmayan bu köylülere çok büyük bir yük getireceğini, 19 enstitülü için lazım olacak 18 binadan altısının önceden yapıldığını, beş tanesinin eski bina olduğunu ve ihtiyacı karşılayacak durumda olmadığını, yedi tanenin de yapılacağını, Bayındırlık Bakanlığının keşfine göre bir okul binası ve bir lojmanın 17700 liraya mal olacağını yedi okulun 123900 liraya mal olacağını, her öğretmen için ortalama elli dekar araziye ihtiyaç olduğunu, bunun istimlâk bedelinin 200-500 lira arasında olduğunu ortalama 350 lira olarak hesaplanırsa 19 öğretmen için 6650 lira harcanacağını, halk çalışacağından masrafların daha düşeceğini ancak malzeme temini ve yolu olmayan köylere naklinin çok büyük bir yekün oluşturacağını, ilin yetmiş bir köy okuluna yardım olarak bütçesinde üç bin lira olduğunu, bu bölgede nüfus yoğunluğunun az olması ve köylerin dağının olmasından dolayı yatılı bölge okullarından faydalanmak gerektiğini, devletin bu tür okulları yaptırması ve enstitü mezunlarının burada ders vermesi halinde çocukların dilinin düzeltilmiş ve ebeveynin telkininden kurtulmuş olacağını belirtmiştir. Müfettiş tarımla ilgili bilgiler de vermiştir. Yetişmekte olan mahsulün çok iyi olduğunu, bazı yerlerde yağmur ve haşeratın zarar verdiğini ancak önemli miktarda olmadığını, hububat fiyatlarının düşük olmasına karşın ziraat aletleri ve kıyafet gibi maddelerin fiyatının orantısız bir biçimde yüksek oluşunun çiftçiyi üzdüğünü, Mazgirt'te geçen yıl 400 ton buğday ve arpanın bitlendiğini, ambar olarak kullanılan binaların bu vasfı

[303] *BCA* 490.01.513.2060.2. s.19.

taşımadığını, kaymakamın birçok kez ofise müracaat ettiğini ancak mahsulün başka bir yere nakledilemediğini, Pertek'te ise 200 ton hububatın bitlendiğini, batıya gönderilenlerin arazilerinin başka yerden gelenlerin aldığını, köylülerin marabalaştıklarını belirtmiştir. Ayrıca Ovacık'ta dispanser ve doktorun, Nazımiye ve Mazgirt'te doktorun olmadığını, sıtma ve diğer salgın hastalıkların verdiği zararın çok olduğu bu bölgeye bir an önce doktor gönderilmesinin gerektiğini, kışın yolların kapanmasından dolayı ise kışın gerekli olacak ilaçların yazdan gönderilmesinin uygun olacağını ayrıca bütün, ilçelerde tekel ürünlerinin olmadığından şikâyet edildiğini, birçok yerde kibrit olmadığını, Mameki'de sigara bulunmadığını belirtmiştir[304].

Sağlık Bakanlığı Genel Sekreterliğin kendilerini ilgilendiren konular olması hasebiyle bu teftiş raporunun bir örneğini 15 Ağustos 1944'te Bakanlığa göndermesi üzerine 12 Eylül 1944'te Genel Sekreterliğe bir bilgilendirme yazısı göndermiştir. Bu yazıda Ovacık ve Nazımiye ilçelerinde boş kalan kadrolar için bu yıl terhis edilecek olan ve 1942 yılında mezun edilen Tıp Talebe yurdu öğrencilerinden iki tanesinin tayinin önemle göz önüne alındığını, gelecek yıllarda bina bulunması durumunda Ovacık'ta da bir muayene ve tedavi evinin açılmasının ön planda yer alacağını, Tunceli'de özellikle Ovacık, Mazgirt ve Nazımiye'de ağır sıtma vakasına dair bir bilgi almadıklarını, mevcut dispanserlerin ilaçlarının müsait mevsimde gönderildiğini sıtma ilacı gönderildiği sırada Nisan 1944'te Tunceli Sağlık Müdürlüğüne 3800 kutu Devlet atebrini, fakir sıtmalılar için bir buçuk kilo meccani atebrin ve 360 adet meccani kinin ampulünün gönderildiğini, bu defa da 1200 kutu Devlet atebrini ile 20 kutu Devlet kinin ampülü gönderilmiş olduğunu belirtmiştir[305].

2.3.4. Tunceli'deki Ocak ve Bucak Teşkilatları ve Üye Kayıları

CHP Tunceli'de de tüm Türkiye'de olduğu gibi en ücra merkezlere bile girmek istemiştir. İktidara giden yolun sokaktaki vatandaştan geçtiğinin farkında gibidir. Bundan dolayı Tunceli'deki bütün mahalle, bucak ve köylerde teşkilatlar kurarak partiye üye kaydetmeye çalışmıştır. Ocak ve bucak teşkilatları ve üye kayıtlarıyla ilgili arşiv belgeleri Nazımiye'deki üye kayıtlarıyla başlamıştır. Buna göre:

[304] *BCA* 490.01.513.2060.2. s.13-16.
[305] *BCA* 490.01.513.2060.2. s.5.

Nazımiye'de Kasım 1946 itibarıyla merkez ocağına bağlı 51 üye, İresi ocağına bağlı 38 üye, Hakis ocağına bağlı 20 üye vardır[306].

29 Temmuz 1946'da Genel Sekreterliğe gönderilen yazıda 30 Temmuz'da Pertek İlçe İdare Kurulunun toplandığını, ilçenin bazı köylerinde ocak açıldığını belirtmiştir. Mercimek Ocağı 3 Temmuz'da açılmış, Başkanı Rıfat Özdemir, Kâtibi Mahmut Gürtrak, Saymanı Haşim Şener'dir.4 Temmuz'da Vazgirt Bucağı merkezi olan Paşavenk köyünde ocak açılmıştır. Başkanı Şahin Danık, Kâtibi Mustafa Barış, Saymanı Hasan Sungur'dur. 5 Temmuz'da Dere Bucağı merkezi olan Rumkiğ köyünde ocak açılmış, Bakanı Hüseyin Erdoğan, Kâtibi Hıdır Açıkal, Saymanı Ali Şaş'tır. 6 Temmuz'da Sağman köyünde ocak açılmış, Başkanı Ali Şahin, Kâtibi Mahmut Yılmaz, Saymanı Ali Gökalp'tir. 7 Temmuzda açılan Şavak Bucak merkezi Abşeker köyü ocağının Başkanı Bekir Bilgin, Kâtibi Hasan Tunç, Saymanı Ali Doğan'dır. 8 Temmuz'da Til köyünde açılan ocağın Başkanı Alişan Karabulut, Kâtibi Ali Tunç, Saymanı Hüseyin Acar'dır. İlçe CHP Başkanı Şevket Atalay üç bucak merkezi ile üç köyde açılan semt ocaklarının teşkilatının kurulduğunu ve seçilmiş olanlara gerekli talimatların verildiğini, daha sonra yapılan kontrollerde Mercimek köyünde 40 Paşavenk köyünde 40, Rumkiğ köyünde 50, Sağman köyünde 100, Abşeker köyünde 20, Til köyünde 20 üye bulunduğunu, 20 Temmuz itibarıyla ilçe de dâhil olduğu halde toplam 505 vatandaşın parti teşkilatına üye olmaya söz verdiğinin görüldüğünü belirtmiştir[307]. 1946 yılında Pertek'teki ocaklarındaki üye sayıları şöyledir: Mercimek köyü ocağına kayıtlı 46, Paşavenk köyü ocağına kayıtlı 84, Rumkiğ köyü ocağına kayıtlı 71, Abşeker köyü ocağına kayıtlı 24, Til köyü ocağına kayıtlı 40, Sağman köyü ocağına kayıtlı 126, Merkez ilçe ocağına kayıtlı 237 üye vardır[308].

1947 Mart ayı itibarıyla Ovacık ilçesinde partililere dağıtılmak üzere gönderilen 150 cüzdandan 127 tanesi dağıtılmış, 23 tanesi kalmıştır. Bu cüzdanlar Mareşal Çakmak CHP Başkan ve üyelerine(77 kişi), Havaçor Bucağı CHP Başkan ve üyelerine(21 kişi) ve Kakbil Bucağı CHP Başkan ve üyelerine(29) verilmiştir[309]. 1947'de Ovacık'ın Mareşal Çakmak Bucağında partiye kayıtlı 77, Havaçor Bucağında 20, Kakbil Bucağında 30 üye vardır[310].

---

[306] *BCA* 490.01.191.760.1. s.176.
[307] *BCA* 490.01.263.1048.1. s.30.
[308] *BCA* 490.01.191.760.1. s.160.
[309] *BCA* 490.01.191.758.1. s.10.-11
[310] *BCA* 490.01.191.760.1. s.182.

1947 yılında Mazgirt merkezde partiye kayıtlı 183, Muhundu'da 38 kişi vardır[311].

1947'de Pülümür'ün Deşt Bucağına bağlı 11 Ocak ve 394 üye, Şeteri Bucağına bağlı 15 Ocak ve 422 üye, merkeze bağlı 4 Ocak ve 95 üye, ilçe merkezinde 107 üye olmak üzere toplam 30 Ocak ve 1028 üye vardır[312].

1947'de Çemişgezek merkez ocağına bağlı 112 üye, Vaskovan ocağına bağlı 84 üye, Germili ocağına bağlı 20 üye vardır[313].

Genel Sekreterlik 21 Ocak 1950'de Tunceli CHP Başkanlığına yazdığı yazıda 6 Ocak 1950 tarihli yazıda Mazgirt'te yirmi kadar ocak ve semt ocağı açıldığını bu ocaklar için eşya ve kırtasiye malzemesi istendiğini, bu konuda il idare kurulunca bir karara varılmışsa Genel Sekreterliğe bu konuda teklifte bulunulmasını istemiştir[314].

Tablo 2.9.1950'de Mazgirt'te Açılan Ocaklar ve İhtiyaçları

Ocağın Adı	**Semt Ocağının Adı**	**Bağlı Köyler**	**İhtiyaçları**
Casik			
Şilk			
Kızılkale			
Temurtaht			Gazete
İbimahmut			
	Akkilise	Hodan, İsnis	Bayrak, levha, üye defteri, yazılı evrak, yazı başlığı, gazete
	Manakrak	Hülüman, Hacıyusuf	Gazete
	Riçik	Feraç, Şihik, Zerik	
	Kurkurik	Köpik, Lödek, Şöbek	Gazete
	Germisi	Kale, Gaban, Hozinkiğ	

[311] *BCA* 490.01.191.760.1. s.180.
[312] *BCA* 490.01.191.760.1. s.171.
[313] *BCA* 490.01.191.760.1. s.173.
[314] *BCA* 490.01.191.758.2. s.12.

2.3.5. Tunceli'de Muhtarlık Seçimlerinde CHP Faaliyetleri

Muhtarlıklar 1990'lara kadar çok önemli bir görev olarak kabul edilmiştir. Muhtarlar mahallede ve köyde kendilerini Devletin temsilcisi görmüştür. Hatta bazı köylerde kendinin bizzat Devlet olarak gören ve bunu bu şekilde dile getiren muhtarlar görülmüştür. Bundan dolayı CHP tüm yurtta olduğu gibi Tunceli'de de alabileceği bütün muhtarlıkları kazanmaya çalışmıştır. Arşiv belgelerinde Tunceli'deki muhtarlık seçimleri ve muhtarların kim olduğuna dair çok az bilgi vardır.

Tunceli İlçe Başkanı Ali Aras Pah, Tüllük ve Çihik Bucaklarına bağlı ocaklarda kadın, erkek herkesin kongrelere katıldığını ve oylarının vererek parti adaylarına muhtarlıkları kazandırdıklarını, Kalan halkının zihnine partiyi yerleştirdiğini belirtmiştir[315]. CHP Tunceli İl Başkanı Ali Aras 28 Şubat 1947'de Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda Tunceli'de yapılan muhtarlık seçimlerini tamamen Halk Partisi'nin gösterdiği adayların seçildiğini, aslında ilde DP teşkilatının da olmadığını, Kalan'da 32 muhtarlık seçiminin bittiğini, 32 muhtar ile 8 üyenin kaydedildiğini, 800 üyenin ise listeler halinde partiye kayıt edilmek üzere hazırlandığını, şimdiye kadar yapılan masrafları cebinden karşıladığını ve mali durumunun iyi olmadığını belirterek, ya bir eleman gönderilmesini ya da yapılacak işler için kullanılmak üzere para ve çeşitli malzemelerin gönderilmesini istemiştir[316].

Mazgirt CHP Başkanı Hıdır Öztürk 16 Eylül 1950'de Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda ilçenin 76 köyünden 56'sında muhtarlığı tam kadro CHP'nin kazandığını belirtmiştir[317]. Hıdır Öztürk 20 Eylül'de Genel Sekreterliğe gönderdiği yazısında muhtarlık seçiminde 76 köyden 54'ünde CHP'nin, 12 köyde DP'nin, 10 köyde ise bağımsız adayların kazandığını belirtmiştir[318].

CHP Pertek İlçe Başkanı Sevket Atalay 6 Mart 1947'de Genel Sekreterliğe yazdığı yazıda ilçede muhtarlık seçimlerinin bittiğini, genellikle partililerin muhtar ve ihtiyar heyeti üyelikleriyle görevlendirildiğini, aslında bölgede rakip bir parti olmadığını, bazı kötü ruhlu kimselerin harekete geçtiğini ancak bunun bizzat kendisi tarafından önlendiğini, ilçe bölgesindeki 46 muhtarlıkla faal ve yedek olmak üzere 368 üyenin hepsinin partili olduğunu belirtmiştir[319].

---

[315] *BCA* 490.01.191.758.1. s.14.
[316] *BCA* 490.01.240.955.3. s.11.
[317] *BCA* 490.01.263.1048.1. s.5.
[318] *BCA* 490.01.191.758.2. s.5.
[319] *BCA* 490.01.240.955.3. s.13.

Çemişgezek İlçesinde 30 Mayıs 1947'de yapılan muhtarlık ve ihtiyar heyeti seçiminde CHP tarafından gösterilen adaylardan kazananların isimleri İlçe Başkanı Sebahattin Balcı tarafından Genel Sekreterliğe liste halinde gönderilmiştir[320].

Tablo 2.10. 30 Mayıs 1947'de Yapılan Muhtarlık Seçiminde CHP'nin Çemişgezek'te Kazandığı Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri

Mahalle	Adı Soyadı	Okuryazar Okul Olmadığı	Görevi
Kale	Halil Sürücü	Okur-Yazar	Muhtar
	Ali Köse	Okur-Yazar	Üye
	Hükmü Köse	Okur-Yazar	Üye
	Celal Balcı	Okur-Yazar	Üye
	Rahmi Köse	Okur-Yazar	Üye
Çukur	Nurettin Doğan	Okur-Yazar	Muhtar
	Hamit Tanışman	Okur-Yazar	Üye
	Mustafa Uslu	Okur-Yazar	Üye
	Hacı Kurt	Okur-Yazar	Üye
	Ethem Yüksel	Okur-Yazar	Üye
Hacı Cami ve Hamamı Atik	Gıyasettin Yalçın	Okur-Yazar	Muhtar
	Faruk Aydoğan	Okur-Yazar	Üye
	Ethem Gülcü	Okur-Yazar	Üye
	Safvet Karacan	Okur-Yazar	Üye
	Remzi Ersoy	Okur-Yazar	Üye
Tepebaşı ve Medrese	Mehmet Metin	Okur-Yazar	Muhtar
	Nazım Köksal	Okur-Yazar	Üye
	Ali Başkan	Okur-Yazar	Üye
	Mümtaz Öztürk	Okur-Yazar	Üye
	Hamdi Lale	Okur-Yazar	Üye
Mescit ve Meydan	Hüsnü Yetgin	Okur-Yazar	Muhtar
	Sadık Özçelik	Okur-Yazar	Üye
	Nusret Yetgin	Okur-Yazar	Üye
	İrfan Çelebi	Okur-Yazar Değil	Üye
	Hüseyin Güney	Okur-Yazar	Üye

[320] *BCA* 490.01.240.955.3. s.5-7

2.3.6. Tunceli'de Belediye Bütçelerinden Parti ve Halkevi İçin Ayrılan Paralar

Bu konuda sadece 1939'da Pülümür'deki parti ve halkevine belediyece ayrılan ödenekle ilgili bir belgeye rastlayabildik.

Pülümür CHP Başkanı Halis Güven 4 Mayıs 1936'da Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda 1936 yılında Pülümür Uray bütçesine sağlık için 247, Milli Seferberlik hazırlıkları için 90 lira para ayrıldığını belirtmiştir[321]. 27 Mayıs 1939'da Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda ise belediyenin 1939 bütçesinden halkevine 30, partiye ise 50 lira yardım ödeneği konduğunu belirtmiştir[322].

Tunceli Vali ve Komutanı Abdullah Alpdoğan 29 Temmuz 1939'da Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda Tunceli'deki belediyelerden Pülümür Belediyesinin 1939 bütçesinden halkevine 30, partiye 20 lira ödenek ayırdığını, Pertek Belediyesinin halkevine 50 lira ayırdığını, Hozat Belediyesinin ise 100 lira ayırdığını belirtmiştir[323].

2.3.7. Tunceli İl Genel Meclisi Seçimlerinde CHP Faaliyetleri

İl Genel Meclisi üyeliği çok istenen bir görevdir. Bu konudaki belgeler 1947'den itibaren başladığı için CHP ve DP arasındaki çekişmeyi de görebiliyoruz. Bu konuda elimizde sadece CHP tarafından yazılan belgeler olduğundan olayın sadece bir tarafını görebiliyoruz(CHP'nin bakış açısından muhtarlık, il genel meclisi, milletvekilliği gibi seçimleri görüyoruz.). Mesela CHP Tunceli İl Genel Meclisi seçimine bağımsız girip kazanan adaylardan birinin partiye bir zamanlar üye olduğunu, hatta üyelikten ayrılmadığını, bu nedenle seçimi kendisinin kazandığını deklare etmiştir. Tüm bunlar yaşanan çekişmenin ne boyutlara vardığını göstermesi açısından önemlidir.

CHP Elazığ Bölgesi Müfettişi ve Bursa Milletvekili Sadık Tahsin Arsal 1 Nisan 1947'de Genel Sekreterliğe bir yazı yazarak Tunceli Özel Kanununun kaldırılması üzerine il genel meclisi seçimi için İçişleri Bakanlığınca emir verildiğini, 4. Genel Müfettiş Korgeneral Ekrem Baydar Tunceli Valisi Edip Yavuz, Genel Müfettişlik Baş Müşaviri B. Cavit ve Elazığ Milletvekili Mustafa Arpacı ile yapılan görüşmeler sonunda il genel meclisi için patinin bazı üyeler seçtiğini, 2 Mart 1947'de yapılan seçimleri bu adayların kazandığını belirtmiştir. Bu yazıya göre kazanan adaylar

---

[321] *BCA* 490.01.1530.224.1. s.14-15.
[322] *BCA* 490.01.1530.224.1. s.10.
[323] *BCA* 490.01.1530.224.1. s.5-6.

şunlardır[324]: Kalan: Ali Koç, Pertek: Şevket Atalay(CHP Pertek İlçe Başkanı), Hozat: Sefer Genç Türk, Çemişgezek: Hıfzı Saraçoğlu, Mazgirt: Vahap Öz, Nazımiye: Rıza Atik, Ovacık: Sait Cömert, Pülümür: Musa Şimşek.

Ovacık CHP İlçe İdare Kurulu Başkanı Haydar Sunar Genel Sekreterliğe gönderdiği 20 Aralık 1950 tarihli yazıda İl Genel Meclisi seçiminde ilçeden İl Genel Meclisi üyeliğine seçilen CHP ve DP adaylarına verilen oyları liste halinde sunmuştur. Buna gör CHP adayı Abbas Sezgin 455 oy, DP adayı Hüseyin Ayata 907 oy ve DP adayı Hasan Yerlikaya 1036 oy almıştır. Böylece CHP 455 oy alırken DP 1943 oy almıştır. 7153nüfuslu ilçede 3613 seçmenin % 63'ü olan 3613 seçmen oy kullanmıştır. İlçe İl Genel Meclisine 2 asil ve yedek üye seçecektir [325].

Pertek CHP İlçe İdare Kurulu Başkanı Zülfü Yolga Genel Sekreterliğe gönderdiği 13 Aralık 1950 tarihli yazıda İl Genel Meclisi seçiminde ilçeden İl Genel Meclisi üyeliğine seçilen bağımsız adaylığını bırakan Hüseyin Köse'nin Dere Bucağı CHP ocağında kayıtlı üye olduğunu ve CHP'den istifa etmediğini belirterek adaylara verilen oyları liste halinde sunmuştur. Buna gör CHP adayı Şevket Atalay 131 oy, DP adayı Memet Tekin 1415 oy ve bağımsız aday Hüseyin Köse 1561 oy almıştır. 14556 nüfuslu ilçede bulunan 6794 seçmenin % 55'i olan 3768 seçmen oy kullanmıştır. İlçe İl Genel Meclisine 1 asil üye seçecektir [326].

Nazımiye İlçe Başkanı Hıdır Öztürk 20 Ekim 1950'de Genel Sekreterliğe yazdığı yazıda İl Genel Meclisi seçiminde Mazgirt'te CHP'ye 1649, DP'ye 1421, bağımsız aday Hasan demir'e 1741 oy çıktığını, seçimi kazanan bağımsız adayın partiye kayıtlı üye olduğunu, kazandıktan sonra partiden ayrılmayacağını ilan ettiğini belirtmiştir[327].

2.3.8. Tunceli Belediye Seçimlerinde CHP Faaliyetleri

CHP Pülümür İlçe Başkanı Halis Güven'in 9 Kasım 1942'de Genel Sekreterliğe çektiği telgrafta Kaymakam Ekrem Vardarlı'nın belediye başkanı seçildiği belirtilmiştir[328].

Mazgirt CHP Başkanı Hıdır Öztürk'ün 16 Eylül 1950'de Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda Eski Milletvekili Mahmut Tan'a yakın olan Maliye Özel Saymanlık

[324] *BCA* 490.01.263.1048.1. s.12.
[325] *BCA* 490.01.263.1048.1. s.1,3.
[326] *BCA* 490.01.263.1048.1. s.1-2.
[327] *BCA* 490.01.191.758.2. s.5.
[328] *BCA* 490.01.263.1048.1. s.64.

Gelir Memuru İsmail Aytaç, Maliye Gelir Memuru Baki İnce, Maliye Veznedarı Lütfi Aslan'ın Kaymakam Adil Mutlu ile ittifak kurup DP için çalıştıklarını belediye başkanlığına Ali Ersoy adında bir şoförün seçilmesini sağladıklarını, Mazgirt İlçe Belediye meclisi seçimini bir üyelik dışında kazandıklarını belirtmiştir[329]. 20 Eylül'de gönderdiği yazıda ise belediye seçimlerinde bir üyelik dışında 11 üyeliğin CHP tarafından kazanıldığını belirtmiştir[330].

CHP Ovacık Başkanı Haydar Sunar Genel Sekreterliğe 8 Eylül 1950'de bir telgraf çekerek 3 Eylül'de yapılan belediye meclisi seçiminde on iki üye ve belediye başkanlığını CHP'nin kazandığını bildirmiştir[331].'

2.3.9. CHP Genel Sekreterliğinden Tunceli CHP Teşkilatlarına Gönderilen Yardım ve Ödenekler

CHP Hozat İlçe Başkanlığı 9 Ağustos 1946'da Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda yeni kurulan ilçe teşkilatı için para gönderilmesini istemiştir [332] . Genel Sekreterlik buna cevap olarak 30 Eylül 1946'da bir yazı yazarak ancak 200 lira gönderildiğini belirtmiştir[333].

CHP Pertek İlçe Başkanı Şevket Atalay 29 Temmuz 1946'da Genel Sekreterliğe yazdığı yazıda yeni kurulan parti ihtiyaçları için 5650 lira istemiştir [334] . Genel Sekreterlik bu yazıya 26 Eylül 1946'da cevap yazarak Pertek İlçe Başkanlığına 500 lira gönderildiğini, parti ihtiyaçlarının mahalli kaynaklardan sağlanması gerektiği belirtmiştir[335].

CHP Pertek İlçe Başkanı Şevket Atalay 26 Eylül 1946'da Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda Eylül ayı içinde başlayacak ilçe kongreleri için 600 lira istemiştir[336]. CHP Genel Sekreterliği ilçe seçim işlerinde kullanılmak üzere 10 Eylül 1946'da CHP Pertek İlçe Başkanlığına 200 lira göndermiştir[337].

---

[329] *BCA* 490.01.263.1048.1. s.5.
[330] *BCA* 490.01.191.757.2. s.5.
[331] *BCA* 490.01.263.1048.1. s.10.
[332] *BCA*, 490.01.1530.225.1. s.120..
[333] *BCA*, 490.01.1530.225.1. s.118
[334] *BCA*, 490.01.1530.225.1. s.115.
[335] *BCA*, 490.01.1530.225.1. s.112.
[336] *BCA*, 490.01.1530.225.1. s.111.
[337] *BCA*, 490.01.1530.225.1. s.124.

CHP Pülümür İlçe Başkanlığının 1947 bütçesi gelir ve gider olarak 1525 liradır[338].

CHP Pülümür İlçe Başkanlığı 29 Mayıs 1947'de Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda İlçe İl Genel Kurulu seçim masrafı olarak gönderilen 150 liranın alındığı belirtilmiştir[339].

CHP Pülümür İlçe Başkanı Halis Güven 18 Kasım 1947'de Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda Genel Sekreterlikçe yardım olarak gönderilen 500 liranın alındığını, 300 liraya daha ihtiyaçları olduğunu belirtmiştir[340]. Genel Sekreterlik 24 Aralık 1947'de bu yazıya cevap yazarak başka yardım yapılmasına imkan olmadığını belirtmiştir[341].

CHP Pülümür İlçe Başkanlığının 1948 yılı bütçesi gelir ve gideri 2150 liradır[342].

CHP Tunceli İl Başkanlığı 2 Ocak 1948'de Genel Sekreterliğine gönderdiği yazıda 1947 yılı CHP Tunceli İl bütçesinin 1300 lira olarak onaylandığı, merkezden gönderilmesi gereken 1000 liranın 750 lirasının gönderildiği, bütçenin açık vermemesi için 250 liranın da gönderilmesini istemiştir[343]. Bunun üzerine Genel Sekreterlik 9 Ocak 1948'de CHP Tunceli İl Yönetimine 250 lira göndermiştir[344].

Genel Sekreterlik 6 Aralık 1948'de CHP Tunceli İl Teşkilatının gelir ve gider bütçesini 1750 lira olarak onaylamıştır[345].

CHP Tunceli İl Yönetim Kurulunun 1948 yılı bütçesi gelir ve gider olmak üzere 3402 liradır[346].

CHP İl Yönetimi 22 Haziran 1948'de Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda kira, kâtip ücreti vs. masraflar için ödenek istemiştir[347]. Genel sekreterlik 9 Ağustos 1948'de CHP İl Yönetiminin ihtiyaçları için 500 lira göndermiştir[348].

CHP İl Yönetim Kurulunun 1949 yılı bütçesi 6354 lira 72 kuruştur. Harcama kalemi de bu rakam kadardır. Gelirlerinin en büyük kısmı olan 6241 lira Genel Sekreterliğin gönderdiği yardım parasıdır[349].

---

[338] *BCA*, 490.01.1530.225.1. s.100.
[339] *BCA*, 490.01.1530.225.1. s.101.
[340] *BCA*, 490.01.1530.225.1. s.93.
[341] *BCA*, 490.01.1530.225.1. s.92.
[342] *BCA*, 490.01.1530.225.1. s.73.
[343] *BCA*, 490.01.1530.225.1. s.80.
[344] *BCA*, 490.01.1530.225.1. s.78
[345] *BCA*, 490.01.1530.225.1. s.63.
[346] *BCA*, 490.01.1530.225.1. s.75.
[347] *BCA*, 490.01.1530.225.1. s.61.
[348] *BCA*, 490.01.1530.225.1. s.57.
[349] *BCA*, 490.01.1530.225.1. s.5.

17 Mayıs 1949'da CHP Tunceli İl Yönetim Kurulu görevlendirdikleri katibin parasının bir kısmının ödenebildiği, ödenen paranın yarısının başkan Ali Aras tarafından verildiği, 121 liraya ihtiyaçları olduğu belirtilmiştir[350]. 25 Mayıs 1949'da CHP Genel Sekreterliği Tunceli CHP Yönetim Kurulu Başkanlığına çalıştırdıkları kâtibe ödeyemedikleri 121 lirayı göndermiştir[351].

CHP Tunceli Başkanlığı 15 Eylül 1949'da Genel Sekreterliğe yazdığı yazıda ocak ve bucak kongreleri için 700 liraya ihtiyaçları olduğunu belirterek, Genel Sekreterlikten 700 lira istemiştir[352].

CHP İl Başkanı Fahri Erdoğan 11 Mart 1950'de Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda seçim faaliyetleri için motorlu araç, motosiklet ve at kiralama ve akaryakıt ücretlerini karşılamak için ödenek gönderilmesini istemiştir[353].

CHP Genel Sekreterliğin 21 Temmuz 1950'de CHP İl İdare Kurulu Başkanlığına gönderdiği yazıda 1950 Milletvekili seçim masrafı olarak gönderilen 5500 liranın harcamasını gösteren cetveller yeterli görülmemiş, ilçe ve ildeki makbuz ve senetlerin gönderilmesi istenmiştir[354]. İlçe İdare Kurulu 2 Ağustos 1950 tarihli yazısında istenilen makbuzların en kısa sürede gönderileceğini belirtmiştir[355].

2.3.10. Tunceli CHP Teşkilatlarının ve Şahısların Genel Sekreterlikten Dilek ve İstekleri İle Genel Sekreterliğe Yapılan Şikâyetler

Tunceli CHP teşkilatlarında en fazla yaşanan şey şikâyettir. Canı yanan, haksızlığa uğradığını düşünen hemen herkes oturup CHP Genel Sekreterliğine birer şikâyet dilekçesi yazmıştır. Hemen her konuda şikâyetler yapılmıştır. Mahallinde çözülecek pek çok konu Genel Sekreterliğe aksettirilmiştir. Bundan dolayı hem zaman hem para kaybı yaşanmıştır. Genel Sekreterlik önemli gördüğü şikâyetleri bölge müfettişleri aracılığıyla incelettirmiştir.

Pülümür Türk Hava Kurumu ve Kızılay üyesi İsmail Yıldırım 26 Kasım 1941'de Halis Güven hakkında Genel Sekreterliğe yazdığı şikâyet yazısında memlekete zararı dokunmuş ve batı illerine sürgün edilmiş bir ailenin akrabası olan Halis Güven'in ilçede parti ve belediye kuruluşlarını eline aldığını, dayısı Şevalan Aşiret Reisi Rıza Aydınla

---

[350] *BCA*, 490.01.1530.225.1. s.52.
[351] *BCA*, 490.01.1530.225.1. s.50.
[352] *BCA* 490.01.191.758.2. s.29-30.
[353] *BCA*, 490.01.1530.225.1. s.31.
[354] *BCA*, 490.01.1530.225.1. s.9.
[355] *BCA*, 490.01.1530.225.1. s.7-8.

beraber, amca, dayı ve damatlarından oluşan bir ekibin eski dönemlerde olduğu gibi birçok oyunlar oynadıklarını, ilçedeki kurum ve kuruluşlara akrabalarının yerleştirdiklerini, bir müfettiş gönderilerek bu konun araştırılmasını istemiştir[356]. Pülümür Parti Başkanı Halis Güven 1 Ekim 1942'de 4. Genel Müfettişliğe gönderdiği şikâyet yazısında Pülümür Kaymakamının partinin gösterdiği belediye başkan adaylarının bir kısmını çıkararak kendi menfaatine hizmet edecek kişileri aday gösterdiğini, partinin belediye meclis üyeliğine aday gösterilen bu kişileri asla onaylamadığını, belirterek partinin seçtiği kişilerin aday gösterilmesi için kaymakamlığa emir verilmesini istemiştir[357]. Halis Güven 3Ekim 1942'de Genel Sekreterliğe de bu konuyla ilgili bir telgraf çekmiştir[358].

Pertek'in İstiklal Mahallesinde oturan Memet Tekin 18 Temmuz 1946'da Genel Sekreterliğe gönderdiği şikâyet yazısında Zülfü Yolga'nın halkı fesada sevk ederek Devlet memurlarını şikayet ettirmekten zevk duyduğunu, kunduracılıktan bir anda Akçadağ Mal Müdürlüğüne yükseldiğini iddia ettiği oğlunu Tunceli'den bağımsız aday gösterdiğini, akrabaları olan memurları köylere propaganda yapmaya gönderdiğini, köylere adam göndererek Halk Partilileri kovmalarını, Demokrat Partilileri kabul etmelerini istediğini, Pertek Maliye Dairesini hısım akrabalarıyla doldurduğunu belirtmiştir[359].

Çemişgezek'te oturan Emekli Subay Hıfzı Saler Genel Sekreterliğe ve CHP Başkan Yardımcılığına gönderdiği şikâyet yazısında CHP'nin ilçede kötü vaziyette olduğunu, fiilen Halk Partisi'nin olmadığını, bu konunun müfettiş gönderilerek araştırılmasını, Çemişgezek CHP Başkanının Kaymakam Fahir Tezgören'in isteği ile kısa bir sürede kasap çıraklığından parti başkanlığına yükseldiğini, bu durumun partiye zarar verdiğini, kaymakamın halkodasını kapattırdığını, 4 aydan beri halkevlerinin bir alt çalışma kolu olan biçki-dikiş kursu için alıkonulduğunu, bu kursun başka bir binada da verilebileceğini, halkevi başkan ve idare kurulunun da olmadığını, belirtmiştir[360].

12 Nisan 1948'de CHP İl İdare Kurulu Başkanlığı Genel Sekreterliğe bir yazı göndererek parti kâtibi Hasan Celason'un partiye girdikten sonra parti aleyhine olduğunu, gizli toplantılarda alınan kararları hemen her yerde duyurduğunu, hal ve hareketlerinin parti üyelerince hoş karşılanmadığı ve kendisinin ayrılmasına karar

[356] *BCA* 490.01.191.759.1. s.68,3-4.
[357] *BCA* 490.01.263.1048.1. s.71.
[358] *BCA* 490.01.263.1048.1. s.74.
[359] *BCA* 490.01.263.1048.1. s.46.
[360] *BCA* 490.01.191.759.1. s.63-66

verildiğini belirtmiştir[361]. Genel Sekreterlik bu konuda bir inceleme başlatmış ve Müştak Aktan 25 Ekim 1948'de bir rapor yazmıştır. Raporda Hasan Celason'un sır saklamakta zaafı olduğunu, hırçın hareketleriyle kurulun ahengini bozduğunu, ayrılmasıyla il idare kurulu arasındaki birlik bakımından daha faydalı olacağını belirtmiştir[362]. Bunun üzerine genel sekreterlik Hasan Celason'un istifasının 11 Kasım 1948'de yapılan Genel İdare Kurulu toplantısında onaylandığını belirterek, yerine yedek üyelerden en fazla oyu alan kişinin getirilmesini istemiştir[363].

8 Mart 1949'da parti üyelerinden Hıdır Güngör Nazımiye İlçe Başkanı Hıdır Aydın hakkında Genel Sekreterliğe şikayet mektubu yazmıştır. Mektupta 3 yıl önce yapılan seçimde içe CHP başkanlığına Hıdır Aydın adlı kötü ruhlu birinin seçildiğini, her yıl yapılması gereken seçimlerin üç yıldan beri yapılmadığını, dava vekilliği yapan Hıdır Aydın'ın ucuz bir ücretle takip edilmesi gereken davalarda cahil halkı kandırarak fazla para aldığını, Hıdır Aydın yüzünden pek çok kişinin partiden ayrıldığını, Aydın'ın parti başkanı olmasının partiyi her geçen gün zayıflattığını belirterek Hıdır Aydın'ın parti başkanlığından alınarak yerine başka birinin atanmasını istemiştir[364]. 20 Haziran 1949'da CHP İl İdare Kurulu Başkanı Ali Aras Genel Sekreterliğe yazdığı yazıda Nazımiye parti başkanı Hıdır Aydın'ın menfaatperest biri olduğunu, partiyi kendi emellerine alet ederek köylüyü mağdur ettiğini, ilçede Demokrat Parti teşkilatının kurulmasında tek sebebinin Hıdır Aydın olduğunu belirterek, partinin tüzük ve programı dışında kalan bu durumdan dolayı doğrudan Genel Sekreterlik tarafından partiden uzaklaştırılmasını istemiştir[365]. 2 Nisan 1950'de Genel Sekreterlik Müştak Aktan'a bir yazı yazarak Hıdır Aydın'ın partiden ayrılarak DP'ye geçtiğini belirtmiş ve bu konun araştırılmasını istemiştir[366]. Parti Müfettişi ve Ağrı Milletvekili Müştak Aktan 17 ve 21 Nisan 1950'de Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda Hıdır Aydın'ın 25 Mart 1950'de CHP'den istifa ederek DP'ye geçtiğini bildirmiştir[367]. Aydın'ın bu partiden milletvekilliğine adaylığını koyarak il ve ilçelerde çalıştığını, milletvekili adayı Mahmut Tan'la birlikte Nazımiye'ye gittiklerinin, ilçe başkanı Muhittin Yündem, üye İsmail Şahin ve Hıdır İnanç'ın akrabalık, menfaat v.s. bağlarla Hıdır Aydın'a bağlı olduğunu,

[361] *BCA* 490.01.191.759.1. s.57.
[362] *BCA* 490.01.191.759.1. s.55.
[363] *BCA* 490.01.191.759.1. s.53.
[364] *BCA* 490.01.191.759.1. s.42.
[365] *BCA* 490.01.191.759.1. s.39.
[366] *BCA* 490.01.191.759.1. s.26.
[367] *BCA* 490.01.191.759.1. s.25-26.

diğer üye Dursun Altınışık'ın ise partiye bağlı olduğunu, bu nedenle ilçe başkanlığına Dursun Altınşık'ın getirileceğini ve Mahmut Tan'ın seçime yakın bu ilçede faaliyet göstereceğini belirtmiştir[368]. Tunceli CHP İdare Kurulu Başkanı Fahri Erdoğan 22 Mart 1950'de Genel Sekreterliğine Hıdır Adın hakkında bir şikâyet yazısı yazmış, ilçede partililer arasında geçimsizlik yarattığını, bu yüzden Nazımiye'de pek çok kişinin partiden ayrılarak DP teşkilatını kurduğunu, seçim arifesinde DP'lilerle yardımlaştığını, hatta DP'den milletvekili adayı olmak istediğini, DP'nin de kendisine bun vaat ettiğini, 20 Mart'ta Tunceli'de yapılan DP kongresinin masraflarını karşılamak üzere bir miktar para verdiğinin söylendiğini, ilçeleri gezerek DP'den aday olacağını söyleyip oy istediğini ve partiyle ilişkisini kestiğini belirterek bu sebeple görevinin bir başkasına verilmesini istemiştir[369].

Mazgirt İlçe İdare Kurulu Başkanlığı 23 Şubat 1950'de CHP İlçe İdare Kurulu Başkanlığı Genel Sekreterliğe bir yazı yazmış, halkevi ve parti binası olarak kullanılan binanın çöktüğünü, ikinci bir binanın tutulmasına imkân olmadığı, aylık kirası 25 lira olan ve halkevi ile parti binası olarak kullanılmaya uygun bir yer olduğunu, bir yıllık kirasının peşin verilmesi halinde hemen faaliyete geçebileceklerini belirterek, bu kiranın verilip verilmeyeceği konusunda bilgi verilmesini istemiştir[370]. Mazgirt CHP Başkanı Hıdır Öztürk 16 Eylül 1950'de Genel Sekreterliğe gönderdiği şikayet yazısında Eski Milletvekili Mahmut Tan'a yakın olan Maliye Özel Saymanlık Gelir Memuru İsmail Aytaç, Maliye Gelir Memuru Baki İnce, Maliye Veznedarı Lütfi Aslan'ın Kaymakam Adil Mutlu ile ittifak kurup DP için çalıştıklarını, polis aracılığıyla partilileri korkuttuklarını, belirterek; devlet memurlarının tarafsızlığı ilkesini çiğnediklerinden bu memurların başka yerlere nakledilmesini istemiştir[371].

Mazgirt'in Canik köyü CHP Ocak Başkanı Sabri Aksoy 24 Mart 1952'de Genel Sekreterliğe gönderdiği şikayet mektubunda Mazgirt CHP İlçe Başkanı Hıdır Öztürk'ün 1938 olayında bir taraftan halkı kışkırtırken diğer taraftan da Hükümet'e yanlış bilgi vererek pek çok suçsuz vatandaşın cezalandırılmasına sebep olduğunu, bu nedenle halkın nefretini kazandığını ve batı illerine sürgüne gönderildiğini, sürgünden gelerek eski huylarını devam ettirdiğini, 1950 seçimlerinde kah CHP'yi kah DP'yi nereden yardım gelirse orayı desteklediğini, CHP tarafından bu konuda hiçbir esaslı inceleme

[368] *BCA* 490.01.191.759.1. s.31.
[369] *BCA* 490.01.191.759.1. s.36.
[370] *BCA* 490.01.191.758.2. s.10.
[371] *BCA* 490.01.263.1048.1. s.5.

yapılmadığını belirterek, bu konuda araştırma yapılmasını istemiştir. Ayrıca Mazgirt ve Tunceli'de CHP İdare Kurullarının fiilen olmadığını, Tunceli teşkilatlarının yeniden ele alınmasının şart olduğunu vurgulamıştır[372]. Genel Sekreterlik 26 Ocak 1952'de İl İdare kuruluna yazı yazarak 22 Ocak 1952 tarihli Zafer gazetesinde yayınlanan haberde Mazgirt'ten yollanan bir telgrafta eski yönetimlerin itham edildiğini(dolalı olarak CHP kast edilmektedir) ve CHP Mazgirt İlçe Başkanı Hıdır Öztürk'ün de bu telgrafta imzasının bulunduğunu, Öztürk'ün bu hareketine bir anlam verilemediğini belirtmiş ve parti anlayışına ve parti disiplinine aykırı olan bu davranış hakkında bilgi verilmesinin istemiştir[373]. 15 Temmuz 1949'da Mazgirt Belediye Başkanı Ahmet Yüksel Genel Sekreterliğe yazı yazmış, ilçe idare kurulunun gaflet içinde olduğunu, Mazgirt İdare Kurulu Başkanının il daimi komisyonu üyesi olması dolayısıyla ilçedeki pati işleriyle meşgul olamadığını, muhalefetin ilçe ve köylerinde teşkilatlarının geliştirmek ve CHP'yi felce uğratmak üzere olduğunu, belirterek ilçe idare kurulunun yeniden seçilmesini istemiştir[374]. Bunun üzerine Genel Sekreterlik bu konuyu araştırması için 20 Eylül'de CHP Müfettişi Müştak Aktan'ı görevlendirmiştir[375]. Ağrı Milletvekili ve Tunceli bölgesi müfettişi Müştak Aktan konuyu yerinde teftiş etmiş, 21 Kasım 1949'da Genel Sekreterliğe raporunu yazmış ve Mazgirt Belediye Başkanının Genel Merkeze gönderdiği şikâyet yazısında belirttiği gibi ilçe başkanı Vahap Öz'ün aynı zamanda il daimi komisyon üyesi olduğundan çoğu zamanını Kalan'da geçirdiğini, ilçe idare kurulu üyelerinden birini yerine vekil yapmadan sık sık ilçeden ayrıldığını, parti işlerini ihmal ettiğini yaklaşan ilçe kongresinde yeni ve daha faal bir idare kurulu seçilmesinin gerekli gördüğünü belirtmiştir[376]. Mazgirt Parti Başkanı Hıdır Öztürk 20 Ekim 1950'de genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda Tunceli İl Genel Meclisi üyeliği için Mazgirt'te yapılan son seçimden sonra ilçede DP teşkilatının dağıldığını, DP'ye verilen oyların da DP ve adaylarının gücünden çok Halk Partisindeki bazı menfaatçi ve karakter zayıflığından ileri geldiğini, belirterek partinin seçimi kazanamamasının sorumluluğunu Eski Milletvekili Mahmut Tan, Eski Bölge Müfettişi Müştak Aktan, Malatya Milletvekili iken Halk Partisi'nden istifa eden Hüseyin Doğan ile Doğan'ın kayınbiraderi Muhundulu Hüseyin Doğan olduğunu belirtmiştir. Ayrıca Genel Sekreterlik tarafından Mazgirt Halkevine gönderilen gazetelerin halkevi başkanınca

[372] *BCA* 490.01.191.759.1. s.1-2.
[373] *BCA* 490.01.191.759.1. s.3.
[374] *BCA* 490.01.191.759.1. s.10.
[375] *BCA* 490.01.191.759.1. s.9.
[376] *BCA* 490.01.191.759.1. s.8.

alınarak saklandığını, kimsenin kullanamadığı bu gazetelerin parti adına gönderilmesinin uygun olacağını, köylerdeki halkodalarına gönderilen gazetelerinde parti adına gönderilmesinin daha doğru olacağını çünkü köylere giden bu gazetelerin köy halkının değil öğretmenlerin elinde kaldığını belirtmiştir [377].

Tunceli Eski Milletvekili Mahmut Tan 20 Temmuz 1950'de Genel Sekreterliğe bir yazı yazmıştır. Yazıda il idare kurulu başkanının yerli halktan olmamasının partide birleşmeyi sağlayamadığını neme lazımcılığın başladığını, gelecek seçimlerde herhangi bir faaliyet göremediğini, partinin düzenli çalışabilmesi için değerli elemanların iş başına getirilmesinin gerektiğini, bununla birlikte parti içinde soyu sopu belli olmayan insanların da olduğunu, bunlardan fayda yerine zarar geldiğini belirtmiştir[378].

[377] *BCA* 490.01.191.758.2. s.5.
[378] *BCA* 490.01.191.759.1. s.6-7.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.TUNCELİ'DE EĞİTİM VE KÜLTÜR FAALİYETLERİ

3.1. Tunceli'de Eğitim

Tunceli eğitim-öğretim konusunda çok faal bir ildir. İlde okur-yazar oranı doğu illeri ortalamalarından yüksektir. İlde lise ve üniversitede okuyan öğrenci sayısı çok fazladır. Bu durum daha önceki dönemlerde Tunceli'de eğitim alanında yapılan yatırımların ve ilde okumaya ilginin çok yoğun olmasıyla açıklanabilir. Bu kısımda 1940 ve 1970 yılları eğitim istatistikleri verilerine göre ildeki okul, öğrenci ve öğretmen sayıları verilecektir.

Erzurum Vilayet salnamesine göre 1872'de Çemişgezek'te bir rüştiye ve 18 ilkokul, Pertek'te bir rüştiye ve beş ilkokul, Ovacık'ta bir ilkokul ve üç ilkokul, Mazgirt'te dört ilkokul bulunmaktadır[1].

1891'de Dersim'de 170 öğrencili 6 medrese ve 750 öğrencili 9 ilkokul bulunmaktaydı[2]. Aynı tarihlerde Dersim'de 8 Ermeni okuluında 1050 Ermeni öğrenci vardı. Bu öğrencilerin 150 tanesi kız, geri kalanı erkektir[3].

Tunceli Cumhuriyet döneminde eğitim seviyesinin en yüksek olduğu illerden biri olmuştur. İldeki genç nüfus 1970'li yıllardaki siyasi akımlardan etkileninceye kadar bu durum sürmüştür.

Tunceli'de 1947 yılında ilk ortaokul açılmıştır. Kasım 1964 itibarıyla Tunceli'de okulsuz köy sayısı114 iken okullu köy sayısı 246'dır. Tunceli'de okuma-yazma bilmeyenlerin oranı ise % 71.4'tür[4].

1973 itibarıyla Tunceli merkezinde ve bağlı ilçelerde 3 lise, 8 meslek okulu, 8 ortaokul, 17 kent ilkokulu, 401 köy ilkokulu, 3 yatılı bölge okulu vardır. Köylerdeki 244 okul binası devlet tarafından, inşa edilmiş, 157 tanesi ise bölgeden temin edilen geçici binalardır. Okulsuz muhtarlık oranı mevcut muhtarlıkların % 15'i oranında olsa da bina ihtiyacı bakımından % 50'si yeterli tesisten yoksundur(Okulsuz köy sayısı: 70, geçici binalardaki okul sayısı: 157, okul yapılması gereken mezra sayısı: 35, genel ilkokul bina ihtiyacı: 263.). İldeki lise, meslek okulu ve ortaokullardan Kırmızıköprü ve Darıkent

---

[1] KALMAN Mehmet, *Belge ve Tanıklarıyla Dersim Direnişleri*, Nujen Yayınları İstanbul 1995, s.212.
[2] JUK, *Dersim*, s.68.
[3] KALMAN Mehmet, *Belge ve Tanıklarıyla Dersim Direnişleri*, Nujen Yayınları İstanbul 1995, s.213.
[4] Mehmet Emin Bozarslan, *Doğunun Sorunları*, s.49, 58.

bucaklarındaki ortaokulları geçici binalarda diğer 18 tanesi kendi binasında eğitim yapmaktadır. İl merkezinde 24 derslikli ikinci bir lise programa alınmıştır. Bunların dışında ilde özel okul ve akşam okulu yoktur. 1972-73 öğretim yılı başındaki okul sayıları tablo olarak verilmiştir[5].

Tablo 3.1. 1973 Tunceli İl Yıllığına Göre 1972-1973 Öğretim Yılında Tunceli'deki okullar

İlçeler	Genel Olarak(Lise, Ortaokul)			İlköğretim			
	Lise	Meslek Okulu	Ortaokul	Kent ilkokulu	Köy İlkokulu	Yatılı Bölge Okulu	Diğer Okullar
Merkez İlçe	1	3	(Liseye Dâhil)	5	49		
Çemişgezek		1	1	1	45		
Hozat		1	1	1	41		
Mazgirt	1	1	2	2	65		
Nazımiye			1	1	27	1	
Ovacık			1	1	48	1	
Pertek	1	1	1	4	57		
Pülümür		1	2	2	69	1	
Toplam	3	8	9	17	401	3	

Tunceli İl Halk Kütüphanesi 1968 yılında 3235 kitapla hizmete açılmıştır. Bina A tipi, modern ve iki katlıdır. Her katta geniş birer okuma salonu mevcuttur. Birinci kat çocuk kütüphanesi, ikinci kat halk kütüphanesi olarak kullanılmaktadır. 1973 itibarıyla halk kütüphanesinin 4411, çocuk kütüphanesinin 1073 kitabı mevcuttur. Binada 1 müdür, 1 çocuk kütüphanesi öğretmeni, 3 memur, 3 müstahdem bulunmaktadır[6].

1942-1943 Eğitim-öğretim yılında Tunceli'de 35 tane eğitmenli köy okulu bulunmaktadır. Bu dönemde Tunceli'de toplam 64 ilkokul, 88 öğretmen ve 3484 öğrenci vardır. Bu dönemde okur-yazar olmayanlar için açılan ulus okullarında 23 öğretmen görev alırken 788 öğrenci bulunmaktadır[7].

[5] *73 Tunceli İl Yıllığı*, s.87-88.
[6] *73 Tunceli İl Yıllığı*, s.103.
[7] Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, *Milli Eğitim İstatistikleri 1942-1943*, Yayın no: 238, Ankara 1945, s. XX, 37, 133, 178,

1943-1944 Eğitim-öğretim yılında Tunceli'de 49 tane eğitmen, 2 tane kapalı kalan köy okulu bulunmaktadır. Bu dönemde ulus okulları derecesinde olan gece dershanelerinde 32 eğitmen, 888 öğrenci bulunmaktadır. Bu dershanelerden mezun olan 811 öğrenci vardır[8].

1944-1945 Eğitim-öğretim yılında Tunceli'de 57 tane eğitmen ve eğitmenli köy okulu bulunmaktadır. Bu yıl Tunceli'de eğitim çağındaki çocuk sayısı da verilmiştir. Buna göre eğitim çağında 2579'u erkek, 1551'i kadın olmak üzere toplam 4130 kişi vardır. Yine Tunceli'de Bir yıl içinde birinci sınıfa yeniden kaydedilen 1231 erkek, 726 kız olmak üzere 2017 kişi vardır. İlkokula devam eden 3409'u erkek, 1207'si kız olmak üzere 4516 öğrenci vardır. Bu yıl 60 erkek, 24 kız olmak üzere 84 öğrenci öğrenimden ayrılmıştır. Bu dönemde Tunceli'de 70 öğretmen vardır. Tunceli'de eğitime 130784 lira ödenek ayrılmıştır. Bu dönemde ulus okullarında 34 öğretmen, 866 öğrenci bulunmaktadır. Bağımsız eğitmenli köy okullarında 16 yaş ve üzerindeki üzeri vatandaşlara açılan akşam okullarında 12 eğitmen görev alırken, 289 öğrenci bulunmaktadır. Tunceli'de 31 kişi dışarıdan sınava girerek ilkokul diploması almıştır[9].

1945-1946 Eğitim-öğretim yılında 51 tane eğitmen ve eğitmenli köy okulu vardır. Bu dönemde okuma çağında 2768'i erkek, 1519'u kız olmak üzere 4287 kişi vardır. Bir yıl içinde birinci sınıflara 913 erkek, 466 kız olmak üzere 1379 öğrenci yeniden kaydedilmiştir. İlkokula devam eden 4065'i erkek, 1426'sı kız olmak üzere 5491 öğrenci vardır. 126 erkek, 94 kız olmak üzere 220 öğrenci öğrenimden ayrılmıştır. Bu dönemde Tunceli'de 98 öğretmen vardır. Bu yıl Tunceli'de eğitime 84507 lira ödenek ayrılmıştır. Ulus okullarında 31 öğretmen çalışılmaktadır. Bu okullarda 964 öğrenci bulunmaktadır, Ayrıca bu dönemde Hozat Halkevi ulus okulu açmış, bu okulda 1 öğretmen,13 öğretmen vardır. Bağımsız eğitmenli köy okullarında 16 yaş üzeri vatandaşlara açılan akşam okullarında 43 eğitmen görev alırken, 844 öğrenci bulunmaktadır. Öğretmenli ve öğretmenli eğitmenli köy okullarında 16 yaş ve üzerindeki vatandaşlara açılan akşam okullarında 726 öğrenci bulunmaktadır [10].

1946-1947 Eğitim-öğretim yılında 57 tane eğitmen ve eğitmenli köy okulu vardır. 2 tane köy okulu kapalıdır. Bu dönemde köylerde okuma çağında 2239'u erkek, 1250'si kız olmak üzere 3489 çocuk vardır. Bir yıl içinde birinci sınıflara 466 erkek,

---

[8] Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, *Milli Eğitim İstatistikleri 1943-1944*, Ankara 1945, s. 37, 182,

[9] Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, *Milli Eğitim İstatistikleri 1944-1945*, Yayın no: 270, Ankara 1947, s. 49, 128-129, 210, 227, 258, 270, 274.

[10] Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, *Milli Eğitim İstatistikleri 1945-1946*, Yayın no: 280, Ankara 1947, s. 49, 128-129, 170, 210, 227, 258, 268, 270, 274

207 kız olmak üzere 673 öğrenci yeniden kaydedilmiştir. İlkokula devam eden 3902'si erkek, 1329'u kız olmak üzere 5231 öğrenci vardır. 58 erkek, 35 kız olmak üzere 93 öğrenci öğrenimden ayrılmıştır. Bu dönemde Tunceli'de 94 öğretmen vardır. Bu yıl Tunceli'de eğitime 179884 lira ödenek ayrılmıştır. Ulus okullarında 21 öğretmen çalışılmaktadır. Bu okullarda 419 öğrenci bulunmaktadır, Ayrıca bu dönemde Hozat Halkevi ulus okulu açmış, bu okulda 1 öğretmen,13 öğretmen vardır. Bağımsız eğitmenli köy okullarında 16 yaş üzeri vatandaşlara açılan akşam okullarında 48 eğitmen görev alırken, 945 öğrenci bulunmaktadır. Tunceli'de 7 kişi dışarıdan sınava girerken, bunların 6'sı ilkokul diploması almıştır [11].

1947-1948 Eğitim-öğretim yılında 121 tane okulu varken bunların 112 tanesi köy okuludur. 5 tane köy okulu kapalıdır. Bu dönemde köylerde okuma çağında 2239'u erkek, 1250'si kız olmak üzere 3489 kişi vardır. Bir yıl içinde birinci sınıflara 1470 erkek, 661 kız olmak üzere 2131 öğrenci yeniden kaydedilmiştir. İlkokula devam eden 5789'u erkek, 1860'ı kız olmak üzere 7649 öğrenci vardır. 182 erkek, 122 kız olmak üzere 304 öğrenci öğrenimden ayrılmıştır. Bu dönemde Tunceli'de 114 öğretmen vardır. Bu yıl Tunceli'de eğitime 176155 lira ödenek ayrılmıştır. Ulus okullarında 17 öğretmen çalışılmaktadır. Bu okullarda 374 öğrenci bulunmaktadır, Ayrıca bu dönemde Tunceli ve Pülümür Halkevi ulus okulu açmış, bu okullarda 2 öğretmen,55 öğrenci vardır. Bağımsız eğitmenli köy okullarında 16 yaş üzeri vatandaşlara açılan akşam okullarında 17 eğitmen görev alırken, 319 öğrenci bulunmaktadır. Öğretmenli ve öğretmenli eğitmenli köy okullarında 16 yaş ve üzerindeki vatandaşlara açılan akşam okullarında 683 öğrenci bulunmaktadır. Tunceli'de ilkokul diploması almak için 7 kişi dışarıdan sınava girerken, bunların 4'ü ilkokul diploması almıştır. Bu yılda Tunceli köylerinde devamlı meslek kurslar açılmıştır. 12 tane olan bu kurslara 140 öğrenci devam etmiştir[12].

1948-1949 Eğitim-öğretim yılında 133 tane okulu varken bunların 124 tanesi köy okuludur. 3 tane köy okulu kapalıdır. Bir yıl içinde birinci sınıflara 1146 erkek, 686 kız olmak üzere 1832 öğrenci yeniden kaydedilmiştir. İlkokula devam eden 5883'ü erkek, 2056'sı kız olmak üzere 7939 öğrenci vardır. 231 erkek, 117 kız olmak üzere 348 öğrenci öğrenimden ayrılmıştır. Bu dönemde Tunceli'de 155 öğretmen vardır.

---

[11] Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, *Milli Eğitim İstatistikleri 1946-1947*, Yayın no: 305, Ankara 1949, s. 48, 128, 172, 215, 231, 260, 268, 275.

[12] Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, *Milli Eğitim İlköğretim İstatistikleri 1947-1948*, Yayın no: 306, İstanbul 1949, s. 202-203, 242, 271, 284, 292, 296, 298, 300.

Tunceli'de ilkokulların tesisat ve öğretim gereçleri, yapım, onarım ve kamulaştırma, uygulama bahçeleri kuruşları, yatılı ve pansiyonlu okulların bütçelerinden yapılan her türlü giderler, ilkokullar için harcanan diğer giderler vs masraflar için ise bir yılda 194181 lira harcanmıştır. Öğretmen maaşları için bir yılda 276244 lira ödenmiştir. Toplamda yapılan harcama 470623 lira olmuştur. Ulus okullarında 14 öğretmen çalışılmaktadır. Bu okullarda 148 öğrenci bulunmaktadır. Bağımsız eğitmenli köy okullarında 16 yaş üzeri vatandaşlara açılan akşam okullarında 12 eğitmen görev alırken, 164 öğrenci bulunmaktadır. Öğretmenli ve öğretmenli eğitmenli köy okullarında 16 yaş ve üzerindeki vatandaşlara açılan akşam okullarında 302 öğrenci bulunmaktadır Tunceli'de köy okullarında 12-16 yaşlarındaki çocuklar için yetiştirici özel sınıflar açılmıştır. Bu sınıflarda 50 öğrenci eğitim görmüştür. Dışarıdan ilkokul diploması almak için 9 kişi sınava girerken bunların sadece 4 tanesi diploma almaya hak kazanmıştır[13]. Bu yıl Tunceli'de Kalan Ortaokulu eğitim-öğretime başlayarak öğrenci almıştır. Toplam 16 öğrenci kaydolmuş, 1 öğrenci öğrenimden ayrılmıştır Okulun toplam 21 öğrencisi vardır. Kalan Ortaokulunda çalışan 5 öğretmen vardır. Bu okul için bir yılda 2866 lira ödenmiştir. Kalan Ortaokulunda takip edilen tek yabancı dil Fransızcadır. 20 erkek ve 1 kız olmak üzere 21 öğrenci bu dersi almaktadır[14]. Bu yıl Tunceli'de köy kadınları için gezici meslek kursu açılmıştır. 7 ay sürecek olan bu kursta 1 öğretmen görev alırken, kursun 18 öğrencisi bulunmaktadır. Bu kurs için 2722 lira harcanmıştır[15].

1949-1950 Eğitim-öğretim yılında 161 tane okulu varken bunların 151 tanesi köy okuludur. 1 tane köy okulu kapalıdır. Bir yıl içinde birinci sınıflara 2295 erkek, 1484 kız olmak üzere 3779 öğrenci yeniden kaydedilmiştir. İlkokula devam eden 6683'ü erkek, 2970'i kız olmak üzere 9653 öğrenci vardır. 145 erkek, 89 kız olmak üzere 234 öğrenci öğrenimden ayrılmıştır. Bu dönemde Tunceli'de 192 öğretmen vardır. Tunceli'de ilköğretimde çeşitli eğitim giderleri olarak 79127 lira harcanmıştır. Öğretmen maaşları için bir yılda 412392 lira ödenmiştir. Toplamda yapılan harcama 491519 lira olmuştur. Bağımsız eğitmenli köy okullarında 16 yaş üzeri vatandaşlara

[13] Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, *Milli Eğitim İlköğretim İstatistikleri 1948-1949,* Yayın no: 325, İstanbul 1950, s. 202-204, 249, 270-271, 296, 300, 302-304.
[14] Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, *Milli Eğitim Ortaöğretim İstatistikleri 1948-1949,* Yayın no: 326, İstanbul 1950, s. 56-57, 90, 117,
[15] Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, *Milli Eğitim Meslek Teknik ve Yüksek Öğretim İstatistikleri 1948-1949,* Yayın no: 327, İstanbul 1950, s. 225.

açılan akşam okullarında 21 eğitmen görev alırken, 344 öğrenci bulunmaktadır. Öğretmenli ve öğretmenli eğitmenli köy okullarında 16 yaş ve üzerindeki vatandaşlara açılan akşam okullarında 3365 öğrenci bulunmaktadır. Tunceli'de köy okullarında 12-16 yaşlarındaki çocuklar için yetiştirici özel sınıflar açılmıştır. Bu sınıflarda 50 öğrenci eğitim görmüştür. Dışarıdan ilkokul diploması almak için 16 kişi sınava girerken bunların sadece 9 tanesi diploma almaya hak kazanmıştır[16]. Kalan Ortaokulu'nda Toplam 36 öğrenci birinci sınıfa yeniden kaydolmuş, 14 öğrenci öğrenimden ayrılmıştır Okulun toplam 56 öğrencisi vardır. Kalan Ortaokulunda çalışan 4 öğretmen vardır. Bu okul için bir yılda 9946 lira ödenmiştir. Kalan Ortaokulunda takip edilen tek yabancı dil Fransızcadır. 52 erkek ve 4 kız olmak üzere 56 öğrenci bu dersi almaktadır. 1949-1950 eğitim ve öğretim yılında Çemişgezek Ortaokulu da faaliyete geçerek öğrenci almaya başlamıştır. Bu okulda 25 öğrenci birinci sınıfa yeniden kaydolmuş, 8 öğrenci öğrenimden ayrılmıştır. Bu okulun 49 öğrencisi vardır. Bu okulda 5 öğretmen görev yapmaktadır. Çemişgezek Ortaokulu için bir yılda 3196 lira harcanmıştır. 44 erkek ve 2 kız Fransızca öğrenirken, 3 erkek Almanca öğrenmektedir [17]. Bu yıl Tunceli'de köy kadınları için gezici meslek kursu açılmıştır. Bu kursta biçki-nakış öğretilmiştir. 6 ve7 ay sürecek olan kursta 6 öğretmen görev alırken, kursun 135 öğrencisi bulunmaktadır. Kurs için 8296 lira harcanmıştır[18].

1950-1951 Eğitim-Öğretin yılında Tunceli'de 172 tane ilkokul vardır. Bu okulların 161 tanesi köy okulu, 11 tanesi ise kentlerde açılan okullardır. Bu okulların dağılımı ise şöyledir: Tunceli merkezde 15, Çemişgezek'te 33, Hozat'ta 16, Mazgirt'te 26, Nazımiye'de 16, Ovacık'ta 19, Pertek'te 25, Pülümür'de 21'dir[19]. 1453 erkek, 913 öğrenci birinci sınıfa kaydolmuştur. İlde 6820'sı erkek, 3144'ü kız olmak üzere toplam 9964 öğrenci vardır. 170 erkek ve 176 kız öğrenci öğrenimden ayrılmıştır. Bu dönemde Tunceli'de 225 ilkokul öğretmeni vardı. Tunceli'deki ilkokullar için bir yılda 456756 lira harcanmıştır. Öğretmenli köy okullarında iki devre olarak açılan akşam okullarında 1141 erkek, 285 bayan olmak üzere toplam 1699 öğrenci vardır. Eğitmenli köy okullarında iki devre olarak açılan akşam okullarında ise 128 erkek, 34 bayan olmak

[16] Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, *Milli Eğitim İlköğretim İstatistikleri 1949-19450,* Yayın no: 334, İstanbul 1952, s. 210-211, 259, 298, 313-316.
[17] Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, *Milli Eğitim Ortaöğretim İstatistikleri 1949-1950,* Yayın no: 335, İstanbul 1952, s. 84-85, 121, 150, 167.
[18] Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, *Milli Eğitim Meslek Teknik ve Yüksek Öğretim İstatistikleri 1949-1950,* Yayın no: 336, İstanbul 1952, s. 256.
[19] BİUM, *İlköğretim İstatistikleri 1950-1951,* s.87-89, 272, 273, 330, 359, 387, 388, 389.

üzere toplam 162 öğrenci vardır. Bu dönemde dışarıdan ilkokul bitirme sınavına giren 1 erkek iki bayan vardır. Bunlardan 1 erkek ve 1 bayan diploma almıştır. Kalan Ortaokulunda 56 erkek, 5 kız öğrenci olmak üzere toplam 61 öğrenci, Çemişgezek Ortaokulunda 58 erkek, 1 kız öğrenci olmak üzere toplam 59 öğrenci, Hozat Ortaokulunda 28 erkek, 5 kız olmak üzere toplam 33-öğrenci bulunmaktadır[20]. İlde 21 erkek ve 2 bayan ortaokul diploması almıştır[21]. 50 Erkek öğrenci ortaokul öğrenimini yarıda bırakmıştır[22]. Kalan'da 5, Çemişgezek'te 5, Hozat'ta 8 olmak üzere toplam 19 ortaokul öğretmeni vardır[23]. Bu dönemde ortaokulların gideri 28630 liradır[24]. 1950-51 dönemde açılan köy kadınları gezici kurslarında(Biçki-Dikiş) 135 öğrenci vardı[25]. Kurslarda toplam 7 öğretmen görev yapmıştır[26]. Ayrıca gezici köy demirci ve marangozluk kurslarında 25 öğrenci bulunmaktadır. Kurslarda toplam 4 öğretmen görev yapmaktadır[27]. Bunu dışında arıcılık ve bağ bahçe kursları da açılmıştır. Arıcılık kursuna 46, bağ-bahçe kursuna 25 öğrenci devam etmektedir[28].

1951-1952 Öğretim yılında Tunceli'de 185 ilkokul vardır. Bu okulların 173 tanesi köylerde, 12 tanesi ise kentlerdedir. 2 okul ise kapalıdır[29]. Bu yıl birinci sınıfa kaydolan 1279 erkek, 849 kız öğrenci vardır. İlde 6646'sı erkek, 3183'ü kız olmak üzere toplam 9829 öğrenci vardır. 112 erkek, 110 kız öğrenci ilkokul öğrenimini bırakmıştır(toplam 222 öğrenci)[30]. Bu dönemde ilde 235 ilkokul öğretmeni bulunmaktadır[31]. Bu yıl ilkokulların masrafı(öğretmen maaşları, ek görev ücretleri, kanunu zam ve tazminatlar, yoluk ve donatım giderleri, okul hademe ücretleri vs.) olarak 531358 lira para harcanmıştır. Bu rakam tesisat ve öğretim gereçleri, tapım ve onarım ve diğer giderlerle 698209 liraya çıkmıştır[32]. Öğretmenli köy okullarında açılan iki devreli akşam okullarına 638 erkek ve 114 bayan olmak üzere 752 öğrenci devam

---

[20] Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, *Milli Eğitim İstatistikleri Ortaöğretim 1950-1951,* Yayın No: 347, Ankara 1951, s.92, 94.
[21] BİUM, *Ortaöğretim İstatistikleri 1950-1951,* s.148.
[22] BİUM, *Ortaöğretim İstatistikleri 1950-1951,* s.199.
[23] BİUM, *Ortaöğretim İstatistikleri 1950-1951,* s.223.
[24] BİUM, *Ortaöğretim İstatistikleri 1950-1951,* s.256.
[25] Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, *Maarif İstatistikleri(Mesleki, Teknik ve Yüksek Öğretim), 1950-1951,* Yayın No: 348, Biricik Matbaası, Ankara, s.318
[26] BİUM, *Mesleki ve Teknik Öğretim İstatistikleri 1950-51,* s.319.
[27] BİUM, *Mesleki ve Teknik Öğretim İstatistikleri 1950-51,* s.344-345.
[28] BİUM, *Mesleki ve Teknik Öğretim İstatistikleri 1950-51,* s.358.
[29] Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, *Milli Eğitim İstatistikleri İlköğretim 1951-1952,* Yayın No: 355, Ankara, s.89.
[30] BİUM, *İlköğretim İstatistikleri 1951-1952,* s. 272-273.
[31] BİUM, *İlköğretim İstatistikleri 1951-1952,* s.331.
[32] BİUM, *İlköğretim İstatistikleri 1951-1952,* s.358-359.

etmektedir. Eğitmenli köy okullarından açılan akşam okullarına ise 31 erkek 11 bayan olmak üzere toplam 42 öğrenci devam etmektedir. Dışarıdan ilkokul bitirme sınavına giren 6 kişiden 2'si ilkokul diploması almıştır[33]. Tunceli'de ortaokulların birinci sınıfına kaydolan 127 erkek, 4 kız olmak üzere 131 öğrenci vardır[34]. Bu dönemde Pertek'te de ortaokul açılmıştır. Pertek Ortaokulu'nda 46, Çemişgezek Ortaokulunda, 75, Hozat Ortaokulunda 43, Tunceli Ortaokulunda 64 olmak üzere 228 öğrenci vardır[35]. Öğrencilerin tamamı Fransızca yabancı dilini takip etmektedir[36]. 39 erkek, 3 kız olmak üzere toplam 42 öğrenci ortaokul öğrenimini yarıda bırakmıştır[37]. Bu okullarda görev yapan 13 erkek 2 bayan öğretmen vardır[38]. Bu okulların bütçeleri toplam 56689 liradır[39]. Tunceli'de açılan gezici köy kadınları biçki-nakış kurslarında 85 öğrenci vardır[40]. 7 Ay süren kurslarda toplam 4 öğretmen görev yapmıştır[41]. Gezici köy demircilik ve marangozluk kurslarına ise 13 öğrenci devam etmiştir. 5496 lira masrafı olan kurslarda 2 öğretmen görev yapmıştır[42].

1952-53 Öğretim yılında Tunceli'de 193 ilkokul vardır. Bunlardan sadece biri kapalıdır[43]. 1544 erkek, 914 kız öğrenci birinci sınıfa kaydolmuştur[44]. 6732 erkek, 3146 kız olmak üzere 9878 ilkokul öğrencisi vardır[45]. İlkokullarda 224 erkek ve 22 bayan öğretmen çalışmaktadır[46]. İlkokulların bütçesi toplam 749756 liradır[47]. Öğretmenli köy okullarında açılan 2 kademeli akşam okullarında 620 erkek ve 87 bayan öğrenci vardır[48]. Dışarıdan ilkokul diploması almak için 13 erkek ve bir bayan sınava girmiş ve 8 erkek bir bayan ilkokul diploması almıştır[49]. Bu dönemde Nazımiye, Ovacık ve

---

[33] BİUM, *İlköğretim İstatistikleri 1951-1952*, s.389-391.
[34] BİUM, *İlköğretim İstatistikleri 1951-1952*, s.7.
[35] Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, *Ortaöğretim 1951-1952*, Yayın No: 356, s.102.
[36] BİUM, *Ortaöğretim İstatistikleri 1951-1952*, s.190.
[37] BİUM, *Ortaöğretim İstatistikleri 1951-1952*, s.214.
[38] BİUM, *Ortaöğretim İstatistikleri 1951-1952*, s.239.
[39] BİUM, *Ortaöğretim İstatistikleri 1951-1952*, s.227.
[40] Başbakanlık Umum Müdürlüğü, *Maarif İstatistikleri(Meslek, Teknik ve Yüksek Öğretim)1951-1952*, Akın Matbaası, Yayın No: 357, Ankara, s.308.
[41] BİUM, *Mesleki ve Teknik Öğretim İstatistikleri 1951-52*, s.308.
[42] BİUM, *Mesleki ve Teknik Öğretim İstatistikleri 1951-52*, s.328-329.
[43] Başbakanlık Umum Müdürlüğü, *Maarif İstatistikleri İlköğretim 1952-1953*, Akın Matbaacılık, Yayın No: 361, Ankara, s.92.
[44] BİUM, *Maarif İstatistikleri İlköğretim1952--53*, s. 282.
[45] BİUM, *Maarif İstatistikleri İlköğretim1952-53*, s.282.
[46] BİUM, *Maarif İstatistikleri İlköğretim1952-53*, s.337.
[47] BİUM, *Maarif İstatistikleri İlköğretim1952-53*, s.365.
[48] BİUM *Maarif İstatistikleri İlköğretim1952-53*, s.395.
[49] BİUM, *Maarif İstatistikleri İlköğretim1952-53*, s.397.

Pülümür'de de ortaokullar açılmıştır[50]. Bu dönemde Tunceli Ortaokulu 19 erkek, 3 kız, Çemişgezek Ortaokulu 41 erkek, 3 kız, Hozat Ortaokulu 16 erkek, 1 kız, Nazımiye Ortaokulu 40, Ovacık Ortaokulu 16, Pertek Ortaokulu 18 erkek 4 kız, Pülümür Ortaokulu 24 erkek öğrenci almıştır. Tunceli'de ortaokula giden 311 erkek 17 kız olmak üzere 328 öğrenci vardır[51]. Ortaokullardaki 53 erkek ve 4 kız Almanca, geri kalan öğrencileri ise Fransızca takip etmektedir[52]. Tunceli'deki ortaokulların 1952 yılındaki masrafları 191808 liradır[53]. Bu dönemde açılan Köy Kadınları gezici Kurslarında(Biçki-Dikiş) toplam 142 öğrenci, 8 öğretmen bulunmaktadır. Kursların masrafı 12840 liradır[54]. Gezici köy demirci ve marangoz kurslarında ise toplam 22 öğrenci, 2 öğretmen bulunan kursların masrafları toplam 5320 liradır.[55]. Bunun dışında ilde sabit ilçe demirci-marangoz kursları da vardır. Bu kurslarda 30 öğrenci ve 3 öğretmen bulunurken, kursların toplam gideri 9595 liradır[56]. İlde 11 tane arıcılık kursu açılmıştır. Kurslara 267 öğrenci devam etmiştir[57].

1953-54 Öğretim yılında Tunceli'de 197 ilkokul bulunurken, kapalı ilkokul yoktur[58].1153 erkek, 780 öğrenci ilkokul birinci sınıfa yazılmıştır. Tunceli'de 6835'i erkek, 3228'i kız olmak üzere 10073 ilkokul öğrencisi bulunmaktadır. 97 erkek ve 89 kız öğrenci ilköğrenimi bırakmıştır[59]. Tunceli'de görev yapan 468 öğretmen ve 18 eğitmen vardır[60]. Öğretmenli köy okullarında açılan akşam okullarında 233 erkek, 30 bayan olmak üzere 263, eğitmenli köy okullarında açılan okullarda ise 14 erkek öğrenci bulunmaktadır[61]. Dışarıdan ilkokul diploması almak için 26 erkek sınava girmiş ve bunlardan 18'i ilkokul diploması almıştır[62]. Bu dönemde 148 öğrenci ortaokula kaydolmuştur. Ortaokula giden 365'i erkek, 31'i kız olmak üzere toplam 396 öğrenci

---

[50] Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, *Milli Eğitim İstatistikleri Ortaöğretim İstatistikleri1952-1953,* Yayın No: 367, Ankara s.9.
[51] BİUM, *Ortaöğretim İstatistikleri 1952-1953,* s.116.
[52] BİUM, *Ortaöğretim İstatistikleri 1952-1953,* s.211.
[53] BİUM, *Ortaöğretim İstatistikleri 1952-1953,* s.309.
[54] Başbakanlık Umum Müdürlüğü, *Maarif İstatistikleri(Meslek, Teknik ve Yüksek Öğretim)1952-53,* Yayın No: 368, Sait Toraman Matbaası, Ankara, s.148, 349.
[55] BİUM, *Maarif İstatistikleri İlköğretim19552-53,* s.378-379.
[56] BİUM, *Maarif İstatistikleri İlköğretim1952-53,* s.380-381.
[57] BİUM, *Maarif İstatistikleri İlköğretim1952-53,* s.406.
[58] Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı, *Milli Eğitim İstatistikleri İlköğretim 1953-1960,* Yayın No: 431, Ankara 1963, s.66.
[59] D.İ.E. *İlköğretim İstatistikleri 1953-1960,* s.150.
[60] D.İ.E. *İlköğretim İstatistikleri 1953-1960,* s.245.
[61] D.İ.E. *İlköğretim İstatistikleri 1953-1960,* s.343.
[62] D.İ.E. *İlköğretim İstatistikleri 1953-1960,* s.410.

vardır. 25 erkek ve 2 kız öğrenci ortaokul öğretimini yarıda bırakmıştır[63].Tunceli'deki ortaokullarda çalışan 29 erkek 6 bayan öğretmen vardır[64]. Tunceli'deki ortaokulların bütçesi 1953 yılında 173021 liradır[65].

1954-1955 Eğitim-öğretim yılında Tunceli'de 195 ilkokul varken bu okulların 11 tanesi kapalıdır[66]. Bu dönemde birinci sınıflara 1306 erkek, 847 kız öğrenci kaydolmuştur. İlkokula devam eden 6456'sı erkek, 3070'i kız olmak üzere toplam 9526 öğrenci vardır. 69 erkek ve 65 kız öğrenci ilköğrenimden ayrılmıştır[67]. İlkokullarda görev yapan 263 öğretmen ve 18 eğitmen vardır[68]. Dışarıdan ilkokul diploması almak için 15 erkek bir bayan sınava girmiş ve hepsi de diploma almıştır[69]. Bu dönemde 182 erkek ve 19 kız öğrenci ortaokullara kaydolmuştur. Ortaokullarda 414 kız, 45 erkek öğrenci olmak üzere toplam 459 öğrenci vardır[70].48 erkek ve 12 kız öğrenci ortaokullardan ayrılmıştır[71]. Tunceli'deki ortaokullarda 30 erkek 13 bayan öğretmen vardır[72]. Tunceli'deki ortaokulların 163257 lira eğitim masrafı vardır[73].

1955-1956 Eğitim-öğretim yılında Tunceli'de 201 ilkokul bulunurken bu okullardan 12 tanesi kapalıdır[74]. Bu dönemde 1381 erkek, 886 kız öğrenci ilkokula yazılmıştır. Tunceli'de ilkokula devam eden 6639 erkek, 3153 kız olmak üzere toplam 9792 öğrenci vardır. 89 erkek, 88 kız öğrenci ilköğretimden ayrılmıştır[75]. Tunceli'de 271 öğretmen 18 eğitmen görev yapmaktadır[76]. Tunceli'de açılan halk dershanelerinde 6 öğretmen ve 76 öğrenci vardı[77]. 1955-56 öğretim yılında Tunceli'de 48 erkek, 2 bayan ilkokul diploması almak için sınava girerken, bunlardan 7 erkek ve 2 bayan ilkokul diploması almıştır[78]. 1955-56 Öğretim yılında Tunceli'de 258 erkek, 30 kız ortaokula başlamıştır. Bu dönemde 63 erkek ve 11 kız ortaokuldan ayrılmıştır. Ortaokullarda 24

---

[63] Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı, *Milli Eğitim İstatistikleri Orta Öğretim 1953-1960,* Yayın No: 437, Ankara 1963, s.176.
[64] D.İ.E. *Ortaöğretim İstatistikleri 1953-1960,* s.177.
[65] D.İ.E. *Ortaöğretim İstatistikleri 1953-1960,* s.434.
[66] D.İ.E. *İlköğretim İstatistikleri 1953-1960,* s.66.
[67] D.İ.E. *İlköğretim İstatistikleri 1953-1960,* s.150-151.
[68] D.İ.E. *İlköğretim İstatistikleri 1953-1960,* s.245.
[69] D.İ.E. *İlköğretim İstatistikleri 1953-1960,* s.410.
[70] D.İ.E. *Ortaöğretim İstatistikleri 1953-1960,* s.176.
[71] D.İ.E. *Ortaöğretim İstatistikleri 1953-1960,* s.176.
[72] D.İ.E. *Ortaöğretim İstatistikleri 1953-1960,* s.177.
[73] D.İ.E. *Ortaöğretim İstatistikleri 1953-1960,* s.425.
[74] D.İ.E. *İlköğretim İstatistikleri 1953-1960,* s.66.
[75] D.İ.E. *İlköğretim İstatistikleri 1953-1960,* s.150-151.
[76] D.İ.E. *İlköğretim İstatistikleri 1953-1960,* s.244.
[77] D.İ.E. *İlköğretim İstatistikleri 1953-1960,* s.408.
[78] D.İ.E. *İlköğretim İstatistikleri 1953-1960,* s.410.

erkek 8 bayan öğretmen bulunmaktadır[79]. 1955 yılında Tunceli'deki ortaokulların sarfiyatı 171301 liradır[80].

1956-1957 Eğitim-öğretim yılında Tunceli'de 199 okul vardır. 22 okul kapalıdır[81]. İlkokula yeni kaydolan 1314 erkek, 741 erkek öğrenci vardır. Tunceli'deki ilkokullarda 6943 erkek, 3283 kız olmak üzere 10226 öğrenci vardır. İlkokullardan 73 erkek, 75 kız öğrenci ayrılmıştır[82]. 1956-56 sezonunda Tunceli'de 255 öğretmen görev yapmaktadır[83]. Halk dershanelerinde 7 öğretmen ve 76 öğrenci bulunmaktadır[84]. Tunceli'de ilkokul diploması almak için sınava giren 23 erkek adaydan sadece 2 kişi diploma almıştır[85]. Tunceli'deki ortaokullara 414 erkek, 32 kız öğrenci kaydolmuştur. Çeşitli sebeplerle ortaokullardan ayrılan 124 erkek, 5 kız öğrenci vardır. Tunceli'deki ortaokullardan 44 erkek, 7 bayan öğretmen vardır[86].

1957-1958 Eğitim-öğretim yılında 204 ilkokul vardır. 17 okul kapalıdır[87]. 1483 erkek, 640 kız öğrenci ilkokula kaydolmuştur. İlkokullarda 7423 erkek, 3277 kız olmak üzere toplam 10226 öğrenci vardır. 61 erkek, 80 kız öğrenci ilkokullardan ayrılmıştır[88]. Bu dönemde Tunceli'de 261 erkek ve 15 bayan olmak üzere 276 öğretmen vardır[89]. Halk dershanelerinde 8 öğretmen, 165 öğrenci vardı[90]. İlkokul diploması için sınava giren 23 erkek adaydan sadece 2 kişi diploma alabilmiştir[91]. 1957-58 Eğitim-öğretim sezonunda 298 erkek, 12 kız öğrenci ortaokula kaydolmuştur. Bu dönemde 68 erkek, 8 kız öğrenci ortaokuldan ayrılmıştır. Ortaokullarda görev yapan 44 erkek, 5 bayan öğretmen vardır[92]. 1957-58 Eğitim-öğretim yılında faaliyete geçen Tunceli Kalan Lisesi 54 erkek öğrenci almıştır. Okuldan bir öğrenci ayrılmıştır[93]. 1957-58 Sezonunda okulda 3 öğretmen görev yapmıştır[94].

---

[79] [79] D.İ.E. *Ortaöğretim İstatistikleri 1953-1960,* s.176-177.
[80] [80] D.İ.E. *Ortaöğretim İstatistikleri 1953-1960,* s.426.
[81] D.İ.E. *İlköğretim İstatistikleri 1953-1960,* s.66.
[82] D.İ.E. *İlköğretim İstatistikleri 1953-1960,* s.150-151.
[83] D.İ.E. *İlköğretim İstatistikleri 1953-1960,* s.245.
[84] D.İ.E. *İlköğretim İstatistikleri 1953-1960,* s.408.
[85] D.İ.E. *İlköğretim İstatistikleri 1953-1960,* s. 410.
[86] D.İ.E. *Ortaöğretim İstatistikleri 1953-1960,* s.176-177.
[87] D.İ.E. *İlköğretim İstatistikleri 1953-1960,* s.66.
[88] D.İ.E. *İlköğretim İstatistikleri 1953-1960,* s.150-151.
[89] D.İ.E. *İlköğretim İstatistikleri 1953-1960,* s.245.
[90] D.İ.E. *İlköğretim İstatistikleri 1953-1960,* s.408.
[91] D.İ.E. *İlköğretim İstatistikleri 1953-1960,* s.410.
[92] D.İ.E. *Ortaöğretim İstatistikleri 1953-1960,* s.176-177.
[93] D.İ.E. *Ortaöğretim İstatistikleri 1953-1960,* s.547, 632.
[94] D.İ.E. *Ortaöğretim İstatistikleri 1953-1960,* s.632.

1958-1959 Eğitim-öğretim sezonunda Tunceli'de 204 okul vardır. Kapalı okul bulunmamaktadır[95]. İlkokula kaydolan 1684 erkek, 742 öğrenci vardır. İlkokullarda 7979 erkek, 3230 kız olmak üzere 11209 öğrenci bulunmaktadır. Bununla birlikte 54 erkek, 71 kız öğrenci ilkokullardan ayrılmıştır[96]. Tunceli'deki ilkokullarda 276 erkek, 17 bayan olmak üzere 284 öğretmen görev yapmaktadır[97]. İldeki Halk dershanelerinde ise 8 öğretmen, 173 öğrenci vardır[98]. İlkokul diploması almak için sınava giren 37 erkek ve 2 bayandan sadece 4 erkek diploma alabilmiştir[99]. Tunceli'de 1958-59 Eğitim-öğretin sezonunda 257 erkek ve 27 kız öğrenci ortaokula kaydolmuştur. 72 erkek ve 11 kız öğrenci ise ortaokullardan ayrılmıştır. Bu dönemde ortaokullarda 44 erkek 11 bayan öğretmen görev yapmıştır[100]. 1958-59 Sezonunda Tunceli Lisesi'ne 52 öğrenci kayıt yaptırmıştır[101]. Lisede okuyan 85 öğrenci Fransızca dilini öğrenmektedir[102]. 9öürenci liseden ayrılırken, okulda 5 öğretmen görev yapmaktadır[103].

1959-1960 Eğitim-öğretim yılında Tunceli'de 220 ilkokulu vardır. 4 ilkokul kapalıdır[104]. İlde 1903 erkek, 909 kız öğrenci ilkokullara kaydolmuştur. İldeki ilkokullarında 8786 erkek, 3375 kız olmak üzere toplam 12161 öğrenci bulunmaktadır. 72 kız, 73 erkek öğrenci ildeki ilkokullardan çeşitli nedenlerle ayrılmışlardır. [105]. İldeki çeşitli ilkokullarda görevli 317 erkek ve 21 bayan olmak üzere toplam 338 öğretmen vardır[106]. İldeki halk dershanelerinde ise 8 öğretmen, 187 öğrenci vardır[107]. Dışarıdan ilkokul diploması için Tunceli'de 110 erkek, 4 bayan sınava girmiştir. Bunlardan 68 erkek ve bir bayan diploma almıştır[108]. 1959-1960 öğretim yılında Tunceli'deki ortaokullara 292 erkek, 32 kız öğrenci kaydolmuştur. 73 Erkek ve 4 kız ise çeşitli sebeplerle ortaokullardan ayrılmıştır. Tunceli'deki ortaokullarda 59 erkek ve 9 bayan öğretmen görev yapmıştır[109]. 1959-60 Eğitim- öğretim yılında Tunceli Lisesine 88

---

[95] D.İ.E. *İlköğretim İstatistikleri 1953-1960,* s.66.
[96] D.İ.E. *İlköğretim İstatistikleri 1953-1960,* s.150-151.
[97] D.İ.E. *İlköğretim İstatistikleri 1953-1960,* s.245.
[98] D.İ.E. *İlköğretim İstatistikleri 1953-1960,* s.408.
[99] D.İ.E. *İlköğretim İstatistikleri 1953-1960,* s.410.
[100] D.İ.E. *Ortaöğretim İstatistikleri 1953-1960,* s.176-177.
[101] D.İ.E. *Ortaöğretim İstatistikleri 1953-1960,* s.547.
[102] D.İ.E. *Ortaöğretim İstatistikleri 1953-1960,* s.601.
[103] D.İ.E. *Ortaöğretim İstatistikleri 1953-1960,* s.632.
[104] D.İ.E. *İlköğretim İstatistikleri 1953-1960,* s.66.
[105] D.İ.E. *İlköğretim İstatistikleri 1953-1960,* s.150-151.
[106] D.İ.E. *İlköğretim İstatistikleri 1953-1960,* s.245.
[107] D.İ.E. *İlköğretim İstatistikleri 1953-1960,* s.408.
[108] D.İ.E. *İlköğretim İstatistikleri 1953-1960,* s.410.
[109] D.İ.E. *Ortaöğretim İstatistikleri 1953-1960,* s.176-177.

erkek, 8 kız öğrenci kaydolmuştur[110]. 182 Erkek ve 9 kız öğrenci Fransızca dilini öğrenmektedir[111].

1960-1961 Eğitim-öğretim yılında Tunceli'de 240 okul vardır. 8 Okul ise kapalıdır[112]. İlkokullara 2257 erkek, 1089 öğrenci kaydolmuştur. Bu dönemde ilkokullarda 9940 erkek, 3860 kız olmak üzere 13800 öğrenci vardır. 41 Erkek, 91 kız öğrenci ilkokullardan ayrılmıştır[113]. İlkokullarda 352 erkek, 25 bayan olmak üzere 377 öğretmen görev yapmaktadır. Bu öğretmenlerin 89'u kentlerde 288'i köylerde bulunmaktadır[114]. Tunceli'deki halk dershanelerinde 2470 öğrenci ve 106 öğretmen bulunmaktadır[115]. Tunceli'de dışarıdan ilkokul bitirme sınavına 17 erkek girmiş ve hepsi de diploma almıştır[116]. 1960-1961 sezonunda Tunceli'deki 362 erkek, 38 kız öğrenci ortaokullara kaydolmuştur. Ortaokullara devam eden 906 erkek, 85 kız olmak üzere 991 öğrenci vardır[117]. Bu dönemde 66 erkek, 7 kız öğrenci okuldan ayrılmıştır[118]. Tunceli'deki ortaokullarda 61 erkek 4 bayan öğretmen görev yapmaktadır[119]. 1960-61 döneminde Tunceli Lisesi'ne 79 erkek, 4 kız öğrendi kaydolmuştur. Lisede toplam 434 öğrenci bulunmaktadır[120]. 11 öğrenci İngilizce öğrenirken, diğer öğrenciler Fransızca öğrenmektedir[121]. Liseden 15 erkek ve bir kız öğrenci ayrılmıştır. Tunceli Lisesi'nde 4 erkek ve 5 bayan öğretmen çalışmaktadır[122]. Bu dönemde Tunceli Yapı Enstitüsü'nün orta kısmı öğrenci almıştır. Bu okula 131 erkek öğrenci girmiştir. Okulda 15 erkek, 2 bayan olmak üzere toplam 17 öğretmen görev yapmaktadır[123]. Köy Kadınlar Biçki-Dikiş Kurslarına devam eden 185 öğrenci ve kursu veren 11 öğretmen

---

[110] D.İ.E. *Ortaöğretim İstatistikleri 1953-1960,* s.547.
[111] D.İ.E. *Ortaöğretim İstatistikleri 1953-1960,* s.601.
[112] Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, *Milli Eğitim İstatistikleri İlköğretim 1960-1961,* Yayın No: 465, Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Ankara 1965, s.95.
[113] D.İ.E. *İlköğretim İstatistikleri 1960-1961,* s.330-331.
[114] D.İ.E. *İlköğretim İstatistikleri 1960-1961,* s.380.
[115] D.İ.E. *İlköğretim İstatistikleri 1960-1961,* s.420.
[116] D.İ.E. *İlköğretim İstatistikleri 1960-1961,* s.422.
[117] Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, *Milli Eğitim İstatistikleri Ortaöğretim 1960-1961,* Yayın No: 466, Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Ankara 1965, s.120.
[118] Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, *Milli Eğitim İstatistikleri Ortaöğretim 1960-1961,* Yayın No: 466, Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Ankara 1965, s.366.
[119] D.İ.E. *Ortaöğretim İstatistikleri 1960-1961,* s.365.
[120] D.İ.E. *Ortaöğretim İstatistikleri 1960-1961,* s.426-427.
[121] D.İ.E. *Ortaöğretim İstatistikleri 1960-1961,* s.483.
[122] D.İ.E. *Ortaöğretim İstatistikleri 1960-1961,* s.502-503.
[123] Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, *Milli Eğitim İstatistikleri(Meslek, Teknik ve Yüksek Öğretim)1960-1961,* Yayın No: 467, Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Ankara 1965, s.267, 311.

bulunmaktadır[124]. Köy Demircilik ve Marangozluk Kurslarında 22 öğrenci ve 4 öğretmen vardır[125]. Kur'an Kurslarında ise 79 öğrenci, 3 öğretmen vardır[126].

1961-62 Eğitim-öğretim yılında Tunceli'de 2114 erkek, 1152 kız olmak üzere toplam 3266 öğrenci ilkokula kaydolmuştur. İlkokullarda toplam olarak 10979 erkek, 4413 kız olmak üzere 15392 öğrenci vardır. 164 Erkek ve 89 kız öğrenci ise ilkokuldan ayrılmıştır[127]. Tunceli'deki ilkokullarda 363 erkek ve 32 bayan öğretmen çalışmaktadır[128]. Bu dönemde 11 erkek ve 1 bayan dışarıdan ilkokul bitirme sınavına girerek, diploma almıştır[129]. 1961-62'de Tunceli'de 402 ilkokul vardır[130]. 1961-62 sezonunda Tunceli'de 350 erkek, 35 kız öğrenci ortaokullara kaydolmuştur. Ortaokullarda 930 erkek, 80 kız öğrenci vardır. Bu öğrencilerden 47 erkek ve 7 kız çeşitli sebeplerle ayrılmıştır[131]. 1961-1962 Eğitim-öğretim yılında Tunceli Lisesi'ne 75 erkek, 2 kız öğrenci kaydolmuştur. Lisede 180 erkek, 9 kız öğrenci vardır. Liseden 16 erkek öğrenci çeşitli sebeplerle ayrılmıştır[132]. 1961-1962 Eğitim-öğretim yılında Tunceli Yapı Enstitüsü orta kısmına 3 erkek öğrenci kaydolmuştur. Okulda 164 erkek öğrenci vardır. Öğrencilerin hepsi Fransızca öğrenmektedir. Okuldan 45 öğrenci ayrılmıştır[133]. Köy Kadınları Kursunda(Biçki-Nakış) 9 öğretmen, 153 öğrenci vardır[134]. Demircilik ve Marangozluk Kurslarında ise 2 öğretmen, 19 öğrenci bulunmaktaydı. Ayrıca Yapı kurslarında 12 öğrenci 1 öğretmen, Kur'an kurslarındaysa 56 öğrenci, 2 öğretmen bulunmaktaydı[135].

1962-1963 Eğitim-Öğretim yılında Tunceli'de 249 okul bulunmaktadır. Tunceli'deki ilkokullara 2165 erkek ve 2103 kız olmak üzere toplam 3268 öğrenci kaydolmuştur[136]. Bu dönemde Tunceli'de 11728 erkek, 4775 kız olmak üzere 16503 öğrenci bulunmaktadır. Tunceli'deki ilkokullardan 89 erkek, 110 kız öğrenci

---

[124] D.İ. E. , *Milli Eğitim İstatistikleri(Meslek, Teknik ve Yüksek Öğretim)1960-1961,* s.384.
[125] D.İ. E. , *Milli Eğitim İstatistikleri(Meslek, Teknik ve Yüksek Öğretim)1960-1961,* s.387.
[126] D.İ. E. , *Milli Eğitim İstatistikleri(Meslek, Teknik ve Yüksek Öğretim)1960-1961,* s.390.
[127] Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, *Milli Eğitim İstatistikleri İlköğretim 1961-1962,* Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Ankara, .87, 348-349.
[128] *İlköğretim İstatistikleri 1961-1965,* s.425.
[129] *İlköğretim İstatistikleri 1961-1965,* s.497.
[130] *İlköğretim İstatistikleri 1961-1965,* s.70.
[131] Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, *Milli Eğitim İstatistikleri Ortaöğretim 1961-1965,* Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Yayın No:534, Ankara, s.110-111.
[132] D.İ. E. , *Milli Eğitim İstatistikleri(Meslek, Teknik ve Yüksek Öğretim)1961-1965,* Ankara, s.237, 341, 401.
[133] *Mesleki ve Teknik İstatistikleri 1961-1965,* s.38, 191, 274, 330.
[134] *Mesleki ve Teknik İstatistikleri 1961-1965,* s.476.
[135] *Mesleki ve Teknik İstatistikleri 1961-1965,* s.479, 487, 504.
[136] *İlköğretim İstatistikleri 1961-1965,* s.87.

ayrılmıştır[137]. İlkokullarda 333 erkek, 31 bayan öğretmen görevlidir[138]. Halk dershanelerinde 77 öğretmen, 1115 öğrenci vardır[139]. 99 erkek ve 3 bayan dışarıdan ilkokul diploması sınavına girerek ilkokul diploması almışlardır[140]. 1962-1963 sezonunda 362 erkek. 30 kız öğrenci ortaokullara kaydolmuştur. 56 Erkek, 6 kız öğrenci ortaokullardan ayrılmıştır. 946 erkek ve 75 kız öğrenci Fransızca dersi görürken, 5 erkek ve 3 kız öğrenci İngilizce dersi görmüştür. Bu okullarda 59 erkek ve 8 bayan öğretmen vardır[141]. Tunceli Lisesi'ne bağlı ortaokulda 113 erkek ve 6 kız öğrenci yeni kaydolmuştur. 16 Erkek ve 1 kız öğrenci okuldan ayrılmıştır. Okulda 12 erkek 1 bayan öğretmen vardır[142]. Tunceli Lisesi'ne 36 erkek öğrenci kaydolmuştur. Okuldan 18 erkek ve 1 kız öğrenci ayrılmıştır. Okulda 9 erkek 2 bayan öğretmen vardır. Okulda ders kesiminde 162 erkek 9 kız öğrenci vardır[143]. Tunceli'deki üç sınıflı Erkek Öğretmen Lisesi 1962-63 sezonunda öğrenci almıştır. 157 erkek ve 3 kız öğrenci alınmıştır. Ders kesiminde 155 öğrenci kalmıştır[144]. Bu dönemde Tunceli Yapı Enstitüsüne 3 erkek öğrenci kaydolurken, ders kesiminde 53 erkek öğrenci vardır[145]. Tunceli Yapı Sanat Enstitüsü orta kısmında 84 öğrenci yatılı okumaktadır[146]. Tunceli'deki Akşam Kız Sanat Okullarına 38 öğrenci kaydolmuştur. Ders kesiminde de 38 öğrenci vardır. Kurslarda 2 öğretmen vardı[147]. Köy kadınları kurslarında 214 öğrenci ve 12 öğretmen vardır[148]. Demircilik ve marangozluk kurslarında ise 2 öğretmen, 12 öğrenci vardır[149]. Yapı kurslarında 1 öğretmen ve 7 öğrenci bulunurken, Kur'an kurslarında 2 öğretmen ve 43 öğrenci bulunmaktadır[150].

1963-64 Eğitim-öğretim yılında Tunceli'de 261 ilkokul vardır. İlkokullara 2314 erkek ve 1279 kız olmak üzere 3579 öğrenci vardır[151]. Tunceli'deki ilkokullarda 12331 erkek, 5276 kız olmak üzere toplam17607 öğrenci vardır. Tunceli'deki ilkokullardan

---

[137] *İlköğretim İstatistikleri 1961-1965,* s.348-349.
[138] *İlköğretim İstatistikleri 1961-1965,* s.425.
[139] *İlköğretim İstatistikleri 1961-1965,* s.491.
[140] *İlköğretim İstatistikleri 1961-1965,* s.497.
[141] *Ortaöğretim İstatistikleri 1961-1965,* s.110-111.
[142] *Ortaöğretim İstatistikleri 1961-1965,* s.142-143.
[143] *Ortaöğretim İstatistikleri 1961-1965,* s.341, 401.
[144] *Mesleki ve Teknik İstatistikleri 1961-1965,* s.38.
[145] *Mesleki ve Teknik İstatistikleri 1961-1965,* s.191.
[146] *Mesleki ve Teknik İstatistikleri 1961-1965,* s.393.
[147] *Mesleki ve Teknik İstatistikleri 1961-1965,* s.440.
[148] *Mesleki ve Teknik İstatistikleri 1961-1965,* s.476.
[149] *Mesleki ve Teknik İstatistikleri 1961-1965,* s.479.
[150] *Mesleki ve Teknik İstatistikleri 1961-1965,* s.504.
[151] *İlköğretim İstatistikleri 1961-1965,* s.87.

122 erkek ve 72 kız öğrenci ayrılmıştır[152]. İlkokullarda 336 erkek, 41 bayan öğrenci çalışmaktadır[153]. Halk dershanelerinde 24 öğretmen, 376 öğrenci vardır[154]. Dışarıdan ilkokul diploması almak için sınava giren 33 erkek ve 2 bayan diploma almıştır[155]. Tunceli'de bu dönemde 404 erkek, 31 kız öğrenci ortaokullara kaydolmuştur. Tunceli'deki ortaokullarda ders kesiminde 1003 erkek ve 75 kız öğrenci vardır. Bu sezon 71 erkek ve 9 kız öğrenci okuldan ayrılmıştır. Ortaokullarda 64 erkek, 9 bayan öğretmen çalışmaktadır[156]. Tunceli Lisesi'ne bağlı ortaokula ise 99 erkek 21 kız öğrenci kaydolmuştur. Okulda ders kesiminde 286 erkek ve 47 kız öğrenci vardır. Okuldan 31 erkek, 1 kız öğrenci ayrılmıştır. Okulda 13 öğretmen çalışmaktadır[157]. Tunceli Lisesi'ne 45 erkek ve 3 kız öğrenci kaydolmuştur. Ders kesiminde 154 erkek, 6 kız öğrenci vardır[158]. Okuldan ayrılan 17 erkek ve 1 kız öğrenci ayrılmıştır. Okulda 8 erkek, 5 bayan öğrenci vardır. 142 erkek, 3 kız öğrenci Fransızca, 12 erkek, 3 öğrenci ise İngilizce öğrenmektedir.[159]. Tunceli Erkek Öğretmen Lisesi'ne 80 erkek, 3 kız öğrenci kaydolmuştur. Bu okulda ders kesiminde 219 erkek, 4 kız öğrenci bulunmaktadır[160]. Tunceli Yapı Enstitüsü'ne 51 erkek öğrenci kaydolmuştur. Okulda ders kesiminde 134 erkek öğrenci vardır[161]. Okulda 100 yatılı öğrenci bulunmaktadır. Yapı Sanat Enstitüsü'nün orta kısmında ise 83 erkek öğrenci yatılı okumaktadır[162]. Köy kadınları kursunda 1 öğretmen 12 öğrenci vardır. Demircilik ve marangozluk kurslarında ise 2 öğretmen ve 8 öğrenci vardır[163]. Yapı kurslarında 2 öğretmen ve 15 öğrenci, Kur'an kurslarında 2 öğretmen, 42 öğrenci bulunmaktadır[164].

1964-1965 Eğitim ve öğretim yılında Tunceli'de ilkokullara 2563 erkek, 1484 kız olmak üzere 4047 öğrenci kaydolmuştur[165]. Tunceli'de bu dönemde 284 okul bulunurken, bu okullarda 13313 erkek, 6098 kız olmak üzere 19411 öğrenci bulunmaktaydı. Bu okullardan 108 erkek, 97 kız öğrenci ayrılmıştır[166]. Tunceli'deki

[152] *İlköğretim İstatistikleri 1961-1965,* s.348-349.
[153] *İlköğretim İstatistikleri 1961-1965,* s.425.
[154] *İlköğretim İstatistikleri 1961-1965,* s.491.
[155] *İlköğretim İstatistikleri 1961-1965,* s.497.
[156] *Ortaöğretim İstatistikleri 1961-1965,* s.110-111.
[157] *Ortaöğretim İstatistikleri 1961-1965,* s.142-143.
[158] *Ortaöğretim İstatistikleri 1961-1965,* s.341.
[159] *Ortaöğretim İstatistikleri 1961-1965,* s.401.
[160] *Mesleki ve Teknik İstatistikleri 1961-1965,* s.38.
[161] *Mesleki ve Teknik İstatistikleri 1961-1965,* s.191.
[162] *Mesleki ve Teknik İstatistikleri 1961-1965,* s.391-393.
[163] *Mesleki ve Teknik İstatistikleri 1961-1965,* s.476, 479.
[164] *Mesleki ve Teknik İstatistikleri 1961-1965,* s.487, 504.
[165] *İlköğretim İstatistikleri 1961-1965,* s.87.
[166] *İlköğretim İstatistikleri 1961-1965,* s.348-349.

okullarda 383 erkek, 36 kız öğrenci vardır[167]. Tunceli'de açılan halk dershanelerinde 22 öğretmen, 355 öğrenci bulunmaktadır[168]. Dışarıdan ilkokul diploması almak için sınava giren 57 erkek ve 2 kadından hiçbiri elenmeyip hepsine ilkokul diploması armağan edilmiştir[169]. Tunceli'deki ortaokullara 571 erkek, 46 kız öğrenci kaydolmuştur. Tunceli'deki ortaokullarda ders kesiminde 1188 erkek, 100 kız öğrenci bulunmaktadır. Bu dönemde 103 erkek ve 25 kız öğrenci okuldan ayrılmıştır. Tunceli'deki ortaokullarda 46 erkek, 11 bayan öğretmen vardır[170]. Tunceli Lisesi'ne bağlı ortaokula 131 erkek, 25 kız öğrenci kaydolmuştur. Bu okullarda ders kesiminde 272 erkek, 45 kız öğrenci vardır. 15 erkek ve 1 kız öğrenci okuldan ayrılmıştır[171]. Tunceli Lisesi'ne 40 erkek öğrenci kaydolmuştur. Okulda ders kesiminde 140 erkek, 3 kız öğrenci vardır. 5 Erkek ve 1 kız öğrenci okuldan ayrılmıştır[172]. Tunceli'deki Erkek Öğretmen Lisesi'ne 104 erkek, 8 kız öğrenci kaydolmuştur. Okulda ders kesiminde 307 erkek, 11 kız öğrenci vardır. Okuldan 3 erkek ve 2 kız öğrenci ayrılmıştır[173]. Tunceli Yapı Enstitüsü'ne 69 erkek öğrenci kaydolmuştur. Okulda ders kesiminde 176 öğrenci vardır. Okuldan 15 öğrenci ayrılmıştır[174]. Köy kadınları kursunda 13 öğretmen 170 öğrenci vardır[175]. Demircilik ve marangozluk kurslarında 1 öğretmen, 20 öğrenci vardır[176]. Yapı kurslarında 1 öğretmen ve 18 öğrenci, Kur'an kurslarında 3 öğretmen ve 20 erkek ve 31 kadın vardır[177].

1965-1966 Yılı Eğitim ve Öğretim sezonunda Tunceli'de 299 ilkokul vardı. Bu okullara yeni kaydolan 2288 erkek ve 1542 kız öğrenci vardır. Tunceli'de ilkokula giden 13802 erkek, 6812 kız olmak üzere toplam 20614 öğrenci vardır. Bu okullardan 43 erkek, 53 kız öğrenci ayrılmıştır[178]. Bu dönemde Tunceli'de yatılı bölge okulları açılmıştır. Açılan iki okulda ders kesiminde olan 369 erkek, 227 kız öğrenci vardır[179]. Tunceli'deki ilkokullarda 412 erkek, 42 bayan öğretmen vardır[180]. Halk dershanelerinde

---

[167] *İlköğretim İstatistikleri 1961-1965,* s.425.
[168] *İlköğretim İstatistikleri 1961-1965,* s.491.
[169] *İlköğretim İstatistikleri 1961-1965,* s.497.
[170] *Ortaöğretim İstatistikleri 1961-1965,* s.110-111.
[171] *Ortaöğretim İstatistikleri 1961-1965,* s.142-143.
[172] *Ortaöğretim İstatistikleri 1961-1965,* s.341-401.
[173] *Mesleki ve Teknik İstatistikleri 1961-1965,* s.38, 290.
[174] *Mesleki ve Teknik İstatistikleri 1961-1965,* s. 191, 331
[175] *Mesleki ve Teknik İstatistikleri 1961-1965,* s.476.
[176] *Mesleki ve Teknik İstatistikleri 1961-1965,* s.484.
[177] *Mesleki ve Teknik İstatistikleri 1961-1965,* s. 487, 504.
[178] Devlet İstatistik Enstitüsü, *Milli Eğitim İstatistikleri İlköğretim 1965-1967,* Yayın No: 587, Ankara 1969, s. 194-195.
[179] *İlköğretim İstatistikleri 1965-1967,* s. 208.
[180] *İlköğretim İstatistikleri 1961-1965,* s.246.

ise 39 öğretmen, 555 öğrenci vardır[181]. Tunceli'de dışarıdan ilkokul diploması almak için sınava giren 170 erkek, 2 kadın fire vermeden diploma almıştır[182]. Ortaokullarda 1334 erkek, 130 kız öğrenci okumaktaydı. Ortaokullardan 166 erkek, 11 kız öğrenci ayrılmıştır. Bu okullarda 51 erkek, 11 bayan öğretmen bulunmaktaydı[183]. Tunceli'de liselere bağlı ortaokullarda 388 erkek, 55 kız öğrenci bulunurken, bu okullardan 21 erkek ve 1 kız öğrenci ayrılmıştır. Bu ortaokullardan 388 erkek, 55 kız öğrenci vardır[184]. Tunceli'de bu dönemde 10 tane ortaokul ve 1 tane lise vardı[185]. Tunceli'de 73 erkek ve 5 kız öğrenci liseye kaydolmuştur. Lisede 179 erkek 8 kız öğrenci ve 15 erkek, 5 bayan öğretmen vardır[186]. Tunceli Erkek Öğretmenokulu'na 48 erkek, 12 kız öğrenci kaydolmuştur. Bu okulda ders kesiminde olan 289 erkek 20 kız öğrenci vardır. Bu okuldan 15 erkek ve 5 kız öğrenci ayrılmıştır. Okulda 10 erkek ve 3 bayan öğretmen vardır[187]. Tunceli'deki kız sanat okulu bu yıl 53 kız öğrenci almıştır[188]. Tunceli Yapı Sanat Enstitüsü'nde 17 erkek, 2 bayan öğretmen görev yapmaktadır[189]. Akşam Kız Sanat Okulu'na 153 yeni öğrenci kaydolmuştur. Okulda ders kesiminde olan 151 öğrenci vardır. Okulun 7 öğretmeni vardır[190]. Köy kadınlar kursunda 10 öğretmen, 136 öğrenci, demircilik kursunda da 1 öğretmen ve 10 öğrenci mevcuttur[191]. Yapı kurslarında 2 öğretmen, 17 öğrenci, Kur'an kursunda 4 öğretmen 109 öğrenci vardır[192].

1965-1966 Yılı Eğitim ve Öğretim sezonunda Tunceli'de 305 ilkokul vardı. Bu okullara yeni kaydolan 2846 erkek ve 1727 kız öğrenci vardır. Tunceli'de ilkokula giden 14666 erkek, 7520 kız olmak üzere toplam 22186 öğrenci vardır. Bu okullardan 69 erkek, 88 kız öğrenci ayrılmıştır[193]. Bu dönemde Tunceli'deki yatılı bölge okullarında ders kesiminde olan 399 erkek, 231 kız öğrenci vardır[194]. Tunceli'deki ilkokullarda 437 erkek, 40 bayan öğretmen vardır[195]. Halk dershanelerinde ise 29

---

[181] *İlköğretim İstatistikleri 1961-1965,* s.288-289.
[182] *İlköğretim İstatistikleri 1961-1965,* s.213.
[183] *Ortaöğretim İstatistikleri 1965-1967,* s.168
[184] *Ortaöğretim İstatistikleri 1965-1967,* s.180.
[185]Devlet İstatistik Enstitüsü, *Milli Eğitim İstatistikleri Ortaöğretim 1965-1967,* Yayın No: 608, Ankara 1970, s.1, 4.
[186] *Ortaöğretim İstatistikleri 1965-1967,* s.252.
[187] D.İ. E. , *Milli Eğitim İstatistikleri(Meslek, Teknik ve Yüksek Öğretim)1965-1967,* Yayın No: 600, Ankara 1969, s. 24, 182, 251.
[188] *Mesleki ve Teknik Öğretim İstatistikleri 1965-1967,* s.59.
[189] *Mesleki ve Teknik Öğretim İstatistikleri 1965-1967,* s.258.
[190] *Mesleki ve Teknik Öğretim İstatistikleri 1965-1967,* s.274.
[191] *Mesleki ve Teknik Öğretim İstatistikleri 1965-1967,* s.297, 303.
[192] *Mesleki ve Teknik Öğretim İstatistikleri 1965-1967,* s.304, 314.
[193] *İlköğretim İstatistikleri 1965-1967,* s.194-195.
[194] *İlköğretim İstatistikleri 1965-1967,* s. 208.
[195] *İlköğretim İstatistikleri 1961-1965,* s.246.

öğretmen, 500 öğrenci vardır[196]. Tunceli'de dışarıdan ilkokul diploması almak için sınava giren 400 erkek, 20 kadından 170 erkek ve 3 kadın ilkokul diploması almıştır[197]. Ortaokullarda 1550 erkek, 167 kız öğrenci okumaktaydı. Ortaokullardan 132 erkek, 3 kız öğrenci ayrılmıştır. Bu okullarda 62 erkek, 15 bayan öğretmen bulunmaktaydı[198]. Tunceli'de liselere bağlı ortaokullarda 388 erkek, 55 kız öğrenci bulunurken, bu okullardan 21 erkek ve 1 kız öğrenci ayrılmıştır. Bu ortaokullardan 388 erkek, 55 kız öğrenci vardır[199]. Tunceli'de bu dönemde 10 tane ortaokul ve 1 tane lise vardı[200]. Tunceli'de 80 erkek ve 5 kız öğrenci liseye kaydolmuştur. Lisede 168 erkek 12 kız öğrenci ve 2 erkek, 4 bayan öğretmen vardır[201]. Tunceli Erkek Öğretmenokulu'na 381 erkek, 2 kız öğrenci kaydolmuştur. Bu okulda ders kesiminde olan 575 erkek 15 kız öğrenci vardır. Bu okuldan 39 erkek ve 3 kız öğrenci ayrılmıştır. Okulda 10 erkek öğretmen vardır[202]. Tunceli'deki kız sanat okulu bu yıl 53 kız öğrenci almıştır[203]. Tunceli Yapı Sanat Enstitüsü'nde 18 erkek, 2 bayan öğretmen görev yapmaktadır[204]. Akşam Kız Sanat Okulu'na 75 yeni öğrenci kaydolmuştur. Okulda ders kesiminde olan 117 öğrenci vardır. Okulun 8 öğretmeni vardır[205]. Köy kadınlar kursunda 13 öğretmen, 156 öğrenci, demircilik kursunda da 1 öğretmen ve 11 öğrenci mevcuttur[206]. Yapı kurslarında 1 öğretmen, 10 öğrenci, Kur'an kursunda 4 öğretmen 85 öğrenci vardır[207].

1967-1968 Eğitim-öğretim yılında Tunceli'de toplam 322 ilkokul vardır. Bu okullara 2921 erkek, 1818 kız öğrenci yeni kaydolmuştur. Tunceli'deki ilkokullarda 15297 erkek, 8279 kız olmak üzere 23576 ilkokul öğrencisi vardır. Tunceli genelindeki ilkokullarda çalışan 469 erkek, 49 bayan sınıf öğretmeni vardır[208]. Bu dönemde dışarıdan ilkokul diploması almak için sınava giren 478 erkek ve 5 kadından, 275 erkek ve 5 kadın diploma almıştır[209]. 1967-1968 Eğitim-öğretim yılında Tunceli'de 9 tane

---

[196] *İlköğretim İstatistikleri 1961-1965,* s.288-289.
[197] *İlköğretim İstatistikleri 1961-1965,* s.213.
[198] *Ortaöğretim İstatistikleri 1965-1967,* s.168
[199] *Ortaöğretim İstatistikleri 1965-1967,* s.180.
[200] Devlet İstatistik Enstitüsü, *Milli Eğitim İstatistikleri Ortaöğretim 1965-1967,* Yayın No: 608, Ankara 1970, s.1, 4.
[201] *Ortaöğretim İstatistikleri 1965-1967,* s.252.
[202] D.İ. E. , *Milli Eğitim İstatistikleri(Meslek, Teknik ve Yüksek Öğretim)1965-1967,* Yayın No: 600, Ankara 1969, s. 24, 182, 251.
[203] *Mesleki ve Teknik Öğretim İstatistikleri 1965-1967,* s.59.
[204] *Mesleki ve Teknik Öğretim İstatistikleri 1965-1967,* s.258.
[205] *Mesleki ve Teknik Öğretim İstatistikleri 1965-1967,* s.274.
[206] *Mesleki ve Teknik Öğretim İstatistikleri 1965-1967,* s.297, 303.
[207] *Mesleki ve Teknik Öğretim İstatistikleri 1965-1967,* s.304, 314.
[208] D.İ.E. *Milli Eğitim İstatistikleri İlköğretim 1967-72,* Yayın No: 818, Ankara 1977, s.222.
[209] *İlköğretim İstatistikleri 1967-72,* s.414.

ortaokul vardır. Bu okullara yeni kaydolan 1029 erkek, 89 kız öğrenci vardır. Ortaokullarda toplam 2350 erkek, 265 kız öğrenci vardır. Tunceli'de 79 erkek, 17 bayan ortaokul öğretmeni vardır[210]. Tunceli'deki ortaokullardan 270 erkek, 40 kız öğrenci ayrılmıştır[211]. Tunceli Lisesi'nde 232 erkek ve 12 kız öğrenci vardır[212]. Tunceli Lisesi'nde çalışan 27 erkek, 5 bayan öğretmen vardır[213]. Bu dönemde Tunceli Öğretmenokulu'na 350 erkek, 3 kız öğrenci kaydolmuştur. Okulda 812 erkek, 13 kız öğrenci vardır. Öğretmenokulunda 24 erkek ve 1 bayan öğretmen görev yapmaktadır[214]. Tunceli Yapı Sanat Enstitüsü'nde 54 yeni öğrenci kaydolurken, toplam öğrenci sayısı 299'dur. Okulda 12 erkek, 2 bayan öğretmen çalışmaktadır[215]. Tunceli Kız Sanat Ortaokulu'nda 53 öğrenci yeni kayıt olmuştur. Toplam öğrenci sayısı 82'dir. Okulda 4 erkek, 4 bayan öğretmen görev yapmaktadır[216].

1968-1969 Eğitim-öğretim yılında Tunceli'de 350 ilkokul vardır. Bu okullara 2938 erkek, 2056 kız öğrenci kaydolmuştur. İlkokullarda 15809 erkek, 9206 kız olmak üzere 25015 öğrenci bulunmaktadır. Tunceli'de 508 erkek, 68 sınıf öğretmeni görev yapmaktadır[217]. Bu dönemde Tunceli'de ilkokul diploması almak için 843 erkek ve 15 bayan ilkokul diploması almak için sınava girmiştir. Sınava giren adaylardan 342 erkek ve 5 bayan ilkokul diploması almıştır[218]. 1968-1969 Eğitim-öğretim yılında Tunceli'de 10 tane ortaokul vardır. Bu okullara 1114 erkek ve 112 kız öğrenci kaydolmuştur. Ortaokullarda 2350 erkek, 265 kız öğrenci vardır. Ortaokullarda 98 erkek, 23 bayan öğretmen çalışmaktadır.[219]. Ortaokullardan 255 erkek, 25 kız öğrenci çeşitli sebeplerle ayrılmıştır[220]. Bu dönemde Tunceli Lisesi'ne 147 erkek, 12 kız öğrenci kaydolmuştur. Tunceli Lisesi'nde ders kesiminde 277 erkek ve 17 kız öğrenci vardır[221]. Liseden 23 erkek, 5 kız öğrenci ayrılmıştır. Lisede görev yapan 17 erkek, 3 bayan öğretmen vardır[222]. 1968-1969 Eğitim-öğretim yılında Tunceli Öğretmenokulu'na 152 erkek, 5 kız öğrenci kaydolmuştur. Okulda 870 erkek, 14 kız öğrenci bulunurken, 23 erkek, 2

---

[210] D.İ.E. *Milli Eğitim İstatistikleri Ortaöğretim 1967-71*, Yayın No: 761, Ankara 1976, s.62.
[211] *Milli Eğitim İstatistikleri Ortaöğretim 1967-71*, s.114.
[212] *Milli Eğitim İstatistikleri Ortaöğretim 1967-71*, s.223.
[213] *Milli Eğitim İstatistikleri Ortaöğretim 1967-71*, s.268.
[214] D.İ.E. *Mesleki ve Teknik Öğretim İstatistikleri 1967-1973*, Yayın No: 802, Ankara 1977, s.13.
[215] *Mesleki ve Teknik Öğretim İstatistikleri 1967-1973*, s.55.
[216] *Mesleki ve Teknik Öğretim İstatistikleri 1967-1973*, s.114.
[217] *İlköğretim İstatistikleri 1967-72*, s.222.
[218] *İlköğretim İstatistikleri 1967-72*, s.414.
[219] *Milli Eğitim İstatistikleri Ortaöğretim 1967-71*, s.62.
[220] *Milli Eğitim İstatistikleri Ortaöğretim 1967-71*, s.114.
[221] *Milli Eğitim İstatistikleri Ortaöğretim 1967-71*, s.190, 223.
[222] *Milli Eğitim İstatistikleri Ortaöğretim 1967-71*, s.255, 268.

bayan öğretmen vardır[223]. Kız Enstitüsüne 13 yeni öğrenci alınırken, okulda 16 öğrenci bulunmaktaydı. Okulda 1 erkek ve 1 bayan öğretmen vardı[224]. Yapı Sanat enstitüsü 119 yeni öğrenci almıştır. Okulda 311 öğrenci bulunmaktadır. Bu dönemde okulda 14 erkek, 1 bayan öğretmen vardı. Kız Sanat Ortaokulu 35 yeni öğrenci alırken toplamda 112 öğrenciye sahiptir. Okulun 1 erkek, 6 bayan öğretmeni bulunmaktadır.

1969-1970 Eğitim ve öğretim yılında Tunceli'de 376 ilkokul vardır. Bu okullardan 14'ü kentlerde, 362'si köylerdedir. Bu okullarda 508 erkek, 73 bayan öğretmen görev yapmaktadır. Öğretmenlerin 109'u kentlerde, 472'si köylerde görev yapmaktadır[225]. İlde İlkokul diploması almak için 508 erkek ve 6 kadın sınava girmiştir. Sınav sonucu 214 erkek ve 5 kadın ilkokul diploması almıştır[226]. Tunceli'de bu dönemde 10 tane ortaokul vardır. Bu ortaokullara 1412 erkek ve 208 kız öğrenci kaydolmuştur. Okullarda 3149 erkek, 388 kız öğrenci vardır. Ortaokullarda görev yapan 94 erkek, 16 bayan öğretmen vardır[227]. Okullardan 399 erkek, 36 kız öğrenci çeşitli sebeplerle ayrılmıştır[228]. Tunceli Lisesi'ne bu dönem 180 erkek, 4 kız öğrenci kaydolmuştur. Lisede 371 erkek, 15 kız öğrenci bulunmaktadır. Okulda 12 erkek, 2 bayan öğretmen görev yapmaktadır[229]. Tunceli Öğretmenokulu'na 1969-1970 sezonunda 321 erkek, 12 öğrenci yeni kaydolmuştur. Okulda 860 erkek, 17 kız öğrenci ile 27 erkek, 2 bayan öğretmen bulunmaktadır[230]. Tunceli Kız Enstitüsü 25 yeni öğrenci alırken, okulda 39 öğrenci bulunmaktadır. Okulda 1 erkek, 3 bayan öğretmen bulunmaktadır[231]. Tunceli Yapı Sanat Enstitüsü bu dönem 127 öğrenci almıştır. Okulda toplam 332 öğrenci bulunmaktadır. Yapı Sanat Enstitüsü'nde 17 erkek öğretmen görev yapmaktadır[232]. Tunceli Kız Sanat Ortaokulu'na 29 yeni öğrenci alınmıştır. Okulda 110 öğrenci, 1 erkek ve 2 bayan öğretmen bulunmaktadır[233].

---

[223] *Mesleki ve Teknik Öğretim İstatistikleri 1967-1973,* s.13.
[224] *Mesleki ve Teknik Öğretim İstatistikleri 1967-1973,* s.37.
[225] *İlköğretim İstatistikleri 1967-72*, s.222.
[226] *İlköğretim İstatistikleri 1967-72*, s.414.
[227] *Milli Eğitim İstatistikleri Ortaöğretim 1967-71,* s.62.
[228] *Milli Eğitim İstatistikleri Ortaöğretim 1967-71,* s.114.
[229] *Milli Eğitim İstatistikleri Ortaöğretim 1967-71,* s.190, 223, 268.
[230] *Mesleki ve Teknik Öğretim İstatistikleri 1967-1973,* s.13.
[231] *Mesleki ve Teknik Öğretim İstatistikleri 1967-1973,* s.37.
[232] *Mesleki ve Teknik Öğretim İstatistikleri 1967-1973,* s.55.
[233] *Mesleki ve Teknik Öğretim İstatistikleri 1967-1973,* s.114.

3.2. Tunceli'deki Halkevleri ve Halkodalarının Faaliyetleri

Tunceli'deki halkevleri 1937'den itibaren faaliyet göstermeye başlamıştır. İlk açılan Pertek Halkevi olmuştur. 1951 yılına kadar Tunceli'de 3 tane halkevi, 55 tane halkodası açılmıştır. Tunceli'de Hozat, Pertek ve Pülümür halkevleri dışında halkevi açılmamıştır.

3.2.1. Halkevleri ve Halkodalarının Kuruluşu

Halkevlerinin oluşumu belli bir plan çerçevesinde gerçekleşmiştir. Yani Halkevleri kendiliğinde bir anda ortaya çıkmış kuruluşlar değildi. Halkevleri Belirli bir kültürel birikimi sonucu meydana gelmiş eğitim ve kültür kurumlarıdır. Halkevlerinden önce Osmanlı döneminde kurulmuş olan ve halkevlerine öncülük eden Türk Ocakları 1912 yılında kurulmuştur. 12 Mart 1912'de yapılan seçimle Mehmet Emin Yurdakul Türk Ocakları Başkanı seçilmiştir. Derneğin amacı Türklerin kültür birliğine ve medeniyet olgunluğuna ulaşmasını sağlamaktır. Başlıca yayın organı Türk Yurdu'dur. Başlangıçta İttihat ve Terakki bir parçası olarak ortaya çıkmıştır. Hamdullah Suphi Tanrıöver, Hüseyin Cahit Yalçın, Mehmet Emin Yurdakul, Fuat Köprülü, Halide Edip Adıvar, Yusuf Akçura, Ahmet Ağaoğlu gibi isimler bu ocağın öncüleriydi. Türk Ocakları İstanbul içinde hızla örgütlenerek Türkçe üzerine önemli çalışmalar yapmıştır[234]. 1918'de İstanbul işgal edilince Türk Ocakları kapatılmıştır. Ancak 1923'te Türk Ocakları yeniden açılmıştır. Üyeleri arasında Ziya Gökalp, Mustafa Kemal, İsmet İnönü, Yahya Kemal gibi önemli isimler vardır. [235].

1927'de tüzüğünde yapılan değişiklikle ocak CHP'nin denetimine girdi. Türk Ocakları Mustafa Kemal'in isteğiyle 10 Nisan 1931'de CHP'ye katılma kararı almıştır. Böylece halkevlerinin kurulması için zemin oluşmuştur.

Halkevleri CHP'nin Genel Yönetim Kurulu kararıyla açılmıştır. Halkevlerini temel amaçları Atatürk ilke ve inkılâpların geniş halk kitlelerine anlatmak, benimsetmek ve halkı aydınlatmaktır. İlk olarak 19 Şubat 1932'de 14 il merkezinde açılan halkevleri kısa sürede yurt genelinde yayılmıştır [236] . Halkevleri "Halkın Evi" prensibiyle kurulmuştur. Temmuz 1932'de öğretmen ve memurları halkevlerinde görev almalarının

---

[234] Anıl Çeçen, *Halkevleri*, Cumhuriyet Kitapevi, İstanbul 2000, s.85.

[235] Mesut Özcan,*Dersim'de Kurulan Halkevleri ve Halkodaları(1932-1951)*, http://www.newededersim.com/news_detail.php?id=7177, 27 Haziran 2012.

[236] Halkevleri ilk olarak Ankara, İstanbul, Eskişehir, Afyon, Çanakkale, Aydın, Bolu, Diyarbakır, Konya, Samsun, Bursa, İzmir, Denizli ve Malatya'da kurulmuştur. *Milliyet*, 19 Şubat 1932.

teşvik edilmesi için Bakanlar Kurulu Kararı yayınlanmıştır[237]. Memur ve öğretmenlerin üye yapılmasıyla halkevlerinin saygınlığının artması ve halk arasında benimsenmesi sağlanmaya çalışılmıştır.

CHP'nin 29 Mart 1939'daki beşinci kurultayında halkevi kurulamayacak derecede küçük yerlerde yurdun en ücra köşelerine ulaşılması amacıyla halkodalarının kurulmasına karar verilmiştir[238]. Böylece Türkiye'nin bütün il ve ilçelerinde halkevleri ve halkodaları açılmaya başlamıştır. Hatta köylerde bile açılmaya başlamıştır. 1948'de halkevi olmayan il, halkevi veya halkodası olmayan ilçe merkezi kalmamıştır [239] .Zamanla halkevleri ve halkodaları bu kadar çabuk yayılmanın sorunlarıyla karşı karşıya kalmıştır. CHP 1946'ya kadar halkevlerine yapılan yardımlarda bir sıkıntı yaşamazken, 1946'dan itibaren 4500'den fazla olan halkevi ve halkodasına yardım yetiştirmekte çok zorlanmıştır(CHP Genel Sekreterliği halkevleri ve halkodalarına sürekli yardım gönderiyordu. Zaten bu ev ve odalar doğrudan partiye ait kuruluşlardı)[240]. Halkodalarının bulunduğu yerden sağlanacak gelirle idare edilmeleri esastı. Bütçeleri bağışlardan, bulundukları yerin köy sandıklarından, özel muhasebe ve belediyelerden yapılan yardımlar ve kendi teşebbüsleriyle sağlanan gelirlerden oluşmaktaydı. Ancak bazı istisnalar hariç hiçbiri kendi ayakları üzerinde duramamış ve sürekli Genel Sekreterlikten para istemişlerdir.[241].

Halkevlerinde 9 çalışma kolu bulunurdu[242].

1-Dil-Edebiyat

2-Tarih ve Müze

3-Kütüphane ve Yayın

4-Halk Dershaneleri ve Kurslar

5-Güzel Sanatlar

6-Temsil

7-Spor

8-Sosyal Yardım

---

[237] *BCA*, 030.18.1.2.30.55.15. 19 Temmuz 1932.
[238] Şerafettin Turan, *İsmet İnönü*, Bilgi Yayınevi, Ankara 2005, s.229.
[239] Halim Baki Kunter, *Kuruluşlarının 32. Yılında Halkevleri, Halkevleri* Genel Merkezi, Ankara 1964, s.8.
[240] Selçuk Duman, *Türk Modernleşmesi Sürecinde Sivas Halkevi(1932-1951),* Berikan Yayınları, Ankara 2008, s.134.
[241] Halim Baki Kunter, *Kuruluşlarının 32. Yılında Halkevleri,* Halkevleri Genel Merkezi Ankara 1964, s.7.
[242] Halim Baki Kunter, *Kuruluşlarının 32. Yılında Halkevleri,* Halkevleri Genel Merkezi Ankara 1964, s.6.

9-Köycülük

Ancak her halkevinde bu 9 kolun mutlaka açılıp faaliyete geçirilmesi şart değildi. Bu 9 koldan en az üçünün açılmasına imkân verecek üye sayısının sağlanması şarttı. Çalışma kollarından birinin açılabilmesi için en az 25 üye gerekliydi. Halkodalarında da bu 9 çalışma kolu ve bu kolları idare edecek 9 komite bulunmuyordu. 5 kişilik bir komite odanın bütün işlerini görmekteydi. Bir yerde halkodası açılabilmesi için orada en az 50 kayıtlı üyenin olması, bir toplantı salonu ve bir okuma odasının bulunması ve odayı idare edecek kadar yıllık gelirinin olması gerekiyordu.[243].

Halkevleri kapatıldıkları 1951 yılına kadar cumhuriyetin en önemli eğitim ve kültür kurumu olarak kalmıştır[244]. 1932'de kurulmaya başlanan ve 1951'de kapatılan halkevlerinin kapatıldıkları dönemde 478 şubesi vardı. 1939'da kurulmaya başlanan halkodalarının sayısı ise 4322 idi[245].

Halkevlerinin eğitim faaliyetlerinin yöneldiği kitle okuma çağında olmayan insanlardır.

Tunceli'de ilk Halkevi 21 Şubat 1937'de Pertek'te açılmıştır. Daha sonra Hozat ve Pülümür'de de birer halkevi açılmıştır. 1951'de kapatıldığı zaman Tunceli'de 3 Halkevi ve 55 Halkodası bulunmaktaydı[246]. Tunceli'deki halkevleri ve halkodaları batıdaki ev ve odalar kadar yoğun çalışamasalar da(Batıdaki bazı halkevi dergiler basmış, tiyatrolar, baleler, kütüphaneler yapmıştır. Toplanılan bağış ve gelirler Tunceli'dekiyle kıyaslanırsa astronomik kalır. Tüm kollar tam faaliyet yürümüştür. Oysa Tunceli'de pek çok kolun sadece adı vardır.) döneminin en iyi eğitim ve kültür kurumu olma özelliğini kapatılıncaya kadar korumuşlardır. Radyolar, gazeteler, dergiler, kitaplar alınarak(büyük kısmı CHP tarafından hediye edilmiştir. Yoksa bunları halkın hizmetine o dönemde sunmak çok zordu. Özellikle radyo çok pahalı bir teknolojiymiş.) halkın bunlardan faydalanarak bilinçlenmesi sağlanmıştır. Halkevlerinde ve halkodalarında okuma yazma ve biçki-nakış kursları verilmiştir. Bu

---

[243] Halim Baki Kunter, *Kuruluşlarının 32. Yılında Halkevleri*, Halkevleri Genel Merkezi Ankara 1964, s.6.

[244] Mesut Özcan,*Dersim'de Kurulan Halkevleri ve Halkodaları(1932-1951)* http://www.newededersim.com/news_detail.php?id=7177, 27 Haziran 2012.

[245] Halim Baki Kunter, *Kuruluşlarının 32. Yılında Halkevleri*, Halkevleri Genel Merkezi Ankara 1964, s.5.

[246] Halim Baki Kunter, *Kuruluşlarının 32. Yılında Halkevleri*, Halkevleri Genel Merkezi Ankara 1964, s.5; Tarhan Erdem -İ. Selçuk Erez; *Kuruluşlarının Yıldönümünde Halkevleri(1952-1951- 1963)*, CHP İstanbul İl Gençlik Kolu Yayını, Yayın No: 4, İstanbul 1963, s.13.

kurslar ücretsizdir. Okuma yazma kursları için CHP çok fazla paralar göndermiştir. Bu paralardan olsa gerek il, ilçe, köy hemen her halkevi ve halkodası Türkçe okuma-yazma kursu açmıştır. Daha sonra şikâyetler üzerine yapılan incelemelerde bazı halkodalarının kurs açmadığı halde kurs açılmış gibi göstererek CHP Genel Sekreterliği'nden kurs yardım paralarını aldığı ortaya çıkmıştır. İyi niyetle yapılan bu eğitim faaliyetlerinin böyle suiistimal edilmesi Genel Sekreterliğin güveninin kaybolmasına sebep olmuştur. Mesela Genel Sekreterlik 31 Ağustos 1950 tarihli yazısında Pülümür Halkevi Başkanı Yaşar Sabri Esen'in yardım talebine cevaben yardım yapamayacaklarını, mahalli imkânlarla ihtiyaçlarını karşılamalarını bildirmiştir[247].

3.2.2. Tunceli'de Halkevleri ve Halkodalarının Açılışları ve Halkevleri İle Halkodalarında Düzenlenen Törenler

4. Genel Müfettişi Hüseyin Abdullah Alpdoğan 14 Ocak 1937'de CHP Genel Sekreterliğine bir yazı yazarak Pertek, Hozat ve Ergani ilçelerinde birer halkevi açılmasına müsaade edilmesini istemiştir. Böylece Tunceli'de halkevi kurulması için ilk adım atılmış oldu. Abdullah Alpdoğan'ın bu talebi Genel Yönetim Kurulunun 20 Ocak 1937 tarihli toplantısında uygun bulunmuştur[248].

21 Şubat 1937 Pazar günü Tunceli'nin ilk halkevi olan Pertek Halkevi törenle hizmete açılmıştır(Tunceli'nin ilk halkevi olan Pertek Halkevi aynı zamanda Tunceli'deki en faal halkevidir.). Açılış nedeniyle düzenlenen tören için 200 kişilik belediye salonunda 400 kişinin toplandığı, törenden sonra klarnet ve davulla yöresel oyunlar oynandığı, Atatürk, Başbakan, CHP, Ulus, Cumhuriyet ve Tan gazetelerine de haber verildiği, akşam da çeşitli piyesler oynandığı belirtilmiştir. [249]. 8 Mart 1937'de Pertek Halkevi Başkanı CHP Genel Sekreterliğine yazdığı yazıda yüze yakın gençle 5 Şubat 1937'de halkevine tahsis edilen belediye salonunda ilk hazırlık toplantısını yaptıklarını, 12 kişilik faal bir heyet seçilerek tören hazırlıklarına başlanacağı, halkevi açılma törenine ait örnek bir programın incelendiği, açılma töreninin düzenlendiği, buna göre: İstiklal Marşı okunacağı, Cumhuriyet Andı okunacağını, cumhuriyetin doğuşuyla ilgili canlı tablo hazırlandığını, Vali Abdullah Alpdoğan'ın hitabesi, açılma nutku ve talimatnamenin okunması, şiir, halk namına şükran nutku, gelen kutlama tel ve mektuplarının okunması, kapıya halkevi levhasının asılması, Cumhuriyet Meydanında

[247] *BCA* 490.01.1530.226.1. s.122.
[248] *BCA* 490.01.962.724.1.
[249] *BCA* 490.01.962.724.1. s.41-43.

Atatürk anıtı önünde saygı duruşu yapılacağı, Dil, Tarih, Ar, Spor, köycülük ve kitap saray yayın şubelerini açılacağı belirtilmiştir[250].

İlçe Kaymakamı ve Pertek Halkevi Başkanı Sabri Berkemin Pertek Halkevinin açılışı münasebetiyle 27 Şubat 1939'de CHP Genel Sekreterliğine bilgilendirme yazısı yazmıştır. Buna göre: 19 Şubat Pazar günü ve gecesi kutlamalar yapılmıştır. Saat 12'den itibaren halkın toplanmaya başladığı, salonun Cumhuriyet ve İstiklal savaşı levhaları ve kurdelelerle süslendiği, yakın köylerden gelenler dışında Pertek'e bağlı dört nahiyeden nahiyeler adına onar kişilik heyetlerin geldiği, 5 kişilik mahalli saz heyetinin milli parçalar çaldığı ve şarkılar söylediği, saat 15'i bulmadan salonun haddinden fazla dolduğu, 300'den fazla katılımcı olduğu, saat 15'te radyodan çalınan istiklal marşının ayakta dinlendiği, daha sonra Genel Başkan Yardımcısı Refik Saydam'ın konuşmasının dinlendiği ve radyonun kapanarak programın uygulamasına geçildiği belirtilmiştir. Halkevi Başkanı olarak konuşma yaptığını ve halkevlerinin önemini vurguladığı, halkevlerinden gençlerin şiir okuyup, konuşma yaptığı, Ülkü ve diğer dergiler ile kitaplardan 200'den fazlasının dağıtıldığı, akşama kadar salonda saz çalınarak, şarkılar söylendiği ve yöresel oyunlar oynandığı belirtilmiştir. Gece programının saat 19'da başladığı, öğrencinin söylediği istiklal marşının ayakta alkışlandığı, halkevi gençlerinin Vedat Urfi tarafından yazılan Kanun Adamı adlı iki perdelik piyesi oynadıkları ve büyük beğeni kazandığını, yine halkevi gençlerinin milli oyunlar oynadığı, daha sonra Celal Tuncer'in yazdığı 3 perdelik Devrim adlı piyesin oynandığı, son olarak okullu bir grubun söylediği Gençlik Marşı ve alkışlarla törenin bittiği belirtilmiştir[251].

Hozat ve Pertek Halkevi Başkanları halkevlerinin açılışı dolayısıyla 20 Şubat 1939'da İçişleri Bakanı ve CHP Genel Sekreteri Şükrü Kaya'ya tebriklerini ve şükranlarını sundukları birer telgraf çekmişlerdir[252].

CHP Pülümür İlçe Başkanı Halis Güven 6 Temmuz 1940'ta Genel Sekreterliğe yazı yazarak Danzik Bucağının merkezi olan Tahsini köyü muhtarının halkodası açılması için müracaat ettiğini, gereken uygulamanın yapılmasını istemiştir[253]. 8 Ağustos 1940'ta Genel Sekreterlik bu yazıya cevaben burada halkodası açılabilmesi için işleri yürütecek eleman, her yıl en az 250 liralık bütçe, halkodası olabilecek bir bina(en

[250] *BCA* 490.01.962.724.1.
[251] *BCA* 490.01.962.724.1. s.36-38.
[252] *BCA* 490.01.962.724.1. s.39-40.
[253] *BCA* 490.01.962.724.1. s.35.

az 1 salon ve 2 odası olmalı) , bu şartların taşınması halinde Genel Sekreterliğe başvurulması istenmiştir[254].

19 Şubat 1940 tarihinde açılan Mazgirt Halkodası başkanı Hasan Erman 1 Mart 1941'de CHP Genel Sekreterliğine gönderdiği yazıda halkodası kitapları için kaymakam vekilliği yapan Binbaşı Hakkı Işıl'ın yardımıyla bir bina kiraladıklarını, yeni gelen kaymakam Halil Tuncerle bu konuda anlaşamadıklarından okutmakta olduğu iki sınıfın kendisini ağır bir yük altında bıraktığını bahane ederek istifa ettiğini bildirmiştir[255]. Kaymakamlık halkodasına başkanlığına 2 Şubat 1941'de bir yazı göndererek 2 Şubat 1941'de idare heyeti seçimlerinin yapılacağını bildirmiştir. Buna karşılık Genel Sekreterlik 13 Mart 1941'de Hasan Erman'a gönderdiği yazıda kaymakamlığın müdahalesi ile halkodası yönetimi seçilmesinin halkodası talimatnamesine uygun olmadığını, kendisinin görevine devam ederek yönetimde oluşan boşlukları yedek üyelerle tamamlaması istenmiştir[256]. Genel Sekreterliğin bu tavrı takdire şayan bir davranıştır. Haksızlığa uğradığına inandığı halkodası başkanını kaymakama karşı korumuştur[257].

Ovacık Kaymakamı ve halkodası başkanı Fikri Kuttan 29 Ekim 1941'de Genel Sekreterliğe telgraf çekerek Ovacık'ta halkodası yapıldığı için partiye teşekkür etmiştir[258]. 4. Genel Müfettişi Abdullah Alpdoğan 31 Ekim 1941'de Genel Sekreterliğe çektiği telgrafta Cumhuriyetin kuruluşunun on sekizinci yıldönümü olan 29 Ekim 1941'de Ovacık Halkodasının açıldığını bildirerek, bu bölgede halkın kültür seviyesini artıracak olan bu oda için partiye teşekkür etmiştir[259]. CHP Genel Sekreterliği 3 Kasım 1941'de Ovacık Halkodası Başkanlığına bir yazı yazarak odanın açılışını kutlayarak başarılar dilemiştir[260].

4. Genel Müfettiş Abdullah Alpdoğan 4 Ocak 1943'te CHP Genel Sekreterliğine Gönderdiği telgrafta Tunceli ve Elazığ illerinde yeni halkevi ve halkodası açmaya imkân olmadığını bildirmiştir[261].

---

[254] *BCA*. 490.01.962.724.1. s.32.
[255] *BCA*. 490.01.962.724.1. s.30.
[256] *BCA*. 490.01.962.724.1.
[257] Dönem itibarıyla CHP hem bir parti hem de mutlak hükümrandır. Bundan dolayı atanan vali ve kaymakamlar partinin il veya başkanı gibi çalışır. Partinin ilçe başkanı konumundaki kaymakamı kaybetmek pahasına da olsa bir oda başkanının korunması alışık olunmayan bir durumdur.
[258] *BCA*. 490.01.1792.1266. s.20.
[259] *BCA*. 490.01.1792.1266. s.19.
[260] *BCA*. 490.01.1792.1266.
[261] *BCA* 490.01.962.724.1. s.22.

24 Aralık 1942'de Şeteri nahiyesinde halkodası açılması için Genel Sekreterliğe gönderilen yazıya[262] karşılık Genel Sekreterlik 27 Ocak 1943'te CHP Pülümür İlçe Heyeti Başkanlığına bir yazı göndermiştir. Şeteri'de bina ve bütçe imkânlarının nasıl sağlanacağına dair olumlu bir kanaat oluşmadığı belirterek, 4. Genel Müfettişliğin olurunun alınması gerektiği ve gelecek yıl bu şekilde hareket edilerek yeniden başvurulması istenmiştir[263].

Kalan Kaymakamı Cavit Okyayuz 4 Ocak 1944'te Genel Sekreterliğe yazdığı yazıda ilçede Tunceli Vali ve Komutanlığının 2 Kasım 1943 tarih ve 1124/4074 Eğitim sayılı emri ile 19 Şubat'ı takip eden ilk Pazar günü kurulması planlanan ve açılış töreni yapılacağı bildirilen halkodasının çekirdeğini oluşturduklarını, gerekli unsurlardan bir kısmını sağladıklarını, halkodası kurulması için temin edilen odada her akşam ve çalışma saatleri dışında toplanmaya başladıklarını, bildirmiştir[264].

Tahsini Halkodası Başkanı Celal Tekin 22 Şubat 1944'te CHP Genel Sekreterliğine ve Cumhur Başkanı İsmet İnönü'ye gönderdiği yazıda 20 Şubat 1944 tarihine tesadüf eden Pazar günü Tahsini Halkodasında halkevi ve odalarının yıl dönümünün kutlanacağını, bildirmiştir. Düzenlenecek program hakkında da bilgi verilmiştir. İstiklal Marşı, kutlama nutku, konuşmalar, mahalli oyunlar, milli oyunlar oynanmıştır. Ayrıca Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'ye bağlılık telgrafı çekilmiştir[265].

4. Genel Müfettişlik CHP Genel Sekreterliğinin 14 Temmuz 1944 ve 5/68111 sayılı emrine karşılık 11 Eylül 1944'te Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda 7 Temmuz 1944 tarih ve 5/2533 sayılı genelgenin 1. maddesinde belirtilen ve 4.Genel Müfettişlik bölgesinde kalan bütün ilçelerde birer halkevi ve halkodası kurulduğunu, 1945'te ise nahiyelerle büyük köylerde açılması uygun bulunan halkodalarından Tunceli'de 14 nahiye ve 6 köyde açılacağı, bunun için Genel Sekreterliğin gereken malzeme ve parayı göndermesi istenmiştir[266].

4. Genel Müfettişliğin 11 Eylül 1944'te CHP Genel Sekreterliğine gönderdiği yazıda 1944 itibarıyla Tunceli'de faal olan halkevleri ve halkodaları liste halinde

[262] *BCA* 490.01.962.724.1. s.21.
[263] *BCA* 490.01.962.724.1. s.20.
[264] *BCA* 490.01.1244.148.2. s.17.
[265] *BCA* 490.01.962.724.1. s. 17-18.
[266] *BCA*, 1705,931.2.s.53.

verilmiştir. Ayrıca 1954 yılında basılan Halkevleri ve Halkodalarının Yurt İçinde Dağılışları adlı eserde de bu bilgiler yer almaktadır[267].

Tablo 3.2.11 Eylül 1944 Tarihli Arşiv Belgesine Göre 1944'te Tunceli'de Faal Olan Halkevleri ve Halkodaları

1944 İtibarıyla Tunceli'deki Halkevleri	1944 İtibarıyla Tunceli'deki Halkodaları
Pertek Halkevi	Çemişgezek Halkodası
Hozat Halkevi	Nazımiye Halkodası
Pülümür Halkevi	Ovacık Halkodası
	Kalan Halkodası
	Mazgirt Halkodası
	Çarsancak Halkodası
	Muhundu Halkodası
	Tahsini Halkodası
	Vasgirt Halkodası

4. Genel Müfettişlik 5 Aralık 1945'te Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda Tunceli Valiliğine açılan halkodaları binalarının yapımı için 1094 kilo çivi ve 8380 lira para verildiğini bildirmiştir[268].

4. Genel Müfettişlik 7 Şubat 1946'da Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda Şubat 1945'te açılan halkodalarının yapı durumunu gösterir cetveli de belirtmiştir. Buna göre Şubat 1945'te Tunceli'de açılmış olan 19 halkodası olduğu belirtilmiştir. Ancak Vaskovan Halkodasının 1946'da açılacağı belirtilmiştir. Zaten bu oda da 1946'da açılan halkodaları listesinde yer almıştır. Bu listede yer vermemizin sebebi ne kadar yardım aldığının belirtilmesidir [269].

[267] *BCA*, 490.01.1705.931.2. s.53-54; *CHP Halkevleri ve Halkodalarının Yurt İçinde Dağılışları*, Doğuş Matbaası, Ankara 1945, s.71-72.
[268] *BCA*, 490.1705.931.2. s.30.
[269] *BCA*, 490.01.1705.901.2. s.20, 22.

Tablo 3.3. 7 Şubat 1946 Tarihli CHP Kataloguna Göre Şubat 1945'te Tunceli'de Açılan 19 Halkodası

1945'te açılan Halkodaları	Ne Miktar Yardım Yapıldığı	Nerelerde Yeni Tip Halkodası Binasının Bitirildiği ve Tipi	Nerelerde Yeni Tip Halkodası Binasının Yapılmaya Devam Ettiği ve Tipi
Zaranik Bucağı(Ovacık)	500 Lira	5.Tip Plan	
Karaoğlan Bucağı(Ovacık)	500 Lira		5.Tip Plan
Brastik Köyü(Pülümür)	500 Lira		2.Tip Plan
Pintiğe Köyü(Pülümür)	500 Lira		2.Tip Plan
Göbürge Köyü(Pülümür)	500 Lira		2.Tip Plan
Şeteri Bucağı(Pülümür)	500 Lira		2.Tip Plan
Rabat Köyü(Pülümür)	500 Lira		2.Tip Plan
Hasangazi Köyü(Pülümür)	500 Lira	2.Tip Plan	
Deşt Bucağı(Pülümür)	500 Lira		2.Tip Plan
Çıhik(Türüşmek) Bucağı(Kalan)	500 Lira	5.Tip Plan	
Pah Bucağı(Kalan)	500 Lira	5.Tip Plan	
Kahmut Bucağı(Kalan)	500 Lira		Mayıs'ta Başlanacak
Vasgirt Bucağı Merkezi Paşavenk köyü(Pertek))	500 Lira	2.Tip Plan	
Dere Bucağı Merkezi Rumkiğ köyü(Pertek)	500 Lira	2.Tip Plan	
Deşt Bucağı Merkezi Sin Köyü(Hozat)	500 Lira		2.Tip Plan
Amutka Bucağı Merkezi Peyik Köyü(Hozat)	500 Lira		2.Tip Plan
İresi Bucağı(Nazımiye)	500 Lira	5.Tip Plan	
Hakis Bucağı(Nazımiye)	500 Lira	5.Tip Plan	
Germili Bucağı(Çemişgezek)	500 Lira	5.Tip Plan	
Vaskovan(Çemişgezek) Bucağı(*)	500 Lira		

(*) 1946'da yapılacak.

Halkevleri ve halkodalarının Türkiye'deki dağılışını gösteren eserde Çemişgezek'e bağlıyken çeşitli sebeplerden dolayı 1944 yılında Erzincan'ın Kemaliye ilçesine bağlanan Başvartınik Bucağında açılan halkodası yanlışlıkla Tunceli'de açılan halkodaları içinde gösterilmiştir[270]. Aynı eserde 1945 yılında Kalan ilçesine ait Germici adlı bir Bucak halkodası açıldığı belirtilmiştir[271]. Kalan ilçesinin böyle bir bucağı yoktur.

CHP Genel Sekreterliği 14 Şubat 1946'da Dördüncü Genel Müfettiş Korgeneral Muzaffer Ergüder'e bir yazı göndermiştir. Yazıda Bingöl ve Tunceli'de 40 yerde halkodası açılması yönündeki tekliflerinin 30 Ocak 1946'da Genel İdare Kurulu toplantısında kabul edildiği, her odaya birer tane eşya torbası gönderildiği, torbalarda birer tane milli bayrakla parti bayrağı, halkodaları talimatnamesi, demirbaş eşya defteri, gelen ve giden evrak kayıt defterleri, kitaplık defteri, hesap defteri, üye kayıt defteri, mühür, başlık ve 50 tane kitap olduğu, Atatürk ve İsmet İnönü resimleri ile çalışma raporlarının doldurulacağı kâğıtların da ayrıca gönderileceği, boşalan torbaların Genel Sekreterliğe iade edilmesi gerektiği belirtilmiştir. Genel Müfettişten bu kültür yuvalarının bu vasfını kaybetmeden çalışabilmesi için buralarla ilgilenmesi ve gereken yardımı yapması istenmiştir. Bu vesileyle 30 Ocak 1946'da Tunceli'de açılan 28 tane halkevi liste halinde verilmiştir[272].

[270] *CHP Halkevleri ve Halkodalarının Yurt İçinde Dağılışı,* Doğuş Matbaası, Ankara 1945, s.71-72.
[271] *CHP Halkevleri ve Halkodalarının Yurt İçinde Dağılışı, Doğuş Matbaası, Ankara 1945,* s.71-72.
[272] *BCA* 490.01.962.724.1. s.13-16.

Tablo 3.4. Genel İdare Kururlu Kararına Göre 30 Ocak 1946'da Tunceli'de Açılan 28 Halkodası

Halkodasının Adı	Bucağı	İlçesi	Halkodasının Adı	Bucağı	İlçesi
Dervişcemal Köyü	Merkez	Hozat	Hülüman Köyü	Muhundu	Mazgirt
İnciağa Köyü	Merkez	Hozat	Kızılkale Köyü	Muhundu	Mazgirt
Dimili Köyü	Germili	Çemişgezek	Kızılcık Köyü	Çarsancak	Mazgirt
Germisik Köyü	Merkez	Çemişgezek	Köderiç Köyü	Çarsancak	Mazgirt
Karasar Köyü	Merkez	Çemişgezek	Mestan Köyü	Muhundu	Mazgirt
Kızı Köyü	Germili	Çemişgezek	Pulan Köyü	Muhundu	Mazgirt
Pulur Köyü	Merkez	Çemişgezek	Riçik Köyü	Muhundu	Mazgirt
Sığnak Köyü	Germili	Çemişgezek	Şilk Köyü	Muhundu	Mazgirt
Ulukale Köyü	Vaskovan	Çemişgezek	Kimsor Köyü	İresi	Nazımiye
Vaskovan Bucağı	Vaskovan	Çemişgezek	Şavak Bucağı	Şavak	Pertek
Canik Köyü	Muhundu	Mazgirt	Bozağakaraderbenti Köyü	Deşt	Pülümür
Coşik Köyü	Muhundu	Mazgirt	Kaymazan Köyü	Danzik	Pülümür
Danaburan Köyü	Merkez	Mazgirt	Kayırlar Köyü	Deşt	Pülümür
Göktepe Köyü	Çarsancak	Mazgirt	Rabat Köyü	Merkez	Pülümür

Tunceli Vali ve Komutan Vekili Kudret Kantoğlu 28 Şubat 1946'da CHP Genel Sekreterliğine gönderdiği yazıda halkevlerinin ve halkodalarının açılış yıldönümü olan 24 Şubat 1946 Pazartesi günü saat 15'te Tunceli'nin ilçe, bucak ve köylerinde mevcut 3 halkevi, 28 halkodası ve 1946 yılında yeniden açılan 27 halkodasının açılış merasimi yaptığı, milli oyunlar oynandığı, halaylar ve halk türküleriyle sazlı sözlü olarak coşkun eğlenceler yapıldığı, ilgililer tarafından konuşmalar yapıldığı, her biri bir kültür kaynağı olan 58 ev ve odanın candan bağlılıklarını arz ettiğini belirtmiştir[273].

Tunceli'deki halkodalarından, Hülüman Halkodası Başkanı Yetkilisi Ağa Gezgin, Kızılkale Halkodası Başkanı Cahit Doğan, Mestan Halkodası Başkanı Yetkilisi

[273] *BCA* 490.01.962.724.1. s.4.

Süleyman Öztürk, Canik Halkodası Yetkilisi Rıza Burkay, Pulan Halkodası Yetkilisi Mustafa Şahin, Riçik Halkodası Yetkilisi Yusuf Kahraman, Coşik Halkevi yetkilisi Ali Açıkgöz, Şilk Halkevi Yetkilisi Şükrü Can basmakalıp bir şablonda hazırlayıp sadece isimlerini değiştirdikleri yazıları 26 Şubat 1946'da Genel Sekreterliğe göndermişlerdir(Hiç gerçekçi olmayan bu basmakalıp yazıları CHP Genel Sekreterliği'nin dikkate almayacağı kesindir. Büyük bağlıklardan, Milli Şeften, irfan ocağı halkodalarından bahsedilen yazıları zahmet edip yazmayan, hazır şablonun altına sadece imzasını atan halkodası başkanının inanırlığı ve güvenilirliği kalmayacaktır.). Bu halkodaları başkanları gönderdikleri yazılarda 24 Şubat Pazar günü halkodaları açılış yıldönümüyle ilgili olarak yaptıkları çalışmaları anlatmışlarıdır[274]. Çarsancak Halkodası Başkanı Haki Akkaynak 26 Şubat 1946'da Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda halkevleri ve halkodaları açılış yıldönümü nedeniyle 24 Şubat 1946'da İstiklal Marşı okunduğunu, halkodası başkanı olarak halkodalarının önemiyle ilgili bir konuşma yaptığını, davul zurna çalındığını, halaylar çekildiğini, gece yapılan toplantıda şiirler okunduğunu, halk türküleri söylenerek gece geç saatlere kadar eğlenildiğini bildirmiştir. Şeteri Bucağı Halkodası Başkanı Rıza Mutlu ise 1 Mart 1946'da Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda 24 Şubat günü halkevleri ve halkodalarının açılış yıldönümü nedeniyle yapılan törene 54 vatandaşın katıldığını, bölgenin urfi geleneklerine göre iki saz, bir keman ve birer davul zurna ile yöresel oyunlar oynandığını, şarkılar söylendiğini, bölgenin karla örtülü olmasından dolayı atlı oyunların yapılamadığını, kayak oyunları yapıldığını, gelecek yıl yapılacak kutlamaların daha heyecanlı olacağını bildirmiştir[275](Şeteri ve Çarsancak halkodalarında kutlama yapıldığı kesindir. Diğer halkodaları gibi basmakalıp değil, yapılanları olduğu gibi bildirmişlerdir.).

---

[274] Bu yazılardan biri Coşik Köyü Halkodası Başkanı Ali Açıkgöz tarafından imzalanmıştır. Yazı şu şekildedir: "Köyümüzde Halkodası açılması münasebetiyle, köyün küçük ve büyükleri kadın erkek 24/21946 Pazar günü okul meydanında toplandılar. Halkevleri ve halkodalarının açılış merasimleri dolayısıyla program gereğince açılış törenine aşağıda arz edilmiş olduğu veçhile başlandı. Okul öğrencilerinden müteşekkil bir grubun söylemiş olduğu istiklal marşıyla tören başladı. Halkın anlayacağı bir lisanla hazırlanmış olan veciz bir söylev verilerek Halk partisinin mana ve medulu açıklanmış, cumhuriyetimizin altı umdesinin bu odalarda tecelli ve temerküz ettiği ve halkodamızın ilim ve irfan ocağı olduğu anlaşılmıştır. Muhitimizden temin edilen davul ve zurna ile evvelce tertiplenmiş olan milli ve mahalli oyunlardan halay, zeybek ve bar gibi oyunlar oynatılmış, şarkılar ve türküler söyletilerek bu mutlu güne bir halk bayramı çeşnisi verilmiş ve halkın coşkun tezahürleri içinde var olsun milletimiz, var olsun hükümetimiz ve var olsun büyüklerimiz sedaları yükselmiştir. Halkodasının açılış töreninde bulunan büyük küçük köylü vatandaşların bu mutlu güne kavuştuklarından dolayı yüce Başbuğlarına aziz milli şeflerine içten kopan sarsılmaz bağlılık ve tazimlerine tercüman olunmasını candan ve yürekten arzular, odamız için her an inançla çalışılacağını arz eder bu hususta buyruklarınızı bekler ellerinizden öperim. Coşik Köyü Halkodası Başkan Yetkilisi Ali Açıkgöz."

[275] *BCA* 490.01.962.724.1.

CHP Genel Merkezinin aldığı 16 Mart 1950 tarihli yazıda Casik Köyü Halkodası Başkanı Ali Açıkgöz 19 Şubat 1950'de köy halkı ve köy muhtarını katılımıyla okul binası önünde Casik köyü halkodası açılış töreni düzenlendiğini, törende okul öğrencileri ile okuma-yazma kursu öğrencilerinin istiklal marşı okuduğu, halkodalarının öneminin vurgulandığı, köylülerin halkodasına kavuşmaktan büyük mutluluk duyduğu, konuşmalardan sonra halkoyunları gösterileri düzenlendiği belirtilmiştir. Halkodası başkanı şimdilik köy okulunda faaliyete başladığını yazmıştır[276].

3.2.3. Tunceli'deki Halkevi ve Halkodası Başkanları ve Yönetim Kurulu Üyeleri

Pertek Halkevi Başkanlığı 9 Nisan 1937'de CHP Genel Sekreterliğine gönderdiği yazıda halkevinde açılan beş şubeye üyelerin seçildiği ve bu üyeler tarafından idare heyeti seçildiği bildirilmiştir. İdare heyeti üyeleri ise Dil, Tarih, Edebiyat şubesinden Dava Vekili Emin Sönmez(Kâtipliğe seçilmiştir.), Ar şubesinden Hâkim Osman İlhami, Spor şubesinden Doktor Adnan Gürsel(Muhasipliğe seçilmiştir.), Köycülük şubesinden Mehmet Doğan ve Kitap Saray ve Yayın şubesinden Mehmet Erdem[277].

Tablo 3.5. Pertek Halkevi Başkanlığının 9 Nisan 1937'de CHP Genel Sekreterliğine gönderdiği yazıda Halkevinde Açılan Beş Şube İçin Seçilenler

Dil, Tarih, Edebiyat	Savcı Özkurt	Dava vekili Sönmez	Tüccar Mehmet Öztürk
Ar Şubesi	Meliha Arpat	Hâkim O.İlhami	Başöğretmen Adil
Spor Şubesi	Doktor A.Göksel	Terzi Hakkı	Öğretmen Ali
Köycülük Şubesi	Çiftçi Ömer	Dava Vekil Şevket	Çiftçi Mehmet Doğan
Kitap Saray, Yayın	Ali Doğan	Sebiha Berkem	Tüccar Mehmet Erdem

Pertek Halkevi Başkanlığı 24 Mart 1939'da Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda iki senelik görev süreleri biten halkevi şubeleri komite başkan ve üyelikleri için 21. madde gereğince seçim yapıldığı ve bu isimlerin gönderilen listede verildiği belirtilmiştir. Yönetim kurulu için Dil, Tarih, Edebiyat şubesinden Dava Vekili Emin Sönmez(Muhasipliğe seçilmiştir.), Ar şubesinden Başöğretmen Adil Gürtarak, Spor

[276] *BCA* 490.01.1059.1067.2.
[277] *BCA* 490.01.793.768.4. s.1-3.

şubesinden Hükümet Doktoru Adnan Göksel(Kâtipliğe seçilmiştir.), Kitapsaray ve Yayın şubesinden Tüccar Mehmet Erdem, Köycülük şubesinden Tapu Memuru Ömer Öner seçilmiştir[278].

Tablo 3.6. Pertek Halkevi Başkanlığının 24 Mart 1939'da Genel Sekreterliğe Gönderdiği Yazıda Bildirilen İki Senelik Görev Süreleri Biten Halkevi Şubeleri Komite Başkan ve Üyelikleri İçin 21. madde Gereğince Yapılan Seçimde Seçilen Komite Başkan ve Üyeleri

Dil Tarih ve Edebiyat Şubesi	Ar Şubesi	Spor Şubesi	Kitapsaray ve Yayın Şubesi	Köycülük Şubesi
Başkan Belediye Azasından Halil Sungur	Başkan Meliha Arpad	Başkan Hükümet Doktoru Adnan Göksel	Başkan Belediye Azasından İbrahim Gürdaş	Başkan Kaymakamlıktan Emekli Zülfü Yolğa
Üye Dava Vekili Emin Sönmez	Üye Başöğretmen Adil Gürtarak	Üye Türk Hava Kurumu Muhasibi Mehmet Öcal	Üye Tüccar Mehmet erdem	Üye Tapu Memuru Ömer Öner
Üye Tüccar Mehmet Öztürk	Üye Hürrem Dilek	Üye Terzi Hakkı Gürdaş	Üye Tahsil Kâtibi Arslan Han	Üye Çiftçi Mehmet Doğan

Pertek Kaymakamı ve Halkevi Başkanı Sabri Berkem 21 Temmuz 1939'da Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda Keşan Kaymakamlığına atandığından Pertek Halkevi Başkanlığı görevinden ayrıldığını, bu görevi başkalarının devam ettireceğini, her an partinin emrini yerine getirmeye hazır olduğunu bildirmiştir[279]. 18 Ekim 1939'da Pertek Halkevi Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda halkevi başkanının kaymakam Osman Akçalı olduğu, 1908 Kozan doğumlu olan kaymakamın İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun olduğu bildirilmiştir[280]. (1939'dan 1946'ya kadar olan

[278] *BCA* 490.01.949.678.1. s.40.
[279] *BCA* 490.01.949.678.1. s.39.
[280] *BCA* 490.01.949.678.1. s.31, 36.

dönemde kimlerin halkevi başkanı ve halkevi yönetiminde üye olduğuna dair herhangi bir arşiv belgesi yoktur. Bundan dolayı bu dönemler eksik kalmıştır.) 4. Genel Müfettiş vekili Fuat Yurttaş 28 Şubat 1946'da Genel sekreterliğe yazdığı yazıda Pertek Halkevi Başkanı Kaymakam Hakkı Uygur'un(Mart 1945 itibarıyla Pertek halkevi Başkanı Kaymakam Hakkı Uygur'dur.) başka bir yere tayini çıktığından dolayı gelecek olan yeni Pertek Kaymakamı Bahri Erkmen'in halkevi başkanı olarak atandığını bildirmiştir[281]. Pertek Halkevi Başkanı Zeki Söylemezoğlu 21 Ocak 1947'da Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda Bahri Erkmen'in çekilmesi üzerine Zeki Söylemezoğlu'nun başkan seçildiği bildirilmiştir[282].

Pülümür Halkevi Başkanı Rıza Aydın'ın mazeret sunarak halkevi başkanlığından çekilmesi üzerine Pülümür CHP İlçe İdare Kurulu Başkanı Hulusi Güven'in başkanlığında toplanan kurul 6 Kasım 1939'da Öğretmen Ahmet Atılgan'ı Pülümür Halkevi Başkanı olarak görevlendirilmiştir. (Ahmet Atılgan 1335 Malatya doğumlu ve ortaokul mezunudur)[283]. Pülümür CHP Yönetim Kurulu Başkanı Halis Güven 18 Aralık 1940'ta Genel Sekreterliğe yazdığı yazıda Pülümür Halkevi Başkanı Ahmet Atılgan'ın 20 Temmuz 1940'ta askere gitmesi dolaysıyla bu tarihten itibaren halkevi başkanlığına Ali Demircan tarafından bakıldığı bildirilmiştir[284]. Pülümür Halkevi Başkanı Kazım Yamen 12 Aralık 1944'te Pülümür CHP İdare Heyetine gönderdiği yazıda halkevi üyelerini liste halinde göndermiş ve onaylanmasını istemiştir[285].

[281] *BCA* 490.01.949.678.1. s.15.
[282] *BCA* 490.01.949.678.1. s.4.
[283] *BCA* 490.01.949.678.1. s.34-35.
[284] *BCA* 490.01.949.678.1. s.29.
[285] *BCA* 490.01.949.678.1. s.21-22.

Tablo 3.7. Pülümür Halkevi Başkanı Tarafından 12 Aralık 1944'te Pülümür CHP İdare Heyetine Gönderilen Liste

Asil Üyeler	Halkevindeki Görevi	Görevi	Yedek Üyeler	Görevi
Kazım Yamen	Başkan	PTT Müdürü	Hilmi Hiştik	Tahrirat Kâtibi
Bedri Argun	Aza	Gezici Başöğretmen	Niyazi Öztürk	Tüccar
Şükrü Erdem	Aza	Emekli Memur	Rıza Erkanlı	Nüfus Kâtibi
Vahit Kılıcer	Aza	Öğretmen	Abbas Altunkaş	Maliye Kâtibi
AliRıza Günay	Aza	Sağlık Memuru	Yusuf Baki	Marangoz
Mustafa Esen	Aza	Nüfus Memuru	Hıdır Oğuz	Halktan
Fahri Yıldırım	Aza	Ofis Memuru	Mustafa Dal	Halktan

CHP Pülümür İdare Heyeti Başkanı Halis Güven'in Genel sekreterliğe gönderdiği 25 Şubat 1945 tarihli yazıda Pülümür Halkevi Başkanı Mustafa Yamen'in 22 Şubat 1945'te başkanlıktan istifa ettiği bildirilmiştir[286]. CHP İdare Heyeti Başkanı adına Kâtip Şükrü Erdem 5 Nisan 1945'te Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda Pülümür Halkevi Başkanlığına Başöğretmen Nezir İnal'ın seçilerek görevine başladığı bildirmiştir[287]. Pülümür Halkevi Başkanlığı 15 Ocak 1947'da Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda Nezir İnal'ın tayininin başka bir şehre çıkması üzerine Genç İlçesi tahrirat kâtipliğinden emekli Yaşar Sabri Esen'in seçildiği bildirilmiştir[288].

Hozat Halkevi Başkanlığı[289] 9 Mart 1937'de CHP Genel Sekreterliğine bir yazı göndererek halkevinde şimdilik, dil, tarih ve edebiyat, köycülük, gösteri, spor kollarının oluşturulduğunu ayrıca kollardan halkevi yönetim kuruluna üyelerin seçildiğini belirterek bunu liste halinde sunduğunu beyan etmiştir. Bu kollardan seçilen üyelerden oluşan halkevi yönetim kurulu üyeleri şunlardır: Doktor Necmettin Akay, Sorgu Hâkimi Süreyya Petekaya, Başöğretmen Kadri, Arif Sönmez[290].

[286] *BCA* 490.01.949.678.1. s.18-19.
[287] *BCA* 490.01.949.678.1. s.16.
[288] *BCA* 490.01.949.678.1. s.6.
[289] Tunceli'de Pertek'ten sonra açılan ikinci halkevi Hozat Halkevi'dir. Bu ev 1937'de faaliyete geçmiştir. Tunceli'de Pertek, Hozat ve Pülümür Halkevleri dışında başka halkevi açılmamıştır. Kalan'da açılan halkodası bile halkevine çevrilmemiş, halkodası olarak kalmıştır.
[290] *BCA* 490.01.793.768.4. s.4.

Tablo 3.8. Hozat Halkevi Başkanlığının 9 Mart 1937'de CHP Genel Sekreterliğine Gönderdiği Yazıda Belirttiği Halkevi Kol Başkanları ve Üyeleri

Dil, Tarih, Edebiyat	Köycülük Kolu	Gösteri Kolu	Spor Kolu
Doktor. Necmettin Akay	Sorgu Hâkimi Süreyya Petekaya	Başöğretmen Kadri	Bayi Akif
Jandarma Komutanı Tacettin Çınar	Cumhuriyet Savcısı Müfit	Öğretmen Ruşen	Nüfus Kâtibi Enver Ölçerman
Tahrirat Kâtibi Bahri Sönmez	Tüccar Haydar	Öğretmen Atıfat	Terzi Fahri Sönmez
	Tapu Memuru Necip Bingöl		Arif Sönmez(?)
	Tüccar Naim		

Not: İlk sırada yazılanlar kol başkanıdır.

Hozat Halkevi Başkanlığı 28 Kasım 1939'da Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda Kaymakam Avni Duru'nun halkevi başkanı olduğunu, 1323 Eskişehir doğumlu olan Kaymakamın Mülkiye Mektebi mezunu olduğu bildirilmiştir[291]. (Hozat Halkevi Başkanı ve yönetim kuruluyla ilgili 1939'dan 1947'ye kadar herhangi bir arşiv belgesi bulunamamıştır.) CHP Genel Sekreterliği 10 Ocak 1947'de Hozat Halkevi Başkanlığına yazı yazarak, kayıtlarda Hozat Halkevi Başkanı olarak İhsan Özalp'in görüldüğünü belirtmiş ev halkevi başkanlığında bir değişiklik olup olmadığının Genel Sekreterliğe bildirilmesi istemiştir[292]. Hozat'ın İnciağa Köyü Halkodası Başkanı Mehmet Vursavaş 6 Mart 1949'da Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda iki ay sonra İnciağa köyünden ayrılarak memleketi olan Çemişgezek'e gideceğini bundan dolayı yerine başka birini başkan seçmelerini istemiştir. Genel Sekreterlik ise Hozat İlçe İdare Kurulu Başkanlığına 18 Mart 1949'da gönderdiği yazıda İnciağa Köyü Halkodası Başkanı Mehmet Vursavaş'a hizmetlerinden dolay teşekkür edilerek, yerine başka bir başkanın geçmesinin sağlanması talimatını vermiştir[293].

1941 yılında Çemişgezek Halkodasının idare heyeti üyeleri şunladır: Başkan Reşat Akat(Başöğretmen), azalar Emin Selçuk(Cumhuriyet Savcısı), Şükrü Ocakdan(Nüfus Memuru), Ali Kılıç(Zabıt Kâtibi), Süleyman Dirgin(Öğretmen)'dir.

[291] *BCA* 490.01.949.678.1. s.33.
[292] *BCA* 490.01.949.678.1. s.8.
[293] *BCA* 490.01.949.678.1. s.2-3.

Odada iş bölümü yapılmayıp beraberce çalışılmaktadır. Odaya kayıtlı 70 erkek, 6 kadın üye vardır[294]. Çemişgezek Halkodası Başkanı(1947 itibarıyla) Reşat Akat'tır[295].

Nazımiye'den Ali Korkmaz 24 Temmuz 1951'de Genel Sekreterliğe bir mektup yazarak 1945 yılında açılan Nazımiye'nin Dereova Nahiyesi Halkodası Başkanlığına Hüseyin Doğan'ın seçildiği, Doğan'ın 1950 yılında görevinden istifa ettiğini ancak bunu Genel sekreterliğe bildirmeyerek oda başkanlığı konumundan istifade ettiğini belirtmiştir[296].

Elazığ Bölgesi Müfettişi ve Antalya Milletvekili Münir Soykan 7 Temmuz 1941'de Genel Sekreterliğe Gönderdiği Ovacık teftiş raporunda Ovacık Halkodası yönetimini su şekilde bildirmiştir: Kaymakam ve Halkodası Başkanı Fikri Kurttan, Hükümet Tabibi Avni Domaniç, Milli Eğitim Müdürü ve Başöğretmen Saim Konat, Mal Müdür Hikmet Samuk. Ayırca halkodasının 87 üyesi vardır ve hepsi erkektir[297].

Elazığ Bölgesi Müfettişi ve Antalya Milletvekili Münir Soykan 30 Temmuz 1941'de Genel Sekreterliğe gönderdiği raporda Mazgirt Halkodası üyelerini şu şekilde tespit etmiştir: Bakan Kemal Ayanlar(Mal Müdürü), üyeler Sadi Öksüz(Hükümet Doktoru), Muhittin Dağlı(Özel Muhasebe Memuru), Hüseyin Atantürk(Mahkeme Başkâtibi). Odaya kayıtlı 62 üye olduğunu, geçen yıl açıldığında 43 üyesi olan odanın bayan üye kaydetmediğini belirtmiştir[298].

Elazığ Bölgesi Müfettişi ve Antalya Milletvekili Münir Soykan 1 Temmuz 1941'de Genel Sekreterliğe Gönderdiği Nazımiye Halkodası teftiş raporunda Nazımiye Halkodası yönetimini şu şekilde belirtmiştir: Başkan Hilmi Ünsal(Öğretmen), üyeler İbrahim Çolak(Öğretmen), Ali Çelik(Tapu Memuru), Ferit Ardıç(Tüccar), Mustafa Türkkalp(Mal Müdürü), Rıza Atık(Tüccar)[299].

Bunun dışında belgelerde adlarına rastladığınız oda başkanları şunlardır:

Mareşal Çakmak Halkodası Başkanı Muammer Tapucu, 2 Nisan 1945 itibarıyla Mareşal çakmak Halkodası Başkanı Kaymakam Kamil Efes'tir. Mazgirt Halkodası başkanı Şevki Akyıldız. Çemişgezek Halkodası Başkanı Nevzat Güner[300]. Germili Halkodası Başkanı Zihni Akdağ. Çemişgezek Dimili köyü Halkodası Başkanı Hasan

---

[294] *BCA* 490.01.1003.874.1. s.12.
[295] *BCA*.490.01.844.338.2. s.17.
[296] *BCA* 490.01.949.678.1. s.1.
[297] *BCA,490.01*. 997.852.1, s.163.
[298] *BCA*, 490.01.997.852.1. s.175.
[299] *BCA*, 490.01.997.852.1. s.170.
[300] *BCA* 490.01.1059.1067.2.

Özyurt. Mazgirt Çarsancak Bucağına bağlı Kızılcık köyü Halkodası Başkan Vekili İbrahim Gürşan. Muhundu Nahiyesi Halkodası Başkanı Bedri Şener. Çarsancak Halkodası Başkanı Fehmi Tan.Mestan köyü Halkodası Başkanı Şerif Öztürk. Vaskovan Halkodası Başkan Vekili Osman Koç. Şavak Halkodası Başkanı Zülfi Şahin. Türüşmek Halkodası Başkanı Ali Duman, daha sonra Hüseyin Orhan. Pah Halkodası Başkanı ve Bucak Müdürü Latif Keleştimur.

3.2.4. Tunceli'deki Halkevleri ve Halkodaları Teftiş Raporları

CHP halkodalarını başıboş bırakmamıştır. Zaman zaman il, ilçe, bucak ve köylerdeki halkevleri ve halkodalarını teftiş eden bölge müfettişleri vardır(Elazığ Bölgesi Müfettişi, Muş Bölgesi Müfettişi gibi.). Bu müfettişler aynı zamanda milletvekiliydiler. Müfettişler yaptıkları teftişin ardından rapor tutarak bu raporları CHP Genel Sekreterliği'ne göndermişlerdir. Bu raporlardan Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi CHP Katalogları tasnifi içinde olanlardan Tunceli ile ilgili olanları seçerek tezimizde Tunceli Teftiş Raporları başlığıyla yazdık. Bu Raporlar çok fazla değildir. Genelde bir tek müfettişin raporlarıdır(Antalya Milletvekili ve Elazığ Bölgesi Müfettişi Münir Soykan'ın raporları). Raporlarda halkevleri ve halkodalarının bütçeleri, üye kayıtları demirbaşları gibi unsurlara yer verilmiştir. Raporların tezle ilgili başlıklarına uygun olarak bazı kısımları da diğer bölümlerde verilmiştir(Mesela teftiş raporlarında halkevi bina ve demirbaşlarıyla ilgili aktarılan bilgileri bina ve demirbaş başlığı altında verdiğimizden tekrar burada belirtmedik.) Raporlar çok doyurucu olmasa da genel bir bilgi verilmesi açısından önemlidir(Tunceli'deki halkevleri ve halkodalarını tanıtan başka belge olmadığından dolayı bu raporlarda belirtilen bilgilerle yetinmek durumunda kalınmıştır.).

Elazığ Bölge Müfettişi ve Antalya Milletvekili Doktor Münir Soykam 22 Nisan 1941'de Genel Sekreterliğe gönderdiği Pertek Halkevi teftiş raporunda Pertek'in 1050 rakımında bulunduğunu, Hükümet Konağı, okul ve halkevinin olduğunu, merkezde 49 kız 151 erkek, iki köy okulunda 26 kız 156 erkek iki eğitmen okulunda 10 kız 55 erkek öğrenci olduğunu, halkın tarımla geçindiğini, geçen yıl buğdayları kımıl zararlısının yediğini, bu yıl ise meyveleri soğuğun vurduğunu, ilin gönderdiği 1575 kg pamuk tohumunun ekilmesiyle durumlarının düzeleceğini, belirtmiştir. Halkevi açıldığında 195 üyesini olduğunu, teftişleri sırasında ise üye sayısının 162 olduğunu ve üye konusunda çalışılması gerektiğini, şu anki kaymakamdan önce düzensiz olarak toplanıldığını,

kaymakamın geldiği, 3 Eylül 1940'tan sonra komitelerin ve genel kurulun düzenli olarak toplanıldığını, karar defteri tutulduğunu, kasa defterlerinin usulüne uygun tutulmadığını, tahsisat, emanet, avans ve gelir defterlerini olmadığını, kendilerine örnek defterler vererek nasıl yazmaları gerektiğini öğrettiğini ve bu defterleri tutmayı kabul ettiklerini, harcama belgelerini tam ve uygun bulduğunu, bütçelerinin 50 lira belediyeden, 15 lira verit parası, 200 lira çeşitli gelir, 265 lira tüm gelir olarak gösterildiğini ayrıca geçen yıldan 157 lira 93 kuruş, 20 lira kira, 206 lira da halktan toplanarak 384 lira aldıklarını, 334 lirasını harcadıklarını, ellerinde 49 lira 80 kuruş kaldığını, en büyük harcamanın radyo aküsü için yapıldığını, 10 lira ücretle hademe çalıştırdıklarını, belediyeye 12 lira kira verdiklerini, bu yıl paraya ihtiyaçları olmadığını, özel idareden yardım almadıklarını ve şubelerine az para ayırmak zorunda kaldıklarını, yakınlardaki bir değirmene satın aldıkları dinamoyu koyarak akülerini masrafsız doldurmayı umduklarını, belediyeden ayrılan parayı almamışlarsa da ayrılan paydan kirayı düşeceklerini ve arta kalan parayı alacaklarını, kaymakamın aynı zamanda belediye başkanı da olduğunu, yeni kaymakam geldikten sonra Pertek Halkevinin planlı ve bilinçli çalıştığını, aile toplantıları ve gençlik geceleri düzenlediklerini, spor kolunun diğer şubelerden daha fazla çalıştığını belirtmiştir[301].

Elazığ Bölge Müfettişi ve Antalya Milletvekili Doktor Münir Soykam 28 Mayıs 1942'de Genel Sekreterliğe gönderdiği raporda Pertek Halkevini 24 Mayıs 1942'de teftiş ettiğini halkevinin bütçesinin gelirlerinin geçen seneden devreden 17.71 lira, belediyeden alınan 50 lira, özel muhasebeden 70 lira, kira bedeli 11.39 lira, çeşitli gelirlerden 40.20 lira olmak üzere 194.30 lira olduğu, giderlerinin ise 192.83 lira olduğu, 1.47 lira karda oldukları, buna karşın Mayıs ayında 39 lira müstahdem ücreti ödeyeceklerinden 37.53 lira açıklarının olduğu, halkının tamamının Türk olduğu, Tunceli ilinin sene sonu olması dolayısıyla buraya yardım edemediğinden, partinin halkevine 50 lira yardım yapmasının uygun olacağı, evin çalışmasının iyi olduğunu, defter ve kayıtlarının temiz düzgün ve talimatlara uygun olduğunu, ilçenin çok güvenli olduğu(3 yıldır hırsızlık yaşanmamıştır.), güz ekiminin iyi olduğu ancak uzun süren kış mevsiminin birazını bozduğunu, mısır ve mercimek ekildiğini, Ziraat Bankasından alınan 1500 kg patates tohumunun donarak bozulduğu, mevsimin kurak gittiğini ancak 26 ve 27 Mayıs'ta iyi yağmur yağdığını, İlden 30 ton Kanada arpası verildiğini, kılçıksız olan bu arpanın ekmeğinin iyi olduğunu(kendisinin de bu ekmekten yediğini

[301] *BCA* 490.01.1003.874.1. s.16-20.

yazmıştır.), halkın bu arpadan tohumluk istediğini, tedarik edilebilirse çok yerinde olacağını, Haziran ve Temmuz'da 30 ton yemeklik istediklerini, belediyenin halkevinin radyo aküsünü doldurmak için satın aldığı bir motoru akarsu altına monte ettiğini böylece radyonun sürekli çalışmasının sağlandığını, geçen yıldan önce başlatılan hamamın kubbesinin iyi yapılamadığından bitirilemediğini, Elazığ'dan parti mimarı Abdülkadir'i de yanında götürdüğünü, mimarın kubbenin kaldırılarak betonla kapatılması ile inşaatın bitebileceğini söylediğini, kapı, pencere, su tesisatı ve termosifon olduğundan binanın az masrafla biteceğini, ilin inşaatın bitmesi için gerekli parayı sağlayacağını vaat ettiğini, böylece Tunceli'nin tüm ilçelerinde birer hamam yaptırılmasının mümkün ve lüzumlu olduğunu belirtmiştir[302].

Elazığ Bölge Müfettişi ve Antalya Milletvekili Doktor Münir Soykam 12 Temmuz 1941'de Genel Sekreterliğe gönderdiği raporda Çemişgezek'in Elazığ'dan 66 km uzaklıkta olduğunu, kışın Murat Nehri'ni geçmek gerektiğinden ancak atla gidilebileceğini, ilçede üç nahiye ve 80 köy olduğunu, ilçe halkının % 95'inin Türkçe konuştuğunu, merkezdeki ilkokulda 71 kız 115 erkek öğrenci olduğunu, nahiye ve köylerdeki okullarda 241 kız 467 erkek öğrenci olduğunu, eğitmen okullarında da 105 kız 545 erkek öğrenci olduğunu, kültür çalışmalarında iyi olduklarının hayvancılığın yaygın olmasından dolayı geçimin iyi olduğu, buğday mahsulünün bir kısmını kımıl zararlısının yediğini, belirmiştir. Halkevi bütçesinin gelirleri 230 lira belediyeden, 90 lira ilden, 37 lira halktan olmak üzere 357 lira gösterilse de belediyenin 170 lira verdiğini, ilin ayrıca 25 lira verdiğini, spor kulübünün 36 lira 26 kuruş verdiğini, müsamereden 24 lira kazanıldığını böylece 347 lira 26 kuruş gelirin olduğu belirtilmiştir. Giderlerin ise 322 lira 35 kuruş olduğu, bu yıla devredilen 24 lira 35 kuruştan 13 lira 83 kuruşunun harcandığı ve 11 liralarının kaldığı belirtilmiştir. İdare heyetinin düzenli olarak toplandığı, defterleri temiz ve düzenli tuttuklarını, sandalye masa ve sobalarının olmadığını belirterek bir miktar yardım yapılmasının yerinde olacağını belirtmiştir[303].

Elazığ Bölge Müfettişi ve Antalya Milletvekili Doktor Münir Soykam 31 Temmuz 1942'de Genel Sekreterliğe gönderdiği raporda Çemişgezek Halkodasını 29 Temmuz 1942'de ziyaret ettiğini, bütçesinin gelirinin 50.52 lirasının satılan ilaçlardan, 100 lirasının özel muhasebeden, 65 lirasının belediyeden, 200 lirasının Genel

[302] *BCA* 490.01.1003.874.1. s.9-10.
[303] *BCA* 490.01.1003.874.1. s.14.

Sekreterlikten sağlandığı, 415.52 lira geliri ve 415.52 lira gideri olduğu, hiç paralarının olmadığını, belediyenin vermeyi bildirdiği 100 liranın tamamını veremediğini, Genel Sekreterliğin gönderdiği 200 lirayı borçlarına verdiklerini, odacılarının Haziran ve Temmuz aylıklarını radyo için postaneye vergi olarak verdiklerini, köylüye örnek olarak getirdikleri arı kovanı için posta ücreti borçlarının olduğunu, yeni bütçelerinin onaylanmadığını ve bunu beklediklerini, binalarının ayda 7 lira kira karşılığı olduğunu ve binanın yeterli olduğunu, 30 sandalye ve 12 pencere perdesine ihtiyaçlarını olduğunu, günlük masraflarını belediye ve özel muhasebeden verilen paralarla karşılayamadıklarını, halkın odaya yardım edecek durumunu olmadığını, kaymakamın halkodasına ilgisinin az olduğunu, oda başkanı Eğitim Memuru Reşat Akat ve arkadaşlarının çalıştıklarını, düzenli toplantılar yaptıklarını, Ankara'dan getirtilen aşı ile 350 armut ağacını, Niğde'den getirtilen elma aşısı ile 370 elma ağacının aşılandığını, Malatya Tarım Müdürlüğünden istenen 1000 asma çubuğunu dağıttıklarını, 1598 sakız ağacına fıstık aşısı vurduklarını ve tüm aşıların %75'inin tuttuğunu, getirtilen arı kovanlarını gördüğünü ancak kovanın bazı eksiklerinin olduğunu, odanın ilden gönderilen 7 dokuma tezgâhının halka dağıttığını, gönderilen ustanın bu ilçeye ders vermeye gelmediğini ve bu konuyu takip edeceğini, odanın faydalı olmaya çalıştığını ve halkın da toplantılara katıldığını ancak odanın müsamere ve başka yollarla para toplayamadığını, bu odaya 200 lira yardım yapılması gerektiğini belirtmiştir[304].

Muş Bölge Müfettişi ve Antalya Milletvekili Doktor Münir Soykam 21 Nisan 1941'de Genel Sekreterliğe gönderdiği Hozat Halkevi teftiş raporunda Osmanlı Zamanında Dersim il merkezi yapılan Hozat'ın 1640 rakımlı güzel bir ilçe olduğunu, merkezde beş sınıflı okulda 39 kız 177 erkek, ilçenin iki köyünde 29 kız 97 erkek, diğer iki köy öğretmen okulunda 16 kız 43 erkek öğrenci olduğunu belirtmiştir. İlkokul çağında 1791 öğrenci olduğunu, halkevinde şube ve komite başkanlarının tamamının gittiğini halkevi başkanı ve aynı zamanda kaymakam olan kişiye yeni atamalar yapmasının söylediğini, Sosyal Yardım Komitesi Başkanlığına Doktor Zihni Kavurt'un, temsil şubesine Öğretmen Muhittin'in Spora Öğretmen Abdi Ural'ın, Dil ve Edebiyata Başöğretmen Necdet Esin'in, atandığını, köycülük şubesi başkanlığını ise kaymakamın aldığını, 1937'de açılan bu evin 125 üyesi varken, teftiş tarihi itibarıyla üye sayısının 126 olduğunu, halkevi yönetiminden bu sayının artırılmasın istediğini, memur ve subay eşlerinin de üye olarak kaydedilmesinin istediğini, bütçe olarak 30 liranın geçen

[304] *BCA* 490.01.1003.874.1. s.3-4.

seneden devrettiğini, 150 lira belediyeden ve 30 lira da halkevi önündeki parkın kirasından olmak üzere 210 lira geliri olduğunu bu paranın 157 lira 24 kuruşunun harcandığını böylece ellerinde 53 lira kaldığını, 8 lira aylıkla bir odacılarının olduğunu, bu paranın bu yıl yeterli olduğunu, köycülük şubesinin örnek tarla, fidanlık ve kavaklık yapacağını, her ayın birinci ve üçüncü cumartesi akşamında gençlik gecesi düzenleneceğini, milli türküler söylenerek eğlenileceğini, Hozat Halkevi'nin iyi çalışmadığını, bunda halkevi idare kurulundakilerin çeşitli sebeplerle ayrılmalarının etkisinin olduğu gibi kaymakamın gevşekliğini de etkisinin olduğunu, General Abdullah Alpdoğan'la da görüştüğünü ve halkevinin çalışmalarının takip edilmesinin gerektiğini söylediğini, belirtmiştir[305].

Elazığ Bölge Müfettişi ve Antalya Milletvekili Münir Soykan 24 Temmuz 1942'de Genel Sekreterliğe gönderdiği Hozat Halkevi raporunda Hozat'a 20 Temmuz'da uğradığını, Hozat halkevi muhasebesinin 58 lira 73 kuruş karda olduğunu, halkevi binasının iyi bir bina olduğunu, yanında havuzlu bir bahçe bulunduğunu, bahçede çocuklar için salıncak, iki tane çadır şemsiye, halkevinde ise yeterince masa sandalye ve çalışan bir radyo olduğunu, Halkevi Başkanı da olan Kaymakam Avni Duru'nun tayininin Bayramiç'e çıkması dolayısıyla yapılan sayımda eksik olan iki çam sandalye ve dört sigara tabağının bedeli olan 8 lira 80 kuruşun halkevi ve belediye eski muhasibinden tahsil edildiğini, kayıp olan 34 gürgen sandalye ve 3 portatif ceviz sandalyenin bedeli olan 34 lira 30 kuruşun da halkevi ve belediye başkanı da olan Kaymakam Avni Duru'dan tahsil edilmesinin uygun olacağını, halkevine 300 lira yardım yapılmasının gerekli olduğunu belirtmiştir[306].

Elazığ Bölge Müfettişi ve Antalya Milletvekili Doktor Münir Soykam 18 Eylül 1942'de Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda Hozat Halkevini 20 Temmuz 1942'de ziyaret ettiğini, 24 Temmuz'da ise raporunu sunduğunu, Hozat Kaymakamının değişmesi ile milli günlerde bir canlılık yaşanmasını ve kültürel eksikliklerin tamamlanmaya çalışılacağını umduğunu, bütçesinin dar olduğunu ve daimi bir müstahdeme ihtiyacı olduğunu, işe yarar daimi bir odacı veya kâtip bulundurulması için Genel Sekreterlikten 300 lira yardımın yerinde olacağını belirtmiştir[307]. 19 Eylül 1943'te Genel Sekreterliğe bir yazı daha yazan Dr. Münir Soykam yeni atanan kaymakamın genç ve atılgan olduğunu, halkevinin iyi bir toplantı yeri olduğunu,

[305] *BCA* 490.01.1003.874.1. s.21-25.
[306] *BCA* 490.01.997.852.1. s.61-62
[307] *BCA* 490.01.1003.874.1. s.1.

kültürel çalışmaların yavaş yavaş gelişeceğini, odacının(odacıya verilen paranın çok az olduğunu belirtmiştir.) halkevini daima açık tutması ile çalışmasının hızlanmasının kolay olmayacağını, bir kâtibe ihtiyaç olduğunu, halkevinde şube toplantılarının hiç olmadığını, spor dışındaki çalışmalarının yeterli olmadığını, özellikle Türkçe öğretme çalışmaları üzerinde önemle durulması gerektiğini belirtmiştir[308].

Elazığ Bölgesi Müfettişi ve Antalya Milletvekili Münir Soykan 30 Haziran 1941'de Genel Sekreterliğe gönderdiği Mazgirt Halkodası teftiş raporunda Mazgirt'in 1400 rakımlı, 779 nüfuslu küçük bir kasaba olduğunu belirtmiştir. İlçenin genel nüfusunun 20857 kişi olduğunu, 3 nahiyesi olduğunu, halkodasının 1940-1941 mali yılı itibarıyla 2 lira 45 kuruş karda olduğunu, halkodasının iyi çalışmamış olduğunu, güzel sanatlar, sosyal yardım ve diğer esaslarla ilgilenilmediğini belirtmiştir[309].

Elazığ Bölgesi Müfettişi ve Antalya Milletvekili Münir Soykan 24 Temmuz 1942'de Genel Sekreterliğe gönderdiği raporda Mazgirt Halkodasını 22 Temmuz 1942'de teftiş ettiğini, bütçesinin 30.52 lirasının önceden devreden, 75 lirasının özel muhasebeden, 10 lirasının belediyeden, 27.37 lirasının halktan toplanan bağışlardan, olmak üzere 142.89 lira geliri ve 139.03 lira gideri olduğunu, 3.86 lira, toplamda ise 6.13 lira karda olduklarını, halkodası başkanlığına Malmüdürü Kemal Ayanların getirildiğini, geçen teftişinde verdiği çalışma programını elden geldiği kadar yaptıklarını, yeni kaymakamın iyi bir ahenk ve düzen oluşturduğunu, oda binası küçük olduğundan belediyenin bir binayı oda için tamir ettirdiğini ve tamiratın başladığını gördüğünü ve uygun bulduğunu, bir radyo, bir kitap dolabı, 35 sandalye, iki lüks lambası ve 4 masaya ihtiyaç olduğunu ve bunlar için 200 lira(radyo hariç) yardıma gerek görüldüğünü belirtmiştir[310].

Elazığ Bölgesi Müfettişi ve Antalya Milletvekili Münir Soykan 7 Temmuz 1941'de Genel Sekreterliğe Gönderdiği Ovacık teftiş raporunda Ovacık(Mareşal Çakmak) ilçe merkezinin Munzur dağ silsilesinin platosunda küçük bir ovada Munzur suyu kenarında küçük bir merkez olduğunu, ilçenin 182 hane, 366(180 kadın 186 erkek) nüfusa sahip olduğunu, bir kışla, subay evleri, Hükümet konağı ve memur evleri olduğunu, yapılmakta olan halkodasının da yakında biteceğini belirtmiştir. Merkezdeki ilkokulda 20 kız 62 erkek, Havaçor eğitmen okulunda 6 kız 47 erkek öğrencisi olduğunu, buraya yatılı okul açılmasının çok faydalı olacağını belirtmiştir. Halkodası

[308] *BCA* 490.01.1003.874.1. s.2.
[309] *BCA*, 490.01.977.852.1. s.177.
[310] *BCA* 490.01.1003.874.1. s.5.

üyesinin az olduğunu, memur eşlerinin de üye olarak yazılmasının doğru olacağını belirtmiştir. 1940-1941 mali yılında 44 lira 42 kuruş karda olduklarını belirtmiştir. Genel Merkezin halkodası binasının yapımı için 4000 ve 2798 lira para gönderdiğini, paranın Ziraat Bankasında kaldığı dönemden alınan 20 lira faizle birlikte toplam 6818 lira para olduğunu, teftiş günü itibarıyla inşaata 4002 lira harcandığını, 2816 lira paranın ise kaldığını, belirtmiştir[311].

Elazığ Bölgesi Müfettişi ve Antalya Milletvekili Münir Soykan 24 Temmuz 1942'de Genel Sekreterliğe gönderdiği raporda Mareşal Çakmak(Ovacık) Halkodasını 20 Temmuz 1942'de teftiş ettiğini, bütçesinin 17.08 lirasının devir, 100 lirasının özel muhasebeden, 81.50 lirasının halktan, 10 lirasının emanetten geldiğini, gelirinin 208.58 lira giderinin ise 198..63 lira olduğunu, 9.95 lira karda olduklarının halktan 25 lira daha alındığını ve ellerinde 34.95 lira olduğunu, halkodası inşaatının bittiğini, kapılardan birkaçının da yağlı boya yapıldığını, bina için 6873.56 lira harcama yapıldığını, geçen teftişte kaymakamın inşaat parasından sipariş ettiği ve bunun kabul edilmeyeceğini söylenen radyonun no olduğunu sorulduğunu , inşaat parasına katmak için radyonun satıldığını belirtildiği, kaymakam odasında halkevi parasıyla alınan bir diğer radyoyu halkevi demirbaşına kaydettirdiğini, halkodasının mefruşata ihtiyacı olduğunu, bunun için ortalama 800 lira gerektiğini, bu paranın da 4. Genel Müfettişlikçe verilmesinin uygun olacağını, halkodasının çalışmalarının yetersiz olduğunu, kaymakama daha şeffaf ve daha güven verici bir şekilde çalışması gerektiğini söylediğini, merkezde ve Zeranik'te halkın güzel Türkçe konuştuğunu, halk tarafından kutsal kabul edilen Munzur suyu kaynağındaki Ziyaret köyü muhtarının köylerinde eğitmen okulu açılmasını istediğini bildirmiştir[312].

Elazığ Bölgesi Müfettişi ve Antalya Milletvekili Münir Soykan 1 Temmuz 1941'de Genel Sekreterliğe Gönderdiği Nazımiye Halkodası teftiş raporunda Nazımiye'nin 1600 rakımlı 75 hanesi 662 nüfusu(331 kadın, 331 erkek) olan şirin bir kasaba olduğunu, ilçe ilkokulunda 14 kız, 112 erkek öğrenci olduğunu, burada bir yatılı okula ihtiyaç olduğunu belirtmiştir Halkodasının 8 kadın 109 erkek üyesinin olduğu, geçen yılki açılışta 87 üyeleri olduğunu, 1940-41 mali yılında 22 lira 29 kuruş karda

[311] *BCA* 490.01.1003.874.1.
[312] *BCA* 490.01.1003.874.1. s.7-8.

olduklarını, belirtmiştir. Belediye radyosunun buraya konduğunu halkodasının tevazu içinde çalıştığını belirtmiştir[313].

3.2.5. Tunceli'deki Halkevleri ve Halkodalarının Bina ve Demirbaş Durumu

Tunceli'deki halkevleri ve halkodaları binalarının bir kısmı CHP'ye ait, bir kısmında ise kira ile oturulmaktadır. Kira ile oturulan binaların kirasını CHP ödemektedir. Bazı halkevleri ve odaları ise belediyeye ait binalarda kira vermeden oturmaktadır. CHP'ye ait olmayan binalar ileride büyük sorunların ortaya çıkmasına sebep olmuştur. CHP bir dönemden sonra halkevlerine ve halkodalarına yardım edemez hale gelince kirada oturan halkevleri ve halkodaları büyük bir çıkmaza girmiştir. Mesela Çemişgezek halkodası kirasını ödeyemediğinden 1949'dan itibaren fiilen kapanmıştır.

Elazığ Bölgesi Müfettişi ve Antalya Milletvekili Münir Soykan 1 Temmuz 1941'de Genel Sekreterliğe Gönderdiği Nazımiye Halkodası teftiş raporunda halkodası binasının belediyeye ait ve 1939'da biten yeni bir bina olduğunu, 80 kişi alabilecek bir salonu ve küçük bir odasının olduğunu, belediyenin binadan kira almadığını belirtmiştir[314].

Elazığ Bölgesi Müfettişi ve Antalya Milletvekili Münir Soykan 7 Temmuz 1941'de Genel Sekreterliğe Gönderdiği Ovacık teftiş raporunda Ovacık Halkodasının 20 sandalye, 7 masa, 6 masa örtüsü, 1 radyo, kahve takımı ve lüks lambasına sahip olmasına rağmen yer sıkıntısı nedeniyle bu eşyaların kullanılamadığını, yeni binanın bitmesinin beklendiğini belirtmiştir[315].

Elazığ Bölge Müfettişinin raporuna göre 1942 yılı itibarıyla Ovacık Halkodasının tek katlı olan binası bitmiş, halkodasına ait bir radyo, 20 sandalye 7 masa, patiska perdeler, bir kitap dolabı, bir yazı masası ve birkaç çay-kahve fincanı vardır[316].

CHP Elazığ Bölgesi Müfettişi ve Antalya Milletvekili Dr. Münir Soykam'ın 12 Temmuz 1941 tarihli teftiş raporunda Çemişgezek Halkodasının daha önce 3 lira kira ile oturulan binanın dar olmasından dolayı 6 lira kira ile yeni bir yer tuttuğunu, üst kat olan bu binada 80 kişilik bir salon, bir çalışma odası ve küçük bir büfe yeri olduğunu, iki dolap dolusu kitabı olduğunu belirtmiştir[317]. CHP Elazığ Bölgesi Müfettişi Münir Soykam'ın 31 Temmuz 1942 tarihli teftiş raporunda Çemişgezek Halkodası binası için

[313] *BCA*, 490.01.997.852.1. s.171-172.
[314] *BCA*, 490.01.997.852.1. s.171.
[315] *BCA*, 490.01.997.852.1. s.164.
[316] *BCA.* 490.01.1003.874.1. s.7.
[317] *BCA.* 490.01.1003.874.1. s.13.

ayda 7 lira kira ödendiğini, üst katta olduğunu, bir salon, bir oda ve bir kahve ocağı olduğunu e yeterli geldiğinin, 30 sandalye bulunduğunu radyolarının çalıştığını ancak batarya ve aküye ihtiyaçları olduğunu, belirtmiştir[318]. Bu iki teftiş raporunun birer yıl arayla yapılması müfettişin aynı binadan iki defa bahsetmesine sebep olmuştur. 1947 yılı itibarıyla Çemişgezek Halkevi binasının durumu şöyledir: Bina 1946 yılında yapılmıştır yani yeni bir binadır. Ahşap olan binada halkodası kiracı konumundadır. Çemişgezek Halkodası 7 odası bulunan binayı CHP İlçe Başkanlığı ile müşterek kullanmaktadır. Binada oturma sıraları yoktur. Odlar 15'er kişiliktir. 20 sandalye, 5 masa, Radyone marka bir radyo ve aydınlanma için kullanılan lüks lambası vardır. Isınmada odun kullanılmaktadır[319].

Germili Halkodası Başkanlığı 18 Mart 1950'de Genel Sekreterliğe yazdığı yazıda halkodasının 1945'te kurulduğunu, bu tarihten itibaren hiçbir yardım yapılmadığını belirterek, CHP tarafından tapusu tescil edilmiş olan binanın eksik kalan kapı ve pencerelerinin yapımı için yardım gönderilmesi istenmiştir[320].

1947 itibarıyla Hozat Halkodası binası belediyeye aittir. Bina için kira verilmemektedir. Bina taştan yapılmadır. Ayrıca 500 kişilik salonu vardır[321]. Bu dönemde Hozat Halkevinde bir kol çalışması yoktur.

Pertek Halkevi Başkanlığı 31 Mart 1938'de Genel Sekreterliğe yazdığı yazıda halkevinin kullandığı ve belediyeye ait olan binanın belediyece üç bin liraya yaptırıldığını, belediyeden iki bin beş yüz liraya alınabileceğini, bu rakamın il, belediye ve özel idare bütçelerinden alınmasına imkân olmadığından parti tarafından halkevine yardım olarak verilmesini istemiştir[322]. CHP Elazığ Bölgesi Müfettişi Münir Soykan 22 Nisan 1941'de Genel Sekreterliğe gönderdiği Pertek Halkevi teftiş raporunda Pertek Halkevi binasının büyük bir salonu, iki oda bir büfesi bulunduğunu, önünde park ve parkın yanında çocuk bahçesi bulunduğunu, bir radyo, bir davul, bir trampet, bir zil, olduğunu belirtilmiştir[323]. Pertek'in Şavak Bucağı Halkodası Başkanı Zülfü Şahin 19 Eylül 1948'de CHP Genel Sekreterliğine yazdığı yazıda halkodasının binasının

[318] *BCA.* 490.01.1003.874.1. s.3.
[319] *BCA.*490.01.844.338.2. s.17.
[320] *BCA.* 490.01.1792.1266. s.1.
[321] *BCA.*490.01.844.338.2. s.5.
[322] *BCA.* 490.01.1792.1266. s.2.
[323] *BCA* 490.01.1003.874.1. s.16.

olmadığını, tek gözlü bir bina için kira olarak ayda 5 lira verildiğini, odanın hiçbir yerden gelirinin olmadığını, belirtilmiştir [324].

Elazığ Bölgesi Müfettişi ve Antalya Milletvekili Münir Soykan 30 Haziran 1941'de Genel Sekreterliğe gönderdiği raporda Mazgirt halkodası binasının 60 kişi alabilecek bir dükkân olduğunu, yan taraftan genişletilecek bu dükkân için ayda 3 lira kira verildiğini, yaptıkları tamirata mahsuben 1942 Şubat ayına kadar kira vermeyeceklerini belirtmiştir[325].

Mazgirt İlçe İdare Kurulu Başkanlığı 23 Şubat 1950'de CHP İlçe İdare Kurulu Başkanlığı Genel Sekreterliğe bir yazı yazmış, halkevi ve parti binası olarak kullanılan binanın çöktüğünü, ikinci bir binanın tutulmasına imkân olmadığı, aylık kirası 25 lira olan ve halkevi ile parti binası olarak kullanılmaya uygun bir yer olduğunu, bir yıllık kirasının peşin verilmesi halinde hemen faaliyete geçebileceklerini belirterek, bu kiranın verilip verilmeyeceği konusunda bilgi verilmesini istemiştir[326]. Genel Sekreterlik 13 Mart 1950'de bu isteğe cevap yazarak, istenen paranın mahalli imkânlarla bulunmasını istemiştir. Ayrıca gerek duyulursa CHP il başkanlığına başvurulması istenmiştir[327]. Mazgirt CHP İlçe Başkanı Hıdır Öztürk 20 Ekim 1950'de Genel Sekreterliğe yazdığı yazıda ilçede halkevi olmadığını ancak malzemesinin olduğunu, bu malzemelerin halkevi başkanı tarafından DP parti yardımcılarından Kahveci Hüseyin Çakmak'ın kahvesinde ücretsiz çalıştırıldığını belirterek, bu malzemelerin partiye devri ve parti tarafından korunması konusunda halkevi başkanına emir verilmesini istemiştir[328]. Şubat 1951 itibarıyla Muhundu Bucağı Halkevi Başkanı Haydar Düzgün'e göre halkodası bir okuma salonu ve iki odası olan tek katlı müstakil bir binadadır. Halkodasının 21 sandalyesinden 5 tane kalmıştır. Diğerleri hurdan haline gelmiş, soba ve maslar da aynı durumdadır. 5 lambalı bir radyoları olmasın karşın radyonun 2 yıldır çalışmadığı belirtilmiştir.

[324] *BCA* 490.01.1244.148.2. s.10.
[325] *BCA*, 490.01.997.852.1. s.177.
[326] *BCA* 490.01.191.758.2. s.10.
[327] *BCA* 490.01.191.758.2. s.11.
[328] *BCA* 490.01.191.758.2. s.5.

3.2.6. Tunceli'deki Halkevleri ve Halkodalarının Kütüphanecilik Faaliyetleri

Halkevlerinin kurulmasındaki amaç bu evlerde okuma çağı dışındaki halkın eğitimi ve kültür seviyesinin artmasıdır Yani halkevi aslında bir kültür evidir. Bunu sağlamanın en büyük yolu ise halka okuma alışkanlığı kazandırmaktır. Bu amaçla CHP Halkevlerine ve halkodalarına sürekli kitaplar göndermiştir. Halkevlerini ve halkodalarını teftiş eden müfettişlerin bütçeden sonra ikinci olarak baktıkları şey halkevlerine gönderilen kitap, dergi ve gazetelerin dolaplarda, usulüne uygun olarak düzenlemesi ve korunmasıdır.

Elazığ Bölgesi Müfettişi Münir Soykan 22 Nisan 1941'de Genel Sekreterliğe gönderdiği Pertek Halkevi teftiş raporunda Pertek Halkevi'nin, 978 kitap ve 1437 dergisi olduğunu, kütüphane ve yayın kolunda Vecdi Yarman'ın çok çalışmış olduğunu, kitap dolaplarının yetmediğini, bu yılki bütçesini onaylanmasından sonra bir dolap daha yaptırılacağını belirtmiştir. Ayrıca Pertek'e bağlı 14 köye gazete ve dergi gönderilmesini istediğini bildirmiştir[329].

Elazığ Bölgesi Müfettişi ve Antalya Milletvekili Münir Soykan 7 Temmuz 1941'de Genel Sekreterliğe Gönderdiği Ovacık teftiş raporunda halkodasının 135 kitabı olduğunu, bu kitapların okulun dolabında olduğunu,

1945 itibarıyla Pülümür Halkevi kütüphanesinde 567 kitap vardır[330].

1942 itibarıyla Çemişgezek Halkodasında iki kitap dolabı vardır[331]. 1947 itibarıyla Çemişgezek Halkodasında 320 kitap, yetersiz bir kitap dolabı ve ayrı bir okuma yeri vardır[332].

1947 itibarıyla Hozat Halkevinde kitaplar dolaplarda saklanmakta ve isteyen vatandaşlar bu kitaplardan faydalanmaktadır[333].

Mazgirt Halkodası Başkanı Reşit Erdoğan 16 Mart 1950'de Genel Sekreterlikten dolapsızlık yüzünden sandıklar içinde taşınan kitapları yıllar içinde çok yıprandığını belirterek bu kitaplar için iki tane dolap veya dolap bedeli gönderilmesini istemiştir[334].

---

[329] *BCA* 490.01.1003.874.1. s.18.
[330] *BCA*.490.01.1049.1030.2. s.6.
[331] *BCA* 490.01.1003.874.1. s.3.
[332] *BCA*.490.01.844.338.2. s.17.
[333] *BCA*.490.01.844.338.2. s.8.
[334] *BCA*.490.01.1049.1030.2. s.1.

Elazığ Bölgesi Müfettişi ve Antalya Milletvekili Münir Soykan 1 Temmuz 1941'de Genel Sekreterliğe Gönderdiği Nazımiye Halkodası teftiş raporunda halkodasının 132 kitabı olduğunu ve kitapların bir dolapta korunduğunu belirtmiştir[335].

3.2.7. Tunceli'deki Halkevleri ve Halkodalarının Güzel Sanatlar ve Edebiyat Şubeleri ve Bu Şubelerin Faaliyetleri

Tunceli'deki halkevleri ve odalarının güzel sanatlar ve edebiyat şubeleri çok fazla faal değildir. Bu konuda sadece Pertek ve Pülümür Halkevleri teftiş raporlarından buradaki halkevlerinde yapılan bazı çalışmalar hakkında bilgi sahibi olabildik.

Elazığ Bölgesi Müfettişi Münir Soykan 22 Nisan 1941'de Genel Sekreterliğe gönderdiği Pertek Halkevi teftiş raporunda Pertek Halkevi'nin, bir radyosu, bir davulu, bir trampeti ve bir zili olduğunu ancak bunların eksik olduğunu ve bu enstrümanları kullanacak kimse bulunmadığını belirtilmiştir. Perteklilerin milli türkülerle alakadar olduğunu, burada kaldığı gecede kemençe, saz ve darbuka çalanların geldiğini, güzel sanatlar şubesinin halka hep bir ağızdan marş söylemeyi öğretmesini takdir ettiğini ayrıca güzel sanatlar şubesinin "Kanun Adamı" ve "İstiklal" piyeslerini oynadıklarını, okul öğretmen ve öğrencilerinin bunun için daha önce çalışmış olduklarını belirtmiştir [336].Pertek Halkevi 12 Ekim 1945'te Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda Dil ve Edebiyat şubesinin 14 üyesinin olduğunu, folklor konusunda bir eserin olmadığını, belirli günlerde halkevinde yöresel çalgılar eşliğinde halk türkülerinin söylendiğini ve halk oyunları gösterilerinin yapıldığını belirtmiştir[337].

13 Ekim 1945'te Pülümür Halkevi Başkanlığının Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda Dil ve Edebiyat şubesinin 144 erkek 2 kadın üyesinin olduğunu, bu bölgede folklor konusunda herhangi bir eserin yayınlanmamış olduğunu, belirli günlerde halkevi salonunda yöresel kıyafetler ve yöresel sazlarla Karşılama, Hançer Barı, Dello, Hoş Bilezik gibi oyunların oynandığını, bu oyunların vatandaşlara da öğretildiğini, çeşitli il ve ilçelere gidilerek bu oyunların gösterilmek istendiğini ancak yeterli ödenek olmamasından bunun yapılamadığını belirtmiştir[338].

---

[335] *BCA*, 490.01.997.852.1. s.171.
[336] *BCA* 490.01.1003.874.1. s.16.
[337] *BCA* 490.01.1398.994.1. s.21
[338] *BCA* 490.01.1398.994.1. s.22.

3.2.8. Tunceli'deki Halkevleri ve Halkodalarının Spor Şubeleri Faaliyetleri ve Bu Şubelere CHP Genel Sekreterliğinden Gönderilen Spor Malzemesi Yardımları

CHP Halkevlerindeki spor şubeleri ve faaliyetleri hakkında ev ve odalara yeterince yol gösterememiştir. Gerek spor malzemelerinin temini gerekse spor faaliyetlerini nasıl yapacaklarına dair bir yardımda da bulunmamıştır(Mesela bu konuda il ve ilçelerdeki beden eğitimi öğretmenlerinden yardım alınmamıştır.). Bunun dışında halkodalarının spor kollarını seçmelerinde özgürce davranılmamıştır(Genel Sekreterlik 1941'de Mazgirt Halkodasının futbol faaliyetinde bulunması engellenmiştir. Ancak 1947'de ise Mazgirt halkevine bir adet futbol topu gönderilmiştir.).

Pertek Halkevi Başkanlığı 26 Ocak 1939'da Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda Pertek'te bulunan Seyyar Jandarma Süvari Bölük Komutanı Yüzbaşı Şavki Bingöl ve Teğmen Süreyya Çakın'ın her hafta Cumartesi günleri halkevinde binicilik kursu verdiğini, Pazar günleri de dersin tatbikatının gösterildiğini, 7 Ocak'tan itibaren derslerin başladığını, 36 gencin bu derslere devam ettiği belirtilmiştir[339]. Elazığ Bölgesi Müfettişi Münir Soykan 22 Nisan 1941'de Genel Sekreterliğe gönderdiği Pertek Halkevi teftiş raporunda Pertek Halkevi spor şubesinin bilinçli çalıştığını, yürüyüş, atlama, gülle atma çalışmalarıyla atlı ve kayak gezilerinin yapıldığını, bu konuda Doktor İsmail Derman'ın yoğun çaba harcadığını, nahiyelere hatta Harput'a kadar gezi yürüyüşü düzenlediklerini, bu bölgenin beden terbiyesi bölgesine dâhil olmadığını belirtmiştir [340]

CHP Balıkesir Milletvekili ve Erzincan Bölgesi Müfettişi Muzaffer Akpınar 17 Aralık 1940'ta Genel Sekreterliğe yazdığı yazıda Pülümür Jandarma Bölük Komutanının kayakçılıkta çalıştığını, onun kontrolü ve eğitimi altında kayak eğitiminin mümkün olacağını fark ettiğini, halkevinin yeterli bütçesi olmaması dolayısıyla Erzincan'da Beden Terbiyesi Bölge Başkanlığından rica ederek 2 çift kayak, 2 ayakkabı, 2 gömlek alarak Pülümür'e gönderdiğini bildirerek, Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü demirbaşından alınan bu malzemenin Pülümür Halkevine mal edilmesi için Erzincan Spor Bölgesi Başkanlığına emir verdirilmesini istemiştir [341] . Bu konuda Erzincan, Ankara, Erzurum arasında pek çok yazışma olmuşsa da sonucu hakkında bir

[339] *BCA*.490.01.844.338.2. s.42.
[340] *BCA* 490.01.1003.874.1. s.20.
[341] *BCA*.490.01.1126.109.1. s.14.

bilgi bulunamamıştır[342]. Genel sekreterlik 23 Temmuz 1945'te Pülümür Halkevine gönderdiği yazıda 80*100 ebadındaki alanda bir hentbol sahası yapacağını bildirmiş olan Pülümür Halkevi için ellerindeki mevcut spor malzemesinden iki hentbol topu, iki voleybol topu, on iki çift lastik, on iki şort, on iki atlet ve on iki forma gönderdiğini bildirilmiştir[343].

CHP Elazığ Bölge Müfettişi Münir Soykam'ın 30 Haziran1941'de Genel Sekreterliğe yazdığı teftiş raporunda Mazgirt Halkodasının voleybol malzemesinin olduğunu ve bu oyunu oynadıklarını belirtmiştir[344].

Genel Sekreterlik 29 Kasım 1941'de Mazgirt Halkodasına gönderdiği yazıda Bölge Müfettişi Tokat Milletvekili Aytuna'dan alınan raporda Mazgirt Halkodasının futbol takımı istediğinin bildirildiğini, halkevleri çalışma talimatnamesine göre futbolun halkevlerinin spor çalışmaları arasına alınmadığını, bu nedenle halkevlerinin futbol oyunu ile meşgul olmamasını istemiştir [345] . Genel Sekreterlik 1947'de Mazgirt Halkevine gönderilmek üzere bir adet futbol topu satın almıştır. Top için Florya Spor Mağazasına 25 lira ödenmiştir[346].

CHP Elazığ Bölge Müfettişi Münir Soykam'ın 12 Temmuz 1941'de Genel Sekreterliğe yazdığı teftiş raporunda Çemişgezek halkodasında spor çalışmaları için üç cirit, üç gülle, bir kronometre, daha önce açılmış olan spor kulübünün eskimiş 10 takım futbol elbisesi olduğunu belirtmiştir[347]. 1947 yılı itibarıyla Çemişgezek Halkodasında spor aleti olarak sadece voleybol ağı vardır.[348].

Muş Bölgesi Müfettişi Münir Soykan 21 Nisan 1941'de Genel Sekreterliğe gönderdiği Hozat Halkevi teftiş raporunda halkevinde 12 takım futbol elbisesi, 12 beyaz lastik ayakkabı, olduğunu, voleybol oynadıklarını, cirit ve kayak gösterileri yapıldığını belirtmiştir[349].

Elazığ Bölgesi Müfettişi ve Antalya Milletvekili Münir Soykan 1 Temmuz 1941'de Genel Sekreterliğe Gönderdiği Nazımiye Halkodası teftiş raporunda halkodasının himayesinde Tunçspor isimli bir spor kulübü kurulduğunu, voleybol

[342] *BCA*.490.01.1126.109.1. s.3-15
[343] *BCA*.490.01.1126.109.1. s.1.
[344] *BCA*,490.01.977.852.1. s.177.
[345] *BCA* 490.01.1003.874.1. s.11.
[346] *BCA*.490.01.1126.109.1. s.12.
[347] *BCA* 490.01.1003.874.1. s.14.
[348] *BCA*.490.01.844.338.2. s.17.
[349] *BCA* 490.01.1003.874.1. s.23.

oynandığını, Beden Terbiyesi Genel Direktörlüğünden 3 çift kayak yollandığını, bu kulübün 62 üyesinin olduğunu belirtmiştir[350].

3.2.9. Tunceli'deki Halkevi ve Halkodalarında Verilen Konferanslar

Konferanslar halkevlerinin ve halkodalarının en önemli faaliyetlerinden biridir. Halkevlerinin birer kültür yuvası olmasında alanında uzman kişilerin anlatacağı detaylı bilgilerle halkın bilinçlenmesinin sağlanması çok önemli bir etkendir. (Konuşmacı alanının uzmanıysa ve akıcı bir dille aktarabiliyorsa halkevleri ve odalarında verilen konferanslar o dönemin belgeselleri niteliğindedir.) Ancak Tunceli'deki halkodalarının büyük bir kısmı hiçbir zaman konferans vermemiştir. Halkodası defterlerinde konferans kısmı doldurulmuş, sanki buralarda konferans verilmiş gibi gösterilmiştir. Halkevi ve halkodası yönetimlerine külfet olarak görülen bu faaliyet aslında kendi kendine öğrenmenin araçlarından olan kitap, gazete, dergiden daha önemliydi. Çünkü insanın görerek ve duyarak öğrendikleri, okuyarak öğrendiklerinden çok daha fazladır.

1939 yılında Hozat Halkevinde 1 Mart'tan 1 Haziran'a kadar her hafta Çarşamba günleri 15 ile 16 saatleri arasında çeşitli konularda konferans verilecektir[351]. 26 Nisan 1941'de Hozat Halkevi'nde Hükümet Doktoru Zihni kavurt tarafından "Dünya Ahvali ve Türkiye Siyaseti" konulu bir konferans verilmiştir. [352]. Ayrıca iki sağlık konferansı daha vermiştir[353].

[350] *BCA*, 997.852.1. s.171.
[351] *BCA* 490.01.1013.909.1 s.8.
[352] *BCA* 490.01.1013.909.1 s.1.
[353] *BCA* 490.01.1013.909.1 s.23.

Tablo 3.9.CHP Kataloglarına Göre 1939'da Hozat Halkevi'nde Verilen Konferanslar[354]

Tarih	Kim Tarafından Verileceği	Konusu
1 Mart 1939	Hükümet Doktoru Cemal Erkan	İntani Hastalıklar
8 Mart 1939	Kaymakam Turgut Başkaya	Ulaşım Araçlarındaki gelişmeler
15 Mart 1939	Üsteğmen Fuat İnal	Binicilik Hakkında
22 Mart 1939	Üsteğmen Ahmet Coşkun	Spor ve Kayak
29 Mart 1939	Doktor Cemal Erkan	Çocuk Bakımı
5 Nisan 1939	Kaymakam Turgut Başkaya	Şimendiferler ve Tarihçesi
12 Nisan 1939	Eczacı Üsteğmen Ekrem	Zehirli Gazların Tahribatı
19 Nisan 1939	Savcı Müfit Sezer	Kapitülasyonlar
26 Nisan 1939	Doktor Cemal Erkan	Sıtma Tedavisi
3 Mayıs 1939	Kaymakam Turgut Başkaya	Bankalar
10 Mayıs 1939	Teğmen Seyfi Önür	Havaya Karşı Korunma Tedbirleri
17 Mayıs 1939	Kaymakam Turgut Başkaya	Köy Kanunu Hakkında
24 Mayıs 1939	Doktor Cemal Erkan	Göz Hastalıkları
30 Mayıs 1939	Savcı Müfit Sezer	Suç Hakkında

Çemişgezek Halkodası Bakanı Reşat Akat 15 Mart 1941'de Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda Pülümür Halkodasında konferans verdiğini belirtmiş ancak bu konuda herhangi bir detay veya bilgi vermemiştir[355]. CHP Elazığ Bölgesi Müfettişi Münir Soykam 12 Temmuz 1941'de yazdığı raporda halkodasında verilen konferansa da değinmiştir. Münir Soykam'ın raporunda Çemişgezek Halkodası Başkanı Reşat Akat'ın Genel Sekreterliğe yazdığı yazıda halkodasında verilen konferanslarla ilgili verdiği çok çok az olan bilgilere ilaveten 14 Haziran 1941'de başlayacak ve üç ay sürmesi planlanan konferansların her Cumartesi öğleden sonra verileceği belirtilmiştir. Konferansların konuları ve konuşmacıları hakkında bilgi verilmemiştir[356].

Pülümür CHP Başkanı Halis Güven 22 Nisan 1941'de Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda, Pülümür Halkevi'nde Başöğretmen Ali Demircan, Şeteri'de Nahiye Müdürü Celal Tekin, Deşt'te Nahiye Müdürü Hıfzı Saler, Tahsini'de Nahiye Müdürü Sabri Kardemir tarafından konferanslar verildiğini, 25 Mart 1941'de başlayan konferansların 15 Nisan 1941'de sona ereceği belirtilmiştir. Konferansların hangi

[354] *BCA* 490.01.1013.909.1 s.9.
[355] *BCA* 490.01.1013.909.1 s.3.
[356] *BCA* 490.01.1003.874.1. s.13.

günlerde yapıldığı, kaç saat sürdüğü ve nelerden bahsedildiği hakkında bilgi verilmemiştir[357].

Pertek Halkevi Başkanlığı 12 Haziran 1940'ta Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda 11 Haziran 1940'ta halkevinde Hakin Yardımcısı Vecdi Yarmanın bir konferans verdiğini, konferansta dünyanın durumu, Türklerin medeniyete olan katkıları, son büyük inkılâpla doğu milletlerine örnek olunduğu, bölücülük ve bölücülüğün zararları ile Kürt, Laz, Kırgız, Kıpçak hepsinin tek millet olduğu, Cumhuriyet Hükümetinin gericilikle olan mücadelesi, uçağın ve paraşütçülüğün faydaları ile Türk Hava Kurumuna vatandaşların her zamankinden daha fazla önem vermesi gerektiği gibi konulardan bahsettiğini bildirmiştir[358].

1941 yılında Pertek'teki halkevi ve halkodalarında 26 Mart-14 Nisan tarihleri arasında bir dizi konferans verilmiştir. Konferansların konusu hakkında bir bilgi verilmemiştir[359].

Tablo 3.10. CHP Katalogları Tasnifli Arşiv Belgelerine Göre Pertek'teki Halkevi ve Halkodalarında Verilen Konferanslar[360]

Tarih	Konferansı Veren Kişi	Konferansın Verildiği Yer
25 Mart 1941	Kaymakam Hamdi Önay	Pertek Halkevi
27 Mart 1941	Nahiye Müd. Haki Akkaynak	Dere Nahiyesi Merkezinde
28 Mart 1941	Öğretmen Kadri Onur	Pertek Halkevinde
29 Mart 1941	Nahiye Müd. B.Kaleli	Vaskirt Nahiye Merkezinde
30 Mart 1941	Hâkim Yrd. Vecdi Yarman	Pertek Halkevinde
1 Nisan 1941	Nahiye Müd. Ş. Avcı	Şavak Nahiye merkezinde
6 Nisan 1941	Kadri Onur	Pertek Halkevinde
9 Nisan 1941	Vecdi Yarman	Pertek Halkevinde
13 Nisan 1941	B.Kaleli	Vaskirt Nahiye Merkezinde
14 Nisan 1941	H. Akkaynak	Dere Nahiye merkezinde

[357] *BCA* 490.01.1013.909.1 s.2.
[358] *BCA* 490.01.1013.909.1 s.6-7.
[359] *BCA* 490.01.1013.909.1 s.4.
[360] *BCA* 490.01.1013.909.1 s.4.

Elazığ Bölgesi Müfettişi Münir Soykan 22 Nisan 1941'de Genel Sekreterliğe gönderdiği Pertek Halkevi teftiş raporunda Pertek Halkevi'nin, konferans çalışmalarında başarılı olduğunu, geldiği gün Hâkim Yardımcısı Vecdi Yarman'ın halk folkloru hakkında konferans verdiğini belirtmiştir [361].

Kalan Halkodası Başkanı Mahmut Tan 5 Haziran 1944'te CHP Genel Sekreterliğine gönderdiği yazıda halkodasına gelen köylü vatandaşların sağlık durumları üzerinde durulduğunu ve çeşitli vesilelerle bu konu üzerinde konuşmalar yapıldığını bildirmiştir[362].

Elazığ Bölgesi Müfettişi ve Antalya Milletvekili Münir Soykan 1 Temmuz 1941'de Genel Sekreterliğe Gönderdiği Nazımiye Halkodası teftiş raporunda geçen yıl halkodasında 11 konferans ve 5 konuşma yapıldığını, halkodasının ilçenin tek toplantı yeri olduğunu belirtmiştir[363].

3.2.10. Tunceli Halkodalarının Halk Sağlığı ile İlgili Faaliyetleri

Halkevleri toplum sağlığıyla ilgili faaliyetlerde de bulunmuştur. Sosyal yarımlaşma kısmına ayrılan paraların bir kısmıyla bölgedeki fakir hastalara ilaç alınmıştır. Bu bakımdan halkevleri salt eğitim ve kültür kurumu olarak kalmamış aynı zamanda toplumsan ve sosyal bir kurum olarak ta rol almıştır.

CHP Elazığ Bölgesi Müfettişi Münir Soykam'ın 12 Temmuz 1941 tarihli raporunda Çemişgezek Halkodasının güzel sanatlar, milli oyunlar ve türkülerle ilgilenmese de bölgenin fakir hastalarıyla ilgilendiğini, 140 liralık ilaç getirterek hükümet doktoru aracılığıyla hastalara gerektikçe verilmesi konusunda doktorun tasarrufuna bırakıldığını, ancak sosyal yardıma ayrılan paranın tamamen ilaca ayrılmasının doğru olmadığını, belirterek bu konuda halkın ve belediyenin de yardım etmesinin sağlanmasını istemiştir[364].

Kalan Halkodası Başkanı Mahmut Tanı 5 Haziran 1944'te CHP Genel Sekreterliğine gönderdiği yazıda halkodasına gelen yurttaşların sağlık durumu üzerinde durulduğunu, sıtma konusunda pek çok vatandaşın sıkıntı çektiğini, bildirerek bedeli Kalan Halkodası tarafından ödenmek şartıyla kinin gönderilmesini istemiştir[365]. Bu durum halkevleri ve halkodalarının sadece eğitim ve kültürle değil halk sağlığıyla da

[361] *BCA* 490.01.1003.874.1. s.18.
[362] *BCA*.490.01.844.338.2. s.24.
[363] *BCA*, 490.01.997.852.1. s.171.
[364] *BCA*.490.01.1003.874.1. s.14.
[365] *BCA* 490.01.844.338.2. s.24.

yakından ilgilendiğinin bir göstergesidir. Genel Sekreterlik Tunceli'nin kinin isteğini Sağlık Bakanlığına bildirmiştir. Sağlık Bakanlığı ise 12 Temmuz 1944'te Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda ellerinde yeterli kinin olmadığından dolayı Kalan Halkodası başkanlığına bu ilacın gönderilmesinin mümkün olmadığını, Tunceli Sağlık Müdürlüğüne 1200 kutu atebrini yollandığını, kullanıldıkça yenilerinin gönderileceğini, bu atebriniden Kalan Halkodasının ihtiyacı oranında alabileceği bildirilmiştir[366].

3.2.11. Tunceli Halkevleri ve Halkodalarına CHP Genel Sekreterliği Tarafından Gönderilen Yardımlar

CHP Genel Sekreterliği halkevleri ve halkodalarının kendi kendine yetebilmesi şartıyla açılmalarına izin vermişse de Tunceli'deki halkevleri ve halkodaları zamanla kendi ayakları üzerinde duramaz hale gelmiştir. Genel Sekreterlikten sürekli yardım istemişlerdir. Genel Sekreterlikte çoğu zaman istenen paranın tamamını olmasa da büyük kısmın göndermiştir. Gönderilen paraların dönemin şartlarında az ve çok olduğunu bilmememize rağmen, halkevi teftiş raporlarından anlaşıldığına göre halkevi bütçelerinin büyük bir kısmı Genel Sekreterlikten gönderilen paralardan oluşmaktaydı.

Hozat Halkevi Başkanlığı 3 Aralık 1944'te Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda halkevinin tamiri için gönderilen 300 liranın alındığı bildirilmiştir[367]. CHP Genel Sekreterliği 29 Kasım 1948'de Hozat Halkodası Başkanlığına bir yazı yazarak Hozat Halkodasına 150 lira yardım gönderildiğini bildirmiştir[368]. Genel Sekreterlik 18 Haziran 1949'da Hozat Halkevine 400 lira, Pülümür Halkevine 500 lira, Kalan Halkodasına 400 lira yardım göndermiştir[369]. İnciağa köyü Halkodası başkanı Mehmet Vursavaş 25 Mart 1949'da Genel Skreterliğe yazdığı yazıda 1946'da açılan halkodasının 1947 yılında bitirilen binasının kapı ve pencerelerinin yaptıramadıklarından atıl durumda kaldığını, binanın yapımı için yardım gönderilmesini istemiştir[370]. 25 Mayıs 1949'da İl İdare Kuruluna bir yazı yazan Genel Sekreterlik Deşt halkodası yapımı için gönderilen iki sandık çivi ile bin lira para gönderildiğini, çivilerin satılmasını ve elde edilen paranın bin liraya eklenerek Genel Sekreterliğe gönderilmesini istemiştir[371]. Genel Sekreterlik 6 Şubat 1950'de Tunceli İl İdare Kuruluna yazdığı yazıda Deşt'te halk odası yapılması

[366] *BCA*.490.01.844.338.2. s.22.
[367] *BCA*.490.01.1192.1265.4. s.7.
[368] *BCA* 490.01.1530.226.1. s.187.
[369] *BCA* 490.01.1530.226.1. s.142, 166, 152.
[370] *BCA* 490.01.1792.1264.5. s.10.
[371] *BCA* 490.01.1792.1264.5. s.9.

amacıyla gönderilen bin liranın Hozat Halkevi binasının ihtiyaçlarının giderilmesi için Hozat Halkevi Başkanlığına gönderilmesini istemiştir[372].

4. Genel Müfettiş Abdullah Alpdoğan 3 Haziran 1939'da CHP Genel Sekreterliğine gönderdiği yazıda Pülümür ve Çemişgezek için birer halkevi binasına ihtiyaç olduğunu, bu binalar için harcanmak üzere on bin lira gönderilmesi gerektiğini belirtmiştir[373]. Genel Sekreterlik 28 Haziran 1939'da Abdullah Alpdoğan'a cevap yazarak bu yazının bu yılki bütçe yapıldıktan sonra geldiğini, bu yıl sadece il merkezindeki halkevleri yapımına öncelik verildiğini bildirmiştir[374]. Genel Sekreterlik 1944'te Pülümür Halkevi inşaatı için 2500 lira yardım göndermiştir[375]. Genel Sekreterlik 1 Mart 1945'te CHP Pülümür İlçe İdare Kuruluna yazdığı yazıda Pülümür Halkevi'nin döşemesi için bin lira gönderildiği belirtmiştir[376]. CHP Genel Sekreterliği 24 Ekim 1947'de Pülümür'ün Rabat köyü Halkodasına yardım olarak 100 lira göndermiştir[377]. Çemişgezek Halkodasına Genel Sekreterlikten 200 lira yardım yapılması halinde 1947 yılı bütçesinin 400 lira olduğu belirtilmiştir[378]. Rabat köyü Halkodası 2 Ocak 1948'de CHP Genel Sekreterliğine gönderdiği yazıda Genel Sekreterliğin gönderdiği 100 lirayı aldıklarını ancak 150 liraya daha ihtiyaçları olduklarını belirterek 150 lira daha istemiştir. 11 Mart 1948'de CHP Genel Sekreterliği Rabat köyü Halkodası Başkanlığına gönderdiği yazıda Rabat Halkodasına 150 lira gönderildiğini bildirmiştir[379]. Pülümür'ün Rabat köyünde açılmış olan Rabat Halkodasının ihtiyaçları için Rabat köyü Halkodası Başkanı Hasan Özyol 25 Aralık 1949'da CHP Genel Sekreterliğine yazı yazarak 250 lira yardım istemiştir[380]. 12 Kasım 1947'de Pülümür Halkevi Başkanı Yaşar Sabri Esen CHP Genel Sekreterliğine yazdığı yazıda Pülümür Halkevi olarak çok müşkül durumda bulunduklarını, Genel Sekreterliğin halkevinin masrafların karşılayacak uygun miktarda bir yardım gönderilmesini istemiştir[381]. Genel Sekreterlik 25 Aralık 1947'de Pülümür Halkevine bir yazı yazarak 500 lira gönderildiğini ancak sadece merkezden yardımlarla bu işin yürüyemeyeceğini, merkezin göndereceği yardımların düzenli olmayacağını, Pülümür

[372] *BCA.* 490.01.1792.1264.5. s.3.
[373] *BCA* 490.01.1792.1264.5. s.48.
[374] *BCA* 490.01.1792.1264.5. s47.
[375] *BCA*, 490.01.1792.1265.2. s.27.
[376] *BCA*, 490.01.1792.1265.2. s.8.
[377] *BCA* 490.01.1530.226.1. s.204.
[378] *BCA.*490.01.844.338.2. s.17.
[379] *BCA* 490.01.1530.226.1. s.191.
[380] *BCA* 490.01.1530.226.1. s.205.
[381] *BCA* 490.01.1530.226.1. s.212.

Halkevinin de mahalli imkânlardan gelir sağlamaya başlamasın istemiştir[382]. Pülümür Halkevi Başkanlığı 3 Ekim 1948'de Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda bu yıl 800 lira yardım almazlarsa halkevini kapatmak zorunda olduklarını belirtmiştir[383]. CHP Genel Sekreterliği 9 Nisan 1949 tarihinde Pülümür Halkevi Başkanlığına bir yazı yazarak Pülümür Halkevine 500 lira yardım gönderildiğini bildirmiştir[384].Pülümür'ün Göbürge köyü Halkevi Başkanı Haydar Mutlu 16 Kasım 1948'de Genel Sekreterliğe yazdığı yazıda halkevinin çok zor durumda olduğunu, yakacak, sandalye, masa, aydınlatma aracı ve halk odası binasının olmadığını, yardım yapılmaz ise birkaç yıl içinde halkevinin sadece adının kalacağını belirtmiştir[385]. Genel Sekreterlik 9 Nisan 1949'da Göbürge köyü Halkodasına gönderdiği yazıda halkodasına 100 lira yardım yapıldığını bildirmiştir [386] . Pülümür Halkevi Başkanlığı 21 Ocak 1950'de Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda 500 lira yardım istemiştir[387]. 27 Mayıs 1950'de CHP Pülümür İlçe İdare Kurulu Başkanı Halis Güven Genel Sekreterliğe yazdığı yazıda halkevi için alınan ve bedeli hala verilmeyen odun ve gazyağı bedelinin ödenmesi için 500 lira istemiştir [388] . Genel sekreterlik 31 Ağustos 1950'de Pülümür Halkevi başkanlığına gönderdiği yazıda bir yardım yapamayacaklarını ihtiyaçlarını kendi imkânlarıyla gidermelerini istemiştir[389].

4 Şubat 1948'de Pertek'in Dere Bucağı Halkodası CHP Genel Sekreterliğine 1948 yılı bütçesini sunmuştur. Buna göre gelir ve giderleri denktir(869 lira 90 kuruş gelir, 869 lira 90 kuruş gider vardır). Bütçe tablo halinde verilmiştir.[390]. CHP Genel Sekreterliği 8 Aralık 1944'te Pertek Halkevi Başkanlığının genel ihtiyaçlarına harcanması amacıyla 250 lira para göndermiştir[391]. Genel Sekreterlik 29 Kasım 1948'de Pertek Halkevi Başkanlığına bir yazı yazarak Pertek Halkevine 150 lira yardım gönderildiğini bildirmiştir[392].

---

[382] *BCA* 490.01.1530.226.1. s.211.
[383] *BCA* 490.01.1530.226.1. s.163.
[384] *BCA* 490.01.1530.226.1. s.160.
[385] *BCA* 490.01.1530.226.1. s.148.
[386] *BCA* 490.01.1530.226.1. s.147.
[387] *BCA* 490.01.1530.226.1. s.135.
[388] *BCA* 490.01.1530.226.1. s.123..
[389] *BCA* 490.01.1530.226.1. s.122.
[390] *BCA* 490.01.1530.226.1. s.192-194.
[391] *BCA* 490.01.1530.226.1. s.121.
[392] *BCA* 490.01.1530.226.1. s.187.

Tablo 3.11. 4 Şubat 1948'de Pertek'in Dere Bucağı Halkodası CHP Genel Sekreterliğine Sunduğu 1948 yılı bütçesi

Gelirler	Lira Kuruş	Giderler	Lira Kuruş
Özel Kuruldan	100	Çeşitli Saypalar	50
Uraydan Yardım	20	Posta ve Tel Saypaları	20
CHP Yardımı	100	Yapı ve Onarma Saypaları	60
Verit Paresi	100	Milli Günler Saypaları	50
Çeşitli Saypalar	120	Döşeme ve Demirbaş Saypaları	150
Köy Sandığından	20	Kâtip ve Hademe Saypaları	210
Emlak Gelirleri	216	Isıtma ve Aydınlatma	119. 90
Bakaya	20	Dil ve Tarih Şubesine	5
Geçen Seneden Devir	173. 90	Özel Sanatlar Şubesine	5
		Gösterit Şubesine	90
		Spor Şubesine	30
		Kitap Seray Şubesine	40
		Köycülük Şubesine	40
Toplam	869. 90		869. 90

Halkodasında çalışan kâtip ayda 10 lira, müstahdemler ise 7.5 lira almaktadır[393].

CHP Tunceli İl İdare Kurulu Tunceli Halkodasının bütçesinin 30 Mart 1948'de Genel Sekreterliğe göndermiştir. Tunceli Halkodasına merkezden 563 liranın yardım olarak gönderilmesi istenmiştir[394]. Genel Sekreterlik 4 Haziran 1948'de CHP Tunceli İl İdare Kurulu Başkanlığına bir yazı göndererek Tunceli Halkodası bütçesinde gelir kısmına Genel Sekreterlikten yardım adıyla bir ödenek konulmaması, gerçek rakamlara dayanan tutumlu bir bütçe yapılması, halkodasının ihtiyaçları konusundan Genel Sekreterliğin ayrıca bilgilendirilmesi istenmiştir[395]. CHP Türüşmek Başkanı Hüseyin Orhan 28 Ocak 1949'da Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda halkodası önünde hazırlanan Cumhuriyet alanının sulanması ve halkodası parkının gelir getirecek bir duruma gelmesi için 500 metrelik mesafeden getirilmesi planlanan içme ve sulama suyu için 800 lira gerektiği, köylü ve partililerin 550 lira yardım yaptığını belirterek eksik kalan 250 liranın da Genel Sekreterlikten karşılanmasını istemiştir[396]. CHP Genel

[393] *BCA* 490.01.1530.226.1. s.194.
[394] *BCA* 490.01.1530.226.1. s.189.
[395] *BCA* 490.01.1530.226.1. s.188.
[396] *BCA* 490.01.1530.226.1. s.178

Sekreterliği 1 Nisan 1949'da yazdığı yazıda CHP Merkez bütçesinden bu amaçla yardım yapılmasına imkân görülmediği, Tunceli Özel İdaresi veya belediye bütçelerinden yapılacak yardımlarla bu işin çözülmesi gerektiği bildirilmiştir[397]. 4 Eylül 1949'da Ağrı Milletvekili Müştak Aktan Genel Sekreterlikten Çihik Halkodasına 500 lira yardım yapılmasını istemiştir[398]. 29 Aralık 1949'da Genel Sekreterlik Türüşmek Bucağına bağlı Çihik Halkodası Başkanlığına 250 lira yardım göndermiştir[399].

CHP Genel Sekreterliği 29 Kasım 1948'de Çemişgezek Halkodası Başkanlığına bir yazı yazarak Çemişgezek Halkodasına 300 lira yardım gönderildiğini bildirmiştir[400].

4. Genel Müfettiş Abdullah Alpdoğan 20 Haziran 1939'da Genel Sekreterliğe çektiği telgrafta Ovacık İlçe merkezinin acilen bir halkevine ihtiyacı olduğunu belirterek bunun için gerekli olan 4 bin liranın gönderilmesini istemiştir[401]. Genel Sekreterlik 21 Temmuz'da Alpdoğan'a cevap yazarak istenilen 4 bin lirayı göndermeye çalışacaklarını, diğer halkevlerinin inşaat hesaplarının iyi yapılmadığını, önceden kararlaştırılan para ile bitirilemediklerini, inşaatların sürüncemede kaldığını, Ovacık için de sonradan böyle bir durumla karşılaşılmaması için binanın proje ve keşif namesinin iyice tespit edilerek ve hesaplanarak acilen gönderilmesini istemiştir[402]. 4. Genel Müfettiş Abdullah Alpdoğan 16 Ağustos 1939'da 4025 lira keşifli Ovacık Halkevi keşif cetvelini ve projesini göndererek Ovacık'ta iş mevsiminin çok kısa sürmesinden dolayı inşaata bir an önce başlamak için dört bin lirayı istemiştir[403]. Genel Sekreterlik 6 Eylül 1939'da istenen dört bin lirayı göndermiştir[404]. Ayrıca başka para istemeden inşaatın bitirilmesini istemiştir[405]. 7 Ekim 1940'ta Alpdoğan Genel Sekreterliğe bir yazı yazarak Ovacık İlçe merkezi Olan Mareşal Çakmak Kasabasında yaptırılmakta olan halkevi için istenen dört bin lira ile o zamanın şartlarında binanın bitirilebileceğini ancak savaş şartlarında zamlanan mallardan dolayı inşaatın ince işlerinin kaldığını, bunun için iki bin lira gönderilmesini istemiştir[406]. Genel Sekreterlik 19 Aralık'ta Ovacık Halkevi binası için 2798 lira 24 kuruş ödenek göndermiştir[407].

---

[397] *BCA* 490.01.1530.226.1. s.175.
[398] *BCA*. 490.01.1792.1266. s.8.
[399] *BCA*. 490.01.1792.1266. s.7.
[400] *BCA* 490.01.1530.226.1. s.187.
[401] *BCA* 490.01.1792.1264.5. s16.
[402] *BCA* 490.01.1792.1264.5. s45.
[403] *BCA* 490.01.1792.1264.5. s44.
[404] *BCA* 490.01.1792.1264.5. s42.
[405] *BCA* 490.01.1792.1264.5. s43.
[406] *BCA* 490.01.1792.1264.5. s32-33.
[407] *BCA* 490.01.1792.1264.5. s27.

Ovacık Kaymakam vekili ve Halkodası Başkanı Hikmet Olğaç Genel Sekreterliğe 3 Ocak 1949'da yazı yazarak yakacak, masa sandalye almak ve kütüphane kurulması için 500 lira istemiştir[408]. CHP Genel Sekreterliği 1 Nisan 1949 tarihli yazısında Ovacık Halkevine 300 lira yardım gönderildiğini belirtmiştir[409]. Ovacık Belediye Başkanı ve Halkodası Başkanı Mustafa Kılıç Genel Sekreterliğe 1 Şubat 1950'de yazdığı yazıda Ovacık Halkodasının geçen yıl gönderilen 300 lira ile tamir edildiğini ve paralarının kalmadığını belirterek ödenek istemiştir[410].

Mazgirt'in İresi Nahiyesi Halkodası Başkanı Mehmet Bozkurt 25 Ekim 1948'de Genel Sekreterliğe bir yazı yazarak halkodası binasının yıkılmak üzere olduğunu, merkezden bir miktar yardım yapılırsan ameliye işlerinin köylü tarafından karşılanarak binanın yapılabileceğini belirtmiş ve 600 lira yardım istemiştir[411].

Mazgirt'in Şilk köyü Halkodası Başkanı Hıdır Zaimoğlu 30 Mart 1950'de Bursa Milletvekili Fahri Bük'e yazdığı mektupta 29 Aralık 1945'te kurulan halkodasının radyo alımı ve bina yapımı ihtiyaçları için ödenek istemiştir[412]

Nazımiye Halkodası Başkanı Mehmet Erden 28 Mayıs 1947'de Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda Nazımiye'de dört halkodası olduğunu, bucak ve köylerdeki halkodalarının binasının yapıldığını, Nazımiye Halk odası binasının yapımı için taş, kireç, çimento gibi malzemeleri kendilerinin bulacağını, ancak bin lira yardıma ihtiyaçları olduğunu belirterek bin lira para istemiştir[413]. .

3.2.12. Tunceli'deki Halkevleri ve Halkodalarının Açtığı Kurslar

Tunceli'deki halkevleri ve halkodalarının en büyük faaliyetlerinden bir de bu ev ve odalarda açılan kurslardı. Bu kursların en yaygın olanları Türkçe okuma-yazma ve köy kadınları için açılan nakış-dikiş kurslarıdır. Bu kurslarla köylü kent ve kasabalara getirilmeden, kurslar köylünün ayağına götürülmektedir. Halkevleri ve odalarında açılan okuma kurslarını genelde köy ve kasabadaki öğretmenler verirken, dikiş-nakış kursunu da bölgede görev yapan gezici köy kadınları kursu öğretmenleri vermiştir. Bu öğretmenlere milli eğitimin verdiği maaşın dışında CHP tarafından da hatırı sayılır bir aylık yardım yapılmıştır(mesela gezici köy kadınları kursu öğretmenlerine 75'er lira

[408] *BCA* 490.01.1530.226.1. s.171.
[409] *BCA* 490.01.1530.226.1. s.167.
[410] *BCA* 490.01.1530.226.1. s.134.
[411] *BCA*, 490.01.1705.931.2. s.13.
[412] *BCA* 490.01.1530.226.1. s.128-129.
[413] *BCA* 490.01.1792.1264.5. s.3.

verilirken, Türkçe okuma-yazma kursu öğretmenlerine 50'şer lira verilmiştir. Bazı halkodalarını yıllık bütçelerinin 300-500 lira olduğu düşünülürse öğretmenlere verilen bu paralar gayet yüksek olsa gerek.).

Bu kurslara gönderilecek öğretmenlerin seçimine de büyük özen gösterilmiştir. CHP Genel Sekreterliğince il ve ilçe idare kurulu başkanlarına gönderilen yazılarda kurslarda görev alacak öğretmenlerin İlçe, kasaba ve köylerdeki başöğretmenlerden seçilmesi istenmiştir. Bundaki amaç kısa bir süre devam edecek olan kurslarda(Türkçe okuma-yazma kursları 3-4 ay, dikiş-nakış kursları 6-7 ay sürüyordu.) tecrübeli öğretmenlerin gayretiyle başarının yakalanmasıdır. Türkçe okuma-yazma kurslarına rağbet çok fazlaydı. En imkânı kıt halkodası bile bu kursu açmak için büyük bir gayret göstermiştir. Halkodası başkanlığı yapan öğretmenler daha fazla gayret göstererek kendi köyünde okuma-yazma kursu açılmasını sağlamaya çalışıyordu(verilen yardımı almak öncelik haline gelmiştir. Bu da zamanla kursların kalitesinin düşmesine sebep olmuştur.). Genel Sekreterlik halkodalarından gelen Türkçe okuma-yazma kursu taleplerini değerlendirip, bazı odların taleplerini reddetse de çok da seçici olmamıştır. Yani kurs açmayı talep eden halkodalarının çok büyük bir kısmında kurs açılmasına izin verilmiştir. Yapılan şikâyetler üzerine başlatılan incelemede köylerdeki pek çok halkodasının Türkçe okuma-yazma kursu açılmış gibi göstererek gönderilen ödeneği aldığı ancak kursu açmadığı ortaya çıkmıştır. Zaman zaman bu tür istismarlar yaşansa da okuma çağını aşmış insanlar için açılan bu kurslar çok büyük bir ihtiyacı görmüşüdür. Kurslar açıldıktan sonra Tunceli'deki okur-yazar oranı daha da artmıştır. Böylece kültür kurumu olan halkevleri ve halkodaları aynı zamanda önemli birer eğitim kurumu haline de gelmiştir. Tamamen halk yararına ve ücretsiz olması da sosyal ve halkçı devlet olma yolunda atılmış bir adımdır. Köylünün ayağına götürülen, defter kalem yardımında bulunulan ve köylünü iş yapmadığı kış mevsiminde açılan kurslara yoğun bir ilgi gösterilmiştir.

3.2.12.1. Tunceli'de Halkevleri ve Halkodalarınca Açılan Türkçe Okuma Yazma Kursları

CHP Genel Merkezince Tunceli'de 1947 yılı itibariyle 9 tane okuma-yazma kurusuna öğretmen aylığı, ısıtma gideri ve ders malzemesiyle fakir öğrencilere verilecek

kitap, defter masrafı olarak toplam 1350 lira gönderilmiştir[414]. 6 Aralık 1948'de CHP Genel Sekreterliğinden Tunceli Milli Eğitim Müdürlüğüne gönderilen yazıdan 1947 yılı başından başlamak üzere Hozat ve Pülümür Halkevi ile Pertek, Çemişgezek, Kalan, Mazgirt, Nazımiye, Ovacık, Germili ve Çarsancak Halkodalarında 1947 yılı başında başlamak üzere okuma-yazma kursu açıldığı anlaşılmaktadır[415]. 16 Aralık 1948'de Tunceli Milli Eğitim Müdürü İbrahim Tuncay CHP Genel Sekreterliğine yazdığı yazıda 1949 yılında başlaması planlanan okuma-yazma kurslarının Merkez Pah, Türüşmek, Çihik; Nazımiye Merkez, İresi; Hozat Pehik, Çemişgezek Vaskovan; Pertek Dere, Paşavenk; Mazgirt Muhundu, Çarsancak; Ovacık Merkez, Zeranik; Pülümür Tahsini ve Deşt Hasangazi Köyü Halkodaları ile Pülümür Halkevinde açılmasının daha uygun olduğunu bildirmiştir[416]. CHP Genel Sekreterliğinin Ovacık'ın Zeranik köyü, Pertek'in Dere Bucağı, Hozat'ın Pehik köyü, Pülümür'ün Tahsini Bucağı, Pülümür'ün Deşt Nahiyesine bağlı Hasangazi köyü, Tunceli Merkeze bağlı Türüşmek(Çihik), Nazımiye'nin İresi köyü, Tunceli Merkeze bağlı Pah Nahiyesi, Mazgirt, Nazımiye, Ovacık, Çemişgezek'in Germili Bucağı, Halkodaları ile Hozat ve Pülümür Halkevlerine gönderdiği yazılarda bu ev ve odalarda açılacak olan 1949 yılı birinci devre okuma-yazma kurslarının 4 aylık masrafları için İl İdare Kurulu adına 150'şer lira gönderildiği bildirilmiştir. Bunların dışında Kimsor köyü Halkevinde de 1949 yılı birinci dönem okuma-yazma kursu açılacağı ve bu kurs için de 150 lira ödenek verildiği belirtilmiştir Bunun için toplan 2250 lira gönderilmiştir Genel Sekreterlik İl İdare Kuruluna yazdığı yazıda Mazgirt ve Germili Halkodalarını kurs açmadığını bu nedenle 300 liranın Genel Sekreterliğe iadesini istemiştir[417]. CHP Genel Sekreterliği 13 Temmuz 1949'da CHP İl İdare Kurulu Başkanlığına yazdığı yazıda Mazgirt ve Germili Halkodalarının kurs açmaması nedeniyle iadesi istenen 300 liranın bir an önce gönderilmesi istenmiştir[418]. Germili Halkodası bu paraları 4 Ağustos 1949'da göndermiştir[419]. CHP Genel Sekreterliği Tunceli CHP İl İdare Kururluna 1 Mart 1950'de bir yazı göndermiştir. Buna göre her yıl halkevleri ve halkodalarında açılan Türkçe okuma-yazma kurslarının bir devreye indirildiği, kursun çalışma şartlarının ise 3 veya 4 ay olarak kabul edildiği

[414] *BCA* 490.01.1059.1067.2.
[415] *BCA* 490.01.1059.1067.2.
[416] *BCA* 490.01.1059.1067.2.
[417] *BCA* 490.01.1059.1067.2.
[418] *BCA* 490.01.1059.1067.2.
[419] *BCA* 490.01.1059.1067.2.

belirtilmiştir. Ayrıca Tunceli'de okuma-yazma kursu açacak halkevleri ve halkodaları liste halinde verilmiştir[420].

Tablo 3.12. CHP Genel Sekreterliği'nin Tunceli CHP İl İdare Kururluna 1 Mart 1950'de Gönderdiği Listeye Göre 1950 yılında Türkçe Okuma-Yazma Kursu Açılması Planlanan Halkevleri ve Halkodaları

Ödenek Gönderilenler	Mart Ayında Ödenek Gönderilecekler
Hozat-İnciağa köyü Halkodası	Mazgirt-Muhundu Bucağı Halkodası
Kalan-Tüllük köyü Halkodası	Kalan Halkodası
Mazgirt-Şilk köyü Halkodası	Çemişgezek-Pulur köyü Halkodası
Pertek-Rumki köyü Halkodası	Çemişgzek-Germili köyü Halkodası
Mazgirt-Kızılcık Köyü Halkodası	Çemişgezek-Vaskovan köyü Halkodası
Pülümür Halkevi	Mazgirt-Köderiç köyü Halkodası
Pülümür-Deşt Bucağı Halkodası	Mazgirt-Coşik köyü Halkodası
Pülümür-Şeteri Bucağı Halkodası	Mazgirt-Hülüman köyü Halkodası
Pülümür-Tahsini Bucağı Halkodası	Pertek-Şavak Bucağı Halkodası

CHP Genel Sekreterliği 4 Mayıs 1950'de İl İdare Kurulu Başkanlığına gönderdiği yazıda 19 halkevi ve halkodasında açılan okuma-yazma kursu masrafı olarak 200'er liradan 3800 lira gönderildiği bildirilerek, bu paranın bir an önce dağıtılması istenmiştir[421]. Bu kursların hangi halkevi ve halkodasında açıldığı 13 Mart tarihinde gönderilen yazıda liste halinde verilmiştir[422].

[420] *BCA* 490.01.1059.1067.2. s. 85-86.
[421] *BCA* 490.01.1059.1067.2. s.25.
[422] *BCA* 490.01.1059.1067.2. s. 29-30.

Tablo 3.13. CHP Genel Sekreterliğinin 13 Mart 1950'de Gönderdiği Yazıda 1950 Yılında Tunceli'de Türkçe Okuma-Yazma Kursu Açılacak 19 Halkevi ve Halkodası

Kalan Merkez Halkodası	Mazgirt-Kızılcık köyü Halkodası
Kalan-Pah Bucağı Halkodası	Mazgirt-Köderiç köyü Halkodası
Kalan-Tüllük köyü Halkodası	Mazgirt-Mestan köyü Halkodası
Çemişgezek-Germili Bucağı Halkodası	Pertek-Şavak Bucağı Halkodası
Çemişgezek-Vaskovan Bucağı Halkodası	Pertek-Rumki köyü Halkodası
Çemişgezek-Pulur köyü Halkodası	Pülümür Halkevi
Mazgirt-Muhundu Bucağı Halkodası	Pülümür-Deşt Bucağı Halkodası
Mazgirt-Coşik köyü Halkodası	Pülümür-Şeteri Bucağı Halkodası
Mazgirt-Hülüman köyü Halkodası	Pülümür-Tahsini Bucağı Halkodası
Mazgirt-Şilk köyü Halkodası	

1950 yılında Tunceli'de çizelgelerini Genel Sekreterliğe gönderen halkevleri ve halkodalarınca açılan okuma yazma kurslarına devam eden öğrenci sayıları tablo olarak verilecektir.

Tablo 3.14. 1950 Yılında Türkçe Okuma-Yazma Kursu Açan Halkodalarından Cetvellerin Genel Merkeze Yollayanların Öğrenci Sayısı

Muhundu Bucağı Halkodası[423]	64 kişi	Tahsini Bucağı Halkodası[424]	38 kişi
Çarsancak Bucağı Halkodası[425]	50 kişi	Kimsor Köyü Halkodası[426]	36 kişi
Coşik Köyü Halkodası[427]	25 kişi	Vaskovan Bucağı Halkodası[428]	35 kişi
Mestan Köyü Halkodası[429]	32 kişi	Şavak Bucağı Halkodası[430]	30 kişi
Hülüman Köyü Halkodası[431]	12 kişi	Çihik Köyü Halkodası[432]	25 kişi

[423] *BCA* 490.01.1059.1067.2. s.58. Bedri Şener kurs öğretmeni olarak görevlendirilmiştir.
[424] *BCA* 490.01.1059.1067.2. s.24. Köy Başöğretmeni Mustafa Yıldırım kurs öğretmeni olarak görevlendirilmiştir.
[425] *BCA* 490.01.1059.1067.2. s.39. Köy öğretmen Dursun Yıldız kurs öğretmeni olarak görevlendirilmiştir.
[426] *BCA* 490.01.1059.1067.2. s.35. Köy Başöğretmeni Sıtkı Gürel kurs öğretmeni olarak görevlendirilmiştir.
[427] *BCA* 490.01.1059.1067.2. s.40. Okul Başöğretmeni Ali Açıkgöz kurs öğretmeni olarak görevlendirilmiştir.
[428] *BCA* 490.01.1059.1067.2. s.62. Mustafa Uyutan kurs öğretmeni olarak atanmıştır.
[429] *BCA* 490.01.1059.1067.2. s.52. Köy okul eğitmeni Şerif Öztürk kurs öğretmeni olarak görevlendirilmiştir.
[430] *BCA* 490.01.1059.1067.2. s.56. Başöğretmen Yaşar Ayhan kurs öğretmeni olarak görevlendirmiştir.
[431] *BCA* 490.01.1059.1067.2. s.60.

Köderiç köyü, Pulur Bucağı Halkodaları ile Pülümür Halkevi başkanlar 1950 yılı Mayıs ayında CHP Genel Sekreterliğine birer yazı yazarak kendilerine ödenmesi gereken 200 liranın CHP Tunceli İl İdare Kurulunca ödenmediğini söylemiş ve bu kurul hakkında şikâyette bulunmuşlardır[433]. Genel Sekreterlik İl İdare Kuruluna 2 Haziran 1950'de yazdığı yazıda parti müfettişinin yaptığı incelemede İl İdare Kurulu Başkanlığının iddia ettiği gibi kurs açtığını bildiren çoğu ev ve odaların kurs açmadığının tespiti edildiğini, 19 kus ile tamsa geçilip, çalışanlara ödeme yapılmasını, diğerlerin ödeneklerinin ise toplu olarak Genel Sekreterliğe iadesini istemiştir[434]. İl İdare Kurulu Başkanı 8 Haziran'da Genel Sekreterliğe yazdığı yazıda kurs açılan çoğu halkodasının kurs açmış gibi göründüklerini bildirmiştir[435].

Kalan Halkodası Başkanı Halit Akbay 8 Ocak 1947'de CHP Genel sekreterliğine bir yazı yazmıştır. Buna göre Genel Sekreterliğin Kalan Halkodasına gönderdiği 11 Aralık 1946 tarih ve 8/2910 sayılı emine göre 1 Ocak 1947 tarihinden itibaren Türkçe okuma-yazma kursu açıldığı, kurs öğretmeni olarak Milli Eğitim Memuru Bahattin Öğe'nin görevlendirildiği, kursa devam eden 15 erkek öğrenci olduğu belirtilmiştir. Kalan Halkodası Eylül 1947'de 15 kişiyle devam ettiği kursun ikinci dönemini başlatmıştır[436]. CHP Genel Sekreterliğinin Türüşmek(Çihik) Halkodasına gönderdiği yazıda 1949 yılı birinci dönem kursu için İl İdare Kurulu adına 150 lira ödenek gönderildiği belirtilmiştir[437]. Kalan'a bağlı Tüllük köyü Halkodası Başkanı Mehmet Korkmaz 19 Ocak 1950'de CHP Genel Sekreterliği'ne yazdığı yazıda okul çağı dışında olup okuma yazma bilmeyen 33 kişi için köy okulunda kurs açılacağı, kursun öğretmen Reşit Aslan tarafından verileceğini bildirmiştir. CHP Genel Sekreterliği 2 Şubat'ta bu yazıya cevap olarak 200 lira ödenek gönderildiğini kurs hazırlıklarının tatmin edici olduğunu belirtmiştir[438]. Pah Halkevi Başkanı Yusuf Gültekin 3 Mart 1950'de CHP Genel Sekreterliğine gönderdiği yazıda Ocak ayından itibaren Türkçe okuma-yazma kursunun devam ettiğini belirterek kurs için ayrılan 200

---

[432] *BCA* 490.01.1059.1067.2. s.6. Başöğretmen Ali Duman ve öğretmen Kamer Güngörmüş kurs öğretmeni olarak görevlendirilmiştir.
[433] *BCA* 490.01.1059.1067.2. s.8, 9 Mayıs 1950 tarihli yazı; *BCA* 490.01.1059.1067.2. s. 3, 27 Mayıs 1950 tarihli belge; *BCA* 490.01.1059.1067.2. s.5, 27 Mayıs 1950 tarihli belge.
[434] *BCA* 490.01.1059.1067.2. s.11.
[435] *BCA* 490.01.1059.1067.2. s.10.
[436] *BCA* 490.01.1059.1067.2.
[437] *BCA* 490.01.1059.1067.2.
[438] *BCA* 490.01.1059.1067.2.

liranın gönderilmesini istemiştir[439]. Genel Sekreterlik bu yazıya cevaben 25 Mart 1950'de bir yazı göndererek kurs masrafı için 200 liranın İl İdare Kuruluna gönderildiğin belirtmiştir[440]. İl Milli Eğitim Müdürü Ali Yalçın CHP Genel Sekreterliğine 7 Şubat 1950'de gönderdiği yazıda merkez okulunda okuma-yazma kursu açıldığını, kursu bu okulun öğretmenlerinden Fövzi Öz'ün verdiğini, 25 öğrencisi olduğunu 35-40 öğrenci olmasını tahmin edildiğini, ildeki bütün müstahdemlerin devamının zorunlu tutulduğunu bildirmiştir[441]. Tunceli Halkodası Başkanı Halit Akbay ise Genel Sekreterliğe 7 Şubat 1950'de gönderdiği yazıda Merkez okulunda açılan bu kursun masrafları için 200 lira gönderilmesini istemiştir[442]. Genel sekreterlik bu yazıya cevap olarak Tunceli Halkodası Başkanlığına 23 Şubat'ta bir yazı göndermiştir. Bu yazıda merkez okulunda açılan kurs için 200 lira gönderileceği belirtilmiştir[443]. CHP Genel Sekreterliği 22 Nisan 1950'de Çemişgezek'in Germili Nahiyesi Halkodası Başkanlığına bir yazı yazarak devamsızlıktan dolayı kapanına okuma yazmak kursu için gönderilen 200 liranın geri verilmesini, geri verilecek olan bu paranın Merkeze bağlı Çihik Halkodası Başkanlığına kurs masrafı ve öğretmen ücreti olarak verilmesini istemiştir[444].

Hozat Halkevi Başkanı Hıdır Karakaş 24 Aralık 1948'de CHP Genel Sekreterliğine yazdığı yazıda yılbaşından Nisan ayına kadar sürecek olan 1949 yılı birinci dönem Türkçe okuma-yazma kursu açılacağını, bundan dolayı gerekli kurs parasının gönderilmesini istemiştir[445]. Hozat'a Bağlı İnciağa köyü Halkodası Başkanı ve İnciağa İlkokulu Başöğretmeni Mehmet Vursavaş 16 Ocak 1950'de CHP Genel Sekreterliğine yazdığı yazıda köyde 30 erkek öğrenciye kurs verileceğini belirterek bazı sorular sormuştur. CHP Genel Sekreterliği ise 2 Şubat'ta bu yazıya cevap vererek kurs hazırlıklarının tatmin edici bulunduğu belirtilerek kurs için 200 liralık ödenek gönderildiğini belirtmiştir[446]. 6 Mart 1950'de İnciağa köyü Muhtarı Salih Yaşar ve

---

[439] *BCA* 490.01.1059.1067.2. s. 78. Ayrıca kursa devam eden 33 kişinin adlarını da vermiştir. Bunlar, Süleyman Aydın, Veli Yolga, Hasan Yıldız, Kamer Yalçın, Yusuf Batmaz, Düzali Aktekin, Keko Güngörmüş, Mehmet Bağrıyanık, Ali Yınaç, Ali Yıldız, Beko Bulut, Hıdır Güler, Hüseyin Karakaş, Ali Ağe, Veli Güneş, Musa Halat, Hüseyin Yıldırım, Yolverdi Alan, Hüseyin Yalçın, Hasan Tekin, Musa Külahçı, Hıdır Özel, Zülfü Duman, Bezko Güler, Baki Gültekin, Hasan Elitan, Aziz Gültekin, Mustafa Küçük, Mehmet Ali Yengin, Hüseyin Yolalır, Ali Kılıç, Hüseyin Gökyıldız, Hüseyin Yontar.
[440] *BCA* 490.01.1059.1067.2. s. 76.
[441] *BCA* 490.01.1059.1067.2. s.71.
[442] *BCA* 490.01.1059.1067.2. s.70.
[443] *BCA* 490.01.1059.1067.2. s.69.
[444] *BCA* 490.01.1059.1067.2. s.13.
[445] *BCA* 490.01.1059.1067.2.
[446] *BCA* 490.01.1059.1067.2.

ihtiyar heyeti Halkodası Başkanlığına verdiği yazıda Türkçe okuma-yazma kursuna devam zorunluluğu olmadığı takdirde köylülerin bu kursa devam etmeyeceğini belirtmiştir [447] . İnciağa köyü Halkevi Başkanı Mehmet Vursavaş CHP Genel Sekreterliğine 8 Mart 1950'de yazdığı yazıda kursa devam zorunluluğu olmadığından kursa kimsenin gelmediğini, bundan dolayı kurs masrafı olarak İl İdare Kuruluna gönderilen 200 lirayı almak için bir girişimde bulunulmadığını, 1946'da inşa edilen halkevi binasının kapı ve penceresinin halen yapılmadığını, belirtmiştir[448].

30 Kasım 1944'te Pülümür'ün Tahsini Nahiyesi Nahiye Müdürü ve halkodası başkanı Celal Tekin CHP Genel Sekreterliğine bir yazı yazmıştır. Buna göre 23 Ekim 1944 ve 5/2568 sayılı emre göre 30 Kasım 1944'ten itibaren halkodasında okuma-yazma kursu açıldığını, kurs masrafları için genel merkezin bir miktar yardım göndermesinin istendiği belirtilmiştir[449]. CHP Genel Sekreterliği bunu üzerine 19 Mart 1945'te Tahsini Halkodası'nda açılan okuma-yazma kursu için 50 lira yardım göndermiştir[450]. Pülümür Halkevi Başkanı Yaşar Sabri Esen'in 6 Mayıs 1946'da CHP Genel Sekreterliğine gönderdiği yazıda Genel Sekreterliğin 24 Ocak 1946 tarih ve 5/2727 sayılı emirnamesi üzerine Pülümür Halkevi'nde okuma-yazma kursu açıldığı, Milli Eğitim mensupları tarafından ders verilmeye başlandığı, açılan kursa devam edenlerin tamamının çiftçi ve rençber olduğu, ilkbaharda tohum ekmek ve ziraatla meşgul olmaları dolayısıyla 17 Nisan 1946 itibariyle kursta hiçbir öğrenci kalmadığı bundan dolayı kursun Kasım-Şubat aylarında açılmasının daha uygun olacağı belirtilmiştir[451]. Bu kursa 35 kişi devam etmektedir[452]. Pülümür Halkevi Başkanı Yaşar Sabri Esen tarafından CHP Genel Sekreterliğine 11 Aralık 1947'de bir yazı göndermiştir. Buna göre 1947 yılı Eylül ayından Aralık ayına kadar devam eden kursta öğretmen ücreti, ısıtma-ışıltma masrafı ve fakir öğrencilere verilecek defter kalem masrafı olarak Genel Sekreterlikçe verilen 150 liranın gönderilmediği belirtilerek, bu paranın biran önce gönderilmesi istenmiştir[453]. Bu konuda İl İdare Kurulu ve Pülümür Halkevi arasında bir anlaşmazlık yaşanmış, İl İdare Kurulu Pülümür Halkevinin cetvelleri göndermediğini bundan dolayı sorun yaşandığını iddia ederken, Pülümür

[447] *BCA* 490.01.1059.1067.2. s.81.
[448] *BCA* 490.01.1059.1067.2. s.80.
[449] *BCA* 490.01.1059.1067.2.
[450] *BCA* 490.01.1059.1067.2.
[451] *BCA* 490.01.1059.1067.2.
[452] *BCA* 490.01.1059.1067.2.
[453] *BCA* 490.01.1059.1067.2.

Halkevi başkanı kendilerinde bu konuda herhangi bir şey talep edilmediğini, kendilerine gönderilmesi gereken 150 liranın ilçe CHP Başkanlığı tasarrufunda olduğunu, bu paranın kendilerine verilmesi gerektiğini belirtmiştir[454]. CHP Genel Sekreterliği 6 Şubat 1948'de Pülümür ve Mazgirt'te açılan okuma kursları için 300 lira(150 şer olarak paylaştırılacak) göndermiştir[455]. Pülümür Halkevi Başkanı Yaşar Sabri Esen 21 Aralık 1948'de CHP Genel Sekreterliğine gönderilen yazıda Halkevinin yılbaşından Nisan ayına kadar 1949 yılı birinci dönem okuma-yazma kursu açılacağını, kurs parasının daha önceki dönemlerde olduğu gibi sorun yaşanmaması için doğrudan Halkevi başkanlığı adına gönderilmesini istemiştir[456]. Pülümür Halkevi Başkanı Yaşar Sabri Esen 13 Eylül 1949'da CHP Genel Sekreterliğine yazdığı yazıda her yıl olduğu gibi Türkçe okuma-yazma kurslarının Halkevi ve odalarında açılmasını istemiştir. Yine Halkevine uzak Pişi ve Meydan mahallelerinde de iki tane kurs açılmasını istemiştir. Ayrıca Deşt, Tahsini, Eşil ve Şeteri Bucaklarındaki Halkodalarında da kurs açılmasını, bu kursların masrafı olarak 150'şer liradan 1050 lira gönderilmesini talep etmiştir. Genel Sekreterlik bu yazıya 24 Ekim 1949'da cevap vererek kursların açılmasını onayladığını, istenen ödeneğin gönderileceğini belirterek, ilgilerin kurs hazırlıklarına başlamasını, öğrenci mevcudu ve öğretmen adlarını istemiştir. Pülümür Halkevi Başkanlığı Genel Sekreterliğin yazısına 4 Ocak 1950'de cevap vererek öğrenci ve öğretmen durumunu belirtmiştir[457]. Genel Sekreterlik 2 Şubat 1950'de Pülümür Halkevi Başkanlığına bir yazı göndermiştir. Bu yazıda ödenek yetersizliği sebebiyle Pülümür merkezi ile iki mahallesindeki kursların birleştirilmesi, Nahiyelerdeki öğrenci sayılarının artırılması istenmiştir. Pülümür'e bağlı Halkevi ve Halkodaları için 200'er lira ödenek gönderilmiştir[458].

[454] *BCA* 490.01.1059.1067.2.
[455] *BCA* 490.01.1059.1067.2.
[456] *BCA* 490.01.1059.1067.2.
[457] *BCA* 490.01.1059.1067.2.
[458] *BCA* 490.01.1059.1067.2. s. 95-101.

Tablo 3.15. Pülümür Halkevi Başkanlığının 4 Ocak 1950'deki Yazısına Göre Açılan Kurslar, Öğrenci ve Öğretmen Durumları

Türkçe Okuma-Yazma Kursunun Yeri	Ders Verecek Öğretmenler	Devam Edecek Öğrenci Sayısı
Pülümür Halkevi	Merkez İlkokulundan İbrahim Özadak	25
Meydanlar Mahallesi	Öğretmen Ahmet Gör	26
Pişi Mahallesi	Öğretmen Vekili Remzi Özen	18
Deşt Halkodası	Hasangazi Baş Öğr. Hüseyin Yılmaz	17
Şeteri Halkodası	Şeteri Baş Öğr. İsmail Arslan	19
Eşil Halkodası	Eşil Baş öğr. Necdet Anıl	20
Tahsini Halkodası	Tahsini Baş Öğr. Mustafa Yıldırım	25
Toplam		144

Mazgirt'in Muhundu Nahiyesine Bağlı Canik Köyü Halkodası okuma-yazma kursuna 15 Nisan 1947 itibariyle 1946-1947 ders yılında 12 erkek öğrencinin devam ettiği belirtilmiştir[459]. 20 Eylül 1947'de Mazgirt'in Çarsancak Bucağı Halkodası okuma-yazma kursu açmıştır[460]. Mazgirt Halkodasında Ocak 1948'den itibaren okuma-yazma kursu açılmıştır[461]. Mazgirt Hakodası Başkanı Şevki Akyıldız 21 Aralık 1948'de CHP Genel Sekreterliğine yazdığı yazıda yılbaşından Nisan ayına kadar sürecek olan 1949 yılı birinci dönem Türkçe okuma-yazma kursu açılacağını, bundan dolayı gerekli kurs parasının gönderilmesini istemiştir[462]. Mazgirt'in Çarsancak Bucağına bağlı Kızılcık köyü Halkodası Başkan Vekili 13 Ocak 1950'de CHP Genel Sekreterliğine gönderdiği yazıda Türkçe okuma-yazma bilmeyen 50 kişi için Türkçe okuma-yazma kursu açıldığını, bu kursu okul Başöğretmeni İbrahim Çalkın'ın vereceğini, kursun ödeneği beklemeden faaliyete geçeceğini belirtmiştir. Muhundu Bucağına bağlı Şilk köyü Halkodası Başkanı Hıdır Zaimgil ve Başöğretmen Hıdır Yeşiltepe CHP Genel Sekreterliğine yazı yazarak 5 bayan ve 28 erkekten oluşan 33 kişilik Türkçe okuma-yazma kursu açıldığını bildirmiştir[463]. CHP Genel Sekreterliği 2 Şubat 1950'de bu yazılara cevaben 2 Halkodası için 200'er lira ödenek gönderildiğini belirtmiştir[464]. Çarsancak Nahiyesine bağlı Köderiç köyü Halkodası Başkanı Şükrü Can 9 Ocak

[459] *BCA* 490.01.1059.1067.2.
[460] *BCA* 490.01.1059.1067.2.
[461] *BCA* 490.01.1059.1067.2.
[462] *BCA* 490.01.1059.1067.2.
[463] *BCA* 490.01.1059.1067.2.
[464] *BCA* 490.01.1059.1067.2.

1950'de Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda 29 erkek kursiyer için açılan okuma-yazma kursu için yardım istemiştir[465]. Genel Sekreterlik 23 Şubat 1950 tarihli yazısıyla bu kursa yardım olarak 200 lira gönderildiğini belirtmiştir[466].

20 Ocak 1948'de Nazımiye Halkodası Başkanı Dursun Altınışık CHP Genel sekreterliğine yazdığı yazıda 15 Ocak'tan itibaren 15 kişinin okuma-yazma kuruna başladığı belirtilmiştir[467]. Nazımiye Halkodası Başkanı Dursun Altınışık 10 Ocak 1949'da CHP Genel Sekreterliğine yazdığı yazıda yılbaşından Nisan ayına kadar sürecek olan 1949 yılı birinci dönem Türkçe okuma-yazma kursu için 30 öğrenci kayıt edildiğini, Merkez okulu Başöğretmeni Mehmet Ali Doğan tarafından kursa başlandığı bundan dolayı gerekli kurs parasının bir an önce gönderilmesini istemiştir[468]. Nazımiye'nin Kimsor Köyü Halkodası Başkanı Mehmet Yüksel'in 12 Ocak 1949'da CHP Genel Sekreterliğine yazdığı yazıda 1949 yılı birinci dönem Türkçe okuma-yazma kursu için 15 öğrencinin kaydedildiğini, köy öğretmeni Sıtkı Görel2in kursa başladığını, bundan dolayı gerekli paranın bir an önce gönderilmesi istenmiştir[469].

25 Ocak 1948'de Pertek Dere Bucağı Halkodası Başkanı İsmail Güneş ve halkodasının açtığı okuma kursu öğretmeni ve Rumki köyü Başöğretmeni Hıdır Çağ CHP Genel Sekreterliğine bir yazı yazarak kursta 6 kadın, 5 erkek öğrencinin başarılı olduğu ve bu kişilere CHP tarafından verilecek belgelerin gönderilmesini istemiştir[470]. Dere Bucağı Halkevi Başkanı İsmail Güneş 13 Ocak 1950'de CHP Genel Sekreterliğine gönderdiği yazıda Halkodasının bulunduğu Rumki köyünde okuma çağını aşmış 30-35 kişi bulunduğunu, bu kişiler için okul başöğretmen Hıdır Çağ tarafından verilecek okuma-yazma kursu açılması için gereken ödeneğin uygun bulunduğu takdirde bir an önce gönderilmesini istemiştir. CHP Genel Sekreterliği 2 Şubat 1950'de bu yazıya cevap vermiş ve kursun açılması için 200 lira ödenek gönderildiğini belirtmiştir[471].

Tunceli İl İdare Kurulu Başkanı Ali Aras 10 Mart 1948'de CHP Genel Sekreterliğine gönderdiği yazıda Çemişgezek Halkodasının 1 Ocak 1948'den itibaren 15 öğrenci ile okuma-yazma kursu açtığını belirterek kurs öğretmenine ait ücretin ve kurs masrafının gönderilmesini istemiştir[472]. 28 Ağustos 1948'de CHP Genel

[465] *BCA* 490.01.1059.1067.2. s.66.
[466] *BCA* 490.01.1059.1067.2. s.65.
[467] *BCA* 490.01.1059.1067.2.
[468] *BCA* 490.01.1059.1067.2.
[469] *BCA* 490.01.1059.1067.2.
[470] *BCA* 490.01.1059.1067.2.
[471] *BCA* 490.01.1059.1067.2.
[472] *BCA* 490.01.1059.1067.2.

Sekreterliğinden CHP Tunceli İl İdare Kurulu Başkanlığına gönderilen yazıda 1948 yılı Eylül döneminde Çemişgezek ve Mazgirt Halkodalarında açılacak ve 4 ay sürecek olan okuma-yazma kursları için 300 lira gönderildiği belirtilmiştir[473]. Çemişgezek'in Germili Bucağı Halkodası Başkanı Zihni Akdağ 28 Aralık 1948'de CHP Genel Sekreterliğine yazdığı yazıda yılbaşından Nisan ayına kadar sürecek olan 1949 yılı birinci dönem Türkçe okuma-yazma kursu açılacağını, bundan dolayı gerekli kurs parasının gönderilmesini istemiştir[474]. Çemişgezek'in Pulur köyü Halkodası Başkanı H. Cahit Tatar 26 Ocak 1950'de CHP Genel Sekreterliğine göderdiği yazıda Halkodasının binasının olmadığı, köy okulunda faaliyet gösterdiği, Halkodasında Başöğretmen H. Cahit Tatar tarafından Türkçe okuma-yazma kursu verildiğini, kursa 20 erkek 19 kadın olmak üzere toplam 49 kişinin devam ettiğini belirtmiştir[475]. Genel Sekreterlik 23 Şubat tarihli cevabi yazısında Pulur köyü Halkodasının açtığı Türkçe okuma-yazma kursunun masrafları için İl İdare Kurulu Başkanlığı eliyle 200 lira gönderildiğini bildirmiştir[476]. Germili Nahiyesi Halkodası Başkanı Zihni Akdağ 16 Ocak 1950'de Genel Sekreterliğine yazdığı yazıda Bucakta Öğretmen Tahir Yalçınkaya tarafından okuma-yazma kursu verileceğini, kursun 18 öğrencisinin olduğu belirtilerek yardım istenmiştir[477]. Genel Sekreterlik 11 Mart 1950'de Germili Bucağı Halkevi Başkanlığına gönderdiği yazıda kurs için 200 lira ödenek gönderildiğini belirtmiştir[478]. Germili Halkodası Başkanlığı 17 Nisan 1950'de Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda öğrenci sayısının günden güne düşmesi, öğretmenin vazifeyi benimsememesi ve yerine başka öğretmen bulunamaması gibi nedenlerden dolayı 20 gün devam eden okuma-yazma kursunun kapatıldığını bildirmiştir[479]. CHP Genel Sekreterliği 22 Nisan 1950'de Çemişgezek'in Germili Nahiyesi Halkodası Başkanlığına bir yazı yazarak devamsızlıktan dolayı kapanına okuma yazmak kursu için gönderilen 200 liranın geri verilmesini, geri verilecek olan bu paranın Merkeze bağlı Çihik Halkodası Başkanlığına kurs masrafı ve öğretmen ücreti olarak verilmesini istemiştir[480].

20 Aralık 1948'de Ovacık Kaymakam Vekili ve Halkodası Başkanı Hikmet Olğaç CHP Genel Sekreterliğine yazdığı yazıda Ovacık ve Havaçor Bucağı Zeranik

[473] *BCA* 490.01.1059.1067.2.
[474] *BCA* 490.01.1059.1067.2.
[475] *BCA* 490.01.1059.1067.2. s.68.
[476] *BCA* 490.01.1059.1067.2. s.67.
[477] *BCA* 490.01.1059.1067.2. s.64.
[478] *BCA* 490.01.1059.1067.2. s.43.
[479] *BCA* 490.01.1059.1067.2. s.22.
[480] *BCA* 490.01.1059.1067.2. s.13.

köyü Halkevlerinde okuma-yazma kursu açılmasının planlandığını, 4 ay sürecek birinci dönem okuma yazma kursu için gerekli ücret ve masraf ödeneklerinin gönderilmesini istemiştir[481]. Ovacık Halkodası başkanı Mustafa Kılıç 30 Haziran 1949'da CHP Genel Sekreterliğine yazdığı yazıda 1949 yılı birinci dönem Türkçe Okuma-yazma kursu için geç gönderilen ödenek dolayısıyla kursun faydalı olmadığını, ayrıca Halkodasının tamiri için gönderilecek olan 300 liranın da ellerine geçmediğini, binanın tamir edilmeden bir kış daha geçirmesini çok daha fazla masraf oluşturacağını söyleyerek, 300 liranın bir an önce yollanmasını ve gece kursları için yollanacak 150 liranın da tamirata harcanmasını istemiştir. Genel Sekreterlik 13 Temmuz 1949'da CHP İl İdare Kurulu Başkanlığına yazdığı yazıda tahsisi planlanmış bir paranın Ovacık Halkodası tarafından başka bir için kullanılmasının doğru olmadığını bildirmiştir. Ayrıca Ovacık halkevi bina tamir işinin incelendiğini ve bu konuda ayrıca bilgi verileceğini belirtmiştir [482]. Genel Sekreterlik 13 Ağustos 1949'da CHP Tunceli İl İdare Kurulu başkanlığına gönderdiği yazıda Ovacık Halkodasının tamirat için kullanmak istediği 150 liraya bu amaçla kullanabileceğini bildirmiştir[483].

1942 yılında Çemişgezek Halkevinde riyaziye kursu da açılmıştır[484].

3.2.12.2. Tunceli'deki Halkodalarında Köy Kadınları İçin Açılan Gezici Kursların Öğretmenlerine CHP Tarafından Yapılan Yardımlar

Köy kadınları için açılan gezici kurslar genelde halkodalarında açılmıştır. Kurs öğretmenleri Milli Eğitim Bakanlığı'ndan aldıkları maaşlarına ek olarak CHP'den de yardım almışlardır. Böylece halkevleri ve halkodaları ve CHP köy kadınlarının da biçki-dikiş gibi işleri öğrenip uygulayabilmesi için destekte bulunmuştur. Köylünün terziye ihtiyaç duymadan kumaşından elbise yapabilmeyi öğrenmesi o dönem için çok önemli bir hizmettir. Hazır giyimin günümüzdeki gibi gelişmediği bir dönemde kıyafet diktirme işi köylüye çok pahayla mal olmaktaydı. Bu kurslarda halkçılık ilkesi gereğince açılan ve büyük ilgi gören kurslardı.

Milli Eğitim Bakanlığı 10 Nisan 1945'te CHP Genel Sekreterliğine yazdığı yazıda Pertek'te açılan köy kadınları gezici kursunun bütün eşya ve levazımatının alındığı, köy kadınları kurslarındaki başarılarıyla tanınmış olan Antalya 13 numaralı

[481] *BCA* 490.01.1059.1067.2.
[482] *BCA* 490.01.1059.1067.2.
[483] *BCA* 490.01.1059.1067.2.
[484] *BCA* 490.01.1003.874.1. s.3.

Köy Kadınları Gezici Kursu öğretmeni Müjgan Özbek'in Pertek'te açılan kurs öğretmenliğine tayin edildiği belirtilmiştir. Ancak Müjgan Özbek'in çalışmakta olduğu kursun 4 Aralık 1944'te faaliyete geçmesinden dolayı buradaki görevini bırakıp Pertek'te göreve başlaması halinde buradaki görevinin yarıda kalacağı, Kadıköy Kız Enstitüsünde köy kadınları gezici kursları için öğretmen yetiştirme kursundan 2 ay sonra mezun olacakları, bu mezunlardan birinin Antalya'daki kursa tayin edileceğinden Müjgan Özbek'in Pertek'e gönderilmesinin ayrıca tayin edileceği, bu öğretmene verilecek 75 lira ücrete ait ödeneğin Pertek'e gönderilmesine dair işlemin buna göre yapılmasını rica etmiştir[485]. Milli Eğitim Bakanlığı 5 Ocak 1946'da CHP Genel Sekreterliğine yazdığı yazıda Pertek'te açılan gezici köy kadınları kursuna atanan Naime Sungur'un Pertek'e gittiğini ve 3 Aralık 1945'te kursun 66 öğrenci ile faaliyete geçtiğini, öğretmene ait ödeneğin Pertek'e gönderilerek paranın akıbetinin bildirilmesi istenmiştir[486]. CHP Genel Sekreterliği 11 Mart 1946'da Milli Eğitim Bakanlığına yazdığı cevabi yazıda Pertek'te açılmış olan Gezici Köy Kadınları Kursu öğretmenine verilmek üzere 300 lira gönderildiği, bunun aylık 75 liradan öğretmene verileceği ayrıca 675 lira daha gönderildiği belirtilmiştir[487]. Dördüncü Genel Müfettişlik 21 Aralık 1945'te CHP Genel Sekreterliğine bir yazı yazmıştır. Buna göre Milli Eğitim Bakanlığınca Petek'te açılması planlanan Köy Kadınları Gezici Kursu öğretmeninin gelmesi ile Kursun 3 Aralık 1945'te Pertek Halkevi salonunda 66 öğrenci ile faaliyete geçtiği, daha sonra öğrenci sayısının 75'e çıktığı belirtilmiştir. Bu kurs için gönderilmiş olan 300 liranın her ay 75 lira üzerinden ödenmesinin Pertek Halkevi Başkanlığına yazıldığı kursun çevrede ilgi uyandırdığı ve başarılı olarak çalışmalarına devam ettiği belirtilmiştir[488]. Pertek CHP İlçe İdare Kurulu Başkanı Şevket Atalay 29 Temmuz 1946'da CHP Genel Sekreterliğine gönderdiği yazıda Köy Kadınları Gezici Kurs Öğretmeni Naime Sungur'u seçim işlerinde CHP aleyhine faaliyette bulunmakla suçlamıştır[489]. Bunun üzerine CHP Genel Sekreterliği bu konuyu araştırması için CHP Malatya Bölgesi Müfettişi ve Balıkesir Milletvekili Muzaffer Akpınar'ı görevlendirmiştir. Akpınar 31 Aralık 1946'da bir rapor hazırlayarak genel merkeze sunmuştur. Raporda kursun Tunceli'de İlk olarak Pertek'te açıldığı ve kursun 7 ay sürmesi gerekirken 8 aya çıkarıldığını, Elazığ Kız Sanat Enstitüsü Naime Sungur'un

[485] *BCA* 490.01.1530.226.1. s.110.
[486] *BCA* 490.01.1530.226.1. s.96.
[487] *BCA* 490.01.1530.226.1. s.92-94.
[488] *BCA* 490.01.1530.226.1. s.97.
[489] *BCA* 490.01.1530.226.1. s.84.

birçok yerde çok başarılı olarak çalıştığını, Tunceli ilçelerinde sırasıyla devam edecek olan kurslar için gezici öğretmen tayin edildiğini, ikinci kursun Hozat'ta açılacağını, Saime Sungur'un D.P lehine çalıştığı v.s. iddiaların doğru olmadığını yazmıştır[490]. 14 Ekim 1946'da Milli Eğitim Bakanlığı CHP Genel Sekreterliğine yazdığı yazıda Naime Sungur'un gelecek öğretim yılında Hozat'ta görevlendirileceğini belirtmiştir[491]. CHP Genel Sekreterliği Hozat İlçe İdare Kurulu Başkanlığına 13 Ocak 1947'de yazdığı yazıda Köy Kadınları Gezici Kursu öğretmeni Naime Sungur'a her ay(tatil dönemleri de dâhil) 40 liradan 6 aylık ödeneğin (240 lira) gönderildiğini belirterek bu paranın her ay kendisine verilmesi istemiştir[492]. İl İdare Kurulu Başkanı Ali Aras 31 Aralık 1947'de Genel Sekreterliğe Köy Kadınları Gezici Kursu Öğretmeni Naime Sungur'un Çemişgezek'te 130 öğrenci ile işe başladığını, kendisine her ay 75 lira yardım yapılmasını istemiştir[493]. CHP Genel Sekreterliği 13 Ocak 1948'de CHP Tunceli İl İdare Kurulu Başkanlığına gönderdiği yazıda 1 Ocak 1948'den 30 Haziran 1948'e kadar Hozat Köy Kadınları Gezici Kursu öğretmeni Naime Sungur'a ayda 40 liradan 6 aylık (240 lira) öğretmen ücreti gönderildiğini bildirmiştir[494]. Tunceli İl İdare Kurulu Başkanı Ali Aras'ın 10 Mart 1948'de CHP Genel Sekreterliğine yazdığı yazıda köy kadınları kurs öğretmenine verilmek üzere ayda 40 liradan 290 lira geldiğini bu paranın hangi ilçeye ve hangi öğretmen gönderildiğini belli olmadığını yazmıştır[495]. CHP Genel Sekreterliği 23 Aralık 1948'de Çemişgezek Gezici Köy Kadınları Kursu öğretmeni Lebizer Çetiner'e 1949 yılında 8 aylık çalışmasına yardım olarak ayda 40 liradan 320 lira para göndermiştir[496].

CHP Genel Sekreterliği 7 Şubat 1950'de CHP Tunceli İl İdare Kurulu Başkanlığına gönderdiği yazıda Milli Eğitim Bakanlığının doğu illerinde açmakta olduğu Köy Kadınları Gezici Kurslarının sayılarının 1950 yılında arttığını, Genel Sekreterliğin halka faydalı olan bu kurslardaki öğretmenlere geçen yıllardaki miktarda olmamakla birlikte bir miktar yardım yapmayı kararlaştırdığı, 7 aylık kurs süresince ayda 20 liradan 140 lira yardım yapılacağı belirtilmiştir. 6 kurs öğretmenine verilmek üzere 840 lira gönderilmiştir. Yardım verilecek olan dikiş-nakış kursu öğretmenleri

[490] *BCA* 490.01.1530.226.1. s.80-81.
[491] *BCA* 490.01.1530.226.1. s.73.
[492] *BCA* 490.01.1530.226.1. s.68.
[493] *BCA* 490.01.1792.1264.5. s.19.
[494] *BCA* 490.01.1530.226.1. s.36-37.
[495] *BCA* 490.01.1059.1067.2.
[496] *BCA* 490.01.1059.1067.2. s.18.

şunlardır: Nemciye Gürel(Çemişgezek), Sabiha Benlialp(Cıhık Köyü(Merkeze Bağlı)), Şaziye Civelekoğlu(Vasgirt Bucağı-Pertek), Firdevs Tuncer Mazgirt, Fikriye Özdemir Pülümür, Şükran Koç Nazımiye[497].

CHP Genel Sekreterliği Pertek Halkevi'nde genç kızlara ve kadınlara mahsus bir sanat kursu açılmasına karar vermiştir. Şimdilik kaydıyla Şubat'tan Mayıs'a kadar kurs öğretmenine halkevi adına verilmek üzere aylık 75 liradan 4 aylık 300 lira 24 Ocak 1945'de gönderilmiştir[498]. Elazığ CHP İl İdare Kurulu Başkanı Mustafa Ayhas 16 Haziran 1945'te CHP Genel Sekreterliğine yazdığı yazıda Pertek'te açılması planlanan sanat kursunun açılmadığı, kursa gönderilen 300 liranın ileride açılacak olan kurs öğretmenine verilmek üzere halkevi emanetinde saklanmasını istemiştir[499].

3.2.13. Tunceli'deki Halkevleri ve Halkodalarına CHP Tarafından Gönderilen Kitap ve Gazeteler

Halkevlerinin eğitim ve kültür fonksiyonunun en önemli ayaklarından biri okumaktır. Bundan dolayı halkın okuması için CHP Tunceli'deki halkevlerine ve halkodalarına kitap, gazete ve dergiler göndermiştir. Gönderilen yayınların büyük bir kısmı parti ideolojisinin yayınları olsa da(Ulus gazetesi ve Ülkü dergisi gibi.) bölgedeki yayın eksikliğini büyük ölçüde kapatmıştır(Bu dönemde Tunceli'de herhangi bir yayın yoktur. Gazete ve kitap okunacak bir yer bulmak ise imkânsız gibidir.). Ayrıca kitap, gazete ve dergi okumak için okuma salonları da sağlayan halkevleri ve halkodaları il, ilçe, bucak ve köylerdeki yegâne toplantı alanlarıdır.

Hozat Halkevi Başkanlığı 14 Şubat 1939'da Genel sekreterliğe gönderdiği yazıda 27 Ocak 1939'dan itibaren halkevine Ulus gazetesinin gelmediği, gazetenin düzenli gelmesi için talimat verilmesi istenmiştir[500]. Genel Sekreterlik 22 Şubat 1939'da Ulus Direktörlüğüne talimat vererek Hozat halkevine bir aydan beri Ulus gazetesinin gitmediğini, Ulus ve Yurt için bu türden şikâyetlerin arttığı belirtilerek, dağıtım memurlarına dikkat edilmesi istenmiştir[501].

---

[497] *BCA* 490.01.1059.1067.2. s.84; *BCA* 490.01.1530.226.1. s.18. Kurslar 30 Aralık 1949'da açılmıştır. Çemişgezek'te 21, Cıhik köyünde 30, Vasgirt Bucağında 19, Mazgirt'te 30, Pülümür'de 25, Nazımiye'de 27 öğrenci vardır.
[498] *BCA* 490.01.1530.226.1. s.115-116,121.
[499] *BCA* 490.01.1530.226.1. s.105.
[500] *BCA* 490.01.1244.148.2. s.21.
[501] *BCA* 490.01.1244.148.2. s.19.

Kalan Kaymakamı Cavit Okyayuz 4 Ocak 1944'te Genel Sekreterliğe yazdığı yazıda ilçede kurulması planlanan halkodası için Ulus gazetesinin gönderilmesi istenmiştir[502]. 24 Mart 1945 itibarıyla Kalan Halkodasına Ulus gazetesi ile Ülkü, İstanbul ve Yücel dergileri gelmektedir[503].

Nisan 1945 itibarıyla Pülümür Halkevine Ulus gazetesi ile Ülkü ve Beden terbiyesi dergileri düzenli gelmektedir. Ayrıca halkevi Cumhuriyet gazetesi ile Yeni Adam dergisin de halkevi tarafından satın alınmaktadır[504].

Pülümür'ün Deşt Bucağına bağlı Karagöl köyü Halkodası Başkanı Mehmet Nuri Kılıç 17 Temmuz 1946'da Pülümür Kaymakamlığına yazdığı yazıda halkodasının1945 yılından beri açık olmasına rağmen Genel Sekreterlikten ne Ulus gazetesi, ne dergi ne de kitap gönderilmediğini, Karagöl Halkodası ile birlikte açılan diğer odalara gazete v.s. yayınların geldiğini, halkevine gelen vatandaşların gazete, kitap ve dergi okumaktan mahrum kaldıklarını, belirterek kaymakamlığın Genel Sekreterliğe yazı yazarak bu odaya Ulus gazetesi ile dergi ve kitap gönderilmesinin sağlanmasını istemiştir[505]. Genel Sekreterlikten 5. Büro Şefi ve Konya Milletvekili Sedat Çuralı 24 Ağustos 1946'da 8. Büro Şefliğine bir yazı yazarak Karagöl Halkodasına Ulus gazetesi gönderilmesini istemiştir[506].

2 Nisan 1945 itibarıyla Ovacık Mareşal Çakmak Halkodasına Ulus, Karagöz ve Babacan gazeteleri ile Ülkü, İstanbul, Radyo ve Yücel dergileri düzenli gelmektedir[507].

23 Mart 1945 itibarıyla Pertek Halkevine Ulus, Cumhuriyet, Tan gazeteleri ile Akbaba, Maliye, Adliye, Radyo ve Yücel dergileri düzenli gelmektedir[508].

Pertek'in Şavak Bucağı Halkodası Başkanı Zülfü Şahin 19 Eylül 1948'de CHP Genel Sekreterliğine yazdığı yazıda halkodasına gönderilen Ulus gazetesinin aylardan beri gönderilmediği, odanın geliri olmaması sebebiyle parayla gazete alınamayacağını belirterek, odaya devam edenlerin faydalanması ve odaya devamın çoğaltılması için Ulus gazetesinin eskisi gibi gönderilmeye devam etmesini istemiştir[509]. Genel Sekreterlik Ulus Müessese Müdürlüğüne 27 Eylül 1948'de bir yazı yazarak Pertek'in Şavak Bucağı Halkodasına Ulus gazetesinin aylardan beri gitmediğini, oysa halkevleri

[502] *BCA* 490.01.1244.148.2. s.17.
[503] *BCA* 490.01.1381.586.1. s.22..
[504] *BCA* 490.01.1381.586.1. s.24.
[505] *BCA* 490.01.1244.148.2. s.15.
[506] *BCA* 490.01.1244.148.2. s.13.
[507] *BCA* 490.01.1381.586.1. s.17
[508] *BCA* 490.01.1381.586.1. s.23.
[509] *BCA* 490.01.1244.148.2. s.10.

ve halkodaları için Ulus'a abone bedeli ödendiğini, zaman zaman bu türden şikâyetlerin geldiğini belirterek, bu işin araştırılarak bütün ev ve odalara gazetelerin ulaştırılmasının sağlanmasını istemiştir[510].

21 Mart 1945 itibarıyla Çarsancak Halkodasına Ulus gazetesi ile Ülkü ve İstanbul dergileri düzenli olarak gelmektedir[511]. 24 Mart 1945 itibarıyla Muhundu Halkodasına Ulus gazetesi ile Ülkü ve İstanbul dergileri düzenli olarak gelmektedir[512].

3.2.14. Tunceli'deki Halkevlerine ve Halkodalarına CHP Tarafından Gönderilen Radyolar

CHP'nin halkevlerine ve halkodalarına kitap, gazete ve dergi dışında gönderdiği en önemli kültürel hizmeti radyo göndermek olmuştur. Ücretsiz olarak gönderilen radyolar o dönem için çok lüks, pahalı ve erişilmez bir teknolojik hizmettir. Tunceli'deki halkevleri ve halkodalarına radyo gönderildiğine dair ilk arşiv belgesi 1939 tarihlidir. Gönderilen radyoların halkın halkevlerine ve halkodalarına devamını gazete ve dergilerden daha fazla sağlamıştır. İnsanlar hiç olmazsa belli saatlerde verilen haberleri dinlemek için bile olsa halkevlerine ve halkodalarına gelmeye başlamıştır. Bu nedenle radyo ve neşriyat partili partisiz tüm halkı halkevleri ve halkodalarına bağlamıştır(Halkevlerine ve halkodalarına gidebilmek için partiye ve halkevlerine kayıtlı olmak gerekmiyordu. Bundan dolayı Atatürk'ün istediği halkevi "halkın evi" düşüncesi gerçekleşmiş, halk serbestçe bu ev ve odalardan faydalanmıştır.). Atatürk'ün halkçılık ilkesine göre hareket eden Tunceli halkevleri en kalabalık, en şaşaalı, en güçlü dönemlerini radyolu dönemlerinde yaşamıştır. Halk önemli olayları, haberleri ve gündemi radyodan takip ederek anı anına haberdar olmuştur[513].

Pertek Halkevi Başkanı 19 Nisan 1937'de CHP Genel Sekreterliğine Yazdığı yazıda ilçede müzik ihtiyacı ve verilecek konferanslarla faydalı bilgileri dinlemek amacıyla radyoya ihtiyaçları olduğunu, ilçede elektrik olmamasından dolayı akü ile çalışacak bir radyonun ne kadar bedelle alınabileceğini Genel Sekreterliğin bildirmesi müsaadesini yalvarmıştır[514]. Genel Sekreterlik ise 14 Mayıs 1937'de Pertek Halkevine

---

[510] *BCA* 490.01.1244.148.2. s.9.
[511] *BCA* 490.01.1381.586.1. s.18.
[512] *BCA* 490.01.1381.586.1. s.20..
[513] O dönemde Tunceli'ye günlük gazete gelmediğinden gazeteden gündemi yakalamak mümkün olmuyordu. En erken birkaç gün önceki gazeteler geliyordu. Bu dönemde yaşanan II. Dünya Savaşı(1939-1945) insanların her gün gelişmelerden haberdar olmayı istemesine sebep oluyordu. Bu açıdan Tunceli'deki halkevlerine ve halkodalarına gönderilen radyolar çok büyük hizmet görmüştür.
[514] *BCA* 490.01.1233.110.2 s.48.

verdiği cevapta vergilerden muaf olarak radyo alabileceklerini, istedikleri özellikte bir radyonun 150-175 lira arasında olacağının tahmin edildiği belirtmiştir[515].

Hozat Halkevi Başkanlığı 8 Kasım 1939'da CHP Genel Sekreterliğine yazdığı yazıda halkodasına hediye olarak gönderilen radyonun(Radyone marka) demirbaşa kaydedildiği bildirilmiştir[516]. CHP Genel Sekreterliği 2 Aralık 1948'de Hozat Halkevine gönderdiği yazıda halkevine Philips marka 318 lira değerinde 6 lambalı bataryalı bir radyo gönderdiğini belirtmiştir[517].

Pülümür Halkevi Başkanı Ali Demircan Genel Sekreterliğe gönderdiği 29 Temmuz 1940 tarihli yazıda gönderilen Sparton marka radyonun alındığı ve demirbaş kaydının yapıldığını bildirmiştir[518]. Pülümür İlçe CHP Başkanı Halis Güven Genel Sekreterliğe yazdığı 21 Ocak 1941 tarihli yazıda sparton ve Philips marka iki radyolarının olduğu, bu radyolar için kullanılan akünün sürekli bittiği ve Erzincan'da doldurulduğu, tam dolmayan bu akünün günde 1 saat kullanılmak şartıyla 4 günde bittiği belirtilerek bu iki radyonun başka halkevlerine verilerek kendilerine bin saatlik radyolardan verilmesini istemiştir[519]. 3 Şubat 1943'te Genel Sekreterlik Pülümür Halkodasına bir yazı göndererek radyoların merkeze gönderilmesini istemiş ve kendilerine kuru pilli bir makine bulacakları bildirilmiştir[520]. 28 Şubat 1950'de CHP Genel Sekreterliği Pülümür Halkevi radyosu için 47 lira 50 kuruşa 120 voltluk anot batarya ile 2 volt 60 amperlik cam akü almıştır[521]. Genel Sekreterlik 14 Mart 1950'de Pülümür Halkevinin radyosunu tamir ettirmek için Radar Teknik Tecimevi firmasına 124 lira vermiştir[522].

Başvartınik Halkodası Başkanlığı 21 Şubat 1942'de Genel Sekreterliğe yazarak bir radyoya ihtiyaçları olduğunu ve kendilerine parti tarafından bir radyo gönderilmesini istemiştir[523]. Genel Sekreterlik 6 Mart 1942'de Başvartınik Halkodasına bir yazı yazarak batarya tedarikinin sorun olduğunu batarya bulunur bulunmaz radyo alınarak

[515] *BCA* 490.01.1233.110.2 s.45.
[516] *BCA* 490.01.1233.110.2 s.43
[517] *BCA* 490.01.1233.110.2 s.32.
[518] *BCA* 490.01.1233.110.2 s.22.
[519] *BCA* 490.01.1233.110.2 s.21.
[520] *BCA* 490.01.1233.110.2 s.18.
[521] *BCA* 490.01.1233.110.2 s.28.
[522] *BCA* 490.01.1233.110.2 s.25.
[523] *BCA* 490.01.1233.110.2 s.41.

çalışkanlık derecesi göz önünde bulundurularak halkevleri ve halkodalarına dağıtılacağı belirtilmiştir[524].

Ovacık İlçesinin Zerenik Halkodası Başkanı Kazım Ayata 8 Nisan 1946'da Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda 200-250 lira paraları olduğunu, geri kalan kısmını partinin ödemesi koşuluyla kuru pil ve bataryalı bir radyo alınmasını istemiştir[525].

1 Şubat 1950'de Ovacık Halkodası Başkanı Mustafa Kılıç üyelerin katılımı ile bir radyo aldıklarını böylece halkın ve memurların kahvelerden çekilerek halkodasında toplanmasının sağlandığını belirtmiştir[526].

5 Mart 1950'de Şilk köyü Halkodası Başkanı Hıdır Zaimoğlu Genel Sekreterliğe gönderdiği yazıda halkodasına radyo verilmesini, ilkbaharda halkodası binasının yapılmasını ve halkodasına bütçe ayrılmasını istemiştir[527]. Genel Sekreterlik 25 Ağustos 1950'de Şilk köyü ve Dere Nahiyesi Halkodalarına gönderdiği yazılarda bu odalar için radyo alınmasının bütçelerini yeterli olmadığını bildirmiştir[528].

3.2.15. Tunceli'deki Halkevleri ve Halkodalarının İşgali

Tunceli'de bina sıkıntısı yaşayan bazı jandarma ve polis karakolları gözünü halkodası binalarına dikmiştir. Bazen halkodası, bazen okulları işgal ederek buralara yerleşmişler ve buradaki oda ve okulların çalışmasına engel teşkil etmişleridir. Bu durumu haber alan CHP Genel Sekreterliği İçişleri Bakanlığından bu karakolların binaları boşaltmasını istemiştir. İçişleri Bakanı bu yazı üzerine CHP Genel Sekreterine yazı yazarak mevsim itibarıyla binaların boşaltılmasına imkân olmadığını, yaz gelince boşaltılacağını bildirmiştir.

Elazığ Bölgesi Müfettişi ve Antalya Milletvekili Münir Soykan 7 Temmuz 1941'de Genel Sekreterliğe Gönderdiği Ovacık teftiş raporunda halkodası olarak okulun bir odasının kullanıldığını, daha sonra jandarmaların okul binasını işgal etmesi üzerine halkodasının binasız kaldığını, dışarıda bina bulmanın imkânsız olmasından dolayı yeni binanın tamamlanmasının beklendiğini bildirmiştir[529].

CHP Genel Sekreterliği 6 Ekim 1948'de CHP Ağrı Milletvekili Müştak Aktan'a bir yazı yazarak Tunceli CHP İlçe Başkanlığından 21 Eylül 1948 tarih ve 95 sayılı bir

[524] *BCA* 490.01.1233.110.2 s.40.
[525] *BCA* 490.01.1233.110.2 s.39.
[526] *BCA* 490.01.1530.226.1. s.134.
[527] *BCA* 490.01.1233.110.2 s.2.
[528] *BCA* 490.01.1233.110.2 s.1,3.
[529] *BCA*, 490.01.997.852.1. s.164.

yazı aldıklarını, yazıda il içindeki halkodalarının birçoğunun karakollar tarafından işgal edildiğinin yazıldığını bildirerek bu konun araştırılmasını istemiştir[530]. Müştak Aktan bir inceleme yaparak 21 Ekim 1948'de Genel Sekreterliğe bir rapor sunmuştur. Raporda Nazımiye'nin Hakis(Dereova) ve İresi halkodalarının bir buçuk yıldan beri işgal edilerek jandarma karakolu olarak kullanıldığını, Tunceli merkezine bağlı Pah Halkodası binasının bir yıldan beri jandarma karakolunun, Türüşmek ve Tüllük halkodaları binalarının da iki yıldan beri Nahiye müdürlüklerinin işgalinde olduğunu belirtmiştir. Karakol ve Nahiye müdürlükleri için Hükümetin bina yapma girişiminin olmadığını, özellikle karakol olarak kullanılan binaların da tahribata uğradığını belirtmiştir. Bu yerlerde kullanabilinecek işe yarar binanın olmamasından dolayı buraların işgal edilmesinin bir zorunluluk arz etmesine karşın bu binaların amacı dışında kullanılmasının parti amaçlarına zara verdiğini(özellikle tahrip edilen binalar için), bu konuda gereken tedbirlerin alınması gerektiğini belirtmiştir[531]. Genel Sekreterlik İçişleri Bakanı Münir Hisrev Göle'ye bir yazı yazarak Tunceli'den alınan bir yazıda Nazımiye'nin Hakis ve İresi halkodaları ile Tunceli merkeze bağlı Pah, Türüşmek ve Tüllek halkodaları binalarının jandarma karakolu ve bucak müdürlüğü olarak kullanıldığı, bundan dolayı buralarda halkodası çalışmalarının yapılamadığı, bu binaların boşaltılması gerektiği belirtilmiştir[532]. İçişleri Bakanı bu yazıya cevaben 23 Şubat 1949'da bir yazı yazmıştır. Genel Sekreter Tevfik Fikret Sılay adına yazılan yazıda Türüşmek Halkodası binasının boşaltıldığı, diğer bucaklardaki binaların ise mevsim itibarıyla boşaltılmasının mümkün olmadığı, ileride havaların müsait olduğu zaman tahliye işinin göz önünde bulundurulacağı bildirilmiştir[533].

3.2.16. DP Hükümeti Döneminde Halkevleri ve Halkodalarını Kapanışı

DP iktidara geldikten kısa bir süre sonra CHP'nin yan kuruluşları olan halkevleri ve halkodalarını kapatmıştır. 1951 yılında çıkarılan 5830 sayılı Kanunla halkevlerinin binaları ve eşyaları halka mal edilmiştir[534]. 8 Ağustos 1951'de mecliste kabul edilen ve 11 Ağustos 1951 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan 7882 sayılı Kanunla halkevleri kapatılmıştır. Kanun açık oylama ile kabul edilmiş, CHP oylamaya katılmamıştır. Oy

[530] *BCA* 490.01.8.42.65. s.6.
[531] *BCA* 490.01.8.42.65. s.5.
[532] *BCA* 490.01.8.42.65. s.3.
[533] *BCA* 490.01.8.42.65. s.2.
[534] Halim Baki Kunter, *Kuruluşlarının 32. Yılında Halkevleri*, Halkevleri Genel Merkezi Ankara 1964, s.21.

veren 339 milletvekilinden 339'u kabul 3 tanesi ise ret oyu vermiştir. Ret oyu verenler Köylü Partisi üyesi milletvekilleridir. Halkevlerinin kapatılma nedeni CHP'nin yan kuruluşu olmasıdır. Halkevlerinin CHP kuruluşları olması kapatılmalarını hızlandırmıştır. Hiçbir iktidar rakip patiye ait kuruluşların bu kadar yaygın ve teşkilatlı bir şekilde çalışmasını istemez. Bundan dolayı DP iktidarı halkevlerinin sonu olmuştur. Halkevleri başına gelecek bu sona hazırlıklıydı ve iktidarın bu sonu ne zaman gerçekleştireceğini bekliyordu.

Esas itibarıyla DP tarafından kapatılmadan önce zaten misyonlarını tamamlamış ve atıl duruma gelmişlerdi. Mahalli imkânlarla ayakta duramayan halkevleri ve halkodaları Genel Sekreterliği yazılar yazarak sürekli yardım istemeye başlamıştır. CHP sayıları 5 bine yaklaşan bu teşkilatlara para yetiştiremez olmuştur. Bu durumda olan halkevi ve halkodaları kendi dertlerinden halka yardım etmeye halka ilim irfan yaymaya fırsat bulamamıştır. Bunlara birkaç örnek vermek gerekirse Çemişgezek Halkodası bina kirasını ödeyemediği için 31 Ağustos 1949'dan itibaren eşyalarını Orman İşletme binasına bırakmış, bu eşyalar 15 Şubat 1951'de CHP İlçe İdare Kurulu tarafından teslim alınmıştır. Yani Çemişgezek Halkodası 1949'dan itibaren bir hayalet konumundadır. İsmi var cismi yoktur[535]. 20 Ekim 1950'de ise Mazgirt CHP İlçe Başkanı Genel Sekreterliğe bir yazı yazarak Mazgirt'te Halkodası olmadığını halkodasına ait eşyaların DP ilçe yardımcısının kahvesinde kullanıldığını bu eşyaların partiye alınması için emir verilmesini istemiştir[536].

Halkevleri kapatılırken bunlara ait kitap ve dokümantasyonun korunmaması büyük bir kültürel birikimin kaybolmasına sebep olmuştur.

Tunceli'deki halkevleri halkodalarının kapatılmasına dair elimizde fazla bir bilgi yoktur. Arşiv belgelerine göre DP'nin halkevlerinin kapatma kararından önce Tunceli'de fiilen kapanan birkaç halkodası hakkında bilgi verilmiştir.

Emekli subay Hıfzı Salar 16 Şubat 1948'de CHP Genel Başkan Yardımcılığına ve CHP Genel Sekreterliğine telgraf çekerek Çemişgezek'te fiilen CHP'nin olmadığını, halkevinin kapatıldığını bildirerek bir müfettiş gönderilip bu konun incelenmesini istemiştir[537]. CHP İlçe İdare Kurulu Başkanı Sebahattin Balcı 7 Ocak 1951'de CHP Genel Sekreterliğine yazdığı yazıda Çemişgezek Halkodasının 1949 yılına kadar ancak ayakta kalabildiğini, ilçedeki orman idaresinin kullanımında olan bir binanın ambarına

[535] *BCA* 490.01.1233.110.2 s.1, 24.
[536] *BCA* 490.01.1233.110.2 s.5.
[537] *BCA* 490.01.1530.226.1. s.11.

eşyalarının konulduğunu, orman idaresi binayı boşalttıktan kısa bir süre sonra halkodasına ait eşyalar belediyeye ait bir dükkâna taşındığını, burada dergi, gazete ve kitapların yok olmaması için Genel Sekreterliği bilgilendirdiğini belirtmiştir[538]. Genel Sekreterlik ise 1 Mart 1951'de bu yazıya cevaben Çemişgezek İlçe İdare Kuruluna bir yazı göndermiştir. Çemişgezek Halkodasının 1949'dan beri kapalı olduğunu yeni öğrenildiği, halkodasının ve kitaplarının bu durumunun çok üzüntü verici olduğu, halkodasına ait eşyaların Çemişgezek İlçe İdare Kurulunun çalıştığı binada korunmasının uygun olacağı belirtilerek bu konunun sonucu hakkında bilgi verilmesi istenmiştir[539]. 10 Mart 1950'de Çemişgezek Halkodası Başkanlığı CHP Genel Sekreterliğine yazdığı yazıda 31 Ağustos 1949'a kadar belediye ve halktan yapılan yardımlarla ayakta kaldıklarını, 25 lira olan bina kirasının düzenli verilmemesi üzerine 31 Ağustos 1949'da bütün kitap ve dergilerin orman idaresinin elinde olan binaya konduğu belirtilerek şimdiye kadar merkezden bir yarım göremedikleri siteminde bulunulmuştur. Ayrıca Çemişgezek Halkodasının bu kötü durumdan kurtulması için merkezden bina kirası ve diğer masrafları karşılayacak bir para yardımının bir an önce yapılmasını istemiştir[540]. CHP Çemişgezek İlçe İdare Kurulu Başkanı Sebahattin Balcı 23 Mart 1951'de CHP Genel Sekreterliğine gönderdiği yazıda kapalı bulunan halkodasının eşyalarının 15 Şubat 1951'de ilçe idare kurulunun çalıştığı binaya kaldırıldığını, arta kalan bazı eşyaların da toplanmaya çalışıldığını bildirmiştir[541].

Mazgirt CHP İlçe Başkanı Hıdır Öztürk 20 Ekim 1950'de Genel Sekreterliğe yazdığı yazıda ilçede halkevi olmadığını ancak malzemesinin olduğunu bu malzemelerin de DP İlçe Yardımcısının kahvesinde kullanıldığını belirterek halkevi başkanına bu malzemelerin parti tarafından saklanması konusunda emir verilmesini istemiştir[542]. Bu istek üzerine CHP Genel Sekreterliği 1 Aralık 1950'de Mazgirt Halkodası Başkanlığına bir yazı yazarak fiilen kapanmış olan halkevine ait demirbaş eşyanın CHP İlçe İdare Kurulu Başkanlığına devir ve teslim edilerek sonucu hakkında bilgi verilmesini istemiştir[543].

---

[538] *BCA* 490.01.1530.226.1. s.5.
[539] *BCA* 490.01.1530.226.1. s.2.
[540] *BCA* 490.01.1233.110.2 s.24.
[541] *BCA* 490.01.1530.226.1. s.1.
[542] *BCA* 490.01.191.758.2. s.5.
[543] *BCA* 490.01.191.758.2. s.2.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4.TUNCELİ'YE YAPILAN KAMU YATIRIMLARI

Türkiye'de kamu yatırımı denince halk Devletin yaptıracağı fabrikaları düşünmektedir. Oysa Bunun dışında Devlet "kamu harcamaları" adı altında bazı harcamalar da yapar. Bu yatırımlar her zaman nakdi olmayabilir. Vergi muafiyeti, teşvikler vs. yöntemlerle bazı bölgelere ayrıcalık tanınabilir. Ayrıca okul, kütüphane, öğrenci yurdu, yol, köprü, içme suyu, sulama suyu, hayvancılık ıslahı, zirai mücadele, hastane ve sağlık ocakları da kamu yatırımı kapsamındadır. Bu nedenle en geniş anlamıyla kamu harcamaları Devletçe yapılan bütün işlerin maliyetini ifade etmektedir[1]. Cumhuriyet döneminde Doğu Anadolu Bölgesinde gerçekleştirilen yatırımların hemen hemen tamamına yakını Devlet eliyle yapılmıştır[2]. Ancak bu yatırımlar doğu illerinin az gelişmişliğini azaltmada yeterli olmamıştır. Çünkü bu yatırımlar doğrudan bölge halkının ekonomik durumunu düzeltecek türden yatırımlar değildi.

Doğunun ekonomisi tamamen tarım ve hayvancılığa dayalıdır. Fakat doğuda tarım ve hayvancılık ilkel metot ve araçlarla yapıldığından insanlar karnını bile doyuramamaktadır. Çoğu yerde kapalı aile ekonomisi hâkimdir[3]. Doğu'nun geri kalmasında iki önemli etken vardır. Biri Hükümetlerin ihmali[4], diğeri ise ağalık, şeyhlik, aşiret reisliği gibi ortaçağ kalıntısı kurumların hala mevcut olmasıdır[5]. Bununla birlikte savunulan bir teze göre iklim ve yeryüzü şartlarının tarımı sınırlı hale getirmesinden dolayı bu bölgede gelişmiş bir sanayinin olması gerekirdi. İklim ve yeryüzü şekilleri şartlarının tarımı sınırlı hale getirmesi ile sanayinin gelişme gösterdiği tezi Doğu Anadolu için geçerli bir tez olmamıştır. Bölgede sanayinin gelişmemesinde sanayi alt yapısının oluşmaması, ulaşım imkânlarının kısıtlı ve pahalı olması, olması, denizlere ve büyük ticaret merkezlerine uzak olması, kredi kaynaklarının yetersizliği, pazarlama imkânlarının olmaması ve hinterlandının gelişmemiş olması da etkili

---

[1] Aşgın, *Cumhuriyet Döneminde Doğu Anadolu'ya Yapılan Kamu Harcamaları(1946-1960),* Atatürk Araştırmaları Merkezi Yayınları, Ankara 2000, *s.*14-15.
[2] Aşgın, *Cumhuriyet Döneminde, s.*14.
[3] Mehmet Emin Bozarslan, *Doğunun Sorunları*, Şafak Kitabevi, Ankara 1966, s.7.
[4] Nermin Erdentuğ, "Kalkınma Problemlerimiz ve Doğu Anadolumuz.", *A.Ü.D.T.C.F. Dergisi(Antropoloji),* S. Sayı III' ten Ayrı Basım, 1965, Ankara Üniversitesi Basımevi, 1968, s.13.
[5] İsmail Beşikçi, *Doğu Anadolu Göçebe Kürt Aşiretleri*, Yurt Yayınları, Ankara 1992, s.123.

olmuştur[6]. Bölge sosyokültürel bakımdan fakir bir bölgedir. Uzun yıllar devlet otoritesinin sağlanamamasından dolayı sosyal, kültürel ve ekonomik açıdan yatırım yapılamamıştır. Derebeyleri de bu çalışmaların Devlet eliyle yapılmasına engel olmaya çalışmıştır. Aksi takdirde halk bilinçlenecek ve kurdukları düzen bozulacaktır[7].

1932-1960 yıllarında Türkiye'de karma ekonomi sistemi uygulanmıştır. Böylece dönem itibarıyla dünyada kabul gören sanayi planları yaklaşımına geçmiştir. 1939-45 yılları arasında gerçekleşen II. Dünya Savaşı Türkiye'yi olumsuz Etkilemiştir. 1945 yılında G.S.M.H. 1939 yılındaki seviyenin % 20 altında kalmıştır[8]. 1950'lerden sonra Liberal ekonomiye geçilerek Devletin ekonomideki rolü daraltılmaya çalışılmıştır. Bu dönemde Türkiye dağınık bir şantiye görünümü kazanmıştır. 1950-1960 dönemi alt yapı dönemi olarak adlandırılabilir. 1950'de Karayolları Genel Müdürlüğü kurulmuştur. DP'nin başa geçtikten kısa bir süre sonra bu müdürlüğü kurması CHP'nin aksine demir yolarına değil karayollarına ağırlık vereceğini gösteriyordu[9]. Karayolları, su, liman, enerji projeleri bu dönemin ürünüdür. Bununla birlikte bu dönemde makro planlama ihtiyacı doğmuştur. Bu sebeple 30 Eylül 1960'ta Başbakanlığa bağlı olarak Devlet Planlama Teşkilatı kurulmuştur.

19 Nisan 1966 tarihli arşiv belgesine göre D.P.T. Müsteşarlığı tarafından yapılan açıklamada geri kalmış bölgelerdeki yatırımların toplam yatırımlar içindeki payının her yıl arttığı, planlı dönemde bu bölgelerin kalkınmasına ağırlık verildiği belirtilmiştir[10]. DP Hükümetleri döneminde Hakkâri, Van, Diyarbakır, Elazığ, Tunceli, Bitlis ve Gaziantep diğer illere oranla daha fazla kamu yatırımı almıştır. Buralarda kişi başına düşen toplam kamu harcaması hem doğu hem de ülke ortalamasının üzerindedir[11].

DPT 1963-70 İller İtibarıyla Sosyo Gelişmişlik Endeksi verilerine göre ise Tunceli 33.4 endeks verisiyle 19 doğu ili(Maraş'da dâhil edilmiştir.) arasında sondan beşinci olmuştur[12].

---

[6] Rahmi Doğanay, *"1930-1945 Döneminde Doğu Anadolu'da Uygulanan Sanayi Politikaları."* Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, C.X, S.II, Elazığ 2000, s.225.
[7] Erdal Aydoğan, *İttihat ve Terakki'nin Doğu Politikası(1908-1918)*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2005, s.193.
[8] Metin Kopar, *Doğu Anadolu'ya Yapılan Kamu Harcamaları(1927-1950)*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Elazığ 2005, s.39.
[9] [9] Aşgın, *Cumhuriyet Döneminde*, s.67.
[10] *BCA*, 030.01.53.322.2 19 Nisan 1966.
[11] Sait Aşgın, *Türkiye'de Bölgelerarası Gelişmişlik Farkları ve Doğu Anadolu*, İmaj Yayınları Ankara 2010, s.136.
[12] Mustafa Erkal, *Bölge Açısından Az Gelişmişlik 101 Soru-101 Cevap, Der Yayınları, İstanbul 1990*, s.66.

Tüm bu eksiklikleri göz önünde bulunduran idareciler doğu ile batı arasındaki gelişmişlik farkı nedeniyle birinci beş yıllık kalkınma planında(1963-1967) doğu bölgesine(Doğu ve Güneydoğu Anadolu) toplam yatırımların % 20.8'i oranında yatırım yapılmasını sağlamıştır. Ancak bu yatırımların büyük kısmı doğunun nispeten gelişmiş şehirlerine yönelmiştir(Diyarbakır, Urfa, Erzurum, Malatya, Gaziantep, Elazığ vs)[13]. Bu dönemde Doğu Anadolu Bölgesinde yapılan yatırımlar toplam yatırımların % 16,2'sine denk düşmektedir[14].

Prof. Dr. Mustafa Erkal 1990 yılında yayınlanan kitabında bölgesel az gelişmişliği şöyle tarif etmiştir: Gelir seviyesi ve gelir artış hızı, ülke gelir seviyesi ve gelir artışından düşükse, ekonomide tarım sektörü hâkimse, nüfus artış hızı ülke nüfus artış hızından yüksekse, 0-14 yaş grubunun oranı nüfusun bileşimi içinde fazla yer tutuyorsa, ücretli ve işverenlerin oranı ülke ortalamasının altındaysa, cemaat tipinde bir sosyal teşkilatlanma ve dışa kapalılık varsa, haberleşme ve ulaştırma ağından uzak ise, alt yapı imkânlarından mahrum bulunuluyorsa, bölge dışına göç veriliyorsa, bölge halkının milletlerarası politikada emperyalist strateji uygulayan ülkelerce el atılmaya uygun bir nitelik taşıyorsa, zirai üretim düşüklüğü varsa, mahalli pazardan milli pazara geçilememişse, gelir seviyesi düşük, tasarrufların yetersiz, yatırımlar için sermaye olmaması var ise o bölgede az gelişmişlik vardır. Buna göre Tunceli ve içinde bulunduğu bölge olan Doğu Anadolu Bölgesi az gelişmişlik özelliklerinin hemen hemen tamamını taşımaktadır[15]. Tunceli'de Devlet fabrika türü istihdam artırıcı yatırımlar yapmamıştır. Bunda ilin dağlık olması, önemli ulaşım yollarına yakın olmaması, ikliminin ulaşımı uzun süre aksatacak kadar sert olması ve nüfusunun az olması etkili olmuştur. Her dönemde de doğu imalat ve fabrika yatırımları için bir cazibe merkezi olmaktan uzak kalmıştır. Bunda bölgedeki asayişsizlik, ulaşımın imkânlarının kısıtlı olması, önemli liman ve yollara uzak olması, coğrafyasının geçit vermeyecek kadar dağlık olması ve her şeyden önemlisi bölgenin yatırım için rantabl olmaması etkili olmuştur. DP Hükümetlerinden itibaren günümüze kadar hemen her Hükümet doğuda

[13] Erkal, *Bölge Açısından Az Gelişmişlik 101 Soru-101 Cevap*, s.171.
[14] *Doğu Anadolu Bölgesi Bölgesel Gelişme, Şehirleşme ve Yerleşme Düzeni*, İmar ve İskân Bakanlığı, Planlama ve İmar Genel Müdürlüğü, Bölge Planlama Dairesi, Ankara 1970, s.31.
[15] Mustafa Erkal, *Bölge Açısından Az Gelişmişlik 101 Soru-101 Cevap*, Der Yayınları, İstanbul 1990, s. 24-25.

yatırımı teşvik etmiştir. Ancak en başta bölgenin zenginleri olmak üzere tüm müteşebbis ve sermaye sahipleri batı illerine yatırım yapmıştır[16].

Kamu yatırımları konusunu iki farklı yöntemle ele almak zorunda kaldık. Birincisi her yıl illere gönderilecek ödeneklerin belirlendiği bütçe kesin hesaplarına göre Tunceli'ye sektörler bazında gönderilen kamu yatırımı miktarları tespit edilmiş ve tablo halinde verilmiştir. Kesin hesap cetvelleri ilk olarak 1943 yılından itibaren verilmeye başladığından 1943'ten itibaren ki rakamlar verilmiştir İkincisi ise kamu yatırımlarının hangi işe harcandığının detaylı olarak belirtildiği gazete, zabıt cerideleri, DPT verileri ve arşiv belgelerinden elde edilen bilgilerin sunulmasıdır. Bu yatırımların tespiti 1963 yılına kadar çok zor ve sıkıntılı bir iştir. Çünkü elimizde bu konuda bölük pörçük veriler vardır. Ayrıca ilgili bakanlıklar ya ellerinde veri olmamasından ya da başlarından savmak ve uğraşmamak için bize verebilecekleri arşiv belgeleri olmadığını belirtmiştir. Özellikle Maliye Bakanlığı'nda verilere ulaşmamıza rağmen elimizde bilgi yok denilerek bize yardımcı olunmak yerine adeta köstek olunmuştur. 1963 yılından itibaren Devlet Planlama Teşkilatı'nın hazırladığı Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planıyla birlikte Türkiye'de planlı ekonomiye geçilmiştir. Böylece yatırımlar yıl yıl planlanarak hangi yatırıma ne ölçüde yardım yapılacağı bir düzene konmuştur. D.P.T. bu harcamaları yıl yıl yayınlamıştır. Buradan elde edilen verilerden illere yapılan yatırımlara ve yıllık ödemelere ulaşılmıştır.

4.1. Sektörler Bazında Kesin Hesap Cetvellerine Göre İllere Verilen Ödenekler

Bakanlıklardan kaynaklanan problemlerden dolayı 1943-1945 doğu illeri ve Türkiye geneli, 1951-1955 Türkiye geneli rakamlarından bazıları eksik kaldığından[17] 1943-1945 Türkiye geneli ile doğu illeri rakamları[18] ve 1951-1955 yılları Türkiye ortalaması rakamları ise daha önce yapılmış olan araştırmalardan alınmıştır[19].

---

[16] Tunceli'de "Almancı" diye tabir edilen yurt dışındaki işçilerden Fransa'da yıllarca çalışan, çocuklarının tamamı Fransa'da olan yaşlı bir Tuncelili müteşebbis Nisan 2012 yılında bir sohbet esnasında neden memleketi olan Tunceli'ye yatırım yapmadığı sorusuna "Tunceli'ye beş kuruş para yatırmam. Bu dağlar bana ne kazandıracak ki birkaç yıl önce Silivri'de 350 bin liraya aldığım arazi şu an 3 milyon lira değerinde oldu. Bu şartlarda parası olan hiç kimse Tunceli'de yatırım yapmaz" demiştir.

[17] Maliye Bakanlığı yetkilileri ellerinde belge olmasına rağmen vermediler. Maliye Bakanlığı'ndaki küçük bir mahzende belgeleri gördük. Ancak yetkililer belge yok dediler.

[18] Metin Kopar, *Doğu Anadolu'ya Yapılan Kamu Harcamaları(1923-1950)*Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Elazığ 2004.

[19] Sait Aşgın, *Cumhuriyet Döneminde Doğu Anadolu'ya Yapılan Kamu Harcamaları(1946-1960)*, Atatürk, dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 2000, s.132-191.

4.1.1. Diyanet

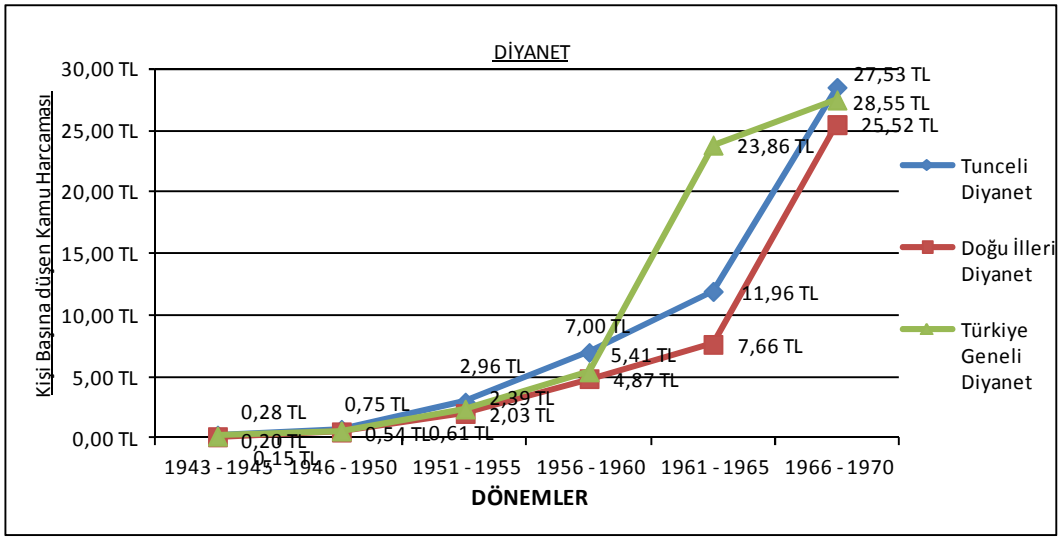

Grafik 4.1. Kişi Başına Düşen Diyanet Yatırımları

Tunceli'deki diyanet harcamaları 1961-65 dönemi hariç tüm dönemlerde Türkiye ve doğu illeri ortalamasının üzerindedir.

Tablo 4.1. 1943-45 Yılları Arasında Diyanet Yatırımları[20]

Yatırım Bölgesi	Yatırım Miktarı Lira	Kişi Başına Düşen Diyanet Yatırımı Lira
Tunceli	16.151,42	0,28
Doğu İlleri Ortalaması	300.529,79	0,15
Türkiye İller Geneli Ortalaması	2.131.463,57	0,20

[20] Metin Kopar, *Doğu Anadolu*, s. 105.

Tablo 4.2. 1946-50 Yılları Arasında Diyanet Yatırımları[21]

Yatırım Bölgesi	Yatırım Miktarı Lira	Kişi Başına Düşen Diyanet Yatırımı Lira
Tunceli	67.978,79	0,75
Doğu İlleri Ortalaması	1.807.715,15	0,54
Türkiye İller Geneli Ortalaması	11.422.078,87	0,61

Tablo 4.3. 1951-55 Yılları Arasında Diyanet Yatırımları[22]

Yatırım Bölgesi	Yatırım Miktarı Lira	Kişi Başına Düşen Diyanet Yatırımı Lira
Tunceli	312.647,31	2,96
Doğu İlleri Ortalaması	7.844.411,67	2,03
Türkiye İller Geneli Ortalaması[23]	49.981.846,31	2,39

Tablo 4.4. 1956-60 Yılları Arasında Diyanet Yatırımları[24]

Yatırım Bölgesi	Yatırım Miktarı Lira	Kişi Başına Düşen Diyanet Yatırımı Lira
Tunceli	852.062,20	7,00
Doğu İlleri Ortalaması	21.801.005,50	4,87
Türkiye İller Geneli Ortalaması	130.213.640,18	5,41

Tablo 4.5. 1961-65 Yılları Arasında Diyanet Yatırımları[25]

Yatırım Bölgesi	Yatırım Miktarı Lira	Kişi Başına Düşen Diyanet Yatırımı Lira
Tunceli	1.675.048,42	11.96
Doğu İlleri Ortalaması	41.299.317,46	7,66
Türkiye İller Geneli Ortalaması	661.218.575,44	23,86

[21] Tablo DİE 1945 Nüfus Sayımı ve 1946-1950 Bütçe Kesin Hesaplarından(Hazine Genel Hesabı) yararlanılarak hazırlanmıştır.
[22] Tablo DİE 1950 Nüfus Sayımı ve 1951-1955 Bütçe Kesin Hesaplarından(Hazine Genel Hesabı) yararlanılarak hazırlanmıştır.
[23] Sait Aşgın *Cumhuriyet Döneminde*, s.190.
[24] Tablo DİE 1955 Nüfus Sayımı ve 1956-1960 Bütçe Kesin Hesaplarından(Hazine Genel Hesabı) yararlanılarak hazırlanmıştır.
[25] Tablo DİE 1960 Nüfus Sayımı ve 1961-1965 Bütçe Kesin Hesaplarından(Hazine Genel Hesabı) yararlanılarak hazırlanmıştır.

Tablo 4.6. 1966-70 Yılları Arasında Diyanet Yatırımları[26]

Yatırım Bölgesi	Yatırım Miktarı Lira	Kişi Başına Düşen Diyanet Yatırımı Lira
Tunceli	4.402.389,87	28,55
Doğu İlleri Ortalaması	157.045.164,56	25,52
Türkiye İller Geneli Ortalaması	864.106.507,21	27,53

4.1.2. Adalet

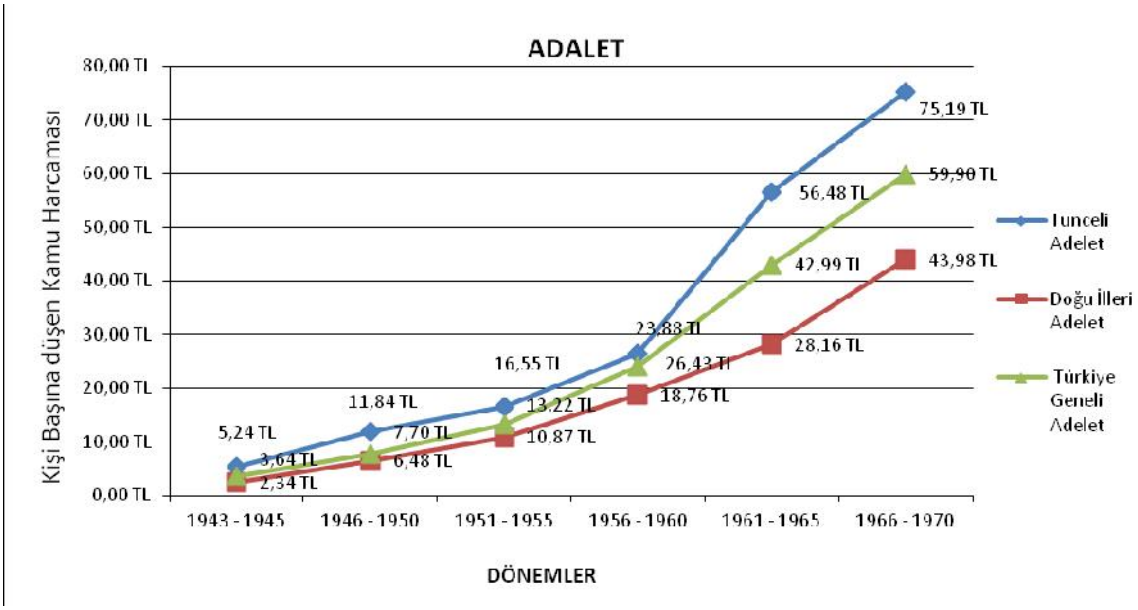

Grafik 4.1. Kişi Başına Düşen Adalet Yatırımları

Tunceli'de kişi başına düşen adalet harcamaları incelenen tüm dönemlerde doğu illeri ve Türkiye ortalamasının üzerinde çıkmıştır.

Tablo 4.7. 1943-45 Yılları Arasında Adalet Yatırımları[27]

Yatırım Bölgesi	Yatırım Miktarı Lira	Kişi Başına Düşen Adalet Yatırımı Lira
Tunceli	297.331,51	5,24
Doğu İlleri Ortalaması	4,613.469,50	2,34

[26] Tablo DİE 1965 Nüfus Sayımı ve 1966-1970 Bütçe Kesin Hesaplarından(Hazine Genel Hesabı) yararlanılarak hazırlanmıştır.
[27] Metin Kopar, *Doğu Anadolu* s. 86.

Türkiye İller Geneli Ortalaması	35.976.500,07	3,64

Tablo 4.8. 1946-50 Yılları Arasında Adalet Yatırımları[28]

Yatırım Bölgesi	Yatırım Miktarı Lira	Kişi Başına Düşen Adalet Yatırımı Lira
Tunceli	1.070.790,71	11,84
Doğu İlleri Ortalaması	21.792.417,42	6,48
Türkiye İller Geneli Ortalaması	144.631.644,08	7,70

Tablo 4.9. 1951-55 Yılları Arasında Adalet Yatırımları[29]

Yatırım Bölgesi	Yatırım Miktarı Lira	Kişi Başına Düşen Adalet Yatırımı Lira
Tunceli	1,750.199,14	16,55
Doğu İlleri Ortalaması	41.927.289,01	10,87
Türkiye İller Geneli Ortalaması[30]	276.822.054,65	13,22

Tablo 4.10. 1956-60 Yılları Arasında Adalet Yatırımları[31]

Yatırım Bölgesi	Yatırım Miktarı Lira	Kişi Başına Düşen Adalet Yatırımı Lira
Tunceli	3.217.481,02	26,43
Doğu İlleri Ortalaması	84.008.931,89	18,76
Türkiye İller Geneli Ortalaması	574.566.671,69	23,88

Tablo 4.11. 1961-65 Yılları Arasında Adalet Yatırımları[32]

Yatırım Bölgesi	Yatırım Miktarı Lira	Kişi Başına Düşen Adalet Yatırımı Lira
Tunceli	7.911.577,27	56.48

[28] Tablo DİE 1945 Nüfus Sayımı ve 1946-1950 Bütçe Kesin Hesaplarından(Hazine Genel Hesabı) yararlanılarak hazırlanmıştır.
[29] Tablo DİE 1950 Nüfus Sayımı ve 1951-1955 Bütçe Kesin Hesaplarından yararlanılarak(Hazine Genel Hesabı) hazırlanmıştır.
[30] Sait Aşgın *Cumhuriyet Döneminde*,s.152.
[31] Tablo DİE 1955 Nüfus Sayımı ve 1956-1960 Bütçe Kesin Hesaplarından(Hazine Genel Hesabı) yararlanılarak hazırlanmıştır.
[32] Tablo DİE 1960 Nüfus Sayımı ve 1961-1965 Bütçe Kesin Hesaplarından(Hazine Genel Hesabı) yararlanılarak hazırlanmıştır.

Doğu İlleri Ortalaması	151.809.093.10	28,16
Türkiye İller Geneli Ortalaması	1.193.081.338,25	42,99

Tablo 4.12. 1966-70 Yılları Arasında Adalet Yatırımları[33]

Yatırım Bölgesi	Yatırım Miktarı Lira	Kişi Başına Düşen Adalet Yatırımı Lira
Tunceli	11.679.049,09	75,19
Doğu İlleri Ortalaması	270.644.260,30	43,98
Türkiye İller Geneli Ortalaması	1.880.451.615,01	59,90

4.1.3.Emniyet ve Jandarma(Asayiş)

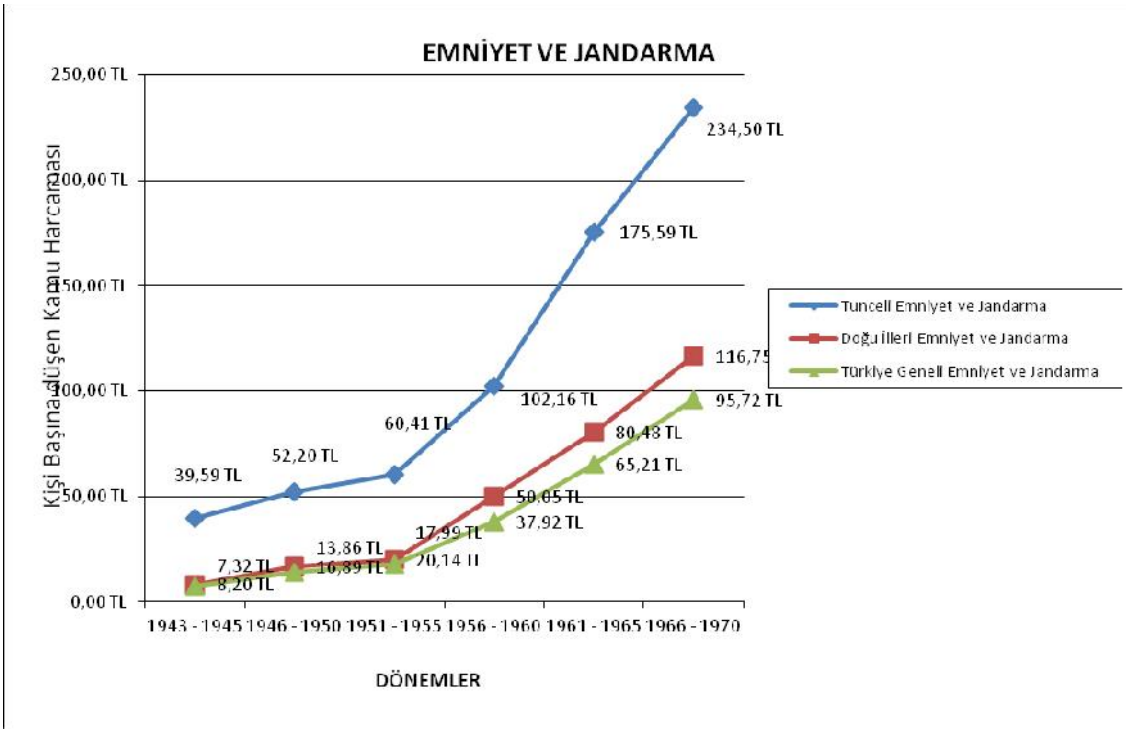

Grafik: 4.1. Kişi Başına Düşen Emniyet ve Jandarma (Asayiş) Harcamaları

Tunceli'de kişi başına düşen asayiş harcamaları doğu illeri ve Türkiye ortalamasının çok üzerinde seyretmiştir. Mesela 1943-45 döneminde Tunceli'de kişi

[33] Tablo DİE 1965 Nüfus Sayımı ve 1966-1970 Bütçe Kesin Hesaplarından(Hazine Genel Hesabı) yararlanılarak hazırlanmıştır.

başına düşen asayiş harcaması Türkiye ortalamasının 5 katından fazla olmuştur. Bu harcamalar incelenen dönemde ilde asayişsizliğin hâkim olduğunu gösterir.

Tablo 4.13. 1943-45 Yılları Arasında Emniyet ev Jandarma(Asayiş) Yatırımları[34]

Yatırım Bölgesi	Yatırım Miktarı Lira	Kişi Başına Düşen Asayiş Yatırımı Lira
Tunceli	2.248.184,37	39,59
Doğu İlleri Ortalaması	16.151.666,86	8,20
Türkiye İller Geneli Ortalaması	78.270.863,38	7,32

Tablo 4.14. 1946-50 Yılları Arasında Emniyet ve Jandarma(Asayiş) Yatırımları[35]

Yatırım Bölgesi	Yatırım Miktarı Lira	Kişi Başına Düşen Asayiş Yatırımı Lira
Tunceli	4.721.118,29	52,20
Doğu İlleri Ortalaması	56.838.627,67	16,89
Türkiye İller Geneli Ortalaması	260.505.798,89	13,86

Tablo 4.15. 1951-55 Yılları Arasında Emniyet ve Jandarma(Asayiş) Yatırımları[36]

Yatırım Bölgesi	Yatırım Miktarı Lira	Kişi Başına Düşen Asayiş Yatırımı Lira
Tunceli	6.388.589,29	60,43
Doğu İlleri Ortalaması	77.679.872,67	20,14
Türkiye İller Geneli Ortalaması[37]	376.809.194,55	17,99

Tablo 4.16. 1956-60 Yılları Arasında Emniyet ve Jandarma Yatırımları[38]

Yatırım Bölgesi	Yatırım Miktarı Lira	Kişi Başına Düşen Asayiş Yatırımı Lira
Tunceli	12.437.680,84	102,16
Doğu İlleri Ortalaması	224.100.693,21	50,05

[34] Metin Kopar, *Doğu Anadolu*, s. 76.
[35] Tablo DİE 1945 Nüfus Sayımı ve 1946-1950 Bütçe Kesin Hesaplarından(Hazine Genel Hesabı) yararlanılarak hazırlanmıştır.
[36] Tablo DİE 1950 Nüfus Sayımı ve 1951-1956 Bütçe Kesin Hesaplarından(Hazine Genel Hesabı) yararlanılarak hazırlanmıştır.
[37] Sait Aşgın *Cumhuriyet Döneminde*, s.132.
[38] Tablo DİE 1955 Nüfus Sayımı ve 1956-1960 Bütçe Kesin Hesaplarından(Hazine Genel Hesabı) yararlanılarak hazırlanmıştır.

Türkiye İller Geneli Ortalaması	912.516.356,67	37,92

Tablo 4.17. 1961-65 Yılları Arasında Emniyet ve Jandarma(Asayiş) Yatırımları[39]

Yatırım Bölgesi	Yatırım Miktarı Lira	Kişi Başına Düşen Asayiş Yatırımı Lira
Tunceli	24.594.823,30	175,59
Doğu İlleri Ortalaması	433.876.760,20	80,48
Türkiye İller Geneli Ortalaması	1.809.836.748,93	65,21

Tablo 4.18. 1966-70 Yılları Arasında Emniyet ve Jandarma(Asayiş) Yatırımları[40]

Yatırım Bölgesi	Yatırım Miktarı Lira	Kişi Başına Düşen Asayiş Yatırımı Lira
Tunceli	36.154.482,98	234,50
Doğu İlleri Ortalaması	718.478.124,30	116,75
Türkiye İller Geneli Ortalaması	3.004.924.547,71	95,72

4.1.4. Eğitim

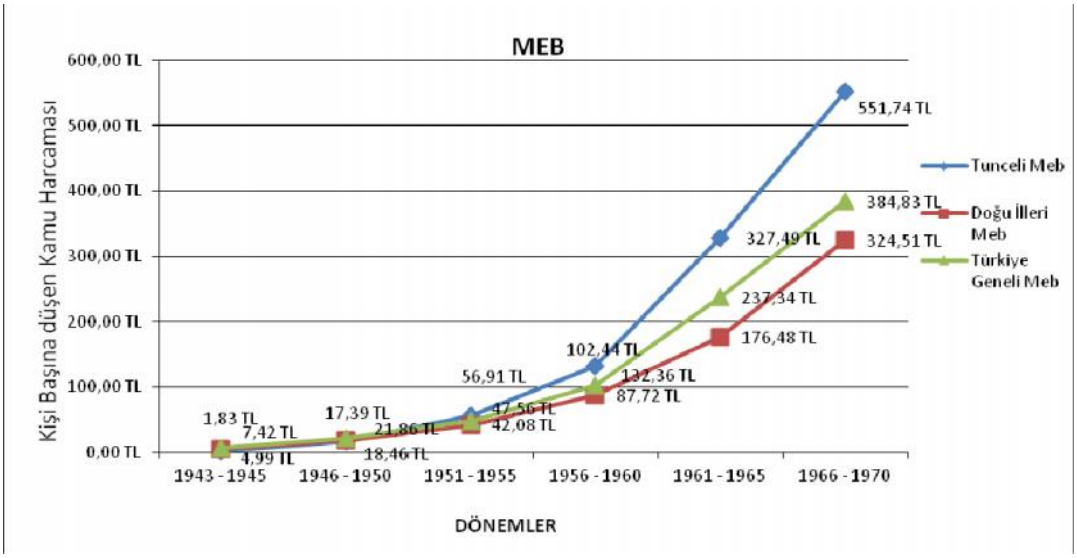

Grafik 4.4. Kişi Başına Düşen Eğitim Yatırımları

[39] Tablo DİE 1960 Nüfus Sayımı ve 1961-1965 Bütçe Kesin Hesaplarından(Hazine Genel Hesabı) yararlanılarak hazırlanmıştır.
[40] Tablo DİE 1965 Nüfus Sayımı ve 1966-1970 Bütçe Kesin Hesaplarından(Hazine Genel Hesabı) yararlanılarak hazırlanmıştır.

Tunceli'de eğitim yatırınları 1951-55 döneminden itibaren doğu illeri ve Türkiye ortalamasının üzerinde olmuştur. Tunceli doğu illerinde kişi başına en fazla eğitim yatırımı yapılan şehirlerden biridir. Bunun bir sonucu olsa gerek incelenen dönemde Tunceli'de eğitim kalitesi çok yüksektir. İlde okuryazar oranı ve üniversiteye giren öğrenci oranı çok yüksektir.

Tablo 4.19. 1943-45 Yılları Arasında MEB Yatırımları[41]

Yatırım Bölgesi	Yatırım Miktarı Lira	Kişi Başına Düşen Eğitim Yatırımı Lira
Tunceli	103.939,70	1,83
Doğu İlleri Ortalaması	9.834.819,94	4,99
Türkiye İller Geneli Ortalaması	79.351.946,59	7,42

Tablo 4.20. 1946-50 Yılları Arasında MEB Yatırımları[42]

Yatırım Bölgesi	Yatırım Miktarı Lira	Kişi Başına Düşen Eğitim Yatırımı Lira
Tunceli	1.572.675,92	17,39
Doğu İlleri Ortalaması	62.116.773,97	18,46
Türkiye İller Geneli Ortalaması	410.779.775,76	21,86

Tablo 4.21. 1951-55 Yılları Arasında MEB Yatırımları[43]

Yatırım Bölgesi	Yatırım Miktarı Lira	Kişi Başına Düşen Eğitim Yatırımı Lira
Tunceli	6.018.416,77	56,91
Doğu İlleri Ortalaması	162.319.960,08	42,08
Türkiye İller Geneli Ortalaması[44]	996.331.242,82	47,56

Tablo 4.22. 1956-60 Yılları Arasında MEB Yatırımları[45]

[41] Metin Kopar, *Doğu Anadolu, s.* 90.
[42] Tablo DİE 1945 Nüfus Sayımı ve 1946-1950 Bütçe Kesin Hesaplarından(Hazine Genel Hesabı) yararlanılarak hazırlanmıştır.
[43] Tablo DİE 1950 Nüfus Sayımı ve 1951-1955 Bütçe Kesin Hesaplarından(Hazine Genel Hesabı) yararlanılarak hazırlanmıştır.
[44] Sait Aşgın *Cumhuriyet Döneminde,* s.162.
[45] Tablo DİE 1955 Nüfus Sayımı ve 1956-1960 Bütçe Kesin Hesaplarından(Hazine Genel Hesabı) yararlanılarak hazırlanmıştır.

Yatırım Bölgesi	Yatırım Miktarı Lira	Kişi Başına Düşen Eğitim Yatırımı Lira
Tunceli	16.113.988,28	132,36
Doğu İlleri Ortalaması	392.741.743,64	87,72
Türkiye İller Geneli Ortalaması	2.465.273.867,17	102,44

Tablo 4.23. 1961-65 Yılları Arasında MEB Yatırımları[46]

Yatırım Bölgesi	Yatırım Miktarı Lira	Kişi Başına Düşen Eğitim Yatırımı Lira
Tunceli	45.871.266.00	327,49
Doğu İlleri Ortalaması	951.356.818,50	176,48
Türkiye İller Geneli Ortalaması	6.587.420.050,25	237,34

Tablo 4.24.1966-70 Yılları Arasında MEB Yatırımları[47]

Yatırım Bölgesi	Yatırım Miktarı Lira	Kişi Başına Düşen Eğitim Yatırımı Lira
Tunceli	85.233.917,10	551,74
Doğu İlleri Ortalaması	1.997.029.871,88	324,51
Türkiye İller Geneli Ortalaması	12.080.279.989,71	384,83

[46] Tablo DİE 1960 Nüfus Sayımı ve 1961-1965 Bütçe Kesin Hesaplarından(Hazine Genel Hesabı) yararlanılarak hazırlanmıştır.
[47] Tablo DİE 1965 Nüfus Sayımı ve 1966-1970 Bütçe Kesin Hesaplarından(Hazine Genel Hesabı) yararlanılarak hazırlanmıştır.

4.1.5. Bayındırlık

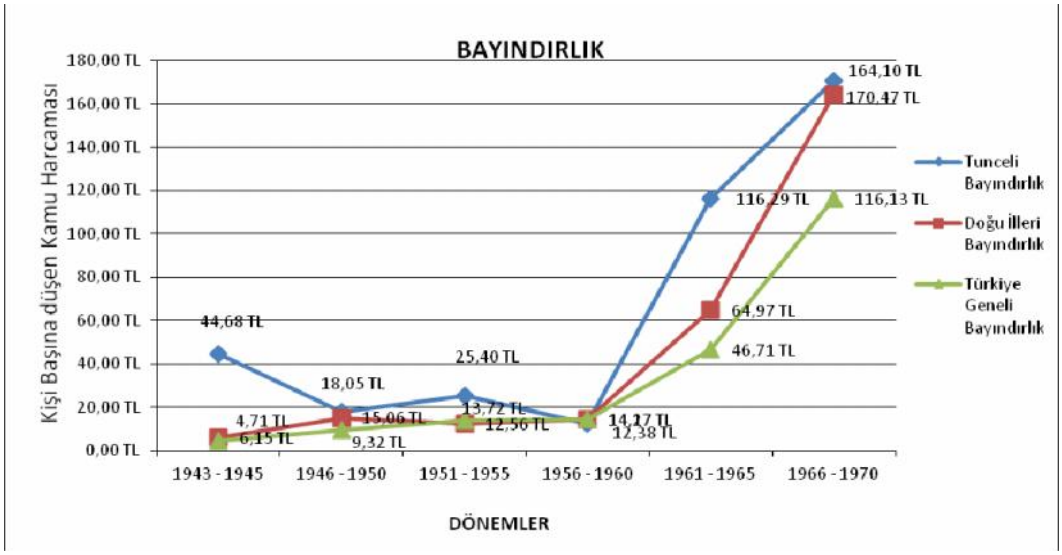

Grafik 4.5. Kişi Başına Düşen Bayındırlık Yatırımları

İlde en fazla yatırım yapılan sektörlerdendir. 1956-60 dönemi dışındaki tüm dönemlerde kişi başına düşen bayındırlık yatırımı doğu illeri ve Türkiye ortalamalarını üzerinde seyretmiştir. 1943-45 döneminde Tunceli'de kişi başına düşen bayındırlık yatırımı Türkiye ortalamasının 10 katına yakın olmuştur.

Tablo 4.25. 1943-45 Yılları Arasında Bayındırlık Yatırımları[48]

Yatırım Bölgesi	Yatırım Miktarı Lira	Kişi Başına Düşen Bayındırlık Yatırımı Lira
Tunceli	2.537.051,04	44,68
Doğu İlleri Ortalaması	12.104.987,75	6,15
Türkiye İller Geneli Ortalaması	50.330.683,92	4,71

Tablo 4.26. 1946-50 Yılları Arasında Bayındırlık Yatırımları[49]

Yatırım Bölgesi	Yatırım Miktarı Lira	Kişi Başına Düşen Bayındırlık Yatırımı Lira
Tunceli	1.632.716,51	18,05

[48] Metin Kopar, *Doğu Anadolu*, s. 80.
[49] Tablo DİE 1945 Nüfus Sayımı ve 1946-1950 Bütçe Kesin Hesaplarından(Hazine Genel Hesabı) yararlanılarak hazırlanmıştır.

Doğu İlleri Ortalaması	50.681.932,21	15,06
Türkiye İller Geneli Ortalaması	175.071.434,30	9,32

Tablo 4.27. 1951-55 Yılları Arasında Bayındırlık Yatırımları[50]

Yatırım Bölgesi	Yatırım Miktarı Lira	Kişi Başına Düşen Bayındırlık Yatırımı Lira
Tunceli	2.685.909,36	25,40
Doğu İlleri Ortalaması	48.456.731,96	12,56
Türkiye İller Geneli Ortalaması[51]	287.305.554,16	13,72

Tablo 4.28. 1956-60 Yılları Arasında Bayındırlık Yatırımları[52]

Yatırım Bölgesi	Yatırım Miktarı Lira	Kişi Başına Düşen Bayındırlık Yatırımı Lira
Tunceli	1.507.376,77	12,38
Doğu İlleri Ortalaması	63.894.681,14	14,27
Türkiye İller Geneli Ortalaması	341.086.811,80	14,17

Tablo 4.29. 1961-65 Yılları Arasında Bayındırlık Yatırımları[53]

Yatırım Bölgesi	Yatırım Miktarı Lira	Kişi Başına Düşen Bayındırlık Yatırımı Lira
Tunceli	16.288.577,25	116,29
Doğu İlleri Ortalaması	350.264.496.10	64,97
Türkiye İller Geneli Ortalaması	1.296.492.070,64	46,71

[50] Tablo DİE 1950 Nüfus Sayımı ve 1951-1955 Bütçe Kesin Hesaplarından(Hazine Genel Hesabı) yararlanılarak hazırlanmıştır.
[51] Sait Aşgın *Cumhuriyet Döneminde,* s.143.
[52] Tablo DİE 1955 Nüfus Sayımı ve 1956-1960 Bütçe Kesin Hesaplarından(Hazine Genel Hesabı) yararlanılarak hazırlanmıştır.
[53] Tablo DİE 1960 Nüfus Sayımı ve 1961-1965 Bütçe Kesin Hesaplarından(Hazine Genel Hesabı) yararlanılarak hazırlanmıştır.

Tablo 4.30. 1966-70 Yılları Arasında Bayındırlık Yatırımları[54]

Yatırım Bölgesi	Yatırım Miktarı Lira	Kişi Başına Düşen Bayındırlık Yatırımı Lira
Tunceli	26.282.259,61	170,47
Doğu İlleri Ortalaması	1.009.889.988,81	164,10
Türkiye İller Geneli Ortalaması	3.645.501.570,85	116,13

4.1.6. Sağlık

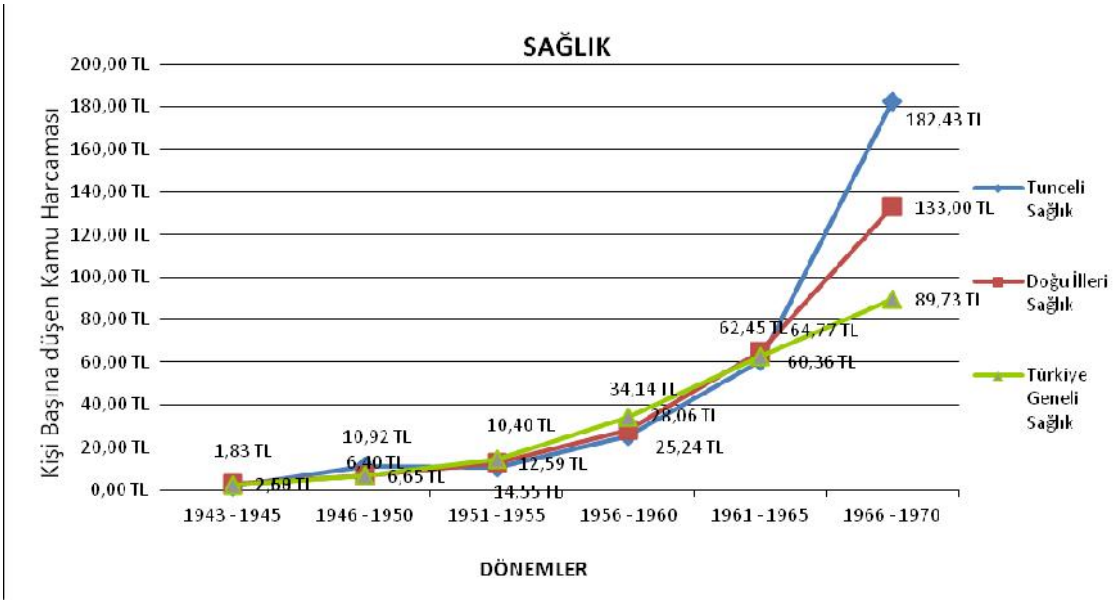

Grafik 4.6. Kişi Başına Düşen Sağlık Yatırımları

1946-50 ve 1966-70 yılları arasında Tunceli'de kişi başına düşen sağlık harcaması doğu illeri ve Türkiye ortalamalarını üzerinde olmuştur. Diğer dönemlerde ise doğu ve Türkiye ortalamalarının altında seyretmiştir.

Tablo 4.31. 1943-45 Yılları Arasında Sağlık Yatırımları[55]

Yatırım Bölgesi	Yatırım Miktarı Lira	Kişi Başına Düşen Sağlık Yatırımı Lira

[54] Tablo DİE 1965 Nüfus Sayımı ve 1966-1970 Bütçe Kesin Hesaplarından(Hazine Genel Hesabı) yararlanılarak hazırlanmıştır.
[55] Metin Kopar, *Doğu Anadolu*, s. 94.

Tunceli	103.908,17	1,83
Doğu İlleri Ortalaması	5.285.136,73	2,68
Türkiye İller Geneli Ortalaması	26.757.322,30	2,50

Tablo 4.32. 1946-50 Yılları Arasında Sağlık Yatırımları[56]

Yatırım Bölgesi	Yatırım Miktarı Lira	Kişi Başına Düşen Sağlık Yatırımı Lira
Tunceli	987.943,13	10,92
Doğu İlleri Ortalaması	22.373.753,43	6,65
Türkiye İller Geneli Ortalaması	120.209.919,47	6,40

Tablo 4.33. 1951-55 Yılları Arasında Sağlık Yatırımları[57]

Yatırım Bölgesi	Yatırım Miktarı Lira	Kişi Başına Düşen Sağlık Yatırımı Lira
Tunceli	1.099.686,45	10,41
Doğu İlleri Ortalaması	48.567.652,02	12,59
Türkiye İller Geneli Ortalaması[58]	304.716.632,62	14,55

Tablo 4.34. 1956-60 Yılları Arasında Sağlık Yatırımları[59]

Yatırım Bölgesi	Yatırım Miktarı Lira	Kişi Başına Düşen Sağlık Yatırımı Lira
Tunceli	3.072.459,65	25,24
Doğu İlleri Ortalaması	125.618.343,70	28,06
Türkiye İller Geneli Ortalaması	821.666.226,62	34,14

Tablo 4.35. 1961-65 Yılları Arasında Sağlık Yatırımları[60]

Yatırım Bölgesi	Yatırım Miktarı Lira	Kişi Başına Düşen Sağlık Yatırımı Lira

[56] Tablo DİE 1945 Nüfus Sayımı ve 1946-1950 Bütçe Kesin Hesaplarından(Hazine Genel Hesabı) yararlanılarak hazırlanmıştır.
[57] Tablo DİE 1950 Nüfus Sayımı ve 1951-1955 Bütçe Kesin Hesaplarından(Hazine Genel Hesabı) yararlanılarak hazırlanmıştır.
[58] Sait Aşgın *Cumhuriyet Döneminde* s. 172.
[59] Tablo DİE 1955 Nüfus Sayımı ve 1956-1960 Bütçe Kesin Hesaplarından(Hazine Genel Hesabı) yararlanılarak hazırlanmıştır.
[60] Tablo DİE 1960 Nüfus Sayımı ve 1961-1965 Bütçe Kesin Hesaplarından(Hazine Genel Hesabı) yararlanılarak hazırlanmıştır.

Tunceli	8.454.918,32	60,36
Doğu İlleri Ortalaması	349.161.438,30	64,77
Türkiye İller Geneli Ortalaması	1.733.283.922,80	62,45

Tablo 4.36. 1966-70 Yılları Arasında Sağlık Yatırımları[61]

Yatırım Bölgesi	Yatırım Miktarı Lira	Kişi Başına Düşen Sağlık Yatırımı Lira
Tunceli	28.126.623,36	182,43
Doğu İlleri Ortalaması	818.476.368,23	133,00
Türkiye İller Geneli Ortalaması	2.816.657.672,80	89,73

4.1.7. Tarım

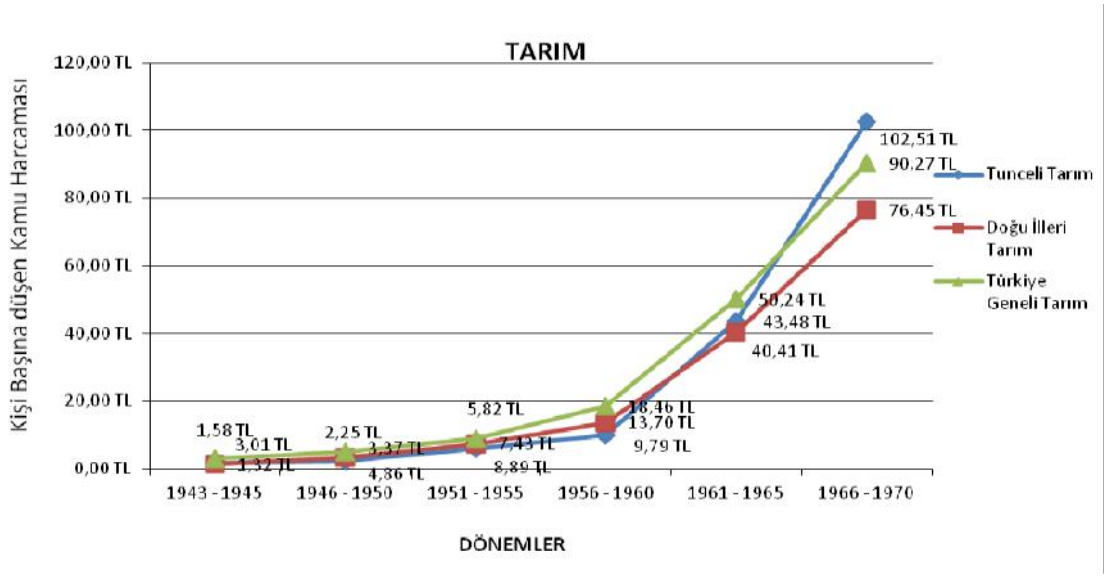

Grafik 4.7. Kişi Başına Düşen Tarım Yatırımları

1951-55 ve 1966-70 dönemlerinde Tunceli'de kişi başına düşen tarım harcaması doğu illeri ve Türkiye ortalamalarının üzreinde olsa da genel olarak tarım harcamaları düşük seyretmiştir.

Tablo 4.37. 1943-45 Yılları Arasında Tarım Yatırımları[62]

Yatırım Bölgesi	Yatırım Miktarı	Kişi Başına Düşen Tarım Yatırımı Lira

[61] Tablo DİE 1965 Nüfus Sayımı ve 1966-1970 Bütçe Kesin Hesaplarından(Hazine Genel Hesabı) yararlanılarak hazırlanmıştır.
[62] Metin Kopar, *Doğu Anadolu*, s. 99.

	Lira	
Tunceli	89.757,01	1,58
Doğu İlleri Ortalaması	2.604.214,16	1,32
Türkiye İller Geneli Ortalaması	32.233.780,65	3,01

Tablo 4.38. 1946-50 Yılları Arasında Tarım Yatırımları[63]

Yatırım Bölgesi	Yatırım Miktarı Lira	Kişi Başına Düşen Tarım Yatırımı Lira
Tunceli	203.281,68	2,25
Doğu İlleri Ortalaması	11.336.229,79	3,37
Türkiye İller Geneli Ortalaması	91.077.973,61	4.85

Tablo 4.39. 1951-55 Yılları Arasında Tarım Yatırımları[64]

Yatırım Bölgesi	Yatırım Miktarı Lira	Kişi Başına Düşen Tarım Yatırımı Lira
Tunceli	1.192.359,86	5,82
Doğu İlleri Ortalaması[65]	28.670.586,32	7,43
Türkiye İller Geneli Ortalaması[66]	186.185.933,19	8,89

Tablo 4.40. 1956-60 Yılları Arasında Tarım Yatırımları[67]

Yatırım Bölgesi	Yatırım Miktarı Lira	Kişi Başına Düşen Tarım Yatırımı Lira
Tunceli	1.192.359,86	9,79
Doğu İlleri Ortalaması	61.359.102,35	13,70
Türkiye İller Geneli Ortalaması	444.270.088,69	18,46

[63] Tablo DİE 1945 Nüfus Sayımı ve 1946-1950 Bütçe Kesin Hesaplarından(Hazine Genel Hesabı) yararlanılarak hazırlanmıştır.
[64] Tablo DİE 1950 Nüfus Sayımı ve 1951-1955 Bütçe Kesin Hesaplarından(Hazine Genel Hesabı) yararlanılarak hazırlanmıştır.
[65] Sait Aşgın *Cumhuriyet Döneminde* s. 184.
[66] Sait Aşgın *Cumhuriyet Döneminde* s. 184.
[67] Tablo DİE 1955 Nüfus Sayımı ve 1956-1960 Bütçe Kesin Hesaplarından(Hazine Genel Hesabı) yararlanılarak hazırlanmıştır.

Tablo 4.41. 1961-65 Yılları Arasında Tarım Yatırımları[68]

Yatırım Bölgesi	Yatırım Miktarı Lira	Kişi Başına Düşen Tarım Yatırımı Lira
Tunceli	6.090.623,59	43,48
Doğu İlleri Ortalaması	217.824.667,90	40,41
Türkiye İller Geneli Ortalaması	1.394.445.698,38	50,24

Tablo 4.42. 1966-70 Yılları Arasında Tarım Yatırımları[69]

Yatırım Bölgesi	Yatırım Miktarı Lira	Kişi Başına Düşen Tarım Yatırımı Lira
Tunceli	15.804.579.35	102,51
Doğu İlleri Ortalaması	470.450.884,92	76,45
Türkiye İller Geneli Ortalaması	2.833.616.766,33	90,27

4.2. Kamu Yatırımlarının Tunceli'deki Dağılımı

Kamu harcamalarının kişi başına oranlarını belirttikten sonra Tunceli'de yapılan kamu harcamalarını Meclis Zabıtlarından, arşiv belgelerinden ve günlük gazetelerden derleyerek yine sektörler halinde sınıflandırarak belirttik.

4.2.1. Diyanet Alanında Yapılan Kamu Harcamaları

Tunceli halkının hemen hemen tamamı Alevi inancına mensup olduğundan diyanet alanında herhangi bir yatırım ve harcamaya ihtiyaç duyulmamıştır. Buna rağmen Tunceli'de diyanet harcamaları da yapılmıştır.

Haziran 1953 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre D.P. Tunceli Milletvekili Hıdır Aydın D.P. seçim mitinginde D.P. döneminde Tunceli'de yapılan yatırımlardan bahsetmiştir. Bu miting konuşmasında Tunceli'de camilerin onarımı için 30 bin lira ödenek ayrıldığını söylemiştir[70].

[68] Tablo DİE 1960 Nüfus Sayımı ve 1961-1965 Bütçe Kesin Hesaplarından(Hazine Genel Hesabı) yararlanılarak hazırlanmıştır.
[69] Tablo DİE 1965 Nüfus Sayımı ve 1966-1970 Bütçe Kesin Hesaplarından(Hazine Genel Hesabı) yararlanılarak hazırlanmıştır.
[70] *Munzur*, 22 Haziran 1953.

13 Kasım 1953 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Tunceli İlinde yeni bir caminin temelinin atıldığını ve şehirde müftü olmadığı yazılmıştır. Vakıflar Genel Müdürlüğünden müftü atanması istenmiştir[71].

15 Aralık 1953 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Tunceli Müftüsünün tayini Elazığ'ın Sivrice ilçesine çıktığı, Tunceli cami imamının da müftünün oğlu olduğundan dolayı Elazığ'a gittiği, açıklanmıştır. Tunceli'de Müftü, İmam ve Müezzin olmadığı belirtilerek Tunceli Valisinden yardım istenmiştir[72].

21 Aralık 1954 tarihli Demokrat Tunceli gazetesinin haberine göre Tunceli'de yapılmakta olan cami inşaatının hızla devam ettiği belirtilmiştir[73].

Başbakanlık 25 Ocak 1956'da Vakıflar Genel Müdürlüğüne gönderdiği Tunceli'nin ihtiyaçlarıyla ilgili yazısında mevcut 7 ilçenin camilerin tamiri için 150 bin lira verilmesi istenmiştir[74].

4 Aralık 1969 tarihli Munzur gazetesinin ilanına göre Tunceli Müftülüğü tarafından Tunceli'de Ramazan fitrelerinin miktarı ve rayici duyurulmuştur[75].

4.2.2. Adalet Alanında Yapılan Kamu Harcamaları

4. Genel Müfettişliğin 29 Aralık 1936 tarih ve 510 sayılı raporuna göre Ovacık, Pertek ve Çemişgezek'te mahkemelerin eksik olduğu, Pülümür mahkemesinin yeni tamamlandığı, Nazımiye'de ise mahkeme olmadığı belirtilmiştir[76].

19 Aralık 1945'te Mecliste Adalet Bakanlığı Bütçesi görüşülürken Tunceli Milletvekili Necmettin Sahir Sılan söz alarak Tunceli Kalan'da mahkeme teşkilatı kurulmasını istemiştir[77]. Adalet Bakanı Ali Rıza Türel bu talebe 20 Aralık 1945'te cevap vermiştir. 1940 yılında mahkeme kurulmasının planlandığını ancak lojman, mahkeme binası ve cezaevi olmamasından dolayı vazgeçildiğini ancak kendisinin Kalan'da mahkeme kurulması düşüncesini göz önünde bulunduracağını dile getirmiştir[78].

---

[71] *Munzur*, 13 Kasım 1953.
[72] *Munzur*, 15 Aralık 1953.
[73] *Demokrat Tunceli*, 22 Aralık 1954.
[74] *BCA*, 030.01.113.719.2 25 Ocak 1956.
[75] *Munzur*, 4 Aralık 1969.
[76] *Umumi Müfettişlikler Toplantı Tutanakları*, s.159-160.
[77] *TBMM, T.D.*, D. VII, C. XX, T. III, B. XIV, s.213.
[78] *TBMM,T.D.*, D. VII, C. XX, T. III, B. XV, s. 224.

4 Ekim 1952 tarihli Milliyet gazetesinin haberine göre Adalet Bakanlığı Tunceli ağır ceza mahkemesini lağvetmiştir[79].

22 Şubat 1953'te Adalet Bakanlığı Bütçesi münasebetiyle yapılan görüşmelerde Tunceli Milletvekili Hasan Remzi Kulu Tunceli'de kurulacak olan hapishane için 250 bin lira ödenek verilmesi için önerge vermiştir[80].

2Ekim 1954 tarihli Demokrat Tunceli gazetesinin haberine göre 7 Ekim 1954'te Tunceli Cezaevi tadilat ve tamiratı işinin ihale edileceği ilan edilmiştir[81].

Başbakanlık 25 Ocak 1956'da Adalet Bakanlığına gönderdiği Tunceli'nin ihtiyaçlarıyla ilgili yazıda Deşt kışlalarında iş esası üzerine bin kişilik bir cezaevi kurulması istenmiştir. Ayrıca Tunceli merkez cezaevinin eski süvari tavlalarından yapılmış sıhhi olmayan, yetersiz bir bina olduğu, imar planında cezaevi yerinin ayrıldığı, hazineye ait olduğu, sıhhi ve ihtiyacı karşılayacak bir cezaevi inşası ve bu cezaevinin Tunceli'nin ilçelerinde ele alınması istenmiştir[82]. 8 Şubat 1956'da Adalet Bakanlığı Başbakanlığın yazısına karşılık Adalet Bakanı Hüseyin Avni Göktürk imzalı bir yazı göndermiştir. Buna göre Tunceli merkezdeki cezaevi binasının uygun olmadığı, cezaevinin Tunceli'nin ilçelerinde kurulmasının düşünüldüğü, Mazgirt'te A.1 tipi yeni bir cezaevi inşaatının programa alındığı, Deşt kışlalarında iş veya tarım esasına göre bir cezaevi kurulması için araştırma yapıldığı, gerekli malumatın Tunceli Cumhuriyet Savcılığından istendiği belirtilmiştir[83]. 9 Mart 1956 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre ise Deşt nahiyesinde asri cezaevi kurulacağı belirtilmiştir[84].

27 Mart 1959'da Tunceli Milletvekili Aslan Bora Adalet Bakanı Esat Budakoğlu'na yazılı soru sormuş, Bakan ise bu soruyu yazılı cevaplandırmıştır. Bora Hozat ilçesinin Deşt nahiyesinde bulunan kışlaların asri hapishane haline getirilmesi için 3 yıl önce için Adalet Bakanlığınca uygun kararı verildiğini, keşiflerin yapıldığını buna rağmen hiçbir faaliyet gösterilmemesini sebeplerini ve 1959'da bu kışlaların hizmete açılması konusunda Bakanlığın ne düşündüğünü sormuştur. Budakoğlu ise Deşt nahiyesindeki kışlalarda iş esasına göre bir zirai cezaevi kurulmasına elverişli olup olmadığı konusunda 1957'de uzmanlara tetkikler yaptırıldığını, yapılan tetkikler sonucunda bina ve arazinin coğrafi ve infaz şartlarına göre insan güç ve emeğini

[79] *Milliyet*, 4 Ekim 1952.
[80] *TBMM, T.D.* , D.IX, C. XX, T. III, B. L, s. 743.
[81] *Demokrat Tunceli*, 2 Ekim 1954.
[82] *BCA*, 030.01.113.719.2 25 Ocak 1956.
[83] *BCA*, 030.01.113.719.2; 8 Şubat 1956.
[84] *Munzur*, 9 Mart 1956.

değerlendirecek durumda görülmediğini, burada kurulacak bir işletmenin rantabl olmayacağını, kışla binası ve müştemilatının o günün infaz anlayış ve tekniğine göre bir cezaevi yapımına uygun olmadığını söylemiştir[85].

15 Temmuz 1959 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın Tunceli'nin kalkınması için 9 kişilik bir uzman heyeti gönderdiği, heyetin tetkiklerde bulunacağı belirtilmiştir[86]. 16 Temmuz 1959 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Ankara'dan gelen heyetin Deşt kışlalarında tetkikte bulunarak, buradan nasıl faydalanacağını tespit etmeye çalıştığı belirtilmiştir[87]

19 Mart 1962 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre Mazgirt'te kurulması planlanan cezaevi inşaatına 1962 yılında başlanacağı belirtilmiştir[88].

20 Şubat 1965 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre staj süresinin tamamlayan hâkimlerden 2 tanesinin HSYK tarafından Ovacık ve Pülümür'e atandığı belirtilmiştir[89].

5 Ekim 1971 tarihli Halkın Sesi gazetesine göre Tunceli Kapalı Cezaevi'nden bir mahkûmun firar ettiği belirtilmiştir. Çay ocağında garson olarak çalışan İstanbul'un Gaziosmanpaşa ilçesinin Karlıtepe Mahallesinden Hasan Civanlı isimli mahkûmun hırsızlık suçundan 13 yıl ceza aldığı, 3 Ekim'de saat 07.15 civarında gardiyanların gafletinden faydalanarak su almak bahanesiyle kaçtığı, Jandarma'nın takibi sonrası aynı gün saat19.00 civarında Aktuluk köyü çevresinde yakalanarak cezaevi yetkililerine teslim edildiği belirtilmiştir[90]. 7 Ekim 1971 tarihli Halkın Sesi gazetesinin haberine göre Hozat Kapalı Cezaevi'nde adam öldürmek suçundan tutuklu bulunan ve geri kalan 4 yıllık cezasını Hozat'ta çekmekte olan ismi bilinmeyen bir mahkûmun gardiyan Hüseyin Karaca'nın nezaretinde su almak için cezaevinin yakınındaki çeşmeye giderken gardiyanın gafletinden faydalanarak kaçtığı, Jandarma'nın takibat başlattığı belirtilmiştir[91].

5 Mayıs 1970 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Tunceli Hastanesinde tedavi gören, Tunceli Hapishanesi mahkûmu olan ve 30 yıl hüküm giymiş olan bir mahkûmun firar ettiği belirtilmiştir[92].

---

[85] *TBMM, Z.C.* , D.XI, C. VIII, İÇ. II, İN. LIII, s.162.
[86] *Munzur*, 15 Temmuz 1959.
[87] *Munzur*, 16 Temmuz 1959.
[88] *Tunceli Sesi*, 19 Mart 1962.
[89] *Tunceli Sesi*, 20 Şubat 1965.
[90] *Halkın Sesi*, 5 Ekim 1971.
[91] *Halkın Sesi*, 7 Ekim 1971.
[92] *Munzur*, 5 Mayıs 1970.

30 Kasım 1970 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Tunceli Cezaevi'nden 28 Kasım'da saat 13 civarında 2 mahkûmun kaçtığı belirtilmiştir[93].

18 Temmuz 1956 tarihli arşiv belgesine göre eksiltme ilanı 2490 sayılı Kanunun 7. maddesindeki kayıt ve şartlara uygun olmayarak yapılmış olan Tunceli Cezaevinin ekmek ihtiyacına ait ihale kabul edilmiştir[94].

2 Mart 1959'da Tunceli Milletvekili Aslan Bora Adalet Bakanına Nazımiye ilçesindeki Asliye Mahkemesinin kaldırılarak il merkezine bağlanmasıyla birlikte kışın vatandaşların il merkezine gelmesinin sorun yaratacağını, söyleyerek hangi sebeplerle bu ilçedeki Asliye Mahkemesinin kaldırıldığını ve bu ilçede tekrar Asliye Mahkemesi kurulmasının düşünülüp düşünülmediğini sormuş, Adalet Bakanı Esat Budakoğlu ise bu soruları cevaplandırmıştır. Budakoğlu Nazımiye'deki mahkemenin baktığı davanın 300'ü geçmediğini, mevcut personelden işi daha çok olan yerlerde yararlanmak için Nazımiye Mahkemesinin diğer 53 ilçe Asliye Mahkemesiyle birlikte Sulh Mahkemesi haline getirildiğini, bu mahkemenin sulh davalarıyla birlikte asliye hukuk davalarının tamamına, asliye ceza davalarının bir kısmını idare etmeye yetkili olduğunu, eleman bakımından imkân bulunursa Asliye Mahkemesi kurulmasının iş hacmine göre ele alınacağını söylemiştir[95].

14 Mayıs 1959 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Tunceli Valisi Ziya Eroğlu'nun Eski Milletvekili Hasan Remzi Kulu ve D.P. müfettişi Natık Poyarazoğlu'yla birlikte Ankara'ya gittiklerini Adalet Bakanı ile yapılan görüşmelerde Tunceli merkezde modern bir cezaevi inşası ve Ovacık'taki cezaevinin tamamlanması için gerekli ödeneğin gönderilmesi konusunda Adalet Bakanının vaatte bulunduğunu söylediği belirtilmiştir[96].

4 Kasım 1961 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre Tunceli'de yapımı devam eden A-3 tipi modern cezaevi inşaatının bitmesine çok az kaldığı belirtilmiştir[97].

12 Kasım 1969 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Atatürk haftası nedeniyle Tunceli Cezaevinde 13 Kasım'da Atatürk konulu bir konferans düzenleneceği

[93] *Munzur*, 30 Kasım 1970.
[94] *BCA*, 030.18.01.02.143.62.4 18 Temmuz 1956.
[95] *TBMM, Z.C.* , D.XI, C. VIII, İÇ. II, İN. XLIX, s.11-12
[96] *Munzur*, 14 Nisan 1959.
[97] *Tunceli Sesi*, 4 Kasım 1961.

belirtilmiştir[98]. 3 Aralık 1969 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Tunceli Cezaevinde 2 Aralık'ta "İslam" konulu bir konferans düzenlendiği belirtilmiştir[99].

4.2.2.1. Gereksiz Bir Cezaevi Geyiksuyu Açık Tarım Cezaevi

Hozat'ın Geyiksuyu(Deşt) Bucağında açılan açık tarım cezaevi maalesef çok yanlış bir seçim olmuştur. 1969'dan 1971'e kadar mahkûmların düzenli olarak firar ettiği bir yer haline gelen cezaevi mahkûmlara firar hizmeti sunmuştur! Firar olaylarının en yaygın olduğu dönemde en ağır cezaevlerinde tutulması gereken psikopatlar, katiller ve tecavüzcüler bu cezaevine gönderilerek firarları sağlanmıştır! İşin en ilgi çeken yanı ise firarlardan dolayı hiç kimsenin ceza almamış olması ve bu firarların olağan bir durummuş gibi karşılanmasıdır.

4 Ekim 1962'de Tunceli Senatörü Mehmet Ali Demir Adalet Bakanına 1938'de inşa edilen ancak bugüne kadar hiçbir hizmete tahsis edilmediğinden harabe haline geldiğini, Adalet Bakanlığının asri cezaevi olarak yapımına karar verdiğini, 1962 bütçesine ödenek konduğu halde ihaleye çıkmadığını, ölü iş mevsimine girmeden ihaleye çıkıp çıkmayacağını, bu güne kadar ihaleye çıkmamasının sebeplerini, milyonlarca lira değerindeki bu binaların harap olmasına sebep olanlar hakkında işlem yapılıp yapılmadığını sormuş, Adalet Bakanı Abdülhak Kemal Yörük cevap vermiştir. Yörük, Deşt nahiyesinde terk edilmiş kışla binası, müştemilatı ve arazisinin iş esası üzerine kurulacak yeni bir cezaevi yapılmasının 24 Ağustos 1961'de kararlaştırıldığını, gerekli onarım ve tadilat için istenen ödeneğin aynı yıl içinde dağıtıldığını, ancak Karayolları programına alınmış olan Tunceli-Ovacık yolunun 1961 yılında araç seyrine uygun olmadığından işin ihaleye çıkarılmasında yarar görülmediğini, Bayındırlık Bakanlığının adı geçen yolu ele alarak faaliyete geçirdiğinin anlaşılması üzerine 10 Eylül 1962'de keşif özetinin içeriği olan 329.011 liralık ödeneğin gönderildiği, ihaleye çıkılması için Tunceli Cumhuriyet Savcılığına talimat verildiğini, şimdiye kadar yapılan işlemlerde gecikme olmadığını belirtmiştir[100]. 20 Mart 1962 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre Deşt Kışlalarının asri cezaevi yapılacağı belirtilmiştir[101]. 19 Nisan 1967 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre Deşt Tarım Cezaevinin 1967'de açılacağı, 1963'de açılmasına karar verilen cezaevinin çeşitli tamiratlar

[98] *Munzur*, 12 Kasım 1969.
[99] *Munzur*, 3 Aralık 1969.
[100] *Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi*, Dönem I, Cilt V, Toplantı I, Birleşim LXXXIV, Sayfa 387-368.
[101] *Tunceli Sesi*, 20 Mart 1962.

nedeniyle geciktiği, son tamiratları bitmek üzere olan cezaevinin 500 kişi kapasiteli olduğu belirtilmiştir[102]. 24 Aralık 1968 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberinde Geyiksuyu Açık Tarım Cezaevinin 1 Ocak günü işletmeye açılacağı, 650 ile 2000 arası mahkûmun çalıştırılacağı, halı, mobilya, trikotaj, hayvancılık, meyve-sebze ve tahıl üretimiyle uğraşılacağı,belirtilmiştir[103]. 16 Mayıs 1969 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre 1968 yılının son aylarından faaliyete geçen Geyiksuyu(Deşt) nahiyesi Tarım Cezaevinin mevcut 50 halı tezgâhına 150 tezgâh daha eklendiği, tutuklu sayısının 200'den 800'e çıkacağı, bu işler için gerekli olan ranza, halı tezgâhı, yatak ve diğer ihtiyaçlar için harcanmak üzere 1 milyon lira, mevcut 500 dönümlük arazinin sulanması ve drenaj için 400 bin lira, olmak üzere toplam 1.400.000 lira gönderileceğinin öğrenildiği, halı tezgâhlarında çok kaliteli halılar yapılacağı, 500 dönüm arazide ise bağ ve bahçe yapılacağı belirtilmiştir[104].

1969 yılında Adalet Bakanlığına bağlı Hozat Geyiksuyu(Deşt) Açık cezaevinden sürekli firar olayları yaşanmıştır. Kaçmaya müsait olduğu kısa bir sürede pek çok mahkûmun firar etmesinden belli olan bu cezaevinde ağır cezaya çarptırılmış mahkûmların bulunması çok ilginçtir. Düz mantık açısından bu tür bir cezaevinde çok az cezaya çarptırılmış mahkûmların olması gerekirdi. Ya da güvenlik önlemlerinin çok yoğun olması gerekirdi. Maalesef yetkililer bu durum karşısında etkili bir tedbir alamamıştır.

23 Ağustos 1969 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre 21 Ağustos 1969'da saat 10.00 civarlarında Hozat ilçesi Geyiksuyu(Deşt) nahiyesi açık cezaevinde adam öldürmek suçundan 6 yıl 8 ay cezayla mahkûm olan Kiğı ilçesi Derebeyi köyünden Selim Kızıltan'ın fırsattan istifade ederek kaçtığı, akşam yapılan yoklamada Selim Kızıltan'ın firar ettiğinin anlaşıldığı, cezaevi müdürünün olayı jandarmaya bildirdiği, firarinin yakalanması için takibat başlatıldığı belirtilmiştir[105].

26 Ağustos 1969 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre 25 Ağustos'ta saat 03 civarında bir mahkûmun Geyiksuyu Cezaevinden kaçtığı belirtilmiştir[106].

2 Eylül 1969 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Geyiksuyu Açık Cezaevinden 10 yıl 6 ay ağır hapis cezasına mahkûm Maraş'ın Andırın ilçesinin Gökahmetli köyünden Aziz Çuhadır isimli ve ırza geçme suçundan 10 yıl 6 ay ağır

[102] *Tunceli Sesi*, 19 Nisan 1967.
[103] *Tunceli Sesi*, 24 Aralık 1968.
[104] *Munzur*, 16 Mayıs 1969.
[105] *Munzur*, 23 Ağustos 1969.
[106] *Tunceli Sesi*, 26 Ağustos 1969.

hapis cezasına çarptırılmış bir mahkûm saat 21.00 sıralarında firar etmiştir. Jandarma tarafından Firarinin takibatına başlandığı belirtilmiştir[107].

9 Eylül 1969 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Hozat Geyiksuyu Açık Cezaevinden son 1 ay içinde 4 mahkûmun kaçtığı, kaçanlardan hiçbirinin yakalanamadığı, en son esrar içmek suçundan 13 yıl 6 aya mahkûm olan Afşin ilçesinin Oba mahallesinden 37 yaşındaki Mustafa Gezer'in 7 Eylül'de saat 21.30 sıralarında kaçması üzerine olaya el konulduğu, hapishanenin jandarma korumasından olmadığı, takibatın aralıksız sürdüğü belirtilmiştir[108].

20 Eylül 1969 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre 11 Eylül Perşembe günü Geyiksuyu Açık Cezaevinden 8 mahkûmun firar ettiği, mahkûmların yakalanması için takibat başlatıldığı belirtilmiştir[109].

30 Eylül 1969 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre İl Jandarma Komutanlığından alınan bilgilere göre 28 Eylül Pazar günü saat 19.00 sıralarında Hozat Geyiksuyu Açık Cezaevinden Ali Ozan, Muhlis Ozan ve Ali Hilmi Sever isimli 3 mahkûmun kaçtığı, yakalanmaları için takibat başlatıldığı belirtilmiştir[110].

28 Ekim 1969 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre 27 Ekim 1969'da Geyiksuyu Açık Cezaevinden Emin Yüksel, Nihat Kamalı, Durmuş Cengiz, Ali Türker, Ahmet Alıç, Ziya Durgun adlarında 6 mahkûmun firar ettiği, mahkûmların yakalanması için takibat başlatıldığı belirtilmiştir[111].

1 Kasım 1969 tarihli Munzur gazetesinin haberinde İl Jandarma Komutanlığından alınan habere göre Geyiksuyu açık ceza evinden 29 Ekim 1969'da gece geç vakitlerde Muhlis Polat adında bir mahkûmun firar ettiği ve takibatına başlandığı belirtilmiştir. Munzur gazetesi Geyiksuyu Cezaevinden firar etmenin adet haline geldiğini belirtmiştir[112].

12 Kasım 1969 tarihli Munzur gazetesinin İl Jandarma Komutanlığına dayandırarak verdiği habere göre Geyiksuyu Açık Cezaevinden 2 mahkûm firar etmiştir. 9 Kasım'da gece geç saatlerde Edip Çetin adlı mahkûm firar etmiş, 10 Kasım'da ise Sade Alan isimli mahkûm firar etmiştir. Mahkûmların yakalanması için takibat başlatıldığı belirtilmiştir. Bu arada Munzur gazetesi bu konuda ironi yaparak

[107] *Munzur*, 2 Eylül 1969.
[108] *Munzur*, 9 Eylül 1969.
[109] *Munzur*, 20 Eylül 1969.
[110] *Munzur*, 30 Eylül 1969.
[111] *Munzur*, 28 Ekim 1969.
[112] *Munzur*, 1 Kasım 1969.

“Mahkûmların bir daha firar etmemeleri için büyük bir çaba sarf edileceğini ümit etmekte olduklarını” yazmıştır[113]. Fakat Munzur gazetesinin 12 Kasım’daki temennisi gerçekleşmemiştir.

28 Kasım 1969 tarihli Munzur gazetesinin İl Jandarma Komutanlığına dayandırdıkları bilgiye göre Geyiksuyu Açık Cezaevinden 5 mahkûmun firar ettiği, altı aydan beri firar eden mahkûm sayısının büyük bir rakam oluşturduğu, firar eden mahkûmların çevreye zarar vermesinden çekinildiği, İl Jandarma Komutanlığı’nın bu tehlikeleri göz önüne alarak firar eden mahkûmların yakalanması için sıkı bir mücadeleye giriştiği, firari mahkûmların yakalanamadığı, yakalanmaları ve sorgulanmaları için takibat başlatıldığı belirtilmiştir[114].

1 Aralık 1969 tarihli Munzur gazetesinin İl Jandarma Komutanlığına dayandırdığı haberine göre 26 Kasım 1969’da Geyiksuyu Açık Cezaevinden Ali Haydar Çetin isimli bir mahkûmun daha firar ettiği, bu gidişle mahkûm kalmayacağının ve dağlarda eşkıyaların artacağının sanıldığı belirtilmiştir[115].

16 Aralık 1969 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre 14 Aralık’ta Geyiksuyu Açık Cezaevinden Musa Tosun isimli bir mahkûmun daha firar ettiği belirtilmiştir[116].

22 Aralık 1969 tarihli Munzur gazetesi Geyiksuyu nahiyesinden bazı kimselerin Munzur gazetesinin ziyaret ettiğini, Geyiksuyu’nda açılan tarım cezaevi mahkûmlarının kendilerine serbest edilen bölgenin dışına çıktıklarını, halka hoş olmayan hareketler yaptıkları, halkın doğabilecek hoşnutsuzluklardan rahatsız olduğunu, idarecilerin bu konuda tedbir alması gerektiğini, idarecilerin müsamahalarını kınadıklarını, zaman zaman idarecilere sözlü ve yazılı başvuruda bulunmalarına rağmen bu uyarılarının dikkate alınmadığını, mahkûmların disipline ihtiyacı olduğunu, müsamahakâr davranışlardan dolayı mahkûmların etraf köylüleri rahatsız ettiğini, bu meselenin bir an önce halledilmesini, sonucun iyiye gitmesi için çaba harcayacaklarını söylediklerini belirtmiştir[117].

24 Şubat 1970 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre 20 Şubat’ta Geyiksuyu cezaevinden Rize’nin Karasu köyünden Miktat Kort, Avni Karaoğlan ve Bayburt’un Songurlu köyünden Yakup Parlak isimli 3 mahkûmun kaçtığı belirtilmiştir[118].

---

[113] *Munzur*, 12 Kasım 1969.
[114] *Munzur*, 28 Kasım 1969.
[115] *Munzur*, 1 Aralık 1969.
[116] *Munzur*, 16 Aralık 1969.
[117] *Munzur*, 22 Aralık 1969.
[118] *Munzur*, 24 Şubat 1970.

27 Şubat 1970 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre 18 Şubat'ta Yusuf Kavak, Ali Abbas Kavak ve Temel Elibol adlı 3 mahkûmun firar ettiği belirtilmiştir[119].

10 Mart 1970 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre 9 Mart'ta Sivas'ın Sarıkışla ilçesinin Sağır köyünden 1932 doğumlu Ali Şahin ve Sivas'ın Sarıkışla ilçesine bağlı Kürkçü köyünden 1933 doğumlu Kemal Gündüz'ün firar ettiği belirtilmiştir[120].

21 Nisan 1970 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre 19 Nisan'da Geyiksuyu'ndan 3 mahkûmun daha firar ettiği belirtilmiştir[121].

21 Mayıs 1970 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre 19 Mayıs'ta 38 yaşındaki Hayrullah Yorulmaz ve 40 yaşındaki Cemal Koral'ın Geyiksuyu'ndan firar ettiği belirtilmiştir[122].

29 Mayıs 1970 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre 27 Mayıs'ta Geyiksuyu'ndan 2 mahkûm daha sıvışmıştır[123].

5 Haziran 1970 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre 1 Haziran'da Geyiksuyu Cezaevi'nden 2 mahkûmun daha firar ettiği belirtilmiştir[124].

8 Haziran 1970 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre 1 Haziran'da Geyiksuyu'ndan bir mahkûmun firar ettiği belirtilmiştir[125].

3 Temmuz 1970 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre 1 Temmuz'da Geyiksuyu'ndan bir mahkûmun daha firar ettiği belirtilmiştir[126].

6 Temmuz 1970 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre 4 Temmuz'da Geyiksuyu'ndan bir mahkûm daha firar etmiştir[127]. 6 Temmuz 1969 tarihli Tunceli Sesi Gazetesinin haberine göre geçen hafta Tarım Cezaevinden firar eden Hasan Telli adlı bir mahkûmun Tunceli'ye gelerek teslim olduğu belirtilmiştir[128].

13 Temmuz 1970 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Esat Şahin adlı bir mahkûmun firar ettiği belirtilmiştir. Munzur gazetesi Geyiksuyu Cezaevinde yaşanan bu kaçışları ele almış, gardiyanların ve yönetimlerin mahkûmların kaçması için gereğinden fazla pasif davrandığı(hatta Munzur art niyet olduğunu yönetimin ve gardiyanların

[119] *Munzur*, 27 Şubat 1970.
[120] *Munzur*, 10 Mart 1970.
[121] *Munzur*, 21 Nisan 1970.
[122] *Munzur*, 21 Mayıs 1970.
[123] *Munzur*, 29 Mayıs 1970.
[124] *Munzur*, 5 Haziran 1970.
[125] *Munzur*, 8 Haziran 1970.
[126] *Munzur*, 3 Temmuz 1970.
[127] *Munzur*, 6 Temmuz 1970.
[128] *Tunceli Sesi*, 6 Temmuz 1969.

mahkûmların kaçmasına müsaade ettiğini ima etmiştir.), mahkûmun gece bilinmeyen bir saatte kaçtığının rapor edildiği, bu rapora göre gece mahkûmların yerinde olup olmadığının kontrol edilmediği(kontrol edilse mahkûmun saat kaç civarında kaçtığının tahmini olarak bilinebileceği belirtilmiştir.) belirtmiştir[129].

15 Temmuz 1970 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre 13 Temmuz'da bir mahkûmun daha Geyiksuyu cezaevine elveda ettiği belirtilmiştir[130].

28 Temmuz 1970 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre 26 Temmuz'da Geyiksuyu cezaevinden 3 mahkûmun daha kaçtığı belirtilmiştir[131].

21 Ağustos 1970 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Geyiksuyu'ndan 4 mahkûmun daha kaçtığı belirtilmiştir[132]. 27 Ağustos 1970 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Geyiksuyu'ndan bir mahkûm daha kaçmıştır[133].

9 Eylül 1970 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre 7 Eylül'de Geyiksuyu Tarım Cezaevinden 6 mahkûmun firar ettiği belirtilmiştir[134]. 12 Eylül 1970 tarihli Munzur gazetesinin haberine gör Geyiksuyu'ndan 2 mahkûm daha kaçmıştır[135].

16 Eylül 1970 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Geyiksuyu'ndan bir mahkûmun daha firar ettiği belirtilmiştir[136].

18 Eylül 1970 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Geyiksuyu'ndan bir mahkûmun daha firar ettiği belirtilmiştir[137]. 19 Eylül 1970 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre 16 Eylül'de Geyiksuyu'ndan 2 mahkûmun daha firar ettiği belirtilmiştir[138].

---

[129] *Munzur*, 13 Temmuz 1970. Gerçekten de bu cezaevinde yaşanan firarlar çok anormal bir durumdur. Yaptığımız gazete taramalarında 1969'da başlayıp 1971'e kadar devam eden mahkûm firarlarını tespit ettik. 2.5 yıla yakın bir süre sürekli mahkûm firarları yaşanmıştır. Bu konuda hiçbir tedbir alınmamıştır. Türkiye'deki diğer cezaevleri o dönemde nasıldı bilemiyoruz. Ancak Geyiksuyu Cezaevi her mahkûmun özellikle istediği bir cezaevi olsa gerek. Bir diğer dikkat çeken nokta ise firar eden mahkûmların büyük kısmının katil, tecavüzcü, vs olmasıdır. Madem mahkûmların kaçmasına göz yumacaksınız o halde buraya birkaç yıl ceza alan hafif suçluları gönderin diye düşünüyor insan. Kanaatimizce bu firarlar Japonya veya Avrupa'da olsa Hükümet istifa ederdi. Ancak Türkiye'de bırakın Hükümeti, Bakanı, Müsteşarı, Geyiksuyu rezaletine seyirci kalan hapishane müdürü, yöneticileri ve gardiyanları dahi istifa etmemiştir. Bu idareci ve infaz koruma memurlarının görevden alındığı veya bunlara ceza verildiği konusunda da bir haber bulamadık. Maalesef yapanın yanına kar kalmış mahkûmlar bazı basit çıkarlar karşılığı anlaştıkları gardiyanlar sayesinde özgür kalmış ve masum halka musallat olmuştur. Bir kısmının ise dağlarda eşkıyalık yapacağı aşikârdır.
[130] *Munzur*, 15 Temmuz 1970.
[131] *Munzur*, 28 Temmuz 1970.
[132] *Munzur*, 21 Ağustos 1970.
[133] *Munzur*, 27 Ağustos 1970.
[134] *Tunceli Sesi*, 9 Eylül 1970.
[135] *Munzur*, 12 Eylül 1970.
[136] *Munzur*, 16 Eylül 1970.
[137] *Munzur*, 18 Eylül 1970.
[138] *Munzur*, 19 Eylül 1970.

25 Eylül 1970 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre 23 Eylül'de Geyiksuyu'ndan 3 mahkûmun daha firar ettiği belirtilmiştir[139]. 13 Ekim 1970 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Geyiksuyu Cezaevinden bir mahkûmun daha kaçtığı belirtilmiştir[140].

17 Ekim 1970 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre Geyiksuyu Cezaevinden iki mahkûmun daha kaçtığı belirtilmiştir[141].22 Ekim 1970 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Geyiksuyu Cezaevinden 3 mahkûmun daha kaçtığı belirtilmiştir[142].

18 Kasım 1970 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre Geyiksuyu Cezaevinden üç mahkûmun daha firar ettiği belirtilmiştir[143].

27 Kasım1970 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre Geyiksuyu Açık Cezaevinden kaçan Nihat Kamalı isimli mahkûmun sahte pasaportla Almanya'ya kaçtığı, yapılan kontrolde sahte pasaport kullandığı tespit edilen Kamalı'nın bir Alman polis tarafından Türkiye'ye getirilerek Ankara savcılığına teslim edildiği ve cezaevine konduğu belirtilmiştir[144].

26 Temmuz 1971 tarihli Halkın Sesi gazetesinin İl Jandarma Komutanlığı'na dayandırarak verdiği habere göre 25 Temmuz gece yarısı Geyiksuyu Açık Cezaevinden 3 ağır ceza mahkûmunun firar ettiği belirtilmiştir. Firar eden mahkûmlardan Samsun'un Adatepe Mahallesi halkından 32 yaşındaki Celal Dal'ın gasp suçundan 11 yıl 8 ay, Samsun'un Vezirköprü ilçesi halkından 19 yaşındaki İsmail Gök'ün cinayetten cinayet suçundan 12 yıl ve adı belirtilmeyen 3. mahkûmun ise göz çıkarmak suçundan 4 yıl 2 ay ağır hapis cezasına çarptırıldığı, kaçan mahkûmların izlerini kaybettirdiği, olaydan sonra Jandarma'nın takibat başlattığı belirtilmiştir[145].

27 Temmuz 1971 tarihli Halkın Sesi gazetesinin haberine göre Geyiksuyu Tarım Cezaevinden hemen her gün firar edildiği, 24 Temmuz gecesi adam öldürmeye teşebbüs suçundan 12 yıl 6 ay hükümlü Mehmet Uzun, esrar kaçakçılığından 10 yıla hükümlü Recep Topal ve cinayet suçundan 13 yıl 4 ay hükümlü Ramazan Ateş adında 3

---

[139] *Munzur*, 25 Eylül 1970.
[140] *Munzur*, 13 Ekim 1970.
[141] *Tunceli Sesi*, 17 Ekim 1970.
[142] *Munzur*, 22 Ekim 1970.
[143] *Tunceli Sesi*, 18 Kasım 1970.
[144] *Tunceli Sesi*, 27 Kasım 1970.
[145] *Halkın Sesi*, 26 Temmuz 1971.

mahkûmun firar ettiği belirtilmiştir. Olaydan sonra Jandarma'nın takibat başlattığı belirtilmiştir[146].

7 Ağustos 1971 tarihli Halkın Sesi gazetesinin haberine göre 5 Ağustos'ta Geyiksuyu Tarım Cezaevinden Urfalı olan ve esrar satmak suçundan 8 yıl 4 ay ağır hapis cezasına mahkûm 38 yaşındaki Abdülkadir Yazar isimli birinin kaçtığı, Jandarma'nın takibat başlattığı belirtilmiştir[147].

16 Ağustos 1971 tarihli Halkın Sesi gazetesinin haberine göre 14 Ağustos gecesi cinayet suçundan 12 yıl 2 ay 15 gün ağır hapis cezasına mahkûm İmranlı ilçesinin Delice köyünden 25 yaşındaki Ali Şengül'ün firar ettiği, Jandarma'nın takibat başlattığı belirtilmiştir[148].

19 Ağustos 1971 tarihli Halkın Sesi gazetesinin haberine göre 19 Ağustos gecesi Geyiksuyu Tarım Cezaevinden kaçakçılık suçundan 5 yıla mahkûm Kilis ilçesinin Çağlar köyünden 37 yaşlarındaki Mehmet Şerbetçioğlu'nun firar ettiği, Jandarma'nın takibat başlattığı belirtilmiştir[149].

20 Ağustos 1971 tarihli Halkın Sesi gazetesinin haberine göre Geyiksuyu Açık Tarım Cezaevinden cinayet suçundan 15 yıl ağır hapis cezasına mahkûm Darende ilçesinden 25 yaşındaki Mustafa Taşkıran'ın firar ettiği, Jandarma'nın takibat başlattığı belirtilmiştir[150].

24 Ağustos 1971 tarihli Halkın Sesi gazetesinin haberine göre 22 Ağustos'ta Geyiksuyu Cezaevinden gece yarısı yoklamasından sonra esrar satmak suçundan 15 yıla mahkûm Mersin ilinden 1336 doğumlu Hasan Demirciuşağı ve cinayet suçundan 13 yıl 4 aya mahkûm Tokat'ın Ulaş köyünden 33 yaşındaki Halil İbrahim Ejder adlı iki mahkûmun firar ettiği ve Jandarma'nın takibat başlattığı belirtilmiştir[151].

7 Eylül 1971 tarihli Halkın Sesi gazetesinin haberine göre Geyiksuyu Cezaevinden 5 Eylül'de gece yarısından sonra 6 mahkûmun firar ettiği belirtilmiştir. Firar edenler ırza geçmek suçundan 7 yıl ağır hapse mahkûm Çorum'un Şavsat köyünden 19 yaşındaki Nazım Başkaya, adam öldürmeye teşebbüsten 6 yıl 8 aya hükümlü Yozgat'ın Şefaatli köyünden Ömer Osman Pürüyel, adam öldürmeye teşebbüs suçundan 8 yıl 6 aya mahkûm Kastamonu'nun Devrekâni ilçesinden 28 yaşındaki

[146] *Halkın Sesi*, 27 Temmuz 1971.
[147] *Halkın Sesi*, 7 Ağustos 1971.
[148] *Halkın Sesi*, 16 Ağustos 1971.
[149] *Halkın Sesi*, 19 Ağustos 1971.
[150] *Halkın Sesi*, 20 Ağustos 1971.
[151] *Halkın Sesi*, 24 Ağustos 1971.

Mehmet Salih Yalçın, 11 yıl ağır hapis cezasına mahkûm Kars'ın Arpaçay ilçesinden 21 yaşındaki Yılmaz Özbek, 8 yıl 4 ay ağır hapis cezasına mahkûm Kars'ın Sarıkamış ilçesinden 24 yaşındaki Celal Öztürk ve mahkûmiyet süresi belirtilmeyen(9 yıl 7 ay mahkûm) Dünya Malı Ayhan isimli mahkûmlardır[152].

10 Eylül 1971 tarihli Halkın Sesi gazetesinin haberine göre geçen hafta içinde Geyiksuyu Cezaevinden firar eden 6 mahkûmdan 3'ünün 8 Eylül'de Elazığ'da polis tarafından yakalandığı belirtilmiştir. Denan Öztürk, Yılmaz Özbay ve Dünya Malı Ayhan(bir önceki haberde isimler farklı yazılmıştır. Gerçek isimlerinin bilmediğimizden isimleri gazetelerde yazıldığı şekliyle yazdık)'ın Kars'a gitmek için Elazığ'da araç ararken şüpheli hareketleri üzerine polis tarafından yakalandığı, firarilerin "Memleketimiz olan Kars'ı görmeden yakalandık" dediği, yakalanan mahkûmların Tunceli Cumhuriyet Savcılığı'na teslim edileceği belirtilmiştir[153].

21 Eylül 1971 tarihli Halkın Sesi gazetesinin haberine göre Geyiksuyu Cezaevinden esrar taşımak suçundan 8 yıl 8 ay 20 gün ceza alan Niğde'den 22 yaşındaki Sadık Fıstıkçı ve adam öldürmeye teşebbüsten 13 yıl 4 ay hapis cezası alan Nizip ilçesinden Kazım Kaplan dalı mahkûmların gece yarısından sonra firar ettiği, Jandarma'nın takibat başlattığı belirtilmiştir[154].

12 Ekim 1971 tarihli Halkın Sesi gazetesinin haberine göre Geyiksuyu Cezaevi'nden cinayet suçundan 22 yıl ceza alan Bingöl'ün Kiğı ilçesinden 23 yaşındaki Rıza Demirci, adam öldürmek suçundan 7 yıl 1 ay ceza alan Kars'ın Arpaçay ilçesinden 26 yaşındaki İlyas Kaya ve ırza geçmek suçundan 10 yıl ceza alan Kars'ın Arpaçay ilçesinden 22 yaşında olan ve ismi belirlenemeyen bir mahkûmun gardiyanların gafletinden faydalanarak kaçtığı, Jandarma'nın takibat başlattığı belirtilmiştir[155].

4.2.3. Emniyet ve Jandarma(Asayiş) Harcamaları

Tunceli Osmanlı'dan beri asayişsizliğin kol gezdiği ve asayişe çok büyük paraların harcandığı bir ildir. İncelediğimiz dönem itibarıyla Tunceli'deki asayiş harcamaları tüm dönemlerde doğu illeri ve Türkiye ortalamasının çok üzerinde seyretmiştir.

---

[152] *Halkın Sesi*, 7 Eylül 1971.
[153] *Halkın Sesi*, 10 Eylül 1971.
[154] *Halkın Sesi*, 21 Eylül 1971.
[155] *Halkın Sesi*, 12 Ekim 1971.

23 Haziran 1936'da 7. Kolordu mıntıkasında Hozat'ta 225 bin ve 9. Kolordu mıntıkasında Pülümür'de 95 bin liraya yaptırılacak olan kışlaların acele olduğu ve bu nedenle 2490 sayılı kanunun 46. maddesine göre pazarlıkla yaptırılması bakanlar kurulunda kararlaştırılmıştır[156].

Bayındırlık Bakanı Ali Çetinkaya 14 Eylül 1936'da Başbakanlığa yazdığı bir raporda Pulur kışlası için yaklaşık 30 bin lira, Pülümür kışlası için de 29 bin lira masraf yapılmasını öngörmüştür[157].

7 Temmuz 1939'da mecliste Tunceli vilayetinin idaresi hakkındaki kanunun uzatılmasıyla ilgili görüşmelerde İçişleri Bakanı Faruk Öztrak Tunceli'de Pülümür, Nazımiye, Mamiki, Sin ve Ovacıkta 9 kışla, Danzik, Seyithan, Tüllük, Karaoğlan ve Amutka'da karakol yapıldığını söylemiştir[158].

1948 yılı Bayındırlık Bakanlığı bütçesinin 613 üncü sınır bölgeleri bölümündeki ödeneğin dağıtılması programına göre Kalan'da 2 kışlanın tadil ve onarımı için ödenek ayrılmıştır[159].

25 Aralık 1949 tarihli Cumhuriyet gazetesinin haberine göre Tunceli Valiliği Kalan Jandarma tavlasının ve 10 memur evi tadilatı işinin ihale edileceği, ihalenin 47890.05 lira keşif bedelli ve kapalı zarf usulüyle olacağı belirtilmiştir[160].

Başbakanlığın 25 Ocak 1956 tarihli Tunceli'nin ihtiyaçlarıyla ilgili yazısına cevaben Milli Savunma Bakanlığı Nazımiye Askerlik Şubesi binasının 1954'te ihale edildiği ve 1956 itibariyle bitirilmediği belirtilmiştir[161].

Başbakanlık İçişleri Bakanlığına 25 Ocak 1956 tarihli Tunceli'nin ihtiyaçlarıyla ilgili bir yazı göndermiştir. Buna göre: Nazımiye merkez jandarma karakolunun Kız Uygulama Okuluna verilmiş eski bir kışla binasının bir kısmında oturduğu bu durumun mahzurlu olduğu ve yeni bir karakol binası yapılması, Emniyet Müdürüne bir jeep verilmesi, Emniyet Müdürlüğü kadrosunda şubeler için bir baş komiser, bir komiser, bir teknik büro memuru, üç polis memurunun eksik olduğu ve tamamlanması istenmiştir. Ayrıca Çemişgezek'in polis teşkilatı istediği, Pülümür, Nazımiye ve Ovacık jandarma teşkilatına rütbeli subay verilmesi gerektiği, belirtilmiştir[162].

---

[156] *BCA*, 030.18.01.02.76.58.14 23 Haziran 1936.
[157] Cemil Koçak, *Umumi Müfettişlikler(1927-1952), İletişim Yayınları, İstanbul 2003*, s.241.
[158] *TBMM,Z.C.*, D.VI, C. IV, İÇ. I, İN. XXXVII, s. 176.
[159] *BCA*, 030.18.01.02.117.65.20 1948.
[160] *Cumhuriyet*, 25 Aralık 1949.
[161] *BCA*, 030.01.113.719.2 25 Ocak 1956.
[162] *BCA*, 030.01.113.719.2 25 Ocak 1956.

30 Temmuz 1959 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre halkın can ve mal güvenliğinin sağlanması için Çemişgezek ilçesinde tam teşekküllü Emniyet teşkilatı kurulacağı, 1 Ağustos 1959'da faaliyete geçeceği, binasının tutulduğu, burada çalışan polislerin kısım kısım ilçeye gelmeye başladığı belirtilmiştir[163].

5 Mayıs 1960 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre 100 bin liraya mal olacak olan Tunceli Askerli Şubesinin temel atma töreni yapılmıştır. Törende Tunceli Valisi bir konuşma yapmıştır[164].

7 Eylül 1961 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre Tunceli Lisesi binasının 1962 yılında yapılmaya başlanacağı belirtilmiştir[165]. Aynı gazetede Tunceli Yapı Enstitüsüne yeni Edebiyat Öğretmeni atandığı belirebilmiştir.

14 Mayıs 1963'te Tunceli Cumhuriyet Senatörü Mehmet Ali Demir Bayındırlık Bakanı İlyas Seçkin'e Bayındırlık Bakanlığına bağlı müdürlükler tarafından:

a) 1963 bütçe yılında Tunceli İlinde yapılan yatırımların miktarları ve yerleri?

b) Yeniden hizmete girmesi için programa alınan kurumlar ve tesisler nelerdir, yerleri ve adları?

c) 1963 bütçe yılında etüdünün yapılması gereken iş var mıdır varsa nelerdir ve yerleri?

ç) 1964 yılı bütçesinde bütün il dâhilinde yapılması düşünülen yatırımların miktarı ve yerleri?

d) 1964 bütçe yılında hizmete konulması düşünülen kurumlar ve tesisiler var mıdır? Varsa yeleri ve adları?

e) 1964 bütçe yılında etütlerinin yapılması gereken işler var mıdır varsa nelerdir ve yerleri?

Sorularının yer aldığı yazılı soru önergesi vermiş, Bayındırlık Bakanı bu sorulara yazılı cevap vermiştir. 1963'te Tunceli'de yapılacak işler tablo halinde verilmiştir[166]:

Tablo 4.43. 14 Mayıs 1963 tarihli Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisine göre 1963 Yılından Tunceli'de Yapılacak Olan Emniyet ve Jandarma Yatırımları

[163] *Munzur*, 30 Temmuz 1959.
[164] *Munzur*, 6 Mayıs 1960.
[165] *Tunceli Sesi*, 7 Eylül 1961.
[166] *CS. T.D.* , D. I, C. XI, T. II, B. LXIII, s. 186-187.

İşin Adı	Keşif Bedeli	1963 Yılı Ödeneği
Çemişgezek Jandarma Karakol İnşaatı	____	100.000
Hozat 3. Jandarma Er Okulu Onarımı	____	40.000
Hozat 3. Jandarma Er Okulu Onarımı	____	20.000
Hozat 3. Jandarma Er Okulu Tesisat Onarımı	____	20.000

19 Ağustos 1963'te Tunceli Cumhuriyet Senatörü Mehmet Ali Demir İçişleri Bakanı Hıfzı Oğuz Bekata'ya İçişleri Bakanlığına bağlı müdürlükler tarafından:

a) 1963 bütçe yılında Tunceli İlinde yapılan yatırımların miktarları ve yerleri?

b) Yeniden hizmete girmesi için programa alınan kurumlar ve tesisler nelerdir, yerleri ve adları?

c) 1963 bütçe yılında etüdünün yapılması gereken iş var mıdır varsa nelerdir ve yerleri?

ç) 1964 yılı bütçesinde bütün il dâhilinde yapılması düşünülen yatırımların miktarı ve yerleri?

d) 1964 bütçe yılında hizmete konulması düşünülen kurumlar ve tesisiler var mıdır? Varsa yeleri ve adları?

e) 1964 bütçe yılında etütlerinin yapılması gereken işler var mıdır varsa nelerdir ve yerleri? Sorularının yer aldığı yazılı soru önergesi vermiş, İçişleri Bakanı bu sorulara yazılı cevap vermiştir. Bakan yapılan güvenlik yatırımlarını tablo halinde vermiştir [167]:

Tablo 4.44. 19 Mayıs 1963 tarihli Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisine göre 1963-1964 Yılı İçerisinde İçişleri Bakanlığına ve Genel Müdürlükler ve Mahalli İdarelerce Tunceli İlinde Yapılacak Yatırımlar(Emniyet ve Jandarma)

Sektör	Yatırım Yapacak Teşkilat	Yapılacak İş ve Yeri	Yatırım Miktarı Lira

[167] *CS, T.D.* , D. I, C. XIII, T. II, B. XCVIII, s. 819.

Emniyet	Emniyet Genel Müdürlüğü	Tunceli Karakol Binası	40.000
Jandarma	Jandarma Genel Komutanlığı	Çemişgezek Karakol Binası	216.000
Jandarma	Jandarma Genel Komutanlığı	Mazgirt Karakol Binası	216.000
Jandarma	Jandarma Genel Komutanlığı	Hozat Karakol Onarımı	5.000
Jandarma	Jandarma Genel Komutanlığı	Ovacık Karakol Onarımı	10.000
Jandarma	Jandarma Genel Komutanlığı	Pertek Karakol Onarımı	3.000
Jandarma	Jandarma Genel Komutanlığı	Pülümür Karakol Onarımı	4.500
Jandarma	Jandarma Genel Komutanlığı	Tunceli Karakol Onarımı	5.300
Jandarma	Jandarma Genel Komutanlığı	Hozat Kışla Onarımı ve Sıhhi Tesisat	40.000
Jandarma	Jandarma Genel Komutanlığı	Tunceli Lojman İnşaatı	300.000
Jandarma	Jandarma Genel Komutanlığı	Mazgirt Lojman İnşaatı	100.000
Jandarma	Jandarma Genel Komutanlığı	Ovacık Lojman İnşaatı	100.000
Jandarma	Jandarma Genel Komutanlığı	Pertek Karakol Onarımı	8.000
Jandarma	Jandarma Genel Komutanlığı	Çemişgezek Karakol Onarımı	12.000
Jandarma	Jandarma Genel Komutanlığı	Pülümür Karakol Onarımı	35.000
Jandarma	Jandarma Genel Komutanlığı	Merkez Karakol Onarımı	35.000
Jandarma	Jandarma Genel Komutanlığı	Pülümür Karakol Onarımı	4.000
Toplam			1.135.504

5 Haziran 1963 tarihli Milliyet gazetesinin haberine göre 26 Haziran'da 19977 lira 44 kuruş keşif bedelli Hozat Jandarma Alayı Sıhhi Tesisat Onarımı ve 20.000 lira keşif bedelli Hozat Jandarma Alay Kışlası Tamiratı ihalesi yapılacağı belirtilmiştir[168].

D.P.T. 1966 Yıllık Programı Yatırımların İllere Göre Dağılımına göre 1966 yılında yapılan jandarma yatırımları tablo halinde verilmiştir[169].

Tablo 4.45. D.P.T. 1966 Yıllık Programı Yatırımların İllere Göre Dağılımına göre 1966 yılında yapılan jandarma yatırımları

Sektör	Proje Sahibi	Proje Adı	1966 Programı	Proje Tutarı	Bitiş Tarihi
Konut	Jandarma Gen. Kom.	Pertek Jand. Subay ve Astsubay Lojmanı	90.000	90.000	1966

[168] *Milliyet*, 5 Haziran 1963.
[169] *D.P.T. 1966 Yıllık Programı Yatırımların İllere Göre Dağılımı, Ankara 1966, s. 281.*

Konut	Jandarma Gen. Kom.	Nazımiye Jand. Subay ve Astsubay Lojmanı	90.000	90.000	1966
Konut	Jandarma Gen. Kom.	Pülümür Jand. Subay ve Astsubay Lojmanı	90.000	90.000	1966

9 Mart 1966'da Tunceli Senatörü Mehmet Ali Demir İçişleri Bakanı Faruk Sükan'a Tunceli'deki karakol ve nahiye binalarından kiralık olanların sayısını, ihtiyaçlara cevap verebilecek durumda olup olmadıklarını, mevcut binaların tamiri ve yeniden yapılması için ne düşünüldüğünü sormuştur. Sükan ise verdiği cevapta mevcut 42 Jandarma karakolundan 32'sinin hazineye ait olduğunu, 10'unda ise kirada oturulduğunu, İl merkezinde Emniyet Müdürlüğünün Hükümet konağında olduğunu, lojmanlı bir karakol binasının da inşa ettirildiğini, İlin 7 ilçesinden 4'ünde emniyet teşkilatı olduğunu, 2 ilçede emniyet komiserliğinin hazineye ait ve iyi durumda olduğunu, diğer 2 ilçede emniyet komiserliğinin kirada oturduklarını, yeni jandarma karakol binalarının inşaatlarının 5 Yıllık Plan dâhilinde ve bütçe imkânları oranında, önceliğin doğu illerine verilmesi suretiyle yapıldığını, onarımlarının bütçe imkânları oranında ve bir program dâhilinde yapıldığını söylemiştir[170].

6 Mart 1969 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre İçişleri Bakanlığının Pülümür'de Polis Teşkilatı kurulmasına karar verdiği, Tunceli Valisinin başkanlığındaki bir heyetin 20 gün önce yer tespitinde bulunmak için ilçeye gittiği, böylece polis teşkilatı bulunan beşinci ilçenin Pülümür olacağı, Tunceli'de sadece Nazımiye ve Ovacık ilçesinde polis teşkilatı bulunmadığı belirtilmiştir[171].

19 Mayıs 1969 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Hozat 3. Jandarma Er Eğitim Alayının geçen yıl yapılarak hizmete açılan 8 daireli subay ve astsubay lojmanlarına ilaveten 8 daireli subay ve astsubay lojmanı daha yapılacağı belirtilmiştir[172]. 21 Haziran tarihli Munzur gazetesinin haberine göre lojmanların 14 Temmuz 1969'da ihale edileceği belirtilmiştir[173]. 19 Ağustos 1969 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre 566.000 lira keşif bedeliyle ihale edilen 8 daireli subay ve astsubay lojmanlarının 1969 yılı ödeneğinin 200 bin, 1970 yılı ödeneğinin 360 bin lira

[170] *CS, T.D.* , D. I, C. XXXV, T. V, B. LVII, s. 149.
[171] *Tunceli Sesi*, 6 Mart 1969.
[172] *Munzur*, 16 Mayıs 1969.
[173] *Munzur*, 21 Haziran 1969.

olduğu ve yapımına başlandığı belirtilmiştir[174]. D.P.T. İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1969 Yılı Programı Yatırım Projelerine göre 1969 yılında Hozat'ta 8 daireli Jandarma Subay ve Astsubay lojmanı yapımına başlanmıştır. 1969 yılı ödeneği 256 bin, toplam maliyeti 559 bin lira olan lojmanlar 1970 yılında bitirilecektir[175].

16 Haziran 1969 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Jandarma Teşkilatının kuruluşunu 130. yılının Tunceli'de törenle kutlandığı belirtilmiştir[176].

8 Aralık 1969 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Tunceli Belediyesinin 1970 yılı için belediye parkının işletmesini ücretsiz olarak İl Jandarma Komutanlığına verdiği belirtilmiştir[177].

1970 Yılı Yatırımların İllere Göre Dağılımına göre 1970 yılında Tunceli'de yapılan güvenlik yatırımları tablo halinde verilmiştir[178].

Tablo 4.46. D.P.T. 1970 Yılı Programı Kamu Yatırımlarının İllere Göre Dağılımına Göre 1970 Yılında Tunceli Yapılan Emniyet ve Jandarma Yatırımları

Sektör	Proje Adı	1970Ödeneği	Proje Tutarı	Bşl-Btş
Jandarma	Hozat Jan.Sb ve Astsb Lojmanları	253.000	559.000	1969-1970
Jandarma	Pülümür J. Brl. ve Mer. Karakolu	100.000	260.000	1970-1971

4.2.4. Eğitim Alanında Yapılan Kamu Harcamaları

İncelen dönem itibarıyla eğitim harcamaları konusunda en fazla yatırım alan illerden biri olan doğunun en şanslı illerinden biri olmuştur.

4. Genel Müfettişliğin 29 Aralık 1936 Tarih ve 510 sayılı raporuna göre 1936'da Tunceli'de 1326 öğrencili ve 37 öğretmenli 21 okul olduğu, Bu okulların 11 tanesinin Çemişgezek'in Başvartinik Nahiyesinde bulunduğu, 7 okulun da açılmasının planlandığı belirtilmiştir[179].

Genel Kurmay Başkanlığı tarafından 1938'de bastırılan "Doğu Anadolu Coğrafyası" adlı kitaba göre 1938 yılı itibarıyla Hozat'ta 1, Çemişgezek merkezde 1,

[174] *Munzur*, 19 Ağustos 1969.
[175] *D.P.T. İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1969 Yılı Programı Yatırım Projeleri,* Ankara 1969, s. 189.
[176] *Munzur*, 16 Haziran 1969.
[177] *Munzur*, 8 Aralık 1969.
[178] *D.P.T. 1966 Yıllık Programı Yatırımların İllere Göre Dağılımı, Ankara 1966*, s.
[179] *Umumi Müfettişlikler Toplantı Tutanakları*, s.154.

köylerinde 9, Mazgirt'te 1, köylerinde 1, Pertek'te 1, köylerinde 1, Pülümür'de 1, Nazımiye'de 1 okul bulunmaktadır[180].

7 Temmuz 1939'da mecliste Tunceli vilayetinin idaresi hakkındaki kanunun uzatılmasıyla ilgili görüşmelerde İçişleri Bakanı Faruk Öztrak Tunceli'de Nazımiye, Mazgirt, Şahsik, Türüşmek, Dervişcemal, İncik, Türktanır ve Ovacık'ta ilkokul yapıldığını söylemiştir[181].

19 Nisan 1940 tarihli Cumhuriyet gazetesinin haberine göre Tunceli'nin de dâhil olduğu 12 ilde köy enstitüleri kurulacağı belirtilmiştir[182].

1948 yılı Bayındırlık Bakanlığı bütçesinin 613 üncü sınır bölgeleri bölümündeki ödeneğin dağıtılması programına göre Kalan'da 1 okulun tadil ve onarımı için ödenek ayrılmıştır[183].

12 Ağustos 1951 tarihli Milliyet gazetesinin haberine göre 1951 yılında inşaatı tamamlanıp kadroları dağıtılacak 25 ortaokul arasında Pertek ortaokulu da vardır[184].

12 Ağustos 1951 tarihli Milliyet gazetesinin haberine göre 22 Eylül 1951'de ihalesi yapılacak olan tavla binasının sanat okulu haline getirilebilmesi için ilan verilmiştir. İhale 17.175 lira 69 kuruş keşif bedellidir. Buna göre bina bitince Tunceli'de sanat okul açılacağı anlaşılmaktadır[185].

18 Ağustos 1951 tarihli Milliyet gazetesinin haberine göre Milli Eğitim Bakanlığının verdiği bilgiye göre 1951 yılında Tunceli'de 15 köy okulu inşa edilecektir[186].

25 Şubat 1951 tarihli Milliyet gazetesinin haberine göre Milli Eğitim Bütçesi kabul edilmiştir. Buna göre Muş, Bitlis ve Tunceli'de teknik okullar açılacağı belirtilmiştir[187].

14 Ağustos 1953 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Mazgirt İlçesinde yapımına başlanan ortaokul binasının yapımının ertelendiği, bir ay önce Ankara'ya giden heyete okulun başlanacağı söylendiğini ancak inşaata başlanmadığını bu konuda

---

[180] *Doğu Anadolu Coğrafyası,* s. 174.
[181] *TBMM,Z.C.,* D.VI, C. IV, İÇ. I, İN. XXXVII, s. 176.
[182] *Cumhuriyet,* 19 Nisan 1940.
[183] *BCA,* 030.18.01.02.117.65.20 1948.
[184] *Milliyet,* 12 Ağustos 1951.
[185] *Milliyet,* 12 Ağustos 1951.
[186] *Milliyet,* 18 Ağustos 1951.
[187] *Milliyet,* 25 Şubat 1951.

Tunceli Milletvekillerinin alakadar olmadığı iddia edilerek Milletvekillerinin temaslarda bulunması ve inşaata başlanması istenmiştir[188].

7 Eylül 1953 tarihli Munzur gazetesi köşe yazısında Tunceli'nin bütün ilçelerinde dahi ortaokul olduğu ancak il merkezinde bile bir lise bulunmadığı bundan dolayı öğrencilerin lise okumak için başka illere gitmek zorunda kaldığı belirtilerek Tunceli'de lise kurulması istenmiştir[189].

4 Haziran 1954 tarihli Demokrat Tunceli gazetesinin haberine göre Tunceli Daimi Encümen Başkanlığı 17 Haziran 1955'te Milli Eğitim Müdürlüğünün kullanımına verilecek bir jeep ihalesi yapacağını duyurmuştur. İhalenin 10 bin lira muhammen bedelli olacağı ve jeepin 20 bin kilometreden az yol yapmış olacağı belirtilmiştir[190].

12 Temmuz 1954 tarihli Demokrat Tunceli gazetesinin haberine göre yapımı biten Pertek Ortaokulu törenle eğitim-öğretime açılmıştır[191].

12 Ağustos 1954 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Tunceli İl Daimi Encümeni tarafından 23 Ağustos 1954'te okul yapım ihalesi yapılacağını ilan etmiştir. Buna göre: Ovacık İlçesi Kedek köyünde 13.459 lira 97 kuruş keşif bedeliyle okul inşaatı, Mazgirt İlçesi Kardere köyünde 10522 lira 61 kuruş keşif bedeliyle okul çatısının değiştirilmesi, Pertek İlçesi Şıhsu köyünde 3840 lira 16 kuruş keşif bedeliyle okul çatısının onarımı işi yapılacaktır[192].

6 Aralık 1954 tarihli Demokrat Tunceli gazete haberine göre Milli Eğitim Bakanlığı Tunceli'nin ilçe ve köylerinde okul yapılması için 5200 lira ödenek vermiştir. 1954 yılında 8 ilkokul ele alınmış, 5 tanesinin tamamlandığı belirtilmiştir.[193].

13 Temmuz 1955 tarihli Munzur gazetesini haberine göre Tunceli Daimi Encümen Başkanlığı 29 Temmuz 1955'te 7 köyde kapalı zarf usulüyle yeniden okul binası yapım ihalesi yapılacağını duyurmuştur. Buna yapılacak okullar ve keşif bedelleri şöyledir[194]:

---

[188] *Munzur*, 14 Ağustos 1953.
[189] *Munzur*, 7 Eylül 1953.
[190] *Demokrat Tunceli*, 4 Haziran 1955.
[191] *Demokrat Tunceli*, 12 Temmuz 1954.
[192] *Munzur*, 12 Ağustos 1954.
[193] *Demokrat Tunceli*, 6 Aralık 1954.
[194] *Munzur*, 13 Temmuz 1955.

Tablo 4.47. 13 Temmuz 1955 Tarihli Munzur Gazetesine Göre Tunceli'de Yeni Okul Yapılacak Olan 7 Köy

İlçe	Okul Adı	Bina Maliyeti Lira
Pülümür	Baravyoncalık köyü İlkokulu	38.337,25
Pertek	Kaçarlar köyü İlkokulu	32.591,25
Nazımiye	Civarık köyü İlkokulu	41.447,49
Mazgirt	Muhundu köyü İlkokulu	44.662,18
Merkez	Hıç köyü İlkokulu	34.545,25
Çemişgezek	Ulukale köyü İlkokulu	40.606,65
Ovacık	Ziyaret köyü İlkokulu	32.853,55

22 Ağustos 1955 tarihli gazete haberine göre Tunceli Sanat Okulu öğretmenlerinden birinin uçakların dönüşlerini tespit eden bir araç yaptığı belirtilmiştir[195]. Bu durum Tunceli'deki eğitim kadrosunun çok kaliteli olduğunu göstermektedir.

4 Ekim 1955 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Ovacık Ortaokulunun ihalesi 271.509 lira 35 kuruşa yapılmış, Mazgirt Ortaokulunun ihalesi ise 66.436 lira 39 kuruşa yapılacaktır[196].

19 Ocak 1956 tarihli Ulus gazetesinin haberine göre Tunceli Milletvekili Aslan Bora Mecliste Tunceli'nin eğitim meseleleri ile ilgili soru önergesi vermiştir. Buna göre Tunceli kaza merkezlerinde ortaokul olmasına rağmen bu okullardan mezun olan çocukların lisede okuyamadığını ve civar illerdeki liselere gitmek zorunda kaldıklarını söylemiştir. Bunun da birkaç kişiden ibaret olduğunu çünkü bu ilçe halklarının çok fakir olduğunu belirterek lise kurulmasını istemiştir[197].

Başbakanlığın Maliye Bakanlığına gönderdiği 25 Ocak 1956 tarihli Tunceli'nin ihtiyaçlarıyla ilgili yazıda mevcut Hükümet konağını tadilatı için hazırlanan plana göre ödenek verilmesi halinde alt katı polis karakolu üst katı ise Adliye olarak kullanılan eski Hükümet konağının serbest kalacağı böylece 1956-1957 öğretim yılında açılması planlanan lise için bina sağlanacağı belirtilmiştir [198].

[195] *Munzur*, 22 Ağustos 1955.
[196] *Munzur*, 4 Ekim 1955.
[197] *Ulus*, 19 Ocak 1956.
[198] *BCA*, 030.01.113.719.2 25 Ocak 1956.

Başbakanlığın Milli Eğitim Bakanlığına gönderdiği 25 Ocak 1956 tarihli yazıda Tunceli'de yatılı bir lise açılması, Nazımiye Ortaokulunun birinci kısım inşaatı için 60 bin küsur lira ödenek verildiği, ikinci kısım için de ödenek verilmesi, 28 nahiyede duvarcılık, betonculuk öğretecek sabit meslek kurslarının açılması, ilçe ortaokulları için yatılı 100 öğrenciyi barındıracak birer pansiyona ihtiyaç olduğu, Bakanlık bütçesinden veya vakıfların imaret tesislerinden yaptırılması istenmiştir. Tunceli'de 1956 itibariyle 407 köy, 206 köy okulu olduğu belirtilmiştir. Tunceli'nin asırlarca ihmal edildiği belirtilerek Tunceli'de ilk tahsilin biran önce yaptırılması için geri kalan ilkokulların inşasına diğer illere nazaran öncelik verilmesi istenmiştir. Başbakanlığın bu tespiti ve eğitim alanındaki yatırım arzusu çok önemlidir. Tunceli'deki eski eserlerin etüt ettirilmesi ve tamirlerin sağlanması için uzman gönderilmesi, Mazgirt'te bulunan 700 yıllık olan ve Mengücek Gazi tarafından yaptırıldığı rivayet olan cami ve türbenin tamirinin sağlanması, ortaokulların dil hocalarının eksik olduğu ve bu eksiğin kapatılması, Tunceli merkezde yatılı Sanat Enstitüsü açılması, istenmiştir[199]. Milli Eğitim Bakanlığı adına Özel Kalem Müdürü bu isteklere 12 Temmuz 1956'da cevap yazısı yazmıştır. Buna göre: Bakanlık bütçesinin 742. bölümüne konulan ödeneğin okulsuz köy ve okuldan mahrum çocuk sayısına göre illere gönderildiğini, bu orana göre Tunceli'nin payına 127.500 lira düştüğünü ancak ödeneğin özel durumu göz önünde bulundurularak 142.500 lira artırıldığı ve 270 bin lira gönderildiği, Tunceli civar illerinde o bölgenin ihtiyaçlarını karşılayacak yoğunlukta öğretmen okulu bulunduğu, bundan dolayı Tunceli'de şimdilik bir öğretmen okulu açılmasının düşünülmediği, resmi pansiyonlu okulların tespit edildiğini bu nedenle resmi pansiyon açılmasına imkân olmadığı, Tunceli ortaokuluna lise sınıfları eklenmesinin öğretmen bulunması halinde gelecek yıllarda göz önünde bulundurulacağı, Nazımiye Ortaokuluna yapılan ek binanın tamamlanması için 1956 bütçesinden müteşebbis dernek adına 25 bin lira gönderildiği, bu ödeneğin yetersiz olmasına rağmen daha fazla ödenek gönderilmesine imkân olmadığı, Tunceli merkez ve ilçe ortaokullarına ek olarak yaptırılmak istenen pansiyon binalarının tamamlanması için ödenek ayrılması konusunun 1957 bütçe yılında göz önünde bulundurulacağı, Tunceli merkez, Çemişgezek, Hozat ve Ovacık ortaokullarına 1956-1957 ders yılı başında birer Fransızca öğretmeni verilmesine çalışılacağı, gezici köy yapı ve orman bölgesi gezici köy yapı kurslarında köylülere duvarcılık ve dülgerlik dersi verecek mesleki formasyon almış yapı enstitüsü mezunu

[199] *BCA*, 030.01.113.719.2 25 Ocak 1956.

öğretmenlerin çalıştırıldığı, fakat açılmış olan kurslarda bile yeterince öğretmen olmadığından yeni kursların açılamayacağı, 1955-56 yılı yaz aylarında açılacak köy kursları için öğretmen yetiştirme kursuna ihtiyacı karşılayacak sayıda yapı enstitüsü mezunu katıldığı takdirde Tunceli'nin kurs ihtiyacının dikkate alınacağı, yatılı bir sanat enstitüsü kurulmasının bina, ödenek ve teknik eleman yetersizliğinden kurulamadığı, Tunceli'deki tarihi eserlerin 1956 yazında teknik bir ekip gönderilerek tescil ettirileceği, Mazgirt'teki Eltihatun türbesiyle Mengücek Gazi türbesinin tetkiki için uzman gönderileceği, türbenin onarım ve keşfinin ele alınacağı, camilerin bakım ve onarımlarının Milli Eğitim Bakanlığına ait olmadığı, bundan dolayı Mengücek Gazi Camisinin onarımına gidilmediği belirtilmiştir[200].

Başbakanlığın 25 Ocak 1956'da Vakıflar Genel Müdürlüğüne gönderdiği Tunceli'nin ihtiyaçlarıyla ilgili yazısında 8 ilçede Ortaokullar civarına pansiyon türü 100 kişilik bürolar kurması istenmiştir[201].

3 Mart 1956 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Tunceli'de fakir ortaokul öğrencileri için Kızılay 3000, Çocuk Esirgeme Kurumu ise 1500 lira yardım yapmıştır[202].

4 Mart 1956 tarihli Demokrat Tunceli gazetesinin haberine göre 3 Mart 1956'da Tunceli'de ortaokul öğrencileri için 50 kişilik aşhane açılmıştır[203].

31 Mayıs 1956 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre 3 Numaralı Erkek Sabit Sanat Kursu öğrencileri demircilik ve marangozlukla ilgili çalışmalarını, kız dikiş nakış kursu öğrencileri ise diktikleri ve işledikleri elbiseleri sergilemiştir[204].

8 Haziran 1956 tarihli Demokrat Tunceli gazetesinin haberine göre Tunceli Daimi İl Başkanlığı tarafından Tunceli'de yeniden yaptırılacak 6 ilkokuldan 5'inin ihalesinin yapıldığı, Zeranik ilkokulunun ise teminatı az olduğundan ihalesinin yapılamadığı belirtilmiştir[205]. Bu okullar ve keşif bedelleri şöyledir[206]:

---

[200] *BCA*, 030.01.113.719.2 12 Temmuz 1956.
[201] *BCA*, 030.01.113.719.2 25 Ocak 1956.
[202] *Munzur*, 3 Mart 1956.
[203] *Demokrat Tunceli*, 4 Mart 1956.
[204] *Demokrat Tunceli*, 31 Mayıs 1956.
[205] *Demokrat Tunceli*, 8 Haziran 1956.
[206] *Munzur*, 28 Mayıs 1956.

Tablo 4.48. 8 Haziran 1956 Tarihli Demokrat Tunceli Gazetesine Göre İlkokul Yapılacak 6 Köy

İlçesi	Okulun Adı	Keşif Bedeli
Merkez	Seyithan köyü İlkokulu	47.338,94
Pertek	Vaskirt köyü İlkokulu	64.405,35
Hozat	Bargini köyü İlkokulu	57.964,85
Ovacık	Zeranik köyü İlkokulu	52.410,84
Mazgirt	Demirci köyü İlkokulu	56.007,88
Mazgirt	İsmailli köyü İlkokulu	55.589,96

4.2.5. Bayındırlık Alanında Yapılan Kamu Harcamaları

Cumhuriyet döneminde Tunceli'ye yapılan en stratejik yatırım bayındırlık alanında olmuştur. Yapılan yol ve köprüler cumhuriyet dönemine kadar medeniyet unsurlarından mahrum kalmış olan Tunceli'ye medeniyet imkânlarının ulaşmasında en önemli unsur olmuştur. Savunulan bazı tezlere göre ise yapılan bayındırlık yatırımlarındaki esas amacın Tunceli'ye Devlet otoritesinin girmesini sağlamak olduğu iddia edilmiştir. Konumuz 1940 ve 1970 yıllarını kapsamasına rağmen elimizde 1936-1939 yıllarında yapılan yatırımlarla ilgili bir kısım arşiv vesikası bulunduğundan 1940 öncesi yatırımları da belirtmemiz gerekmektedir.

Buna göre tespit edebildiğimiz ilk belge 19 Kasım 1936 tarihlidir. Muamelat Genel Müdürlüğü tasnifli arşiv belgesine göre İçişleri Bakanı Şükrü Kaya Tunceli'nce hazırlanmış olan çalışma planının uygulanmasının başlangıcına dair planı başbakanlığa sunmuştur. 500 bin lira keşif bedelli Elaziz, Hozat, Ovacık, Pulur şosesinin müteahhide verildiği bununla Tunceli içinde yol, köprü hükümet konakları, seyyar jandarma kışlalar, nahiye karakolları inşası ve halkın ıslahı için çalışma programının ağırlık merkezinin uygulanmasına başlandığı belirtilmiştir[207].

Abdullah Alpdoğan ile Müsteşar Kemal Gedeleç arasında 1937'de bir mesaj trafiği yaşanmıştır. Abdullah Alpdoğan Başbakanlık Müsteşarı Kemal Gedeleç'in 28 Şubat 1937 tarihli telgrafına verdiği yanıtta 4. Umum Bölgesindeki inşaatlar için 1936 bütçesinden sadece 500 bin lira verildiğini, bu miktarın 100 bin lirasının harcandığını, Mayıs sonuna kadar 200 bin lira daha harcanacağının ön görüldüğünü, bu durumda 1937 yılına 300 bin lira devredileceğini, toplam 500 bin lira olan tahsisatın sadece 100

[207] *BCA*, 030.10.72.470.4 19 Kasım 1936.

bin lirasının kışla inşaatı için harcanacağını, Gülüşkür, Pertek ve Singeç köprülerinin yapım maliyetlerinin 360 bin lira olarak hesaplandığını, bu köprülerin 1937'de tamamlanacağını, bir milyon lira ödenekten 1936'da 200 bin, 1937'de 600 bin, 1938'de 200 bin lira harcanacağının ön görüldüğünü belirtmiştir[208]. Başbakanlık Müsteşarı Kemal Gedeleç 2 Mart 1937'de Alpdoğan'a yazdığı cevabi yazıda 1937'de 450 bin lira ödenek ayrıldığını, Hükümetçe verilmesine karar verilen 1.150.000 liranın 500 bin lirasının 37 bütçesine konulduğunu belirtmiştir[209]. Alpdoğan 3 Mart 1937'de Gedeleç'e bir yazı yazarak bütçeye konan 500 bin liranın 40 bin lirasının Pülümür subay ve memur lojmanlarına, 32 bin lirasının açılacak olan okullara 68 bin lirasının okul inşaatlarına, 50 bin lirasının Bingöl Hükümet konağı inşaatına, 60 bin lirasının sulama işlerine, 100 bin lirasının Elazığ hastanesi inşaatına, 10 bin lirasının telefon inşaatına, 100 bin liranın da yeni ve eski hükümet konaklarıyla karakol inşaatlarına ayrıldığını, 3037 sayılı Yasa ile ayrılan bir milyon liranın yarısının Elazığ-Pulur yolu inşaatına, 338 bin lirasının Gülüşkür, Pertek ve Singeç köprüleri inşaatına, 90 bin lirasının da kışla ve hükümet konakları binalarına harcandığını, toplam harcamanın 928 bin lira olduğunu, gönderilen ödenekten 50 bin lira kesilmesi durumunda Başbakanın yapılmasını istediği Tunceli içindeki karakol binaları için 22 bin lira kalacağını, bunun ise bir işe yaramayacağını, bunun için 50 bin lira ödeneğin kesilmemesi gerektiğini belirtmiştir[210]. Dördüncü Müfettişlik Özel Kalem Müdür İhsan Alpar 21 Mart 1937'de Başbakanlığa gönderdiği raporda müsteşarlığa tebliğ edildiği halde ödenekten 50 bin lira kesildiğini, ellerinde kalan 22 bin lira ile bir iş yapamayacaklarını, belirtmiştir. Kemal Gedeleç ise bu yazı üzerine 28 Mart 1937 tarihli yanıtında Başbakana konunun aktarıldığını, ancak Başbakan İsmet İnönü'nün mali zorunluluktan ötürü paranın kesilmesini istediğini belirtmiştir[211].

Başbakan İsmet İnönü 14 Haziran 1937'de mecliste yaptığı konuşmada "Tunceli'ye medeniyet götürmek için elimizden gelen tüm çabayı gösteriyoruz. Yol yapıyoruz, Mektep yapıyoruz, karakol yapıyoruz." diyerek Tunceli'deki yatırımlardan bahsetmiştir[212].

Tunceli'de yapılan inşaatlarla ilgili 30 Temmuz 1937 tarihli dördüncü genel müfettişlik raporuna göre; yapılacak inşaatlar için 3.082.085 liralık havale gelmiştir.

---

[208] Cemil Koçak, *Umumi Müfettişlikler(1927-1952)*, İletişim Yayınları, İstanbul 2003, s.241.
[209] Cemil Koçak, *Umumi Müfettişlikler(1927-1952)*, İletişim Yayınları, İstanbul 2003, s.242.
[210] Cemil Koçak, *Umumi Müfettişlikler(1927-1952)*, İletişim Yayınları, İstanbul 2003, s.242-243.
[211] Cemil Koçak, *Umumi Müfettişlikler(1927-1952)*, İletişim Yayınları, İstanbul 2003, s.243-244.
[212] *TBMM, Z.C.*, D.V, C. XIX, İÇ. II, İN. LXXVI, s. 315.

Seyithan, Mamiki, Sıvacık, köprülerinin keşfinin bittiği kalan 6 köprünün keşfinin kısım kısım yapılacağı, Bayındırlık Bakanlığı'nın gönderdiği fen memurlarının Tunceli'ye geldiği, Ovacık kışlası ile hükümet konağı yapımının devam ettiği, Pülümür kışlasının temelinin başladığı, Amutka karakolu inşaatını tamamlanmak üzere olduğu, Elaziz-Pertek-Hozat ve Pertek-Mamiki yolarının bir an önce bitirilmesi için mukavele yapıldığı ve malzeme sevk edildiğini, Külüşkür, Pertek ve Singeç köprülerinin inşasının devam ettiği, Sin, Nazımiye ve Mamiki kışlalarının yapıldığı, Karaoğlan Danzik ve Kahmut jandarma karakollarının inşa hazırlıklarının yapıldığı, Pertek asma köprüsünün yanında tombaz köprüye ihtiyaç duyulduğu, 12 köy okulu inşası için emir ve talimat verildiği, belirtilmiştir. Ayrıca rapora göre Hozat'ta 500'er bin lira keşifli birer taburluk iki kışla ve Mamiki Hükümet konağı ihalesi yapılacaktır. Mamiki üzerindeki köprü, Kalosan Deresi üzerindeki köprü ile Pertek- Mamiki yolu üzerindeki 6 köprünün bitmek üzere olduğu belirtilmiştir. Seyithan-Harçik köprü malzemesinin hazırlandığı belirtilmiştir. Yine Munzur üzerinde ve Pozvenk önünde 60 metrelik bir sehpa ve Kutu Deresi üzerinde 30 metrelik bir yaya köprüsü yapılmıştır. Hozat ve Seyithan istikametindeki köprüler kuvvetlendirilmiştir. Nazımiye-Seyithan yolunun 10 kilometresi bitmiş, diğer kısmı 15 gün içinde bitecektir. Bu yol üzerinde 60 metrelik bir köprü ve 30 metrelik bir tünel işi vardır. Havikpah-Sin yolu bitmek üzeredir. Hozat-Bakire-Sin yolu devam etmektedir. Mameki'den Tüllük, Keronko, Dolobaba'ya ve Seyyithan'dan Zeldağına yol yapılmıştır. Sin, Haçili, Pozvenk, Ağdet, Dirik arasındaki yol ıslah edilmiştir. Tunceli'deki Elaziz-Pertek ve Mameki-Tüllük asma telefon hattı bitmiştir. Harput-Pertek hattı tamir olunmuştur. Pertek-Mamiki hattı asma hattı inşaatının devam ettiği belirtilmiştir[213].

Abdullah Alpdoğan 1 Haziran 1938'de Başbakanlığa ve Bayındırlık Bakanlığı'na bir yazı göndererek Elazığ-Erzincan yolunu birleştirmek için Salördek ile Seyithan arasında açılması gereken Darboğaz(Harçik) deresi yolu için 500 bin liraya ihtiyaç olduğunu belirtmiştir[214].

Bayındırlık Bakanlığının Başbakanlığa verdiği12 Eylül 1938 tarihli Tunceli'de yol ve yapı tahsisatı konulu raporda Tunceli'deki inşaatlarla ilgili bilgi verilmiştir. 4. Genel Müfettişliğin yol ve köprü ihtiyacı için 2.065.000 lira ödenek ayrıldığı belirtilmiştir. Bu paradan 500 bin liranın Elazığ-Erzincan yolunun birleştirilmesi

[213] *BCA*, 030.10.72.470.4 30 Temmuz 1937.
[214] Cemil Koçak, *Umumi Müfettişlikler(1927-1952)*, İletişim Yayınları, İstanbul 2003, s.249-250.

amacıyla Salördek ile Seyithan arasında açılması gereken Harçik Deresi yolu için harcanmak istenmiştir. Maliye Bakanı ise bunun için 1938 bütçesinden ödenek ayrılmadığını ayrıca 3420 sayılı acil ödenek kanunu ile de bir ödenek ayrılmadığını ve Maliye Bakanlığı olarak herhangi bir ödenek verilmeyeceğini belirtmiştir[215].

1937'de Pertek-Hozat-Pulur şosesi 500 bin liraya müteahhide ihale edilmiştir[216].

7 Temmuz 1939'da Mecliste Tunceli vilayetinin idaresi hakkındaki kanunun uzatılmasıyla ilgili görüşmelerde İçişleri Bakanı Faruk Öztrak Tunceli'de yapılan yatırımlardan bahsetmiştir. Nazımiye, Mamiki, Hozat, Ovacık ve Pertek'te Hükümet konağı yapıldığını söylemiştir. Ayrıca toplam uzunlukları 466 m olan Alişan, Pertek, Singeç, Mazgirt, Türüşmek, Mamiki, Seyithan, Ovacık köprüleri ile toplam uzunluğu 360 m olan Mamiki, Rabat ve Seyithan'da ahşap köprüler ile Pülümür'de 4 beton köprü yapıldığını söylemiştir. Elazığ-Mamiki şosesinin bittiğini, Nazımiye-Mamiki, Mamiki-Sin, Sin-Ovacık, Sin-Hozat yollarının otomobil işletmesine açıldığını, Pertek-Çemişgezek yolunun ise açılmakta olduğunu, 9 kışla, 5 hükümet konağı, 6 karakol ve 8 okul yapıldığını, 72 memur ve subay evinin bitirildiğini belirtmiştir [217]. Dönemin müelliflerinden Mehmet Zülfü Yolga da eserinde 1932'den 1940'a kadar Tunceli'de 9 kışla ve Hükümet konağı, 6 karakol, 8 okul, uzunlukları 60 ve 180 metre arasında değişen 10 betonarme köprü, 72 tane memur ve subay evi, 3 tahta köprü ve birçok yeni şose yapıldığını belirtmiştir[218].

18 Mayıs 1939 tarihli arşiv belgesine göre Tunceli'de inşa edilecek Şıhsu Köprüsünün montajı için yurt dışından geçici olarak malzeme getirileceği belirtilmiştir[219].

25 Ağustos 1939 tarihli arşiv belgesine göre Tunceli'deki inşaatlar için 1940 yılı bütçesinden 1 milyon ödenek verilmiştir. Ayrıca 1 milyon lirada inşaatlar için taahhüt yetkisi verilmiştir[220].

Bayındırlık Bakanlığının Başbakanlığa gönderdiği 19 Nisan 1940 tarihli yazıda Seyithan-Pülümür-Mutu yolunun ihale edildiğini, Çemişgezek-Ovacık ve Mamiki-

---

[215] *BCA*, 030.10.72.471.4 12 Eylül 1938.
[216] Metin Kopar, *"Cumhuriyetin İlanından Sonra Elazığ'da Yapılan Kamu Yatırım ve Harcamaları(1927-1950"*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, C.XVII, S.I, Elazığ 2007, s.308.
[217] *TBMM, Z.C.*, D.VI, C. IV, İÇ. I, İN. XXXVII, s. 176; H. Faruk Alpakaya, *Cumhuriyet Rejiminin Bir Islah Çalışması*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1988, s.66-67.
[218] Mehmet Zülfü Yolga; *Dersim(Tunceli) Tarihi, (Yayına hazırlayanlar: Ahmet Halaçoğlu, İbrahim Yılmazçelik.)*, Ankara 1994, s.76.
[219] *BCA*, 030.18.1.2.87.44.20 18 Mayıs 1939.
[220] *BCA*, 030.18.1.2.88.82.2 25 Ağustos 1939.

Seyithan yolunun tamir ve bakımı için 1940 yılı acil ödenek bütçesinden ödeme yapılmasını, ödeme yapılmazsa bu işlerin yarım kalacağı belirtilmiştir[221].

28 Mayıs 1940 tarihli Cumhuriyet gazetesinin haberine göre Tunceli Bayındırlık Müdürlüğü Pertek köprüsü ile Pertek ilçesi arasındaki yol yapımını 28878.60 lira keşif bedeliyle ihale edeceği belirtilmiştir[222].

15 Haziran 1941 tarihli Cumhuriyet gazetesinin haberine göre Tunceli Bayındırlık Müdürlüğü tarafından Seyithan-Mamiki yolunun 120 bin lira keişf bedeliyle ihaleye konduğu belirtilmiştir[223].

26 Ağustos 1941 tarihli arşiv belgesine göre Tunceli'de yapılacak olan Mamiki-Seyithan yolunun, Seyithan-Pülümür-Mutki yolunun, Mamiki-Seyithan arasındaki şose inşaatının, Mutki-Şeteri arasındaki 8 kilometrelik varyantın, Acirir-Tahsini arasındaki 4 kilometrelik yolun ve Harçik suyu üzerindeki 5 büyük köprü inşaatının yapımı için Bayındırlık Bakanlığının ayırdığı 500 bin liralık bütçenin yarısını geçmemek üzere taahhüde çıkılmasında yani müteahhide verilmesine izin verilmiştir. Böylece bu bölgelerdeki yol ve köprü inşaatları yapımı hız kazanmıştır[224].

4 Kasım 1942 tarihinde Seyithan-Pülümür-Mutki yolunun ekonomik ve askeri öneminden dolayı bir an önce bitirilmesi için müteahhit firmaya indirim yapılmıştır[225].

7 Temmuz 1943 tarihli Cumhuriyet gazetesinin haberine göre 4. Genel Müfettişlikçe Çemişgezek-Hıdırdamı yolunun toprak tesviyesinin 23100 lira keşif bedeliyle ihale edileceği belirtilmiştir[226].

10 Eylül 1943 tarihli Cumhuriyet gazetesini haberine göre Tunceli Bayındırlık Müdürlüğünce Mamiki-Seyithan-Pülümür-Mutu youlunun ikinci kısım inşaatının 833959.37 lira keşif bedeliyle ihale edileceği belirtilmiştir[227].

6 Nisan 1944 tarihinde Seyithan-Pülümür-Mutki köprüsü kısmi inşaatına ait 31.08.1939 tarihli mukavele devlet şurasının 23.12.1943 tarihli kararı ile tasfiye edilmiştir[228].

---

[221] *BCA*, 030.10.72.471.10 19 Nisan 1940.
[222] *Cumhuriyet*, 28 Mayıs 1940.
[223] *Cumhuriyet*, 15 Haziran 1941.
[224] *BCA*, 030.18.01.02.96.76.20 26 Ağustos 1941.
[225] *BCA*, 030.18.01.02.100.92.3 11 Kasım 1942.
[226] *Cumhuriyet*, 7 Temmuz 1943.
[227] *Cumhuriyet*, 10 Eylül 1943.
[228] *BCA*, 030.11.1.166.10.5 6 Nisan 1944.

5 Nisan 1944 tarihli Cumhuriyet gazetesinin haberine göre Tunceli Valiliği Elazığ-Erzincan karayolunda esaslı bir bakım ihalesi yapacaktır. İhalenin keşif bedelinin 121449.53 lira olacağı belirtilmiştir[229].

8 Nisan 1944 tarihinde Mamiki-Seyithan-Pülümür-Mutu köprüsü yolu ikinci kısım inşaatına ait ihalenin muteber sayılması kararlaştırılmıştır[230].

30 Nisan 1945 tarihli Cumhuriyet gazetesini haberine göre Tunceli Valiliğince Elazığ-Mutu köprüsü yolunda tesviye işinin ihale edileceği, ihalenin 58123.97 kuruş keşif bedelli ve kapalı zarf usulüyle yapılacağı belirtilmiştir[231].

Tablo 4.64. 14 Nisan 1947 tarihli Muamelat Genel Müdürlüğü tasnifli arşiv belgesine göre Bayındırlık Bakanlığı Çalışma Programı İllerde Yapılacak Bayındırlık İşleri İçin Genel ve Özel Bütçelerden Ayrılan Ödeneklerden Tunceli için ayrılan ödenekler[232].

Yatırım	Ödeneği Lira
Mamiki Köprüsü	120 bin lira
Elazığ-Mutu Yolu	1947 ödeneği 200 bin lira tamamı 450 bin lira
Elazığ-Mutu Yolu köprüsü	1947 ödeneği 100 bin lira tamamı 300 bin lira
Elazığ-Mutu Yolunda menfez yapımı	15.711 lira 78 kuruş
Dinar ve Rabat Köprüleri	187.636 lira
Elazığ-Mutu Yolu	50.758 lira 36 kuruş
Kalan-Mutu Yolu	110 bin lira
Bakım	44.730 lira
Bakanlık Toplam Ödeneği	887.348 lira 90 kuruş
İl Bütçesi	
Yol Yapımı	23.219 lira(4002 çalışma için)
Yol Sürekli Onarımı	11.258 lira
Çeşitli Yapı İşleri	11.258 lira
Bakanlık Ödenek Toplamı	887.348 lira 90 kuruş
İl Ödenek Toplamı	37.477,00 lira
Genel Toplam	928.825 lira 92 kuruş

[229] *Cumhuriyet*, 5 Nisan 1944.
[230] *BCA*, 030.18.01.02.105.26.19 8 Nisan 1944.
[231] *Cumhuriyet*, 30 Nisan 1945.
[232] *BCA*, 030.10.159.113.29 14 Nisan 1947.

1948 yılı Bayındırlık Bakanlığı bütçesinin 613 üncü sınır bölgeleri bölümündeki ödeneğin dağıtılması programında Kalan'da 2 kışla, 1 okul eski hükümet konağı ve ahırların tadil ve onarımı için 50 bin lira ayrılmıştır[233].

20 Şubat 1950'de Tunceli Milletvekili Necmettin Sahir Sılan Mecliste Karayolları Genel Müdürlüğü Bütçesi münasebetiyle yapılan görüşmelerde söz alarak daha önceki yıllarda Tunceli'de yapılmış olan yol ve köprüler için teşekkür ederek yapılması gereken çalışmaları belirtmiştir. Buna göre Peri suyu üzerine bir köprü yapılmasını, Pertek-Kalan arasındaki Sorpiyan mevkiinden Şıhsu-Göktepe-Çarsancak yolu ile Elazığ-Palu arasındaki demiryolu üzerinde Yarımca istasyonuna bağlanmasını istemiştir. Yine Mazgirt-Şıhsu, Hozat-Ovacık yollarının ve Çemişgezek ilçesinin Kalan'a bağlanması için yapımına başlanan ancak yapımı devam etmeyen Çemişgezek-Hozat-hıdırdamı yolunun, yapılmasını istemiştir. Murat suyu üzerinde köprü yapılmasını da istemiştir. Bu konuda Bayındırlık Bakanının " Daha önemli yolar varken kör bağırsak halini almış Çemişgezek yoluna ve köprüsüne para ayıramam" dediğini ve bu konuda umursamaz davrandığını söylemiştir[234].

28 Mayıs tarihli Milliyet gazetesinin haberine göre Bayındırlık Bakanlığı Marshall yardımından ayrılan bir kısım ödenekle Tunceli'nin de dâhil olduğu bazı doğu illerinde daha önce yapılmış olanlara nazaran daha geniş yolların yapımına başlamıştır[235].

5 Aralık 1951 tarihli Milliyet gazetesinin haberine göre Bayındırlık Bakanlığının 22 Aralık 1951 tarihinde yapacağı bir ihale ilanı verilmiştir. 855.553 lira 15 kuruş keşif bedeliyle verilen ihale Elazığ-Çemişgezek yolunda Murat nehri üzerinde Aşvan, Çarsancak-Mazgirt yolunda Peri ve Hozat-Ovacık yolunda Ovacık köprüsünü kapsamaktadır. Köprüler betonarme usulle yapılacaktır[236].

30 Mayıs 1952 tarihli Milliyet gazetesinin haberine göre 29 Mayıs 1952'de 550 bin liraya mal olan 116 metre uzunluğundaki Mamiki köprüsü bitirilerek törenle ulaşıma açılmıştır[237].

29 Temmuz 1953 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre 1952 de yapımı yarım kalan ve 1953 yılında yapımına başlanan Nazımiye'nin 13 içme suyu çeşmesinin yapımının devam ettiği, Hosun Köyünde 5, Panan Köyünde 2, İresi Bucağında 1, Sayrık

[233] *BCA*, 030.18.01.02.117.65.20 1948.
[234] *TBMM, T.D.*, D. VIII, C. XXIV, T. IV, B. LI, s. 889.
[235] *Milliyet*, 28 Mayıs 1951.
[236] *Milliyet*, 5 Aralık 1951.
[237] *Milliyet*, 30 Mayıs 1952.

Köyünde 1 olmak üzere 9 çeşmenin bittiği, kalan 4 çeşmenin ise kısa bir sürede bitirileceği belirtilmiştir[238].

18 Şubat 1954 tarihli Demokrat Tunceli gazetesinin haberine göre Pah köprünsün yapıldığı belirtilmiştir[239].

11 Mart 1954 tarihli Milliyet gazetesinin haberine göre 29 Mart 1954'te Karayolları 8. Bölge Müdürlüğü 96.779 lira 33 kuruş keşif bedelli Kalan-Pah yolunda Harçik köprüsünü kapalı zarf usulüyle ihale edeceğini ilan etmiştir[240].

17 Eylül 1954 tarihli Demokrat Tunceli gazetesinin haberine göre 1954'te yapılanlarla birlikte Pertek'te 38 köyün içme suyu yapılmıştır.1954 yılında Pertek'te içme suyu tamamlanan köyler şunlardır: Celedor, Barav, Mercimek, Zeve, Zeverek, Balan, Vaskirt, Dolamaç, Cemihessi ve Köçek köyleridir[241].

30 Eylül tarihli Demokrat Tunceli gazetesinin haberine göre Mazgirt'in köylerinin içme suyu işi tamamlanmak üzere olduğu, 1952'de itibaren 60 köyün içme suyunun bitirildiği belirtilmiştir[242].

1 Ekim 1954 tarihli Demokrat Tunceli gazetesinin haberine göre Nazımiye'nin köylerinin içme suyu işinin hızla devam ettiği 1954'te bitirilenlerle birlikte 32 köyün içme suyuna kavuştuğu ve 1955 yılında Nazımiye'nin içme suyu olmayan köyünün kalmayacağı belirtilmiştir. 1954 yılında içme suyu biten köyler şunlardır: Yukarı Harik, İresi, Kalfarat, Civarık, Hoca, Meşkan, Hakis, Evli ve Dalan'dır[243].

27 Kasım 1954 tarihli Demokrat Tunceli ve 24 Kasım 1954 tarihli Munzur gazetelerinin haberlerine göre İller Bankası tarafında Nazımiye'de yaptırılan içme suyu tesisatının tamamlandığı ve ilçenin bol ve temiz içme suyuna kavuştuğu belirtilmiştir[244].

7 Aralık 1954 tarihli Demokrat Tunceli gazetesinin haberine göre 6 Aralık 1954'te Tunceli'de havaların iyi gitmesi üzerine şehir içi yollarını onarımına başlandığı belirtilmiştir[245].

31 Ocak 1955'te Tunceli Milletvekili Aslan Bora Mecliste Bayındırlık Bakanı Kemal Zeytinoğlu'na Tunceli'deki bazı köprülerin inşaatına dair sözlü soru sormuştur. Çemişgezek-Ovacık-Seyitli(Peri) köprülerinin hangi tarihte teslim edilmek üzere ihale

---

[238] *Munzur*, 29 Temmuz 1953.
[239] *Demokrat Tunceli*, 18 Şubat 1954.
[240] *Milliyet*, 11 Mart 1954.
[241] *Demokrat Tunceli*, 17 Eylül 1954.
[242] *Demokrat Tunceli*, 30 Eylül 1954.
[243] *Demokrat Tunceli*, 1 Ekim 1954.
[244] *Demokrat Tunceli*, 27 Kasım 1954; *Munzur*, 24 Kasım 1954.
[245] *Demokrat Tunceli*, 7 Aralık 1954.

edildiğini, müteahhidin ihale şartlarını zamanında yerine getirip getirmediğini, yerine getirmemiş ise müteahhit hakkında ne işlem yapıldığını, ihalelerin kaça yapıldığını, müteahhide ne kadar avans verildiğini, verilen avansla yapılan işin örtüşüp örtüşmediğini, Bağın ılıcalarının bulunduğu yerde yeni bir köprü yapılması ve Mazgirt ilçesine kadar yolun motorlu taşıtların geçişine uygun ıslahını 1955 yılı programına alınmasının Bakanlıkça dikkate alını alınmadığını, Peri suyu üzerindeki Paş köprüsünün 1955 yılında yapılması için bir çalışma olup olmadığını sormuştur. Bayındırlık Bakanı Kemal Zeytinoğlu bu soruları cevaplandırmıştır. Tunceli'de 159 metrelik Aşvan, 100 metrelik Peri ve 32 metrelik Ovacık köprülerinin 1.067.319 lira 20 kuruş keşif bedeliyle ihale edildiğini, % 9,27 indirim yapılarak 968.378 lira 71 kuruşa ihale edildiğini, 17 Mayıs 1952'de mukavelenin yapıldığını, işe başlama tarihinin 9 Haziran 1952 olduğunu, teslimat tarihinin de 22 Ağustos 1954 olduğunu, bir yıllık gecikmeyle 1953 yılında inşaata başlandığını 1953 yılı sonunda müteahhidin yaptığı inşaatta hasarlar olduğu bu yüzden geciktiğini, temel inşaatı için gerekli bazı makinelerde hasar olduğunu, müteahhidin bu işler için gerekli makineleri peri köprüsüne nakletme imkânı bulamadığını, müteahhide 195.250 lira avans verildiğini, 68.300 lirasının mahsup edildiğini, bu avansla köprü inşaatı için gerekli malzemelerin alındığını asıl inşaat bedelinin ayrıca ödenmekte olduğunu verilen bu bedelin % 33'ünün verilen avansa mahsup edildiğini, şimdiye kardaki inşaat bedelinin 270 bin lira olduğunu, inşaatın takip edildiğini gerekirse müteahhidin mukavelesinin feshedilebileceğini ve namı hesabına ihale yapılabileceğini söylemiştir. Ayrıca Bağın ılıcaları yolunda yapılması istenilen köprü yerinin 1955'te bir heyet tarafından etüt edilerek yapımı konusunda bir karara varılacağını, Sorpiyan-Mazgirt yolunun yapımının ise vilayetçe 1955-1956 yılları çalışma programına alındığını, Paş(Mirivek) köprüsünün heyet tarafından etüt ettirildiğini, bu etüt sonucu Mazgirt-Karakoçan arasında araçlara geçiş sağlayan bir yol bulunmadığını, mevcut yolun patikadan ibaret olduğunu, ileride yol inşası ile birlikte esaslı bir köprü yapılmak üzere şimdilik bir yaya geçit köprüsü yapılmasının uygun bulunduğunu söylemiştir. Bakanın izahatından sonra söz alan Aslan Bora Tunceli'nin dünya tarihinin başladığı günden beri tabiata ve kaderine terk edildiğini, Tuncelililerin Munzur, Fırat ve Peri sularının geçilmesi için kelek, afat ve sal gibi çağdışı vasıtaların kullanıldığını, pek çok insanın bu suları geçmek isterken öldüğünü, 21 Haziran 1952'de ihalesi yapılan ve 21 Ağustos 1954'te teslim edilmesi gereken ancak 5.5 yıldır teslim edilmeyen, müteahhide 200 bin liraya yakın avans verilmesine rağmen ortada bir şey

olmadığını ortada bir inşaat olamamasına rağmen bu avansın neden verildiğini sormuştur. Müteahhitlerin köprü inşaatlarında usulsüzlük yaptıklarını söylemiştir. Paş ve Bağın köprülerinin stratejik önemi ve kırktan fazla köyü bağlaması sebebiyle 1955 bütçesine eklenmesini Bayındırlık Bakanından istemiştir[246].

6 Nisan 1955 tarihli Demokrat Tunceli gazetesinin haberine göre Çemişgezek-Elazığ yolunda yapılan köprü inşaatının hızla devam ettiği belirtilmiştir[247].

7 Nisan 1955 tarihli gazete haberine göre taşeron Mehmet Yılmazer tarafından yapılan Tunceli Bayındırlık Müdürlüğünün garajının çatısının hafif bir rüzgârda uçtuğu belirtilerek bayındırlık Müdürlüğü ve taşeron eleştirilmiştir[248].

30 Nisan 1955'te Elazığ-Mutu yolunda 750.734 lira keşif bedelli Mamiki, Nazımiye ve Yukarırabat köprülerini yapan müteahhit Sadık Diri ve Halit Köprücü İnşaat Kolektif Şirketinin inşaatta planlanandan fazla masraf çıkması üzerine Bayındırlık Bakanlığından talepte bulunmuş ve yapılan değerlendirmede 26.349 lira 15 kuruş fazladan ödeme yapılmasına karar verilmiştir[249].

11 Mayıs 1955'te Diyarbakır Milletvekili İhsan Hamit Tiğrel mecliste Bayındırlık Bakanı Kemal Zeytinoğlu'na Karayolları Genel Müdürlüğü bütçesinin 781. faslının 60. maddesindeki ödenekten 1950 yılından 1954 yılı sonuna kadar il ve köy yolları için ne miktar yardım yapıldığını, yıl ve il isimlerinin tablo halinde ayrı ayrı gösterilmek suretiyle Bayındırlık Bakanlığından istemiştir. Bayındırlık Bakanı bu tabloyu vermiştir. Bu tablodan Tunceli'ye yapılan yardımları da görebiliyoruz. Buna göre:

Tablo 4.65. 11 Mayıs 1955 Tarihli TBMM Zabıt Ceridesine Göre Karayolları Bütçesindeki Ödenekten Tunceli'ye Yapılan Yardımlar

Yılı	Yapılan Yardım
1950	67.000 lira
1951	260.000 lira
1952	408.750 lira Nakden 141.500 lira makine olarak
1953	400.000 lira ilk 200.000 lira düzenli

[246] *TBMM, Z.C.* , D. X, C. IV, İÇ. I, İN. XIV, s.240-242; *Munzur*, 5 Şubat 1955.
[247] *Munzur*, 6 Nisan 1955.
[248] *Demokrat Tunceli*, 7 Nisan 1955.
[249] *BCA*, 030.11.01.250.14.20 30 Nisan 1955.

1954	45.000 lira düzenli yardım yapılmıştır[250].

12 Temmuz 1955 tarihli Demokrat Tunceli gazetesinin haberine göre Ovacık yolunun çok kötü durumda olduğu belirtilmiştir[251].

24 Ağustos 1955 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Tunceli Valisi Hozat-Ovacık yolunu ele almış ve yapımına başlanmasını sağlamıştır[252].

18 Kasım 1955'te Tunceli Milletvekili Fethi Ülkü Mecliste Bayındırlık Bakanına Elazığ-Hozat-Ovacık yolunun her yıl yapılmasına rağmen yılın belli aylarında geçit verdiğini, bu yolun Kemah üzerinden Erzincan'a ulaşacak şekilde yapımı, bu mümkün olmazsa Hozat- Ovacım yolunun devamlı çalışır olması için bir çare düşünülüp düşünülmediğini, Çemişgezek, Hozat, Ovacık ilçelerinin il merkezine direkt yollarla bağlanmasının sağlanabilmesinin mümkün olup olmadığını, Elazığ-Mutu yolunun Pertek'ten geçen hattının değişip değişmeyeceğini, Muhundu ve Bağın yolunun etüt edilip edilmeyeceğini, Nazımiye yolunun ne zaman biteceğini, Sorpiyan-Mazgirt-Aşvan-Çemişgezek, Çemişgezek-Hıdırdamı yollarının 1955 yılında tamir edilip edilmeyeceğini sormuş, Bayındırlık Bakanı bu soruları cevaplandırmıştır. İskenderun-Erzurum yolunu bir parçasını oluşturan Elazığ-Tunceli-Mutu köprüsü yolunun devlet yolları kapsamında ele alındığını ve modern şartlarda inşasına başlandığını, Elazığ-Hozat-Ovacık yolunun devlet yolları ağın alınmasının mümkün olmadığını, Elazığ-Hozat-Ovacık yolunun Bayındırlık Bakanlığı ve il özel idare bütçelerinden ayrılacak ödenekle il tarafından yaptırılması gerektiğini, Çemişgezek-Hozat ve Ovacık ilçelerini direkt Kalan'a bağlayacak bugünkünden daha iyi bir güzergâh olmadığını, Elazığ-Mutu yolu güzergâhı, Elazığ-Bingöl yolundan ayrılıp Murat vadisine sapmakta olduğu, Munzur suyunu takip ederek Kalan'a vardığını, Hozat-Elazığ yolunu Petek'ten geçirilmesinin yapılan etütler sonucu mümkün olmadığını, Mazgirt-Muhundu-Bağın-Karakoçan yolu güzergâhının henüz etüt edilmediğini, Tunceli ilinin 1955 yılı yol yapım programında Yolçatı-Nazımiye yolu için 170 bin lira, Sorpiyan-Mazgirt yolu için 50 bin lira ayrıldığını, ilin bakım programına dâhil olan Aşvan-Çemişgezek ve Sorpiyan- Mazgirt yolları bakımı içi 32 bin lira ayrıldığını, Çemişgezek-Hıdırdamı yolunun ilin 1955 yılı çalışma programına dâhil olmadığını açıklamıştır. Bakanın

[250] *TBMM, Z.C.* , D. X, C. VII, İÇ. I, İN. LXXIV, s. 182,185.
[251] *Demokrat Tunceli*, 12 Temmuz 1955.
[252] *Munzur*, 24 Ağustos 1955.

açıklamalarından sonra Fethi Ülkü söz alarak sorusunun 7 Mayıs'ta verildiğini ancak tatilin araya girmesiyle bugüne kaldığını, Elazığ-Hozat-Ovacık yolunun Tunceli'nin hatta doğunun en önemli turistik bölgesi olduğunu, bu yolun devlet karayolları hattına alınmamasına üzüldüğünü, Ovacığın İngiliz ve Amerikan içliliği mensuplarının bile dikkatini çektiğini, buraya gelip tatil yaptıklarını, Ovacığa giden yolun ihmal edilmesinin oranın kıymetinin bilinmediğinden ileri geldiğini söylemiştir. Ayrıca Hozat-Ovacık yolunun orman içinden geçtiğini, bu yolun orman işletmesinin faaliyetlerine de yardımcı olacağını, bu yolun yapılmamasının milli servetten istifade edilmesini de engellediğini söyleyerek bu yolun yapımını istemiştir. Çemişgezek-Elazığ bağlantısını sağlayacak olan köprünün ihalesinin dört yıl önce yapıldığını ancak hala bitirilemediğini, Tunceli'nin geri kalmış ve yoldan tamamen mahrum bir il olduğunu bu ile yapılan yatırım ve gönderilen ödeneklerin çok yetersiz olduğunu söyleyerek Bayındırlık Bakanlığını eleştirmiştir. Tunceli'nin yollara ve köprülere ihtiyacı olduğunu, hükümetin geri kalmış ve yollardan mahrum olan Tunceli'yle daha fazla ilgilenmesini istemiştir[253].

9 Aralık 1955 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Tunceli Valisi Turgut Eğilmez'in şehir planına göre bütün yolları tamamlayacağı, bir kısmını asfaltlayacağı belirtilmiştir[254].

18 Haziran 1955 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Orman Baş Müdürlüğü tarafından Pülümür'ün Rabat köyü ile Deşt nahiyesi Sevdin köyü arasındaki 25 kilometrelik orman yolunun yapımına törenle başlanmıştır. Törende Tunceli Bölge Şefi ve Orman Baş Müdürü Celal Noyan(1954 Tunceli Milletvekili adayı) ve Tunceli Valisi Ali Aksu bir konuşma yapmıştır[255].

6 Ağustos 1955 tarihli Demokrat Tunceli gazetesinin haberine göre Tunceli'deki ormanları değerlendirmek amacıyla yapılan Kutudere-Gevrek, Pahköprü-Kert, Sansa-Fem, Hozat-Elmaağacı orman yolları hizmete açıldığı, Pülümür'ün Rabat köyünden Pülümür(Sevdin) ormanlarına giden 42 kilometrelik yolun inşasına başlandığı belirtilmiştir[256].

20 Temmuz tarihli Munzur ve 15 Eylül 1955 tarihli Demokrat Tunceli gazetelerinin haberlerine göre Nazımiye(Bezik) orman yolunun inşasına başlandığı ve

---

[253] *TBMM, Z.C.* , D. X, C. VIII, İÇ. II, İN. III, s. 68-70.
[254] *Munzur*, 9 Aralık 1955.
[255] *Munzur*, 18 Haziran 1955.
[256] *Demokrat Tunceli*, 6 Ağustos 1955.

yapılan törende Elazığ Orman Bölge Müdürü, Tunceli Orman İşletme Müdürü ve Tunceli Vali yardımcısının konuşma yaptığını, bu yolun 15-20 köyden geçeceğini böylelikle ormanların değerlendirilmesiyle beraber bu köylerin ulaşımlarının da sağlanacağı belirtilmiştir[257].

8 Ocak tarihli Demokrat Tunceli ve 10 Ocak 1956 tarihli Munzur gazetelerinin haberlerine göre Tunceli Valisinin Çemişgezek ilçesini ziyaret ettiği Murat Nehri üzerinde kurulması planlanan ancak bir türlü bitirilemeyen köprüyü yerinde ziyaret edip Cumhurbaşkanına bu durumdan bahsedeceği belirtilmiştir[258].

Başbakanlığın Bayındırlık Bakanlığına gönderdiği 25 Ocak 1956 tarihli Tunceli'nin ihtiyaçlarıyla ilgili yazıda 1956 Tunceli yol programı için 1.655.000 lira ödenek verilmesi, Bu yolların yapılması amacıyla iki greyder, iki loder, bir kaynak makinesi ve beş adet kamyon istenmiştir. Kemaliye, Hozat, Çemişgezek, Tunceli, Nazımiye, Kiğı ve Bingöl yolunun inşasının Devlet Kara yollarınca etüt edilmesi, Sorpiyan, Mazgirt, Yolçatı, Nazımiye, Hozat, Ovacık yollarını geçit verir halde olduğu, bakımlarının karayollarına devri, 1951 yılında yapımına başlanan Çemişgezek köprüsünün tamamlanamadığı, bir an önce bitirilmesi istenmiştir[259].

Başbakanlık tarafından 25 Ocak 1956'da Tarım Bakanlığına Tunceli'nin ihtiyaçları ile ilgili bir yazı gönderilmiştir. Buna göre. Sevdin ve Bezik orman yollarının inşaatının tamamlanması istenmiştir. Tarım Bakanlığı ise buna cevap olarak bir yazı yazmıştır. Bu yazıda Rabat-Deşt-Sevdin orman yolunun 15 kilometresinin yeniden inşa edilmesi, 22 kilometresinin tamiri, Nazımiye-Dereova-Bezik orman yolunun 10 kilometresinin tamiri için 1956 yılı bütçesine 200 bin lira konduğu, 1956 yılında bu yolların inşa ve ikmaline çalışılacağı belirtilmiştir[260].

9 Nisan 1956 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Tunceli Valisi Turgut Eğilmez'in Hozat-Ovacık ve Mazgirt-Nazımiye yollarının etüt ve projeleri ile ilgili müdürlüklerle temasa geçerek bilgi istediği ve yol durumuyla yoğun olarak ilgilendiği belirtilmiştir[261].

26 Nisan 1956 tarihli Demokrat Tunceli gazetesinin haberine göre yıllardır köprüsü yapılmayan Çemişgezek'te ulaşımı sağlayan kayığın bakıma alınması ve taşan

---

[257] *Munzur*, 20 Temmuz 1955; *Demokrat Tunceli*, 15 Eylül 1955
[258] *Demokrat Tunceli*, 8 Ocak 1956, *Munzur*, 10 Ocak 1956.
[259] *BCA*, 030.01.113.719.2 25 Ocak 1956.
[260] *BCA*, 030.01.113.719.2 25 Ocak 1956.
[261] *Munzur*, 9 Nisan 1956

derelerden dolayı kapalı olan Hıdır Damı ve Kemah yolundan dolayı Çemişgezek'in bir haftadır ulaşımını kesildiği ve mahsur kaldığı belirtilmiştir[262].

28 Nisan 1956 tarihli Demokrat Tunceli gazetesinin haberine göre kapalı olan Çemişgezek-Hıdırdamı yolunun açılması için Tunceli Valisinin girişimde bulunduğu, bir haftaya kadar açılacağı belirtilmiştir[263]. Aynı gazeteye göre Nazımiye yolunun da Bayındırlık Müdürlüğüne ait buldozerle açıldığını Valinin bu vesileyle Nazımiye'yi de gördüğü belirtilmiştir[264].

17 Nisan 1956 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Karayolları 8. Bölge Müdürlüğünün Çemişgezek'te Osmanlı'dan kalan ancak zamanla yıpranmış olan Tahar köprüsünü 7 Mayıs 1956'da 29.483 liraya ihale edeceği duyurulmuştur[265].

25 Mayıs 1956 tarihli Demokrat Tunceli gazetesinin haberine göre Ovacık halkının Tunceli Valisinden istekleri belirtilmiştir. Ovacık yolunun kardan dolayı altı ay, üç ay da çamurdan ve yolunun bozukluğundan dolayı kapalı olduğu, her yıl Amerikan elçisinin alabalık merakı yüzünden Karayolları ve Bayındırlık Müdürlüğü tarafından alelacele açıldığı, elçinin yüzü suyu hürmetine Ovacıklıların ulaşım imkânına kavuştuğu, bu yıl elçinin gelmemesi üzerine Karayollarının yolu açmadığı belirtilerek, valinin yedi aydır kapalı olan yolu açtırması istenmiştir[266].

29 Mayıs 1956 tarihli Demokrat Tunceli gazetesinin haberine göre Tunceli Valisinden açılması istenen Ovacık yolu 28 Mayıs'tan itibaren açılmaya başlanmıştır. Kapalı bulunan bir diğer yol olan Çemişgezek-Hıdırdamı yolu açılmıştır[267].

23 Haziran 1956 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre 1955'ten beri yapımı devam eden Nazımiye yolu için 150 bin lira harcanacağı belirtilmiştir[268].

11 Temmuz 1956 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre senelerdir tamamlanamayan Çemişgezek'in Aşvan köprüsünün 7 Ağustos'ta ihale edileceği ve 1957'de hizmete açılacağı duyurulmuştur[269].

10 Eylül 1956 tarihli Demokrat Tunceli gazetesinin haberine gör Elazığ Milletvekili Selahattin Toker Bayındırlık Bakanına Çemişgezek köprüsüyle ilgili soru sormuştur. Bayındırlık Bakanı Muammer Çavuşoğlu bu soruyu cevaplandırmıştır.

---

[262] *Demokrat Tunceli*, 26 Nisan 1956.
[263] *Demokrat Tunceli*, 28 Nisan 1956.
[264] *Demokrat Tunceli*, 28 Nisan 1956.
[265] *Munzur*, 17 Nisan 1956.
[266] *Demokrat Tunceli*, 25 Mayıs 1956.
[267] *Demokrat Tunceli*, 29 Mayıs 1956
[268] *Munzur*, 23 Haziran 1956.
[269] *Munzur*, 11 Temmuz 1956.

Elazığ'ı Çemişgezek'e bağlayacak köprünün 21 Nisan 1954'te 563.510 lira 51 kuruş keşif bedeli üzerinden müteahhit Ahmet Ketencigil'e ihale edildiğini, 1955 yılına kadar bu köprünün % 53'ü nün tamamlandığını, müteahhide 300 bin lira ödendiğini, iş taahhüdünün % 20'sini tecavüz ettiğinden tasfiye edilerek mukavelesinin fesh edildiğini, bu mevsim tamamlanmak üzere yeniden ihale edildiğini, 106 metre açıklığındaki çelik kemer köprü malzemesinin ihaleye çıkarıldığı ve 1957 de bitirileceğini, sel hasarı karşılığında 29 Haziran 1955'te müteahhide 62.649 lira 94 kuruş ödendiğini söylemiştir[270]. Bu konuyla ilgili 23 Ağustos 1956 tarihli bir gazete haberi daha vardır. Munzur gazetesinin haberine göre Bayındırlık Bakanı Muammer Çavuşoğlu'nun mektup yazdığı mektubunda Aşvan köprüsünün ihale edildiği, 106 metre açıklığındaki çelik köprünün 1957'de bitirilip, ulaşıma açılacağı belirtilmiştir[271].

2 Ekim 1956 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre belediye başkanı Nurettin Doğuşat'ın Başbakan Adnan Menderes'e Çemişgezek köprüsü hakkında telgraf çektiğini ve inşaatın eski müteahhidine 18 Temmuz 1956'da ihale edildiğini, iki aydan beri kontrol mühendislerince yer teslimi yapılamadığı için başlanamadığını, bitirilmesi Başbakan tarafından emredilen köprü inşaatının geciktirildiğini, bu inşaatın mühendis ve müteahhit arasında kaldığı ve kontrol edilmediği müddetçe bitirilemeyeceğini söylediği, belirtilmiştir[272].

24 Ocak 1957 tarihli Demokrat Tunceli gazetesinin haberine göre Tunceli Vali Yardımcısının girişimiyle kardan kapanan Nazımiye yolu Bayındırlık Müdürlüğü ekiplerince açılmıştır[273].

26 Şubat 1957'de Bayındırlık Bakanlığı Bütçesi münasebetiyle yapılan görüşmelerde söz alan Tunceli Milletvekili Fethi Ülkü Tunceli'de altı yıl önce ihalesi yapılan Aşvan, Mazgirt, Seyitli, Munzur ve Ovacık köprülerinin tamamlanamadığını, Aşvan'da bir ayak yapıldığını,Munzur ve Seyitli köprülerine birkaç kürek toprak atıldığını, Ovacık köprüsünün çok dar olduğundan dolayı bitirilebildiğini ancak eksiklerinin olduğunu, bu köprülerin tamamlanması için defalarca başvurduğunu ancak olumlu bir sonuç alamadığını söylemiştir. Bayındırlık Bakanlığının bu köprülerde ihmal olduğunu kabul ettiğini müteahhidin bu işteki ihmal ve ilgisizliği üzerine ihaleyi iptal ettiğini, kanunlara uymamasına rağmen ihalenin yine eski müteahhide verildiğini, bu

[270] *Demokrat Tunceli*, 10 Eylül 1956
[271] *Munzur*, 23 Ağustos 1956.
[272] *Munzur*, 2 Ekim 1956.
[273] *Demokrat Tunceli*, 24 Ocak 1957.

müteahhidin yeni bir girişimine şahit olunmadığını, bu müteahhidin iş yapacak kabiliyette olup olmadığını Bakanlıkça araştırılmasını gerektiğini söyleyerek kaplıcalarıyla ünlü Bağın bölgesine köprü yapılmasını istemiştir[274].

25 Mart 1957 tarihli gazete haberine göre üç önce kapanan Tunceli-Pülümür yolunun Karayolları ekiplerince açıldığı belirtilmiştir[275].

19 Haziran 1957 tarihli TBMM Zabıt Ceridesinde Tunceli Milletvekili Fethi Ülkü'nün Aşvan ve Seyitli köprülerinin ne zaman tamamlanacağı ve Bağın köprüsü istasyonuna ne zaman başlanacağı ile ilgili sözlü sorunun Bayındırlık Bakanlığına gönderildiği belirtilmiştir[276].

30 Temmuz 1957 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre yıllardır inşası çıkmaza girmiş olan Çemişgezek'teki Aşvan çelik köprüsünün 600 bin liraya ihale edildiği belirtilmiştir[277].

2 Ekim 1957 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Bağın kaplıcalarına yeni bir yol yapılacağı belirtilmiştir[278].

5 Ekim 1957 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Tunceli Valisinin Derenahiyesi yolunu yaptırarak bu yolu Hıdırdamı'ndan Hozat'a bağlayacağı belirtilmiştir[279].

13 Aralık 1957 tarihli Demokrat Tunceli gazetesinin haberine göre Ovacık yolu kardan dolayı kapanmıştır[280].

25 Aralık 1957 tarihli Milliyet gazete haberine göre Çemişgezek köprüsünün yedi yılda bitirilemediği bu sürede sadece köprünün iki ayağının bitirilebildiği belirtilmiştir ve Hükümet eleştirilmiştir[281].

1958 tarihli arşiv belgesine göre Tunceli'deki Bayındırlık faaliyetleri tablo halinde verilmiştir[282].

Tablo 4.66. Başbakanlık Özel Kalem Müdürlüğü tasnifli 1958 tarihli arşiv belgesine göre Tunceli Bayındırlık İl Müdürlüğünün Faaliyetleri

---

[274] *TBMM, Z.C.* , D. X, C. XVII, İÇ. III, İN. XLVII, s. 936-937.
[275] *Demokrat Tunceli*, 25 Mart 1957.
[276] *TBMM, Z.C.* , D. X, C. XX, İÇ. III, İN. LXXXIII, s. 321.
[277] *Munzur*, 30 Temmuz 1957.
[278] *Munzur*, 2 Ekim 1957.
[279] *Munzur*, 5 Ekim 1957
[280] *Demokrat Tunceli*, 13 Aralık 1957.
[281] *Milliyet*, 25 Aralık 1957.
[282] *BCA*, 030.01.113.719.2

İşin Türü	1950’den Önce	1950’den Sonra
İçme Suyu	___	1.500.000
İl ve Köy Yolları	____	3.000.000
Köy Köprüleri	____	500.000
Toplam	____	5.000.000

Not: İçme Suyu: 563 köy ve mezraya su getirilmiş ve çeşmeler yaptırılmıştır.
Yol: 250 km yol yaptırılmıştır.
Köprü: 30 tane köprü yaptırılmıştır.

14 Şubat 1958’de Tunceli Milletvekili Hızır(Hıdır) Aydın Mecliste Bayındırlık Bakanı Tevfik İleri’ye Çemişgezek-Elazığ yolu üzerindeki Aşvan köprüsünün 7 yıldır neden bitirilemediğini ne zaman tamamlanıp faaliyete geçirileceğini sormuştur. Bayındırlık Bakanı bu soruyu cevaplandırmıştır. Bakan köprünün çıkan aksaklık sonucu bitiş tarihi 14 Temmuz 1956’ya kadar uzatıldığını, 4 Ocak’ta işin %20 ilave ile de bitmeyeceğinin anlaşılması üzerine işin tasfiye edildiğini, tasfiye edildiğinde işin % 46’sının bitirildiğini, bu köprünün inşası halinde Keban Barajı atında kalacağının anlaşıldığından, köprünün 110 metre açıklığındaki kısmının betonarme değil sökülebilir demir köprü olarak inşasına karar verildiğini, defalarca yapılan eksilmelere talip çıkmadığı, sonunda 20 Ekim 1958’de verilmek üzere ihale edildiğini, çelik malzemenin temininde müteahhidin sorunlar yaşadığını, bu durumun çözülememesi halinde demir köprünün 1958 yılında idare tarafından yapılmasının kararlaştırıldığını söylemiştir. Daha sonra Hızır Aydın söz alarak Bakanın “malzeme bulunduğu takdirde demesini Hükümetin bu konudaki ihmalkârlığına bağlamıştır. 25 Aralık tarihli Milliyet gazetesinin bu konudaki röportajını okuyarak “7 yıldır tamamlanamayan Çemişgezek köprüsü ve 1950’den beri sadece iki ayağı yapılan ortası boş duran köprünün işini hala emektar sal görüyor” ibarelerine dikkat çekmiştir. Müteahhidin çalışmadığını, yağmurların bol olduğu ilkbaharda işe başladığını, yağmurlarla gelen sellerin atılan ayakları götürdüğünü, müteahhidin zaman zaman Bakanlıktan tazminat aldığını böylece

milletin parasının heder edildiğini, 1952'de köprünün 900 bin liraya ihale edildiğini oysa 1958 itibariyle maliyetlerin birkaç misli arttığını, bu işin sorumlularının cezalandırılmadığını söyleyerek, Bakanın ne gibi bir soruşturma açacağını açıklamasını istemiştir. Bakan söz alarak Hıdır Aydın'ı eleştirmiş, bu köprünün eninde sonunda bitirileceğini, Hızır Aydın'ın 1950-54 yılları arasında D.P. Milletvekiliyken bu konuyu gündeme getirmediğini, söyleyerek açıkça söylemese de ihmalin ve gecikmenin olduğunu kabullenmiş, bu sorudan rahatsız olduğunu belli etmiştir. Hıdır Aydın ise D.P. Milletvekiliyken de bu köprüyle alakadar olduğunu, Devlet Bakanının Elazığ'a geldiğini Devlet Bakanının en kısa sürede bitirileceğini dair söz verdiğini 1954 Ağustos ayında bitmiş olacağına dair resmi yazı aldığını, Tunceli'deki köprülerin çoğunun C.H.P. zamanında yapıldığını belirtmiştir. Bayındırlık Bakanına ikinci bir soru sormuştur. Buna göre Sorpiyan-Mazgirt ve Mazgirt-Muhundu basit toprak ıslahından ibaret olan yolun her türlü imkâna sahip Karayolları 8. Bölge Müdürlüğü'ne devri hakkında ne düşünüldüğünü sormuştur. Bayındırlık Bakanı bu yolların Karayolları bakımına alınmayacağını söylemiştir. Bunun üzerine Hıdır Aydın söz alarak Bayındırlık Bakanının Milli Eğitim Bakanı olduğu zamanlarda Nazımiye'ye geldiğini, bu yolun durumunu kendisine şikâyet ettiğini, şu an ise yolları Karayollarına devretmeyi düşünmediklerini, ancak yapmak için imkân arıyoruz demesinin daha doğru olacağını söylemiştir[283].

14 Mayıs 1958 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre yılan hikâyesine dönen Çemişgezek köprüsünün Bayındırlık Bakanlığı tarafından 1958 yazında bitirilmesinin amaçlandığı bildirilmiştir[284].

28 Mayıs 1958 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Tunceli'ye yeni atanan Vali Ziya Eroğlu kıştan beri kapalı olan Ovacık yolunu açtırarak Ovacık'a gitmiştir. Ovacık'ta halkın şikâyetlerini dinleyen Vali Ovacık'ın yol davasıyla ilgileneceğini söylediği belirtilmiştir[285].

8 Temmuz 1958 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Tunceli Valisi 7 Temmuz 1958'de ikinci defa Ovacık'a gitmiştir. Okul, su ve yol işleriyle yakından ilgilendiği belirtilmiştir[286].

---

[283] *TBMM, Z.C.* , D. XI, C. II, İÇ. I, İN. XXXVIII, s. 97-100; *Milliyet*, 15 Şubat 1958.
[284] *Munzur*, 14 Mayıs 1958.
[285] *Munzur*, 28 Mayıs 1958.
[286] *Munzur*, 8 Temmuz 1958.

30 Ağustos 1958 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Tunceli Valisi Ziya Eroğlu'nun Ovacık'ın Çırpızan köyünde (Çırpızan köyüne yakın beş köyün de faydalanacağı) törenle okul açılışı yaptığı belirtilmiştir[287].

18 Ekim 1958 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Tunceli Valisi ve Bayındırlık Müdürü Tunceli'de yol, köprü ve köy içme suları işini ele aldığı ve yerinde incelemede bulunduğu belirtilmiştir[288].

7 Kasım 1958 tarihli gazete haberine göre Tunceli'de Sansa istasyonu civarında 2 ay önce açılan asma köprünün yıkıldığı belirtilmiştir[289].

28 Aralık 1958'de yıllardır yapımı süren ve son beş ay müteahhitten alınarak Karayolları 8. Bölge Müdürlüğü tarafından yapılan Çemişgezek-Elazığ arasındaki Aşvan köprüsü tamamlanarak deneme amaçlı olarak otobüslerin geçişine izin verilmiştir[290].

27 Mart 1959'da Tunceli Milletvekili Aslan Bora Bayındırlık Bakanı Tevfik İleri'ye Tunceli'nin yollarıyla ilgili 6 tane yazılı soru sormuş, Bakan ise bu soruları yazılı cevaplandırmıştır. Ovacık ilçesinin Mercan dersi üzerinden Erzincan'a bağlanmasıyla ilgili Bakanlığın ne düşündüğünü, Elazığ'ı Murat ve Peri vadilerini takiben Kiğı üzerinden Sansa'da Erzurum Devlet yoluna bağlayacak olan Devlet yolunun Etüt ve projelerinin yapılıp yapılmadığını, yapılmış ise inşaata ne zaman başlanacağını, yapılmamış ise ne zaman programa alınacağını, Kemaliye-Çemişgezek-Hozat ve Tunceli dolayısıyla Erzurum-Elazığ bölgesinin birbiriyle irtibatını sağlayacak olan bu yolun 2959 mali yılında programa alınmasının Bakanlıkça düşünülüp düşünülmediğini, Ovacık ilçesinin çok ilkel olan yolunun Hozat'tan itibaren Devlet Karayolları bakımına alınması konusunda Bakanlığın ne düşündüğünü, kılın kar yüzünden güçlükle geçit veren Pülümür-Mutu arasındaki dağdan geçen Devlet yolu üzerinde bir tünel yapımının düşünülüp düşünülmediğini, bu konuda bir etüt yapılıp yapılmadığını, kışın kar yüzünden Ovacık'la Hozat ve Tunceli arasında ulaşım yapılamadığını, Munzur vadisini takiben bir sahil yolu yapılması halinde bu durumun ortadan kalkacağını, Bayındırlık Bakanlığının bu konuda ne düşündüğünü sormuştur. Bayındırlık Bakanı Ovacık ve Erzincan arasındaki arazinin çok arızalı olduğunu, Ovacık'ın 25 km bir yolla Erzincan'a bağlanmasının 30-35 milyon liraya mal olacağını,

[287] *Munzur*, 30 Ağustos 1958.
[288] *Munzur*, 18 Ekim 1958.
[289] *Milliyet*, 7 Kasım 1958.
[290] *Munzur*, 29 Aralık 1958.

bütçe yetersizliğinden dolayı böyle bir yolun yapılmasının şimdilik imkânsız olduğunu; Elazığ'ı Erzurum'a bağlayan Devlet yolunun Tunceli'den geçmekte olduğunu, büyük bir kısmının standart bir durumda olduğunu, Elazığ-Bingöl yolunun da standart bir şekilde tamamlanmış olduğunu, Peri suyunu takiben Karakoçan'ı Kiğı'ya bağlayacak geçit yolunun inşa halinde olduğunu, Kiğı-Sansa arasının etüt programında olduğunu, bu yollar mevcutken Murat ve Peri nehirlerini takip edecek üçüncü bir Devlet yolunun yapılmasına şimdilik gerek olmadığını; Kemaliye-Çemişgezek-Hozat-Tunceli yolunun Karayolları Genel Müdürlüğünün Kuruluş ve Görevleri hakkındaki 5539 sayılı Kanunun 15. maddesinde tarif edilen Devlet yolu vasfını taşımadığını, Devlet yolları programına eklenmesine imkân olmadığını, Tunceli-Hozat-Çemişgezek-Germili yolunun Tunceli ilinin, Kemaliye-Elazığ Devlet yolunun, İltisakı-Amutka yolunun Erzincan il yolları ağına dahil olduğunu, il yollarının 5539 sayılı Kanunun 24. maddesi gereğince her yılsonunda İl Genel Meclisince hazırlanan ve Bayındırlık Bakanlığınca aynen yada değişiklik yapılarak onaylanan çalışma programına göre il tarafından yapıldığını, adı geçen yollar için iki ilin çalışma programı geldiğinde il ve köy yolları yardım ödeneği imkânları oranında ödenek ayrılacağını, Amutka ile Germili'nin bir yolla birbirine bağlanmasının Fırat üzerinde Singah(Biliç) köprüsünün yapımına bağlı olduğunu, yapılan etüt sonucunda bu köprünün Keban Baraj sahası içinde kalacağının anlaşıldığını, köprü inşasının baraj inşasından sonraya bırakıldığını, köprü yerinin tespit edilip ihaleye çıkarılmasından sonra Aşutka-Germili yolu için her iki il tarafından çalışılacağını, Kemaliye, Çemişgezek, Hozat ve Tunceli'nin çeşitli yönlerden Elazığ ve Erzurum'la irtibatının bulunduğunu; Ovacık-Hozat yolunun henüz tamamlanmadığını, bundan dolayı Karayollarınca bakıma alınamadığını, çok arızalı araziden geçen bu yolun devlet bakımına alınabilmesi için önce ıslah edilmesi gerektiğini, bu iş için tahminen 5 milyon liraya ihtiyaç olduğu, bu rakamın yetersiz durumda olan il ve köy yolları ödeneğinden verilmesine imkân olmadığı, dolayısıyla bu yolun Devlet bakımına alınmasına imkân olmadığını; Tunceli-Erzurum Devlet yolunun Pülümür-Mutu arasındaki dağdan geçen kısmının kışın fazla yağan kar yüzünden güçlükle geçit vermesi sebebiyle bu mevkide takriben 1200 metre uzunluğunda bir tünel yapılmasının düşünüldüğünü, bu amaçla etütlere başlandığını, 1959 bütçesinin yetersizliği sebebiyle tünel inşaatının 1959 programına dahil edilmediğini; Ovacık ilçesinin Munzur vadisini takip eden bir yolla Tunceli'ye bağlanması konusunun düşünüldüğünü ve bu vadiden yol geçip geçemeyeceğinin tetkiki amacıyla Harita Genel Müdürlüğünden hava

fotoğrafı istendiğini, fotogrametrik tetkik olumlu sonuç verdiği taktirde Ovacık-Tunceli yolu güzergâhının ilerideki etüt programlarına alınacağı ve bu etütler sonunda yolun yapımı konusunda kesin karara varılacağını belirten geniş bir açıklama yapmıştır[291].

01 Nisan 1959 ve 15 Nisan 1959'da Tunceli Milletvekili Aslan Bora Bayındırlık Bakanı Tevfik İleri'ye Kiğı ve Pülümür'ün Yeşil nahiyesinin bütün köylerini Sansa mevkiinde Erzurum Devlet yoluna bağlayacak olan Karasu üzerindeki Sansa köprüsünün etüt ve projelerinin yapılıp yapılmadığını, yapılmamışsa ne zaman programa alınacağını sormuştur. Bayındırlık Bakanı bu soruya cevap vermiştir. Kiğı ilçesi ve Pülümür'ün Eşil nahiyesi ve bunlara bağlı köyleri Sansa istasyonuna ve Erzurum Devlet yoluna bağlamak için Eşil önünde Fırat üzerinde inşası istenen köprünün yolunu olmaması ve bütçe yetersizliği dolayısıyla programa alınmasının mümkün olmadığını söylemiştir[292].

15 Nisan 1959'da Tunceli Milletvekili Aslan Bora Mecliste Bayındırlık Bakanı Tevfik İleri'ye Tunceli yollarıyla ilgili yazılı soru sormuş Bakan bu soruyu cevaplandırmıştır. Bağın ılıcalarına her yerden kolayca ulaşılması için Sorpiyan-Mazgirt-Muhundu yolunun Devlet Karayolları bakımına alınmasının çok önemli bir ihtiyaç olduğunu Hükümetin bu konudaki düşüncesinin ne olduğunu sormuştur. Bakan İleri Sorpiyan-Mazgirt-Muhundu il yolunun Sorpiyan-Mazgirt arasının 1959 yılında Karayollarınca bakıma alınacağını, Mazgirt-Muhundu arasının ise kademeli olarak Devlet bakımına alınacak il yolları kapsamında olduğunu, sırası geldiğinde Karayolları bakımına alınacağını söylemiştir[293].

14 Mayıs 1959 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Tunceli Valisi Ziya Eroğlu'nun Eski Milletvekili Hasan Remzi Kulu ve D.P. müfettişi Natık Poyarazoğlu'yla birlikte Ankara'ya gittiklerini Bayındırlık Bakanı ile yapılan görüşmelerde Çemişgezek-Mazgirt yolunun Devlet Karayollarına intikal ettiğini, Nazımiye yolunun 1959 yılında bitirileceğini söylediği belirtilmiştir[294].

16 Mayıs 1959 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Bayındırlık Bakanı Hilmi Nalbantoğlu'nun Ovacık-Tunceli yolunun yapımı için Karayolları 8. Bölge

---

[291] *TBMM, Z.C.* , D.XI, C. VIII, İÇ. II, İN. LIII, s.159-162.
[292] *TBMM. , Z.C.* , D. XI, C. VIII, İÇ. II, İN. LV, s.
[293] *TBMM, Z.C.* , D.XI, C. VIII, İÇ. II, İN. LVII, s.328.
[294] *Munzur*, 14 Nisan 1959.

Müdürlüğüyle Temasa geçtiği, bu yolun yapımı için 750 bin lira ödenek gönderdiği belirtilmiştir[295].

30 Haziran 1959 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre yıllardır Tunceli Bayındırlık Müdürlüğü tarafından bitirilmeye çalışılan Mazgirt-Tunceli karayolunun Karayolları 8. Bölge Müdürlüğüne devredildiği, yolun 8. Bölge Müdürlüğü tarafından ele alındığı, kısa sürede bitirileceği belirtilmiştir[296].

29 Temmuz 1959 tarihinde Munzur gazetesinde Tunceli'deki Karayolları 86. Şube Şefi Ahmet Alkanla bir yaptığı röportajı yayınlamıştır. Buna göre Şube Şefi Ahmet Alkan 1959'da Karayolları bakımına alınan Mazgirt yolunun yapımının hızla sürüdüğünü ve kısa sürede biteceğini belirtmiştir[297].

11 Ağustos 1959 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Tunceli Valisi Ziya Eroğlu'nun direktifiyle Bayındırlık Müdürlüğü Bağın kaplıcaları yolunu yapmaya başladığı ve bir an önce bitirileceği belirtilmiştir[298].

29 Eylül 1959 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Çemişgezek ilçesindeki hidroelektrik santrali baraj inşaatının temeli atılmıştır. Kısa sürede tamamlanarak ilçeye elektrik verileceği belirtilmiştir[299].

5 Nisan 1960 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre Ankara'dan dönen Tunceli Bayındırlık Müdürü Vasfi Zebunoğlu'nun büyük başarılarla döndüğünü, il ve köy yolları için 800 bin, köy çeşmeleri için 500 bin lira, Tunceli-Deşt-Hozat ve Ovacık-Deşt yolları için 1.000.000, Bayındırlık Müdürlüğünün Munzur vadisinde yapacağı tamirhane binaları için 500 bin lira ödenek aldığını, ayrıca Mazgirt Hükümet konağının yeniden yapımının ve devlet şosesine bağlı yolların da Kara Yolları tarafından ıslahının ele alınacağını belirtilmiştir. Aynı gazetenin bir diğer haberine göre Tunceli'de çocuk kütüphanesi kurulacağının duyulduğu belirtilmiştir[300].

6 Nisan 1960 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre Ovacık yolunun yapımına 7 Nisan 1960'ta başlanacağı belirtilmiştir[301].

---

[295] *Munzur*, 16 Mayıs 1959.
[296] *Munzur*, 30 Haziran 1959.
[297] *Munzur*, 29 Temmuz 1959.
[298] *Munzur*, 11 Ağustos 1959.
[299] *Munzur*, 29 Eylül 1959.
[300] *Tunceli Sesi*, 5 Nisan 1960.
[301] *Tunceli Sesi*, 6 Nisan 1960.

19 Nisan 1960 tarihli Munzur gazetesine göre 14 Nisan 1960'ta yılın 7 ayı kapalı kalan Ovacık yolunun yapımına Tunceli Valisinin de katılımıyla törenle başlanmıştır. Bu iş için 5 milyon lira ödenek ayrılmıştır[302].

19 Mayıs 1960 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre Karayolları 8. Bölge Müdürlüğünün 1960 yılında Mazgirt-Çarsancak, Mazgirt-Muhundu, Dere Nahiyesi yolu ve Hıdırdamı yolunu yaptıracağı belirtilmiştir[303]. Aynı gazetede daha önce yıkılan Tunceli Körkes köprüsünün de 8. Bölge Müdürlüğünce yaptırılacağı belirtilmiştir[304].

19 Temmuz 1960 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre Hıdırdamı-Çemişgezek yolunun yapılmaya başlandığı belirtilmiştir[305].

9 Haziran 1961 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre Körkes köprüsünün tamiratına başlandığı belirtilmiştir[306].

9 Ağustos 1961 tarihli Demokrat Tunceli Postası gazetesinin haberine göre Tunceli-Pülümür yolu inşaatının büyük bir hızla devam ettiği belirtilmiştir[307].

17 Eylül 1961 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre Pülümür-Mutu yolu güzergâhındaki Harçik çayı üzerine 1.119.222 lira keşif bedelli iki köprü yapılacağı belirtilmiştir[308].

16 Ekim 1961 tarihli Demokrat Tunceli Postası gazete haberine göre daha önce yıkılmış olan köprünün yerine Karayollarınca Vali konağının önünden bir asma köprü yapılacağı belirtilmiştir[309].

18 Aralık 1961 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre yıllardır yapılamayan Alpdoğan Mahallesi yolunun yapılacağı ve mahallenin yola kavuşacağı belirtilmiştir[310].

22 Mart 1962 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre köy yollarının bakım ve tamiratı için il emrine 495 bin lira ödenek gönderildiği, ilçe ve nahiyeleri şehre bağlayacak olan yolların beş yıllık plana eklendiği, Tunceli-Sin-Hozat yolunun 1.325.000, Hozat-Çemişgezek yolunun 1.750.000, Mazgirt-Muhundu-Bağin yolunun

---

[302] *Munzur*, 19 Nisan 1960.
[303] *Tunceli Sesi*, 19 Mayıs 1960.
[304] *Tunceli Sesi*, 19 Mayıs 1960.
[305] *Tunceli Sesi*, 19 Temmuz 1960.
[306] *Tunceli Sesi*, 9 Haziran 1961.
[307] *Demokrat Tunceli Postası*, 25 Temmuz 1961.
[308] *Tunceli Sesi*, 17 Ekim 1961.
[309] *Demokrat Tunceli Postası*, 16 Ekim 1961.
[310] *Tunceli Sesi*, 18 Aralık 1961.

850 bin, Çarsancak-Mazgirt yolunun 105 bin, Ovacık-Ziyaret köyü yolunun 350 bin, Çemişgezek-Germili yolunun 350 bin lira keşif bedelli olduğu belirtilmiştir[311].

9 Temmuz 1962'tarihli Tunceli Sesi gazetesine bir demeç veren Tunceli Bayındırlık Müdürü Atilla Altıok 1962'de 29 km olan Sin-Hozat il yolunun yapılacağını ve 1150 bin lira ödenek verildiğini, bu yolda iki yıldır çalışmaların devam ettiğini, 10 km olan Hıdırdamı-Şavak yolunun 8 km stabilize kaplamasına başlanacağını, 105 bin lira ödeneği olduğunu, 10 km olan Mazgirt-Muhundu yolunun 5 km'sinin tamamlandığı, ödeneğinin 150 bin lira olduğunu, 22 km olan Mazgirt köprüsü-Çarsancak yolunun geçen yıl tamamlandığını, bakım için 33 bin lira ayrıldığını, 21 Mayıstan itibaren bakıma alındığını, köy yolları için bu yıl 65 bin lira ödenek ayrıldığını, bu yılki programa Türüşmek-Hiç, Mazgirt-Kızılkale, Çemişgezek-Ulukale yollarının alındığını, köylünün yardım etmesi halinde bu köy yollarının sene içinde biteceğini, diğer köy yollarının 10 yıllık programa alınacağını, makinelerin bakımı için bir atölye yapılacağını bunun için 294 bin lira ödenek verildiğini, bu işler Bayındırlık Bakanlığınca 757.630 lira masraf yapıldığını, belirtmiştir[312].

10 Temmuz 1962 tarihli Tunceli'nin Sesi gazetesinin haberine göre 15 köyün(Merkeze bağlı Pah Nahiyesinin Kale köyü, merkeze bağlı Derehan, Çemişgezek Kiz köyü, Hozat'ın Amurka ve Kirnmik köyü, Mazgirt'in Alhan, Kaçeron ve Reçik köyü, Nazımiye'nin Çamören ve Dereova, Ovacık'ın Akyayık ve Halukuşağı, Pertek'in Ağzumlik ve Tanz, Pülümür'ün Kırdam köyleri) içme suyu işinin bu yıl bitirileceği, bu iş için 1.232.250 lira ödenek ayrıldığı belirtilmiştir[313].

4 Ekim 1962'de Tunceli Senatörü Mehmet Ali Demir Bayındırlık Bakanına Doğu ve Güney Doğu Anadolu'da inceleme gezisine çıktıklarında Tunceli'ye uğradığında Deşt kışlalarının ve kışlalara giden yolun onarımı için talimat verdiğini, En geç bir ay içinde başlanacağını vaat ettiğini, verilen vaadin bugüne kadar gerçekleşmemesinin sebeplerini ve yolun yapılıp yapılmayacağını sormuştur. Bakan İlyas Seçkin bu soruyu cevaplandırmıştır. Bakan Seçkin kışlanın tadil ve tamiri için 329.010 lira 26 kuruş ödeneğin onaylandığını, ödenek bakımından Adalet Bakanlığına ait olan bu işin ihaleye çıkması için Adalet Bakanlığınca Tunceli Cumhuriyet Savcılığına talimat verildiğini, Deşt kışlalarının bulunduğu Sin bucağının Tunceli ile irtibatını sağlayacak olan Tunceli-Ovacık yolunun 12. kilometresinden ayrılıp Sin'e 11

[311] *Tunceli Sesi*, 22 Mart 1962.
[312] *Tunceli Sesi*, 9 Temmuz 1962.
[313] *Tunceli Sesi*, 10 Temmuz 1962.

kilometre olan yol olduğunu, bu yolun 4 kilometresinin yaz geçidi verdiğini geri kalan 7 kilometrenin 1,5 kilometresinin 20 Eylül 1962'ye kadar yapılmış olduğunu, çalışmalara devam edildiğini, geri kalan 5,5 kilometrenin mevsim sonuna kadar yaz geçidi verir duruma getirileceğini, Tunceli İlinin bu yolda çalışan makinelere Bakanlığın Karayollarından bir dozer ilavesi ile 200 bin lira daha yardım yapıldığını açıklamıştır[314].

5 Ocak 1963'te Tunceli Valiliği Başbakana seyahati esnasında arz edilen dileklerle ilgili olarak İçişleri Bakanlığına bir yazı göndermiştir. Bu yazıda köy yollarını 10 yıllık plana bağlanarak köylü ile müşterek olarak yapımına başlandığı, il yollarının da köylerin kısa tali yollarla bağlanabileceği şekilde etüt ve inşa ettirildiği, ilçe yollarının Karayollarınca inşa ve bakımının yapıldığı, kışın kapanan fakat yeni güzergâhta yapımı devam eden Ovacık yolu dışındaki bütün yolların standart ve iyi yol olduğu, kar programına dahil olmamalarına rağmen sürekli açık tutulmalarına dikkat edildiği, yeni yol yapımında öncelik sırasının yoldan faydalanacak bölgenin ekonomik ve sosyal durumları ile köy adedi ve köy yollarında köylülerin çalışmalara katılmasının daima göz önünde bulundurulduğu belirtilmiştir. Buna rağmen yol çalışmalarının istenilen durumda olmaması bu yazıda bazı sebeplere bağlanmıştır. Bayındırlık Müdürlüğü makine mevcudu ve tesisleri itibarıyla yetersiz olduğu, çok eski olmalarından dolayı makine ve tesislerden çalışma mevsiminde devamlı olarak yararlanılamadığı, eski araçların masraflarının çok olduğu, yolların kilometre inşa ve bakımının çok pahalıya mal olduğu, Bayındırlık makine filosunun bir program dahilinde yenilenmesi ve takviyesinin gerektiği, köy yolları için Karayollarınca bakım ve yapım ekipmanın tespit edilmesi ve tamamen yeni makineler tahsisi edilerek devamlı bir çalışma sağlanması gerektiği, aksi taktirde Bayındırlık emrinde yetersiz makinelerle müsait çalışma mevsimlerinde Tunceli köy yolu yapımının halledilemeyeceği, nüfusun az olduğu yerlerde imece usulü uygulanamadığından makineli yardımın gerekli olduğu, yönetmelik gereği köy yollarında çalışma makinelerinin akaryakıt masrafları için köylünün de katılımının istendiği, Tunceli'nin bugünkü ekonomik şartlarında bunun imkân dışı olduğu, durumu müsait köylülerden az miktarda akaryakıt katılım ücreti alındığını, yol çalışmalarında teknik eleman yetersizliğinin sıkıntı yarattığı, Karayolları Bölge Müdürlüklerindeki İl ve Köy yolları şefliklerinin kapsadığı alanın çok geniş olması sebebiyle yeterli eleman bulunduramadıklarından hazırlık aşamasında hızlı

[314]*Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi*, Dönem I, Cilt V, Toplantı I, Birleşim LXXXIV, Sayfa 387-368.

hareket edemedikleri belirtilerek bu durumun işlerin gecikmesine ve iş günü kayıplarına sebep olduğu aktarılmıştır[315].

Bayındırlık Bakanlığı 24 Aralık 1962'de Başbakanlığın 7 Aralık tarihli yazısına cevap vermiştir. Buna göre Başbakanın seyahati esnasında kendisine sunulan dileğin tetkik ettirildiği, 1962 yılı programı ile 29 km olan Tunceli-Ovacık, Sin-Hozat yolunun onarımının il tarafından ele alındığı, Tunceli-Ovacık(Munzur Vadisi), Tunceli-Ovacık, Sin-Hozat ve Hozat-Çemişgezek yollarının yapım ve tamamlanmalarının 5 yıllık il yolları çalışma programına dahil olduğu belirtilmiştir[316].

12 Şubat 1963 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre Çemişgezek'i Germili'ye bağlayacak olan 13 km uzunluğundaki yol için 150 bin lira ve Kovancıları Seyitli köprüsüne bağlayacak olan 160 bin lira ödenek ayrıldığı belirtilmiştir[317].

16 Nisan 1963'te Tunceli Cumhuriyet Senatörü Mehmet Ali Demir Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Ekrem Alican'a yatırımlarla ilgili sorular sormuştur. Bu sorular şunlardır:

a) 1963 bütçe yılında Tunceli İlinde yapılan yatırımların miktarları ve yerleri?

b) Yeniden hizmete girmesi için programa alınan kurumlar ve tesisler nelerdir, yerleri ve adları?

c) 1963 bütçe yılında etüdünün yapılması gereken iş var mıdır varsa nelerdir ve yerleri?

ç) 1964 yılı bütçesinde bütün il dahilinde yapılması düşünülen yatırımların miktarı ve yerleri?

d) 1964 bütçe yılında hizmete konulması düşünülen kurumlar ve tesisiler var mıdır? Varsa yeleri ve adları?

e) 1964 bütçe yılında etütlerinin yapılması gereken işler var mıdır varsa nelerdir ve yerleri? Sorularının yer aldığı yazılı soru önergesi vermiş, Bakan bu sorulara yazılı cevap vermiştir. Buna göre: 1963 yatırımlarının 5.758.000 lira olduğu bunu 3.103.000 lirasının illere göre dağıtıldığı, Tunceli'de D.S.İ yatırımlarının 335 bin, il tarafından verilen payın 250 bin ve toplamdan 583 bin liralık yatırım yapılacağı, bu parayla içme suyu temininin sağlanacağını, 1964 yılında yapılacak yatırımların ilgili bakanlık ve dairelerin 1964 proje çalışmalarını bitirmesinden sonra belli olacağını söylemiştir. 1963 yılına ait bir tablo vermiştir. Buna göre yapılacak projeler ve verilecek ödenekler

[315] *BCA*, 030.01.118.750.6 5 Ocak 1963.
[316] *BCA*, 030.01.118.750.6 24 Aralık 1962.
[317] *Tunceli Sesi*, 12 Şubat 1963.

belirtilmiştir. Yine 1963 yılı Devlet Planlama Teşkilatı 1963 Yıllık Program Yatırımların İllere Göre Dağılımı tablosunda programa göre Tunceli'ye yapılan yatırımlar verilmiştir[318].

Tablo 4.67.19 Nisan 1963 Tarihli Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisine ve D.P.T. 1963 Yıllık Programı Yatırımların İllere Göre Dağılımı'na Göre 1963 Yılında Tunceli'de Yapılan ve Yapımı Devam Eden Bayındırlık İşleri

Sektör	Proje Sahibi	Proje Adı	1963 Programı Lira	Proje Tutarı Lira	Bitiş Tarihi
Ulaştırma	Karayollar Gn. Müd.	Tunceli-Ovacık yolu	1.150.000	10.000.000	1967
Ulaştırma	Karayolları Gn. Müd	Tunceli-Pülümür yolu	1.500.000	21.000.000	1964

14 Mayıs 1963'te Tunceli Cumhuriyet Senatörü Mehmet Ali Demir Bayındırlık Bakanı İlyas Seçkin'e Bayındırlık Bakanlığına bağlı müdürlükler tarafından:

a) 1963 bütçe yılında Tunceli İlinde yapılan yatırımların miktarları ve yerleri?

b) Yeniden hizmete girmesi için programa alınan kurumlar ve tesisler nelerdir, yerleri ve adları?

c) 1963 bütçe yılında etüdünün yapılması gereken iş var mıdır varsa nelerdir ve yerleri?

ç) 1964 yılı bütçesinde bütün il dahilinde yapılması düşünülen yatırımların miktarı ve yerleri?

d) 1964 bütçe yılında hizmete konulması düşünülen kurumlar ve tesisiler var mıdır? Varsa yeleri ve adları?

e) 1964 bütçe yılında etütlerinin yapılması gereken işler var mıdır varsa nelerdir ve yerleri?

[318] *C.S, T.D.* , D. I, C. XI, T. II, B. LXIX, s. 48; *T.C. Başbakanlık 1963 Yıllık Programı Yatırımların İllere Göre Dağılımı*, Ankara, 1963, s. 153-154.

Sorularının yer aldığı yazılı soru önergesi vermiş, Bayındırlık Bakanı bu sorulara yazılı cevap vermiştir. 1963 etüt programında Pülümür-Hacılı sulamasının yer aldığını belirtmiştir. Bayındırlık yatırımlarını tablo halinde vermiştir[319].

Tablo 4.68. 14 Mayıs 1963 Tarihli Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisine göre Karayolları Genel Müdürlüğünce Tunceli'de 1963 Yılında Yapılacak Yatırımlar

İşin Adı	Mesafe	1963 Yılında Harcanacak Tutar Lira
Tunceli-Pülümür Yolu(Çığ Tünelleri)	21-51 km Arası	3.000.000
Tunceli-Ovacık Geçit Yolu	0-65 km Arası	1.150.000
Tunceli-Pülümür(Onarım)	0-65 km Arası	190.000
Tunceli-Mutu Yolu 46.km'de Harçik I Köprüsü Tunceli-Mutu Yolu 46. km'de Harçik II Köprüsü	41 metre uzunluğunda 33 metre Uzunluğunda	300.000
Ovacık-Havasor Yolunda Havasor Köprüsü	30 metre Uzunluğunda	10.000
Tunceli-Pülümür Yolunun Köylere Bağlantısı İçin Asma I ve Asma II Köprüleri, Çarsancak-Kovancılar Yolunda Asma III Köprüsü		75.000
149 km Devlet Yolunun Bakımı İçin		381.000
102 km İl Yolunun Devlet Bakımında Tutulması İçin		250.000
İlin Ele Alacağı İşler		

[319] *C.S.T.D.* , D.I, C.XI, T. II, B.63, s.184-187.

Tunceli-Sin-Hozat İl Yolu Yapımı	0-14 km Arası	200.000
Çemişgezek-Germini İl Yolu Onarımı	0-13 km Arası	150.000
Mazgirt-Kötrü-Çarsancak İl Yolu Bakımı	0-22 km Arası	28.600
Hozat-Ovacık Yolu Bakımı	0-41 km Arası	50.300
Şavak Yolu Onarımı	0-8 km Arası	10.400
Mazgirt-Muhundu	0-10 km Arası	13.000
Mazgirt-Kızılkaya Yolu	0-10 km Arası	100.000
Çemişgezek-Ulukale Yolu Yapımı	0-9 km Arası	100.000
Köy Köprüsü Onarım		5.000
Atelye ve Garaj Yapımı		150.000
Köprü Onarımı		105.000

Tunceli'de yapılacak su işleri de tablo halinde verilmiştir.

Tablo 4.69. 14 Mayıs 1963 Tarihli Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisine Göre1963 Yılında Tunceli'de Yapılacak Su İşleri

İşin Adı	Keşif Bedeli	1963'te Harcanacak Ödenek Lira
Sulama ve Drenaj		
Tunceli-Peri Sulaması	180.000	150.000
İdame ve Onarım		
Peri Sulaması	29.000	29.000
İçme Suyu		
Merkez A. Derehak Mezrası 1 Köy	36.000	36.000

Merkez Çukuraltı Mahallesi 1Köy	15.000	15.000
Merkez Çukurkilise Mezrası 1 Köy	18.000	18.000
Merkez Kartösor 1 Köy	39.000	39.000
Çemişgezek Hodıröz 1 Köy	90.000	90.000
Mazgirt Hanik 1 Köy	38.000	38.000
Ovacık-Bilgeç-Kavak Mezrası 1 Köy	12.000	12.000
Toplam	428.000	432.000

Tunceli'de Bayındırlık yatırımlarını bu şekilde özetleyen Bakan Seçkin böylece Tunceli Senatörü Mehmet Ali Demir'in sorusunu detaylı bir şekilde cevaplamıştır[320].

18 Haziran 1963'te Tunceli Senatörü Mehmet Ali Demir Bayındırlık Bakanı İlyas Seçkin'e sözlü soru sormuş Bakan bu soruyu cevaplandırmıştır. Demir'in sorusu şöyledir:

1- D.S.İ. 9. Bölge Müdürlüğüne bağlı iller hangileridir?

2- 1961 ve 1962 bütçe yıllarında bölgeye bağlı her ilde yapılan işlere harcanan para miktarı ne kadardır?

3- Aynı bölge için 1963 bütçesine konan ödenekle her ilde yapılması programa alınan ve etüdü düşünülen işler nelerdir?

4- 1961-1962 ve 1963 yıllarında D.S.İ. 9. Bölge Müdürlüğünün görevini yapamadığına, verilen ödeneği kötüye kullandıklarına dair sözlü ve yazılı herhangi bir ihbarda bulunulmuş mudur? Bulunulmuşsa Bakanlık olarak bu güne kadar ne yapılmıştır?

5- 1961-1962-1963 yıllarında D.S.İ. 9. Bölge Müdürlüğünün görevini yapmadığına verilen ödeneği gereksiz harcadığına dair İstanbul, Ankara, İzmir il yerel basınında yazı ve haberler olmuş mudur? Olmuşsa Bakanlık bu haber ve yazılar üzerinde durmuş mudur?

Bakan soruları sıralı bir biçimde cevaplandırmıştır.

1- 9. Bölge Müdürlüğü kapsamına Elazığ, Malatya, Adıyaman, Muş, Bingöl, Tunceli illerinin girdiğini belirtmiştir.

[320] *CS. T.D.* , D. I, C. XI, T. II, B. LXIII, s. 186-187.

2- Burada Tunceli ile ilgili olan ödeneği belirtmekle yetineceğiz. Tunceli ilinde ihale ve emanet inşaatlara 1961 yılında 102 bin lira, 1962 yılında 397.650 lira harcama yapıldığını belirtmiştir.

3- 1963 bütçesinden yapılan ödenek ve programa alınıp etüdü yapılması düşünülen işleri tablo halinde vermiştir. Bu veriler 14 Mayıs'ta Mehmet Ali Demir'in Bayındırlık Bakanına sorduğu sorulara verilen cevapların aynısıdır. Farklı olan 1963 yılında etüdü yapılacağı belirtilen Çemişgezek arazi sulama ve taşkından koruma ve Pertek arazisi Singeç deresi sulama projeleridir.

4- 1961'de 9. Bölge mensuplarından bazı kimseler hakkında 1961'den 1963'e kadar 15 ihbar ve şikâyet olduğunu, bu konuların incelendiğini belirtmiştir.

5. soruya cevap vermemiştir.

Mehmet Ali Demir Bakanın açıklamalarından sonra söz alarak Bakanın açıklamalarının kendisini tatmin etmediğini, bölge müdürünün usulsüz yaptığını, bundan dolayı bazı kimseler sus payı olarak müdürlük bütçesinden harcama yaptığını, lüks dinlenme tesisleri yapıldığını, köylünün ise pancarının sulanamadığından kuruduğunu, 9. Bölge Müdürlüğünün gereği gibi çalışmadığını belirtmiştir. Yine Tunceli'ye yapılan yatırımın diğer illere oranla çok az olduğunu(150 bin lira) belirtmiştir. Bakan ise 16-17 milyon liraya Elazığ-Tunceli arasına çığ Tüneli yapıldığını, bir yıl az yatırım olsa bile ertesi yıl bunun artabileceğini belirtmiştir. Mehmet Ali Demir ise oradan devlet yolu geçtiğini, tesadüfen Tunceli'den geçen yolun Pülümür mıntıkasına çığ tüneli yapılmasının ile bir kazanç sağlamadığını, bu yatırımın ile yapılmış gibi gösterilmesinin mantıksız olduğunu, Ovacık'ta 1957'den başlanıp 1 milyon harcanan su kanallarının neden bitirilemediğini, Bakanla bu konuda polemik yaşanmıştır[321].

Devlet Planlama Teşkilatı 1964 Yıllık Programı Yatırımların İllere Göre Dağılımı'na göre 1964 yılında Tunceli'de bayındırlık alanında yapılan yatırımlar tablo halinde verilmiştir[322].

Tablo 4.70. Devlet Planlama Teşkilatı 1964 Yıllık Programı Yatırımların İllere Göre Dağılımı'na göre 1964 yılında Tunceli'de Bayındırlık yatırımları

[321] *CS. T.D.* , D. I, C. XI, T. II, B. LXXVI, 623-634.
[322] *D.P.T. 1964Yıllık Programı Yatırımların İllere Göre Dağılımı,* Ankara 1964, s. 249.

Sektör	Proje Sahibi	Proje Adı	1964 Programı	Proje Tutarı	Bitiş Tarihi
Ulaştırma	Karayolları Genel Müdürlüğü	Tunceli-Ovacık Yolu	900.000	10.000.000	1965

Devlet Planlama Teşkilatı 1964 Yıllık Programı Yatırımların İllere Göre Dağılımı'na göre 1964 yılında Tunceli'de köy içme suları yatırımları tablo halinde verilmiştir[323].

Tablo 4.71. Devlet Planlama Teşkilatı 1964 Yıllık Programı Yatırımların İllere Göre Dağılımı'na göre 1964 yılında Tunceli'de köy içme suları yatırımları

Sektör	Proje Sahibi	Proje Adı	1964 Programı Lira	Proje Tutarı Lira	Bitiş Tarihi
Diğer Kamu Hizmetleri	Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü	Köy İçme Suları(8 köyde)	350.000	350.000	1964

25 Şubat 1964 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre 1964 yılında Tunceli köy yolları için 1 milyon liradan fazla bir rakamın ayrıldığı, ayrıca köy içme suları için de 600 bin liranın ayrıldığı belirtilmiştir[324].

20 Haziran 1964 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre Ovacık yolunda "Munzur 2" adı verilen ve 400 bin liraya mal olacak olan köprünün temelinin atıldığı belirtilmiştir[325].

2 Temmuz 1964 tarihli Milliyet gazetesinin haberine göre Munzur nehri boyunca uzanan turistik yolun 25 kilometresinin yapıldığı ve Ovacıklıların gelecek turistler için hazırlık yaptığı belirtilmiştir[326].

Tunceli İl Daimi Encümenliği 8 Temmuz 1964 tarihli Tunceli Sesi gazetesine köy içime suları ihale ilanı vermiştir. Buna göre Hozat-İn, İnciağa, Tavuklar köyleri ile

[323] *D.P.T. 1964Yıllık Programı Yatırımların İllere Göre Dağılımı*, Ankara 1964, s. 249.
[324] *Tunceli Sesi*, 23 Şubat 1964.
[325] *Tunceli Sesi*, 20 Haziran 1964.
[326] *Milliyet*, 2 Temmuz 1964.

Deşt Bucağı, Ovacık-Eğripınar, Tunceli-Çemçeli, Hopik, Çemişgezek-Uzungöl, Güneybaşı, Mazgirt-Doğanlı, Karayusuf, Pertek-Karabağ, Ardıç, Kangal, Turnadere, Mezarköy köylerinde sulama suyu yapılacaktır. Bu iş için 226.092,74 lira keşif bedeli belirlenmiştir[327].

18 Ağustos 1964 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre Tunceli'nin en büyük köyü olan Hakis'in yola kavuşacağı belirtilmiştir[328].

9 Eylül 1964 tarihli Tunceli Sesi gazetesinde çıkan ilana göre İl Daimim Encümeni Pertek Aşağyamaçova, Çemişgezek Akçapınar Nahiyesi, Hozat Akören köyü mezra, Pülümür Mezra köyü Sihan ve Daynik, Pülümür Kırmızıköprü, Hozat Karabakır köyü, Ovacık Burnan köyü, Nazımiye Çevrecik köyü, Mazgirt Muhundu, Tunceli merkez Topuzlar Hozan mezrası içme suyu inşaatlarının ihale edileceği, ihalenin 108.588,17 lira keşif bedelli olduğu belirtilmiştir[329].

9 Ekim 1964 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre Pah Nahiyesinin Bağın köprüsüne bağlantısın sağlayacak olan Peri-Seyitli yolunun yapımına devam edildiği belirtilmiştir[330].

6 Kasım 1964'te Tunceli Milletvekili Fethi Ülkü Bayındırlık Bakanı Arif Hikmet Onat'a Keban Barajıyla ilgili soru sormuş, Bakan Onat bu soruyu cevaplandırmıştır. Fethi Ülkü Keban Baraj projesine göre Elazığ-Tunceli sınırından akan Murat ve Peri suyunu şişmesiyle o bölgede geniş bir göl oluşacağını, bundan dolayı Pertek, Çemişgezek(Aşvan) ve Seyitli köprülerinin iptal olacağını ve bu köprülerin iki tarafındaki yolları işlemez hale geleceğini, bu yol ve köprülerin yerine Karayollarınca yeni şartlara göre ulaşımı sağlamak amacıyla bir çalışması olup olmadığını, varsa Elazığ'dan Tunceli'ye Pertek, Seyitli ve Çemişgezek yönünden gelen yolların güzergâhlarının nasıl olacağını, yeni köprülerin nerelerde inşa edileceğini sormuştur. Bakan Onat Elazığ-Tunceli yolu güzergâhının detaylı etüdünün gerektiğini, girişilen etütlerden bu yolun birkaç ihtimalinin olduğunu, bunların en uygununun düzenli etütlerden sonra saptanacağını, güzergâh tespitinden sonra yeni köprülerin yerleri ve bu yolların il yollarına bağlantılarının belirleneceğini söylemiştir[331].

---

[327] *Tunceli Sesi*, 8 Temmuz 1964.
[328] *Tunceli Sesi*, 18 Ağustos 1964.
[329] *Tunceli Sesi*, 9 Eylül 1964.
[330] *Tunceli Sesi*, 9 Ekim 1964.
[331] *MM, Z.C.* , D. I, C. XXXIII, T. IV, B. III, s. 122-123.

13 Kasım 1964 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre Tunceli Belediyesi ve Valiliğin anlaşması sonucu Bayındırlık Müdürlüğü tarafından şehir içi yolların tamamen onarıldığı belirtilmiştir[332].

27 Kasım 1964 tarihli Tunceli Sesi gazetesine Ankara'daki temasları hakkında bilgi veren Tunceli Valisi Hüseyin Kâşif Ünal İl Halk Kütüphanesi inşaatının 1965 programına alındığını, Orman İşletme Müdürlüğü'nün karşısındaki arazide 250 bin lira harcanarak şehir stadı yapılacağını ile arazöz verileceğini, şehir içi yolların parkeleneceğini, 1965 yılında öğretmenler için 400 bin lira harcanarak bir blok lojman yapılacağını belirtmiştir[333].

14 Aralık1964 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre 3 yıldır inşaatı devam eden ve 1965'te açılacak olan Tunceli-0vacık yolu üzerindeki Havaçor grup köprülerinin 629 bin lira keşif bedeliyle ihaleye konduğu belirtilmiştir[334].

24 Aralık 1964 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre Tunceli Özel idaresinin 1965 yılı bütçesinin 999.362 lira olduğu belirtilmiştir[335].

Devlet Planlama Teşkilatı 1965 Yıllık Programı Yatırımların İllere Göre Dağılımı'na göre 1965 yılında Tunceli'de karayolu yatırımları tablo halinde verilmiştir[336].

Tablo 4.72. Devlet Planlama Teşkilatı 1965 Yıllık Programı Yatırımların İllere Göre Dağılımı'na göre 1965 yılında Tunceli'de karayolu yatırımları

Sektör	Proje Sahibi	Proje Adı	1965 Programı Lira	Proje Tutarı Lira	Bitiş Tarihi
Ulaştırma	Karayolları Genel Müdürlüğü	Tunceli-Pülümür Yol Onarımı	500.000	3.000.000	1967
Ulaştırma	Karayolları Genel Müdürlüğü	Tunceli-Ovacık	1.800.000	10.000.000	1967

Devlet Planlama Teşkilatı 1965 Yıllık Programı Yatırımların İllere Göre Dağılımı'na göre 1965 yılında Tunceli'de yapılan köy içme suyu yatırımları tablo halinde verilmiştir[337].

[332] *Tunceli Sesi*, 13 Kasım 1964.
[333] *Tunceli Sesi*, 27 Kasım 1964.
[334] *Tunceli Sesi*, 14 Aralık 1964.
[335] *Tunceli Sesi*, 24 Aralık 1964.
[336] *D.P.T. 1965Yıllık Programı Yatırımların İllere Göre Dağılımı*, Ankara 1965, s. 1.

Tablo 4.73. Devlet Planlama Teşkilatı 1965 Yıllık Programı Yatırımların İllere Göre Dağılımı'na göre 1965 yılında Tunceli'de Köy içme suyu yapılan yatırımları

Sektör	Proje Sahibi	Proje Adı	1965Programı Lira	Proje Tutarı Lira	Bitiş Tarihi
Diğer Kamu Hizmetleri	Devlet Su İşleri Gen. Müd	Köy İçme Suyu(25 köy)	1.350.000	_____	1965

28 Nisan 1965 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre Bayındırlık Bakanlığı Pülümür'ün Meydanlar mahallesinde bir köprü ve yol parkeleme işi için 75 bin, Ovacık parkeleme için 50 bin, Çemişgezek yol parkeleme için 50 bin, Mazgirt yol onarımı ile parkeleme için 50 lira ödenek ayırdığı belirtilmiştir[338].

Tunceli Valisi Kâşif Ünal 25 Mayıs 1965'te Tunceli Sesi gazetesine verdiği demeçte Karayolları için bu yıl 935 bin lira verildiğini, Pülümür-Deşt yolu için 120, Nazımiye-İresi yolu için 90, Mazgirt-Muhundu yolu için 225, Vasgirt yolu için 25, Dere Bucağı yolu için 105, Yeni Ovacık yolu ayrımı-Sin yolu için 70 bin lira harcanacağını, köy yolları için ise 1.253.000 lira ödenek verildiğini, belirtmiştir[339].

17 Kasım 1965 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre inşaatı biten Tunceli-Ovacık yolunun 16 Kasım'da törenle hizmete açıldığı, bunu için Bayındırlık Bakanı Ethem Erdinç ve Tunceli Milletvekillerinin Tunceli'ye geldiği belirtilmiştir[340].

Devlet Planlama Teşkilatı 1966 Yıllı Programı Yatırımların İllere Göre Dağılımı'na göre 1966 yılında Tunceli'de yapılan bayındırlık çalışmaları tablo halinde verilmiştir[341].

Tablo 4.74. Devlet Planlama Teşkilatı 1966 Yıllı Programı Yatırımların İllere Göre Dağılımı'na göre 1966 yılında Tunceli'de Yapılan Bayındırlık Çalışmaları

Sektör	Proje Sahibi	Proje Adı	1966 Programı Lira	Proje Tutarı Lira	Bitiş Tarihi

[337] *D.P.T. 1965Yıllık Programı Yatırımların İllere Göre Dağılımı,* Ankara 1965, s. 2.
[338] *Tunceli Sesi*, 28 Nisan 1965.
[339] *Tunceli Sesi*, 24 Mayıs 1965.
[340] *Tunceli Sesi*, 17 Kasım 1965.
[341] *D.P.T.1966 Yıllık Programı Yatırımların İllere Göre Dağılımı, Ankara 1966, s. 280-281.*

Ulaştırma	Karayolları Gen. Müd.	Tunceli-Pülümür	300.000	3.000.000	1967
Ulaştırma	Karayolları Gen. Müd.	Çemişgezek İçi Yol Onarımı	100.000	200.000	1966
Ulaştırma	Karayolları Gen. Müd.	Pülümür İçi Yol Onarımı	100.000	200.000	1966
Ulaştırma	Karayolları Gen. Müd.	Tunceli-Ovacık	600.000	10.000.000	1970
Ulaştırma	Karayolları Gen. Müd.	Tunceli-Ovacık Yol Ayrımı Sınırı	150.000	1.500.000	1968
Ulaştırma	Karayolları Gen. Müd.	Devlet Yolu-Kahmut	50.000	600.000	1967
Ulaştırma	Karayolları Gen. Müd.	Pülümür Ayrımı-Nazımiye-İresi	100.000	1.500.000	1970
Ulaştırma	Karayolları Gen. Müd.	Pülümür ayrımı-Deşt	100.000	500.000	1967
Ulaştırma	Karayolları Gen. Müd.	Hozat Ayrımı-Dere	50.000	600.000	1968
Ulaştırma	Karayolları Gen. Müd.	Çemişgezek Ayrımı-Germili	100.000	600.000	1968
Konut	İmar ve İsk. Bak. Afet İşl. Gen. Müd.	Kendi Evini Yapana Yardım Çalışması	150.000	780.000	1968
Konut	İmar ve İsk. Bak. Afet İşl. Gen. Müd.	Çemişgezek Deke Köyü	25.000	54.000	1967
Diğer Hizmetler	Köy İşleri Bakanlığı	Köy İçme Suyu(6 Köye)	396.000	748.000	1966

11 Şubat 1966'da Tunceli'den gelen yazılı taleplerin değerlendirildiği ve bu taleplere cevap verilen belgeye göre Pülümür'ün Dağyolu bucağı, Yarbaşı köyünün içme suyu işi sorulmuştur. Buna cevaben 1966 yılı programına alınmayan bu işin 1967 yılı programı hazırlanırken dikkate alınacağının Köy İşleri Bakanlığınca bildirildiği

belirtilmiştir[342]. Yine Mazgirt'in Çarsancak bucağını karşı köylere bağlayan Peri suyuna köprü yapılması sorusuna cevap verilmiştir. 1966 programında olmayan köprü için Köy İşleri Bakanlığının etüt için Valiliğe talimat verildiği belirtilmiştir[343].

1966 tarihli arşiv belgesine göre Tunceli'nin ilçelerinin yollarının durumu sorulmuştur. Ovacık, Kahmut(Sütlüce) bucağı, Sin bucağı, Hozat, Pertek, Çemişgezek, Muhundu bucağı, Nazımiye, İresi, Dere ve Deşt nahiyeleri, yolları üzerinde çalışmaların devam ettiği, kaza ve nahiyelerin hemen hepsinin yaz geçidi sağladığı, kış geçidinin de birkaç sene içinde imkânlar ölçüsünde tamamlanacağı belirtilmiştir[344].

1966 tarihli arşiv belgesine göre Çarsancak(Akpazar) bucağı ve köylerinin muhtarları Başbakanlığa, Bayındırlık, Köy İşleri ve İçişleri Bakanlıklarına bir şikâyet mektubu göndermiştir. Buna göre: Çarsancak bucağının ilçe haline getirilmesini, köprü yapılmasının, 10 km uzağından geçen yolun, bucak merkezinden geçirilmesini istedikleri halde bu isteklerinin yapılmadığını, bun karşın kurulan 78 ilçe arasından Çarsancak'ın çıkarıldığı, yollarının yapılmadığını söyleyerek Hükümete şikâyette bulunmuşlardır[345].

Tunceli Y.S.E. İl Müdürü İhsan Ünsal 2 Mayıs 1966 tarihli Tunceli Sesi gazetesine bir demeç vermiştir. Ünsal demecinde 1966'da 112 km yol ve 96 köye içme suyu şebekesi yapılacağını, yol bakımı için 1.779.000 lira, personel gideri olarak 55.500 lira, yol teknisyenleri için 51.000 lira, makine teknisyenleri için 582.000 lira, harcırahlar için 10.000 lira ve kıyafetler için 25.000 lira harcanacağını, bu masrafın önemli bir kısmının Devlet tarafından gönderildiğini, kurumlarında faal olarak 3 dozer, 2 greyder, 10 damperli kamyon, 1 huber, 2 yükleyici, 2 kompresör bulunduğunu, bu yıl çime suyu tesisatı yapılacak 95 köyün 23 tanesinin geçen yıldan kaldığını, köy içme sularına 296 bin lirası personel gideri olmak üzere 800 bin lira harcanacağını belirtmiştir[346].

3 Nisan 1967 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre Keban Barajı suları altında kalacak olan Tunceli-Elazığ(Pertek yolu) yolunun yeni güzergâhında(Kovancılar üzenden giden yol) yapımına Nisan ayı içinde başlanacağı belirtilmiştir[347].

---

[342] *BCA*, 030.01.114.723.4; *BCA*, 030.01.81.514.6; *BCA*, 030.01.119.754.5
[343] *BCA*, 030.01.119.754.5.
[344] *BCA*, 030.01.114.723.4.
[345] *BCA*, 030.01.114.723.4.
[346] *Tunceli Sesi*, 2 Mayıs 1966.
[347] *Tunceli Sesi*, 3 Nisan 1967.

4 Ağustos 1967 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre Tunceli Y.S.E. Müdürlüğünün araç ve personelini Pülümür'e sevk ettiği, Pülümür'e bağlı 71 köyün yolunun yapılacağı belirtilmiştir[348].

Tablo 4.75. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1967 Yılı Programı Yatırım Projelerine Göre Tunceli'de 1967 Yılında Yapılan Bayındırlık Yatırımları[349]

Sektör	Proje Sahibi	Proje Adı	1967 Yatırımı	Proje Tutarı	Başlangıç-Bitiş
Ulaştırma	Karayolları Gen. Müd.	Tunceli-Pülümür Geçit Onarımı	200.000	3.000.000	1964-1968
Ulaştırma	Karayolları Gen. Müd.	Tunceli-Ovacık Geçit Onarımı	500.000	10.000.000	1963-1970
Ulaştırma	Karayolları Gen. Müd.	Tunceli-Ovacık Ayrım Sınırı	100.000	1.500.000	1965-1969
Ulaştırma	Karayolları Gen. Müd.	Devlet Yolu İlt-Kahmut	100.000	1.500.000	1965-1968
Ulaştırma	Karayolları Gen. Müd.	Ayrım-Muhundu	100.000	2.000.000	1965-1968
Ulaştırma	Karayolları Gen. Müd.	Pülümür-Ayrım-Nazımiye-İresi	200.000	1.500.000	1965-1970
Kara Ulaştırması	Y.S.E. Gen. Müd.	Atelye-Garaj Tesisleri	250.000	1.600.000	1965-1968
Kara Ulaştırması	Y.S.E. Gen. Müd.	Köy Yolu Yapımı	940.000	940.000	1967-1967
Konut	İmar ve İskân Bak. Afet İşl. Gen. Müd.	Pülümür Merkez(52 Konut)	150.000	820.000	1966-1968
İçme Suyu	Köy İşleri Bakanlığı	Tunceli Merkez(5 Köy)	478.000	813.000	1966-1967
İçme Suyu	Köy İşleri Bakanlığı	Tunceli Merkez(10 Köy)	300.000	300.000	1967-1967

[348] *Tunceli Sesi*, 4 Ağustos 1967.
[349] D.P.T. *Kalkınma Planı Birinci Beş Yıl(1963-1967) 1967 Programı Yatırım Projeleri*, Anlara 1967, s.

Tablo 4.76. İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1968 Yılı Programı Yatırım Projelerine Göre Tunceli'de 1968 Yılında Yapılan Bayındırlık Yatırımları[350].

Sektör	Proje Sahibi	Proje Adı	1968Programı	Proje Tutarı	Başlangıç-Bitiş
Ulaştırma	Karayolları Gen.Müd.	Tunceli-Ovacık Yolu	250.000	10.000.000	1963-1970
Ulaştırma	Karayolları Gen.Müd.	Tunceli-Ovacık Ayrım-Sin-Hozat	200.000	4.000.000	1965-1972
Ulaştırma	Karayolları Gen.Müd.	Devlet Yolu İlt-Kahmut	50.000	1.500.000	1965-1972
Ulaştırma	Karayolları Gen.Müd.	Ayrım-Muhundu	50.000	2.000.000	1965-1972
Ulaştırma	Karayolları Gen.Müd.	Pülümür Ayrım-Nazımiye-İresi	50.000	1.500.000	1965-1970
Kara Ulaştırması	Y.S.E. Gen. Müd	Atelye-Garaj Tesisi	50.000	250.000	1965-1968
İçme Suyu	Y.S.E. Gen. Müd.	Köy İçme Suyu(1 Köy)	20.000	253.000	1967-1968
İçme Suyu	Y.S.E. Gen. Müd.	Köy İçme Suyu(16 Köy)	1.182.000	5.200.000	1968-1969

2 Şubat 1968'de Tunceli Milletvekili Hasan Ünlü Mecliste Bayındırlık Bakanı Orhan Alp'e soru sormuş ve Bakan bu soruları cevaplandırmıştır. Keban Barajından dolayı su altında kalacak olan Çemişgezek köprüsünden dolayı Çemişgezek, Hozat ve Ovacık ilçelerinin Elazığ il merkezine ulaşımları için cok uzun olduğunu, su altında kana köprünün hizasında yeni bir köprü düşünülüp düşünülmediğini, düşünülmekte ise yapılan etütler olup olmadığını, keşif miktarının ne olduğunu, Çemişgezek'ten Kemaliye sınırındaki Başpınar'a yol yapılmasının kararlaştırıldığı halde sonradan neden vazgeçildiğini, tekrar aynı yolun ele alınıp alınmayacağını, Sağlık işlerinin sosyalizasyonu sebebiyle yapılan sağlık ocaklarının kışın rahat faaliyet göstermesi için yollarının açık olması gerektiğini, kışın uzun sürdüğü ve kar yağışının çok olduğu Tunceli'de sağlık ocaklarını yollarının kapanacağını, bundan dolayı bu yolların kış

[350] D.P.T. *İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1968 Yılı Programı Yatırım Projeleri*, Ankara 1968, s.

programına alınması gerektiğini, söyleyerek kış programına hangi yolların alınacağını sormuştu. Bakan Alp Tunceli'de kış programına alınacak yolların Tunceli-Pülümür-Elazığ, Hozat-Pertek-Çemişgezek-Elazığ yolları olduğunu, fırsat bulunduğu taktirde Tunceli-Ovacık-İltisak-Mazgirt yolunda kar mücadelesi yapıldığını, Çemişgezek'te eski köprünün yerine yenisinin yapılmasının 200 milyon liraya mal olacağını, bundan dolayı bu köprünün yapımının mümkün olmadığını, Başpınar-Kemaliye arasında yol yapılacağını belirtmiştir[351].

10 Haziran 1968'de Tunceli Milletvekili Hasan Ünlü Köy İşleri Bakanı H. Turgut Toker'e il yol, köprü, içme suyu ve arazi sulaması konularında 3 tane sorular sorumuş Bakan bu soruları cevaplandırmıştır. Ünlü ilk sorusunda, Pülümür'de 27 Temmuz 1967'de meydana gelen depremden dolayı Tunceli Y.S.E. Müdürlüğü emrindeki yol yapım araçlarının devamlı olarak Pülümür deprem inşaat amirliği emrinde çalıştırıldığından Tunceli il köy yolları programına başlanamadığını, 1967 yılında yapılması gereken yolların ele alınamadığını, söyleyerek, 1968 yılı için hazırlanacak köy yolları programında Tunceli köy yolları için 1967 ve 1968 yılları programının birlikte dikkate alınıp alınmayacağını sormuştur. İkinci sorusunda iki yılda bakımı yapılması gereken yolların 1968 yılında birlikte ele alınmasının düşünüldüğü taktirde Tunceli Y.S.E. emrindeki yol yapım araçlarının ihtiyacı karşılayamayacak durumda olduğunu, söyleyerek 1968'de ele alınacak 1967 ve 1968 yılları Tunceli köy yolları yapım programının bitirilmesi için Tunceli Y.S.E. emrine ihtiyaca cevap verebilecek şekilde yol yapım araçlarının Bakanlıkça verilip verilmeyeceğini verilecekse ne cins araçlar olacağını sormuştur. Üçüncü sorusunda ise tarihi olaylar nedeniyle 1938 yılına kadar Tunceli iline hiçbir medeniyetin giremediğini, bundan dolayı diğer illerden sosyal, ekonomi ve altyapı yönünden geri kaldığını, bu nedenle Tunceli köylerinin yol, köprü, içme suyu ve arazi sulama sorunlarına cevap verebilecek şekilde diğer illere oranla fazla yatırım yapılması gerektiğini, söylemiş ve Tarım Bakanlığının bu görüşe katılıp katılmadığını sormuştur. Bakanlığın bu görüşe katılması halinde köy yolları, köprüleri, içme suları ve köy arazilerinin sulanması için ne 1968 yılında ne kadar para ayıracağını, aynı yıl bu işler için ayrılacak paranın diğer illere aynı işler için ayrılacak paralara oranla ne miktarda artacağını sormuştur. Bakan cevabında Tunceli Valiliğinden gelen1968 bütçe yılı köy yolu icra programında; 1967 bütçe yılında yapılamayan yollar ile birlikte ele alınarak teklifte bulunulduğunu, bütçe

[351] *MM, T.D.* , D. II, C. XXIV, T. III, B. XXXVII, s. 306-307.

imkânları göz önünde tutularak teklif edilen köy yollarının programda kalmasının sağlanacağını, 1967 bütçe yılından eksik kalan programın 1968 bütçe yılıyla birlikte ele alınmasına çalışılacağını, Tunceli'ye 1967 ve 1968 yılı köy yolu programının birlikte yürütülmesi için yeterli miktarda greyder ve dozer verilerek, Tunceli'nin makine filosunun takviye edileceğini, böylece ilin yol yapım kapasitesinin artırılacağını söylemiştir. 1968 yılında Tunceli'ye verilecek ödeneği de belirtmiştir. Buna göre:

Tablo 4.77. 10 Haziran 1968 Tarihli Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisine Göre 1968 Yılında Köy İşleri Bakanlığınca Tunceli'ye Verilen Ödenekler

Köy Yolları Lira		İçme Suları Lira	Sulama Lira
Köy Yolları Yapımı İçin(Personel ve Malzeme Dahil)	2.141.000	Kontrol Amirliği Eliyle Yapılacak İşler ve İl Emrine Verilmek Üzere	Tunceli İlinin Sulama Probleminin Halledilmesi İçin 1968 Yılında Programlanmış Üç Yatırım için
Köy Yolları Onarımı İçin	104.000		
Köy yolları Bakımı için	31.000		
Köy Yolları Köprüleri İçin	135.000	1.667.000	515.000
Toplam	2.411.000		

Bakan İllerin yıllık yatırım programının bütçe imkânları, yol, içme suyundan faydalanacak nüfus, yol ve suya olan ihtiyaç, sulama potansiyeli gibi özelliklere göre yapıldığından her yıl illere yapılan yatırım miktarı arasındaki artış oranlarının değiştiğini söylemiştir[352].

15 Temmuz 1968 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre Nazımiye'yi Karakoçan'a bağlayacak olan beton köprünün 1968 yılında yapılacağı belirtilmiştir[353].

9 Ağustos 1968 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre Tunceli İl emrine üç adet dozer verildiği, ayrıca Çemişgezek ilçesine de bir adet dozer verildiği,

[352] *MM, T.D.* , D. II, T. III, B. LXXIV, s. 52-53.
[353] *Tunceli Sesi*, 15 Temmuz 1968.

dozerlerin 15 Ağustos'a kadar ile geleceği, ayrıca Tarım Bakanlığından Tunceli orman yollarında kullanılmak amacıyla bir dozer temin edildiği, dozerin Pülümür orman yollarını yapmakta olduğu, Pülümür'de işi bitince sırasıyla diğer ilçelere gönderileceği, ayrıca Tunceli'ye iki adet greyderin de gönderileceği belirtilmiştir[354].

7 Ağustos 1969 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Tunceli Valisi Erol Yavuz'un Ankara'daki faaliyetleri sonucunda Tunceli Y.S.E. İl Müdürlüğüne 1 tane seyyar tamirhane pikabı ve 1 tane kompresör tahsis edildiği, seyyar tamirhane pikabının arazide arıza yapan dozer, greyder ve diğer iş makinelerinin taşınmadan yerinde tamirine imkân tanıyacağından köy yoları yapımında zaman kazandıracağı belirtilerek bu çabasından dolayı Vali taktir edilmiştir[355].

9 Ağustos 1969 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre geçen yıl yapımına başlanan Pah-Bağın yolun mütebaki kısmının etüdünün Tunceli Y.S.E. İl Müdür Kamer Sarıçiçek tarafından yapıldığı, inşaatın 15 güne kadar başlayacağı, Sarıçiçek'in yol güzergâhı üzerinde bulunan ve yapımı bitmek üzere olan köprüyü de yerinde tetkik ettiği belirtilmiştir[356].

11 Ağustos 1969 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Pülümür Belediye Başkanı Ali Rıza Anuk'un Pülümür'ün imarında kullanılmak üzere Erzurum Karayolları Müdürlüğünden 1 tane damperli araba tahsis ettiği belirtilmiştir[357].

18 Ağustos tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Ovacık ilçesinin en büyük köyü olan Kozluca(600 nüfuslu) köyünün yıllardan beri beklediği yolunun 2 hafta boyunca aralıksız olarak 1 dozer ve 1 greyderin çalışması sonucu yapıldığı ve törenle hizmete açıldığı belirtilmiştir[358].

18 Ağustos 1969 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Nazımiye'nin Ilısu köyünün yıllardır beklediği içme suyunun Y.S.E. tarafından müteahhide verildiği, kaptajının en kısa sürede bitirilerek köylünün hizmetine sunulacağı belirtilmiştir[359].

3 Eylül 1969 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Nazımiye'nin Büyükyurt köyünün 1965 yılında yol yapımına başlanıp 3 kilometresi yapılıp inşaatı duran yolu

---

[354] *Tunceli Sesi*, 9 Ağustos 1968.
[355] *Munzur*, 7 Ağustos 1969.
[356] *Munzur*, 9 Ağustos 1969.
[357] *Munzur*, 15 Ağustos 1969.
[358] *Munzur*, 18 Ağustos 1969.
[359] *Munzur*, 18 Ağustos 1969.

için köylünün 6 bin lira yardım yaptığı, yolun bitirilerek hizmete açıldığı belirtilmiştir[360].

1 Ekim 1969 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre 30 Eylül 1969'da 11 Ekim'de yapılacak seçimler dolayısıyla Tunceli'de bir seçim mitingi düzenleyen AP, adına Tunceli Milletvekili ve 1969 yılı seçimlerinde Tunceli Milletvekili Adayı Kenan Aral, Elazığ Milletvekili adayı ve Tunceli il başkanı konuşma yapmıştır. Kenan Aral Milletvekili olduğu 1965'te Tunceli'deki köylerin hiç birine yol girmediğini, nahiye merkezlerinin yolunun olmadığını, Y.S.E. teşkilatının malzeme ve personel açısından yetersiz olduğunu, üç ilçede elektrik olmadığını, birçok ilçede içme suyu olmadığını, A.P. iktidarı ile Tunceli'ye hizmet geldiğini, 1967'de ABD'den hibe olarak gelen 50 dozerden 4'ünün Tunceli'ye verildiğini, 2 yeni greyder verildiğini, Nazımiye'nin Dereova, Pülümür'ün Balpayam, Pertek'in Pınarlar, Mazgirt'in Akpazar, Çemişgezek'in Gedikler ve Akçapınar, Ovacık'ın Yeşilyazı bucaklarının yollarının yapıldığını, Çemişgezek'in Cihangir ve Ulukale, Pertek'in Sağman ve Çataksu, Tunceli Merkez Çıralı gibi yerlerine yol yaptıklarını, daha önceki Hükümetler tarafından vaat edilip yapılmayan 104 metre uzunluğunda ve 7 metre genişliğindeki Harik köprüsünün yapıldığını, daha önceki politikacılarca vaat edilen ve 35 milyon liraya mal olan Çemişgezek Başpınar yolunun yapıldığını, Ovacık-Gözeler arasında muazzam bir yol yapıldığını, Nazımiye, Mazgirt ve Ovacık ilçelerine elektrik götürdüklerini, 12 milyon liraya Elazığ Hazar ve Keban santrallerinden Tunceli merkez, Ovacık, Hozat, Mazgirt, Nazımiye ve Pertek'e elektrik gelmesini sağladıklarını, ihalenin yapıldığını, kısa bir süre içinde elektrik verileceğini, Tunceli-Ovacık arasının Mili Park yapıldığını, buraya tahmini olarak 100 milyon lira yatırım yapılacağını, böylece bütün civar çevrenin kalkınacağını, Nazımiye Çemişgezek ve Ovacık Hükümet konaklarının imar edildiğini, Akpazar ve Gedikler(Germili)'de yeni birer Hükümet konağı yapımına başlandığını, Tunceli merkez, Nazımiye ve Ovacık'taki memur konaklarını harap haldeyken bunların tamirinin sağlandığını, 3.5 milyon liraya öğretmen okulunun lojmanının tamamlandığını, bu yıl 18 köye sağlık ocağı getirdiklerini, Havaçor, Hasangazi, Geymeli ve Yeşilyazı gibi bucaklarda köylerde sağlık ocakları yaptırdıklarını, Mazgirt'in Akpazar bucağında belediye binası yapıldığını, Mazgirt ve Akpazar'da 750'şer bin liraya birer ortaokul yapıldığını, yetersiz olan PTT binalarının yerine Tunceli merkez, Mazgirt, Pertek PTT binalarının yapılmak üzere olduğu, Pülümür PTT

[360] *Munzur*, 3 Eylül 1969.

binasını yeri temin edildikten sonra ihale edileceğini, Hozat ve Çemişgezek PTT binalarının programa alındığını, gelecek sene ihale edileceğini, Mazgirt'te lojmanlı Askerli Şubesi binasını yapılıp hizmete başladığını, söylediği belirtilmiştir. Kenan Aral yaptığı bu konuşmayla bir politikacı olarak partisine ve kendisine oy kazandırmak için Hükümetin yaptıklarını övmüştür. Biz bu konuşmadan Tunceli'ye yapılan yatırımların hangi sektörlere, nerelere, ne miktarda ve kaça yapıldığını çıkardık.[361].

17 Ekim 1969 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Tunceli merkeze bağlı Sütlüce-Çıralı yolunun yapımına başlandığı, bu yol bitince Sütlüce nahiyesi ile Suvat, Baldan ve Çıralı köylerinin yola kavuşacağı, Ayrıca Çemişgezek'in Sarıballı ile Bölmebölen köy yolunun da bitmek üzere olduğu ve yakında hizmete açılacağı belirtilmiştir[362].

22 Ekim 1969 tarihli Munzur Gazetesinin haberine göre yapılan çalışmalar sonunda Hozat'ın Ergin köyünün 18 Ekim 1969'da yola kavuştuğu, Tunceli Y.S.E. İl Müdürlüğünün performansına göre 1970 yılında köyü olmayan yolun kalmayacağının tahmin edildiği, 1969'da küçük yollar dışında ilde 7-8 büyük yolun yapılarak köylerin yarısından çoğunun yola kavuştuğu, Balkaynar, Dervişcemal ve Buzlupınar köy yollarına başlandığı, belirtilmiştir[363].

22 Ekim 1969 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Karayolları Fakir ve Küçük Belediyeler Yardım Fonundan sağlanan ve Karayolları 86. Bölge Şefliği tarafından Hozat, Mazgirt, Nazımiye, Ovacık ve Pülümür'de şehir içi park kaplama işlerinin yapımının tamamlandığı belirtilmiştir[364].

23 Ekim 1969 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Tunceli-Ovacık yol ayrımının Sin(Deşt) yolunun bitmek üzere olduğu, Karayolları 86. Şube Müdürlüğü tarafından 1969 yılında yapımına başlanan 13 kilometrelik yolun yapım işinin bittiği, yol güzergâhındaki iki menfez ve bir köprünün tamamlanmak üzere olduğu, yolun kaplamasına başlandığı, stabilize işleminin de kış gelmeden bitirileceği, yolu kış boyunca trafiğe açılacağı, ayrıca Tunceli-Ovacık yolunun selden zarar gören kısmının genişletilmesi işinin hızla devam ettiği, kış gelmeden tamamlanarak kışın devamlı trafiğe açık olacağı belirtilmiştir[365].

---

[361] *Munzur*, 1 Ekim 1969.
[362] *Munzur*, 17 Ekim 1969.
[363] *Munzur*, 22 Ekim 1969.
[364] *Munzur*, 22 Ekim 1969.
[365] *Munzur*, 23 Ekim 1969.

24 Ekim 1969 tarihli gazete haberine göre 1969 yılında yapımına başlanan Ovacık-Munzur Gözeleri arasında yapımına başlanan 16 kilometrelik yolun 12 kilometresinin bittiği, kalan 4 kilometrenin ise kışa girilmeden tamamlanması için Karayollarının tüm imkânlarıyla çalıştığı, gelecek yıl stabilizesinin yapılacağı, böylece ilçeye gidecek turist sayısının artacağı belirtilmiştir[366].

29 Ekim 1969 tarihli gazete haberine göre Keban Barajı nedeniyle su altından kalan Pertek köprüsünün yerine yenisinin yapılamadığından dolayı Mazgirt mıntıkasından geçmek zorunda kalacak olan Elazığ-Tunceli yeni yolunun Turuşmek'e kadar olan kısmının birkaç güne kadar tamamlanacağı belirtilmiştir[367].

29 Ekim 1969 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre ilkbahardaki yağışlardan Munzur suyunun tahrip ettiği Ana Fatma mıntıkasındaki köprünün yerine Karayolları 86. Şube Müdürlüğü tarafından yapılan yapımına başlandığı, ileriki günlerde tamamlanacağı belirtilmiştir[368].

31 Ekim 1969 tarihli Munzur gazetesinin haberine Nazımiye-Dereova köprülerinin hizmete açıldığı, köprülerinin olmamasından dolayı sıkıntı yaşayan Nazımiye ve Dereova'nın 20 ye yakın köyünün büyük sevinç yaşadığı belirtilmiştir[369].

1 Kasım 1969 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre 1969 yılında Tunceli Y.S.E. Müdürlüğünce Tunceli'de 46 köy yolunun tamamlandığı, 32 yolun da bakımını yapıldığı belirtilerek bu yolların bir kısmına yer verilmiştir[370].

Tablo 4.79. 1 Kasım 1969 Tarihli Munzur Gazetesinin Haberine Göre Tunceli'de 1969'da Yapımı ve Bakımı Tamamlanan Bazı Köy Yolları

	Bağlı Bulunduğu Yer	Yolun Adı	Kilometresi
	Merkez	Çukur Güdeç	5 Km
		Kopuzlar Doluküp	20 Km

[366] *Munzur*, 24 Ekim 1969.
[367] *Munzur*, 29 Ekim 1969.
[368] *Munzur*, 29 Ekim 1969.
[369] *Munzur*, 31 Ekim 1969.
[370] *Munzur*, 1 Kasım 1969.

Yapımı Tamamlana Yollar		Çiçekli Demirkapı	8 Km
		Gökçe Çıralı	8 Km
		Uzuntarla	2 Km
	Nazımiye	Büyükyurt	4 Km
		Aşağıdoluca	5 Km
	Pertek	Sağman	11Km
		Pınarlar-Yukarı Yakabaşı-Çataksu	11Km
		Koçpınar-Çalıözü	5Km
		Pınarlar Biçmekaya	2Km
		Kacarlar	4Km
		Demirsaban	2Km
	Mazgirt	Örs Köyü	5Km
	Ovacık	Karacaoğlan Kozluca	8Km
		Konaklar	4Km
		Eğrikavak	5Km
		Hanuşağı-Topuzlar-Yeşilyazı-Eğripınar	15Km
	Çemişgezek	Ulukale	6Km
		Sarıbalta	1Km
		Bölmebölen	1Km
	Hozat	İnköy	3Km
		Beytaş	5Km
		Çaytaşı	2Km
	Pülümür	Uzumevler	3Km
		Senek	3Km
		Nohutlu Karagöl	3Km
		Mezra	8Km
		Kavuklu Kocatepe	8Km
Bakımı Yapılan Yollar	Merkez	Pah Köprüsü Akdüven	8Km
	Pertek	Tozkoparan Tanz-Dere	20Km
		Aşağı ve Yukarı Gülbahçe	2Km
		Çukurca Ayazpınar	20Km
	Mazgirt	Akpazar, Kuşçu, Darıkent	30Km
		Doğanlı-Ahtarlı İbi Mahmut	10Km

5 Kasım 1969 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre 1969 yılında Tunceli Y.S.E. İl Müdürlüğünce 778.292 lira yatırım yapılacağı, 49 köyün içme suyunun tamamlandığı, 15 köyün içme suyu inşaatının bitmek üzere olduğu, içme suyu inşaatı kanal kazımının köylüler tarafından yapılarak yardımcı olunduğu, belirtilmiştir. Aynı gazetenin haberine göre Çemişgezek ilçesinin telefon direklerinin ve karayolunun su tutulmaya başlanan Keban Barajı sularının altında kaldığı belirtilmiştir[371]. Munzur gazetesinde içme suyu tamamlanan köyler sıralanmıştır.

[371] *Munzur*, 5 Kasım 1969.

Tablo 4.80. 5 Kasım 1969 Tarihli Munzur Gazetesine Göre Tunceli'de1969 Yılında İçme suyu Tamamlanan Köyler

Bağlı Bulunduğu İlçe	Köy ve Mezranın Adı
Merkez	Kocakoç Nahiyesine Bağlı Hagü Mezrası
	Kocakoç Nahiyesine Bağlı Kilise Mezrası
	Kocakoç Nahiyesine Bağlı Tepecik Mezrası
	Örenönü-Pornek
	Erdoğdu
	Gövmez
	Yeşilkaya-Gerek
	Güdeç Göz Mezrası
	Turuşmek
	Güdeçler Mezrası
	Kopuzlar Huzan Mezrası
Mazgirt	Gümüşgün
	Örs
Ovacık	Tatuşağı
	Yaylagünü
	Savla mezrası
	Oygunçam
Hozat	Karaca
	Hıdırdamı
	Altınyüzüzk-Çayır Mezrası
	Oygunçam
Çemişgezek	Yüküben
	Alakuş
	Örenceler
	Yukaru Budak
	Gözlüçayır
Pertek	Kolankaya
	Dereli
	Karagüney
	Sağman
	Geçitkaya

	Yarımkaya
Nazımiye	Büyükyurt
	Yayıkağıl
	Geriş
	Dereova
	Aşağı Doluca
	Yazgeldi Began Mezrası
	Ahmediye
	Venk Mezrası
	Ağa Mezrası
	Doğantaş
Pülümür	Karagöz Ateş Mezrası
	Doğanpınar Kom Mezrası
	Vertuluk
	Başkalecik
	Küllü
	Yelekli
	Dağyolu

8 Kasım 1969 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre eskiden beri yapılmış olan ancak bazı eksikliklerden dolayı açılamayan Tunceli merkeze bağlı Zage Motel ve turistik gazino inşaatının tamamlanarak hizmete açıldığı, bu tesisin Karagöl köylüleri tarafından işletileceği belirtilmiştir[372].

10 Kasım 1969 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Tunceli Belediyesi ile Y.S.E. İl Müdürlüğü arasında bir protokol yapıldığı, buna göre: belediye içerisinde bulunan yolların Y.S.E. İl Müdürlüğünce yapılması ve kumlanmasının kararlaştırıldığı, böylece Y.S.E. İl Müdürlüğünün belediyeye yardımcı olacağı ve belediyenin eksiklerini tamamlayacağı belirtilmiştir[373]. 17 Kasım 1969 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre daha önce belediye ile Y.S.E. arasında imzalanan protokole göre Y.S.E. İl Müdürlüğü tarafından şehir içi yolların yapımı ve kumlanmasının devam ettiği, birkaç

[372] *Munzur*, 8 Kasım 1969.
[373] *Munzur*, 10 Kasım 1969.

güne kadar tamamlanacağı, böylece vatandaşların çamurlu yollardan kurtulacağı belirtilmiştir[374].

14 Kasım 1969 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre kontrol ve projesi Tunceli Y.S.E. İl Müdürlüğünce yapılan Nazımiye ilçesinin Doğancık köyü köprüsünün bitirilerek hizmete açıldığı, köprüye köylü ve köylüye yardım fonu adı altında toplanan16 bin liralık yardımın dışında çelik halat, çimento, demir ve aksamın Y.S.E. İl Müdürlüğü tarafından yapıldığı belirtilmiştir[375].

19 Kasım 1969 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Almanya'da işçi olarak çalışan Tunceli'nin Babaoğlu köyünden Hasan Öztürk Başbakan Süleyman Demirel'e bir mektup göndererek köyünün 4 km yolunun yapılmasını istediği belirtilmiştir. Hasan Öztürk bu iş için çalışacak iş makinelerinin yakacağı mazot parasını kendisinin ödeyeceğini belirtmiştir[376].

28 Kasım 1969 tarihli gazete haberine göre Pertek ilçesinin Yeniköy köylüleri 1 kilometrelik köy yollarını kumlamak için bin lira mazot parası toplayarak Y.S.E. Müdürlüğüne verdiği, Y.S.E. Müdürlüğünün emri üzerine yolun tamamlanmasına başlandığı belirtilmiştir[377].

28 Kasım 1969 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Pülümür ilçesinin yeni kurulan Cumhuriyet mahallesinin su, kanalizasyon ve elektrik işlerinin en kısa sürede halledilmesi için Ankara'dan bir heyetin yerinde incelme yapılacağı ve yakın bir zamanda bu işlerin yapımına başlanacağı belirtilmiştir[378].

3 Aralık 1969 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Nazımiye ilçesine bağlı Büyükyurt köyü köprüsünün geçen yıl ihale edildiği, köprü inşaatının tamamlanamaması üzerine Tunceli Y.S.E. Müdürlüğü'ne devredilerek, Y.S.E. Müdürlüğü tarafından köprünün tamamlandığı ve hizmete açıldığı belirtilmiştir[379].

4 Aralık 1969 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre yeni yapılacak olan köprünün ve bu köprüden geçecek olan yeni yolun şehir sularının şebekesini bozacağının düşünülerek Tunceli'nin Dağ mahallesinin su ve kanalizasyon işlerinin ele

[374] *Munzur*, 17 Kasım 1969.
[375] *Munzur*, 14 Kasım 1969.
[376] *Munzur*, 19 Kasım 1969.
[377] *Munzur*, 28 Kasım 1969.
[378] *Munzur*, 28 Kasım 1969.
[379] *Munzur*, 3 Aralık 1969.

alınarak yapımına önem verildiği, yapımı uzun süredir devam eden bu işin yakında biteceği belirtilmiştir[380].

5 Aralık 1969 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Tunceli'nin bazı köylerinde yaz döneminde yapılan yolların kumlanmasına başlandığı, kumlaması bitmemiş köy yollarının da yakında kumlanacağı belirtilmiştir[381].

8 Aralık 1969 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre 27 Eylül 1969'da Tunceli Şehir suyu ihalesinin yapıldığı, müteahhide 549 bin lira verilmesine rağmen inşaatın yapılmadığı ve su sorunun çözülemediği, bu konuda belediye başkanını yoğun bir faaliyet içinde olduğu belirtilmiştir[382].

20 Aralık 1969 tarihli Munzur gazetesine göre kapalı olan Pülümür Cankurtaran yolu Tunceli Valisi Bahattin Ablum tarafından verilen talimatla açıldığı belirtilmiştir[383].

25 Aralık 1969 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre belediyeyle imzalana protokol gereği Y.S.E. İl Müdürlüğü tarafından şehir içi bazı yolların onarımı ve kumlanması sırasında havaların yağışlı geçmesi sonucu bırakılan çalışmaların 24 Aralık'tan itibaren çalışmalara devam edildiği, Dağ mahallesinin yollarının onarım ve kumlanmasının yapıldığı, havaların iyi gitmesi halinde tüm şehir içi yolların onarım ve kumlanmasının bitirileceği belirtilmiştir[384].

26 Aralık 1969 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Tunceli Belediyesinin halka sattığı arsaların imar planına önem verildiği, parseller arasında geçecek olan cadde ve sokakların yapımına başlandığı, şehir planından düzensizlik olmamasına çalışıldığı belirtilmiştir[385]. Aynı gazetenin haberine göre Tunceli'nin Çıralı köyünün uzun bir süreden beri yapımı devam eden içme suyuna kavuştuğu, köy 3 km mesafeden su getirildiği belirtilmiştir[386].

---

[380] *Munzur*, 4 Aralık 1969.
[381] *Munzur*, 5 Aralık 1969.
[382] *Munzur*, 8 Aralık 1969.
[383] *Munzur*, 20 Aralık 1969.
[384] *Munzur*, 25 Aralık 1969.
[385] *Munzur*, 26 Aralık 1969.
[386] *Munzur*, 26 Aralık 1969.

Tablo 4.81. D.P.T. 1970 Yılı Programı Kamu Yatırımlarının İllere Göre Dağılımına Göre 1970 Yılında Tunceli Yapılan Bayındırlık Yatırımları[387]

Sektör	Proje Adı	1970 Yılı Ödeneği	Proje Bedeli	Bşl-Btş
Ulaştırma	Tunceli-Ovacık Yolu(55km)	200.000	8.000.000	1963-1973
Ulaştırma	Tunceli-Pülümür Yolu(66km)	100.000	2.700.000	1964-1972
Ulaştırma	Tunceli-Ovacık Ayrım-Sin Hozat(40km)	400.000	3.000.000	1965-1972
Ulaştırma	İlyolu İlt. Dervişcemal-Çığırlı	100.000	100.000	1970-1970
Ulaştırma	Devlet Yolu İlt. Yalınkaya-Günboğazı	200.000	200.000	1970-1970
Ulaştırma	İlt. Cebe-Varlıkkonak	300.000	300.000	1970-1970
Ulaştırma	D.Y. İlt. Vişneli-Cebe-Yünbüker	100.000	100.000	1970-1970
Ulaştırma	İl Yolu İlt. Ormanyolu-T. Tünel	200.000	1.450.000	1970-1972
Turizm	Munzur Kaynağı Ziyaret Köyü(5km)	1.000.000	2.000.000	1969-1970

5 Şubat 1970 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Y.S.E. Müdürlüğüne müteahhit alacakları ve personel giderleri için 566 bin lira yeni ödenek sağlandığı belirtilmiştir[388].

7 Mart 1970 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre il belediyesi sınırındaki yolların parkeleneceği belirtilmiştir[389].

27 Nisan 1970 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Tunceli Y.S.E. Müdürlüğü emrine 5 damperli kamyon, 3 greyder, 1 yükleyici ve 2 binek araba sağlandığı belirtilmiştir[390].

[387] D.P.T. *1970 Yılı Programı Kamu Yatırımlarının İllere Göre Dağılımı*, Ankara 1970, s.
[388] *Munzur*, 5 Şubat 1970.
[389] *Munzur*, 7 Mart 1970.

9 Temmuz 1970 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre 20-21 Temmuz 1970'te Elazığ Y.S.E. 11. Bölge Müdürlüğünde Çemişgezek'in Vişneli Yünbüken köy yolu stabilize işinin 841.974.40 liraya, Pülümür'ün Mutki-Salkımözü grup köy yolu ve Pertek'in Çukurca Ayazpınar grup köy yollarının 415.200 liraya ihaleye çıkarılacağı belirtilmiştir[391].

15 Temmuz 1970 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Y.S.E. İl Müdürlüğü tarafından yaptırılan Pahpahan yolunun yakında köylülerin hizmetine açılacağı belirtilmiştir[392].

23 Temmuz 1970 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Karayolları 86. Şube Şefliği tarafından Pülümür yolunun greyderle düzeltildiği belirtilmiştir[393].

5 Kasım 1970 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Nazımiye'nin en uzak köylerinden olan Yayıkağıl köyünün Y.S.E tarafından yola kavuşturulduğu, Sarıyayla köyünün yol çalışmasına ise 4 Kasım'da başlandığı belirtilmiştir[394].

20 Kasım 1970 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre Mazgirt'in 8 köyünü merkeze bağlayacak olan ve Karayolları tarafından 75 bin liraya yapılan köprünün bitmek üzere olduğu belirtilmiştir[395].

27 Aralık 1970 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Elazığ-Tunceli-Mutu yolunun asfaltlanacağı belirtilmiştir[396].

28 Mayıs 1971 tarihli Halkın Sesi gazetesinin haberine göre Tunceli'de 31 Mayıs'tan itibaren şehir içi yolların parkelenmesine başlanacağı belirtilmiştir[397]. 11 Haziran 1971 tarihli Halkın Sesi gazetesinin haberine göre daha önce ihale edilen şehir içi parkeleme işinin tamamlanmak üzere olduğu, ikinci kısım parkeleme işinin ise 2 Temmuz'da 423 bin lira keşif bedeliyle belediye tarafından ihale edileceği, böylece halkın çamurlu yollardan kurtulacağı belirtilmiştir[398].

3 Haziran 1971 tarihli Halkın Sesi gazetesinin haberine göre Tunceli Valisi Mahmut Polat'ın teknik bir ekiple Pertek'in Tozkoparan köyünden Günboğazı köyüne

---

[390] *Munzur*, 27 Nisan 1970.
[391] *Tunceli Sesi*, 9 Temmuz 1970.
[392] *Munzur*, 15 Temmuz 1970.
[393] *Munzur*, 23 Temmuz 1970.
[394] *Munzur*, 5 Kasım 1970.
[395] *Tunceli Sesi*, 20 Kasım 1970. bağlantısı sağlanacak olan köyler şunlardır: Lazvan, Karadere, Köklüce, Kalaycı, Akyünlü, Hasorik, Hezürge, Çanakçı.
[396] *Munzur*, 27 Aralık 1970.
[397] *Halkın Sesi*, 28 Mayıs 1971.
[398] *Halkın Sesi*, 11 Haziran 1971.

kadar yapılmakta olan yol stabilize çalışmalarını incelmek için bu bölgeye gittiği belirtilmiştir[399].

22 Temmuz 1971 tarihli Halkın Sesi gazetesinin haberine göre Tunceli Belediye Başkanı Süleyman Kırmızıtoprak 21 Temmuz'da düzenlediği basın toplantısında Ankara'ya yaptığı seyahatte Bayındırlık Bakanı ve Karayolları Genel Müdürü ile görüştüğünü Alpdoğan ve Mameki mahallelerinin bağlayacak olan ve keşif bedeli 3.5 milyon lirayı bulan köprü işinin trafik bakımından yeterli olmadığından Ovacık yolunun Munzur kenarından Tunceli köprüsüne bağlanması şeklinde ele alındığını bu işin etüdünü yapmak üzere bir harita ve kadastro mühendisinin Tunceli'ye geleceğini, Turizm Bakanı ile yapılan görüşmelerde Tepebaşı civarında yapılacak olan turistik otel inşaatının bir an önce başlatılması için 650 bin lira çıkarılacağını ve inşaatın yarı bedelinin bu Bakanlık tarafından karşılanacağını söylediği belirtilmiştir[400]. 20 Ağustos 1971 tarihli Halkın Sesi gazetesinin haberine göre A.P. Hükümeti Turizm ve Tanıtma Bakanı Necmettin Cevheri tarafından programa alınan ve Tepebaşı civarında yapılması planlanan turistik otel ve gazino inşaatının Nihat Erim Hükümetinin Turizm ve Tanıtma Bakanı Yılmaz Akçal tarafından tasarruf yapan bir idarenin böyle bir tesisle israfa gideceği bahanesiyle veto edildiği ve ihalesinin durdurulduğu, Munzur Vadisinin Türkiye'nin turizm haritasından Milli Park olarak görüldüğü, bu milli park civarında bir tek turistik tesisin olmamasından dolayı yapılacak otelin önemli bir ihtiyaca cevap verecek olacağından böyle bir tesise şiddetle ihtiyaç olduğu, bu tesisin Tunceli turizmine katkı yapacağı belirtilmiştir[401].

5 Ağustos 1971 tarihli Halkın Sesi gazetesinin yayınladığı ilana göre Ovacık ilçesinin Yeşilyazı köyü muhtarlığı tarafından 16 Ağustos 1971'de Yeşilyazı köyü turistik gazino ve dinlenme evi ihalesi yapılacağı, ihalenin 68.820 lira keşif bedelli olduğu belirtilmiştir. 1969 yılında yapımı devam eden tesisler 1971 yılında dahi bitmemiştir[402].

29 Kasım 1971 tarihli Halkın Sesi gazetesinin haberine göre 26 Kasım'da Pertek'in Derenahiyesi'ni Tunceli'ye bağlayacak olan yolun yapımına başlandığı, Vali Kâşif Tosun'un emriyle Y.S.E. İl Müdürlüğü'nün yol yapımı için 1 dozer, 1 kompresör ve yeteri kadar eleman görevlendirildiği, Elazığ Y.S.E. Bölge Müdürlüğü'nden etüt

[399] *Halkın Sesi*, 3 Haziran 1971.
[400] *Halkın Sesi*, 22 Temmuz 1971.
[401] *Halkın Sesi*, 20 Ağustos 1971.
[402] *Halkın Sesi*, 5 Ağustos1971.

ekibinin de inşaat alanına giderek çalışmalara başladığı, yol yapım çalışmasının 15-20 gün içinde tamamlanacağı, yolun trafiğe açılmasıyla Tunceli-Hozat arasındaki mesafenin kısalacağı, çevredeki köylerin ürünlerini satarken daha kolay ulaştıracağı, yoldan faydalanacak 17 köy halkının sevinç içinde olduğu belirtilmiştir[403].

5 Temmuz 1972'de Tunceli Milletvekili Kenan Aral Tunceli halkının acil ihtiyaçlarıyla ilgili gündem dışı söz almış ve demeçte bulunmuştur. Tunceli dahilinde yaz ve kış geçişine elverişli bir tek bucak ve köy yolu olmadığını, yaz aylarında dahi bucaklara gidilemediğini, köy yollarının ise facia olduğunu, kendisiyle kısa bir süre önce görüştüğü Tunceli Valisinin eldeki imkân ve araçlarla değil yol yapmak eski açılmış izlerin dahi onarım ve bakımın sağlamanın mümkün olmadığını belirttiğini, 1972 yılına kadar Tunceli'nin 1 metre bile asfalt yüzü görmediğini, birçok ilçe ve köy halkının hayatlarını tehlikeye atarak coşkun dere ve çay sularından geçmek zorunda kaldığını, bundan dolayı her yıl bir kaç vatandaşın hayatını kaybettiğini, Hozat-Geyiksuyu(Deşt) arasında kalan ve 1965 yılından beri bütün ısrarlara rağmen bir türlü yapılamayan 5 kilometrelik bir kısım yüzünden Hozat halkının il merkezine gidip gelmek için 60 kilometre yerine 180 kilometre yol kat etmesi gerektiğini, bugüne kadar köy ve bucak yolları için hiçbir faaliyet yapılmadığını, köy yollarında yapılan çalışmaların ise ihtiyacı karşılamaktan çok adet yerini bulsun zihniyetiyle yapıldığını, söyleyerek bazı illerin köy yollarının dahi asfaltlanırken aradaki bu dengesizliğin açıklanıp açıklanmayacağını sormuştur. Sorusuna cevap verilmemiştir[404].

Tunceli İl Yıllığından Y.S.E. tarafından Tunceli'de 1955'ten 1973 yılına kadar içme suyu ve yola kavuşturulan köy sayısı tablo olarak verilmiştir[405]. Biz de bu tabloyu bayındırlık yatırımları konusunda vermeyi uygun bulduk.

---

[403] *Halkın Sesi*, 29 Kasım 1971.
[404] *MM, T.D. ,* D. III, C. XXVI, T. III, B. CXX, s. 303-305
[405] 19*73 Tunceli İl Yıllığı*, s.192.

Tablo 4.82. 1973 İl Yıllığına Göre Tunceli'de Yapılan Köy Yolları ve Köy İçme Suları

Yıllar	İlin Köy Sayısı	Yola Kavuşturulan Köy Sayısı	İçme Suyuna Kavuşturulan Köy Sayısı	Harcanan Meblağ
1955-1960	419	21	193	1.582.642
1960-1965	419	18	49	1.794.437
1965-1970	434	96	131	6.713.019
1970-1972	434	50	40	2.645.789

4.2.6. Sağlık Alanında Yapılan Kamu Harcamaları

Cumhuriyet Döneminde Doğu Anadolu'da sağlık hizmetleri diğer bölgelerden daha geridir. Bu durum sağlık personelinin özellikle doktorların doğuda çalışmak istememesinden kaynaklanmaktadır. Bu vaziyet günümüzde de devam etmektedir[406]. Maalesef bu büyük probleme hiçbir hükümet çözüm bulamamıştır.

Sağlık yatırımlarıyla ilgili ilk belgemiz 1936 tarihlidir. Buna göre 4. Genel Müfettişlik tarafından1936'da Pülümür'de dispanser açılmasına karar verilmiştir. Diğer ilçelerde de zamanla dispanserler açılması da planlanmıştır. Bu tarihte Çemişgezek'te dispanser vardır. Elazığ Bölge Müfettişi Münir Soykan'ın 12 Temmuz 1941'de CHP Genel Sekreterliğine gönderdiği Çemişgezek Halkodası teftiş raporundan edindiğimiz bilgiye göre de Çemişgezek'te bir Hükümet Tabipliği ve bu tabiplikte bir dispanser bulunmaktadır[407]. Bu dönemde Tunceli'de kayıtlara geçen 1000 sıtma, 30 frengi vakası görülmüştür.[408].

1938 yılı itibarıyla Hozat, Pülümür, Mazgirt, Nazımiye, Pertek ve Ovacık'ta sağlık tesisi yoktur. Çemişgezek'te 5 yataklı olan ve Hükümet tabibi tarafından idare edilen bir dispanser vardır[409].

23 Mayıs 1944'te Tunceli milletvekili Necmettin Sahir Sılan Mecliste Ziraat(Tarım) Bakanlığı Bütçesi münasebetiyle yapılan görüşmelerde söz alarak Tunceli çevresinde yasak ve boşaltılmış bölgelerdeki vahşi ve zararlı hayvanlarla mücadele

[406] Günümüzde uzman doktorların mecburi hizmet süresi 1.5 yıldır. Bu süre çok azdır. Bir öğretmen bile atandığı yerde en az 3 yıl çalışmak zorundadır. Bunun dışında sağlık sektörünü kutsiyeti kalmamış, iş tamamen paraya dökülmüştür. Doktorlar daha fazla para kazanacakları batı illerinde toplanmıştır. Bu konuda Hükümetler gerekli adımları günümüze kadar atamamıştır. Hükümetlerin en fazla taviz verdiği memur grubu doktorlardır(öğleden sonraları muayenehanelerde özel hasta kabulleri, hastanelere geç gelip erken çıkmalar, diğer memurlara oranla çok çok fazla paralar, herhangi bir teftişe tabi tutulmayıp kendi işlerinin patronu gibi çalışmalar vs.).

[407] *BCA* 490.01.1003.874.1. s.14.

[408] Bülent Varlık, *Umumi Müfettişlikler Toplantı Tutanakları*, s.151-152.

[409] *Doğu Anadolu Coğrafyası(Tabii, Zirai, Beşeri, Baytari),* Genel Kurmay Başkanlığı Yayınları, C.VII, Ankara 1938, s.143.

edilmediğinden şikâyet edildiğini, zararlı hayvanlarla ve hastalıklarla daha etkin mücadele etmenin gerekliliğini vurgulamıştır[410].

4 Ağustos 1953 tarihli Milliyet gazetesine göre 28 Ağustos 1953'te 161.668 lira 79 kuruş keşif bedeliyle Hozat Sağlık Merkezi, Doktor evi ve garaj inşaatının Tunceli'de kapalı zarf usulüyle ihale edileceği duyurulmuştur[411].

5 Eylül 1953 tarihli Milliyet gazetesinin haberine göre 28 Eylül 1953'te 161.668 lira 79 kuruş keşif bedeliyle Nazımiye Sağlık Merkezi, Doktor evi ve garaj inşaatı için ilk ihalede talip çıkmaması üzerine tekrar kapalı zarf usulüyle ihale yapılacağı duyurulmuştur[412].

6 Temmuz 1953 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Tunceli sağlık merkezinin yıllardır bir ambulansının olmadığı hatırlatılarak milletvekillerine bu konuda çalışma yapmaları için çağrıda bulunulmuştur. 20 yataklı sağlık merkezinin bir cipi olduğunu acil hastaların bu ciple Elazığ'daki hastaneye götürüldüğü, bu ciple sağlıklı bir insanın bile yolculuğa çıkarken zorlandığını yaralıların halinin daha vahim olacağını, Sağlık Bakanlığının Tunceli'ye bir ambulans tahsis ettiğini ancak sonradan vazgeçildiğini ve ambulans verilmesi gerektiği belirtmiştir[413].

17 Temmuz 1953 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre ise Tunceli'de senelerden beri ebe bulunmadığı, Türkiye'nin en ücra köylerinde bile ebe bulunmasına rağmen Tunceli il merkezinde bir ebenin bulunmamasının çok büyük bir eksiklik olduğu yazılmıştır. Sağlık Bakanlığı, Tunceli Valisi ve Tunceli Milletvekillerine çağrıda bulunarak bir an önce bu konunun çözülmesi istenmiştir[414].

23 Temmuz 1953 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Tunceli'de bir tane hemşire olmadığını, Tunceli Milletvekillerinin bunu gündeme getirmediğini, şehrin sorunlarını dile getirmediği iddia edilmiştir[415].

10 Ağustos 1953 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Tunceli'de hastane açılması için 650 bin lira ödenek gönderildiği yazılmıştır. Yazıda memurların oturduğu apartmanın hastane yapılması ve memurlara lojman yapılması halinde 90-100 bin lira arası bir masrafın olacağı belirtilerek bu konudan Tunceli Valisinin girişimde bulunması

[410] *TBMMZC*, D. VII, C. X, İÇ. I, İN. LXIV, s. 380.
[411] *Milliyet*, 4 Ağustos 1953.
[412] *Milliyet*, 5 Eylül 1953.
[413] *Munzur*, 6 Temmuz 1953.
[414] *Munzur*, 17 Temmuz 1953.
[415] *Munzur*, 23 Temmuz 1953.

istenmiştir[416]. Tunceli Valisi ise 24 Ağustos 1953 tarihli Munzur gazetesinde bu talebe cevap vermiştir. Memurların oturduğu apartmana 500 bin lira harcandığını ve tekrar onarım geçirmesinin mümkün olmadığını, olsa bile 500 bin lira daha harcanması gerektiğini, bu harcama yapılsa bile binanın hastane özelliği taşımayacağının anlaşıldığını bundan dolayı bu taleplerin uygun olmadığını açıklamıştır[417].

27 Ekim 1953 tarihli Munzur gazetesi Hozat'ta tifo ve tifüs salgına karşı mücadele edildiğini, ilk olarak 3. jandarma er eğitim okulunda ortaya çıktığı, okul etrafında ilçe merkezine sirayet etmeden tedbir alındığını, ilçede doktor olmadığını sağlık memurları Ziya Karakaş ve Zeki Tekin'in yoğun çaba harcadığını yazmıştır. İlçenin 18 köyünden 16'sında 12 yaşın altındakilere tifo, 12 yaşın üstündekilere ise koruma aşısı yazıldığı belirtilmiştir[418].

1 Ekim 1954 tarihli Demokrat Tunceli ve 10 Kasım 1954 tarihli Munzur gazetelerinin haberlerine göre Ekim 1953'te ihalesi yapılan ve 1 milyon lira değerindeki 100 yataklı Tunceli Hastanesi inşaatının hızla devam ettiği, 4 Kasım tarihli gazete haberine göre ise bitirilmek üzere olduğu belirtilmiştir[419].

24 Aralık 1954 tarihli Demokrat Tunceli gazetesinin haberine göre Tunceli il merkezinde 1 doktor olduğu, 7 ilçede ise doktor bulunmadığı belirtilmiştir[420].

28 Ocak 1955 tarihli Demokrat Tunceli gazetesinin haberine göre yeniden inşa edilen Nazımiye ve Hozat Sağlık Merkezi inşaatının tamamlandığı ve hasta kabulüne başlanacağı belirtilmiştir[421].

23 ve 27 Haziran 1955 tarihli Demokrat Tunceli gazetesinin ve 25 Haziran 1955 tarihli Munzur gazetesinin haberlerine göre Elazığ'daki 200 yataklı Cüzam Hastanesinin Deşt nahiyesindeki 100 odalı kışlaya nakledileceği, böylece 400 yataklı bir hastane olacağının sağlık bakanlığı tarafından karalaştırıldığı, bu iş içi 1 ile 1,5 milyon liranın, yol yapımı için ise 500 bin liranın ayrıldığı, Sağlık Bakanının Elazığ'a gelerek bu konuda tetkikte bulunduğu belirtilmiştir[422].

25 Haziran 1955 tarihli Demokrat Tunceli gazetesinin haberine göre 24 Haziran 1955'te Sağlık Bakanı Behçet Uz'un Tunceli'de ağırlandığını, Tunceli Hastanesini

---

[416] *Munzur*, 10 Ağustos 1953.
[417] *Munzur*, 24 Ağustos 1953.
[418] *Munzur*, 27 Ekim 1953.
[419] *Demokrat Tunceli*, 1 Ekim 1954; *Munzur*, 10 Kasım 1954; *Demokrat Tunceli*, 4 Kasım 1954
[420] *Demokrat Tunceli*, 24 Aralık 1954.
[421] *Demokrat Tunceli*, 28 Ocak 1955.
[422] *Munzur*, 23, 27 Haziran 1955; *Demokrat Tunceli*, 25 Haziran 1955.

gezerek 2 ay içinde hizmete açılacağını söylediği, Tunceli Valisinin Cüzzam Hastanesi'nin Tunceli'de istenmediğini söylediği, Sağlık Bakanının ise "Mademki siz istemiyorsunuz biz de göndermeyiz o zaman dediği.", daha sonra Tunceli'den ayrıldığı belirtilmiştir[423].

2 Temmuz 1955 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Sağlık Bakanı Behçet Uz'un Elazığ seyahatinden sonra Elazığ'daki Cüzam Hastanesinin Deşt kışlasına naklinin ertelendiği belirtilmiştir. Buna gerekçe olarak ise kışın Deşt yolunun günlerce kapandığını, hastaların otellerde günlerce kalarak mikrop saçacağı ve bazı binaların ihtiyaçlara cevap vermeyecek nitelikte olmadığı belirtilmiştir[424]. Bazı Tuncelililerin ise Sağlık Bakanına mektup yazarak cüzam hastanesini istemediklerini belirtmiştir[425]. Bu konuda Tunceli'nin 2 yerel gazetesi farklı bakış açısına sahiptir ve bu bakış açılarını yayınlarına yansıtmışlardır. Munzur gazetesi Cüzzam Hastanesinin yapılmasını isterken Demokrat Tunceli gazetesi ise hastanenin açılmasını istememektedir.

10 Ekim 1955 tarihli devlet şurası 3. daire kararına göre 161.668 lira 79 keşif bedeli olup, % 2 indirimle Müteahhit Ahmet Şen'e 158.435 lira 45 kuruş bedelle 15 Ekim 1954'te bitirilmek şartıyla 14 Eylül 1953'te ihale olunan Çemişgezek Sağlık Merkezi, Doktor evi ve garaj inşaatına ait ince betonarme demirinin yurt dışından getirilmek zorunda kalındığından inşaatın yapımının geciktiği, bu gecikmeden dolayı gecikme tazminatı kesilmemesi ve yapılan mukaveleye madde eklenmek istenmiştir. Devlet şurası mukavelede tadilat yapılabileceği kararına varmıştır[426]. 1955 yılında inşasına başlanan ve 176 bin liradan fazlaya mal olan Çemişgezek Sağlık Merkezi ve Doktor Evi 1956' yılı Mart ayında hizmete açılmıştır[427].

Başbakanlığın 25 Ocak 1956 tarihli Tunceli'nin ihtiyaçlarıyla ilgili yazısına Milli Savunma Bakanlığının verdiği cevapta Tunceli'de yapılmakta olan hastanenin bitmek üzere olduğu bundan dolayı Tunceli'de Askeri Sanatoryum açmaya gerek olmadığı belirtilmiştir.[428].

Başbakanlık 25 Ocak 1956'da Sağlık Bakanlığına Tunceli'nin ihtiyaçlarıyla ilgili bir yazı yazmıştır. Buna göre: Tunceli merkeze bir Sağlık merkezi tabipliği, bir ebe, bir hemşire, merkez ilçe Pah ve Turuşmek nahiyelerinde birer tane köy tipi sağlık

---

[423] *Demokrat Tunceli*, 25 Haziran 1955.
[424] *Munzur*, 2 Temmuz 1955.
[425] *Munzur*, 7 Temmuz 1955.
[426] *BCA*, 030.11.1.256.7.9 10 Ekim 1955.
[427] *Ayın Tarihi*, S.268(Mart 1956), s.21.
[428] *BCA*, 030.01.113.719.2 25 Ocak 1956.

evi, trahom tedavi evi, sağlık memurları, Pertek ilçesinde bir muayene ve tedavi evi, sağlık memuru, iki köy sağlık memuru, bir ebe, Hozat ilçesinde sağlık merkezinde bir tabip, bir sağlık merkezi, bir sağlık memuru, bir gezici hemşire, bir ebe, Sin ve Amutka nahiyeleri köyler grubuna birer köy sağlık memuru, Çemişgezek ilçesinde açılacak olan sağlık merkezine bir tabip, bir hemşire, bir ebe, Germili köyler grubuna bir köy sağlık memuru, Ovacık ilçesinde bir Hükümet tabibi, Konaklar ve Karaoğlan nahiyeleri göy gruplarına iki köy sağlık memuru, bir köy ebesi, bir muayene ve tedavi evi, sağlık memuru, bir belediye ebesi, Pülümür ilçesinde bir gezici, bir muayene ve tedavi evi sağlık memuru, Hasangazi köyler grubuna bir köy sağlık memuru, Nazımiye ilçesinde bir sağlık merkezi tabibi, bir hemşire, bir ebe, bir sağlık merkezi sağlık memuru, Hosum köyler grubuna ait bir köy ebesi, Dereova ve İresi nahiyelerine birer köy sağlık memuru, Mazgirt ilçesinde muayene ve tedavi evi sağlık memuru, Muhundu nahiyesine bir trahom sağlık memuru, Riçik ve Çarsancak köyler grubuna birer köy sağlık memuru, Danaburan köyleri grubunda birer ebe kadrosunun açık olduğu ve bu kadroların kapatılması istenmiştir. Ayrıca 50 yataklı Devlet Hastanesinin eksik kalan kalorifer ve elektrojen grubu frigo tesisatının biran önce tamamlanması ve hastanenin halka açılması istenerek, bu iş için 12 bin dolar döviz verilmesi istenmiştir. Ovacık, Mazgirt, Pülümür ve Pertek ilçelerinde sağlık merkezi olmadığı, Hozat, Çemişgezek ve Nazımiye sağlık merkezlerinin jeep otolarının olmadığı belirtilmiştir[429]. Sağlık Bakanlığı ise 6 Şubat 1956'da cevabi yazı yazmıştır. Buna göre: Tunceli Devlet Hastanesinin eksik kalan kalorifer tesisatı malzemesinin Emlak Kredi Bankasından alınarak yerine takılması ve binanın biran önce hizmete açılması konusunda Bayındırlık Bakanlığının 4 Ocak 1956 tarih ve 41982 sayılı yazısı ile Tunceli Valiliğine bildirildiğinin anlaşıldığı, Bakanlıkta sağlık merkezlerine verilmek için motorlu taşıt olmadığı, Tunceli merkez, ilçe, nahiye ve köylerinde eksik bulunan sağlık personeli kadrolarının, sağlık personeli yetiştiren okullar mezun verdikçe kapatılmaya çalışılmasının önemle göz önünde bulundurulacağını, Tunceli ilçelerinin kadrosuz tabipliklerinin kapatılmasının göz önüne alındığı, sağlık merkezlerinin imkânlar nispetinde bütün ilçe merkezlerinde tesisine çalışıldığı, köy sağlık memurları okulunun kapatıldığı, tayin isteyen köy sağlık memuru bulunmadığından köy sağlık memuru ihtiyacının şimdilik karşılanamayacağı belirtilmiştir[430].

[429] *BCA*, 030.01.113.719.2 25 Ocak 1956.
[430] *BCA*, 030.01.113.719.2 6 Şubat 1956.

6 Mart 1956 tarihli Demokrat Tunceli gazetesinin haberine göre 2 yıl önce yapılan ancak kalorifer tesisatı döşenemediğinden açılamayan hastane binasından dolayı hükümet eleştirilmiştir. Müteahhidin kalorifer tesisatın fiyatını yüksek bulduğundan yapmaya yanaşmadığı bundan dolayı hastanenin hizmete açılamadığı belirtilmiştir[431].

1958 tarihli arşiv belgesine göre Tunceli'deki Sağlık faaliyetleri tablo halinde verilmiştir[432].

Tablo 4.83. 1958 Tarihli Başbakanlık Özel Kalem Müdürlüğü Tasnifli Arşiv Belgesine Göre Tunceli'de Sağlık Alanında Yapılan Yatırımlar

1950'ye Kadar Lira	1950'den Sonra(1958'e Kadar)	Maliyet Lira
_____	Tunceli Devlet Hastanesi(75 Yataklı)	950.000
_____	Çemişgezek Sağlık Merkezi	180.000
_____	Hozat Sağlık Merkezi	180.000
_____	Nazimiye Sağlık Merkezi	180.000
Toplam	Toplam	1.490.000

16 Ekim 1957 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Ovacık ve Pülümür sağlık merkezi ihalesinin yapıldığı belirtilmiştir[433].

26 Şubat 1958'de Mecliste Bayındırlık Bakanlığı Bütçesi münasebetiyle yapılan görüşmeler sırasında söz alan Tunceli Milletvekili Fethi Ülkü Bayındırlık Bakanına Tunceli sağlık merkezi inşasıyla ilgili soru sormuş ve sorusu bakan tarafından cevaplandırılmıştır. Tunceli İl Sağlık Merkezinin keşfinin yapılıp ihaleye çıkarıldığı halde talip çıkmadığını, ne gibi sebeplerden bu keşfin geciktiğini, bu keşiflerin günün ihtiyaçlarına göre ayarlanıp ihaleye çıkarılıp çıkarılmayacağını sormuştur. Bakan ise bu durumunu pek çok sebebi olabileceğini, bunlardan birinin çok sayıda işin ihaleye

[431] *Demokrat Tunceli*, 6 Mart 1956.
[432] *BCA*, 030.01.113.719.2
[433] *Munzur*, 16 Ekim 1956.

çıkması ve bundan dolayı müteahhit bulunamaması olduğunu, bir diğer sebebin ise fiyatların müteahhitler için tatminkâr olmadığı olduğunu, ihalesi alınmayan işlerin daha yüksek fiyattan tekrar ihaleye çıkarıldığını belirtmiştir. [434].

17 Mart 1958 tarihli Demokrat Tunceli gazetesinin haberine göre Ovacık ve Pülümür'de Sağlık Merkezi kurulacağı belirtilmiştir[435].

12 Haziran 1958 tarihli arşiv belgesine göre Tunceli, Artvin, Giresun, Gümüşhane, Ordu, Rize, Trabzon gibi illerde 1 Ekim 1958'den itibaren Hastalık ve Analık sigortası hükümlerinin uygulanması kararlaştırılmıştır[436].

16 Şubat 1960 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre 1959 yılında ihale edilen ve 63 bin liraya mal olacak olan Tunceli Devlet Hastanesi lojmanı işine talip çıkmamıştır[437].

29 Nisan 1959'da Tunceli Milletvekili Hıdır Aydın Sağlık Bakanı Lütfi Kırdar'a 2 tane yazılı soru sormuş, Bakan bu soruları yazılı olarak cevaplandırmıştır. Nazımiye Sağlık Merkezi ile doktor evinin kesin kabulünün il tarafından yapıldığının bildirilmesine rağmen ile yaptığı seyahatte Sağlık Merkezi v e doktor evinde eksiklikler olduğunu öğrendiğini söyleyerek bu eksiklerin tespit ve giderilmesini istemiştir. Sağlık Merkezi bahçesinin düzenlenmesi ve duvarının tamamlanması ve keşfin yapılması için 1959 bütçesinden ödenek verilip verilmeyeceğini sormuştur. Yine Ovacık ve Pülümür'de birer sağlık merkezinin 2 sene önce kararlaştırılmasına rağmen halen ihale edilmemesinin sebebini sormuş, Her iki ilçenin de kış şartlarında ulaşımının kesildiğini bundan dolayı 1959 ihale edilip inşaata başlanıp başlanmayacağını sormuştur. Bakan ise cevap olarak Nazımiye Sağlık Merkezi binası ile lojmandaki eksikliklerin tamamlanması, bahçenin düzenlenmesi ve ihata duvarlarının ilgili ödenek durumuna göre yapılması için ilden keşif raporu istenmiştir. Ovacık ve Pülümür'de sağlık merkezi kurulmasının Bakanlık programında olduğunu, her iki ilçede de sağlık merkezi inşaatının bir an önce başlamasının Bakanlıkça da istendiğini ancak 1959 bütçesinde bu iş için ödenek olmadığını bu nedenle her iki sağlık merkezinin de ihaleye çıkarılamadığını belirtmiştir[438].

14 Mayıs 1959 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Tunceli Valisi Eski Milletvekili Hasan Remzi Kulu ve D.P. müfettişi Natık Poyarazoğlu'yla birlikte

[434] *TBMM Z.C.* , D. XI, C. II, İÇ. I, İN. XL, s. 824.
[435] *Demokrat Tunceli*, 17 Mart 1958.
[436] *BCA*, 030.18.01.149.31.19 12 Haziran 1958.
[437] *Tunceli Sesi*, 16 Şubat 1960.
[438] *TBMM Z.C.* , D. XI, C. VIII, İÇ. II, İN. LXII, s.464-465.

Ankara'ya gittiklerini Sağlık Bakanı ile yapılan görüşmelerde kışın yolu kapanan ilçelerden başlamak üzere her ilçeye birer sağlık merkezi yapılmasının ön plana alındığının, hastaneye tıbbi malzeme verilmesi ve 2 lojman yapılmasının ve doktor atamalarının bir an öce yapılmasının kararlaştırıldığını söylediği belirtilmiştir[439].

15 Temmuz 1959'da Tunceli Milletvekili Fethi Ülkü Sağlık Bakanı Lütfi Kırdar'a Tunceli merkezde yeni yapılmış ve donatılmış olan modern Devlet Hastanesine tayin edilen pratisyen ve uzman doktorların görevlerine başlamadan istifa ettiklerinden dolayı hastanenin hizmete açılamadığını, mahrumiyet bölgesi olan bu tür yerlerde memuriyetsizlikten dolayı birçok amme hizmetinin eksik kaldığını Hükümetin bu konuda ne gibi tedbirler düşündüğünü sormuştur. Bakan bu soruları cevaplandırmıştır. Tunceli'de açılan 75 yataklı hastanenin her türlü donanımının 1958 yılı Eylül ayında tamamlandığını, 2 Ocak 1959'da hizmete açıldığını, bir tane iç hastalıkları ve bir tane de hariciye kadrosu verildiğini, bir süre sonra atanan operatörün bu görevi kabul etmemesi üzerine yeniden bir operatör atandığını, iç hastalıkları uzmanının da en kısa sürede atanacağını, ayrıca il merkezi ile Mazgirt ve Pülümür hükümet tabipliklerine yeniden tayinler yapıldığını, böylece ilde doktorsuz ilçe kalmadığını söylemiştir. Son yapılan tayinlerle Tunceli'ye 8 tane sağlık memuru daha atandığını, ilin diğer sağlık personeli ihtiyacının göz önünde bulundurulacağını, mahrumiyet bölgelerinin doktor, sağlık memuru, ebe ve hemşire ihtiyacının ancak mecburi hizmetli personelin tayini suretiyle karşılandığını söylemiştir[440].

25 Şubat 1960'da Mecliste Bütçe görüşmeleri sırasında söz alan Tunceli Milletvekili Fethi Ülkü bir milyon lira harcanarak yapılan hastane için Hükümetin doktor getiremediğini, Hükümet doktorları ve uzman doktorların lojman olmaması, elektrik ve suyunun eksik olması, bir hamamın dahi olmaması dolayısıyla gelmek istemediklerini söyleyerek Hükümeti eleştirmiş, belediyeye ödenek verilmesini yatırım yapılmasını istemiştir[441].

29 Nisan 1960 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Tunceli şehir imar planını hazırlanması için İller Bankasının Tunceli'ye bir uzman gönderdiği belirtilmiştir[442].

---

[439] *Munzur*, 14 Nisan 1959.
[440] *TBMM Z.C.* , D. XI, C. IX, İÇ. II, İN. LXXXI, s. 852-853.
[441] *TBMM Z.C.* , D. XI, C. XII, İÇ. III, İN. XLVII, s.537.
[442] *Munzur*, 29 Nisan 1960.

28 Nisan 1961 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre senelerdir uzman doktor sıkıntısı çekilen Tunceli Devlet Hastanesine Sağlık Bakanlığı tarafından bir başhekim atandığı belirtilmiştir[443].

31 Ekim 1961 tarihli Tunceli Sesi gazetesinde Tunceli Devlet Hastanesi Başhekimi Enver Sabuncuoğlu ile yapılan röportaja yer verilmiştir. Röportajda Sabuncuoğlu hastanede 1 dâhiliye mütehassısının yeni geldiğini böylece toplam 2 doktor olduklarını, daha fazla doktora ihtiyaçları olduğunu, 75 yatak kapasiteli hastanede 40 yatak olduğunu, bir ambulans, ameliyat masası, otomatik otoplal kazanı, ameliyat lambası ve bir miktar ameliyat malzemesi geldiğini belirtmiştir[444].

6 Temmuz 1962 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre 1962 yılında Sıtma Savaş başkanlığınca 418 köy, 22605 ev ve 146975 vatandaşın kontrolden geçirileceği, ayrıca Nisan ayında başlayıp Mayıs ayında biten bir DDT uygulamasının yapıldığı belirtilmiştir[445].

10 Ekim 1962 Tarihli Milliyet gazetesinin haberine göre 31 Ekim'de Tunceli dize elektrik santralinin de aralarında bulunduğu 8 santralin ihalesinin yapılacağı belirtilmiştir[446].

12 Şubat 1963 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre Pülümür, Ovacık ve Mazgirt'teki sağlık merkezlerine 50'şer bin lira yardım yapıldığı belirtilmiştir[447].

Devlet Planlama Teşkilatı 1964 Yıllık Programı Yatırımların İllere Göre Dağılımı'na göre 1964 yılında Tunceli'de yapılan sağlık yatırımları tablo halinde verilmiştir[448].

---

[443] *Tunceli Sesi,* 28 Nisan 1961.
[444] *Tunceli Sesi,* 31 Ekim 1961.
[445] *Tunceli Sesi,* 6 Temmuz 1962. Gününüzde kullanımı yasak olan DDT zehrinin o dönemde sıtma engellemesi için sivrisineklerin öldürülmesinde kullanılması faydadan çok zarar getirmiştir. Sivrisineklerin yaşadığı bataklık ve sulak alanlarda bu ilacın kullanılması suların yer altı ve yerüstünde ilerlemesiyle her yere bulaşmıştır. Ancak o dönemde kimse DDT' nin bu kadar tehlikeli olduğunu bilmiyordu.
[446] *Milliyet,* 10 Ekim 1962.
[447] *Tunceli Sesi*, 12 Şubat 1963.
[448] *D.P.T. 1964Yıllık Programı Yatırımların İllere Göre Dağılımı,* Ankara 1964, s. 249.

Tablo 4.84. Devlet Planlama Teşkilatı 1964 Yıllık Programı Yatırımların İllere Göre Dağılımı'na göre 1964 yılında Tunceli'de sağlık yatırımları

Sektör	Proje Sahibi	Proje Adı	1964 Programı Lira	Proje Tutarı Lira	Bitiş Tarihi
Sağlık	Sağlık ve Sosyal Yardımlaşma Bakanlığı	Lojman İnşaatı	(6.000.000)	(6.000.000)	1964
Sağlık	Sağlık ve Sosyal Yardımlaşma Bakanlığı	Ovacık Sağlık Merkezi	506.000		1964

Not: Parantezli rakamlar iki veya daha fazla İl'e ait toplam rakamlardır.

25 Mayıs 1964 tarihli Milliyet gazetesinin haberine göre 1965 seçimleri için seçim gezisine çıkan A.P. Genel Başkanı Ragıp Gümüşpala Tunceli'ye gelmiştir. Tunceli Belediye Başkanı Hüseyin Ataç'ın Gümüşpala'ya "Tunceli'nin % 80'i veremlidir. Burada bir verem hastanesi yapılması için destek olunuz." dediği belirtilmiştir[449].

27 Kasım 1964 tarihli Tunceli Sesi gazetesine Ankara'daki temasları hakkında demeç veren Tunceli Valisi Kâşif Ünal iki defa ihale edildiği halde talip bulamayan Ovacık Sağlık merkezi inşaatının Sağlık Bakanlığı tarafından iptal edilerek 50 yataklı bir hastane ve Ovacık'ta 50 başlık bir tabi tohumlama laboratuarı inşa edileceğini, daha önce tespit edilen 18 yerde sağlık ocağı ve 64 köyde sağlık evi kurulmasını istediğini belirtmiştir[450].

1965'te Türkiye'deki toplam hastanelerin % 18.1'i, toplam hastane yatak sayısının % 15'i toplam hekim sayısının % 6.3'ü, toplam hemşire sayısının % 11.8'i, toplam ebe sayısının % 20.4'ü Doğu Anadolu Bölgesinde bulunmaktadır[451].

12 Şubat 1965 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre Pülümür Hükümet Tabibi Doktor Celal Topaloğlu'nun köyleri yaya dolaşıp, hasta muayene ettiği belirtilmiştir[452].

---

[449] *Milliyet*, 25 Mayıs 1964.
[450] *Tunceli Sesi*, 27 Kasım 1964.
[451] Özer Ozankaya, "Doğu Anadolu Sorunu", *A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, C.XXIV, S.III, Ayrı Baskı, Ankara 1969, s.99.
[452] *Tunceli Sesi*, 12 Şubat 1965.

25 Şubat 1965 tarihli Milliyet gazetesinin haberine göre A.P.'nin mahrumiyet bölgelerinin de sağlık hizmetlerinden yeterince yararlanması amacıyla başlattığı sosyalizasyon projesine 1 Mart'tan itibaren Tunceli'nin de aralarında bulunduğu 5 ilin daha ekleneceği belirtilmiştir[453].

19 Mart 1965 tarihli Milliyet ve 17 Mart 1965 tarihli Tunceli Sesi gazetelerinin haberine göre Mazgirt'in merkez köylerinde kızamık salgını yaşandığı, 19 çocuğun kızamık hastalığından öldüğü, köylere sağlık ekibi gönderilerek tedbir alındığı belirtilmiştir[454].

27 Nisan 1965 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre boğmaca hastalığının Türüşmek'ten sonra Kutudere'de de görüldüğü, Sağlık İl Müdürlüğünün Kutudere'ye bir ekip gönderdiği belirtilmiştir[455].

11 Haziran 1965 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre 50 yataklı Ovacık Devlet Hastanesi binasının ihaleye çıkarıldığı belirtilmiştir[456].

11 Aralık 1965 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre Tunceli'deki bütün okullarda trahom taraması yapıldığı, 250 trahomlu hasta tespit edildiği belirtilmiştir[457].

1965 yılı itibarıyla Tunceli'de bir tane Verem Savaş Dispanseri ve bu dispanserde çalışan bir tane doktor bulunmaktadır[458].

1965 tarihli arşiv belgesine göre Tunceli'de yapılan sağlık yatırımları tablo halinde verilmiştir. D.P.T. 1965 yılı Yatırımların İllere Göre Dağılımı'nda da bu yatırımlar belirtilmiştir[459].

---

[453] *Milliyet*, 25 Şubat 1965.
[454] *Milliyet*, 19 Mart 1965; *Tunceli Sesi*, 17 Mart 1965.
[455] *Tunceli Sesi*, 27 Nisan 1965.
[456] *Tunceli Sesi*, 11 Haziran 1965.
[457] *Tunceli Sesi*, 11 Aralık 1965.
[458] S. Yazıcıoğlu, "Doğu'da Tüberküloz ve Savaşı", *Çeşitli Yönleriyle Doğu ve Güneydoğu Anadolu*, VIII, Türk Tüberküloz Kongresi, 15-18 Mayıs 1967, Diyarbakır 1967, s.92.
[459] *BCA*, 030.01.77.486.12.25; *D.P.T. 1965 Yıllı Programı Yatırımların İllere Göre Dağılımı*, Ankara 1965, s. 2.

Tablo: 4.85. Cumhuriyet Arşivi Başbakanlık Özel Kalem Müdürlüğü tasnifli arşiv belgesine ve D.P.T. 1965 Yıllık Programı Yatırımların İllere göre Dağılımı'na göre 1965 Yılında Tunceli'de Yapılan Sağlık Yatırımlar

	Proje Bedeli	Harcanan
Köy Tipi Sağlık Ocağı(18 tane)	3.394.000	3.219.000
Ovacık Devlet Hastanesi(50 yataklı)	1.730.000(D.P.T bilgilerine göre proje bedeli 2.000.000 lira olarak belirtilmiştir.)	447.000(D.P.T. bilgilerine göre 1965 yılında harcanacak para 1.000.000 lira olarak gösterilmiştir.)
1964'ten Kalan Sağlık Tesislerinin Tamamlanması		130.000
Verem Savaş Derneklerine Yardım		1.500
Pertek Sağlık Merkez Yaptırma Derneğine Yardım		10.000
Toplam	5.124.000	3.807.500

1966 tarihli arşiv belgesine göre 1966 Yılında Tunceli'de Yapılan Sağlık Yatırımları tablo halinde verilmiştir[460].

[460] *BCA*, 030.01.77.486.12.25.

Tablo 4.86. Cumhuriyet Arşivi Başbakanlık Özel Kalem Müdürlüğü tasnifli arşiv belgesine 1966 Yılında Tunceli'de Yapılan Sağlık Yatırımları

	Proje Bedeli	Harcanan
Verem Savaş Derneklerine Yardım		5.000
Garaj İnşaatı	93.000	
Toplam	93.000	5.000

D.P.T. 1966 Yıllık Programı Yatırımların İllere Göre Dağılımına göre 1966 yılında bitirilmesi planlanan Ovacık Devlet Hastanesi için 1966 yılında 1.030.000 lira ödenek ayrılmıştır. Hastanenin toplam maliyeti 1.730.000 lira'dır[461].

5 Ocak 1966 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre Tunceli Verem Savaş Dispanseri'nin 1965 yılında iki defa tarama yaptığı, 4090 kişiye P.P.D. testi yapıldığı, bu testlerde şüpheli görülen 336 kişinin seyyar röntgen ekibi tarafından çekilen filminde 97 kişinin verem olduğunun tespit edildiği, diğer illerdeki dispanserler tarafından tespit edilip Tunceli'ye gönderilenlerle birlikte 170 hastaları olduğu belirtilmiştir[462].

18 Mayıs 1966 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre Tunceli'deki 18 sağlık ocağının hizmetinde kullanılmak üzere Tunceli'ye on araç tahsis edildiği belirtilmiştir[463].

D.P.T. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1967 Yılı Programı Yatırım Projeleri'ne göre Sağlık Bakanlığı 1967 yılında Tunceli merkezde 4 daireli lojman yapımına başlanmıştır. 200 bin lira ödenek ayrılan lojmanların 1967 yılında bitirilmesi planlanmıştır[464].

6 Şubat 1967 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberinde Tunceli'de yaşanan kızamık salgını için İl Sağlık Müdürlüğü tarafından sıkı tedbir alındığı belirtilmiştir[465].

---

[461] *D.P.T. 1966Yıllık Programı Yatırımların İllere Göre Dağılımı,* Ankara 1966, s. 282.
[462] *Tunceli Sesi*, 5 Ocak 1966.
[463] *Tunceli Sesi*, 18 Mayıs 1966.
[464] *D.P.T. Kalkınma Planı Birinci Beş Yıl(1963-1967) 1967 Programı Yatırım Projeleri,* Anlara 1967, s. 103.
[465] *Tunceli Sesi*, 6 Şubat 1966.

4 Mart 1967 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberinde Mazgirt'in Coşik ve Kızılkale köylerinde kızamık salgının baş gösterdiği, İl Sağlık Müdür İsmet Pişkin, Pertek Hükümet Tabibi ve sağlık memurlarının ekipler halinde yanlarında bol ilaçla köylere dağıldığını, merkez köylerde de baş gösteren kızamık salgının engellenmeye çalışıldığı, çevre illerde de kızamık salgını yaşandığı belirtilmiştir[466].

16 Mart 1967'de Tunceli Senatörü Aslan Bora Meclis'te gündem dışı söz alarak, Mazgirt köylerinde kızamık hastalığına dair bir demeç vermiştir. Demecinde gerek basın yoluyla gerekse vatandaşlardan alınan telgraflarda, Mazgirt'te takriben 80 köyde kızamığın yaygın bir şekilde başladığını, 70 çocuğun öldüğünü, salgının hala devam ettiğini mevsim şartları ve sağlık personel yetersizliğinden köylere gidilemediğini ve kızamık hastalığının sel gibi hızla yayıldığını, gün geçtikçe daha fazla çocuğun ölümüne sebep olduğunu söyleyerek bu ızdıraplara bir an önce son verilmesi için Sağlık Bakanlığının helikopter temin ederek, köylere yeterli miktarda doktor, sağlık personeli ve ilaç göndermesini Sağlık Bakanından rica etmiştir[467].

1961 yılında 224 sayılı Salık Hizmetlerinin Sosyalleştirilmesi Hakkındaki Kanun yürürlüğe girmiştir. Bununla ülkedeki sağlık hizmetleri yeniden örgütlendi[468]. Tunceli'de ise 1967 yılında sosyalleşmiştir.

1 Nisan 1967 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberinde sağlık hizmetlerinin sosyalleştirilmesi üzerine il merkezi ve ilçelerde doktor, hemşire, ebe vs. sağlık personeli ile Valilik arasında sözleşme yapılmasını gerektiği(sağlık personelinin sosyalizasyon bölgesinde iki yıl bir fiil görev yapacağına dair), 31 Mart'ta 10 kadar sağlık personelinin sözleşme imzaladığı belirtilmiştir[469].

1967 İl Yıllığına göre Ovacık'ta yaptırılan 50 yataklı Ovacık Devlet Hastanesi 1967 yılı itibarıyla bitirilmek üzeredir. Bununla birlikte Nazımiye, Hozat ve Çemişgezek'te 10'ar yataklı 3 sağlık merkezi, Pülümür, Kırmızıköprü, Dereova, Muhundu, Çarsancak, Mazgirt, Pertek, Pınarlar, Çiçekli, Ovacık, Aşağıtorunoba, Geyiksuyu, Akçapınar ve Tunceli Merkezinde birer sağlık ocağı vardır. [470].

---

[466] *Tunceli Sesi*, 4 Mart 1967.
[467] *CS, T.D.* , D. I, C. XXXIX, T. VI, B. XLV, s. 447; *Milliyet*, 17 Mart 1967.
[468] Mustafa Öztürk, "Cumhuriyet Dönemi'nde Sağlık Hizmetleri", *Süleyman Demirel Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, C.VI(I), Isparta 1999, s.40.
[469] *Tunceli Sesi*, 1 Nisan 1967.
[470] *Tunceli İl Yıllığı 1967*, s.80.

1967-72 yılları arasında Tunceli'de tespit edilen en yaygın bulaşıcı hastalıklar; Kızamık(5930), Trahom(4363), Boğmaca(1966), Tüberküloz(1019), Çiçek, Difteri, Polio, Tifo ve Kolera gibi hastalıklardır[471].

4.2.7. Tarım Alanında Yapılan Kamu Harcamaları

Tunceli coğrafyası sanıldığının aksine ekilebilir verimli tarım alanlarına da sahiptir. İlk bakışta ekilebilecek alan yokmuş gibi görünse de dar boğazlar aşıldıktan sonra ortaya çıkan bazı ovalarda tarım yapılabilmektedir. Tunceli toprağı verimlidir. Çünkü buranın toprağı çeşitlidir(Volkanik arazinin aşınmasından meydana gele topraklar, kireçli topraklar vs). Bununla birlikte ilkim yazın ovalarda sıcaktır. Bu sayede ovalarda hububat, sebze, dut, pamuk ekilmektedir. Burada meyvecilik de geliştirilebilir. Bu bölgede tarımın gelişmesi Sadece tarım usullerinin geliştirilmesiyle değil, yolların ve ulaşım şartlarının da yap yapılıp geliştirmesiyle sağlanabilir[472]. Tunceli'de iklim şartları sert olduğundan kolay yetiştirilebilen, buğdaydan daha az sıcaklık isteyen ve daha kısa sürede yetişen darı ekimi çok fazladır. Dardan buğday gibi ekmeklik un elde edilir[473].

Tunceli karakteristik olarak bir tarım ve hayvancılık kentidir. Bundan dolayı tarım ve hayvancılık alanında yatırım yapılması çok büyük bir önem arz etmektedir.

Genel Kurmay Başkanlığı tarafından 1938'de bastırılan "Doğu Anadolu Coğrafyası" adlı kitaba göre 1934 yılında Tunceli'de keçilerde Keçi Pasteröllosu ve uyuz hastalığı yayılmıştır. 315 keçi Keçi Pasteröllosu hastalığına yakalanırken, bunların 250'si iyileşmiş, 65'i ölmüştür. Uyuz hastalığına yakalanan 2367 keçinin ise 2093 tanesi iyileşirken 1274 tanesi ölmüştür[474].

Elazığ Bölge Müfettişi ve Antalya Milletvekili Doktor Münir Soykam 21 Nisan 1941'de Genel Sekreterliğe gönderdiği Hozat Halkevi raporunda 1941 yılında Tunceli'de Pertek köprüsü yakınında ve Murat suyu kenarında fidanlık kurulduğunu kısa bir zaman içinde bu bölgede ferahlığın artacağını yazmıştır[475].

---

[471] 19*73 Tunceli İl Yıllığı*, s. 143-144.
[472] Besim Darkot, " Tunceli Üzerine Coğrafi Görüşler.", *Elazığ Üçüncü Üniversite Haftası*, Ayrı Basım, İstanbul 1944, s.122.
[473] Tevfik Dündar, *Tunceli İle Çevresindeki Üç Vilayetin Zirai, Durum ve Gelişme İmkânları*, Kenan Matbaası, İstanbul 1943, s.16.
[474] Ömer Kemal Ağar, *Tunceli Coğrafyası*, s.189.
[475] *BCA*.490.01.1003.874.1. 21 Nisan 1941.

29 Mayıs 1944'te Tunceli milletvekili Necmettin Sahir Sılan Mecliste Ziraat(Tarım) Bakanlığı Bütçesi münasebetiyle yapılan görüşmelerde söz alarak Tunceli çevresinde kenger sakızı üretildiğini ve Amerika, Almanya, Rusya, İtalya ve Bulgaristan'da kauçuk üretiminde bitkisel yöntemlerin kullanıldığını söylemiştir. Türkiye'deki kauçuk ihtiyacını karşılamaya yönelik bir çalışma olup olmadığını, Tunceli çevresinde bulunan sakızların istenilen vasıfları taşıyıp taşımadığını, burada bir bitkisel üretim istasyonu açılıp açılmayacağını sormuştur.

Ayrıca Tunceli'de tarımın çok ilkel koşullarda yapıldığını belirterek modern tarım aletlerinin gönderilip gönderilmeyeceğini ve mahalli şartlara en uygun tohumların seçilmesi için Elazığ, Bingöl ve Tunceli çevresinde tohum ıslah istasyonu ile deneme tarlalarının kurulmasının uygun olup olmayacağını sormuştur. Yonca tarımına elverişli olan Ovacık ilçesine yonca tohumu gönderilmesini istemiştir. Petek ve Çemişgezek ilçelerinde meyveciliğin gelişmiş olduğunu başka ilçelerde de bunun yaygınlaştırılması gerektiğini belirterek halka aşılı meyve fidanları verilmesini ve aşılama yöntemlerinin gösterilmesini istemiştir. Ayrıca Pertek ve Çemişgezek'te teknik bahçıvan okulu kurulmasını köylüyü eğitmek için de ziraat memurları ve öğretmenleri gönderilmesin istemiştir[476].

19 Nisan 1948'de Tunceli Milletvekili Necmettin Sahir Sılan Tarım Bakanına sözlü soru sormuş ve bakan bu soruyu yanıtlamıştır. Buna göre 4753 sayılı çiftçiyi topraklandırma kanununa göre göçebeler, göçmenler ve göçürülenlerin topraklandırılacağını belirtildiğini 5098 sayılı kanunla doğudan batıya göçürülenlerden geri dönenlerin topraklandırılıp topraklandırılmayacağını, Kars ve Erzincan toprak komisyonlarının 1948 programına alındığını oysa Tunceli'nin daha aciliyet arz ettiğini Tarım Bakanlığının Tunceli'de toprak kanununun uygulanması konusunda ne düşündüğünü ve Tunceli'ye dönmüş ve dönmekte olanların biran önce topraklandırılması hakkından ne düşünüldüğünü ve hazırlanan bir programın olup olmadığını sormuştur. Bakan toprak komisyonu işini zamana yayacakları ve doğudan batıya gidenlere toprak verildiğinin bundan dolayı Tunceli'ye geri dönenlere toprak verilmesinin zor olduğunu söylemiştir[477].

29 Ocak 1951'de Tunceli Milletvekili Hıdır Aydın Mecliste İçişleri ve Tarım Bakanlarına Tunceli'den göç ettirilen ve 1947'de geri dönmelerine izin verilen ailelerle

[476]*TBMM, Z.C.* , D. VII, C. X, İÇ. I, İN. LXIV, s. 379-380.
[477]*TBMM, T.D.* , D. VIII, C. XI, T. II, B. XLIX, s. 75-76.

ilgili soru sormuş ve ilgili Bakanlar sorularını cevaplandırmıştır. Tarım Bakanı Tunceli'nin fidan ihtiyacını Elazığ ve Erzincan fidanlıklarından düşük bedellerle sağlanabileceğini bu nedenle Tunceli'de şimdilik fidanlık kurulmasına gerek olmadığını söylemiştir, Tunceli'de ipekböcekçiliğinin tetkikinin gelecek mevsimde ele alınacağını, ipekböcekçiliği için gerekli olan dut fidanlarının Elazığ ve Erzincan'dan temin edileceğini söylemiştir. Bir ay önce Tunceli'ye Tarım Bakanlığınca tavukçuluk uzmanı gönderilerek tavukçuluk kursu açıldığını ve ilin tavukçuluk ve arıcılık durumu tetkik edildiğini, Tunceli'de arıcılığın geliştirilmesi için de Ankara'da kurulmuş olan arıcılık enstitüsünün Tunceli'de de faaliyette bulunacağını, Tunceli'ye uzman personel, fenni kovan, arıcılık malzemeleri gönderileceğini ve arıcılığın teşvik edileceğini, Tunceli'de koyunculuğun kalkındırılması için Şavak koyunlarının bu bölgede yaygınlaştırılması ve ileriki yıllarda Şavak tulum peynirinin tetkikine başlanacağını söylemiştir. Ayrıca Tunceli'de Çiftçiyi Topraklandırma Kanununa göre topraksız köylüye torak dağıtılması için komisyonu kurulması için bütçeye teklifte bulunulduğunu ve gelecek mali yıldan itibaren Tunceli'de toprak dağıtımına başlanmasının planlandığını söylemiştir[478].

D.P. Tunceli Milletvekili Hıdır Aydın D.P. seçim mitinginde D.P. döneminde Tunceli'de yapılan yatırımlardan bahsetmiştir. 22, 26 ve 29 Haziran 1953 tarihli Munzur gazetesi bu konuşmayı yayınlamıştır. Munzur gazetesinin yayınladığı miting konuşmasından elde ettiğimiz bilgilere göre Hıdır Aydın bu miting konuşmasında sulama projelerinden de bahsetmiştir. Ovacık sulamanın birinci kısmının 391 bin lira ile ihale edildiğini, ikinci kısım üzerinde durulduğunu, Mazgirt'in Peri sulamasının 225 bin liraya ihale edildiğini söylemiştir. Yine Çemişgezek'in 18 köyünün sulama etüdünün yapıldığını 700 bin lirayı aşan bu işin 1954 yılından itibaren 3 yıllık programa alındığını, Nazımiye'nin Harkis Köyü su harkı için 80 bin liraya keşfinin yapıldığını, Panan ve Bulluca derelerinin ıslahı için 100 bin lira ödenek ayrıldığını söylemiştir[479]. Ayrıca Tarım Bakanlığının 1952 yılında Tunceli'nin kalkınması için mütehassısların çalışma yaptığını buna göre Tunceli'de arıcılık, tavukçuluk, meyvecilik, hayvancılık, bağcılık ödenek verildiğini, 100 tane tavuk, kümes ve bakım yeri masrafı için 2500 lira ödenek ve 200 fenni kovan, bal süzücü, körük vs aletlerin alınarak gönderilmesi için Ankara Arıcılık ve Tavukçuluk Enstitüsüne emir verildiğini söylemiştir. Ayrıca zararlı

[478] *TBMM, T.D.* , D. IX, C. IV, T. I, B. XXXVI, s.449. ; *Milliyet,* 30 Ocak 1951.
[479] *Munzur*, 22 Haziran 1953.

hayvanların itlafı için de ödenek ayrıldığını söylemiştir[480]. Geçen yıl 70 bin tane bağ ve meyve çubuğu verildiğini bu yıl da 55 bin tane bağ ve meyve çubuğu verileceğini, Tunceli'de meyve fidanlığı kurulması için Devlet Üretme Çiftlikleri Genel Müdürlüğüne Tarım Bakanlığınca emir verildiğini, Fidanlık için 1953 yılı itibariyle çalışmalara başlandığını söylemiştir. Ayrıca meyvelerin aşılanması için Erzincan'dan uzman gönderildiğini, her ilçeye ödenek verildiğini, her köyden birkaç kişiye aşılama öğretileceğini böylece ormanlardaki ekonomik değeri olmayan ağaçların aşılanarak meyve aşıları yapıldıktan sonra verimli bir hale geleceğini belirtmiştir[481].

7 Ağustos 1953 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Ovacık ovası sulama inşaatının 1,5 aydan beri başladığını, 250 bin liralık inşaatın birinci kısmının bitmek üzere olduğu ve inşaatın hızla devam ettiği belirtilerek, 1954 yılından itibaren Ovacık ovasının sulanacağı iddia edilmiştir[482].

28 Aralık 1954 tarihli Demokrat Tunceli gazete haberine göre 1955 yılında Tunceli Orman Bölge Şefliğinin lağvedilerek yerine Orman İşletme Müdürlüğü kurulacağı ve bu iş için 2 milyon lira ödenek gönderildiği belirtilmiştir[483].

26 Ocak 1955 tarihli Demokrat Tunceli gazete haberine göre Tunceli'de kurulan Orman İşletme Müdürlüğünün faaliyet geçtiği ve 25 kadar memur evi yaptıracağı belirtilmiştir[484].

9 Şubat 1955'te Tunceli Milletvekili Aslan Bora Tarım Bakanı Nedim Ökmen'e 3 tane sözlü soru sormuş, Tarım Bakanı Aslan Bora'nın Tunceli'de kaç hektar orman olduğu, her yıl ne kadar ağaç kesildiği kesilenin yerine yenilerinin yetiştirilip yetiştirilmediği, bu konuda ne kadar harcama yapıldığı, Tunceli'de hayvan gıdası olarak kullanılan ağaçların gelişi güzel kesilip civar illerle gönderilmesinin sebebinin ne olduğu, Tunceli'de meşe yaprağını hayvan yemi olarak kullanıldığını ve meşe yaprağı üretimi için bir çalışma olup olmadığı, Tunceli'de hayvan yemi ihtiyacı için ne gibi tedbir alındığı gibi sorularını cevaplandırmıştır. Buna göre: Tunceli ilinde 100.450 hektar orman olduğunu, senelik verimin 376 bin kental olduğunu, Tunceli'de ormanların baltalık işletmesine tabi olduğundan kesilenlerin yerine yenisinin dikilmesine gerek olmadığını, şah ve filizlerden tekrar orman haline geldiğini orman dışında sulanabilen müsait yerlerde kavaklık tesisine başlandığını, Türüşmek ve Harçik

[480] *Munzur*, 26 Haziran 1953.
[481] *Munzur*, 26 Haziran 1953.
[482] *Munzur*, 7 Ağustos 1953.
[483] *Demokrat Tunceli*, 28 Aralık 1954.
[484] *Demokrat Tunceli*, 26 Ocak 1955.

mevkilerinde 70 hektarlık kavaklık kurulduğunu bu amaçla 1953 sonuna kadar 104.528 lira harcandığını, Ovacık İlçesinde 723 dönümlük saha üzerinde bir fidanlık ve numune kavaklık tesisi yapımının kararlaştırıldığını arazinin tahsisinden sonra faaliyete geçeceğini belirtmiştir. Orman köylerinde devlet ormanlarından öncelikle yerel halkın ihtiyacının giderildiğini, kalan fazlalıkların da diğer il ve kasabaların ihtiyaçlarına ayrıldığını , Tunceli'de hayvan gıdasının ormandan sağlanmasının doğru bulunmadığını bundan dolayı meşe yaprağı üretimi gibi bir çalışmanın olmadığını hayvancılığın gelişmesi için öncelikle meraların ıslahının önemli olduğunu, kurak mevsimlerde meşe yapraklarının hayvan yemi olarak kullanılmasına müsaade edildiğini, meraların geliştirilmesi için Tunceli'de 1950-1951 yıllarında 682 sayılı Kanun gereğince 450 kilo yonca ve 245 kilo korunga tohumu tahsis edildiğini, 1952 yılında çayır, mera ve yem bitkileri geliştirme projesi hazırlanmıştır. Bu proje kapsamında 20 köyde 130 dekar yoncalık ve 500 dekar numune merası tesis edildiğini, bunun için 200 kilo yonca tohumu 5 adet traktör(tüm ekipmanlarıyla birlikte) ve 5 bin lira ödenek gönderildiğini, 1953 yılında proje kapsamında 72 köyde 278 dekar yoncalık tesis edildiğini, bunun için 2500 kilo yonca tohumu ve 4.900 lira ödenek gönderildiğini, 1954 yılında proje kapsamında 44 köyde 177 dekar yoncalık, 11 köyde 13 dekar korungalık, 20 köyde 102 dekar numune merası tesis edildiğini, 2 bin kilo yonca, 500 kilo korunga tohumu ve 2050 lira ödenek gönderildiğini açıklamıştır. Tunceli ormanlarının imar ve işletmesi için 1950-1954 yıllarında 2.611.816 lira harcandığını, Türkiye geneli ormanlara yapılan masrafın 283.682.801 lira olduğunu, açıklamıştır. Tarım Bakanını cevaplarından sonra söz alan Aslan Bora Tunceli'de ormanların gelişigüzel ve insafsızca kesilerek başka memleketlere sevk edildiğini, bu durumun ileride açlık, sefalet, durumlara sebebiyet vereceğini, Tunceli'de ormanların bu durumdan dolayı yangından çıkmış gibi göründüğünü söylemiştir. Ayrıca düzensiz ağaç kesiminin sarp arazi yapısına sahip Tunceli arazisinin kışın yağan 5-6 metre karın baharda erimesiyle sel ve heyelana açık olduğunu, ormanların sel ve heyelanı önlediğini söylemiştir. Bu durumların önlenmesi için Bakana bazı öneriler sunmuştur[485].

16 Nisan 1955 tarihli Demokrat Tunceli gazetesinin haberine göre Pülümür'de ağaç bayramı törenle kutlanmış ve 1500 fidan dikilmiştir[486].

[485] *TBMM, Z.C.* , D. X, C. V, İÇ. I, İN. XXXVIII, s. 38-42; *Demokrat Tunceli* 15 Şubat 1955.
[486] *Demokrat Tunceli*, 16 Nisan 1955.

26 Nisan 1955 tarihli Demokrat Tunceli gazete haberine göre Tunceli Orman İşletmesi 6 memur lojmanı, 1 işletme müdürü lojmanı, 2 tavla ve Kutudere'de 4 memur lojmanı, 1 idare binası ve 2 tavla yapılacağı belirtilmiştir[487].

19 Temmuz 1955 tarihli Cumhuriyet Arşivi Bakanlar Kurulu Kararları tasnifli arşiv belgesine göre Tunceli'nin Ovacık İlçesinde Şarkan, Pulur dersi ve Garben köyü arazisi kuzeyden hazine arazisi, güneyden ise Ovacık köyü arazisi ile çevrili 738.250 dönümlük Büyük Ovacık adı ile anılan arazinin ağaçlandırılmasının Tarım Bakanlığının 5 Temmuz 1955 tarih ve 9876/5/626 sayılı yazısı üzerine 3116 sayılı Kanunun 87'nci maddesine göre Bakanlar Kurulunda kararlaştırılmıştır[488].

10 Ağustos 1955 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Tarım Bakanlığınca Tunceli iline 750 kilo nal çivisi gönderilmiştir. Zirai Donatım Kurumu ajansı yoluyla gönderilen çiviler il Veteriner Müdürlüğü tarafından verilecek belgelere göre dağıtılacağı açıklanmıştır[489].

Başbakanlık tarafından 25 Ocak 1956'da İktisat ve Ticaret Bakanlığına Tunceli'nin ihtiyaçları ile ilgili bir yazı gönderilmiştir. Buna göre: Tunceli Devlet Hastanesinin eksikleri için 12 bin dolar verilmesi, Et ve Balık Kurumunun bir hayvan alım merkezi açması, ormanlık ve kışı uzun olan Tunceli'de tahta oyuncakçılık sanatının teşvik edilmesi ve geliştirilmesi istenmiştir[490]. İktisat ve Ticaret Bakanlığı ise 29 Şubat 1956'da Başbakanlığa cevap yazısı yazmıştır. Buna göre: Et Balık Kurumunun Erzurum, Konya ve Ankara'da et kombinaları olduğu, Tunceli'nin ise Erzurum et kombinasının hinterlandında yer aldığından Tunceli'de hayvan alım merkezi kurulmasının rasyonel olmadığı, tahta oyuncak konusunda 1955'te tetkik yapıldığı ancak küçük sanat ustası yetiştirecek öğrenci personel bulmakta güçlük yaşandığı, bakanlığın 3-6 aylık süreler zarfında kurs öğretmeni yetiştirilmesi gerektiği, bu konuda 1956 yılında imkânlar nispetinde çalışma yapılacağı, orman bölgesi içindeki tahta işleme sanatını gelişimine müsait bazı köylerde tecrübe olarak birkaç kurs açılacağı, alınacak sonuca göre faydalı olacağı düşünülen diğer bölgelerde de açılmasının düşünüldüğü, bu konuyla ilgili yurt dışından yabancı sanatkârlar getirileceği belirtilmiştir[491].

---

[487] *Demokrat Tunceli*, 26 Nisan 1955.
[488] *BCA*, 30.18.01.02.140.69.10 19 Temmuz 1955.
[489] *Munzur*, 10 Ağustos 1955.
[490] *BCA*, 030.01.113.719.2 25 Ocak 1956.
[491] *BCA*, 030.01.113.719.2 29 Şubat 1956.

Başbakanlık tarafından 25 Ocak 1956'da Tarım Bakanlığına Tunceli'nin ihtiyaçları ile ilgili bir yazı gönderilmiştir. Buna göre Peri, Murat ve Munzur vadilerinde toplu sebzeciliğin teşviki, Peri vadisi ve Ovacık bölgesinin sulanmasıyla ilgili işlerin biran önce bitirilmesi gerektiği, tavukçuluk ile arıcılığın geliştirilmesi, Yine Pertek, Nazımiye, Ovacık ve Çemişgezek ilçelerinde boş bulunan Ziraat Öğretmenliklerinin kapatılması, bölgede 455.149 hektar mera ve çayır, 448.705 hayvan olduğu, bu mera ve çayırların mevcut hayvan sayısının iki katını besleyecek durumda olduğu belirtilerek, meraların ıslahı ve hayvan üretme ve ıslah çiftlikleri kurulması istenmiştir[492]. Tarım Bakanlığı ise buna cevap olarak bir yazı yazılmıştır. Bu yazıda tarih belirtilmemiştir. Tunceli'de bedelsiz olarak fidan ve bağ çubuğu tahsis edilmekte olduğu ve fidan ihtiyaçlarının ilde kurulmuş olan fidanlıktan sağlandığı, Peri, Murat ve Munzur vadilerinde toplu sebzeciliğin teşviki için bu alandaki ihtiyaçların bir programa bağlanarak Bakanlığa bildirilmesi gerektiği, Peri vadisi ve Ovacık bölgesinin sulama işlerine dair Tarım Bakanlığına yapılan teklifin Bayındırlık Bakanlığı, Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğünü ilgilendirdiğinden bu konuda Tarım Bakanlığının bir işlem yapamadığı, Tarım Bakanlığının 1953 yılında 100 tane damızlık tavuk ile arıcılığın geliştirilmesi için 200 tane fenni kovan tahsis edildiği, gerekli görülen bölgelerde ise kurslar açıldığı, Devlet Üretme Çiftlikleri Genel Müdürlüğünce 1956 yılında Kalan Deneme Tarlasında bir tavukçuluk şubesi oluşturulacağı belirtilmiştir. Yine Pertek, Nazımiye, Ovacık ve Çemişgezek ilçelerine birer Ziraat Öğretmeni tayin edileceği, hayvancılığın geliştirilmesi için hayvan üretme ıslah çiftlikleri kurulması için mevsiminde mahallinde tetkik yapılmasının düşünüldüğü, Tunceli iline 1000 elma, 230 armut 850 kayısı fidanı ile 5000 tane köklü yerli asma çubuğunun bedelsiz verileceği belirtilmiştir[493].

21 Nisan 1956'da Kalan-Pülümür şosesi üzerindeki Zage ormanının muhafaza ormanı olarak ayrılması Tarım Bakanlığının 7 Nisan 1956 tarih ve 5045-49-519 sayılı yazısı üzerine 3116 sayılı Kanunun 5653 sayılı Kanunla değiştirilen 43. maddesine göre kararlaştırılmıştır[494].

22 Mayıs 1956 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Tunceli Orman İşletme Müdürlüğünün yeni bir sistem uygulayacağı, ormanlardaki bütün işlerin orman

[492] *BCA*, 030.01.113.719.2 25 Ocak 1956.
[493] *BCA*, 030.01.113.719.2 25 Ocak 1956.
[494] *BCA*, 030.18.01.02.142.36.12 21 Nisan 1956.

köylüsüne yaptırılacağı, bu durumun köylüler arasında memnuniyet yarattığı belirtilmiştir[495].

23 Mayıs 1956 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Tunceli'de meyveli ve meyvesiz ağaçları korumak için zirai mücadeleye başlandığı belirtilmiştir[496].

19 Ağustos 1956 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Tunceli Valisi Turgut Eğilmez başkanlığındaki bir tarım heyeti Tunceli'yi gezerek tarımsal kalkınmayı artırmak için neler yapılacağı konusunda incelemelerde bulunduğu belirtilmiştir[497].

29 Ağustos 1956 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Tunceli-Pülümür arasında Nazımiye'ye giden yolun ayrıldığı yerden başlamak üzere Pülümür'ün tünel karakoluna kadar olan yol Bakanlar Kurulu Kararıyla çığ ve toprak kaymalarını engellemek amacıyla muhafaza ormanı olarak ayrıldığı belirtilmiştir[498].

4 Eylül 1956 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Munzur çayından 40 bin dekar, Peri suyundan Mazgirt'in Çarsancak nahiyesinde 10 bin dekar, arazinin sulanması için Bayındırlık Bakanlığınca kanallar inşa ettirildiği, Pertek'te kaynak sularının sulamada kullanıldığı, Pülümür'de ise tuzlu kaynak sularından ise tuz elde edildiği belirtilmiştir[499].

21 Kasım 1956'da Tunceli Milletvekili Aslan Bora'nın Tunceli'de Orman İşletme'nin meşe yapraklarını kilosu bir kuruştan köylüye satması için emir alıp almadığı sorusuna Devlet ve Tarım Bakanı Celal Yardımcı cevap vermiştir. Yardımcı cevabında Tunceli'de 1956'da halka 256.029 kental yakacak odun verildiğini, kental başına 2,5 kuruş alındığını, meşe yapraklarının ise köylüye bedava verildiğini ancak hayvan ticareti yapan 350 kişiye bir kuruştan verildiğini söylemiştir. Aslan Bora buna karşılık söz alarak Tunceli'nin tarıma elverişli olmadığını, tarıma elverişli kısmının % 7,5 olduğunu, buradaki 125 bin kişinin hayvancılıkla geçindiğini daha öce alınmamasına karşın 1956'da yapraktan para alınmasının doğru olmadığını, söylemiştir[500].

---

[495] *Munzur*, 22 Mayıs 1956.
[496] *Munzur*, 23 Mayıs 1956.
[497] *Munzur*, 19 Ağustos 1956.
[498] *Munzur*, 29 Ağustos 1956.
[499] *Munzur*, 4 Eylül 1956.
[500] *TBMM, Z.C.* , D. X, C. XIV, İÇ. III, B. VI, s. 119-120.

18 Mayıs 1957 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Tunceli Orman İşletme Müdürlüğünün Harçik köyünde 108 bin kavak, Türüşmek nahiyesinde ise 10 bin çeşitli fidan dikeceği belirtilmiştir[501].

14 Eylül 1957 tarihli Demokrat Tunceli gazetesinin haberine göre Orman İşletme Tarafından Mazgirt ilçesine 700 ton odun tahsis edildiği, Mazgirt'te tonu 30 lira olan odunun 100 liradan satılacak olunması üzerine Mazgirt belediyesinin bu odunu almaktan vazgeçtiği belirtilmiştir[502].

5 Ekim 1957 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Tunceli'deki orman köylüsüne hayvan alması için borçlanma suretiyle 500 bin lira kredi verileceği belirtilmiştir[503].

1958 tarihli arşiv belgesine göre Tunceli'deki tarım faaliyetleri tablo halinde verilmiştir[504].

Tablo 4.89. 1958 tarihli Cumhuriyet Arşivi Başbakanlık Özel Kalem Müdürlüğü Tasnifli, Arşiv Belgesine Göre Tunceli'de Tarım Alanında Yapılan Yatırımlar

İşin Türü	Yapılan Harcamalar	
	1950'den Önce	1950'den Sonra
Fidanlık	_____	235.000
Boğa Deposu	_____	70.000
Küçük Tarımsal Sulama	_____	30.000
Büyük Tarımsal Sulama(Peri, Ovacık)	_____	1.500.000
Orman Fidanlığı(Kavaklık)	45.245	175.000
Toplam	45.245	2.010.000

6 Şubat 1958 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Devlet Su İşleri tarafından 1958 yılı programına alınan Tunceli-Mazgirt-Peri ovası sulama işi ikinci kısım inşaatının 435.534 lira 45 kuruş keşif bedeliyle ihaleye konduğu Şubat 1958'de müteahhide verileceği belirtilmiştir[505].

[501] *Munzur*, 18 Mayıs 1957.
[502] *Demokrat Tunceli*, 14 Eylül 1957.
[503] *Munzur*, 5 Ekim 1957.
[504] *BCA*, 030.01.113.719.2
[505] *Munzur*, 6 Şubat 1958.

1 Ekim 1958 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Orman Baş Müdürlüğü'nün Ovacık'ta 20 bin kavak ektireceği belirtilmiştir[506].

27 Kasım 1958 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Elazığ Orman Başmüdürlüğünce Tunceli'de Orman İşletme Müdürlüğü'nün karşısında, Tunceli-Elazığ yolu üzerinde Ziraat Müdürlüğü memurları için site kurulacağı, kurulacak sitede memurlar için lojman yapılacağı belirtilmiştir[507].

16 Ocak 1959 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Tunceli Orman İşletme Müdürlüğünün halka 60 bin fidan dağıtacağı, 100 bin ağaç dikeceği, Ovacık'ta bölge şefliği açacağı belirtilmiştir[508].

26 Şubat 1959'da Mecliste Tarım Bakanlığı Bütçesi münasebetiyle yapılan görüşmelerde Tunceli Milletvekili Fethi Ülkü söz almıştır. Tunceli'de hayvan yetiştiricilerinin hayvan yemi konusunda sıkıntı yaşadığını, yonca yetiştiriciliğini büyük bir arzuyla karşılandığını, Bakanlığın da yonca tohumu konusunda cömert davrandığını, bu tohumların dağıtımı konusundaki prosedürlerin sıkıntılı olduğunu, bundan dolayı bu tohumlardan yeterince istifade edilemediğini söylemiştir. Yine Tunceli'de günün şartları itibariyle fabrika açma imkânının olmadığını, ne şeker ne de mensucat fabrikasının Tunceli'de açılamayacağını, Türkiye bolluk içinde yüzse Tunceli gibi yerlerin mahrumiyet bölgesi olmaktan kurtulamayacağını, bu tür yerlerde yerel el sanatlarının teşviki ve geliştirilmesi gerektiğini, Tunceli'de tavukçuluk, arıcılık ve ipek böcekçiliğinin geliştirilmesi gerektiğini söylemiştir. Birkaç yıl önce Tunceli'de tavukçuluk istasyonu açıldığını söyleyerek bunun için Tarım Bakanına teşekkür etmiştir. Tarım Bakanlığından, tavukçuluk ve arıcılık konusunda Tunceli bölgesine önem verilmesini istemiştir. Ayrıca Çiftçilere kredi, petek ve kovan verilmesini istemiştir[509].

14 Mayıs 1959 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Tunceli Valisi Ziya Eroğlu'nun Eski Milletvekili Hasan Remzi Kulu ve D.P. müfettişi Natık Poyarazoğlu'yla birlikte Ankara'ya gittiklerini Tarım Bakanı ile yapılan görüşmelerde Tarım Bakanının Tunceli merkezde bir Orta ziraat okulu açılması için karar aldıklarını

[506] *Munzur*, 1 Ekim 1958.
[507] *Munzur*, 27 Kasım 1958.
[508] *Munzur*, 16 Ocak 1959.
[509] *TBMM, Z.C.* , D. X,I C. VII, İÇ. II, İN. XLVI, s. 991-993.

söylediğini, orman yollarının inşası için 750 bin lira ödenek gönderileceğini vaat ettiğini söylediği belirtilmiştir[510].

9 Temmuz 1959 tarihli Munzur gazetesinin Tunceli Orman İşletme Müdürünün Bayındırlık Müdürlüğü ile anlaştığını, dozer, greyder ve diğer iş makinelerini kiralayarak Tunceli orman yollarının yapımına başlayacağı belirtilerek Orman İşletme Müdürünün çalışmaları taktir edilmiştir[511].

18 Mayıs 1960 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre Tunceli'ye küçük su işleri için 200 bin lira gönderildiği belirtilmiştir[512].

17 Ağustos 1960 tarihinde 31 Aralık 1959 tarih ve 4/12561 sayılı Kararname gereğince Devlet Üretme Çiftlikleri Genel Müdürlüğünce kurulmuş olan Çankırı, Sinop, Siverek, Şebinkarahisar ve Tunceli Fidancılık İşletmelerinin tasfiyesine karar verilmiştir. Böylece Tunceli'deki Fidanlık İşletmesi kapatılmıştır[513].

7 Kasım 1961 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre Tunceli'de inek cinslerinin ıslahı ve veriminin artması için Melekbahçe boğa deposuna 10 büyük baş Doğu Anadolu kırmızı ırk boğasının Sultansuyu harasından alınacağı belirtilmiştir[514].

7 Ocak 1962 tarihli Milliyet gazetesinin haberine göre doğudaki kuraklıktan etkilenen Tunceli'de kıtlık çeken iller arasına katıldığı ve Tunceli Valiliğinin de yardım yapılması için hükümete başvurduğu belirtilmiştir[515].

2 Nisan 1962'de Doğuda yaşanan kuraklığın sebep olduğu kıtlıkla ilgili söz Alan Tunceli Milletvekili Fethi Ülkü Tunceli'de 200 bin koyun olan bir ilçede Tarım Bakanlığının 20 bin lira kredi verdiğini, bu rakamın hiçbir şey yapamayacağını, doğuda 16 ilin mahrumiyet bölgesi olarak tespit edilmesine ve doğu kalkınması parolasına rağmen Bakanlıklarda doğu kalkınması konusunda en ufak bir kıpırdanma olmadığını, Tunceli'ye yıllardan beri bir Ziraat Okulu vaat edildiğini, fakat "Burası dağlık bölgedir, sert yerdir, arazisi müsait değildir, bu bölgede nasıl tarım yapılır" düşüncesiyle Tunceli'ye 7-8 yıldan beri Ziraat Okulu vaat edildiğini fakat okul açılacak yerlerin tespit edildiğini Tunceli'nin bu yerlere dahil edilmediğini, doğu kalkınmasının böyle yapılamayacağını belirtmiştir[516].

---

[510] *Munzur*, 14 Nisan 1959.
[511] *Munzur*, 9 Temmuz 1959.
[512] *Tunceli Sesi*, 18 Mayıs 1960.
[513] *BCA*, 030.18.01.02.156.13.17 17 Ağustos 1960.
[514] *Tunceli Sesi*, 7 Kasım 1961.
[515] *Milliyet*, 7 Ocak 1962.
[516] *Millet Meclisi, Tutanak Dergisi*, Dönem I, Cilt IV, Toplantı I, Birleşim LXVIII, Sayfa 212-213.

5 Nisan 1962 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre 6 Nisan'dan itibaren Tunceli Veteriner İl Müdürlüğü tarafından at vebası hastalığına karşı koruyucu aşı başlanacağı belirtilmiştir[517].

18 Nisan 1962 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre Tarım Bakanlığı 17 Nisan'da Tunceli'ye bir adet selektör göndermiştir[518].

19 Nisan 1962'de Tunceli Milletvekilleri Fethi Ülkü, Vahap Kışoğlu ve Tunceli Senatörü Mehmet Ali Demir Başbakanlığa bir dilekçe vererek Tunceli'de Ziraat Okulu kurulmasını istemiştir[519].

23 Haziran 1962'de Tunceli, Kastamonu ve Giresun illerine bağlı köylere daha önce 1000'er ton yemeklik buğday tahsis edildiği belirtilerek, Tunceli'ye 1000 ton daha yemeklik buğdayın vadeli olarak satış yapılması için karar verildiği belirtilmiştir[520].

Tunceli Veteriner Müdürü Ertuğrul Gökgün 3 Temmuz 1962 tarihli Tunceli Sesi gazetesine verdiği demeçte 1963 yılında Tunceli'de hayvan hastalıkları dispanseri kurulacağını ve programa alındığını, Mazgirt ve Pertek'te 75 gün süren at ıslahı kursu açtıklarını ve kursun 3 gün önce bittiğini, sığırcılığın geliştirilmesi amacıyla Melekbahçe Boğa Deposunda yetiştirilen boğaların köylüye bedava verildiğini, köylüyü teşvik etmek için boğa deposunun bahçesine 10 dönüm yonca ve fiğ ekildiğini, boğa deposunun çevresine 105 adet kavak dikildiğini ve örnek bir üzüm bağı oluşturulduğunu dile getirmiştir[521].

Başbakanlık Başbakanın seyahati esnasında kendisine verilen dilekçeyle ilgili olarak 7 Aralık 1962'de Tarım Bakanlığına bir yazı göndermiştir. Bu yazıda Tunceli'de Teknik Ziraat Okulu kurulması(Tarım okulunun arsasının bir vatandaş tarafından bağışlandığı, orman sahaları ile vatandaş mülkiyetindeki gayrimenkullerin birbirinden ayrılması ve orman suçlarının azaltılması için Orman Tahdit Komisyonlarının Tunceli'ye verilmesi istenmiştir[522].

Bayındırlık Bakanlığı 2 Şubat 1963'te Başbakanlığın Başbakanın seyahati esnasında kendisine sunulan dilekle ilgili 7 Aralık tarihli yazıya cevap vermiştir. Bu yazıda Tunceli-Pertek arazilerinin Singeç(Hozat) çayımdan sulanması konusunun D.S.İ 9. Bölge Müdürlüğünce etüt ettirildiği, bu etütte Keban Baraj kotunun830 kabul

[517] *Tunceli Sesi*, 5 Nisan 1962.
[518] *Tunceli Sesi*, 18 Nisan 1962.
[519] *BCA*, 030.01.118.750.6. 19 Nisan 1962.
[520] *BCA*, 030.18.01.165.28.6. 23 Haziran 1962.
[521] *Tunceli Sesi*, 3 Temmuz 1962.
[522] *BCA*, 030.01.118.750.6 7. Aralık 1962.

edilerek bunun yukarısındaki arazilerin sulanmasının esas alındığı, rapor soncunda sulanacak arazinin büyüklüğü, isalenin 2 kilometrelik tünel kısmının jeolojik durumu, işin maliyeti ve rantabl yönünden etüdünün derinleştirilmesinin lüzumlu görüldüğü ve adı geçen çalışmaların devam edeceği ayrıca Keban barajı kotunun değişebileceği göz önünde bulundurularak, işin inşasına Keban baraj etütleri sonuçlarına göre karar verilebileceği, barajın yüksek olması halinde sulanacak arazilerin su altında kalabileceği, küçük sulama sahası için Singeç sulaması işinin rantabl olmayacağı, Keban baraj kotunun kesinleşmesi sonucu arazilerin Keban rezervuarından sulanabileceği alternatifinden dolayı Keban barajının bitirilme tarihi göz önünde bulundurularak inceleneceği belirtilmiştir[523].

18 Nisan 1963'te Tunceli Cumhuriyet Senatörü Mehmet Ali Demir Tarım Bakanı Mehmet İzmen'e Tarım Bakanlığına bağlı müdürlükler tarafından:

a) 1963 bütçe yılında Tunceli İlinde yapılan yatırımların miktarları ve yerleri?

b) Yeniden hizmete girmesi için programa alınan kurumlar ve tesisler nelerdir, yerleri ve adları?

c) 1963 bütçe yılında etüdünün yapılması gereken iş var mıdır varsa nelerdir ve yerleri?

ç) 1964 yılı bütçesinde bütün il dahilinde yapılması düşünülen yatırımların miktarı ve yerleri?

d) 1964 bütçe yılında hizmete konulması düşünülen kurumlar ve tesisiler var mıdır? Varsa yeleri ve adları?

e) 1964 bütçe yılında etütlerinin yapılması gereken işler var mıdır varsa nelerdir ve yerleri? Sorularının yer aldığı yazılı soru önergesi vermiş, Tarım Bakanı bu sorulara yazılı cevap vermiştir. Bakan 1963 yılında yapılan yatırımları tablo halinde açıklamıştır.

Tablo 4.90. 18 Nisan 1963 Tarihli Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisine Göre 1963 yılında Tarım Bakanlığı Tarafından Tunceli'de Yapılan Yatırımlar

Yapılacak İşin Türü	Sorumlu Daire	Tutarı Lira
Pülümür Teknik Ziraat Merkezi Binası	Ziraat İşleri Genel Müdürlüğü	190.000
3 Adet Selektör	Ziraat İşleri Genel Müdürlüğü	36.000

[523] *BCA*, 030.01.118.750.6 2 Şubat 1963.

Meteoroloji Alet ve Makineleri	Meteoroloji Genel Müdürlüğü	40.000
Binek Arazi Aracı(3 tane)	Ziraat İşleri Genel Müdürlüğü	105.000
Arazi Pick-up(2 tane)	Ziraat İşleri Genel Müdürlüğü	90.000
Jeep(2 tane)	Veteriner İşleri Genel Müdürlüğü	70.000
Ovacık Bölge İdare Binası	Orman Genel Müdürlüğü	50.000
Hozat Boytası Çiftliği Lojmanı	Orman Genel Müdürlüğü	56.000
Tunceli İşletme Binası	Orman Genel Müdürlüğü	220.000
Telefon Tesisi(Kutudere-Zage)	Orman Genel Müdürlüğü	15.000
Su Tesisatı(Kutudere)	Orman Genel Müdürlüğü	15.000
Elektrik Tesisatı(Ovacık Bölge Şefliği)	Orman Genel Müdürlüğü	7.500
Küllük-Kanisarih(B) Tipi Yol İnşaatı(5 km)	Orman Genel Müdürlüğü	20.000
Cevizli-Derik(B) Tipi Yol İnşaatı(5 km)	Orman Genel Müdürlüğü	20.000
Ovacık-Arzumak(B) Tipi Yol İnşaatı(10 km)	Orman Genel Müdürlüğü	40.000
Dereova-Bezik Yol Tamiratı(7km)	Orman Genel Müdürlüğü	17.500
11 tane 112 km Uzunluğunda Çeşitli Yerlerde Yol Bakımı	Orman Genel Müdürlüğü	30.717
Hozat'ta 100 Hektar Orman İçi Ağaçlandırma	Orman Genel Müdürlüğü	73.000
Hozat'ta 100 Hektar Bozuk Ormanın İmarı	Orman Genel Müdürlüğü	40.000
Harçik'te Kavak Ağaçlaması(5 Hektar)	Orman Genel Müdürlüğü	10.000
Harçik Fidanlığından 300.000 Kavak Fidanının Köylüye Temini	Orman Genel Müdürlüğü	25.400
Munzur Çayı Kenarında Mesire Yeri Tesisi(Elazığ Başmüdürlüğü Tunceli'de bir sinema ekibiyle 2.5	Orman Genel Müdürlüğü	10.000

ay Ormancılık Konularında Halk Eğitimi Yapacaktır.)		
Toplam		1.175.11

Bakan Topraksu Genel Müdürlüğünün 1963 yılı etüt programını da vermiştir.

Tablo 4.91. 18 Nisan 1963 Tarihli Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisine Göre Tunceli'de Topraksu Genel Müdürlüğünün 1963 yılı Etüt Programı

İlçesi	Köyü	İşin Türü
Merkez	Pirkani Mezrası	Sulama Suyu Temini
Çemişgezek	Kizi	Sulama Suyu Temini
Çemişgezek	Noronik	Sulama Suyu Temini
Çemişgezek	Hıdnöz	Sulama Suyu Temini
Çemişgezek	Ekme	Sulama Suyu Temini
Çemişgezek	Pulur	Sulama Suyu Temini
Çemişgezek	Vaskovacı	Sulama Suyu Temini
Çemişgezek	Suderek	Sulama Suyu Temini
Çemişgezek	Karasor	Sulama Suyu Temini
Çemişgezek	Baluşağı	Sulama Suyu Temini
Çemişgezek	Eskünüzimyen ve Paşamezarı	Kanal Islahı
Çemişgezek	Çalınaşı-Karabank	Kanal Islahı
Çemişgezek	Yukarı Budak	Havuz
Çemişgezek	Tomabahçecik	Sulama Suyu Temini
Nazımiye	Hoson	Kaptaj-Kanal
Nazımiye	Karagöl	Havuz
Nazımiye	Büyükyurt	Sulama Suyu Temini
Nazımiye	Harık	Kanal ve Kaynak Islahı
Hozat	Taşkürek	Sulama Suyu Temini
Hozat	Polantır	Sulama Suyu Temini
Hozat	Merkez	Sulama Suyu Temini
Hozat	Merkez	Hırımutlar Mevkiinde Sulama Suyu Temini
Pülümür	Mezra	Sulama Suyu Temini
Pülümür	Mici	Sulama Suyu Temini

Pülümür	Mikail	Sulama Suyu Temini
Pülümür	Şampaşa	Sulama Suyu Temini
Pülümür	Apsarı	Sulama Suyu Temini
Pülümür	Bayramlı	Kanal Islahı
Pülümür	Merkez	Sulama Suyu Temini
Pülümür	Danzik(Dereboyu)	Sulama Suyu Temini
Pülümür	Sarıbudak	Sulama Suyu Temini
Pülümür	Pardı	Havuz
Pülümür	Piri	Havuz
Pülümür	Salördek	Sulama Suyu Temini
Pülümür	Harsi	Sulama Suyu Temini
Pülümür	Barav-Yoncalık	Sulama Suyu Temini
Pülümür	Doğanpınar	Sulama Suyu Temini
Pülümür	Salkımözü	Sulama Suyu Temini
Pülümür	Merkez	Arazi Islahı
Pülümür	Pişi Mahallesi	Sulama Suyu Temini
Pülümür	Çirik(Sağlamtaş)	Havuz
Pülümür	Markazan	Havuz
Pertek	Kuşalan	Sulama Suyu Temini
Pertek	Keveler	Kaynak Islahı ve Kanal
Pertek	Gülenç(Sahsık)	Kaynak Islahı ve Kanal
Pertek	Büyükbağ	Sulama Suyu Temini
Pertek	Vasgirt Y. Urik	Sulama Suyu Temini
Pertek	Hafsikler-Zava	Kanal Islahı
Pertek	Karlıdere	Sulama Suyu Temini
Pertek	Yamaçoba	Havuz
Pertek	Ardıç	Havuz
Pertek	Gülban	Havuz
Pertek	Elmakaşı	Havuz
Pertek	Yalınkaya	Havuz
Mazgirt	Örskaya	Sulama Suyu Temini
Mazgirt	Kayacık	Sulama Suyu Temini
Mazgirt	Tamirtahta	Kanal Islahı
Mazgirt	Canik	Havuz
Mazgirt	Peri	Sulama Suyu Temini

Mazgirt	Rıccık	Sulama Suyu Temini
Mazgirt	Kürekan	Sulama Suyu Temini
Mazgirt	Dayılar	Sulama Suyu Temini
Ovacık	Eskigedik	Sulama Suyu Temini
Pertek	Til	Sulama Suyu Temini
Pülümür	Çakırkaya	Sulama Suyu Temini
Hozat	Hamidiye Mahallesi	Sulama Suyu Temini(Çat Deresinde)
Hozat	Fikirpaşa Mahallesi	Hırdıçlar Mevkiindeki İnşaatın Tevsii
Pülümür	Konak	Sulama Suyu Temini
Pülümür	Elmalı	Kanal Islahı
Pülümür	Başkalecik, Yarbaşı, Senek	Sulama Suyu Temini
Çemişgezek	Merkez	Üçbey Dersinden Sulama Suyu Temini
Pertek	Pınarlar	Kaynak Islahı
Pertek	Soğukpınar	Soğukpınar ve Vakıf Deresi Sulama Islahı
Pülümür	Yeniköy, Küllit, Üçdam	Sulama Suyu Temini

Ziraat İşleri Genel Müdürlüğünün 1963 yılı Etüt programına göre 1963 malı yılı içinde Mazgirt, Pertek ve Çemişgezek ilçelerinin birinde Teknik Ziraat Merkezi yapılması konusunda 1963 yılı içerisinde bir etüt yapılacağı belirtilmiştir. Veteriner İşleri Genel Müdürlüğünün 1963 yılı etüt programına göre 1964 yılında Tunceli'nin bütün ilçelerinde veteriner sağlık merkezi ve lojmanları için 1963 yılında gerekli etütlerin yapılacağı belirtilmiştir. Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğünün 1963 yılı etüt programına göre Tunceli'de 1964 yılında meteorolojik tesis kurulacağı, bunun için 1963 yılında etüt yapılarak gerekli arsanın satın alınacağı da belirtilmiştir[524].

14 Mayıs 1963'te Tunceli Cumhuriyet Senatörü Mehmet Ali Demir Bayındırlık Bakanı İlyas Seçkin'e Bayındırlık Bakanlığına bağlı müdürlükler tarafından:

a) 1963 bütçe yılında Tunceli İlinde yapılan yatırımların miktarları ve yerleri?

b) Yeniden hizmete girmesi için programa alınan kurumlar ve tesisler nelerdir, yerleri ve adları?

c) 1963 bütçe yılında etüdünün yapılması gereken iş var mıdır varsa nelerdir ve yerleri?

ç) 1964 yılı bütçesinde bütün il dahilinde yapılması düşünülen yatırımların miktarı ve yerleri?

[524] *CS, T.D. ,* D. I, C. XI, T. II, B. LX, s.91.

d) 1964 bütçe yılında hizmete konulması düşünülen kurumlar ve tesisiler var mıdır? Varsa yeleri ve adları?

e) 1964 bütçe yılında etütlerinin yapılması gereken işler var mıdır varsa nelerdir ve yerleri?

Sorularının yer aldığı yazılı soru önergesi vermiş, Bayındırlık Bakanı bu sorulara yazılı cevap vermiştir. 1963 yılında Pülümür Teknik Ziraat Merkez Binası yapılacağını 1963'te 190.000 lira ödenek ayrıldığını belirtmiştir[525].

26 Ağustos 1963 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre Tunceli'de Toprak Su İşleri Müdürlüğü kurulduğu, böylece Tunceli'de susuz köy kalmayacağı belirtilmiştir[526].

9 Ekim 1963 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre Tunceli Toprak Su Müdürlüğüne 1963 yılında küçük su işleri için 50 bin lira ayrıldığı belirtilmiştir[527].

Devlet Planlama Teşkilatı tarafından yayınlanan 1964 yılı Yatırımların İllere Göre Dağılımı listesine göre 1964 yılında Tunceli'de yapılacak olan yatırımlar tablo halinde verilmiştir[528].

Tablo 4.92. D.P.T. 1964 Yıllık Programı Yatırımların İllere Göre Dağılımı'na Göre 1964 Yılında Tunceli'de Tarım Alanında Yapılan Yatırımları

Sektör	Proje Sahibi	Proje Adı	1964Porgramı Lira	Proje Tutarı Lira	Bitiş Tarihi
Tarım	Topraksu Genel Müdürlüğü	Küçük su İşleri	298.000	298.000	1964
Tarım	Ziraat İşleri Genel Müdürlüğü	Traktör ve Donanım	(109.000)	(109.000)	1964
Tarım	Orman Genel Müdürlüğü	Baş Müdürlüğü İdare Müdürlüğü İşletme Binası	(2.400.000)	(124.000.000)	1967

Not: Parantezli Rakamlar İki veya Daha Fazla İl'e Ait Toplam Rakamlardır.

[525] *CS. T.D.* , D. I, C. XI, T. II, B. LXIII, s.187.
[526] *Tunceli Sesi*, 26 Ağustos 1963.
[527] *Tunceli Sesi*, 9 Ekim 1963.
[528] *T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı 1964 Yıllık Programı Yatırımların İllere Göre Dağılımı*, Ankara 1964, s.249.

7 Ağustos 1964 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre 22 gün önce yapımına başlanan Sığenk selektör binasının 6 Ağustos'ta törenle açıldığı belirtilmiştir[529].

Devlet Planlama Teşkilatı 1965 Yıllık Programı Yatırımların İllere Göre Dağılımı'na göre 1965 yılında Tunceli'de Tarım alanında yapılan yatırımlar tablo halinde verilmiştir[530].

8 Ağustos 1964 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre sonbahara kadar 13 köyün ilaçlanacağı, bu rakamın köylerin 40'ta 1'ine denk geldiği, 1964 programı çerçevesinde bir adet jeepin Tunceli Veteriner Müdürlüğü emrine verildiği, böylece müdürlük emrine 3 jeep olduğu belirtilmiştir[531].

[529] *Tunceli Sesi*, 7 Ağustos 1964.
[530] *D.P.T. 1965Yıllık Programı Yatırımların İllere Göre Dağılımı,* Ankara 1965, s. 1.
[531] *Tunceli Sesi*, 8 Ağustos 1964.

Tablo 4.93. Devlet Planlama Teşkilatı 1965 Yıllık Programı Yatırımların İllere Göre Dağılımı'na göre 1965 yılında Tunceli'de yapılan tarım yatırımları

Sektör	Proje Sahibi	Proje Adı	1965 Programı Lira	Proje Tutarı Lira	Bitiş Tarihi
Tarım	TOPRAKSU Genel Müdürlüğü	Mazgirt-Obuzbaşı küçük su işleri	480.000	480.000	1965
Tarım	TOPRAKSU Genel Müdürlüğü	Çemişgezek-Sinsor küçük su işleri	120.000	120.000	1965
Tarım	TOPRAKSU Genel Müdürlüğü	Pertek-Pınarlar küçük su işleri	186.000	186.000	1965
Tarım	TOPRAKSU Genel Müdürlüğü	Mazgirt-Germili küçük su işleri	120.000	120.000	1965
Tarım	TOPRAKSU Genel Müdürlüğü	Mazgirt-Örs küçük su işleri	96.000	96.000	1965
Tarım	TOPRAKSU Genel Müdürlüğü	Pertek-Beydamı küçük su işleri	120.000	120.000	1965
Tarım	TOPRAKSU Genel Müdürlüğü	Çemişgezek-Nornik küçük su işleri	132.000	132.000	1965
Tarım	TOPRAKSU Genel Müdürlüğü	Pertek-Soğukpınar küçük su işleri	168.000	168.000	1965
Tarım	TOPRAKSU Genel Müdürlüğü	Pertek- Merkez toprak koruma	251.000	1.250.000	1966
Tarım	Ziraat İşleri Genel Müdürlüğü	Yonca gösteri projesi	55.000	(2.535.000)	1965
Tarım	Ziraat İşleri Genel Müdürlüğü	Korunga gösteri projesi	50.000	(1.419.000)	1965
Tarım	Ziraat İşleri Genel Müdürlüğü	Triyör	12.000	(400.000)	1965
Tarım	Ziraat İşleri Genel Müdürlüğü	Selektör	29.000	(4.200.000)	1965
Tarım	Ziraat İşleri Genel Müdürlüğü	Selektör evi	12.000	(2.100.000)	1965
Tarım	Ziraat İşleri Genel Müdürlüğü	Toplu bağ tesisi	28.000	(1.760.000)	1965

Tarım	Ziraat İşleri Genel Müdürlüğü	Fiğ ve diğer yem bitkileri gösteri projesi	32.000	(2.322.000)	1965
Tarım	Ziraat İşleri Genel Müdürlüğü	Sıvat tesisi	8.100	(1.324.000)	1965
Tarım	Ziraat İşleri Genel Müdürlüğü	Yabani meyve ağaçlarının aşılaması	52.000	(907.000)	1965
Tarım	Ziraat İşleri Genel Müdürlüğü	Taşıt(Yayım Teşkilatı)	64.000	(3.623.000)	1965
Tarım	Ziraat İşleri Genel Müdürlüğü	Selektör motoru	6.000	(1.490.000)	1965
Tarım	Ziraat İşleri Genel Müdürlüğü	Bağ bakımı	11.300	(688.000)	1965
Tarım	Ziraat İşleri Genel Müdürlüğü	Arazi ıslahı(Sihenk)	6.900	(503.000)	1965

Not: Parantezli rakamlar iki veya daha fazla İl'e ait toplam rakamlardır.

Veteriner İşleri Genel Müdürlüğü 1965 yılı yatırım programına göre Tunceli, Muş, Giresun, Erzincan, Tercan, Bingöl ve Kars'ta keşif bedeli 1.330.000 lira ve 1965 ödeneği 1.330.000 lira olan Suni Tohumlama Laboratuarlarının yapılacağı belirtilmiştir[532].

2 Nisan 1965 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre Orman İşletme Müdürlüğünün Türüşmek orman fidanlığında 23 dekar arazide 14 bin kavak fidanı dikimine devam edildiği, köylülere 1200 meyve fidanı dağıtılacağı, Hozat Jandarma Alayına 16 bin çam ve 5 bin çeşitli fidan gönderildiği belirtilmiştir[533].

17 Nisan 1965 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre Ovacık'ta 170 bin lira bedelli 50 başlık tabi tohumlama laboratuarı inşaatının ihaleye çıkarıldığı belirtilmiştir[534]: 17 Nisan'da ihaleye çıkarılan 50 başlık tabii tohumlama laboratuarı merkezi tahmin edilenden daha yüksek bir fiyat olan 190 bin liraya mal olmuş ve 1965'te bitirilmiştir[535].

[532] *BCA,* 30.18.01.185.22.9; *D.P.T. 1965Yıllık Programı Yatırımların İllere Göre Dağılımı,* Ankara 1965, s. 1.
[533] *Tunceli Sesi,* 2 Nisan 1965.
[534] *Tunceli Sesi,* 17 Nisan 1965.
[535] *Doğu Anadolu'yu Kalkındırma Sorunları Semineri I,* s.79.

1965 Yılında Tunceli'de Veteriner İşleri Genel müdürlüğünce 113.474 hayvan aşılanmış veya ilaçlanmıştır. 82.222 hayvan ise koruyucu aşılama veya ilaçlamadan geçirilmiştir[536].

17 Kasım 1965 tarihli Milliyet gazetesinin haberine göre 16 Kasım'da Tunceli'ye gelen Bayındırlık Bakanı Ethem Erdinç'in doğu bölgesinin kalkındırılacağını, hayvancılığın Tunceli ekonomisi için çok önemli olduğunu, hayvan telefatının önlenmesi için veteriner hekimliğine önem verileceğini, Tunceli'de yün, yapağı ve deri sanayisinin kurulacağını, böylece vatandaşa iş de sağlanacağını söylediği aktarılmıştır. Ayrıca ormancılığın geliştirilmesi için gereken tedbirlerin alınacağını söylediği belirtilmiştir[537].

30 Temmuz 1965 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre Tunceli'de çekirge mücadelesinin tamamlandığı ve ağ kurduna karşı 11350 ağacın ilaçlandığı belirtilmiştir[538].

25 Kasım 1965 tarihli Milliyet gazetesinin haberine göre Ziraat Mühendisleri Kongresinde konuşan Tarım Bakanının 24 milyar tarım gelirinin vergi dışı tutulduğu, 3.5 milyon çiftçinin 3.milyon 475 bininin vergi vermediğini, ödeyenlerin ise ödemesi gerekenden çok düşük ödediğini, Bilecek, Zonguldak, Artvin ve Tunceli illerinde vergi veren bir tek çiftçi olmadığını söylediği belirtilmiştir[539].

1966 tarihli arşiv belgesine göre Tahdit işlerinin hava fotoğrafları vasıtasıyla yapıldığını, Tunceli'nin havadan fotoğraflarının çekilmediğini, havadan fotoğrafların Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğünce 1966 yılında çekilmesi halinde 1967'de Tunceli'de tahdit çalışmalarına başlanacağı açıklanmıştır. Ayrıca Tunceli'de bir Tarım Okulu kurulmasının Tarım Bakanlığınca uygun görüldüğü belirtilmiştir[540].

11 Şubat 1966'da Tunceli'den gelen yazılı taleplerin değerlendirildiği ve bu taleplere cevap verilen yazıya göre yarım kalan Ovacık sulama işinin halledilmesi sorulmuştur. Bu konuda cevap alınamadığı belirtilmiştir[541].

Orman Genel Müdürlüğü 1966'da Tunceli'de Fidanlık kurulması, orman içi ve orman dışı ağaçlandırma, orman yolları, işletme binaları, su tesisatı, elektrik tesisatı,

---

[536] *Doğu Anadolu'yu Kalkındırma Sorunları Semineri I,* Türkiye Ticaret Odaları, Sanayi Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği, Ankara 1967, s.75.
[537] *Milliyet*, 17 Kasım 1965.
[538] *Tunceli Sesi*, 30 Temmuz 1965.
[539] *Milliyet*, 25 Kasım 1965.
[540] *BCA*, 030.01.82.517.8.
[541] *BCA*, 030.01.119.754.5

çeşitli inşaatlar, orman temizleme, kaçak ağaçlaması, pikap, traktör, motopomp ve motorlu taşıtlar için 1.303.550 lira yatırım yapmıştır[542].

Devlet Planlama Teşkilatı Yatırımların İllere Göre Dağılımı programına göre 1966 yılında tarım alanında Tunceli'de yapılacak olan kamu yatırımlarını tablo halinde belirtmiştir[543].

Tablo 4.94. D.P.T. Yatırımların İllere Göre Dağılımı Programına Göre 1966 Yılında Tunceli'de Yapılan Tarım ve Hayvancılık Yatırımları

Sektör	Proje Sahibi	Proje Adı	1966Programı	Proje Tutarı	Bitiş Tarihi
Tarım	Devlet Su İşleri Gn. Müd.	Küçük Su İşleri	160.000	160.000	1966
Tarım	Topraksu Gn. Müd.	Küçük Su İşleri(Yeni İşler)			
Tarım	Topraksu Gn. Müd	a) Pülümür, Merkez, Danzik	160.000	160.000	1966
Tarım	Topraksu Gn. Müd	b) Mazgirt, Şorda	145.000	145.000	1966
Tarım	Topraksu Gn. Müd	c) Mazgirt, Akkilise	120.000	145.000	1966
Tarım	Topraksu Gn. Müd	d) Hozat, İlçığa	145.000	145.000	1966
Tarım	Topraksu Gn. Müd	e) Mazgirt, Peri	95.000	95.000	1966
Tarım	Topraksu Gn. Müd	f) Mazgirt, Merkez	200.000	200.000	1966
Tarım	Topraksu Gn. Müd	g) Mazgirt, Kayacı	60.000	60.000	1966
Tarım	Topraksu Gn. Müd	Ekip Binası	300.000	300.000	1966
	Topraksu Gn.	Toprak Koruma(Eski			

[542] *Doğu Anadolu'yu Kalkındırma Sorunları Semineri I,* s.99.
[543] *T.C.Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı 1966 Yıllık Programı Yatırımların İllere Göre Dağılımı,* Ankara 1966, s.281.

Tarım	Müd	Projelerin Bakımı)	25.000		1966
Tarım	Topraksu Gn. Müd	Etüt ve Projeler	150.000	150.000	1966
Tarım	Veteriner İşleri Gn. Müd.	Pertek Veteriner Konutu	50.000	50.000	1966
Tarım	Veteriner İşleri Gn. Müd.	Ovacık Veteriner Konutu	50.000	50.000	1966
Tarım	Veteriner İşleri Gn. Müd.	Salgın Hastalıklarla Mücadele İçin Taşıt Alımı(1 tane)	43.000	43.000	1966

19 Nisan 1967 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre Pülümür'ün Cankurtaran mevkiindeki tepelere 1966 yılında 1.500.000, 1967 yılında ise bir milyonun üzerinde çam fidanı dikildiği, bu ağaçların pek azının tutmadığı, 50 yıl sonra bu dağlarda milli servetin yükseleceği, bu tepelerin ağaçtan dolaşılamayacağı belirtilmiştir[544].

1967 itibarıyla Tunceli'de iki tane tarım kredi kooperatifi vardır[545]. Tunceli kooperatifçilik konusunda çok geri kalmıştır.

Tablo 4.95. D.P.T. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1967 Yılı Programı Yatırım Projelerine Göre Tunceli'de Yapılan Tarım ve Hayvancılık Yatırımları[546]

Sektör	Proje Sahibi	Proje Adı	1967 Programı	Proje Tutarı	Başlangıç-Bitiş
Tarım	Topraksu Gen. Müd.	Salkımözü Köyü Sulama Pojesi	300.000	300.000	1967-1967
Tarım	Topraksu Gen. Müd.	Merkez-Karşılar-Buğulu Sulama Projesi	175.000	175.000	1967-1967
Tarım	Topraksu Gen. Müd.	Hozat-Yenidoğdu Sulama Projesi	110.000	110.000	1967-1967
	Topraksu Gen.	Merkez-Atlantı Sulama			

[544] *Tunceli Sesi*, 19 Nisan 1967.
[545] Mustafa Erkal, *Bölgelerarası Dengesizlik ve Doğu Kalkınması*, Şamil Yayınları, İstanbul, 1972, s.212.
[546] D.P.T. *Kalkınma Planı Birinci Beş Yıl(1963-1967) 1967 Programı Yatırım Projeleri*, Anlara 1967, s.

Tarım	Müd.	Projesi	110.000	110.000	1967-1967

D.P.T. İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1968 Yılı Programı Yatırım Projelerine Göre 1968 Yılında Tunceli'de Veterinerlik Müdürlüğü Tesisleri İkmal İnşaatı başlatılmıştır. 1968'de bitirilmesi planlanan proje için 25 bin lira ödenek ayrılmıştır[547]. Tunceli'de 1968 yılı itibarıyla 6 veteriner ve 9 hayvan sağlık memuru görev yapmaktadır[548].

6 Mayıs 1968 tarihli Milliyet gazetesinin haberine göre 24 Mayıs 1968'de Pülümür'ün Doğanpınar Köyü sulama işinin 163.091 lira 87 kuruş keşif bedeliyle ihale edileceği belirtilmiştir[549].

Tablo 4.96. D.P.T. İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1969 Yılı Programı Yatırım Projelerine Göre Tunceli'de 1969 Yılında Tarım Alanında Yatırımları[550]

Sektör	Proje Sahibi	Proje Adı	1969 Programı	Proje Tutarı	Başlangıç-Bitiş
Tarım	D.S.İ.Gn.Müd.	Tunceli Küçük Su Taşkını	777.000	796.000	1969-1969
Tarım	D.S.İ.Gn.Müd.	Nazımiye Sulama Tesisi	160.000	160.000	1969-1969
Tarım	D.S.İ.Gn.Müd	Ovacık S.T.	50.000	50.000	1969-1969
Tarım	D.S.İ.Gn.Müd	Pülümür-Güçlükonak S.T.	110.000	110.000	1969-1969
Tarım	D.S.İ.Gn.Müd	Çemişgezek-Dekka(Toratlı) S.T.	50.000	50.000	1969-1969
Tarım	D.S.İ.Gn.Müd	Çemişgezek Merkez S.T.	200.000	200.000	1969-1969

9 Mayıs 1969 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Tunceli'nin ilçelerinin küçük su işlerinin ihaleye çıkarılacağı belirtilmiştir[551].

---

[547] *D.P.T. İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1968 Yılı Programı Yatırım Projeleri*, D.P.T. Ankara 1968, s.23.
[548] *Doğu Anadolu Bölgesi Bölgesel Gelişme, Şehirleşme ve Yerleşme Düzeni*, s.72.
[549] *Milliyet*, 6 Mayıs 1968.
[550] D.P.T. *İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1969 Yılı Yatırım Programı*, Ankara 1969, s.
[551] *Munzur*, 9 Mayıs 1969.

10 Mayıs 1969 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre ile yeni atanan Zirai Mücadele ve Karantina Müdürlüğünü yürüten Ziraat Yüksek Mühendisi Suna Mungan'ın ilde yaptığı zirai mücadele hizmetlerinin takdirle karşılandığı belirtilmiş ve kendisi tebrik edilmiştir[552].

21 Mayıs 1969 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberinde Çemişgezek, Hozat, Pertek gibi yerlerde oturan ve küçükbaş hayvancılıkla meşgul olan Şavaklıların 40 bin hayvanının İl Veteriner Müdürlüğünce 15 günde aşılandığı belirtilmiştir[553].

23 Mayıs 1969 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Tunceli merkeze Bağlı Taht ve Batman köy birliğine motorlu un değirmeni kurulacağı, İller Bankasının bu iş için 100 bin lira vereceği belirtilmiştir[554]. Aynı tarihli gazete haberine göre Hozat'ta yeni açılacak olan ziraat teknisyenliği binası için arsa teminine çalışıldığı belirtilmiştir[555]. 27 Haziran 1969 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Tunceli'nin Batman köyünde yapılacak motorlu değirmen inşaatına başlanacağı, böylece Tunceli'de ilk defa bir köyde mazotlu değirmen olacağı belirtilmiştir[556].

29 Mayıs 1969 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre 19 Haziran 1969'da Elazığ Yapı İşleri 10. Bölge Müdürlüğünce 650 bin lira keşif bedeliyle Tunceli Zirai Mücadele ve Karantina Müdürlüğü hizmet binası, lojman ve garaj inşaatının ihale edileceği belirtilmiştir[557].

5 Haziran 1969 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Tunceli merkeze 300 bin, Hozat ve Mazgirt, Ovacık ve Pülümür'e 100'er bin, Nazımiye ve Pertek'e 150'şer bin olmak üzere toplam 1 milyon lira zirai kredi sağlanmıştır[558].

14 Haziran 1969 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Tunceli Zirai Mücadele ve Karantina Müdürlüğünün Pertek, Çemişgezek, Hozat, Mazgirt ve Pülümür'de bağ küllemesi hastalığıyla mücadele faaliyetlerine başladığı belirtilmiştir[559]. 18 Haziran 1969 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Tunceli Zirai Mücadele ve Karantina Müdürlüğünün Hozat, Ovacık ve Pülümür'de yerli çekirge mücadelesine başladığı belirtilmiştir[560].

---

[552] *Munzur*, 10 Mayıs 1969.
[553] *Tunceli Sesi*, 21 Mayıs 1969.
[554] *Munzur*, 23 Mayıs 1969.
[555] *Munzur*, 23 Mayıs 1969.
[556] *Munzur*, 27 Haziran 1969.
[557] *Munzur*, 29Mayıs 1969.
[558] *Munzur*, 5 Haziran 1969.
[559] *Munzur*, 14 Haziran 1969.
[560] *Munzur*, 18 Haziran 1969.

23 Haziran 1969 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Tarım Bakanlığı Pertek Teknik Ziraat Müdürlüğüne 100 bin lira ödenek göndererek, Pertek Teknik Ziraat Müdürlüğü Teknisyenliği idare binası yapımına başlanmasını istediği, Ziraat Müdürü Hayri Çoşkun'un Bayındırlık İl Müdür Vekili Aydın Gündoğdu ile görüşüp, proje üzerinde tadilat yaptırıp lojman da eklettiği böylece Pertek'te lojmanlı ziraat teknisyenliği binası yapılacağı belirtilmiştir[561].

24 Haziran1969 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Pertek'te kımıl haşeresinin baş gösterdiği ihbarı üzerine Tunceli Zirai Mücadele ve Karantina Müdürlüğünün harekete geçerek, Pertek Ziraat Teknisyenliğini de yardıma çağırmış ve çalışmalar sonucu kımıl görülen köyler de birkaç güne kadar sonuç alınıp kımıl zararlısının bertaraf edileceği belirtilmiştir[562].

2 Temmuz 1969 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Tunceli Zirai Mücadele ve Karantina Müdürlüğünce Pertek, Mazgirt ve Hozat'ta görülen kımıl zararlısına karşı mücadele başlatıldığı, Zirai Mücadele Müdürü Necmi Sağıroğlu'nun kımıl haşeresine karşı bütün tedbirlerin alındığını, afet halini almadan önleneceğini söylediği belirtmiştir[563]. 10 Temmuz 1969 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre ise Hozat, Mazgirt ve Pertek'te 14 bin dönüm ekili arazide kımıl ve çekirge haşeresine karşı ilaçlama yapıldığı, 20 ton ilaç kullanıldığı belirtilmiştir[564].

30 Temmuz 1969 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Munzur çayı havzasının 1968'de muhafaza ormanı olarak ayrıldığı(Sel, çığ ve heyelana karşı alınan bir önlem), Orman Genel Müdürlüğünün bu sınırı daha da geniş tutarak milli park yapılmasını ön gördüğü, bir heyetin Munzur ve Mercan çayı gözeleri ve dağ gölleri mıntıkalarını tetkik ederek alabalık üretme ve av üretme yerlerini, av üretme mıntıkasını, yerleşme ve piknik yerlerini tespit edeceği, heyetin ayrıca tarihi yerleri ve tabiat oluşumlarını da tespit ederek uzun süreli gelişim planlarını hazırlayacağı, bu durumun Tunceli'nin iç ve dış turizmini geliştireceği belirtilmiştir[565].

16 Ağustos 1969 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Tunceli Zirai Mücadele ve Karantina Müdürlüğünün Tunceli'de ilçe ve köylerde zirai mücadele hizmetine devam ettiği, zirai mücadele ekiplerinin köylülerin emeklerinin boşa gitmemesi için maviküf ve püseren hastalıklarına ve çekirge zararlısına karşı mücadele

[561] *Munzur*, 23 Haziran 1969.
[562] *Munzur*, 23 Haziran 1969.
[563] *Munzur*, 2 Temmuz 1969.
[564] *Tunceli Sesi*, 10 Temmuz 1969.
[565] *Munzur*, 30 Temmuz 1969.

ettiği, Mazgirt'in Kepektaşı köyünde bir tarlada maviküf hastalığına rastlandığı, bu tarlanın hemen karantinaya alınarak hastalığın yayılmasına engel olunduğu, Mazgirt'in Peri nahiyesi köylerinde Püseren hastalığına, Ovacık ilçesinden çekirgeyle mücadele edildiği, belirtilmiştir[566].

20 Ağustos 1969 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Topraksu Müdürlüğünce yapımı devam eden Pülümür'ün Doğanpınar ve Gökçepınar, Nazımiye'nin Yazgeldi, Ovacık'ın Aşağı Torunova, Mazgirt'in Peri, Çemişgezek'in Payamdüzü, Bölmebölen ve merkez Üç Bey Deresi ve Toratlı köylerinin(9 köy) sulama suyu inşaatlarının devam ettiği, 1969'da bitirilerek köylüler bol ürün almasının sağlanacağı belirtilmiştir[567].

2 Ekim 1969 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Tunceli İl Veteriner Müdürlüğünce kışın hayvan telefatını önlemek için her yıl olduğu gibi yapılmakta olan koruyucu ilaçlamanın hazırlıklarının sürdüğü, gelecek haftadan itibaren parazitle mücadele faaliyetlerine başlanacağı, 100 bin hayvanın ilaçlanacağı, hayvan yoğunluğunun Pertek ve Çemişgezek'te olmasından dolayı mücadeleye bu iki ilçede başlanacağı, hayvanların yayladan inmesinin beklendiği, yayladan indikten sonra mücadelenin başlayacağı belirtilmiştir[568]. 16 Ekim 1969 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Tunceli'de 100 bin hayvanın gelecek hafta içinde ilaçlanacağı belirtilmiştir[569].

2 Ekim 1969 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Ovacık'taki doğal tohumlama laboratuarlarının faaliyetlerini teşvik amacıyla yapılacak olan sığır ıslahı sergisinin Milletvekili seçimlerinden dolayı ertelendiği, Kaymakamlığın münasip göreceği bir tarihte yapılacağı, hazırlıkların Veteriner Müdürlüğünce tamamlandığı, bu sergide başarılı yetiştiricilik yaptıkları tespit edilen inek yetiştiricilerine 4 bin lira ikramiye dağıtılacağı belirtilmiştir[570]. 16 Ekim 1969 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Ovacık'taki hayvan sergisinin 25 Ekim'de yapılacağı belirtilmiştir[571].

16 Ekim 1969 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Tunceli İl Veteriner Müdürlüğünün Hozat'ın Koçkozluca köyünde hayvanlarda baş gösteren Çiçiciğer

[566] *Munzur*, 16 Ağustos 1969.
[567] *Munzur*, 20 Ağustos 1969.
[568] *Munzur*, 2 Ekim 1969.
[569] *Munzur*, 16 Ekim 1969.
[570] *Munzur*, 2 Ekim 1969.
[571] *Munzur*, 16 Ekim 1969.

hastalığını önlemek için 250 büyükbaş ve 5000 küçükbaş olmak üzere 5250 hayvanın ilaçlanacağı belirtilmiştir[572].

24 Ekim 1969 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Tunceli Zirai Mücadele ve Karantina Müdürlüğünün tohum ilaçlamasına devam ettiği, iki aydan bugüne kadar merkez ilçe ve köylerinde 6000 kilo ilaç harcandığı belirtilmiştir[573].

27 Ekim 1969 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre 25 Ekim'de Ovacık'ta Tunceli Valisi Bahattin Ablum'un da katıldığı boğa sergisi yapıldığı, dereceye giren boğa, dana ve inekler için teşvik ödülleri verildiği, belirtilmiştir. Tunceli'de hayvancılığın gelişmesi için yapılan bu etkinlik hayvan türlerinin gelişmesine Veteriner İl Müdürlüğünce katkıda bulunulmuştur[574]. 27 Eylül 1971 tarihli Halkın Sesi gazetesinin haberine göre İl Veteriner Müdürlüğü tarafından 2 yıl önce Ovacık'ta açılan ve büyük ilgi gören damızlık boğa sergisinin bu kez de 25 Eylül'de Hozat'ta açıldığı, damızlık boğaların sergilendiği ve dereceye giren yetiştiricilerin ödüllendirildiği ve hayvancılığın geliştirilmesinin teşvik edildiği belirtilmiştir[575]. 9 Ekim 1971 tarihli Halkın Sesi gazetesinin haberine göre Tunceli Valisi Kâşif Tosun'un katılımıyla Ovacık Montofon Sergisi'nin yapıldığı, birim başına düşen et ve süt üretiminin artması için Tunceli'deki ineklerin Montofon boğalarla tohumlanması işinin1968'de Ovacık'ta açılan tabi tohumlama laboratuarının açılmasıyla başladığı, burada 17 tane boğa olduğu, aşılama mevsiminde bunlardan 5 başının Hozat'ta birer başının da Mazgirt, Çemişgezek ve Pertek'te kullanıldığı, boğalardan elde edilen buzağı, dana ve ineklerin sergilendiği, derece alanların ödüllendirildiği, tabi tohumlamada Hozat ve Ovacık'ın ön plana çıktığı, bu sergilerle hayvancılığın geliştirilmesinin teşvik edildiği belirtilmiştir[576].

3 Kasım 1969 tarihli gazete haberine göre Tunceli'de Topraksu Ekip Başmühendisliğinin 1969 yatırımlarını % 100 gerçekleştiği, Tunceli'ye 845 bin lira yatırım yapıldığı, yapılan sulama tesislerinin bir kısmının çiftçi eğitim kampı açılarak genç çiftçilere ücret karşılığı yaptırıldığı belirtilmiştir. Projelerin hepsi tamamlanarak hizmete açılmıştır. Yapılan yatırımlar şu şekilde belirtilmiştir[577]:

---

[572] *Munzur*, 15 Ekim 1969.
[573] *Munzur*, 24 Ekim 1969.
[574] *Munzur*, 27 Ekim 1969.
[575] *Halkın Sesi*, 27 Eylül 1971.
[576] *Halkın Sesi*, 9 Ekim 1971.
[577] *Munzur*, 3 Kasım 1969.

Tablo 4.97. 3 Kasım 1969 Tarihli Munzur Gazetesine Göre Topraksu İl Başmühendisliğince 1969 Yılında Tunceli'de Yapılan Sulama Faaliyetleri

Çiftçi Eğitim Programına Göre Yapılan Sulama İşleri	Yer	Yatırım Miktarı Lira
	Çemişgezek Üçbey Deresi Sulama Projesi	183.000
	Çemişgezek Sinsor Köyü Bent ve Kanal İnşaatı	120.000
	Çemişgezek Vanik köyü Havuzlu Kanal İnşaatı	24.000
	Mazgirt Akpazar Havuz Kanalı ve Kaptaj İnşaatı	41.000
	Pertek Pınarlar Kanal İnşaatı	24.000
1969 Yılı Yatırım Programında Yer alan ve Müteahhitlere İhale Edilen Sulama İşleri	Pülümür Tavşanlı Bent ve Kanal İnşaatı	136.000
	Pülümür Doğanpınar Kanal İnşaatı	49.000
	Ovacık Torunova Havuz ve Kanal İnşaatı	72.000
	Çemişgezek Tozatlı Kaynak Islahı ve Havuz İnşaatı	59.000
	Nazımiye Yazgeldi Bent ve Kanal İnşaatı	166.000
Toplam		845.000

4 Kasım 1969 tarihli Munzur gazetesinin ilgililere dayandırdığı habere göre 1970 yılından Topraksu Tunceli Başmühendislince 1.500.000 lira civarında yatırım yapılacağı, 3 çiftçi ailesine 56 bin lira kredi verildiği, Tunceli'de kurulmuş ve kurulacak kooperatifler vasıtasıyla imkân nispetinde diğer çiftçilere de kredi verileceği belirtilerek, Tunceli'de kurulmuş kooperatifler ve gelecek yıl faaliyete başlayacak iş ve iş yerleri hakkında bilgi verilmiştir. Buna göre: Hozat ilçesi Fikripaşa mahallesi topraksu kooperatifinin sulama amacıyla kurulduğu, tahmini keşif bedelinin 180 bin lira olduğu ve projelendirme aşamasında olduğu, Mazgirt ilçesi Kızılcık köyü Topraksu

kooperatifinin toprak muhafaza ve sulama amacıyla kurulduğu, tahmini keşif bedelinin 350 bin lira olduğu, projelendirme aşamasında olduğu belirtilerek, bu projelerin uygulanmasıyla köylüye ve çiftçiye büyük fayda sağlayan tesislerin 220 bin lira gelir artışı sağlayacağı, Topraksu Ekip Başmühendisliği 1969 yılı etütleriyle köylere etüt ekiplerinin çıktığı, 138 köyün etüdünün plana alındığı, imkân nispetinde ön etütlerin yapılmasına çalışıldığı, 1972 yılında Ovacık sulama projesi planlama aşamasında olup, kooperatif kurulması için 8 köy muhtarıyla temasa geçildiği, tahmini keşif beledînin 7 milyon lira olacağı ve Ovacık ilçesi halkına büyük gelir kaynağı olacağı bildirilmiştir[578].

8 Kasım 1969 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre köylerdeki hayvan hastalıklarının salgın haline gelmesi üzerine Tunceli Veteriner Müdürü İsmet Örmeci ve 2 veteriner hekimin 6 Kasım'da Pertek ilçesine gittiği, hayvanların hastalıklara karşı aşılanması faaliyetinin devam ettiği, Pertek'teki çalışmaların tamamlanmasından sonra diğer ilçelere geçileceği belirtilmiştir[579]. 12 Kasım 1969 tarihli Munzur gazetesine bir demeç veren Tunceli İl Veteriner Müdürü İsmet Örmeci hayvanların huzurla kışa girmelerini sağlamak için koruyucu ilaçlama çalışmalarının önceden projelendirilmiş ödenek ve verilen imkânlar oranında yapılmaya çalışıldığını söylemiştir. Buna göre: Hayvanların üzerlerinin motorlu pülverizatörle ilaçlanarak kenelerin öldürüldüğünü, teker teker ilaç içirme makineleriyle mide ve bağırsaklarının ilaçlanarak yiyeceklerine ortak olan kıl kurdu parazitlerinin yok edildiğini, hayvan meskenlerinin ilaçlanarak bütün kene yuvalarının yok edildiğini, böylece hayvanların temiz bir meskene, yıkanmış ve haşerattan ayrılmış bir vücuda, gıda ortakçılarından sıyrılmış bir mide ve bağırsağa kavuşturulduğunu, bunun bütün yorgunluklarına bedel olduğunu, bu amaçla çalışmalarına Pertek'ten başladıklarını, aralıksız olarak 5 gün çalışarak Şükürük, Konbinik, Ayazpınar, Gövdeli, Çukurca köylerinde mevcut 20 bin koyunun hem vücutlarının hem de mide ve bağırsaklarının ilaçlandığını ayrıca 60 bin metrekare hayvan meskeninin ilaçlandığını bu ilaçlamanın 20 bin liraya mal olduğunu, buna karşılık koruduğu değerin 20 milyon lira olduğunu, hayvanların sağlığının korunmasının ekonomi, insan sağlığı verimli çalışma açısından bir gereklilik olduğunu, söyleyerek ilde hayvancılıkla ilgili bazı sorunlardan bahsetmiştir. Yaylaların ıslahı,

[578] *Munzur*, 4 Kasım 1969.
[579] *Munzur*, 8 Kasım 1969.

yayla yolları, yaylaların suni tohumlanması gibi sorunların çözülmesi halinde yayla işletmeciliğinin ilde süt işletmeciliğinin önünü açacağını belirtmiştir[580].

22 Kasım 1969 tarihli Munzur gazetesindeki ilana göre Elazığ Orman Başmüdürlüğü 8 Aralık 1969'da 113 bin lira keşif bedeliyle Tunceli Orman İşletme Müdürlüğü'nün kalorifer tesisatı işini ihale edeceği duyurulmuştur[581].

29 Kasım 1969 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Tunceli Ziraat Müdürlüğü'nün 1970 yılı bağ ve bahçe faaliyetleriyle ilgili olarak örnek bahçe ve toplu bağ faaliyetlerine başlandığı, bu faaliyetlerin Tunceli'deki üreticilerin daha fazla verim alması için yapıldığı belirtilmiştir[582].

Tablo 4.98. D.P.T. 1970 Yılı Programı Kamu Yatırımlarının İllere Göre Dağılımına Göre Tunceli'de Tarım Alanında Yapılan Kamu Yatırımları[583]

Sektör	Proje Sahibi	Proje Adı	1970Ödeneği	Proje Tutarı	Başlangıç-Bitiş
Tarım	Tarım Bakanlığı	Zirai Karantina Md. Binası(İdare Binası, Ambar, 4'li lojman ve Garaj)	639.000	1.072.000	1969-1970
Tarım	D.S.İ. Gen. Müd.	Küçük Taşkınları(10 Hane, 1 Köy, 2 Mahalle)	389.000	1.185.000	1969-1970
Tarım	Y.S.E. Gen. Müd.	Pülümür-Dağbek Sulama(32 Hane)	180.000	180.000	1970-1970
Tarım	Y.S.E. Gen. Müd.	Pülümü-Areliler Sulama(14 Hane)	75.000	75.000	1970-1970
Tarım	Y.S.E. Gen. Müd.	Pülümür-Karşanlılar Sulama(10 Hane)	49.000	49.000	1970-1970
Tarım	Y.S.E. Gen. Müd.	Nazımiye Aşağıdoluca Sulama(50 Hane)	180.000	180.000	1970-1970
Tarım	Y.S.E. Gen. Müd.	Pertek-Bulgurtepe-Celedor Sulama(70 Hane)	192.000	192.000	1970-1970

[580] *Munzur*, 12 Kasım 1969.
[581] *Munzur*, 22 Kasım 1969.
[582] *Munzur*, 29 Kasım 1969.
[583] D.P.T. *1970 Yılı Programı Kamu Yatırımlarının İllere Göre Dağılımı*, Ankara 1970, s.

10 Ocak 1970 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Tunceli Veteriner Müdürlüğü ekiplerinin merkez ilçeye bağlı bütün köylerde parazitle mücadele için hayvanları ilaçladıkları belirtilmiştir[584]. 15 Ocak 1970 tarihli Munzur gazetesinin haberinde parazitle mücadelenin Çemişgezek ve köylerinde başlandığı ve hayvanların ilaçlandığı belirtilmiştir[585].

29 Mayıs 1970 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Maviküf hastalığı için Tunceli Zirai Mücadele ve Karantina Müdürlüğü tarafından ilaçlama yapıldığı belirtilmiştir[586].

9 Temmuz 1970 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Tunceli Veteriner Müdürlüğünün 6 ilçede 10 bin baş hayvana şap hastalığına karşı ilaçlama yaptığı belirtilmiştir[587].

10 Ağustos 1970 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberinde Tunceli Veteriner Müdürlüğünün Aktuluk civarında şap salgınıyla mücadele ettiği, Kutudere bölgesinde sığırlarda çıkan Yanıkara hastalığıyla ilgili gerekli çalışmanın yapıldığı belirtilmiştir[588].

17 Aralık 1970 tarihli gazete haberine göre Tunceli'de kışlın erken bastırması ve kar yağışının her yıldan fazla olması sebebiyle hayvan yemi sıkıntısı yaşandığı belirtilmiştir[589].

26 Temmuz 1971 tarihli Halkın Sesi gazetesinin haberine göre Hozat merkez Uğur Topraksu kooperatifinin yatırım projesi uygulamasına 18 Temmuz'da geçildiğini, sulama tesisinin 207 bin liralık kısmının kooperatif üyelerince karşılandığı, 94 çiftçi ailesinin hizmetine sunulacak olan sulama tesisinin tamamlanmasıyla 225 dekar arazinin sulanacağı, Pertek'te ise merkez Hüseyinik gölü havuz inşaatının çiftçilerin de katkısıyla hizmete açıldığı, 200 ton kapasiteli tesisin hizmete açılmasıyla 125 dekarlık alanın yeniden sulamaya açıldığı belirtilmiştir. Yine aynı gazetede 15 Mayıs 1971'de Topraksu çiftçi eğitim kampı olarak inşaatına başlanan ve 188 bin lira yatırım bedelli olan Tunceli-Mazgirt-Merkez Karapınar sulama tesisi inşaatının 19 Temmuz 1971'de tamamlanarak işletmeye açıldığı, tesisin işletmeye açılmasının bölgede memnunluk yarattığı belirtilmiştir[590].

---

[584] *Munzur*, 10 Ocak 1970.
[585] *Munzur*, 15 Ocak 1970.
[586] *Munzur*, 29 Mayıs 1970.
[587] *Munzur*, 9 Temmuz 1970.
[588] *Tunceli Sesi*, 10 Ağustos 1970.
[589] *Milliyet*, 17 Aralık 1970.
[590] *Halkın Sesi*, 26 Temmuz 1971.

4.2.8 Diğer Alanlarda Yapılan Kamu Harcamaları

Tezimizde Tunceli'ye yapılan kamu harcamaları belirli bir tasnife göre ve sektörler itibarıyla sıralanmıştır. Yapılan tasniflerden hiçbir gruba girmeyen kamu yatırımları diğer yatırımlar adıyla farklı bir grupta sıralanmıştır. Bu konuda ilk belgemiz 1936 tarihlidir.

Bayındırlık Bakanı Ali Çetinkaya 14 Eylül 1936'da Başbakanlığa yazdığı bir raporda Pulur Hükümet konağı için 21 bin lira masraf yapılmasını öngörmüştür[591].

1936'da Pülümür-Nazımiye, Mazgirt-Pertek, Ovacık-Kemah telgraf hattı ve Nazımiye-Pülümür, Hozat-Pulur-Zeranik, Hozat-Sin, Hozat-Amutka telefon hattı yapılmıştır. 200 km'den fazla telgraf, 300 km'den fazla telefon hattı döşenmiştir[592].

1938 itibarıyla Hozat'ta beş kurnalı bir hamam bulunmaktadır[593].

23 Eylül 1948'de Tunceli merkezin imarı için iller Bankasınca 200 bin lira verilmesi uygun bulunmuştur[594].

9 Nisan 1950 tarihli Cumhuriyet gazetetsinin haberine göre Tunceli İl Daimi Encümen Başkanlığı tarafından Tunceli merkezinde Vali Konağı, iki memur evi ve bir apartman ihalesinin yapılacağı, ihalenin 210.438,93 lira keşif bedelli olduğu belirtilmiştir[595].

22 Temmuz 1952 tarihli Milliyet gazetesinin haberine göre 12 Ağustos 1952'de Tunceli ili için mevcut santrale monte ettirilmek için 1 tane dizel alternatör grubu ihalesi yapılacağı, 36.505 lira keşif bedelli İhale kapalı zarf usulüyle olacağı belirtilmiştir[596].

28 Mart 1953 tarihli Milliyet gazetesini haberine göre Tunceli, Acıpayam ovalarıyla Balıkesir Şındırga sulama sahalarının havadan ve karadan haritalanması için 1,5 milyon lira ödenek ayrılmıştır[597].

10 Haziran 1953 tarihli Milliyet gazetesinin haberine göre 30 Eylül 1953'te İller Bankasınca elektrik tesisatı ihalesi yapılacağı ilan edilmiştir. Buna göre Tunceli(Kalan) ve Çemişgezek'te turbo jeneratör grubu santral teçhizatı ve demir direkli şebeke

---

[591] Cemil Koçak, *Umumi Müfettişlikler(1927-1952)*, İletişim Yayınları, İstanbul 2003, s.241.
[592] Bülen Varlık, *Umumi Müfettişlikler Toplantı Tutanakları*, s.147.
[593] *Doğu Anadolu Coğrafyası*, s.168.
[594] *BCA*, 030.11.1.201.26.3 23 Eylül 1948.
[595] *Cumhuriyet*, 9 Nisan 1950.
[596] *Milliyet*, 22 Temmuz 1952.
[597] *Milliyet*, 28 Mart 1953.

yapılacaktır. İnşaatların kısmi keşif bedeli 85.569 lira 31 kuruş ve 262.269 lira 25 kuruş, makine ve elektrik teçhizatı keşif bedeli 127.579 lira 95 kuruş ve 183.745 lira 30 kuruş, 215.140 lira 26 kuruş ve 446.010 lira 55 kuruş maliyet hesaplanmıştır[598]. 14 Nisan 1954 tarihi Demokrat Tunceli gazetesinin haberine göre Bu işin tetkiki için Tunceli'ye mühendisler gelmiştir[599].

D.P. Tunceli Milletvekili Hıdır Aydın D.P. seçim mitinginde D.P. döneminde Tunceli'de yapılan yatırımlardan bahsetmiştir. 22, 26 ve 29 Haziran 1953 tarihli Munzur gazetesi bu konuşmayı yayınlamıştır. Munzur gazetesinin yayınladığı miting konuşmasından elde ettiğimiz bilgilere göre Hıdır Aydın'ın bu konuşması Tunceli'ye yapılan yatırımlarla ilgili önemli bilgiler içermektedir. Çemişgezek, Pülümür ve Kalan'da hidroelektrik santrali ve inşaatının yakında ihaleye çıkacağı ve 1.080.000 liraya mal olacağını söylemiştir. Çemişgezek, Hozat, Kalan, Pertek ve Pülümür harita ve imar planları ile Kalan elektrik motorunun takviyesi için alınacak motorla birlikte 80.315 lira, ödenek ayrıldığını söylemiştir[600].

19 Ağustos 1953 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Mazgirt ilçesinin Baluca ve Panan dereleri ıslahı inşaatı keşfi Bayındırlık Bakanlığınca yapıldığı ve bu işe ait inşaatın 1953 yılı programına alındığı belirtilmiştir[601].

2 Eylül 1953 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre İlleri Bankasınca Tunceli içme suyu tesisatı içim motopomp satın alınacağı duyurulmuştur[602].

10 Eylül 1953 tarihli Milliyet gazetesinin haberine göre 2 Ekim 1953'te Bayındırlık Bakanlığı 13.500 lira keşif bedeliyle Ovacık ovası haritasını alınması için kapalı zarf usulü açık artırma ilanı vermiştir[603].

5 Ekim 1953 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Nazımiye İlçesinde Ziraat Bankası şubesi törenle hizmete açılmıştır[604].

20 Ekim 1953 tarihli Munzur gazetesinde Tunceli içme suyunun çıkmaza girip girmediği belirtilere belediye başkanına sormuştur[605]. 11 Kasım 1953 tarihli Munzur

[598] *Milliyet*, 10 Haziran 1953.
[599] *Demokrat Tunceli*, 14 Nisan 1954.
[600] *Munzur*, 26 Haziran 1953.
[601] *Munzur*, 19 Ağustos 1953.
[602] *Munzur*, 2 Eylül 1953.
[603] *Milliyet*, 10 Eylül 1953.
[604] *Munzur*, 5 Ekim 1953.
[605] *Munzur*, 20 Ekim 1953.

gazetesinde Belediye başkanına içme suyu işini felce uğratanların eleştirileceği uyarısı verilmiştir[606].

6 Ocak 1954 tarihli Munzur gazetesine göre 5 Ocak 1954'te Tunceli Emniyet Müdürlüğü'nde törenle Telsiz ve Telgraf İstasyonu açılışı yapılmıştır[607]. Ayın tarihi dergisine göre Tunceli-Ankara arasında telsiz telgraf ve telsiz telefon haberleşmesi başlamıştır[608].

4 Şubat 1954 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Tunceli'de 1952 yılından beri radyo pili bulunmadığı, bulunsa bile 9 liralık pilin 30 liraya satıldığı belirtilmiştir[609].

2 Ekim 1954 tarihli Demokrat Tunceli gazetesinin haberine göre Bayındırlık Bakanlığı Tunceli Hükümet konağı, apartman binası ve memur evlerinin 2 Ekim 1954'te 149.670 lira keşif bedeliyle ihale edileceğini duyurmuştur[610].

15 Şubat 1955 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Tunceli'de çok acil P.T.T. binasına ihtiyaç olduğu, şu anki binanın çok yetersiz olduğu belirtilmiştir[611].

26 Mart 1955 tarihli Demokrat Tunceli gazetesinin haberine göre Tunceli'de bir spor sahası açılacağı belirtilmiştir[612].

9 Nisan 1955 tarihli Demokrat Tunceli gazetesinin haberine göre otel ve konaklama sıkıntısı çekilen Tunceli'de modern bir otel yapılacağı belirtilmiştir[613].

23 Haziran 1955 tarihli Demokrat Tunceli gazetesinin haberine göre Tunceli Belediyesi eleştirilmiş, Munzur Nehri akıp giderken halkın susuzluk çektiği, şehrin pislik içinde olduğu v.s. iddialarla Tunceli'de belediye olmadığı söylenmiştir. Yine aynı tarihli gazeteye göre Tunceli'de şeker sıkıntısı yaşanmaktadır[614]. 24 Haziran 1955 tarihli Demokrat Tunceli gazetesinin haberine göre Tunceli'de su sıkıntısı yaşandığının, bunu sebebinin belediye olduğu belirtilerek Tunceli Belediyesi ve belediye başkanı eleştirilmiştir[615].

---

606 *Munzur*, 11 Kasım 1953.
607 *Munzur*, 6 Ocak 1954.
608 http://www.byegm.gov.tr/ayintarihidetay.aspx?Id=449&Yil=1954&Ay=1. 4 Ağustos 2012.
609 *Munzur*, 4 Şubat 1954.
610 *Demokrat Tunceli*, 2 Ekim 1954.
611 *Munzur*, 15 Şubat 1955.
612 *Demokrat Tunceli*, 26 Mart 1955.
613 *Demokrat Tunceli*, 9 Nisan 1955.
614 *Demokrat Tunceli*, 23 Haziran 1955.
615 *Demokrat Tunceli*, 24 Haziran 1955.

15 Temmuz 1955 tarihli Demokrat Tunceli gazetesinin haberine göre Tunceli Valisi Kutudere'de inşa edilecek hidroelektrik tesisi hakkında konuşma yapmıştır[616].

25 Temmuz 1955 tarihli Cumhuriyet Arşivi Bakanlar Kurulu Kararları tasnifli arşiv belgesine göre merkezi Elazığ olmak üzere 99 yıl süre ve 930 bin lira sermaye ile sınaî ve ticari faaliyetlerde bulunmak amacıyla Elazığ-Bingöl-Tunceli Sınaî Kalkınma Türk Anonim Şirketi kurulması uygun bulunmuştur[617].

5 Ağustos 1955 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Tunceli valisi Ali Aksu'nun şehre su veren motor için 5 bin lira ödenek getirdiği belirtilmiştir[618].

22 Ağustos 1955 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Tunceli il ve ilçelerinin 1956 yılı ihtiyaçları tespit edilerek ilgili bakanlıklara gönderildiği, böylece bütçeden 1956 ya ait gerekli ödeneklerin eklenmesinin sağlandığı belirtilmiştir[619].

Başbakanlığın 25 Ocak 1956'da İşletme Bakanlığına Tunceli'nin ihtiyaçlarıyla ilgili yazısında esnafa toptan satış yapabilecek bir Sümerbank yerli malları pazarının açılması ve halı ipliği fabrikası tesisinin etüt edilmesi istenmiştir[620].

Başbakanlığın 25 Ocak 1956'da Gümrük ve Tekel Bakanlığına gönderdiği yazıda her ilçede bir tekel binası yapılması istenmiştir[621]. Gümrük ve Tekel Bakanlığı Başbakanlığın yazısına 22 Şubat 1956'da Özel Kalem Müdürünün yazdığı yazıyla cevap vermiştir. İnhisarlar Genel Müdürlüğünün beş yıllık inşaat programında çok önemli idareler için bina yapılamadığını, bu ihtiyaçlar karşılanmadan Tunceli'nin ilçelerinde şimdilik bina yapılmasının mümkün olmadığını belirtmiştir[622].

Başbakanlığın 25 Ocak 1956'da Ulaştırma Bakanlığına gönderdiği yazıda Tunceli'nin ilçelerindeki P.T.T binalarının halka ait olduğu, modern lojmanlı binalar yapılmasını ve Tunceli'de 40 abonelik santralin 100 aboneye çıkarılması istenmiştir[623]. Ulaştırma Bakanlığı Başbakanlığın yazısına 9 Nisan 1956'da cevap vermiştir. Tunceli ve ilçelerinde P.T.T ve santral binası inşaatlarını 1956 programında yer almadığını ancak tamirat yapılabileceği, Tunceli'deki 40'lık santralin dolduğu, 20 abonenin sıra beklediği, imkânlar nispetinde Tunceli'nin santral ihtiyacının göz önünde

---

[616] *Demokrat Tunceli*, 15 Temmuz 1955.
[617] *BCA*, 30.18.01.02.140.70.17 25 Temmuz 1955.
[618] *Munzur*, 5 Ağustos 1955.
[619] *Munzur*, 22 Ağustos 1955.
[620] *BCA*, 030.01.113.719.2 25 Ocak 1956.
[621] *BCA*, 030.01.113.719.2 25 Ocak 1956.
[622] *BCA*, 030.01.113.719.2 22 Şubat 1956.
[623] *BCA*, 030.01.113.719.2 25 Ocak 1956.

bulundurulacağı, Çemişgezek, Hozat, Mazgirt, Nazımiye, Ovacık, Pertek ve Pülümür'de telefon haberleşmesinin yapılabildiği belirtilmiştir[624].

Başbakanlığın 25 Ocak 1956'da Ziraat Bankası Genel Müdürlüğüne gönderdiği Tunceli'nin ihtiyaçlarıyla ilgili yazısında Tunceli'nin ilçelerinde Ziraat Bankası binası olmadığı belirtilerek lojmanlı banka binaları yapılması istenmiştir. Ayrıca Tunceli merkezdeki Ziraat Bankası ajansının şube yapılması istenmiştir[625].

Başbakanlığın Maliye Bakanlığına gönderdiği 25 Ocak 1956 tarihli Tunceli'nin ihtiyaçlarıyla ilgili yazısında Merkez Hükümet binasının tadilatı için 199.119 lira 94 kuruşluk ödeneğin verilmesi istenmiştir. Bu ödeneğin verilmesi halinde mevcut Hükümet binasına 28 oda kazandıracak projeye göre ödenek verilmesi halinde Adliye ve polis karakolunun Hükümet binası içine alınabileceği belirtilmiştir. Bu durumda sıkışık olan bazı dairelere yeniden oda verilebileceği bildirilmiştir. Maliye lojmanlarına su veren motopompun sürekli arızalandığı bu nedenle bir dizel grubu istenmiştir Ayrıca Mazgirt'te Hükümet binası yapılması istenmiştir[626].

1 Şubat 1956 tarihli Demokrat Tunceli ve 10 Mart 1956 tarihli Munzur gazetelerinin haberlerine göre Sümerbank'ın Tunceli'de toptan satış mağazası açacağı belirtilmiştir[627]. 12 Nisan 1956 tarihli gazete haberine göre ise Sümerbank'ın Tunceli'de törenle toptan satış mağazası açtığı duyurulmuştur[628].

2 Nisan 1956 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Tunceli Valisi ve Encümen Azalarının Pülümür, Nazımiye ve Mazgirt'teki kaplıcaları turistik hale getirmek için çalışmalarda bulunduğu belirtilmiştir[629].

6 Nisan 1956 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre İller Bankası 18 Nisan 1956'da Tunceli İlinin İçme Su Tesisatının İsale Kısmının tamamlanması için 178.290 lira 99 kuruş keşif bedeliyle ihale yapacağını duyurmuştur[630].

26 Nisan 1956 tarihli Demokrat Tunceli gazetesinin haberine göre Tunceli'nin su ihtiyacının 1956 yılında halledileceği, 180 bin lira ihale edileceği belirtilmiştir[631].

---

[624] *BCA*, 030.01.113.719.2 9 Nisan 1956.
[625] *BCA*, 030.01.113.719.2. 25 Ocak 1956.
[626] *BCA*, 030.01.113.719.2. 25 Ocak 1956.
[627] *Demokrat Tunceli*, 1 Şubat 1956; *Munzur*, 10 Mart 1956
[628] *Munzur*, 12 Nisan 1956
[629] *Munzur*, 2 Nisan 1956.
[630] *Munzur*, 6 Nisan 1956
[631] *Demokrat Tunceli*, 26 Nisan 1956.

19 Haziran 1956 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Tunceli'nin su problemini çözecek 5 bin lira değerinde santrifüj tulumbanın yakında Tunceli'ye getirileceği belirtilmiştir[632].

2 Nisan 1957 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Tunceli'de ihtiyaç sahiplerine verilmek üzere gönderilen iki jeep D.P ye yakın iki şâhısa tahsis edilmiştir[633].

4 Aralık 1957 tarihli Demokrat Tunceli gazetesinin haberine göre 1956'da ihalesi yapılan ancak müteahhit tarafından yapılmayan Tunceli içme suyunun 1957'de de bitirilemeyeceği belirtilmiştir[634].

1958 tarihli arşiv belgesine göre Tunceli'deki Belediye faaliyetleri tablo halinde verilmiştir[635].

Tablo 4.99. Cumhuriyet Arşivi Başbakanlık Özel Kalem Müdürlüğü tasnifli ve 1958 tarihli arşiv belgesine göre Tunceli'de Belediyelerce Yapılan Faaliyetler

Belediyenin Adı	Yapılan Harcama	
	1950'den Önce	1950'den Sonra(1958'e Kadar)
Merkez	_____	200.000(*)
Pertek	_____	400.000(**)
Hozat	_____	80.000(***)
Toplam	_____	680.000

* Karayollarınca 7500 m2 parke yaptırılmıştır.

** Karayollarınca 225 bin lira bedelle 9.000 m2 parke yaptırılmış, artan 175 bin lira ile de belediyece 24 dükkân, 1 otel ve gazino inşa edilmiştir.

***Belediye gelirlerinden 2.000 metre uzunluğunda parke, 17 dükkân inşa edilmiştir.

[632] *Munzur*, 19 Haziran 1956.
[633] *Demokrat Tunceli*, 2 Nisan 1957.
[634] *Demokrat Tunceli*, 4 Aralık1957.
[635] *BCA*, 030.01.113.719.2

Tablo: 4.100. Cumhuriyet Arşivi Başbakanlık Özel Kalem Müdürlüğü tasnifli ve 1958 tarihli arşiv belgesine göre Tunceli'de İlçe İmar Planı

	1950'den Önce	1950'den Sonra(1958'e Kadar)
Merkez	_____	İller Bankasınca Yapılmıştır.
Çemişgezek	_____	İller Bankasınca Yapılmıştır.
Hozat	_____	İller Bankasınca Yapılmıştır.
Mazgirt	_____	Yapılmamıştır.
Nazımiye	_____	İller Bankasınca Yapılmıştır.
Ovacık	_____	Yapılmamıştır.
Pertek	_____	İller Bankasınca Yapılmıştır.
Pülümür	_____	İller Bankasınca Yapılmıştır.

Tablo 4.101. Cumhuriyet Arşivi Başbakanlık Özel Kalem Müdürlüğü tasnifli ve 1958 tarihli arşiv belgesine göre Tunceli'de Belediyelerin Elektrik İşi[636].

Belediyenin Adı	Harcanan Para Lira	
	1950'ye Kadar	1950'den Sonra(1958'e Kadar)
Merkez	10.000	220.000
Pülümür	_____	328.000
Çemişgezek	_____	573.000
Toplam	10.000	1.221.000

[636] *BCA*, 030.01.113.719.2.

Tablo 4.102. Cumhuriyet Arşivi Başbakanlık Özel Kalem Müdürlüğü tasnifli ve 1958 tarihli arşiv belgesine göre Tunceli'de Belediyelerin Yaptığı İçme Suyu İşleri[637]

Belediyenin Adı	Harcanan Para Lira	
	1950'ye Kadar	1950'den Sonra(1958'e Kadar)
Merkez	_____	608.000
Çemişgezek	_____	116.000
Hozat	_____	156.000
Nazımiye	_____	161.000
Mazgirt	_____	74.000
Ovacık	_____	119.000
Pülümür	_____	100.000
Toplam	_____	1.334.000

Yine aynı arşiv belgesine göre Tunceli'deki kamu yatırım faaliyetleri tablo halinde verilmiştir[638].

[637] *BCA*, 030.01.113.719.2.
[638] *BCA*, 030.01.113.719.2.

Tablo 4.103. Cumhuriyet Arşivi Başbakanlık Özel Kalem Müdürlüğü tasnifli ve 1958 tarihli arşiv belgesine göre Tunceli'de 1950 öncesi ve 1950'den 1958'e Kadar Yapılan Yatırımların Kurumlara Göre Dağılımı[639]

Daireleri İtibariyle Yatırımlar	1950'den Önce	1950'den Sonra(1958'e Kadar)
	Lira	Lira
Mili Eğitim	300.000	3.500.000
Bayındırlık	_____	5.000.000
Sağlık	_____	1.490.000
Tarım	45.000	2.010.000
Belediyeler	10.000	3.234.000
İskân İşleri	50.000	1.862.000
Toplam	405.000	17.097.000

27 Şubat 1958'de Mecliste Tekel Bakanlığı Bütçesi münasebetiyle yapılan görüşmelerde Aslan Bora söz alarak Pülümür'ün Deşt, Hiber ve Gönenli tuzlalarının çok ilkel koşullarda atlı dolaplarla işletilmesine rağmen her yıl maliyeye 200 bin lira kazandırdığını, motorla dolatılıp, daha modern yöntemlerle işletilirse yılda 500 bin ya da 1 milyon lira kazandırabileceğini söyleyerek tuzlaların modernizasyonu ve tuzlalarda çalışan memurların lojmanlarının ıslahı konusunda talebini dile getirmiştir[640].

24 Kasım 1958'de Başbakanlık tarafından Maliye Bakanlığına Tunceli'nin ihtiyaçlarıyla ilgili bir yazı gönderilmiştir. Buna göre Tunceli Özel İdare Muhasebesine

[639] *BCA*, 030.01.113.719.2.
[640] *TBMM. , Z.C. ,* D. XI, C. I, İN. XLVIII, s. 981.

Maliye Balkanlığını 250 bin lira vermesi ve Tunceli'de Hükümet konağı yapması istenmiştir. Bu yazıya Maliye Bakanlığı 22 Aralık 1958'de cevap yazısı göndermiştir. Bu yazıda Tunceli'de bir Adliye tarafından müşterek kullanılmak üzere iki Hükümet konağı bulunduğu, binaları yeterlilik durumları ve imar planına göre ayrılan yeni Hükümet konağı sahası hakkında Valilikten bilgi alındığı, gerektiğinde ve bütçe imkânları el verdiğinde ileriki yıllarda Tunceli'de bir Hükümet konağı inşa ettirileceği belirtilmiştir[641]. Bu belgelerin içinde Başbakanlığa yazılmış Tunceli'nin ihtiyaçlarıyla ilgili bir dilekçe vardır. Tarihi ve km tarafından gönderildiği belli olmayan bu dilekçede Tunceli postanesi(19 ton demirinin resmi sektörden toplanarak P.T.T. Genel Müdürlüğüne gönderildiği belirtilmiştir.), Askerlik Şubesi binası(Halen Hükümet konağında olduğu, yapılmak için arsasının hazır olduğu belirtilmiştir.), İl Hükümet konağı(Abdullah Alpdoğan zamanında yapılan kışlada bulunduğu belirtilmiştir.), Bayındırlık Bakanlığınca belediyeye bir hal binası ve hamam, kışladan çevrilmiş bir binada 80 ailenin oturduğu, bu binanı tamiri için 96 bin lira yardım yapılması, Özel muhasebeye Maliye Bakanlığınca 250 bin lira yardım yapılması istenmiştir[642].

1 Ocak 1959 tarihinde Pertek Belediye Başkanının da içinde olduğu Pertek heyeti Pertek ilçesinin ihtiyaçlarıyla ilgili bir listeyi Başbakan Adnan Menderes'e sunmuştur. Buna göre ilçe imar planının bakanlıkça onaylandığı ancak belediye bütçesinin yetersizliğinden dolayı uygulanmasının mümkün olmadığı, imar planının hükümetçe ele alınması, ilçenin elektrik işinin ele alınması, karanlıkta olan ilçenin aydınlığa kavuşturulması, içme su tesisatı için 2000 metre boru, bunun 1000 metresinin künk, diğer 1000 metresinin de 2 parmak kalınlığında demir boru olması, okul sevenler, Ortaokul pansiyon yaptırma ve Cami yaptırma derneklerine azami yardım yapılması istenmiştir[643].

25 Şubat 1959'da Tunceli Milletvekili Fethi Ülkü Tunceli Belediyesi'nin 15 yıllık bir geçmişinin olduğunu, Tunceli'de bütün devlet hizmetlerinin Tunceli Belediyesinin omuzlarında olduğu, Tunceli Belediyesinin bu hizmetlerinin yerine getiremeyecek durumda oluğunu, zor durumda olduğunu, İller Bankasının yardımıyla ayakta kaldığını belirten bir konuşma yapmıştır. Tunceli'de banyo ihtiyacının giderilmesi için bir tesisin bile bulunmadığını, Tunceli Belediyesinin İtfaiye teşkilatı ve itfaiye erinin bile olmadığını, çıkabilecek bir yangının söndürülmesine imkân

[641] *BCA*, 030.01.113.719.2 22 Aralık 1958.
[642] *BCA*, 030.01.113.719.2
[643] *BCA*, 030.01.118.748.2 1 Ocak 1959.

olmadığını, belediyenin devletin yardımına ihtiyacı olduğu, 5-10 yıl sonra kendi yağıyla kavrulacak duruma geleceğini de söylemiştir. Ayrıca Maraş Milletvekili Emin Soysal'la birlikte İstanbul'a ayrılan ödenekten Maraş ve Tunceli'ye 100 er bin lira verilmesi için önerge vermişlerdir. Bu önerge mecliste kabul edilmemiştir[644].

26 Şubat 1959'da Mecliste Ulaştırma Bakanlığı Bütçesi münasebetiyle yapılan görüşmelerde Tunceli Milletvekili Fethi Ülkü söz almıştır. Tunceli'nin merkez ilçe ile birlikte 8 ilçeye sahip olduğunu, 8 ilçede de P.T.T. teşkilatı olduğunu, ancak binalarının çok kötü ve yetersiz olduğunu, Muhundu ve Çarsancak nahiyelerinin şehirlerarası haberleşmeden mahrum olduğunu, özellikle Çemişgezek ve Nazımiye'nin ticari ve iş itibariyle diğer illerle iletişim halinde olması gerektiğini belirterek P.T.T. faaliyetlerinin geliştirilmesi gerektiğini söylemiştir [645].

14 Mayıs 1959 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Tunceli Valisi Ziya Eroğlu'nun Eski Milletvekili Hasan Remzi Kulu ve D.P. müfettişi Natık Poyarazoğlu'yla birlikte Ankara'ya gittiklerini Maliye Bakanı ile yapılan görüşmelerde Çemişgezek ve Tunceli Hükümet konakları lojmanları için 180 bin lira ödenek ayrıldığını, üzerinde önemle durduğu Mazgirt Hükümet konağının 1960 programına eklendiğini söylediği belirtilmiştir[646].

14 Mayıs 1959 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Tunceli Valisi Ziya Eroğlu'nun Eski Milletvekili Hasan Remzi Kulu ve D.P. müfettişi Natık Poyarazoğlu'yla birlikte Ankara'ya gittiklerini İller Bankasıyla yapılan görüşmelerde 1959'da başlanmış olan Pülümür ve Çemişgezek elektrik santrallerinin bitirilmesi için gerekli bütün malzemenin temin edildiğini Tunceli'de yeni motorların faaliyete geçmesi için santral binasının bir an önce tamamlamasının kararlaştırıldığını söylediği belirtilmiştir[647].

19 Mayıs 1959 tarihli Demokrat Tunceli gazetesinin haberine göre Tunceli Valisinin çabalarıyla Tunceli'de yakın bir zamanda sinemanın faaliyete geçeceği, sinemanın kurulması için Hükümet konağının arkasındaki ziraat ambarının hazırlandığı belirtilmiştir[648].

15 Temmuz 1959 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın Tunceli'nin kalkınması için 9 kişilik bir uzman heyeti gönderdiği,

---

[644] *TBMM Z.C.* , D. XI, C. VII, B. XLV, s. 768-770.
[645] *TBMM, Z.C.* , D. X,I C. VII, İÇ. II, İN. XLVI, s. 1027-1028.
[646] *Munzur*, 14 Nisan 1959.
[647] *Munzur*, 14 Nisan 1959.
[648] *Demokrat Tunceli Postası*, 19 Mayıs 1959.

heyetin tetkiklerde bulunacağı belirtilmiştir[649]. 18 Temmuz 1959 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Ankara heyeti Orman Baş Müdürlüğünde Tunceli'nin kalkınması için tetkikte bulunmuştur[650].

İçişleri Bakanlığının 9 Şubat 1960 yazısı üzerine, Tunceli, Bursa, Bitlis ve Muş illerine otomobil alımı için ödenek gönderilmesi kararlaştırılmıştır. Tunceli'ye otomobil bedeli olarak 30.083 lira 72 kuruş gönderilmesi kararlaştırılmıştır[651].

25 Şubat 1960'da Mecliste Bütçe görüşmeleri sırasında söz alan Tunceli Milletvekili Fethi Ülkü Hakkâri, Bingöl, Tunceli belediyelerinin tabelasından başka bir şeyleri olmadığını, iki kovadan başka itfaiye teşkilatı olmadığını, elektrik ve su işlerinin yarım durumda olduğunu, söyleyerek bu üç ilde büyük şehirlere göçü engellemek ve buradaki vatandaşların ihtiyaçlarını karşılamak için özel olarak yardım yapılmasını, olmadığı taktirde ayrılan ödenekten bu üç il için ayrı uygun bir miktar para ayrılmasını istemiştir[652].

26 Ocak 1960 tarihli Milliyet gazetesinin haberine göre Muhundu nahiyesi halkının su ihtiyacını 25 km öteden katırla getirerek giderdiği, nahiyede Nahiye Müdürü, Jandarma Komutanı ve Nüfus Müdürü olmadığı belirtilmiştir[653].

16 Mart 1960 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre 14 Mart'ta Elazığ'a gelen Ulaştırma Bakanı Şemi Ergin'in Tunceli Valisi başkanlığındaki heyete Tunceli'de iki ay içinde yeni PTT binası yapılacağını ve Hozat'a 25'lik santral gönderileceğini söylediği belirtilmiştir[654].

6 Temmuz 1960 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre Tunceli Belediyesi İller Bankasından aldığı 50 bin lira borçla Tunceli'de tek olan hamamın birinci kısım inşaatına başlandığı, şimdiye kadar Tunceli'de hamam olmadığı belirtilmiştir[655].

25 Temmuz 1961 tarihli Demokrat Tunceli Postası gazetesinin haberine göre iki yıl önce projesi hazırlanmış olan ancak uygulanamayan Pülümür ilçesinin elektrik şebekesinin kısa bir sürede yapımının İller Bankasınca kararlaştırıldığı, Pülümür'le

---

[649] *Munzur*, 15 Temmuz 1959.
[650] Munzur, 18 Temmuz 1959.
[651] *BCA*, 030.18.01.02.157.26.15 9 Şubat 1960.
[652] *TBMM Z.C.* , D. XI, C. XII, İÇ. III, İN. XLVII, s.537.
[653] *Milliyet*,26 Ocak 1960.
[654] *Tunceli Sesi*, 16 Mart 1960.
[655] *Tunceli Sesi*, 6 Temmuz 1960.

birlikte elektrik şebekesi yapılması kararlaştırılan 12 ilçe için 43 milyon lira ödenek ayrıldığı, tesislerin ihaleye çıktığı belirtilmiştir[656].

1962 tarihili arşiv belgesinde Tunceli il ve İlçelerinin içme suyu projesi hakkında bir not yazılmıştır. Buna göre: Tunceli belediyesinin müracaatı üzerine İller Bankasınca yapılan etütler sonunda şehir içme suyu ihtiyacının Varaniç, Gözeler ve Aynik pınarından karşılanması gerektiği sonucuna varıldığı, adı geçen kaynakların istimlâk edilip edilemeyeceğinin belediyeye 28 Kasım'da sorulduğu ve belediyeden cevap beklendiği belirtilmiştir. Pertek ilçesiyle ilgili bilgiler de verilmiştir. Buna göre ilçenin son nüfus sayımına göre nüfusunun 3.000'den az olduğu için içme suyu ihtiyacının giderilmesi işinin 7478 sayılı Kanun gereğince D.S.İ Genel Müdürlüğünün görevi olduğu belirtilmiştir[657].

19 Mart 1962 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre Hozat, Mazgirt ve Pertek ilçelerinin elektrik tesisatlarına dair etüt ve projelerin tamamlandığı, Nazımiye ve Ovacık ilçelerinin elektrik tesisatlarına ait etüt ve projelerinin yapımına başlandığı, bu tesislerin Hükümetçe 5 yıllık plana ekleneceği belirtilmiştir[658]:

3 Aralık 1962'de C.H.P Tunceli İl İdare Heyeti adına Avukat Hasan Ünlü Başbakanlığa Tunceli'nin ihtiyaçlarıyla ilgili bir mektup yazmıştır. Buna göre: Tunceli halkının fakir olduğu ve bundan dolayı özel teşebbüsün Tunceli'de yatırım yapamadığı, arazinin engebeli olmasından ve tabiat şartlarının zorluklarından dolayı tarımsal üretimin de kısıtlı olduğu, devletin yardımına şiddetle ihtiyaç duyulduğunun belirtildiği yazıda fabrika olmaması ve arazi darlığı nedeniyle fakir halkın çocuklarını okutmak zorunda olduğundan bölgede ilkokul ve açtırılması, Teknik ziraat okulu ve Gedikli erbaş okulu ve askeri birlik karargâhının açtırılması, tarım okulu için Tuncelili bir vatandaşın 100 dönüm arazi bağışladığı, Tunceli-Ovacık ve Tunceli-Hozat-Çemişgezek yollarının yaptırılarak açılması gerektiği, köy yollarının yok denecek kadar az olduğu, Tunceli'de bol maden olduğunu tahmin edildiği, bu madenlerin tespiti ve çıkarılmasının gerektiği, Mazgirt'te bulunan arazi Kadastro Müdürlüğünün arazi tespitine yetişemediği, iki ekibin daha görevlendirilmesi gerektiği, topraksız vatandaşların zor durumda kaldığı bunun için Tunceli'de toprak tevzi komisyonunun Tunceli'de kurulması gerektiği, belirtilmiştir[659].

---

[656] *Demokrat Tunceli Postası*, 25 Temmuz 1961.
[657] *BCA*, 030.01.75.476.1
[658] *Tunceli Sesi*, 19 Mart 1962.
[659] *BCA*, 030.01.118.750.6 3 Aralık 1962.

Sanayi Bakanlığı 27 Aralık 1962'de Başbakanlığın 7 Aralık 1962 tarihli yazısına cevap verilmiştir. Buna göre: Tunceli'de bol maden bulunduğu ve devlet yardımıyla işletilmesi konusunda Başbakana aktarılan taleplerin tetkik ettirildiği, Tunceli'de devlet işletmesine rantabl bir maden bulunmadığının M.T.A tarafından tespit edildiği belirtilmiştir[660].

9 Nisan 1963'te Tunceli Cumhuriyet Senatörü Mehmet Ali Demir İmar ve İskân Bakanı Fahrettin Kerim Gökay'a İmar ve İskân Bakanlığına bağlı müdürlükler tarafından:

a) 1963 bütçe yılında Tunceli İlinde yapılan yatırımların miktarları ve yerleri?

b) Yeniden hizmete girmesi için programa alınan kurumlar ve tesisler nelerdir, yerleri ve adları?

c) 1963 bütçe yılında etüdünün yapılması gereken iş var mıdır varsa nelerdir ve yerleri?

ç) 1964 yılı bütçesinde bütün il dahilinde yapılması düşünülen yatırımların miktarı ve yerleri?

d) 1964 bütçe yılında hizmete konulması düşünülen kurumlar ve tesisiler var mıdır? Varsa yeleri ve adları?

e) 1964 bütçe yılında etütlerinin yapılması gereken işler var mıdır varsa nelerdir ve yerleri?

Sorularının yer aldığı yazılı soru önergesi vermiş, Bakan Gökay bu sorulara yazılı cevap vermiştir. İller Bankasının Tunceli'de 1963 yılında yapacağı yatırımların proje tutarının 2.287.518 lira olduğunu, 1963 yılında bu tutarın 897.883 lirasının ödeneceğini, bu yatırımların bir kısmının devam ettiğini, bir kısmının ise ele alınacak işler kapsamında olduğunu, belirterek devam eden ve yeniden ele alınacak işleri tablo halinde açıklamıştır:

Tablo 4.104. 9 Nisan 1963 Tarihli Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisine Göre 1963 Yılında Tunceli'de Devam Bayındırlık Eden İşleri

Yeri	Tesisin Adı	Proje Tutarı Lira	1963'te Ödenecek Miktar Lira
Tunceli Merkez	Harita	37.518	16.883

[660] *BCA*, 030.01.118.750.6 27 Aralık 1963.

Tunceli Merkez	Elektrik	413.000	391.000
Pülümür		1.087.000	171.000
Toplam		1.537.518	578.883

Tablo 4.105. 9 Nisan 1963 Tarihli Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisine Göre 1963 Yılında Tunceli'de Yeniden Ele Alınacak Bayındırlık İşleri

Yeri	Tesisin Adı	Proje Tutarı Lira	1963'te Ödenecek Miktar Lira
Tunceli Merkez	İmar Planı	40.000	12.000
Tunceli Merkez	Su Projesi	7.000	7.000
Pertek	Elektrik	713.000	300.000
Toplam		750.000	319.000

Bakan ayrıca 1964 programına alınacak olan Mazgirt ilçesinin mevcut haritasının gelişim alanları ile haritası alınacak alanların sınırlarının İmar Komisyonunca 1963 yılında tespit edileceğini, 1964 yatırımlarının gelecek aylarda düzenlenerek uygulama tasarısından sonra belli olacağını, tarım yerleşim imkânları bakımından etütlerinin yapılmasına öncelik verilen 17 doğu ilinden birinin de Tunceli olduğunu 1962 yılı içinde 4 ilçe ve 214 köyünün envanter etütlerinin tamamlandığını, 1963 yılından geriye kalan 4 ilçe ve 222 köyün etüdünün ise tamamlanacağını, bu iş için takriben 350 bin lira harcanacağını, 1964 yılında 40 kişiye 1000'er lira ev inşa yardımı yapılacağını Ovacık, Hozat, Pülümür, Mazgirt ve Çemişgezek ilçelerinde evlerinin inşa edecek 20 kişiye biner lira ev inşa yardımı yapılacağını, hazine arazisinden ekleme yapılarak Ovacık ilçe merkezine ekleme yapılmasının etüt edildiğini, envanter etütlerinin tarım ve yerleşme bakımından yapılan ilk değerlendirmesi sonunda 14 köyün

topraklandırma bakımından elverişli olduğunu, üç köyde de ekleme yapılma ihtimali olduğunu, belirtmiştir[661].

9 Nisan 1963'te Tunceli Cumhuriyet Senatörü Mehmet Ali Demir Gümrük ve Tekel Bakanı Orhan Öztrak'a Gümrük ve Tekel Bakanlığına bağlı müdürlükler tarafından:

a) 1963 bütçe yılında Tunceli İlinde yapılan yatırımların miktarları ve yerleri?

b) Yeniden hizmete girmesi için programa alınan kurumlar ve tesisler nelerdir, yerleri ve adları?

c) 1963 bütçe yılında etüdünün yapılması gereken iş var mıdır varsa nelerdir ve yerleri?

ç) 1964 yılı bütçesinde bütün il dahilinde yapılması düşünülen yatırımların miktarı ve yerleri?

d) 1964 bütçe yılında hizmete konulması düşünülen kurumlar ve tesisiler var mıdır? Varsa yeleri ve adları?

e) 1964 bütçe yılında etütlerinin yapılması gereken işler var mıdır varsa nelerdir ve yerleri?

Sorularının yer aldığı yazılı soru önergesi vermiş, Bakan bu sorulara yazılı cevap vermiştir. 1963 yılı yatırım programına göre Tunceli'de Ağa tuzlasında Tekel İdare binası ve lojmanlarının inşa edileceğini, bu iş için 1963 bütçesine 30 bin lira konulduğunu ancak 65 bin lira harcanarak tamamlanabileceğinin hesaplandığını, 35 bin lira ödeneğe daha ihtiyaç olduğunu, 1963'te Tunceli için başka bir proje olmadığını, 1964 yatırımları için kesin bir program hazırlanmadığını söylemiştir[662].

9 Nisan 1963'te Tunceli Cumhuriyet Senatörü Mehmet Ali Demir Ulaştırma Bakanı Rıfat Öçtan'a Ulaştırma Bakanlığına bağlı müdürlükler tarafından:

a) 1963 bütçe yılında Tunceli İlinde yapılan yatırımların miktarları ve yerleri?

b) Yeniden hizmete girmesi için programa alınan kurumlar ve tesisler nelerdir, yerleri ve adları?

c) 1963 bütçe yılında etüdünün yapılması gereken iş var mıdır varsa nelerdir ve yerleri?

ç) 1964 yılı bütçesinde bütün il dahilinde yapılması düşünülen yatırımların miktarı ve yerleri?

---

[661] *CS, T.D.* , D.I, C. XI, T. II, B. LIX, s. 47-48.
[662] *CS, T.D.* , D. I, C. X, T. II, B. LVI, s. 575-576.

d) 1964 bütçe yılında hizmete konulması düşünülen kurumlar ve tesisiler var mıdır? Varsa yeleri ve adları?

e) 1964 bütçe yılında etütlerinin yapılması gereken işler var mıdır varsa nelerdir ve yerleri? Sorularının yer aldığı yazılı soru önergesi vermiş, Ulaştırma Bakanı bu sorulara yazılı cevap vermiştir. Buna göre:

a) Tunceli PTT merkezindeki 100'lük santralin kapasitesinin 1963'te 140'a çıkarılacağını

b) Pülümür'deki 20'lik santralin 50'lik santralle değiştirileceğini

c) Tunceli ili için 1963 yılı için etüdü yapılacak bir iş bulunmadığını

ç) 1964 bütçesinin durumunun müsait olması durumunda Tunceli merkezde PTT binası inşasının dikkate alınacağını

d) 1964 yılı içinde Pertek PTT merkezindeki 20'lik santralin 50'lik santralle; Hozat'taki PTT merkezindeki 10'luk santralin 20'lik santralle değiştirileceğini

e) 1964 yılında Tunceli PTT binasının etütlerinin yapılacağını söylemiştir[663].

16 Nisan 1963'te Tunceli Cumhuriyet Senatörü Mehmet Ali Demir Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Ekrem Alican'a yatırımlarla ilgili sorular sormuştur. Bu sorular şunlardır:

a) 1963 bütçe yılında Tunceli İlinde yapılan yatırımların miktarları ve yerleri?

b) Yeniden hizmete girmesi için programa alınan kurumlar ve tesisler nelerdir, yerleri ve adları?

c) 1963 bütçe yılında etüdünün yapılması gereken iş var mıdır varsa nelerdir ve yerleri?

ç) 1964 yılı bütçesinde bütün il dahilinde yapılması düşünülen yatırımların miktarı ve yerleri?

d) 1964 bütçe yılında hizmete konulması düşünülen kurumlar ve tesisiler var mıdır? Varsa yeleri ve adları?

e) 1964 bütçe yılında etütlerinin yapılması gereken işler var mıdır varsa nelerdir ve yerleri? Sorularının yer aldığı yazılı soru önergesi vermiş, Bakan bu sorulara yazılı cevap vermiştir. Buna göre: 1963 yatırımlarının 5.758.000 lira olduğu bunu 3.103.000 lirasının illere göre dağıtıldığı, Tunceli'de D.S.İ yatırımlarının 335 bin, il tarafından verilen payın 250 bin ve toplamdan 583 bin liralık yatırım yapılacağı, bu parayla içme suyu temininin sağlanacağını, 1964 yılında yapılacak

[663] *M.M, T.D.* , D. I, C. X, T. II, B. LXVI, s. 575.

yatırımların ilgili bakanlık ve dairelerin 1964 proje çalışmalarını bitirmesinden sonra belli olacağını söylemiştir. 1963 yılına ait bir tablo vermiştir. Buna göre yapılacak projeler ve verilecek ödenekler belirtilmiştir. Yine 1963 yılı Devlet Planlama Teşkilatı 1963 Yıllık Program Yatırımların İllere Göre Dağılımı tablosunda programa göre Tunceli'ye yapılan yatırımlar verilmiştir[664].

Tablo 4.106. 19 Nisan 1963 Tarihli Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisine ve D.P.T. 1963 Yıllık Programı Yatırımların İllere Göre Dağılımı'na Göre 1963 Yılında Tunceli'de Yapılan ve Yapımı Devam Eden Diğer Yatırımlar

Sektör	Proje Sahibi	Proje Adı	1963 Programı Lira	Proje Tutarı Lira	Bitiş Tarihi
Enerji	İller Bankası	Pülümür Enerji Tesisi	171.000	1.087.000	1963
Enerji	İller Bankası	Pertek Dizelli Şebeke	300.000	703.000	1964
Enerji	İller Bankası	Kalan Dizelli Şebeke	391.000	413.000	1963
Hizmetler	T.C. Ziraat Bankası	Mazgirt Hizmet Binası	200.000	400.000	___
Hizmetler	T.C. Ziraat Bankası	Nazımiye Hizmet Binası	100.000	400.000	___
Genel İd.Hiz.	Maliye Bakanlığı	Tunceli ve 17 ilde Hükümet konağı	11.612.000	__	___
Genel İd. Hiz.	Maliye Bakanlığı	Mazgirt Hükmet Konağı	680.000	__	___

18 Nisan 1963'te Tunceli Cumhuriyet Senatörü Mehmet Ali Demir Çalışma Bakanı Bülent Ecevit'e Çalışma Bakanlığına bağlı müdürlükler tarafından:

a) 1963 bütçe yılında Tunceli İlinde yapılan yatırımların miktarları ve yerleri?

b) Yeniden hizmete girmesi için programa alınan kurumlar ve tesisler nelerdir, yerleri ve adları?

c) 1963 bütçe yılında etüdünün yapılması gereken iş var mıdır varsa nelerdir ve yerleri?

---

[664] *C.S, T.D.* , D. I, C. XI, T. II, B. LXIX, s. 48; *T.C. Başbakanlık 1963 Yıllık Programı Yatırımların İllere Göre Dağılımı*, Ankara, 1963, s. 153-154.

ç) 1964 yılı bütçesinde bütün il dahilinde yapılması düşünülen yatırımların miktarı ve yerleri?

d) 1964 bütçe yılında hizmete konulması düşünülen kurumlar ve tesisiler var mıdır? Varsa yeleri ve adları?

e) 1964 bütçe yılında etütlerinin yapılması gereken işler var mıdır varsa nelerdir ve yerleri? Sorularının yer aldığı yazılı soru önergesi vermiş, Çalışma Bakanı bu sorulara yazılı cevap vermiştir. 1963-1964 yılı programında ve 5 yıllık yatırım planı dahilinde Tunceli'de yapılacak bir tesis olmadığını, belirtmiştir[665].

14 Mayıs 1963'te Tunceli Cumhuriyet Senatörü Mehmet Ali Demir Bayındırlık Bakanı İlyas Seçkin'e Bayındırlık Bakanlığına bağlı müdürlükler tarafından:

a) 1963 bütçe yılında Tunceli İlinde yapılan yatırımların miktarları ve yerleri?

b) Yeniden hizmete girmesi için programa alınan kurumlar ve tesisler nelerdir, yerleri ve adları?

c) 1963 bütçe yılında etüdünün yapılması gereken iş var mıdır varsa nelerdir ve yerleri?

ç) 1964 yılı bütçesinde bütün il dahilinde yapılması düşünülen yatırımların miktarı ve yerleri?

d) 1964 bütçe yılında hizmete konulması düşünülen kurumlar ve tesisiler var mıdır? Varsa yeleri ve adları?

e) 1964 bütçe yılında etütlerinin yapılması gereken işler var mıdır varsa nelerdir ve yerleri?

Sorularının yer aldığı yazılı soru önergesi vermiş, Bayındırlık Bakanı bu sorulara yazılı cevap vermiştir. 1963'te Tunceli'de yapılacak işler belirtilirken. Mazgirt Hükümet Konağı yapılacağını 1.502.144 lira keşif bedeli olan bina için 1963 yılında 600 bin lira ödenek ayrılmıştır[666].

14 Mayıs 1963'te Tunceli Cumhuriyet Senatörü Mehmet Ali Demir Maliye Bakanı Ferit Melen'e Maliye Bakanlığına bağlı müdürlükler tarafından:

a) 1963 bütçe yılında Tunceli İlinde yapılan yatırımların miktarları ve yerleri?

b) Yeniden hizmete girmesi için programa alınan kurumlar ve tesisler nelerdir, yerleri ve adları?

---

[665] *CS, T.D.* , D. I, C. XI, T. II, B. LX, s.91.
[666] *CS. T.D.* , D. I, C. XI, T. II, B. LXIII, s. 186-187.

c) 1963 bütçe yılında etüdünün yapılması gereken iş var mıdır varsa nelerdir ve yerleri?

ç) 1964 yılı bütçesinde bütün il dahilinde yapılması düşünülen yatırımların miktarı ve yerleri?

d) 1964 bütçe yılında hizmete konulması düşünülen kurumlar ve tesisiler var mıdır? Varsa yeleri ve adları?

e) 1964 bütçe yılında etütlerinin yapılması gereken işler var mıdır varsa nelerdir ve yerleri?

Sorularının yer aldığı yazılı soru önergesi vermiş, Maliye Bakanı bu sorulara yazılı cevap vermiştir. İl Hükümet konağı onarımı için 8.635 lira 98 kuruş ödenek gönderildiğini, onarımın bu yıl tamamlanacağını, Ovacık'taki 10 memur konutunun onarımı için 36.955 lira 61 kuruş ödenek talep edildiğini, bu talebin ikinci parti onarım ödeneği dağıtımında verileceğini, Mazgirt'te 1963 yılında Hükümet konağı ihalesinin tamamlandığını, sözleşme gereği 1964 mali yılı sonunda tamamlanması gerektiğini, 1964 yılında Bakanlıkça yapılacak bir iş ve etüt olmadığını, beş yıllık inşaat programına Çemişgezek Hükümet konağının da dahil olduğunu belirtmiştir[667].

14 Mayıs 1963'te Tunceli Cumhuriyet Senatörü Mehmet Ali Demir Ticaret Bakanı Muhlis Ete'ye Ticaret Bakanlığına bağlı müdürlükler tarafından:

a) 1963 bütçe yılında Tunceli İlinde yapılan yatırımların miktarları ve yerleri?

b) Yeniden hizmete girmesi için programa alınan kurumlar ve tesisler nelerdir, yerleri ve adları?

c) 1963 bütçe yılında etüdünün yapılması gereken iş var mıdır varsa nelerdir ve yerleri?

ç) 1964 yılı bütçesinde bütün il dahilinde yapılması düşünülen yatırımların miktarı ve yerleri?

d) 1964 bütçe yılında hizmete konulması düşünülen kurumlar ve tesisiler var mıdır? Varsa yeleri ve adları?

e) 1964 bütçe yılında etütlerinin yapılması gereken işler var mıdır varsa nelerdir ve yerleri?

Sorularının yer aldığı yazılı soru önergesi vermiş, Ticaret Bakanı bu sorulara yazılı cevaplandırmıştır. 1963 bütçe yılında Mazgirt'te Ziraat Bankasının hizmet binası inşaatının 435.958 lira 35 kuruşa ihale edildiğini, hizmet binası arsasının belediye

[667] *CS. T.D.* , D. I, C. XI, T. II, B. LXIII, s.187.

tarafından istimlâke tabi tutulduğundan arsa problemi doğduğunu, bundan dolayı inşaata başlanamadığını, Nazımiye hizmet binasının etüdünün yapıldığını keşif bedelinin 400 bin lira olduğunu,1964 bütçesinde ilde yapılacak bir iş ve etüt çalışması olmadığını, 1964 bütçesinde Nazımiye ajansı hizmet binasının açılmaya çalışılacağını belirtmiştir[668].

12 Temmuz 1963 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre Mazgirt İlçesi'nin elektrik işinin yapılması için ilgili Bakanlıkça il emrine 350 bin lira gönderildiği belirtilmiştir[669].

30 Temmuz 1963 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre Munzur suyu üzerinde 5000 kv/saat güç üreten bir santral kurulacağını ve bu santralden Tunceli ve Nazımiye, Ovacık, Hozat, Pertek, Mazgirt ilçelerine elektrik verileceği belirtilmiştir[670].

19 Ağustos 1963'te Tunceli Cumhuriyet Senatörü Mehmet Ali Demir İçişleri Bakanı Hıfzı Oğuz Bekata'ya İçişleri Bakanlığına bağlı müdürlükler tarafından:

a) 1963 bütçe yılında Tunceli İlinde yapılan yatırımların miktarları ve yerleri?

b) Yeniden hizmete girmesi için programa alınan kurumlar ve tesisler nelerdir, yerleri ve adları?

c) 1963 bütçe yılında etüdünün yapılması gereken iş var mıdır varsa nelerdir ve yerleri?

ç) 1964 yılı bütçesinde bütün il dahilinde yapılması düşünülen yatırımların miktarı ve yerleri?

d) 1964 bütçe yılında hizmete konulması düşünülen kurumlar ve tesisiler var mıdır? Varsa yeleri ve adları?

e) 1964 bütçe yılında etütlerinin yapılması gereken işler var mıdır varsa nelerdir ve yerleri? Sorularının yer aldığı yazılı soru önergesi vermiş, İçişleri Bakanı bu sorulara yazılı cevap vermiştir. 1963-1964 yılında Tunceli'de Belediye ve özel idare yatırımlarını tablo halinde vermiştir:

Tablo 4.107. 19 Ağustos 1963 tarihli Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisine Göre Tunceli'de 1963-1964 Yıllarında Belediyenin Yapacağı Yatırımlar

[668] *CS. T.D.* , D. I, C. XI, T. II, B. LXIII, s.187.
[669] *Tunceli Sesi*, 12 Temmuz 1963.
[670] *Tunceli Sesi*, 30 Temmuz 1963.

Sektör	Yatırımı Yapacak Teşkilat	Yapılacak İş ve Yeri	Yatırım Miktar Lira
Belediye	Belediye	Tunceli Merkezinde Hamam İnşaatı	99.960
Belediye	Belediye	Tunceli Hal Binası	65.616
Belediye	Belediye	Tunceli Garaj İnşaatı	80.000
Belediye	Belediye	Tunceli Şehir İmar Planı	40.000

Tablo 4.108. 19 Ağustos 1963 tarihli Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisine Göre Tunceli'de 1963-1964 Yıllarında Özel İdarenin Yapacağı Yatırımlar

Sektör	Yatırım Yapacak Teşkilat	Yapılacak İş ve Yeri	Yatırım Miktarı Lira
Özel İdare	Özel İdare	İki Kaymakam Evi	100.000

Ayrıca Bakan tarafından yapılan açıklamada 1963-1964 yılı içerisinde Tunceli İline toplam 7.459.080 lira yatırım yapılacağını belirtmiştir[671].

23 Eylül 1963 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre Mazgirt'in elektrik işinin 1 Ekim'de Ankara'da ihale edileceği belirtilmiştir[672].

26 Eylül 1963 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberinde 22 Eylül'de Pülümür'de yapılan törenle ilçenin elektriğe kavuştuğu belirtilmiştir[673].

4 Kasım 1963'te Tunceli Senatörü Mehmet Ali Demir Ticaret Bakanına 8 Şubat 1963 tarihli Resmi gazetede Nazımiye ilçesinde Ziraat Bankası yapılacağının yazıldığını, Nazımiye Ziraat Bankası Ajansını barındıran binanın çok kötü durumda olduğunu, Nazımiye Ziraat Bankası binası için ihaleye çıkılmadığını, bu durumun Hükümetin doğuya öncelik veren projeye uygun olmadığını, belirterek programı aksatanlara ve tamamen yerine getirmeyenlere ne ceza verileceğini, iklim itibariyle iş mevsimi çok dar olan Nazımiye'de Ziraat Bankası inşaatına ne zaman başlanacağını sormuştur. Bakan Ahmet Oğuz 5 yıllık kalkınma planı 1963 yılı programı çerçevesinde Nazımiye Ziraat Bankası binasının da ele alındığını, çeşitli problemlerden dolayı başlanamayan proje maliyeti 400 bin lirayı bulan ve 200 bin lirası 1963, 200 bin lirası da 1964 yılında harcanacak olan Nazımiye hizmet binasına 1964'te ödenek

[671] *CS, T.D.* , D. I, C. XIII, T. II, B. XCVIII, s. 819-820.
[672] *Tunceli Sesi*, 23 Eylül 1963.
[673] *Tunceli Sesi*, 26 Eylül 1963.

verilemeyeceğinden binaya başlamanın uygun olmadığını, bundan dolayı ihaleye çıkartmamayı uygun bulduklarını belirtmiştir[674].

1964 Devlet Planlama Teşkilatı 1964 Yıllık Programı Yatırımların İllere Göre Dağılımı'na göre 1964 yılında Tunceli'de enerji alanında yapılan yatırımlar tablo halinde verilmiştir.[675].

Tablo 4.109. D.P.T. 1964 Yıllık Programı Yatırımların İller Göre Dağılımı'na Göre Enerli Alanında 1964 Yılında Tunceli'de Yapılan Yatırımlar

Sektör	Proje Sahibi	Proje Adı	1964 Programı Lira	Proje Tutarı Lira	Bitiş Tarihi
Enerji	İller Bankası Genel Müdürlüğü	Petek Dizel Şebeke	400.000	700.000	1964
Enerji	İller Bankası Genel Müdürlüğü	Hozat Dize Şebeke	350.000	800.000	1964

Devlet Planlama Teşkilatı 1965 Yıllık Programı Yatırımların İllere Göre Dağılımı'na göre 1965 yılında Tunceli'de enerji alanında yapılan yatırımlar tablo halinde verilmiştir.[676].

Tablo 4.110. D.P.T. 1965 Yıllık Programı Yatırımların İller Göre Dağılımı'na Göre Enerli Alanında 1965 Yılında Tunceli'de Yapılan Yatırımlar

Sektör	Proje Sahibi	Proje Adı	1965 Programı Lira	Proje Tutarı Lira	Bitiş Tarihi
Enerli	İller Bankası Genel Müdürlüğü	Hozat Dizel Şebekesi	400.000	594.000	1965

Devlet Planlama Teşkilatı 1965 Yıllık Programı Yatırımların İllere Göre Dağılımı'na göre 1965 yılında Tunceli'de İller Bankasınca yapılan yatırımlar tablo halinde verilmiştir.[677].

[674] *M.M, T.D.* , D. I, C. XXIII, T. III, s. 38-39.
[675] *D.P.T. 1964Yıllık Programı Yatırımların İllere Göre Dağılımı,* Ankara 1964, s. 249.
[676] *D.P.T. 1965Yıllık Programı Yatırımların İllere Göre Dağılımı,* Ankara 1965, s. 1.
[677] *D.P.T. 1965Yıllık Programı Yatırımların İllere Göre Dağılımı,* Ankara 1965, s. 2.

Tablo 4.111. D.P.T. 1965 Yıllık Programı Yatırımların İller Göre Dağılımı'na Göre İller Bankasınca 1965 Yılında Tunceli'de Yapılan Yatırımlar

Sektör	Proje Sahibi	Proje Adı	1965 Programı Lira	Proje Tutarı Lira	Bitiş Tarihi
Diğer kamu Hizmetleri	İller Bankası Genel Müdürlüğü	İmar Planı Yaptırılması(Kalan)	17.000	40.000	1966
Diğer Kamu Hizmetleri	İller Bankası Gen. Müd	Harita Alımı(Mazgirt)	30.000	30.000	1965
Diğer Kamu Hizmetleri	İller Bankası Gen. Müd	Harita Alımı(Ovacık)	40.000	40.000	1965

Devlet Planlama Teşkilatı 1965 Yıllık Programı Yatırımların İllere Göre Dağılımı'na göre 1965 yılında Tunceli'de Ziraat Bankası tarafından yapılan yatırımlar tablo halinde verilmiştir[678].

Tablo 4.112. Devlet Planlama Teşkilatı 1965 Yıllık Programı Yatırımların İllere Göre Dağılımı'na göre 1965 yılında Tunceli'de Ziraat Bankası tarafından yapılan yatırımlar

Sektör	Proje Sahibi	Proje Adı	1965 Programı Lira	Proje Tutarı Lira	Bitiş Tarihi
Diğer Kamu Hizmetleri	Ziraat Bankası Gen. Müd.	Şube ve Ajanslar(Nazımiye)	(2.950.000)	_____	_____

14 Ocak 1965 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre Yüksel Küçüközer tarafından yapılan Tunceli sinemasının Ramazan Bayramında açılacağı belirtilmiştir[679].

23 Ocak 1965 tarihli Milliyet gazetesinin haberine göre Tunceli'den yayın yapması kararlaştırılan olan il radyosunun 2 ay içinde kısa dalga üzerinden yayına başlayacağı, yayın sahasının 100 kilometre olacağı, belirtilmiştir[680].

---

[678] *D.P.T. 1964Yıllık Programı Yatırımların İllere Göre Dağılımı,* Ankara 1964, s. 249.
[679] *Tunceli Sesi*, 14 Ocak 1965.
[680] *Milliyet*, 23 Ocak 1965.

17 Nisan 1965 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre Tunceli'de meteoroloji istasyonu ve lojmanın 124 bin lira bedelle 5 Mayıs 1965'te ihaleye çıkarılacağı belirtilmiştir[681].

11 Mayıs 1965'te Tunceli Senatörü Mehmet Ali Demir Mecliste Çalışma Bakanı İhsan Sabri Çağlayagil'e sorular sormuş Bakan soruları cevaplandırmıştır. Buna göre:

1-) 170 köyün Keban Baraj gölü içinde kalacağını, bu köyler için ödenecek istimlâk bedellerinin uzun vadeli olacağını, Bakanlık olarak bu bölge halkından Avrupa'ya işçi olarak gitmek isteyenler için bir öncelik düşünülmüş müdür? Düşünülmüş ise Şimdiye kadar uygulanmış mıdır?

2-) Bugüne kadar dış ülkelere gidenlerin illere göre bir oranı çıkarılmış mıdır?

3-) Az gelişmiş bölge sakinlerinden olup, dış ülkelere gitmek için başvuran varsa bunlara öncelik tanınması düşünülmüş müdür?

4-) İş ve İşçi Bulma Kurumlarında görevini kötüye kullandıklarından dolayı bu güne kadar görevine son verilenlerin sayısı nedir?

Bakan bu sorulara şöyledir:

Doğal afetlerden zarar gören bölgelerde işsiz kalan vatandaşlara dış ülkelere işçi olarak gitme konusunda öncelik verilmesinin usulden olduğunu ve uygulandığını, Keban Barajında toprağı istimlâk edileceği için işsiz kalacaklara belli bir oranda öncelik tanınmasının mümkün olduğunu, az gelişmiş bölgelere işçi gönderme oranında da öncelik tanınmasının mümkün olduğunu, gerek Almanya gerekse Türkiye'nin karşılıklı olarak giden işçilerin hangi bölgelerden gittiklerini ve oranlarını harita üzerinde tuttuklarını, Alman İşçi Bulma Kurumunun ise işçilerin doğum yerlerine göre Türkiye'nin hangi bölgesinden işçi geliyor, hangi bölge işçilerinden işverenler memnundur diye broşür hazırladıklarını, bu rakamları kendisine verebileceğini ancak an itibariyle yanında olmadığını belirtmiştir[682].

8 Aralık 1965'te Tunceli Senatörü Mehmet Ali Demir Başbakanın sözlü cevaplandırması için 2 tane soru sormuştur. Birinci soruda Azgelişmiş bölgeler, doğu ve güneydoğu bölgelerinin kalkınması bakımından ayrı bir kalkınma planı hazırlanıp hazırlanmadığını, hangi tarihte hazırlandığını, plana hangi ilerin dahil olduğunu, bugüne kadar neden uygulanmadığını sormuştur. İkinci soruda az gelişmiş bölgeler için bölge kalkınma planı uygulanıp uygulanmayacağını, az gelişmiş bölgelerin gelişmiş bölgeler

[681] *Tunceli Sesi*, 17 Nisan 1965.
[682] *CS, T.D.* , D. I, C. XXVII, T. IV, B. LXXXII, s. 591.

seviyesine getirilmesi için Hükümet olarak ne düşünüldüğünü sormuştur. Bu sorular cevaplandırılmıştır. Başbakan Türkiye'de modern anlamda planlı ekonomiye 1960'ta Devlet Planlama Teşkilatının kurulmasıyla geçildiğini, bu tarihten önce de bazı yatırımlar için uzun süreli plan yapıldığını, bir sektör ve bir bölge için ayrı plan yapılmasının plan anlayışına uygun olmadığını, Devlet Planlama Teşkilatının bazı bölgeler için ayrıntılı pilot projeler hazırladığını, fakat bu projelerden yeterince faydalanılamadığını, az gelişmiş bölgelerdeki yatırımların toplam yatırımlar içindeki yerinin 1963'te % 17.6, 1965'te ise % 23.1 olduğunu, bu oranların artırılmaya çalışıldığını söylemiştir. İkinci soruyu da şöyle cevaplandırmıştır: Bölgelerarası gelişim farklarını azaltmanın kalkınmanın sosyal adalet içinde ve dengeli bir biçimde gerçekleşmesinin doğal bir sonucu olduğunu, bu bölgelerde sanayi yatırımlarının teşvik edileceğini, doğu bölgelerinin kalkınması için madencilik, hayvancılık, hayvan ürünleri, su kaynaklarının kullanılması ve yol ulaşım alanlarında gelişim planlandığını, Keban Barajının bir an önce bitirilmesinin amaçlandığını, belirtmiştir[683].

22 Mayıs 1965 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre yeni yapılan Mazgirt Hükümet konağının 27 Mayıs'ta hizmete gireceği belirtilmiştir[684].

1965 yılında Ovacık'ın Mercan, Yaylagünü, Konaktepe, Bediyaylası ile Pülümür'ün Sansa, Karataş ve Pülümür hidro elektrik tesislerinin etüdü yapılmıştır[685].

Cumhuriyet Arşivi Başbakanlık Özel Kalem Müdürlüğü tasnifli arşiv belgesine göre Afyon Milletvekili Muzaffer Özdağ'ın Başbakanlığa yönelttiği Doğu Anadolu Bölgesinin kalkınma politikası ve bu konuda Hükümetin icraatıyla ilgili sorusuna D.P.T. tarafından 19 Nisan 1966'da cevap verilmiştir. Geri kalmış bölgelerdeki kaynakların değerlendirilmesi için projeler yapıldığını, Keban Barajının uygulanmaya başlandığı, 1962 ve 63 yıllarında çeşitli göstergelere göre Türkiye ortalamasının altında 17 il olduğu(Tunceli'de o illerden biridir.) belirtilmiştir. Geri kalmış bölgeler ve diğer illerle ilgili bir tablo verilmiştir.

---

[683] *BCA*, 030.01.53.320.11 8 Aralık 1965.
[684] *Tunceli Sesi*, 21 Mayıs 1965.
[685] *Bölgesi Bölgesel Gelişme, Şehirleşme ve Yerleşme Düzeni,* s.153-154.

Tablo 4.113. Cumhuriyet Arşivi Başbakanlık Özel Kalem Müdürlüğü Tasnifli Arşiv Belgesinde Belirtilen D.P.T. Verilerine Göre 1963-1965 Yıllarında Yatırım Miktarları ve Oranları

	1963 Lira	1964 Lira	1965 Lira
Geri Kalmış Bölgelerdeki Yatırımlar	568.000.000	1.110.000.000	1.638.000.000
Artış Hızı	——	% 96	% 14.7
Toplam Yatırım	5.250.000.000	6.300.000.000	7.100.000.000
Artış Hızı	———	% 12	% 11.3
Geri Kalmış Bölgelerdeki Yatırımların Toplam Yatırım İçindeki Payı	% 10.8	% 17.6	% 23.1

Devlet Planlama Teşkilatı 1966 Yıllık Programı Yatırımların İllere Göre Dağılımı'na göre 1966 yılında Tunceli'de İller Bankasınca yapılan yatırımlar tablo halinde verilmiştir[686].

[686] *D.P.T. 1965Yıllık Programı Yatırımların İllere Göre Dağılımı,* Ankara 1966, s. 280,282.

Tablo 4.114. Devlet Planlama Teşkilatı 1966 Yıllık Programı Yatırımların İllere Göre Dağılımı'na göre 1966 yılında Tunceli'de İller Bankasınca yapılan yatırımlar

Sektör	Proje Sahibi	Proje Adı	1966 Programı	Proje Tutarı	Bitiş Tarihi
Diğer Kamu Hizmetleri	İller Bankası Gen. Müd.	Çemişgezek Türbin	120.000	218.000	1967
Diğer Kamu Hizmetleri	İller Bankası Gen. Müd.	Şehir Haritaları Yaptırılması(Ovacık)	28.000	40.000	1966
Diğer Kamu Hizmetleri	İller Bankası Gen. Müd.	İmar Planı Yaptırılması(Kalan)	24.000	46.000	1966
Diğer Kamu Hizmetleri	İller Bankası Gen. Müd.	İmar Planı Yaptırılması(Mazgirt)	5.000	30.000	1968
Diğer Kamu Hizmetleri	İller Bankası Gen. Müd.	İçme Suyu Yaptırılması(Merkez)	100.000	1.800.000	1968
Ticaret Hizmetleri	Ziraat Bankası Gen. Müd.	Ovacık Hizmet Binası	355.000	625.000	1967

1966 yılı Yatırımların İllere Göre Dağılımına göre Maliye Bakanlığı'nın Mazgirt'te 1966'da tamamlanması planlanan Hükümet konağı için 1966 yılında 363 bin lira ödenek ayrılacağı ve inşaatın toplam bedelinin 1.502.000 lira olduğu belirtilmiştir. Ayrıca Ziraat Bankası da Ovacık'ta hizmet binası yaptıracaktır. 1967'de bitirilmesi planlanan binanın maliyeti 625 bin lira olurken, 1966 programına göre ödeneği ise 355 bin liradır[687].

Cumhuriyet Arşivi Başbakanlık Özel Kalem Müdürlüğü tasnifli arşiv belgesine göre 27 Nisan 1966'da Tunceli Milletvekili Kenan Aral Başbakan Süleyman Demirel'e mektup yazarak, Tunceli'de işsizlik olduğunu, Almanya'nın talep ettiği 20 bin işçi

[687] *D.P.T. 1966Yıllık Programı Yatırımların İllere Göre Dağılımı,* Ankara 1966, s.282.

kontenjanından 1966 yılında Tunceli'ye 1000 kişilik kontenjan yarılmasını, Tunceli il merkezi de dahil 7 ilçenin belediyelerinin büyük sıkıntı içinde olduğunu, Maliye Bakanlığının belediyeler yardım fonundan 30'ar bin lira yardım yapılmasını, içme suyu için Tunceli belediyesine vaat edilen 1.800.000 liranın tahsis edileceğinin belediyeye bildirilmesini, Çemişgezek'te belediye ve mezbaha binalarının yıkılmak üzere olduğunu, tamiri için İller Bankasından 50 bin lira yardım yapılmasını istemiştir[688].

11 Şubat 1966'da Tunceli'den gelen yazılı taleplerin değerlendirildiği ve bu taleplere cevap verilen arşiv belgelerine göre Tunceli'de Hidro-elektrik santrali istendiği belirtilmiş, verilen cevapta Tunceli-Munzur Hidro-elektrik santrali projesinin elektrik işleri etüt idaresince tamamlandığı, onaylandıktan sonra uygulanması için Etibank'a gönderildiği, bu santrale ait fizibilite raporunun hazırlandığı ve ilgili yerlere gönderildiği, dış finansmanın bulunması ve tesisin 1966 yılı içinde ihale edilmesi için çalışılacağı belirtilmiştir[689]. Santralinin keşif bedelini 1.500.000 lira olduğu, belediyenin borçlanma durumunun müsait olmamasından dolayı tesisin İller Bankasınca 1965 ve 1966 yılı programına alınamadığı belirtilmiştir[690]. 1966 tarihli arşiv belgesine göre ise Munzur Hidro-elektrik santralinin keşif bedelinim 16.900.000 lira olduğu, birinci kısım inşaatına 1966'da başlanılacağı belirtilmiştir[691].

11 Şubat 1966'da Tunceli'den gelen yazılı taleplerin değerlendirildiği ve bu taleplere cevap verilen arşiv belgesine göre Tunceli'deki linyit ocaklarının işletilmesi istenmiştir. Bu soruya verilen cevapta Pertek ilçesinin Günboğazı ve Sorak deresi köylerinde dört seviyede 25x7 cm ebadında ufak linyit adeselerinin tespit edildiği, ekonomik değerinin olmadığı, Ovacık ilçesinin Yoğunçam köyünde 7-8 cm kalınlığında piç damarların mostra verdiği, işletmeye elverişli bir rezerv olmadığı, Ovacık ilçesinin Yarımkaya köyü civarında bulunan maden kömürünün ruhsat sahibi Muhittin Sabuncu tarafından yapılan müracaat üzerine buradaki zuhurların prospeksiyonunun 1966 yılı programına alındığı, Temmuz ayı içinde Dr. Bülent Ağralı tarafından tetkik edileceği belirtilmiştir. Aynı yazıda ile tanınan yabancı ülkelere gidecek işçi kontenjanının artırılması ve giden işçilerin göndereceği dövizlerle bir fabrika kurulmasının sağlanması istenmiştir. Verilen cevapta Tunceli şubesine normal sırada bekleyenlere tahsis edilmek üzere ayrılan kontenjanların artırılması için gereken tedbirlerin alındığı, Kooperatif

[688] *BCA*, 030.01.114.723.4 27 Nisan 1963.
[689] *BCA*, 030.01.119.754.5.
[690] *BCA*, 030.01.114.723.4.
[691] *BCA*, 030.01.114.723.4.

kuran köylüler için verilen kontenjanın artırılmasının ise Tunceli Valiliğinin Köy İşleri Bakanlığına uygun bulduğu Köy Kooperatifini teklif etmesiyle ek kontenjan ayrılmasının mümkün olacağı belirtilmiştir. Mazgirt'te İller Bankasınca yapılacağı vaat edilen hamam işinin bir an önce bitirilmesi istenmiştir. Verilen cevapta Belediyenin hama için müracaat etmesi üzerine ön etütlerin yapılması için İller Bankasının ilgili Bölge Müdürlüğüne konuyu intikal ettirdiği, etüt sonucu tesisin yapılmasının ön görüldüğü ve finansman sağlandığı taktirde ileriki yıllarda programa alınabileceği belirtilmiştir. Aynı arşiv belgesine göre Belediyenin yardım istediği, içme suyu için 1.800.000 lira ayrıldığı halde 1966 yılı programına konan ödeneğin artırılması, Amerikan ihtiyaç fazlasından Tunceli'ye arazöz, cenaze aracı, et ve çöp arabası ile yol makineleri verilmesi istenmiştir. Verilen cevapta Tunceli içme suyu bedelinin 1.800.000 lira olduğu, 1966 Eylül ayında ilana çıkarılacağı, 1966'da başlanıp 1968'de bitilmesinin planlandığı, 1966 yatırımının 100.000 lira olarak alındığı, İller Bankasının 1966 yatırım tavanı gereğince İmar Bakanlığınca ile yapılacak yatırımın bu şekilde kısıtlandığı, araç gereç için Maliye Bakanlığıyla temas kurulması gerektiği belirtilmiştir. Tunceli'de su işi için vaat edilen 1.800.000 liranın belediyeye gönderilmesi istenmiştir. Verilen cevapta şehrin içme suyu şebeke projesinin Mameki mahallesini de içine almak üzere İller Bankasınca hazırlandığı, 1966 yılı içinde şebeke projesinin hazırlanarak onaya arz edileceği belirtilmiştir. Çemişgezek belediye ve mezbaha binalarının yıkılmak üzere olduğu söylenerek, adı geçen binaların tamiri için 50 bin lira istenmiştir. Bu isteğe verilen cevapta Çemişgezek belediyesinin İller Bankası Tüzük hükümleri gereğince tespit edilen ihaleye çıkma bedelinin 5 bin lira olduğu belirtilmiştir. Mazgirt'te yeni PTT binasının inşaatına bir an önce başlanması istenmiştir. Verilen cevapta Mazgirt PTT binasının PTT Genel Müdürlüğünün 1967 yılı yatırım programı teklifinde yer aldığı belirtilmiştir[692].

9 Mart 1966'da Tunceli Senatörü Mehmet Ali Demir İçişleri Bakanı Faruk Sükan'a Tunceli'deki karakol ve nahiye binalarından kiralık olanların sayısını, ihtiyaçlara cevap verebilecek durumda olup olmadıklarını, mevcut binaların tamiri ve yeniden yapılması için ne düşünüldüğünü sormuştur. Sükan ise verdiği cevapta 20 bucağın 3'ünde ihtiyacı karşılayacak hazineye ait Hükümet konağı bulunduğunu, Hükümet konağı hazineye ait olmayan 17 bucaktan 10'unda kira ile oturulduğunu, bucak Hükümet konaklarının Devlet Planlama Teşkilatınca öngörülmediğinden Birinci

[692] *BCA*, 030.01.119.754.5

Beş Yıllık Plan ve programa alınmadığını, onarım işinin ise Maliye Bakanlığından sağlanan ödeneklerle Maliye Bakanlığı tarafından yürütüldüğünü söylemiştir[693].

1966 tarihli arşiv belgesine göre şehre 8 km mesafedeki Varaniç köyündeki su yapım işinin 1963 yılından itibaren İller Bankasınca ele alınarak projesinin yapıldığı, 1.800.000 liralık bu projeye Mameki mahallesinin dahil olmadığı, projenin Mameki mahallesini de içine alacak bir şekilde yapılması ve 1966 yılında tamamının uygulanmasının kararlaştırıldığı belirtilmiştir[694].

19 Nisan 1966 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre Tunceli Halk Bankası şubesinin18 Nisan 1966'da Ankara ve civar illerden gelen konukların da hazır olduğu bir törenle hizmete açıldığı belirtilmiştir[695].

13 Haziran 1966 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre Keban Barajı'nın temelinin Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay ve Başbakan Süleyman Demirel tarafından 12 Haziran 1966'da atılan ilk harçla atıldığı, pek çok davetlinin katıldığı açılış töreninde kutlamalar düzenlenip, kurbanlar kesildiği belirtilmiştir[696].

13 Temmuz 1966 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre Tunceli içme suyu tesislerinin ihaleye çıkarıldığı, 1966 yılında şebekenin 286 bin liralık kısmının yapılacağı belirtilmiştir[697].

1 Nisan 1967 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberinde PTT'nin mevcut 100 abonelik santralinin dolması üzerine santrale 20 abonelik daha eklendiği belirtilmiştir[698].

3 Nisan 1967 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre PTT'nin 1967 yılında Tunceli'de 50 bin liralık yatırım yapacağı belirtilmiştir[699].

17 Nisan 1967 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberinde Mazgirt PTT binasının ihaleye çıkarılacağı belirtilmiştir[700].

29 Haziran 1967 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre Tunceli'deki son yağışlarla birlikte dağlardan gelen sel sularının şehir içme suyu şebekesine zarar

---

[693] *CS, T.D.* , D. I, C. XXXV, T. V, B. LVII, s. 149.
[694] *BCA*, 030.01.114.723.4.
[695] *Tunceli Sesi*, 19 Nisan 1966.
[696] *Tunceli Sesi*, 13 Haziran 1966.
[697] *Tunceli Sesi*, 13 Temmuz 1966.
[698] *Tunceli Sesi*, 1 Nisan 1967.
[699] *Tunceli Sesi*, 3 Nisan 1967.
[700] *Tunceli Sesi*, 17 Nisan 1967.

verdiği, şebekenin yapılmasının zaman alacağı, şehirde yaşanan susuzluk sıkıntısının bu durumda daha da artacağı belirtilmiştir[701].

7 Temmuz 1967 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre Tunceli Belediye Başkanı Hüseyin Ataç'ın İller Bankası yetkilileriyle yaptığı görüşmede Munzur suyundan alınacak suyun klorlanarak şehir şebekesine verileceği, böylece su sorununun çözüleceği belirtilmiştir[702].

17 Temmuz 1967 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberinde Elazığ-Tunceli Elektrik Nakil Hattının 4 Ağustos'ta ihale edileceği, bu hatla Tunceli'nin ucuz elektriğe kavuşacağı belirtilmiştir[703].

7 Ağustos 1967 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberinde Tunceli Eski Senatörü Mehmet Ali Demir'in Çalışma Bakanı ve İş ve İşçi Bulma Kurumu Genel Müdürüyle temasa geçtiği, bunun sonucu olarak Pülümür Depremi nedeniyle Tuncelililerin zarar gördüğü gerekçesiyle yurt dışında işçi olmak için sıra bekleyen Tuncelililere öncelik tanınmasının kesinleştiği, Tunceli İş ve İşçi Bulma Kurumuna da yeteri kadar kontenjan gönderileceği belirtilmiştir[704].

25 Ağustos 1967 tarihli Milliyet gazetesinin haberine göre 15 bin nüfuslu Tunceli merkezinde genel taşıt aracı olarak bir at arabası ve bir taksi olduğu, iki yıldır Almanya'da çalışmakta olan Hıdır Küçükoba'nın biriktirdiği paralarla bir minibüs alarak memleketine döndüğü, Ford marka minibüsüyle kişi başı 50 kuruşa taşımacılık yaptığı, halkın bu durumdan çok memnun olduğu belirtilmiştir[705].

---

[701] *Tunceli Sesi*, 29 Haziran 1967.
[702] *Tunceli Sesi*, 7 Temmuz 1967.
[703] *Tunceli Sesi*, 17 Temmuz 1967.
[704] *Tunceli Sesi*, 7 Ağustos 1967. Gerçekten de Tunceli Türkiye'deki diğer illere oranla yurt dışına çok fazla insan göndermiştir(Hatta Tunceli "Almancı" diye tabir edilen yurt dışındaki işçilerin Tunceli'deki aile ve akrabalarına gönderdiği paralarla geçinen bir şehirdir.). Bu işçilerin büyük bir kısmının 1960 ve 70 yıllarında gitmiş olması Mehmet Ali Demir'in Tuncelililere sağladığı bu ayrıcalıktan kaynaklandığı görüşünü doğrulamaktadır.
[705] *Milliyet*, 25 Ağustos 1967.

Tablo 4.115. D.P.T. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1967 Yılı Programı Yatırım Projelerine Göre 1967 Yılında Tunceli'de Yapılan Bazı Kamu Yatırımları[706]

Sektör	Proje Sahibi	Proje Adı	1967 Programı	Proje Tutarı	Başlangıç-Bitiş
Elektrik	Etibank	Çemişgezek Türbin Grup	98.000	218.000	1966-1967
Harita, Tapu ve Kadastro	İller Bankası Genel Müd.	Pülümür Haritası	40.000	40.000	1967-1967
İmar Planı	İller Bankası Genel Müd.	Mazgirt İmar Planı	15.000	30.000	1966-1968
İçme Suyu	İller Bankası Genel Müd.	Tunceli İçme Suyu Projesi	1.000.000	1.800.000	1966-1968
Ticaret Hizmetleri	Ziraat Bankası Genel Müd.	Ovacık Hizmet Binası	270.000	625.000	1966-1967

Tablo 4.116. D.P.T. İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1968 Yılı Programı Yatırım Projelerine Göre 1968 Yılında Tunceli'de Yapılan Bazı Kamu Yatırımları[707]

Sektör	Proje Sahibi	Proje Adı	1968 Programı	Proje Tutarı	Başlangıç-Bitiş
Enerji-Elektrik	Etibank	Elazığ-Tunceli Civarı Enerji Nakil Tesisleri	20.000	14.000.000	1967-1970
Enerji-Elektrik	Etibank	a) Elazığ-Tunceli			1967-1970
Enerji-Elektrik	Etibank	b) Tunceli Nazımiye			1967-1970
Enerji-Elektrik	Etibank	c) Tunceli-Hozat-Ovacık			1967-1970

[706] D.P.T. *Kalkınma Planı Birinci Beş Yıl(1963-1967) 1967 Programı Yatırım Projeleri*, Anlara1967, s.
[707] D.P.T. *İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1968 Yılı Programı Yatırım Projeleri*, Ankara 1968, s.

Enerji-Elektrik	Etibank	d) Pertek			1967-1970
Enerji-Elektrik	Etibank	e) Mazgirt			1967-1970
Harita	İller Bankası Gn. Müd	Akpazar	25.000	65.000	1968-1969
İmar Planı	İller Bankası Gn. Müd	Mazgirt	12.000	24.000	1966-1968
İmar Planı	İller Bankası Gn. Müd	Ovacık	18.000	56.000	1968-1969
Su ve Kanalizasyon	İller Bankası Gn. Müd	Tunceli-Merkez	1.000.000(1967 Yılı Yatırımı)	3.500.000	1966-1969
Turizm	Vakıflar Gen. Müd.	Mazgirt Eltihatun Camii ve Türbesi	35.000	70.000	1968-1969

4 Ocak 1968 tarihli Milliyet gazetesinin haberine göre Hükümetin doğuda(Tunceli'de dahil) yatırım yapacak girişimciler teşvik kredisi vereceği belirtilmiştir [708]. 4 Aralık 1968 tarihli Milliyet gazetesinin haberine göre D.P.T. tarafından Tunceli'nin de içinde olduğu iller için yatırım programı hazırlanmıştır. 1970 yılında bu projeye göre yatırım yapacak olan müteşebbislere büyük miktarda vergi indirim uygulanacağı, tohumluk geliştirilmesi, hayvancılığın ıslahı, orman ürünleri üretimi, madencilik, petrol üretimi, gıda, makine, suni gübre, turizm, kadastro hizmetleri, denizcilik, demiryolları gibi alanlarda yapılacak yatırımlara öncelik verileceği belirtilmiştir[709]. 7 Mart 1969 tarihli Milliyet gazetesinin haberine göre doğuda 23 ilde(Tunceli'de dahil) yatırım yapacaklara % 80 oranında vergi indirimi yapılacağı

[708] *Milliyet*, 4 Ocak 1968.
[709] *Milliyet*, 4 Aralık 1968.

belirtilmiştir[710]. 23 Aralık 1969 tarihli Milliyet gazetesinin haberine göre Hükümetin Tunceli'nin de dahil olduğu 23 ili geri kalmış bölge ilan ettiği, bu illerde Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığının izniyle yatırım indirimi uygulanacağı belirtilmiştir[711].

8 Mart 1968'te Tunceli Milletvekili Hasan Ünlü Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Refet Sezgin'e sorular sormuş, Bakan bu soruları yazılı olarak cevaplandırmıştır. Hasan Ünlü kamu sektörü yatırımlarında az gelişmiş bölgeler ağırlık verilmesini isteyerek, Tunceli'nin az gelişmiş bir bölgede olduğunu, tarihi olaylar sonucunda 1938 yılına kadar hiçbir kamu sektörü tarafından yatırım yapılmadığından her bakımdan geri kaldığını, bu nedenle Bakanlığın bazı yatırımları Tunceli'ye yöneltmesini, Tunceli Merkez ve ilçe merkezlerine ancak 1970'te elektrik verileceğini öğrendiğini, Tunceli grubu hattının 1967 yılında Hozat-Tunceli ve Tunceli-Ovacık hattı hariç diğer Tunceli-Elazığ, Tunceli-Pertek, Tunceli-Mazgirt ve Tunceli-Nazımiye hatlarının etütlerinin yapıldığını, Elazığ-Tunceli hattının da 1967 Temmuz ayında direkt ihalesinin yapıldığını söylemiştir. Durumun böyle olmasına rağmen trafonun 1970 yılına bırakılmasının az gelişmiş bölgeler yatırım yapılması görüşüne uyup uymadığını, 1968'de Tunceli grubu enerji nakil hattının ele alınıp alınmayacağını sormuştur. Bakan Elazığ-Tunceli hattının 1 Haziran 1969'da bitirilmek üzere 13 Eylül 1967'de ihale edildiğini, Tunceli-Pertek, Tunceli-Mazgirt, Tunceli-Nazımiye hatlarının arazi etütlerinin yapıldığını, güzergâh planının çizimine geçileceğini, Tunceli-Ovacık hattının arazi etütlerine başlandığını, her ne kadar 1970'te bitirileceği belirtilse de herhangi bir aksaklık olmaması halinde Elazığ-Tunceli hattının normal süresinde biteceğini ve il merkezinin 1969 yılında elektriğe kavuşturulacağını belirtmiştir[712].

[710] *Milliyet*, 7 Mart 1969.
[711] *Milliyet*, 23 Aralık 1969.
[712] *MM, T.D.* , D. II, C. XXVII, T. III, B. LIX, s. 232-233.

Tablo 4.117. İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1969 Yılı Programı Yatırım Projelerine Göre Tunceli'de 1969 Yılında Yapılan Bazı Kamu Yatırımları[713]

Sektör	Proje Sahibi	Proje Adı	1969 Programı	Proje Tutarı	Başlangıç-Bitiş
Enerji-Elektrik	Etibank	Elazığ-Tunceli Eneri Nakil Hattı	2.050.000	7.550.000	1967-1970
Enerji-Elektrik	Etibank	Tunceli-Nazımiye E.N.H.	350.000	1.200.000	1967-1970
Enerji-Elektrik	Etibank	Tunceli-Hozat-Ovacık E.N.H.	5.000	2.640.000	1967-1971
Enerji-Elektrik	Etibank	Pertek E.N.H.	200.000	650.000	1967-1970
Enerji-Elektrik	Etibank	Mazgirt E.N.H.	200.000	650.000	1967-1970
Enerji-Elektrik	Etibank	Tunceli Trafo Merkezi	5.000	1.950.000	1969-1972
Enerji-Elektrik	Etibank	Tunceli-Pülümür E.N.H.	5.000	7.200.000	1969-1972
Enerji-Elektrik	Etibank	Pülümür Şalt Merkezi	5.000	1.520.000	1969-1972
Enerji-Elektrik	Etibank	Pülümür-Erzincan E.N.H.	5.000	6.000.000	1969-1972
Enerji-Elektrik	Etibank	Tunceli İrtibat ve Şebeke	500.000	1.400.000	1969-1970
İmar Planı	İller Bankası Gen. Müd.	Ovacık İmar Planı	16.000	37.000	1968-1970
İmar Planı	İller Bankası Gen. Müd.	Akpazar İmar Planı	4.000	48.000	1969-1971
Su ve Kanalizasyon	İller Bankası Gen. Müd.	Tunceli	654.000	7.500.000	1966-1970

[713] D.P.T. *İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1969 Yılı Yatırım Programı*, Ankara 1969, s.

Su ve Kanalizasyon	İller Bankası Gen. Müd.	Pertek	400.000	900.000	1968-1970
Turizm	Vakfılar Gn. Müd	Yelmaniye ve Süleymaniye Camileri Onarımı(Çemişgezek)	100.000	100.000	1969-1969
Turizm	Vakıflar Gn. Müd.	Eltihatun Türbesi Onarımı(Mazgirt)	50.000	50.000	1969-1969

11 Ocak 1969 tarihli Tunceli Sesi gazetesinde İller Bankasınca Tunceli'ye verilen 225 kilovat gücündeki yeni elektrik motorunun montesiyle birlikte Tunceli'de gece-gündüz elektrik verileceği belirtilmiştir[714].

8 Mayıs 1969 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre nakit sıkıntısı yaşayan Özel İdarenin müteahhitlerin parasını ödeyemediğinden Tunceli il emrine 1 milyon lira gönderilmiştir. Ayrıca Çemişgezek PTT binasının ilçe merkezinde yapılması için uzman bir heyetin Çemişgezek'e geleceği belirtilmiştir[715].

9 Mayıs 1969 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Tunceli Bayındırlık İl Müdür Vekili Aydın Gündoğdu beraberinde bir heyetle Çemişgezek'e gitmiş ve burada yapılacak meteoroloji binası ve lojman inşaatının plan ve krokisinin yapımını bizzat incelemiştir[716]. 10 Mayıs 1969 tarihli Munzur gazetesinin haberinde ise Çemişgezek meteoroloji binasının 157 bin lira keşif bedeliyle ihale edildiği, inşaatın 1969 mevsiminde bitirilerek hizmete açılacağı belirtilmiştir[717].

10 Mayıs 1969 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Tunceli Valisi Ethem Yavuz beraberinde İl Jandarma Alay Komutanı Albay Ahmet Çilingir, Y.S.E. İl Müdürü Kamer Sarıçiçek ve Veteriner İl Müdürü İsmet Örmeci'den oluşan bir heyetle Hozat'a gitmiştir, Vali Yavuz "Amaçlarının hizmeti halkın ayağına götürmek olduğunu" söyleyerek Kaymakam ve Belediye Başkanından ilçenin ihtiyaçlarını bir an önce belirlemelerini istemiştir[718].

13 Mayıs 1969 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Tunceli il kütüphanesinde açılan D.P..T.'nin resim sergisinde konuşan Devlet Planlama Teşkilatı yetkililerinin verdiği bilgiye 1963-1967 I. Beş Yıllık Planlama döneminin bittiği, 1968-

[714] *Tunceli Sesi*, 11 Ocak 1969.
[715] *Munzur*, 8 Mayıs 1969.
[716] *Munzur*, 9 Mayıs 1969.
[717] *Munzur*, 10 Mayıs 1969.
[718] *Munzur*, 10 Mayıs 1969.

1972 yıllarını kapsayan II. Beş Yıllık Planlama döneminin başladığı,1967'de başlanıp 1970'te bitmesi planlanan Elazığ-Tunceli enerji nakil hattının 7.550.000 liraya, 1967'de başlayıp 1970'te bitmesi planlanan Tunceli-Nazımiye enerji nakil hattının 1.200.000 liraya, 1967'de başlayıp 1971'de bitmesi planlanan Tunceli-Hozat-Ovacık enerji nakil hattının 2.640.000 liraya, 1970 yılında bitmesi planlanan Ayrım-Pertek enerji nakil hattının 650 bin liraya, 1970 yılında bitecek olan Ayrım-Mazgirt enerji nakil hattının 650 bin liraya, 1969 yılında başlanan ve 1972 yılında bitmesi planlanan Tunceli merkez şehir şebekesi ve trafo hattının 3.320.000 liraya, 1969 yılında başlayıp 1972 yılında bitmesi planlanan Tunceli Pülümür enerji nakil hattının 7.200.000 liraya, mal olmak üzere toplam 23.210.000 liraya elektrik hattı yaptırıldığı belirtilmiştir[719].

14Mayıs 1969 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Tunceli Milletvekili Kenan Aral'ın gayretleri ile Tunceli'de 4 Köye 170 bin lira yardım sağlanmıştır(Ovacık'ın Ziyaret Köyüne yarım kalan tesis için 48 bin, Zağe'de İller Bankasınca köyler için ayrılan ancak ödenek yetmemesi sebebiyle yarım kalan turistik motel ve lokantanın tamamlanması için 48 bin Pertek'in Geçitkaya köyündeki bir tesis için 48 bin ve Pertek'in Dorutay köyündeki Sultan Hıdır ziyareti için 26 bin lira.)[720].

21 Mayıs 1969 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre 1970'te biteceği belirtilen Elazığ-Tunceli enerji nakil hattının Tunceli şehir şebekesinin yapımına başlanacağı belirtilmiştir[721].

26 Mayıs 1969 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre 1965 yılından beri her yıl gündeme gelen ancak belediyenin bütçesinin yetersizliği sebebiyle aksayan ve yılan hikâyesine dönen Tunceli'nin içme suyu meselesinin Ankara'da bulunan Tunceli Valisinin temasları sonucu halledildiği, proje ve etütlerin yapılarak inşaata başlanacağı ve mevsim sonunda suyun akıtılacağı belirtilmiştir[722].

31 Mayıs 1969 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Pülümür belediyesinin çeşitli Bakanlıklardan sağladığı yardımlarla Pülümür'de 200 kişilik sinema ve pasaj yaptıracağı belirtilmiştir[723]. 4 Temmuz 1969 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Pülümür belediyesinin İmar ve İskân Bakanlığı ile İçişleri Bakanlığından alınan yardımlarla 100 kişilik sinema inşaatının 14 Temmuz'da ihale edileceği belirtilmiştir[724].

---

[719] *Munzur*, 13 Mayıs 1969.
[720] *Munzur*, 14 Mayıs 1969.
[721] *Munzur*, 21 Mayıs 1969.
[722] *Munzur*, 26 Mayıs 1969.
[723] *Munzur*, 31 Mayıs 1969.
[724] *Munzur*, 4 Temmuz 1969.

Tunceli'de şehrin elektrik ihtiyacını karşılamak amacıyla 1953'te 68 beygir, 1960'ta 90 beygir, gücünde dizel elektrojen grubu tesis olunmuş, yine 1964 yılında 168 beygir gücünde dizel elektrojen grubu ile mevcut elektrik şebekesi geliştirilmiştir. Etibank tarafından yaptırılacak olan şehre enerji sağlanması ve elektrik şebekesinin geliştirilmesi işinin İller Bankasının 1969 yılı yatırım programına dahildir. Proje bedeli 1.400.000 liradır. 1969 yılında 500 bin lira harcanacaktır. 1968 yılında enerji ihtiyacının karşılanması için belediyeye 250 beygir gücünde 1 tane dizel grubu tahsis edilmiştir. Ayrıca içme suyu depo ve şebekeden oluşan 1. kısım1959'da, kaptaj ve isaleden oluşan ikinci kısım ise 1962 yılında işletmeye açılmıştır. İsale geliştirme inşaatı 1966'da programa alınmış, ancak getirilecek kaynak suyu üzerinde ihtilaf olması sebebiyle gecikmiştir. Tunceli belediyesinin Halvari suyundan ihtiyacın karşılanmasına onay vermemesi üzerine son araştırma kuyusundan istenilen vasıflarda ve miktarda su alınabileceğinin anlaşılması üzerine belediye ile 3 Nisan 1969'da bu suyun kullanılması için protokol yapılmıştır. Söz konusu kuyuya göre proje düzenlenmiştir. Proje düzenlenmesinden sonra inşaata başlanacaktır[725].

5 Haziran 1969 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Nazımiye ve Ovacık'ta yapımına başlanan lojmanlı PTT binalarının yapımının hızla devam ettiği, inşat mevsimi bitmeden tamamlanıp hizmete açılacağı belirtilmiştir[726].

5 Haziran 1969 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre İller Bankası Genel Müdürlüğünce Çemişgezek, Hozat Pertek, Pülümür ilçeleri belediyelerine hal binası yaptırılacağı belirtilmiştir[727].

9 Haziran 1969 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Tunceli içme suyu yapımına başlanacağını duyurarak, bu konuda Tunceli Valisinin açıklamasına yer vermiştir. Vali Elazığ İller Bankası bölge müdürlüğünce Tunceli içme suyu için kuyu açılacağını, kuyudan çıkan suyun tahlillerin olumlu çıkması halinde inşaatın bu mevsim bitirilmeye çalışılacağını ve bu iş için gerekli boruların sağlanması için Ankara'ya gideceğini belirtmiştir[728].

[725] *BCA*, 030.01.73.464.11.
[726] *Munzur*, 5 Haziran 1969.
[727] *Munzur*, 5 Haziran 1969.
[728] *Munzur*, 9 Haziran 1969.

11 Temmuz 1969 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Halk Bankası Genel Müdürlüğünün Tunceli Esnaf kooperatifine daha önce verilen 2.200.000 liraya ek olarak 100.000 lira plasman gönderdiği belirtilmiştir[729].

19 ve 22 Temmuz 1969 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Keban Barajı inşaatı nedeniyle Mazgirt'in Akpazar bucağından geçen Tunceli-Elazığ yol yapımında çalışan ekibin bir madde bulduğu, yetkililerin yaptığı inceleme sonucu bu maddenin yandığını tespit edildiği, Valiliğe başvuru sonucu Enerji ve Tabi Kaynaklar Bakanlığının bu madenin petrol olup olmadığını araştırmak üzere bir jeolog heyeti gönderdiği belirtilmiştir[730].

21 Temmuz 1969 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Sanayi Bakanlığı Küçük El Sanatları Daire Başkanı Naci Tuncel'in Tunceli'ye geldiği, Tunceli'de halıcılık kursu açılmasının kararlaştırıldığı belirtilmiştir[731].

19 Ekim 1969 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre 1 Aralık 1969'da Tunceli-Ovacık hattı ve Hozat bransmanının da dahil olduğu enerji nakil hatları ihalesi yapılacağı belirtilmiştir[732].

22 Kasım 1969 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Tunceli Bayındırlık Müdürlüğünden bir heyetin Nazımiye'de inşa edilmekte olan Postane inşaatını incelemek üzere bu ilçeye geldiği belirtilmiştir[733].

24 Kasım 1969 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre 27 Kasım 1969'da Tunceli'de Türkiye İş Bankası şubesinin açılacağı belirtilmiştir[734]. 28 Kasım 1969 tarihli Munzur gazetesini haberine göre Tunceli'de İş Bankası şubesinin 8 kişilik personelle hizmete açıldığı, ileride ihtiyaç duyulması halinde personel sayısının artırılacağı, bu güne kadar bu iş için 100 bin liranın üzerinde para harcandığı belirtilmiştir[735].

[729] *Munzur*, 11 Temmuz 1969.
[730] *Munzur*, 19, 22 Temmuz 1969
[731] *Munzur*, 21 Temmuz 1969.
[732] *Milliyet*, 19 Ekim 1969.
[733] *Munzur*, 22 Kasım 1969.
[734] *Munzur*, 24 Kasım 1969.
[735] *Munzur*, 27 Kasım 1969.

Tablo 4.118. D.P.T. 1970 Yılı Programı Kamu Yatırımlarının İllere Göre Dağılımına Göre Tunceli Yapılan Bazı Kamu Yatırımları[736]

Sektör	Proje Adı	1970 Ödeneği	Proje Bedeli	Bşl-Btş
Enerji-Elektrik	Tunceli-Nazımiye Enerji Nakil Hattı	340.000	1.200.000	1967-1971
Enrj-Elktrk	Tunceli-Hozat-Ovacık E.N.H.	1.000.000	2.640.000	1967-1971
Enrj-Elktrk	Tunceli-Pertek E.N.H.	1.390.000	1.600.000	1967-1970
Ene-Elktrk	Mazgirt E.N.H.	440.000	650.000	1967-1970
Enrj-Elktrk	Tunceli Trafo Merkezi	200.000	1.920.000	1969-1972
Enrj-Elktrk	Tunceli-Pülümür E.N.H.	255.000	7.200.000	1969-1972
Enrj-Elktrk	Pülümür- Şalt Merkezi	200.000	1.520.000	1969-1972
Enrj-Elktrk	Tunceli İrtibat ve Şebeke	840.000	1.600.000	1969-1970
Enrj-Elktrk	Elazığ-Tunceli E.N.H.	1.200.000	3.775.000	1967-1971
Enrj-Elktrk	Pülümür-Tercan-Aşkale E.N.H.	399.000	4.000.000	1969-1972
İmar Planı	Ovacık	19.000	37.000	1968-1970
İmar Planı	Akpazar	4.000	31.000	1969-1971
İmar Planı	Pülümür	3.000	27.000	1969-1971
İçme Suyu	Tunceli	500.000	7.500.000	1966-1973
İçme Suyu	Pertek	265.000	900.000	1968-1970
	Pertek(60km2)	234.000	533.000	1968-1970
	Muhtelif	562.000	2.000.000	1969-1970
Ziraat Bankası	Hozat Şube Binası	750.000	950.000	1969-1970
Ziraat Bankası	Pertek Şube Binası	500.000	700.000	1969-1970

[736] D.P.T. *1970 Yılı Programı Kamu Yatırımlarının İllere Göre Dağılımı,* Ankara 1970, s.

12 Aralık 1970 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre teşvik amacıyla Tunceli'nin de dahil olduğu 27 ilde işletme vergisi alınmayacağı belirtilmiştir[737].

28 Mayıs 1971 tarihli Halkın Sesi gazetesinin haberine göre belediye tarafından Tunceli'de çocuk parkı yapılacağı belirtilmiştir[738].

11 Haziran 1971 tarihli Halkın Sesi gazetesinin haberine göre Tunceli Belediye Başkanı Süleyman Kırmızıtaş'ın şehir içme suyu, şehir stadyumu ve yeni şehir giriş yolu yapımı için destek almak amacıyla 21 Haziran'da Ankara'ya gideceği belirtilmiştir[739]. 22 Temmuz 1971 tarihli Halkın Sesi gazetesinin haberine göre Tunceli Belediye Başkanı Süleyman Kırmızıtoprak 21 Temmuz'da düzenlediği basın toplantısında Ankara'ya yaptığı seyahatte İmar ve İskân, Enerji ve Tabii Kaynaklar, Turizm ve Tanıtma, İçişleri, Gençlik ve Spor Bakanlıklarıyla temasa geçtiğini, bu temaslar sonunda olumlu bazı sonuçlar elde edildiğini, ihalesi Ekim 1970'te yapılan 1.059.000 lira keşif bedelli şehir suyu ikinci kısım inşaatının hızlandırılması için ihaleye ait 250 bin lira olan nakit mevcudunun 750 bin liraya çıkarıldığını, boru tahsisi yapıldığını ve zamanında bitirildiği takdirde bedelin tamamının ödenmesi kararının alındığını, nüfus artışından dolayı projede yapılması gereken değişikliklerin yapılmamasından dolayı projenin yapımının uzadığını, Hazar santralinden alınması planlanan 200 wattlık elektrik için Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı ve Tek Genel Müdürü ile görüştüğünü, iletken bittiğinden tel çekiminin geciktiğini, Hazar-Tunceli arası tel çekiminin Türkiye'den sağlanan malzemeyle 8 milyon liraya, ithal malzemeyle 6.5 milyon liraya mal olacağını, şehrin devamlı elektriğe kavuşması için en fazla 3 aylık bir zamana ihtiyaç olduğunu, şehir kapalı spor salonu ile şehir stadı inşaatının bir an önce başlatılması için Gençlik ve Spor Bakanı ile görüştüğünü, keşif bedeli 1.150.000 lira olan bu yatırımların yapılması konusunda 1972 yılı için Bakandan söz aldığını, 1971 yılı programına alınamayan 450 bin liralık Beden Terbiyesi ödeneğinin gelecek yıllarda programa alınması için Bakandan söz aldığını, Tunceli'deki spor kulüplerinin önemli ihtiyaçları için 25 bin lira yardım alındığını, belediye hizmetlerinin daha iyi yapılması için gerekli kadroların tasdikten geçirildiğini, Fen İşleri Müdürlüğü için 1 mühendis, 1 itfaiye amirliği, 1 zabıta memuru ve 1 ambar memuru kadrolarının açıldığını, Başkâtiplik ünvanının yazı işleri, muhasiplik ünvanının ise hesap işleri

[737] *Milliyet*, 27 Aralık 1970.
[738] *Halkın Sesi*, 28 Mayıs 1971.
[739] *Halkın Sesi*, 11 Haziran 1971.

müdürlüğü olarak değiştirildiğinin söylediği belirtilmiştir[740]. 16 Ağustos 1971 tarihli Halkın Sesi gazetesinin haberine göre Tunceli Belediyesi'nin Adana'dan 20 abonelik telefon santrali alacağı ve belediyedeki bütün daireleri bu santrale bağlanacağı belirtilmiştir. Aynı haberde belediyeye 2 zabıta ve 1 ambar memuru alınacağı belirtilmiştir[741].

14 Haziran 1971 tarihli Halkın Sesi gazetesinin haberine göre en geç 1.5 ay sonra Tunceli'ye demir direkler aracılığıyla Hazar santralinden sürekli elektrik verileceği belirtilmiştir[742].

Tunceli'de Ziraat Bankası 1948'de Halk Bankası 1966'da İş Bankası 1969'da hizmete girmiştir. Toplam 33 personel çalışmaktadır. Ziraat Bankasının 7 ilçede de şubesi vardır. 1973 yılı itibarıyla ilde Ticaret ve Sanayi Odası bulunmamasına rağmen belediye başkanlığı bünyesindeki ticaret sicil kayıtlarına il ve ilçelerde 622 esnaf kayıtlıdır[743].

Cumhuriyet Arşivi Bakanlar Kurulu Kararları tasnifli ve 30 Kasım 1973 tarihli Yüksek Planlama Kurulu Raporunda İmar ve İskân Bakanlığının 25 Ekim 1973 tarihli yazısıyla 1973 yılı programına alınan ve projesi İller Bankasınca yürütülen Tunceli Merkez İlçe Sinema Tesisi projesinin gelen talep doğrultusundan programdan çıkarılarak yerine Tunceli Merkez İlçe Turistik Otel Tesisi işinin 1973 yılı programına alınmasının uygun görülüğü ve konunun Bakanlar Kuruluna arzına karar verildiği, merkez ilçe otel inşaatı projesinin 1973'te başlanarak 1974'te bitirilmesinin planlandığı, toplam tutarın 1.300.000 lira olduğu ve 1973 ödeneğinin 300.000 lira olduğu belirtilmiştir[744].

1973 yılı itibarıyla Tunceli'de telefon santralleri kapasitesi ihtiyacın üzerindedir[745].

---

[740] *Halkın Sesi*, 22 Temmuz 1971.
[741] *Halkın Sesi*, 16 Ağustos 1971.
[742] *Halkın Sesi*, 14 Haziran 1971.
[743] 19*73Tunceli İl Yıllığı*, s. 154.
[744] *BCA*, 030.18.01.02.309.101.15.
[745] 19*73 Tunceli İl Yıllığı*, s. 182.

Tablo 4.119. 1973 İl Yıllığına Göre Tunceli'deki Telefon Santralleri Kapasiteleri

PTT Adı	Santral Kapasitesi	Abone Sayısı
Tunceli	500	219
Çemişgezek	200	45
Hozat	100	56
Mazgirt	100	36
Nazımiye	50	37
Ovacık	50	30
Pertek	100	37
Pülümür	50	46

Tunceli'de 1963-67 Birinci beş yıllık program ödeneği olarak 118.005.854 lira ayrılmıştır. Bu meblağ % 79 oranında gerçekleşerek 93.262.380 lira harcama yapılmıştır. 1968-72 İkinci beş yıllık plan döneminde 142269.615 lira ödeneğin %67'si gerçekleşerek 95.542.573 lira harcanmıştır. İki dönemde Tunceli'de 188.804.953 lira yatırım yapılmıştır. Bu yatırmalar ilin genel yapı ve çehresini değiştirecek nitelikte olmuştur[746].

İlde sanayi sektörü ile ilgili herhangi bir yatırım yapılmamıştır. Birinci ve ikinci Beş yıllık planlarına göre yatırımlar çeşitli sektörlere ayrılmıştır[747].

[746] 19*73Tunceli İl Yıllığı*, s. 172.
[747] 19*73Tunceli İl Yıllığı*, s. 173.

Tablo 4.120. 1973 İl Yıllığına göre I. Beş Yıllık Kalkınma Planında Tunceli'de Yapılan Kamu Harcamaları

Yatırımcı Daire	Sektör	Program Yılı Ödeneği	Harcanan Miktar	Gerçekleşme Oranı
Bayındırlık Md.	Eğitim, Sağlık, İdare Binaları ve Konut	55.838.345	46.834.413	
YSE. Md.	Yol, Köprü, Su	8.304.479	5.703.849	
YSE Bölge Md.	Köprü, Su, İdare Binası	1.605.600	1.243.966	
Karayolları Bölge Md.	Ulaştırma	29.810.000	24.465.800	% 79
İller Bankası Md.	Harita, Elektrik	5.761.000	2.840.357	
Topraksu Baş Müh.	Sulama İşleri	3.854.676	3.137.567	
Orman İşl. Md.	İmar, Islah, Bakım	6.090.490	6.057.539	
Yapı İşl Böl. Md.	Çeşitli Bina	5.270.000	1.352.660	
Ziraat Ban. Gen. Md.	Hizmet Binası	1.391.984	714.729	
PTT Baş Md.	Hizmet Binası	940.280	775.000	
DSİ Bölge Md.	Sulama, Taşkından Koruma	139.000	136.500	
Toplam		118.005.854	93.262.380	

Tablo 4.121.1973 İl Yıllığına göre II. Beş Yıllık Kalkınma Planında Tunceli'de Yapılan Kamu Harcamaları

Yatırımcı Daire	Sektör	Program Yılı Ödeneği	Harcanan Miktar	Gerçekleşme Oranı
Bayındırlık Md.	Eğitim, Sağlık, İdare Binlaarı ve Konut	43.129.803	19.629.145	
YSE. Md.	Yol, Köprü, Su	23.363.037	20.284.171	
YSE Bölge Md.	Köprü, Su, İdare Binası	10.205.938	6.537.500	
Karayolları Bölge Md.	Ulaştırma	25.721.000	17.743.000	% 67
İller Bankası Md.	Harita, Elektrik			
Topraksu Baş Müh.	Sulama İşleri	3.878.000	3.060.000	
Orman İşl. Md.	İmar, Islah, Bakım	4.032.359	4.448.500	
Yapı İşl Böl. Md.	Çeşitli Bina	13.011.000	11.558.000	
Ziraat Ban. Gen. Md.	Hizmet Binası			
PTT Baş Md.	Hizmet Binası	1.464.478	1.441.478	
DSİ Bölge Md.	Sulama, Taşkından Koruma	3.552.000	2.882.779	
Toplam		142.269.615	95.542.573	

Kamu yatırımları konusunu incelediğimiz zaman Tunceli'de kişi başına düşen kamu yatırımları tarım ve sağlık sektörü dışında diğer sektörlerin doğu illeri ve Türkiye genelinin üzerinde çıktığı görülmüştür. İncelediğimiz dönemlerde Hükümetler imkânlar nispetinde Tunceli'ye yatırım yapmıştır. Ancak diğer illerde Devlet tarafından yapılan fabrikalar ve imalat tesisleri Tunceli'de açılmamıştır. Bu durum hem ildeki asayişsizlikten, hem de coğrafi yapısından dolayı ulaşım imkânlarının kısıtlı olmasından ve batıdaki büyük illere uzak olmasından kaynaklanmıştır[748]. Özellikle bayındırlık,

[748] Tunceli çok dağlık ve engebeli bir il olduğundan ulaşım çok zordur. Ayrıca sert karasal iklimden dolayı kışın pek çok yolu kapanmaktadır. Önemli kara, demir ve deniz yollarına yakın olmaması ve

asayiş ve eğitim sektörlerinde yapılan kişi başına düşen yatırımlar doğu illeri ve Türkiye iller ortalamalarının çok üzerindedir.

büyük şehirlere uzak olması da burada kurulacak üretim tesislerinin rantabl olmasına engel teşkil etmektedir. Kar amacı gütmeyen bir kuruluş ise eninde sonunda batacaktır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5.TUNCELİ'DE NÜFUS VE NÜFUS HAREKETLERİ

Tunceli'de nüfus yıllara göre değişim göstermiştir. Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından beş yılda bir yapılan nüfus sayımlarına göre düzenlenen nüfus sayım sonuçları verilerine göre Tunceli'deki nüfus artışları, nüfus yoğunlukları yaş grupları, sağlam-sakat nüfus oranı, medeni duruma göre nüfus oranları, ana dil ve dinler itibarıyla nüfus oranları, okuryazarlık ve iş durumlarına göre nüfus oranları incelenmiştir. Bu inceleme dönem itibarıyla Tunceli nüfusunun niteliklerini belirlemek için incelenmiştir.

Osmanlı döneminde Dersim nüfusu çeşitli kaynaklara göre farklı çıkmıştır. 1890'larda "Asya Türkiyesi" isimli bir kitap yazan Vitali Quinet'e göre Çemişgezek nüfusu 11200, Pertek 13650, Mazgirt 10000, Ovacık 8900, Nazımiye 4000, Hozat 12502 ve Pülümür 3080 kişi idi[1]. Dersim Mutasarrıfı Arif Bey'in raporuna göre ise Çemişgezek nüfusu 19068, Çarsancak 22289, Mazgirt 17329, Ovacık 8189, Nazımiye 4602, Hozat 14078 kişi idi[2].

5.1. Tunceli'de Yıllar İtibarıyla Nüfus Artışı ve Nüfus Yoğunluğu

Tablo 5.1. 1940 Yılı Genel Nüfus Sayımına Göre Tunceli'de Nüfus Yoğunluğu

Yerleşim Yeri	Kentsel Yerleşim			Kırsal Yerleşim (Nahiye ve Köyler)			Toplam			Yüzölçümü(km2)	Nüfus Yoğunluğu
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam		
Kalan	614	223	837	3333	2265	5598	3947	2488	6435	602	11
Çemişgezek	994	1142	2136	6022	7355	13377	7016	8497	15513	1188	13
Hozat	1786	749	2535	3763	3627	7390	5549	4376	9925	985	10
Mazgirt	420	410	830	9987	10050	20037	10407	10460	20867	569	37
Nazımiye	1129	357	1486	3010	3209	6219	4139	3566	7705	518	15
Ovacık	986	182	1168	3487	3698	7185	4473	3880	8353	1434	6
Pertek	1264	1205	2469	5606	5670	11276	6870	6875	13745	843	16
Pülümür	1381	531	1912	5086	5098	10184	6467	5629	12096	1465	8
Toplam	8574	4799	13373	40294	40972	81266	48868	45771	94639	7604	12

[1] *Doğu Anadolu'da Toplumsal Mühendislik, Dersim-Sason(1934-1946),* Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2010, s.24-26.
[2] *Doğu Anadolu'da Toplumsal Mühendislik, Dersim-Sason(1934-1946),* Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2010, s.24-26.

1940 yılı sayımına göre Kalan'da kentsel yerleşime göre erkek nüfus kadın nüfusa oranla %73.4, Çemişgezek'te %46.5, Hozat'ta %70.5, Mazgirt'te %50.6, Nazımiye'de %76, Ovacık'ta %84.4, Pertek'te %51.2, Pülümür'de %72.2'dir. Kırsal yerleşimdeki erkek nüfusun kadın nüfusuna göre oranı ise Kalan'da %59.5, Çemişgezek'te %45, Hozat'ta %50.9, Mazgirt'te 49.8, Nazımiye'de %48, Ovacık'ta %48.5, Pertek'te %49.7, Pülümür'de 50.1'dir[3]. Bu oranlara bakıldığında Çemişgezek, Mazgirt ve Pertek(%46.5,%50.6,%51.2) haricindeki ilçelerde kentsel yerleşimde yoğun bir erkek nüfus bulunmasına karşın kadın nüfusu çok azdır. Kırsal yerleşimde ise Kalan ve Hozat(%59,%50.9) dışındaki bütün ilçelerde erkek nüfusu kadın nüfusundan azdır. Bu dönemde Tunceli'de kentsel yerleşim kırsal yerleşime oranla çok zayıf kalmaktadır. İl merkezi konumunda olan Kalan'da kent nüfusu köy ve nahiyelerinkinin altıda biri oranındadır. Kadın nüfusu ise kırsal nüfusun onda biri bile değildir. Geçiminin hemen tamamı tarım ve hayvancılık olan Tunceli'de 1940 itibariyle nüfusun çok büyük kısmının kırsalda olması gayet doğaldır. Bu dönemde nüfusun % 85.86'sı kırsalda, % 14.13'ü ise kentlerde yaşamaktadır. Nüfus yoğunluğunun en fazla olduğu ilçe Mazgirt'tir. Bu durum Mazgirt'in diğer tüm ilçelerden fazla nüfusunun olmasının yanında topraklarının Nazımiye'den sonra en küçük ilçe olması ile açıklanabilir. Nüfus yoğunluğunun en az olduğu yerler ise Ovacık ve Pülümür'dür. Ovacık ve Pülümür'ün topraklarının çok fazla olması sebebiyle nüfus yoğunluğu düşük çıkmıştır. Kalan en az nüfusa sahip ilçedir. Kalan'ı Ovacık takip etmektedir.

Tablo 5.2. 1945 Yılı Genel Nüfus Sayımına Göre Tunceli'de Nüfus Yoğunluğu

Yerleşim Yeri	Kentsel Yerleşim			Kırsal Yerleşim (Nahiye ve Köyler)			Toplam			Yüzölçümü(km2)	Nüfus Yoğunluğu
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam		
Kalan	558	204	762	4043	3763	7804	4601	3967	8568	478	18
Çemişgezek	758	882	1640	5523	6009	11532	6281	6891	13172	1474	9
Hozat	978	617	1595	3405	3402	6807	4383	4019	8402	956	9
Mazgirt	480	428	908	8963	8974	17937	9443	9402	18845	797	24
Nazımiye	426	325	751	3238	3326	6564	3664	3651	7315	836	9
Ovacık	566	183	749	3181	3229	6410	3747	3412	7159	1712	4
Pertek	1241	1286	2527	6120	5909	12029	7361	7195	14556	956	15
Pülümür	920	649	1566	5414	5449	10863	6334	6095	12429	1155	11
Toplam	5927	4571	10498	39887	40061	79948	45814	44632	90446	8364	11

[3] *20 İlk Teşrin 1940 Genel Nüfus Sayımı(Vilayetler, Kazalar, Nahiyeler ve Köyler İtibarile Nüfus ve Yüzey Ölçü)*, Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları, s. 627.

1945 nüfus sayımına göre kentsel yerleşimde erkek nüfusun kadın nüfusa oranı Kalan'da %73.2, Çemişgezek'te 46.2, Hozat'ta 61.3, Mazgirt'te %52.9, Nazımiye'de %56.7, Ovacık'ta %75.6, Pertek'te %49.1, Pülümür'de 59.2, toplamda ise %56.5'dir. Bu oranlara göre Kalan ve Ovacık dışındaki ilçelerde kadınların kentleşmedeki oranları erkeklerinkine göre bir önceki döneme kıyasla artış göstermiştir. Kırsal nüfusta ise erkeklerin oranı kadınlarla kıyaslanırsa Kalan'da %51.8, Çemişgezek'te 47.9, Hozat'ta 52.2, Mazgirt'te %50, Nazımiye'de 49.3, Ovacık'ta %49.6, Petek'te %50.6, Pülümür'de 49.8, ve toplamda %50 oranında çıkmıştır[4]. Bir Önceki seçim dönemine oranla Kalan'ın nüfusu artarken diğer tüm ilçelerin nüfusu azalmıştır. Zaten bu dönemde Tunceli nüfus u% 4.43 azalmıştır. Nüfustaki bu azalma sadece Tunceli'de değil tüm Türkiye'de yaşanmıştır. II. Dünya Savaşı(1939-1945)'nın başlaması üzerine Türkiye seferberlik ilan ederek erkekleri silâhaltına almıştır. Bundan dolayı doğurganlık oranları sıfıra yakın bir seyir izlemiştir. Bu durum hem doğu'da hem Türkiye genelinde bu şekilde olmuştur. Çemişgezek ve Pertek'te kentsel nüfus oranlarına göre kadınlar kentlerde erkeklerden fazladır. Bunun dışındaki tüm ilçelerde kentsel yerleşimde erkek nüfusu kadın nüfusundan fazladır. Bu oranlar Kalan, Ovacık ve Pülümür'de çok baskındır. Kırsal nüfusta ise tüm ilçelerde denk bir nüfus seyri izlenmektedir. Mazgirt en yoğun ve en fazla, Ovacık ise en seyrek ve en az nüfus oranına sahiptir. Bu dönemde nüfusun % 88.39'u kırsalda, % 11.60'ı kentlerde yaşamaktadır. Bu dönemde bir önceki döneme nazaran tersine artış yaşanmıştır. Şöyle ki nüfus sayımlarında genelde kentleşme oranı bir sonraki sayımda artarken kırsal nüfus azalmaktadır. Bu dönemde Tunceli'de kentlerde nüfus oranı azalırken kırsalda nüfus oranı artmıştır.

[4] *Genel Nüfus Sayımı 21 Ekim 1945*, Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları, s. 56.

Tablo 5.3. 1950 Yılı Genel Nüfus Sayımına Göre Tunceli'de Nüfus Yoğunluğu

Yerleşim Yeri	Kentlerde	Bucak ve Köylerde	Toplam	Yüzölçümü(km2)	Nüfus Yoğunluğu
Kalan	1883	8856	10739	478	20
Çemişgezek	1852	11519	13371	1477	9
Hozat	1567	8433	10000	956	10
Mazgirt	1039	19627	20666	797	26
Nazımiye	795	7835	8626	836	10
Ovacık	630	9119	9749	1712	6
Pertek	2581	13729	16310	956	17
Pülümür	1548	14750	16298	1155	14
Toplam	11895	93864	105759	8364	13

1950 Nüfus sayımında erkek ve kadın nüfusları ayrı ayrı verilmemiştir. Bu bakımdan önceki nüfus sayımları daha kapsamlıdır. Bu dönemde tüm ilçelerin nüfusu artış kaydederken Çemişgezek nüfusu hemen hemen aynı kalmıştır. Tunceli nüfusu bir önceki döneme oranla % 16.93 artmıştır. Doğu Anadolu nüfusu %14.50 artmıştır. Kırsal nüfus yine çok yoğundur. Kentleşme oranı çok düşük seyretmektedir. Nüfusun % 88.75'i kırsalda yaşarken % 11.24'ü kentlerde yaşamaktadır. Bu dönemde de bir önceki dönemde olduğu gibi kent ve kırsal nüfusta tersine bir artış yaşanarak kentleşme oranı azalırken kırsal nüfus artmıştır. Nüfus yoğunluğu yine en fazla Mazgirt'tedir. Daha sonra Kalan gelmektedir. Ovacık nüfus yoğunluğu en az olan ilçe olma özelliğini sürdürmektedir. Mazgirt nüfusun en fazla, Nazımiye ise nüfusun en az olduğu ilçedir. 1950'den sonra şehirleşme oranı hızla artmıştır.

Tablo 5.4. 1955 Yılı Genel Nüfus Sayımına Göre Tunceli'de Nüfus Yoğunluğu

Yerleşim Yeri	Kentlerde	Bucak ve Köylerde	Toplam	Yüzölçümü(km2)	Nüfus Yoğunluğu
Merkez	2360	10595	12955	851	15
Çemişgezek	2011	12308	14319	870	16
Hozat	3165	9888	13050	780	16
Mazgirt	1094	21458	22552	718	31
Nazımiye	1071	9106	10177	557	18
Ovacık	632	11700	12332	1548	7
Pertek	2810	15377	18187	963	18
Pülümür	1775	16393	18168	1480	12
Toplam	14918	106825	121743	7767	13

1955 Yılında Tunceli nüfusu 1950 nüfus sayımına göre % 15.11 oranında artmıştır. Doğu Anadolu ise %7.6 artmıştır. Bu artış bir önceki dönemdeki artışa yakındır(1950 nüfus sayımına göre nüfus oranı 1945 nüfusuna göre % 16.93 oranında artmıştı). Bu dönemde de En yoğun nüfuslu ilçe Mazgirt'tir Ovacık ise en seyrek nüfuslu ilçedir. Ovacık'taki nüfus seyrekliği diğer ilçelere göre çok barizdir. Mazgirt en fazla nüfuslu, Nazımiye ise en az nüfuslu ilçedir. Kalan nüfusunun bir önceki döneme göre artmasına rağmen nüfus yoğunluğunun düşüş göstermesinin sebebi idari yapıdan kaynaklanmaktadır. Kalan bir önceki dönemdeki yüzölçümünün iki katına yakın olmuştur. Çemişgezek nüfus yoğunluğu ise artarak iki katına yaklaşmıştır. Bu durum ise ilçenin küçülmesinden kaynaklanmıştır. İlçe toprakları bu dönemde yarı yarıya azalmıştır. Bu dönemde nüfusun % 87.74'ü kırsalda yaşarken % 12.25'i kentlerde yaşamaktadır. Kırsal nüfus oranında % 1 oranında bir düşüş izlenirken, kentleşme da aynı oranda artmıştır.

Tablo 5.5. 1960 Yılı Genel Nüfus Sayımına Göre Tunceli'de Nüfus Yoğunluğu

Yerleşim Yeri	Kentlerde	Bucak ve Köylerde	Toplam	Yüzölçümü(km2)	Nüfus Yoğunluğu
Merkez(Kalan)	3818	12783	16601	836	20
Çemişgezek	2200	13308	15508	879	18
Hozat	3528	11472	15000	806	19
Mazgirt	1556	24137	25693	709	36
Nazımiye	1642	10314	11956	553	22
Ovacık	1155	13194	14349	1541	7
Pertek	3069	17297	20366	947	22
Pülümür	2277	18318	20595	1505	14
Toplam	19245	120823	140068	7776	18

Tablo 5.6. 1960 Yılı Genel Nüfus Sayımına Göre Tunceli Geneli'nde Kadın ve Erkek Nüfusu Oranı

Kentsel Nüfus			KırsalNüfus(Bucakve Köyler)			Toplam			Yüzölçümü	Nüfus Yoğunluğu(km2)
Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam		
11360	7785	19243	59729	61097	120823	71086	68982	140068	7776	18

Bu dönemde Tunceli nüfusu 1955 nüfus sayımı sonucuna göre % 15.05 oranında artmıştır. Doğu Anadolu %14.3 artmıştır. Nüfus yoğunlukları da bu artış doğrultusunda artmıştır. İlin ve ilçelerinin yüzölçümünde önemli bir değişiklik olmadığından nüfus yoğunlu salt nüfus artışına göre değişmiştir. Kentleşme seyri çok düşüktür. Nüfusun en yoğun olduğu ilçe Mazgirt, en seyrek olduğu ilçe ise Ovacıktır. Ovacık'taki bariz seyrek nüfus oranı devam etmektedir. Mazgirt nüfus sayısı açısından da en fazla insanın yaşadığı ilçedir. En az nüfusun olduğu ilçe ise Nazımiye'dir. Kırsalda kadın erkek nüfusu birbirine yakınken kentsel nüfusta erkek nüfusu kadın nüfusundan % 45.92 fazladır. Toplam nüfusun %86.23'ü kırsalda yaşarken, %13.73'ü ise kentlerde yaşamaktadır. Kentleşme oranı çok az artarken, kırsal nüfusta da çok düşük bir azalma olmuştur. Kentsel nüfusta erkek nüfusu kadın nüfusunun % 45.92'si oranındadır. Kırsal nüfusta ise nüfus hemen hemen eşittir(Kadın nüfusu erkek nüfusundan %2.24 fazladır.

Tablo 5.7. 1965 Yılı Genel Nüfus Sayımına Göre Tunceli'de Nüfus Yoğunluğu

Yerleşim Yeri	Kentsel Yerleşim	Kırsal Yerleşim (Köyler)	Toplam			Yüzölçümü(km2)	Nüfus Yoğunluğu
			Erkek	Kadın	Toplam		
Merkez	5825	14736	10962	9599	20561	841	24
Çemişgezek	2235	13953	7719	8469	16188	877	18
Hozat	4540	12158	9422	7276	16698	804	21
Mazgirt	1933	26305	14087	14151	28238	709	40
Nazımiye	1301	11146	5958	6489	12447	553	23
Ovacık	1508	14540	8087	7961	16048	1538	10
Pertek	3578	19415	11567	11426	22993	947	24
Pülümür	2320	18682	10310	10692	21002	1505	14
Toplam	23240	130935	78112	76063	154175	7774	19

Tunceli'de doğumlar 1965 yılına kadar doğun oranı yüksekken daha sondaki yıllarda bu oran düşmüştür[5].1965 nüfus sayımında Tunceli nüfusu bir önceki dönemden % 10.06 oranında artış göstermiştir. Doğu Anadolu bu dönemde %14 artmıştır. Nüfusun en yoğun olduğu ilçe Mazgirt, en düşük olduğu ilçe ise Ovacık'tır. Mazgirt nüfusun en fazla olduğu ilçeyken, Nazımiye nüfusun en az olduğu ilçedir. Nüfusun % 84.92'si kırsalda, % 15.07'si kentlerde yaşamaktadır. Kentleşme oranında çok düşük bir artış gözlenirken kırsal nüfusta da küçük bir düşüş gözlenmektedir.

Tablo 5.8. 1970 Yılı Genel Nüfus Sayımına Göre Tunceli'de Nüfus Yoğunluğu

Yerleşim Yeri	Kentsel Yerleşim			Kırsal Yerleşim (Nahiye ve Köyler)			Toplam			Yüzölçümü(km2)	Nüfus Yoğunluğu
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam		
Merkez	5187	4179	9366	7136	8437	15573	12323	12616	24939	841	29
Çemişgezek	1151	1154	2305	6487	6692	13179	7638	7846	15484	877	17
Hozat	3669	1447	5116	5833	6462	12295	9502	7909	17411	804	21
Mazgirt	1500	1190	2690	11881	13406	25287	13381	14596	27977	709	39
Nazımiye	841	698	1539	5240	5465	10705	6081	6163	12244	553	22
Ovacık	1145	823	1968	6872	7260	14132	8017	8083	16100	1538	10
Pertek	1789	1838	3627	9435	9454	18889	11224	11292	22516	947	23
Pülümür	1449	1303	2752	8449	9421	17870	9898	10724	20622	1505	13
Toplam	16731	12632	29363	61333	66597	127363	78064	79229	157293	7774	20

Tunceli nüfusu 1970 nüfus sayımında bir önceki sayıma göre 10.07 oranında artış göstermiştir. Bu oran bir önceki döneme göre daha az bir nüfus artış oranıdır. Doğu Anadolu ise %13.1 artmıştır. Nüfusun en yoğun olduğu ilçe Mazgirt olurken, nüfusun en az olduğu ilçe Ovacık olmuştur. Bir diğer seyrek nüfuslu ilçe ise Pülümür'dür. Nüfusun % 80.97'si kırsalda, 18.67'si kentlerde yaşamaktadır. Kırsal nüfus bir önceki döneme göre % 3.95 oranında azalırken, kentsel nüfus % 3.60 oranında artmıştır. Çemişgezek'te kentsel nüfusa göre kadın-erkek sayısı hemen hemen aynıyken, diğer ilçelerde erkek nüfusu kadın nüfusundan fazladır. Kırsal nüfusta ise tüm ilçelerde kadın sayısı erkek sayısından fazladır. Nüfusun en fazla olduğu İlçe Mazgirt, nüfusun en az olduğu ilçe Nazımiye'dir.

İş ve İşçi Bulma Kurumu Kayıtlarına gör Tunceli'den yurt dışına giden 10.000'in üzerinde işçi vardır[6].

[5] Mehmet Kalman*; Belge ve Tanıklarıyla Dersim Direnişleri, Nujen Yayınları İstanbul 1995, s.*457.
[6] *1973 Tunceli İl Yıllığı,* Ankara 1973, s.45.

5.2. Yaş Grupları İtibarıyla Tunceli Nüfusu

1940 Nüfus Sayımında yaş gruplarına yer verilmemiştir.

1945 Nüfus Sayım Sonucuna göre Tunceli'de çocuk nüfusu(0-14)(40653) toplam nüfusun % 44.95'i oranındadır. Çalışma çağındaki nüfus toplam nüfusun % 51.65'i oranındadır(46716). Yaşlı nüfus(3004) ise toplam nüfusun % 3.32'si oranındadır.

Tablo 5.9. 1945 Nüfus Sayımına Göre Tunceli'de Yaş Grupları(Karma)

Yaş Gruplar			
Bir Yaşından Küçükler	2577	55-59 Yaş	1619
1-4 Yaş	11313	60-64 Yaş	2601
5-9 Yaş	15164	65-69 Yaş	862
10-14 Yaş	11599	70-74 Yaş	1083
15-19 Yaş	8703	75-79 Yaş	258
20-24 Yaş	6888	80-84 Yaş	497
25-29 Yaş	5815	85-89 Yaş	51
30-34 Yaş	5249	90-94 Yaş	152
35-39 Yaş	4616	95+ Yaş	101
40-44 Yaş	4460	Meçhul(Bilinmeyen)	73
45-49 Yaş	3432	Toplam	90446
50-54 Yaş	3333		

Tablo 5.10. 1945 Nüfus Sayımına Göre Tunceli'de Yaş Grupları(Erkekler)

Yaş Gruplar			
Bir Yaşından Küçükler	1422	55-59 Yaş	879
1-4 Yaş	5904	60-64 Yaş	1178
5-9 Yaş	8216	65-69 Yaş	475
10-14 Yaş	6835	70-74 Yaş	486
15-19 Yaş	4515	75-79 Yaş	133
20-24 Yaş	3509	80-84 Yaş	239
25-29 Yaş	2395	85-89 Yaş	29
30-34 Yaş	2275	90-94 Yaş	81
35-39 Yaş	2043	95+ Yaş	54
40-44 Yaş	1829	Meçhul(Bilinmeyen)	33
45-49 Yaş	1913	Toplam	45814
50-54 Yaş	1371		

Tablo 5.11. 1945 Nüfus Sayımına Göre Tunceli'de Yaş Grupları(Kadınlar)

Yaş Gruplar			
Bir Yaşından Küçükler	1155	55-59 Yaş	740
1-4 Yaş	5409	60-64 Yaş	1423
5-9 Yaş	6948	65-69 Yaş	387
10-14 Yaş	4764	70-74 Yaş	597
15-19 Yaş	4188	75-79 Yaş	125
20-24 Yaş	3379	80-84 Yaş	258
25-29 Yaş	3420	85-89 Yaş	22
30-34 Yaş	2974	90-94 Yaş	71
35-39 Yaş	2573	95+ Yaş	47
40-44 Yaş	2631	Meçhul(Bilinmeyen)	40
45-49 Yaş	1519	Toplam	44632
50-54 Yaş	1962		

1950 Nüfus Sayımına göre Tunceli'de çocuk sayısı(45003) toplam nüfusun % 42.55'i oranındadır. Çalışma çağındaki nüfus(57253) ise toplam nüfusun % 54.14'ü oranındadır. Yaşlı nüfus(3386) ise toplam nüfusun % 3.20'si oranındadır. Bu dönemde bir önceki döneme oranla çalışma çağındaki insan sayısı 10537 kişi artarken, toplam nüfustaki payı da % 2.49 artmıştır. Bu dönemde Tunceli'de iş gücü potansiyeli yükselmiştir. Çocuk nüfus 4350 kişi artarken oranı bir önceki döneme göre % 2.4 artmıştır. Yaşlı nüfus sayısı 382 kişi artarken toplam nüfus içindeki oranı % 0.12 azalmıştır.

Tablo 5.12. 1950 Nüfus Sayımına Göre Tunceli'de Yaş Grupları(Erkek)

Yaş Gruplar			
Toplam	54204	35-44 Yaş	4339
0-4 Yaş	9544	45-54 Yaş	3685
5-9 Yaş	7995	55-64 Yaş	2502
10-14 Yaş	6932	65+ Yaş	1800
15-19 Yaş	6740	Bilinmeyen	93
20-24 Yaş	4546	Genel Toplam	105759
25-34 Yaş	6028		

Tablo 5.13.1950 Nüfus Sayımına Göre Tunceli'de Yaş Grupları(Kadın)

Yaş Gruplar			
Toplam	51555	35-44 Yaş	5183
0-4 Yaş	9007	45-54 Yaş	3996
5-9 Yaş	6969	55-64 Yaş	2530
10-14 Yaş	4556	65+ Yaş	1586
15-19 Yaş	5141	Bilinmeyen	24
20-24 Yaş	5193	Genel Toplam	105759
25-34 Yaş	7370		

1955 yılı Nüfus Sayım sonuçlarına göre Tunceli'de çocuk nüfusu(54611) toplam nüfusun % 44.86'sı, çalışma çağındaki nüfus(62858) % 51.63'ü, yaşlı nüfus(4053) ise % 3.33'ü oranındadır. Çocuk sayısı bir önceki döneme göre 9608 kişi artmıştır. Çocuk sayısının toplam nüfus içindeki oranı da % 2.31 artmıştır. Çalışma çağındaki nüfus 5605 kişi artmıştır. Bu grubun toplam nüfus içindeki payı ise % 2.51 artmıştır. Yaşlı nüfusta ise 667 kişilik bir artış olurken, toplam nüfus içindeki payı da 0.13 artmıştır. Bu dönemde Türkiye'de 0-14 yaş grubu toplam nüfusun % 39.4'ü, 15, 64 yaş grubu % 57.2'si, 65 yaş üstü ise % 3.4'ü oranındadır[7]. Buna göre Tunceli'de çocuk nüfusu Türkiye ortalamasının üzerinde seyrederken, orta ve yaşlı nüfus ise Türkiye ortalamasından azdır.

Tablo 5.14. 1955 Nüfus Sayımına Göre Tunceli'de Yaş Grupları(Karma)

Yaş Gruplar			
		55-59 Yaş	2347
0-4 Yaş	24631	60-64 Yaş	3345
5-9 Yaş	18981	65-69 Yaş	1182
10-14 Yaş	10999	70-74 Yaş	1361
15-19 Yaş	9968	75-79 Yaş	364
20-24 Yaş	11967	80-84 Yaş	672
25-29 Yaş	9717	85-89 Yaş	100
30-34 Yaş	7186	90-94 Yaş	212
35-39 Yaş	5559	95+ Yaş	162
40-44 Yaş	5045	Meçhul(Bilinmeyen)	221
45-49 Yaş	3606	Toplam	121743
50-54 Yaş	4118		

[7] *Türkiye'de Toplumsal ve Ekonomik Gelişmenin 50. Yılı,* DİE Yayınları, Ankara 1973, s.61.

Tablo 5.15. 1955 Nüfus Sayımına Göre Tunceli'de Yaş Grupları(Erkekler)

Yaş Gruplar			
		55-59 Yaş	1419
0-4 Yaş	12466	60-64 Yaş	1584
5-9 Yaş	9932	65-69 Yaş	725
10-14 Yaş	6381	70-74 Yaş	651
15-19 Yaş	5573	75-79 Yaş	216
20-24 Yaş	6159	80-84 Yaş	325
25-29 Yaş	4046	85-89 Yaş	53
30-34 Yaş	3317	90-94 Yaş	105
35-39 Yaş	2729	95+ Yaş	92
40-44 Yaş	2296	Meçhul(Bilinmeyen)	105
45-49 Yaş	1768	Toplam	61775
50-54 Yaş	1853		

Tablo 5.16. 1955 Nüfus Sayımına Göre Tunceli'de Yaş Grupları(Kadınlar)

Yaş Gruplar			
		55-59 Yaş	928
0-4 Yaş	12185	60-64 Yaş	1761
5-9 Yaş	9049	65-69 Yaş	457
10-14 Yaş	4618	70-74 Yaş	710
15-19 Yaş	4395	75-79 Yaş	148
20-24 Yaş	5808	80-84 Yaş	347
25-29 Yaş	5671	85-89 Yaş	47
30-34 Yaş	3869	90-94 Yaş	107
35-39 Yaş	2830	95+ Yaş	70
40-44 Yaş	2749	Meçhul(Bilinmeyen)	116
45-49 Yaş	1838	Toplam	59968
50-54 Yaş	2265		

1960 Nüfus Sayım sonuçlarına göre Tunceli'de çocuk sayısı (68682) toplam nüfusun % 49.03'ü, çalışma çağındaki nüfus(66679)% 47.60'i yaşlı nüfus(4563) ise %3.26'sı oranındadır. Bu dönemde çocuk sayısı bir önceki döneme göre 12068 kişi artmış ve toplam nüfus içindeki payı % 4.17 artmıştır. Çocuk nüfus oranındaki bu artış bu dönemde Tunceli'de doğurganlığın arttığını gösterir. Çalışma çağındaki nüfus bir önceki döneme nazaran 3828 kişi artmış ve toplam nüfus içindeki payı % 3.93 azalarak

% 51.63'ten % 47.70'e düşmüştür. Bu düşük artış çalışma çağındaki nüfusun Tunceli'den göç ettiğinin de bir göstergesi niteliğindedir. Tunceli'de göç 1960 yıllarında başlamış ve 1975'ten sonra çok büyük ivme kazanmıştır[8]. Yaşlı nüfus ise 510 kişilik bir artış kaydetmiştir. Ancık toplam nüfus içindeki payı 0.07 oranında azalmıştır. Bu dönemde Türkiye'de 0-14 yaş grubu toplam nüfusun % 41.3'ü, 15, 64 yaş grubu % 55.2'si, 65 yaş üstü ise % 3.9'u oranındadır[9]. Tunceli'de bu dönemde çocuk nüfusu Türkiye ortalamasından fazladır. Orta ve yaşlı nüfus ise Türkiye ortalamasından azdır.

Tablo 5.17. 1960 Nüfus Sayımına Göre Tunceli'de Yaş Grupları(Erkek)

Yaş Gruplar			
Toplam	71086	35-44 Yaş	5939
0-4 Yaş	13922	45-54 Yaş	3828
5-9 Yaş	13400	55-64 Yaş	3320
10-14 Yaş	8549	65+ Yaş	2419
15-19 Yaş	4803	Bilinmeyen	99
20-24 Yaş	5165	Genel Toplam	140068
25-34 Yaş	9642		

Tablo 5.18. 1960 Nüfus Sayımına Göre Tunceli'de Yaş Grupları(Kadınlar)

Yaş Gruplar			
Toplam	68982	35-44 Yaş	6287
0-4 Yaş	13259	45-54 Yaş	4377
5-9 Yaş	12297	55-64 Yaş	3191
10-14 Yaş	7255	65+ Yaş	2144
15-19 Yaş	3969	Bilinmeyen	45
20-24 Yaş	5203	Genel Toplam	140068
25-34 Yaş	10955		

1965 Nüfus Sayım sonuçlarına göre Tunceli'de çocuk sayısı (78168) toplam nüfusun % 50.70'i, çalışma çağındaki nüfus(70129)% 45.49'si yaşlı nüfus(5766) ise % 3.74'ü oranındadır. Bu dönemde çocuk sayısı bir önceki döneme göre 9486 kişi artmış ve toplam nüfus içindeki payı bir önceki döneme göre % 1.67 artmıştır. Çocuk nüfus oranındaki bu düşük artış bu dönemde Tunceli'de doğurganlık bir önceki döneme göre

[8] Yusuf Cengiz, *Her Yönüyle Tunceli,* İzmir 2001, s. 32.
[9] *Türkiye'de Toplumsal ve Ekonomik Gelişmenin 50. Yılı,* DİE Yayınları, Ankara 1973, s.61.

azaldığını göstermektedir. Çalışma çağındaki nüfus bir önceki döneme nazaran 3450kişi artmış ve toplam nüfus içindeki payı % 2.41 oranında azalmıştır. Çalışma çağındaki nüfusta azalma görülmektedir. Bu da Tunceli'nin göç vermeye davam ettiğini gösterir Yaşlı nüfus ise 1203 kişilik bir artış kaydetmiştir. Ayrıca toplam nüfus içindeki payı 0.48 oranında artmıştır. Bu dönemde Türkiye'de 0-14 yaş grubu toplam nüfusun % 42'si, 15- 64 yaş grubu % 54,1'i, 65 yaş üstü ise % 3.9'u oranındadır[10]. Yine çocuk nüfusu Türkiye ortalamasından fazla diğerleri azdır.

Tablo 5.19. 1965 Nüfus Sayımına Göre Tunceli'de Yaş Grupları(Erkek)

Yaş Gruplar			
Toplam	78112	35-44 Yaş	6981
0-4 Yaş	14272	45-54 Yaş	4080
5-9 Yaş	15391	55-64 Yaş	3162
10-14 Yaş	10925	65+ Yaş	3126
15-19 Yaş	6132	Bilinmeyen	79
20-24 Yaş	5207	Genel Toplam	154175
25-34 Yaş	8757		

Tablo 5.20. 1965 Nüfus Sayımına Göre Tunceli'de Yaş Grupları(Kadınlar)

Yaş Gruplar			
Toplam	76063	35-44 Yaş	7468
0-4 Yaş	13959	45-54 Yaş	4283
5-9 Yaş	14095	55-64 Yaş	3255
10-14 Yaş	9526	65+ Yaş	2640
15-19 Yaş	5341	Bilinmeyen	33
20-24 Yaş	4582	Genel Toplam	154175
25-34 Yaş	10881		

1970 Nüfus Sayım sonuçlarına göre Tunceli'de çocuk sayısı (81408) toplam nüfusun % 50.76'sı, çalışma çağındaki nüfus(69838)% 44.40'ı yaşlı nüfus(6036) ise % 3.84'ü oranındadır. Bu dönemde çocuk sayısı bir önceki döneme göre 3240 kişi artmış ve toplam nüfus içindeki payı bir önceki döneme göre % 0.07 artmıştır. Çocuk nüfus oranındaki bu düşük artış bu dönemde Tunceli'de doğurganlık bir önceki döneme göre azaldığını göstermektedir. Çalışma çağındaki nüfus bir önceki döneme nazaran 291 kişi

[10] DPT Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı(1979-1983), DPT Yayın No: 1664, Ankara 1979, s.25.

azalmış ve toplam nüfus içindeki payı % 1.09 düşmüştür. Çalışma çağındaki nüfusta azalmanın devam etmesi Tunceli'nin 1960 Nüfus Sayımında belirgin olarak görülen göç verme sürecinin devam ettiğini göstermektedir. Diğer doğu illerinde olduğu gibi sanayisi olmayan Tunceli iş gücünün önemli bir kısmını sanayileşmiş batı illerine ve Avrupa ülkelerine gönderdiğini göstermektedir. Böylece Tunceli çalışma ve üretme potansiyeline sahip işgücünü kaybetmektedir. Yaşlı nüfus ise 270 kişilik bir artış kaydetmiştir. Toplam nüfus içindeki payı 0.10 oranında artmıştır. Bu dönemde Türkiye'de 0-14 yaş grubu toplam nüfusun % 41,8'i, 15- 64 yaş grubu % 53,8'i, 65 yaş üstü ise % 4,5'i oranındadır[11]. Bu dönemde de Tunceli'de çocuk nüfusu Türkiye ortalamasının üstündedir. Orta yaş ve yaşlı nüfusta ise Türkiye ortalamasının altındadır.

Tablo 5.21. 1970 Nüfus Sayımına Göre Tunceli'de Yaş Grupları(Erkek)

Yaş Gruplar			
Toplam	778064	50-54 Yaş	1989
0-4 Yaş	15531	55-59 Yaş	1285
5-9 Yaş	14338	60-64 Yaş	1705
10-14 Yaş	11555	65-69 Yaş	1038
15-19 Yaş	7348	70-74 Yaş	1169
20-24 Yaş	5693	75-79 Yaş	415
25-29 Yaş	3016	80-84 Yaş	338
30-34 Yaş	3081	85+ Yaş	283
35-39 Yaş	3843	Bilinmeyen	5
40-44 Yaş	3056	Genel Toplam	157293
45-49 Yaş	2376		

[11] DPT Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı(1979-1983), DPT Yayın No: 1664, Ankara 1979, s.25.

Tablo 5.22. 1970 Nüfus Sayımına Göre Tunceli'de Yaş Grupları(Kadın)

Yaş Gruplar			
Toplam	79229	50-54 Yaş	2227
0-4 Yaş	15212	55-59 Yaş	1113
5-9 Yaş	14422	60-64 Yaş	2052
10-14 Yaş	10350	65-69 Yaş	910
15-19 Yaş	7198	70-74 Yaş	971
20-24 Yaş	4660	75-79 Yaş	284
25-29 Yaş	4196	80-84 Yaş	361
30-34 Yaş	4700	85+ Yaş	267
35-39 Yaş	4486	Bilinmeyen	6
40-44 Yaş	3612	Genel Toplam	157293
45-49 Yaş	2202		

5.3. Tunceli'de Sağlam-Sakat Nüfus Oranı

İncelediğimiz dönem itibariyle yapılan nüfus sayımlarında sadece 1945 ve 1955 yılı nüfus sayımlarında sağlam ve sakat nüfus oranları verilmiştir. Bundan dolayı sadece bu iki dönemdeki sağlam-sakat nüfus verileri ele alınmıştır.

1945 Nüfus Sayım sonuçlarına göre Tunceli'de 323'ü erkek, 224'ü kadın olmak üzere 547 sakat insan bulunmaktadır. Oransal olarak ise erkek nüfusunun % 0.07'si, kadın nüfusunun % 0.5'i, toplam nüfusun da % 0.6'sı sakat nüfustur. Buna göre Tunceli'de en fazla görülen sakatlık % 45.89 ile körlüktür. İkinci olarak % 25.23 ile topallık, % 11.70 ile sağır-dilsiz, % 8.78 ile çolak, 4.93 ile kamburluk, 1.83 ile müteaddit, % 1.1 ile kötürüm dür.

Tablo 5.23. 1945 Nüfus Sayımı Sonuçlarına Göre Tunceli'de Sağlam ve Sakat Nüfus Oranı

İl	Erkekler			Kadınlar			Toplam		
	Sağlam	Sakat	**%**	Sağlam	Sakat	**%**	Sağlam	Sakat	**%**
Tunceli	45491	323	0.7	44408	224	0.5	89899	547	0.6

Tablo 5.24. 1945 Nüfus Sayımı Sonuçlarına Göre Tunceli'de Sağlam-Sakat Nüfus

	Sağlam	Sakat Nüfus											
		Kör		Çolak	Topal(Tek)	Topal(Çift)	Sağır-Dilsiz	Kambur	Kötürüm	Birden Fazla Sakatlığı Olanlar(Müteaddid)	Çeşitli	Toplam	Genel Toplam
		Doğuştan	Sonradan										
Karma	89899	76	175	48	131	7	64	27	6	10	—	547	90446
Erkek	45491	68	57	38	84	4	44	19	2	5	—	323	45814
Kadın	44408	8	118	10	47	3	20	8	4	5	—	224	44632

1955 yılı Sayım sonuçlarına göre 1273 erkek, 772 kadın olmak üzere toplam 2045 kişi sakat nüfus vardır. Sakat nüfusun % 42.20'si körlüktür. Diğer sakatlıklar ise % 23.57 ile topal, % 10.61 ile çolak, % 8.41 ile sağır, % 5.62 ile sağır-dilsiz, % 2.20 ile müteaddit, % 1.76 ile kambur, % 0.93 ile kötürüm, % 0.93 ile çeşitli sakatlıklardır.

Tablo 5.25. 1955 Nüfus Sayımı Sonuçlarına Göre Tunceli'de Sağlam-Sakat Nüfus

	Sakat Nüfus											
	Kör		Çolak	Topal	Sağır	Sağır-Dilsiz	Kambur	Kötürüm	Birden Fazla Sakatlığı Olanlar(Müteaddid)	Çeşitli	Bilinmeyen	Toplam
	Bir Gözü Kör	İki Gözü Kör										
Karma	583	280	217	482	172	115	36	19	45	19	77	2045
Erkek	349	147	155	308	95	71	21	15	30	18	64	1273
Kadın	234	135	62	174	77	44	15	4	15	1	13	772

5.4. Medeni Hal İtibarıyla Tunceli Nüfusu

1945 Nüfus Sayım sonuçlarına göre Tunceli'de 15 ve yukarı yaşlarda 10.277 kişi bekâr, 29983 kişi evli, 5295 kişi dul, 108 kişi de boşanmıştır. Bu tabloya göre en dikkat çeken nokta toplam dul sayısının % 83.44'ünün kadın olmasıdır. Dul sayısının % 16.56'sı ise erkektir. 15 ve yukarı yaşlarda kadın ve erkek sayısı birbirine yakındır. Bekâr erkek nüfus bekâr nüfusun % 60.32'si oranındadır. Evli Nüfusun 59.08'i kadın,

% 40.92'si erkektir. Erkek nüfusun bu azlığı II. Dünya Savaşı yıllarında Türkiye'nin seferberlik ilan ederek erkekleri silâhaltına toplamasıyla açıklanabilir. Boşanma oranları çok düşüktür. Dul sayısında kadınların sayısı çok fazladır. Bu durum evliliklerde erkeklerin daha çabuk vefat ettiği ortaya çıkmıştır.

Tablo: 5.26. 1945 Genel Nüfus Sayımı Sonuçlarına Göre Tunceli'de Medeni Hal

Erkekler						Kadınlar					
0-14 Yaşında	15 ve Daha Yukarı Yaşlarda					0-14 Yaşında	15 ve Daha Yukarı Yaşlarda				
	Bekâr	Evli	Dul	Boşanmış	Toplam		Bekâr	Evli	Dul	Boşanmış	Toplam
22377	6199	12269	877	32	45754	18276	4078	17714	4418	76	44562

1950 Nüfus Sayım sonuçlarına göre 15 yaş üstü nüfusta 12582 kişi bekâr, 42406 kişi evli, 5220 kişi dul ve 313 kişi de boşanmıştır. Bekâr erkek sayısı toplam bekâr sayısının % 63.49'u evli erkek sayısı tüm evlilerin % 48.44'ü, dul erkek sayısı tüm dulların % 18.28'i ve boşanmış erkek sayısı tüm boşanmışların % 39.93'üdür.

Tablo 5.27. 1950 Genel Nüfus Sayımı Sonuçlarına Göre 15 ve Daha Yukarı Yaşlarda Tunceli'de Medeni Hal(Erkekler)

15 Yaş Üstü Erkek Nüfusu	15 Yaş Üstü Genel Toplam	Bekâr	Evli	Dul	Boşanmış	Bilinmeyen
29733	60756	7988	20543	954	125	136

Tablo 5.28. 1950 Genel Nüfus Sayımı Sonuçlarına Göre 15 ve Daha Yukarı Yaşlarda Tunceli'de Medeni Hal(Kadınlar)

15 Yaş Üstü Kadın Nüfusu	15 Yaş Üstü Genel Toplam	Bekâr	Evli	Dul	Boşanmış	Bilinmeyen
31023	60756	4594	21863	4266	188	112

1955 Nüfus sayım sonucuna göre Tunceli'de 15 ve yukarı yaşlardaki bekârların sayısı 12256, evlilerin sayısı 49069, dulların sayısı 5026 ve boşanmışların sayısı 120 kişidir. Bekâr erkek sayısı tüm bekârların % 66.26'sı, evli erkekler tüm evlilerin % 48.11'i, dul erkekler tüm dulların % 19.38'i ve boşanmış erkekler tüm boşanmışların % 89.17' sidir.

Tablo 5.29. 1955 Genel Nüfus Sayımı Sonuçlarına Göre 15 ve Daha Yukarı Yaşlarda Tunceli'de Medeni Hal

15 Yaş Üstü Kadın Nüfusu	15 Yaş Üstü Toplam Nüfus	Bekâr	Evli	Dul	Boşanmış	Bilinmeyen
34116						
15 Yaş Üstü Erkek Nüfusu						
33016	67132					
Erkek		8121	23608	974	107	206
Kadın		4135	25461	4052	173	295

1960 Nüfus Sayım sonuçlarına göre 15 yaş üstü nüfusta 11142 kişi bekâr, 54784 kişi evli, 4966 kişi dul ve 328 kişi de boşanmıştır. Bekâr erkek sayısı toplam bekâr sayısının % 69.63'u evli erkek sayısı tüm evlilerin % 48.39'ü, dul erkek sayısı tüm dulların % 14.94'ü ve boşanmış erkek sayısı tüm boşanmışların % 44.82'sidir.

Tablo 5.30. 1960 Genel Nüfus Sayımı Sonuçlarına Göre 15 ve Daha Yukarı Yaşlarda Tunceli'de Medeni Hal

15 Yaş Üstü Kadın Nüfusu	15 Yaş Üstü Toplam Nüfus	Bekâr	Evli	Dul	Boşanmış	Bilinmeyen
36171						
15 Yaş Üstü Erkek Nüfusu						
35215	71386					
Erkek		7758	26509	742	147	62
Kadın		3385	28275	4224	181	106

1965 Nüfus Sayım sonuçlarına göre 14 yaş üstü nüfusta 17425 kişi bekâr, 56213 kişi evli, 5248 kişi dul ve 335 kişi de boşanmıştır. Bekâr erkek sayısı toplam bekâr sayısının % 64.17'si evli erkek sayısı tüm evlilerin % 47.57'si, dul erkek sayısı tüm dulların % 21.86'sı ve boşanmış erkek sayısı tüm boşanmışların % 45.07'sidir.

Tablo 5.31. 1965 Genel Nüfus Sayımı Sonuçlarına Göre 14 ve Daha Yukarı Yaşlarda Tunceli'de Medeni Hal

14 Yaş Üstü Kadın Nüfusu	15 Yaş Üstü Toplam Nüfus	Bekâr	Evli	Dul	Boşanmış	Bilinmeyen
40032						
14 Yaş Üstü Erkek Nüfusu						
39224	79256					
Erkek		11181	26741	1147	151	4
Kadın		6244	29472	4101	184	31

1970 Nüfus Sayım sonuçlarına göre 12 yaş üstü nüfusta 29273 kişi bekâr, 53096 kişi evli, 4657 kişi dul ve 320 kişi de boşanmıştır. Bekâr erkek sayısı toplam bekâr sayısının % 57.90'ı evli erkek sayısı tüm evlilerin % 46.32'si, dul erkek sayısı tüm dulların % 22.40'ı ve boşanmış erkek sayısı tüm boşanmışların % 40'ıdır.

Tablo 5.32. 1970 Genel Nüfus Sayımı Sonuçlarına Göre 12 ve Daha Yukarı Yaşlarda Tunceli'de Medeni Hal

12 Yaş Üstü Kadın Nüfusu	15 Yaş Üstü Toplam Nüfus	Bekâr	Evli	Dul	Boşanmış	Bilinmeyen
44950						
12 Yaş Üstü Erkek Nüfusu						
42932	87882					
Erkek		16950	24595	1043	128	206
Kadın		12323	28501	3614	192	320

5.5. Tunceli'de Nüfusun Anadiller İtibarıyla Dağılımı

1940 ve 1970 Nüfus Sayım sonuçlarında anadile nüfus rakamları içinde yer verilmemiştir.

Nüfus sayımlarına göre Bu dönemde Tunceli'de konuşulan dil çeşidi fazladır. Dikkat çeken bir nokta Tunceli tarih boyunca Ermeni nüfusunun çok yoğun yaşadığı bir şehir olmasına rağmen Ermenice konuşanların iki kişiyle sınırlı kalması ilginçtir. Bu bölgede pek konuşulmayan (Arapça, Acemce, Kıptice, Yahudice) dillerin olması b u bölgelerden Tunceli'ye sınırlı da olsa bir nüfus geldiği belli olmuştur. Ayrıca Pomakça, Abazaca, Tatarca gibi dillerde Kafkasya'dan göçlerin olduğunu göstermesi bakımından önemlidir. Avrupa ve Balkan dilleri de(Almanca, Çekoslovakça, Sırpça, Romence, Arnavutça, Bulgarca) Tunceli'de konuşulan dillerden değildir. Bu durum II. Dünya Savaşından dolayı Türkiye'ye Balkanlardan gelen nüfustan Tunceli'ye de gelen olduğunu göstermektedir. Tunceli'de Türkçeden sonra konuşulan en yaygın dil Kürtçedir.

Tablo 5.33. 1945 Genel Nüfus Sayımı Sonuçlarına Göre Tunceli'de Konuşulan Çeşitli Anadiller

Diller	Erkekler	Kadınlar	Toplam
Türkçe	52501	20780	73281
Pomakça	-	1	1
Ermenice	-	2	2
Almanca	-	-	1
Arapça	4	-	4
Acemce	39	47	86
Çekoslovakça	2	-	-
Sırpça	9	-	-
Kürtçe	24044	23736	47780
Kıptice	3	3	6
Romence	1	-	-
Arnavutça	2	1	3
Bulgarca	1	-	1
Abazaca	1	1	2
Yahudice	3	1	4
Tatarca	-	10	10

Başka	-	-	-
Bilinmeyen	-	-	-
Diğer Diller Toplamı	24109	23852	47961
Toplam	45814	44632	90446

1950 Nüfus Sayımına göre Tunceli'de Ermenice konuşanların sayısı bir önceki sayıma göre 14 kat artarak 28 kişiye çıkmıştır. Bir önceki dönemde Balkanlar, Asya ve Kafkasya'dan Tunceli'ye gelmiş olan insanlar bu dönemde Tunceli'de yoktur çünkü bu dönem sonuçlarına göre daha önceki dönemde konuşulan pek çok dil(Abazaca, Almanca, Bulgarca, Tatarca, Kıptice, Acemce, Arapça, Çekoslovakça, Sırpça, Romence, Arnavutça, Yahudice) artık Tunceli'de konuşulmamaktadır. Türkçeden sonra en çok konuşulan dil yine Kürtçedir. Bu dönemde Zazacaya da yer verilmiştir[12].

Tablo 5.34. 1950 Genel Nüfus Sayımı Sonuçlarına Göre Tunceli'de Konuşulan Çeşitli Anadiller

Diller	Erkekler	Kadınlar	Toplam
Türkçe	24402	22304	46706
Ermenice	22	6	28
Kürtçe	27356	26700	54056
Kırdaşça	720	717	1437
Zazaca	1701	1828	3529
Bilinmeyen	3	-	3
Diğer Diller Toplamı	29804	29250	59053
Toplam	54204	51555	105759

Bu dönemde Tunceli'de yine çok çeşitli dillere yer verilmektedir. Ermenice konuşanlar azalmıştır. Kafkas kökenli diller(Çerkezce, Lazca, Gürcüce) ve Rumca bu dönemde kullanılan dillerdendir. Almanca kullanılan tek Avrupa dilidir. Bu dönemde

[12] Kürtçe konuşanlar 54056 kişi olarak gösterilirken Zazaca konuşanlar 3529 kişi olarak gösterilmiştir. Burada bir yanlışlık vardır. Çünkü Tunceli'de Zazaca konuşan insanlar Kürtçe konuşan insanlardan misli misli fazladır. Büyük bir olasılıkla nüfus memurları Zazaca konuşanları Kürtçe olarak kaydetmiştir.

Zazacaya yer verilmemiştir. Kürtçe konuşanların sayısında çok büyük bir düşüş yaşanmıştır.

Tablo 5.35. 1955 Genel Nüfus Sayımı Sonuçlarına Göre Tunceli'de Konuşulan Çeşitli Anadiller

Diller	Toplam
Türkçe	94617
Ermenice	13
Almanca	5
Arapça	2
Çerkezce	1
Kürtçe	27081
Lazca	3
Rumca	10
Gürcüce	3
Başka	4
Bilinmeyen	4
Diğer Diller Toplamı	27126
Toplam	121743

Bu dönemde Ermenice konuşanların oranı bir önceki döneme göre azalmıştır. Kullanılan anadil çeşidi bu dönemde azalmıştır. Bu dönemin dikkate değer bir diğer özelliği Kürtçe konuşanların bir diğer döneme göre 4.73 oranında azalmıştır. Bu normal şartlarda pek mümkün görülmemektedir. Ayrıca bölgede çok yoğun olarak konuşulan Zazacaya yer verilmemiştir.

Tablo 5.36. 1960 Genel Nüfus Sayımı Sonuçlarına Göre Tunceli'de Konuşulan Çeşitli Anadiller

Diller	Toplam
Türkçe	134324
Ermenice	8
Almanca	1
Arapça	1
Kürtçe	5727
Pomakça	1
Gürcüce	1
Başka	4
Bilinmeyen	1
Diğer Diller Toplamı	5742
Toplam	140068

Bu dönemde Ermenice konuşanların sayısı yok denecek kadar azdır. Batı Avrupa dilleri çok büyük bir artış kaydetmiştir. Bunda bu dönem itibariyle ilden Batı Avrupa'ya özellikle Almanya'ya çok fazla işçi gönderilmesi de etkilidir. Balkan dilleri yine ilde artmıştır. Yine Kafkas dilleri ve Acemce konuşan ile gelmiştir. Türkçeden sonra en fazla kullanılan dil Kürtçedir. Kürtçe konuşanların oranı bir önceki döneme göre % 5.84 oranında artmıştır. 5 yıllık bir süreçte bu kadar büyük bir artış yaşanması mümkün değildir. Bu sayım sonuçlarında bir problem vardır[13]. 1965 Genel Nüfus Sayımı sonuçlarında Zazaca konuşanlar 7 kişi olarak gösterilmiştir. Bu mümkün değildir. Çünkü Tunceli'de Kürtçeden çok Zazaca konuşulmaktadır[14].

[13] 1960 Nüfus Sayım sonuçlarında Kürtçe konuşan insan sayısı çok düşük verilmiştir.

[14] Zazalar büyük ihtimalle Kürtçe konuşan nüfusun içinde verilmiştir. Böyle yapılmış ise büyük bir yanlışa düşülmüş demektir. Çünkü Zazalar Kürt değildir. Bir görüşe göre Zaza adına M.Ö. 9. yüzyılda rastlanmıştır. Zazalar köken olarak Hurilerden gelmektedir. Dil bakımından Kürtçeden tamamen ayrıdır. M.Ö. 5 bin yıllarında tarih sahnesine çıkan Sümerlerle Zazalar arasında dil ve inanç yönünden bazı benzerlikler de tespit edilmiştir. Ayrıntı için Bkz İbrahim Yılmazçelik, " Tarihi Dönemler İçerisinde Kürt Tarihinin Gelişimi Üzerine Bazı Tespitler.", *Türkler Ansiklopedisi* C.X, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s.406-412; *Dersim*; T.C. Dâhiliye Vekâleti, Jandarma Umum Komutanlığı III, S.55058, s.35-36. Ayrıca Bkz. Nazmi Sevgen, *Zazalar ve Kızılbaşlar*, Kalan Yayınları, Ankara 2003, s.143. Tuncelililer Zazacaya "Dımili-Dımilki" demektedir. Ayrıntı için Bkz. Mehmet Kalman, *Belge ve Tanıklarıyla Dersim Direnişleri*, Nüjen Yayınları, İstanbul 1995, s. 204.

Tablo 5.37. 1965 Genel Nüfus Sayımı Sonuçlarına Göre Tunceli'de Konuşulan Çeşitli Anadiller

Diller	Toplam
Türkçe	120553
Pomakça	18
Ermenice	2
Almanca	17
İngilizce	20
Arapça	20
Acemce	31
Boşnakça	10
Çerkezce	28
Sırpça	12
Kürtçe	33431
Zazaca	7
Kırdaşça	12
Arnavutça	8
Abazaca	4
Diğer Diller Toplamı	33620
Toplam	154175

5.6. İnanç Yapısına Göre Tunceli Nüfusunun Dağılımı

1940 Nüfus Sayım sonuçlarında dini inanç belirtilmemiştir.

1945 Nüfus Sayım sonuçlarına göre Tunceli'de yaşayan gayrimüslimler sadece Hıristiyanlardır(13 kişi).

Tablo 5.38. Tunceli İlinde 1945 Genel Nüfus Sayımına Göre Dinler ve Mezhepler

Cinsiyet	İslam	Katolik	Ortodoks	Protestan	Mezhebi Bilinmeyen Hıristiyan	Genel Toplam
Erkek	45808	2	2	2		45818
Kadın	44625	2		4	1	44632
Toplam	90433	4	2	6	1	90446

Bu dönemde Hıristiyan sayısı bir önceki döneme göre 18 kişi artarak 31 kişi olmuştur. Ayrıca hangi inanca mensup olduğu bilinmeyen 4 kişi vardır.

Tablo 5.39. Tunceli İlinde 1955 Genel Nüfus Sayımına Göre Dinler ve Mezhepler(Karma)

	İslam	Katolik	Ortodoks	Gregoryen	Mezhebi Meçhul	Hıristiyan Toplamı	Diğer Dinler	Meçhul
Toplam	121706	4	6	5	16	31	4	2
Genel Toplam	121743							

Tablo 5.40. Tunceli İlinde 1955 Genel Nüfus Sayımına Göre Dinler ve Mezhepler(Erkekler)

	İslam	Katolik	Ortodoks	Gregoryen	Mezhebi Meçhul	Hıristiyan Toplamı	Diğer Dinler	Meçhul
Toplam	61749	3	4	4	9	20	4	2
Genel Toplam	61775							

Tablo 5.41. Tunceli İlinde 1955 Genel Nüfus Sayımına Göre Dinler ve Mezhepler(Kadınlar)

	İslam	Katolik	Ortodoks	Gregoryen	Mezhebi Meçhul	Hıristiyan Toplamı	Diğer Dinler	Meçhul
Toplam	59957	1	2	1	7	11	------	----
Genel Toplam	59968							

Bu dönemde Tunceli'de Hıristiyan nüfus tek gayrimüslim inançtır. Bu dönemde Hıristiyan sayısı 17 kişi birden azalarak 14'e düşmüştür.

Tablo 5.42. Tunceli İlinde 1960 Genel Nüfus Sayımına Göre Dinler ve Mezhepler(Karma)

	İslam	Katolik	Ortodoks	Gregoryen	Mezhebi Meçhul	Hıristiyan Toplamı	Diğer Dinler	Meçhul
Toplam	140054	----	2	6	6	14	---	---
Genel Toplam	140068							

Tablo 5.43. Tunceli İlinde 1960 Genel Nüfus Sayımına Göre Dinler ve Mezhepler(Erkekler)

	İslam	Katolik	Ortodoks	Gregoryen	Mezhebi Meçhul	Hıristiyan Toplamı	Diğer Dinler	Meçhul
Toplam	71079	----	----	3	4	7	---	---
Genel Toplam	71086							

Tablo 5.44. Tunceli İlinde 1960 Genel Nüfus Sayımına Göre Dinler ve Mezhepler(Kadınlar)

	İslam	Katolik	Ortodoks	Gregoryen	Mezhebi Meçhul	Hıristiyan Toplamı	Diğer Dinler	Meçhul
Toplam	68975	---	2	3	2	7	------	----
Genel Toplam	68982							

1965 Nüfus Sayım sonuçlarına göre bir önceki dönem nazaran 4 kişi artan Hıristiyan sayısı 18 kişi olmuştur. Ayrıca bu dönemde Tunceli'de 1 tane de Yahudi vardır.

Tablo 5.45. Tunceli İlinde 1965 Genel Nüfus Sayımına Göre Dinler ve Mezhepler(Erkekler)

	İslam	Katolik	Ortodoks	Gregoryen	Mezhebi Meçhul	Protestan	Hıristiyan Toplamı	Yahudi
Toplam	78098	1	2	2	3	5	13	1
Genel Toplam	78112							

Tablo 5.46. Tunceli İlinde 1965 Genel Nüfus Sayımına Göre Dinler ve Mezhepler(Kadınlar)

	İslam	Katolik	Ortodoks	Gregoryen	Mezhebi Meçhul	Protestan	Hıristiyan Toplamı	Yahudi
Toplam	76059	1	-----	1	1	1	4	----
Genel Toplam	76063							

5.7. Tunceli'de Nüfusun Okuryazarlık Oranına Göre Dağılımı

1940 Nüfus Sayım sonuçlarına göre Tunceli'de okur-yazarlıkla ilgili bilgi verilmemiştir.

1945 Nüfus Sayım sonuçlarına göre Tunceli'de tahsil çağındaki nüfusun(7-16) % 30.40'ı okuma bilmektedir. Buna karşılık nüfusun 69.40'ı okuma bilmemektedir. Kadınların % 18.20'si erkeklerin ise % 39.60'ı okuma bilmektedir.

Tablo 5.47. 1945 Genel Nüfus Sayımına Göre Tunceli'de Okuryazarlık Oranı

Erkekler					Kadınlar				
Okuma Bilenler		Okuma Bilmeyenler		Toplam	Okuma Bilenler		Okuma Bilmeyenler		Toplam
Kişi	Yüzde%	Kişi	Yüzde%		Kişi	Yüzde%	Kişi	Yüzde%	
11649	33.3	23342	66.7	34991	2771	8	31977	92	34748

Tablo 5.48. 1945 Genel Nüfus Sayımına Göre Tunceli'de Tahsil Çağındaki Nüfusun Okuryazarlık Oranı

7-16 Yaşındaki Nüfus			Okuma Bilmeyenlerin Oranı			Okuma Bilenlerin Oranı					
						Okuma Bilenler			Okuma Bilenlerin Oranı %		
Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
13748	10313	24061	8304	8437	16741	5444	1876	7320	39.6	18.2	30.4

1950 Nüfus Sayım sonucuna göre Tunceli'de 5 yaş üstü nüfusta okuryazar olanların oranı %23.78'dir. Okuryazar nüfusun % 58.35'i okula devam etmektedir. Okula devam edenler 5 yaş üstü nüfusun % 13.87'sine denk düşmektedir. Okula devam eden nüfusta erkek nüfusu kadın nüfusunun 4. 77 katıdır. Okuryazar erkek nüfusu, okuryazar kadın nüfusundan 3.40 fazladır. Bu dönemde Tunceli'de 6949 kişi ilkokul(5688 erkek/ 1261 kadın), 668 kişi ortaokul(595 erkek/ 73 kadın), 375kişi mesleki ve teknik okul(310 erkek/ 65 kadın), 88 kişi üniversite ve yüksekokul(87 erkek/1 kadın) mezunudur.

Tablo 5.49. 1950 Genel Nüfus Sayımına Göre Tunceli'de 5 ve Daha Yukarı Yaşlarda Okuryazarlık Oranı

5 ve Yukarı Toplam Nüfus			Okur-Yazar Olmayanlar		Okur-Yazar Olanlar				Bilinmeyen	
					Okula Devam Edenler		Okula Devam Etmeyenler			
Toplam	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
87208	44660	42548	28593	37804	9990	2096	6015	2611	62	37

Tablo 5.50. 1950 Genel Nüfus Sayımına Göre Tunceli'de Tahsil Derecelerine Göre Nüfus

	Toplam		Çeşitli Kurslar		İlkokul		Orta ve Lise		Mesleki ve Teknik		Üniversite ve Yüksekokul		Tahsilsiz ve Bilinmeyen	
	Erk	Kad	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
Toplam	44660	42548	90	46	5688	1261	595	73	310	65	87	1	37890	41102
Nüfusu 5000'den Fazla	1080	573	1	----	303	78	56	7	18	6	16	1	695	481
Nüfusu5000'den Az	43571	41950	89	46	5385	1183	539	66	292	59	71	----	37195	40621

1955 Nüfus Sayım sonucuna göre Tunceli'de 5 yaş üstü nüfusta okuryazar olanların oranı %30.45'dir. Okuryazar erkek nüfusu, okuryazar kadın nüfusundan 3.18 fazladır. Bir önceki döneme göre okuryazarlık oranı % 6.42 oranında artmıştır.

Tablo 5.51. 1955 Genel Nüfus Sayımına Göre Tunceli'de 5 ve Daha Yukarı Yaşlarda Okuryazarlık Oranı

Toplam			Okur-Yazar Olmayan			Okuma Bilen			Okur-Yazar Olan			Meçhul(Bilinmeyen)		
Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
91709	46600	45109	63576	25292	38284	138	88	50	27695	21091	6604	300	129	171

1960 Genel Nüfus Sayım sonucuna göre Tunceli'de 6 yaş üstü nüfusta okuryazar olanların oranı %28.90'dır. Bu dönemde okuryazarlık oranı bir önceki döneme göre % 1.55 azalmıştır. Okuryazar erkek nüfusu okuryazar kadın nüfusunun 3.52 katıdır. Bu dönemde Tunceli'de 15261 kişi ilkokul(12593 erkek/ 2668 kadın), 997 kişi ortaokul(923 erkek/ 74 kadın), 488kişi mesleki ve teknik okul(420 erkek/ 68 kadın), 130 kişi üniversite ve yüksekokul(119 erkek/11 kadın) mezunudur.

Tablo 5.52. 1960 Genel Nüfus Sayımına Göre Tunceli'de 6 ve Daha Yukarı Yaşlarda Okuryazarlık Oranı

6 ve Yukarı Toplam Nüfus			Okur-Yazar Olmayanlar			Okur-Yazar Olanlar			Bilinmeyen		
Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
106432	53863	52569	75667	29903	45764	30763	23958	6805	2	2	--

Tablo 5.53. 1960 Genel Nüfus Sayımına Göre Tunceli'de Son Mezuniyet İtibariyle Nüfus

Genel	Mezun Olmayan	İlkokul	Ortaokul	Lise	Meslek Okulları	Yüksekokul ve Fakülte	Derecesi Tayin Edilemeyen	Bilinmeyen
25955	8940	15261	997	131	488	130	6	2
Erkek 20524	6341	12593	923	121	420	119	6	1
Kadın 5431	2599	2668	74	10	68	11	--------	1

1965 Nüfus Sayım sonucuna göre Tunceli'de okuryazarlık oranı bir önceki döneme göre % 10.06 artış göstermiştir. Bu dönemde okuryazar nüfus bir önceki döneme göre 15617 kişi artmıştır. Okuryazar erkek nüfusu, okuryazar kadın nüfusunun 2.48 katıdır. Bu dönemde 18404 ilkokul(14301 erkek/4103 kadın), 1963 ortaokul(1834 erkek/129 kadın), 240 lise(222 erkek, 18 kadın), 898 meslek okulları(785 erkek/113 kadın), 240 yüksek okul ve fakülte(213 erkek/27 kadın) mezunu vardır.

Tablo 5.54. 1965 Genel Nüfus Sayımına Göre Tunceli'de 6 ve Daha Yukarı Yaşlarda Okuryazarlık Oranı

Toplam	Okur-Yazar		Okur-Yazar Olmayan		Bilinmeyen
Erkek		%		%	
60323	34638	57.41	25677	42.56	14
Kadın		%		%	
58709	11748	20.01	46945	79.96	16
Toplam		%		%	
119032	46380	38.96	72622	61.01	30

Tablo 5.55. 1965 Genel Nüfus Sayımına Göre Tunceli'de 11 ve Yukarı Yaşlarda Son Mezuniyet İtibariyle Nüfus

Genel	Mezun Olmayan	İlkokul	Ortaokul	Lise	Meslek Okulları	Yüksekokul ve Fakülte
34857						
Erkek	9543	14301	1834	222	785	213
26898						
Kadın	3543	4103	129	18	113	27
7959						

Tablo 5.56. 1970 Genel Nüfus Sayımına Göre Tunceli'de 6 ve Yukarı Yaşlarda Okur-Yazarlık ve Mezuniyet

Genel	Bir Öğretim Kurumundan Mezun Olmayanlar	Bir Öğrenim Kurumundan Mezun Olanlar	Öğrenim Kurumu Bilinmeyenler	Okur-Yazar Olmayanlar
120704				
Erkek	16386	21783	193	21341
59657				
Kadın	10876	7533	143	42495
61047				

5.8. Meslek Grupları İtibarıyla Tunceli Nüfusu

1940 Nüfus Sayım sonuçlarında meslek gruplarına yer verilmemiştir.

1945 Nüfus Sayım sonuçlarına göre Tunceli'de nüfusun % 66.09'u mesleksiz, mesleği belli olmayan veya düzensiz olan kapsamına girmektedir. Tarım, hayvancılık ve Ormancılık alanlarında çalışanların oranı 29.37'dir. Bir diğer sektör olan Genel İdari Hizmetlerle Serbest Meslek sahipleri de toplam nüfusun % 2.96'sına denk gelmektedir. Küçük sanayi sektöründe çalışanlar ise toplam nüfusun % 0.94'ü oranındadır. Ticaret, Nakliye, Zirai Personel, Hizmetler gibi sektörler genel nüfusa göre çok düşük kaldığından oranları belirtilmemiştir.

Bu dönemde Tunceli nüfusunun çok büyük bir kısmı Mesleksiz, mesleği belli olmayan veya düzensiz olan kapsamına girmektedir. Bu durum dönem itibariyle Tunceli'de çok büyük bir işsizlik yaşandığını ortaya koymaktadır. Çalışanların çok büyük bir kısmı ise tarım sektöründe çalışmaktadır. Çalışan nüfusun çok büyük kısmını erkekler oluşturmaktadır.

Tablo 5.57. 1945 Genel Nüfus Sayımına Göre Tunceli'de Meslek Grupları

Sektör	Erkek	Kadın	Toplam
Tarım	20041	5559	25600
Hayvancılık	665	301	966
Ormancılık	--------	1	1
Zirai Personel ve Fen Memuru	16	--------	16
Küçük Sanayi	828	24	851

Ticaret	290	5	295
Nakliye	90	2	92
Genel İdare, Hizmetler, Serbest Meslek	2648	23	2671
Ev Ekonomisi ve Kişisel Hizmetler	89	83	172
Mesleksiz, Mesleği Belli Olmayan veya Düzensiz Olan	21148	38634	59782
Genel Toplam	45814	44632	90446

Tablo 5.58. 1945 Genel Nüfus Sayımı Sonuçlarına Göre Tunceli'de Meslekli ve Mesleksiz Nüfus

Çalışma Çağındaki Nüfus(15-64)	Meslekli Nüfus(15-64)	Mesleksiz Nüfus(15-64)	Meslekli Nüfusun Çalışma Çağındaki Nüfusa Oranı
Erkekler	Erkekler	Erkekler	Erkekler
21907	20397	1510	%93.1
Kadınlar	Kadınlar	Kadınlar	Kadınlar
24809	4903	19906	%19.8
Toplam	Toplam	Toplam	Toplam
46719	25300	21416	%54.2

1950 Nüfus Sayım sonucuna göre Tunceli'de Tarım sektöründe çalışanlar toplam nüfusun % 57.92'sini oluşturmaktadır. Tarım sektörü istihdamın en fazla olduğu sektördür. İkinci grubu mesleksiz ve mesleği belli olmayanlar almaktadır. Bu grup toplam nüfusun % 21.07'sini oluşturmaktadır. Sanatçılar, imalatçılar ve başka yerde belirtilmeyen meslekler grubu toplam nüfusun % 1.72'sini oluşturmaktadır. Müteşebbisler toplam nüfusun % 1.04'ünü oluşturmaktadır. Teknik eleman ve serbest meslek ve hizmetler ise toplam nüfusun % 0.72'sini oluşturmaktadır. Çalışan kadın sayısında bir önceki döneme göre büyük bir atış olmuştur.

Tablo 5.59. 1950 Genel Nüfus Sayımına Göre Tunceli'de Meslek Grupları

Sektör	Toplam	Erkek	Kadın
Tarım, Ormancılık, Balıkçılık ve Ziraat İşçileri	61252	31234	30018
Nakliye	182	182	---------
Satıcılar ve Satışla İlgili	79	76	3
Sanatçılar, İmalatçılar ve Başka Yerlerde Belirtilmeyen Meslekler	1817	1701	116
Hizmetler	202	172	30
Teknik Eleman ve Serbest Meslek	297	268	29
Müteşebbis, Sevk ve İdare Memurları ve Büro İle İlgili Meslekler	1096	1060	36
Mesleksiz, Mesleği Belli Olmayanlar	22283	9967	12316
Genel Toplam	87208	44640	42548

1955 Nüfus Sayım sonuçlarına göre bu dönemde en yoğun iş kolunu tarım sektörü oluşturmaktadır. Bu sektörün toplam nüfusa oranı % 46.25'tir. Bu sektörden sonra en fazla çalışan nüfus hizmetler sektöründedir. Bu sektörün toplam nüfusa oranı % 1.84'tür. Tarım sektörü ikinci en fazla nüfusu oluşturan hizmetler sektörünün 25 katından fazla insana iş sağlamaktadır. Bu durum Tunceli'de yaşayan insanların çok büyük bir kısmının tarım ve hayvancılık dışında başka bir işte çalışmasının mümkün olmadığını göstermektedir. Diğer iş kollarının hiçbiri % 1 oranında bile değildir. Tüm iş kollarını toplamı Tunceli nüfusunun %2.81'ine denk gelmektedir. Tarım dışı sektörlerde çalışma oranları yetersizdir. Tüm çalışanların % 45.94'ü ailesine ait işlerde ücretsiz çalışmaktadır. Bu da ilde sağlanan istihdamın aslında izafi olduğunu yani aslında çalışan nüfusun yarısına yakının emeğinin karşılığında bir ücret almadığından ilde para kazanan nüfusun çok düşük olduğu görülmektedir. İlde 32160 erkeğe karşılık 29819 kadın çalışmaktadır.

Tablo 5.60. 1955 Genel Nüfus Sayımına Göre 15 ve Daha Yukarı Yaşlarda Tunceli'de Meslek Grupları

Sektör	Erkek	Kadın	Toplam
Tarım, Ormancılık, Balıkçılık vs.	26628	29679	56307
Satıcılar ve Satışla İlgili Meslekler	334	4	338
Maden ve Taş Çıkarma	13	-----	13
Hizmetler	2221	18	2239
Nakliye	184	1	185
Teknik Eleman ve Serbest Meslek	474	30	504
Sanatkârlar, İmalat ve Tamirat İşçileri	743	55	798
Müteşebbis, Sevk ve İdare Memurları ve Büro İle İlgili Meslekler	520	11	531
Başka Gruplara Girmeyen İşçiler	409	3	412
Mesleksiz, Mesleği Belli Olmayanlar	634	18	652
Genel Toplam	32160	29819	61979

Tablo 5.61. 1955 Genel Nüfus Sayımına Göre 15 ve Daha Yukarı Yaşlarda Çalışan Nüfusun Tunceli'deki İş Pozisyonu(Erkek)

Toplam		İşveren	Ücretli	Aile İşinde Ücretsiz	Kendi Hesabına	Meçhul
Toplam	Erkek	Erkek	Erkek	Erkek	Erkek	Erkek
61979	32160	39	4013	11861	15595	652

Tablo 5.62. 1955 Genel Nüfus Sayımına Göre 15 ve Daha Yukarı Yaşlarda Çalışan Nüfusun Tunceli'deki İş Pozisyonu(Kadın)

Toplam		İşveren	Ücretli	Aile İşinde Ücretsiz	Kendi Hesabına	Meçhul
Toplam	Kadın	Kadın	Kadın	Kadın	Kadın	Kadın
61979	29819	1	81	28475	1243	19

1960 Nüfus Sayım sonucuna göre Tunceli'de çalışan nüfusun % 89.41'i tarım sektöründedir. Tarım sektöründe çalışanların Tunceli nüfusuna oranı ise % 41.25'tir. İkinci faal nüfus olan hizmetler sektörü toplam çalışanların % 3.99'unu oluşturmaktadır. Tunceli nüfusunun ise % 1.84'ünü oluşturmaktadır. Bir diğer sektör ise sanatkârlar, imalat ve tamirat işçileridir. Bu sektörün çalışan nüfusa oranı % 1.75, Tunceli nüfusuna

oranı 0.80'dir. Nakliye, maden ve taş çıkarıma, kalifiye olmayan işçiler, mesleksizler ve mesleği belli olmayanlar, müteşebbisler, satıcılar, teknik eleman ve serbest meslek grupları tüm çalışanların % 4.85'ini Tunceli nüfusunun ise % 2.24'ünü oluşturmaktadır. Bir önceki dönemde olduğu gibi tarım Tunceli'nin yegâne geçim kaynağıdır. Bu dönemde tüm çalışma guruplarından 8.44 kat fazladır. Bu dönemde çalışan nüfus 64628 kişidir. Bunun 39217' si(% 60.68'i) aile işinde ücretsiz çalışanlardan oluşmaktadır. İlde 33892 erkeğe karşılık 30736 kadın çalışmaktadır.

Tablo 5.63. 1960 Genel Nüfus Sayımına Göre 15 ve Daha Yukarı Yaşlarda Tunceli'de Meslek Grupları

Sektör	Erkek	Kadın	Toplam
Tarım, Ormancılık, Balıkçılık vs.	27220	30565	57785
Satıcılar ve Satışla İlgili Meslekler	430	4	434
Maden ve Taş Çıkarma	20	-----	20
Hizmetler	2560	21	2581
Nakliye	333	1	334
Teknik Eleman ve Serbest Meslek	610	69	679
Sanatkârlar, İmalat ve Tamirat İşçileri	1064	65	1129
Müteşebbis, Sevk ve İdare Memurları ve Büro İle İlgili Meslekler	578	7	585
Kalifiye Olmayan İşçiler(Tarım ve Temizlik İşçileri Hariç)	737	4	741
Mesleksiz, Mesleği Belli Olmayanlar	340	18	341
Genel Toplam	33892	30736	64628

Tablo 5.64. 1960 Genel Nüfus Sayımına Göre 15 ve Daha Yukarı Yaşlarda Çalışan Nüfusun Tunceli'deki İş Pozisyonu(Erkek)

Genel Toplam	Toplam (Erkek)	İşveren	Ücretli	Aile İşinde Ücretsiz	Kendi Hesabına	Meçhul
64628	33892	130	5255	10188	17978	341

Tablo 5.65. 1960 Genel Nüfus Sayımına Göre 15 ve Daha Yukarı Yaşlarda Çalışan Nüfusun Tunceli'deki İş Pozisyonu(Kadın)

Genel Toplam	Toplam (Kadın)	İşveren	Ücretli	Aile İşinde Ücretsiz	Kendi Hesabına	Meçhul
64628	30736	8	186	29029	1521	-------

Bu dönemde(1965) yine en yoğun iş kolu tarımdır. Tarımda çalışanlar tüm çalışanların % 87.46'sını, Tunceli nüfusunun ise % 36.83'ünü oluşturmaktadır. Tarım sektörü ikinci büyük sektör olan hizmetler sektöründen 15.61 kat fazladır. İkinci büyük sektör hizmetler sektörüdür. Bu sektör tüm çalışanların % 5.60'ını oluşturmaktadır. Tunceli nüfusunun ise % 2.36'sını oluşturmaktadır. Üçüncü sektör ise sanatkârlar, imalat ve tamirat işçilerin kapsamaktadır. Bu sektörün mevcudu tüm çalışanların % 1.75'i, Tunceli nüfusunun ise % 0.74'üdür. Teknik eleman ve serbest meslek sahipleri çalışan nüfusun % 1.46'sına, Tunceli nüfusunun % 0.61'ine denk düşmektedir. Satıcılar, maden ve taş çıkarma, müteşebbis ve büro memurları, kalifiye olmayan işçiler, mesleksiz ve mesleği belli olmayanlar, nakliye gibi sektörler çalışan nüfusun % 3.74'ünü, Tunceli nüfusunun % 1.57'sini oluşturmaktadır.

1965 nüfus verilerine göre Tunceli'de hizmet sektörü yığılması Türkiye ortalamasının üzerindedir[15].

[15] *Doğu Anadolu Bölgesi Bölgesel Gelişme, Şehirleşme ve Yerleşme Düzeni*, İmar ve İskân Bakanlığı, Planlama ve İmar Genel Müdürlüğü, Bölge Planlama Dairesi, Ankara 1970, s.27.

Tablo 5.66. 1965 Genel Nüfus Sayımına Göre 15 ve Daha Yukarı Yaşlarda Tunceli'de Meslek Grupları

Sektör	Erkek	Kadın	Toplam
Tarım, Ormancılık, Balıkçılık vs.	27125	29663	56788
Satıcılar ve Satışla İlgili Meslekler	409	3	412
Maden ve Taş Çıkarma	38	-----	38
Hizmetler	3611	26	3637
Nakliye	344	----	344
Teknik Eleman ve Serbest Meslek	833	115	948
Sanatkârlar, İmalat ve Tamirat İşçileri	1063	71	1134
Müteşebbis, Sevk ve İdare Memurları ve Büro İle İlgili Meslekler	721	10	731
Kalifiye Olmayan İşçiler(Tarım ve Temizlik İşçileri Hariç)	641	----	642
Mesleksiz, Mesleği Belli Olmayanlar, Bilinmeyen	260	-----	260
Genel Toplam	35045	29888	64933

1970 sayım sonuçlarına göre çalışan nüfus yaş grubunun düşük alınmasına karşılık bir önceki döneme göre çalışan nüfus sayısı daha düşük çıkmıştır. Bu durum Tunceli'nin bu dönemde göç verdiğini gösterir. Tarım bu dönemin de en büyük istihdam alanıdır. Tarım sektöründe çalışanlar tüm çalışanların % 83.94'ünü, Tunceli nüfusunun ise % 34.50'sini oluşturmaktadır. Bu dönemde ikinci önemli sektör ne diğer adıyla belirtilen ve hangi işte çalıştıkları net olarak belirtilmeyen insanların oluşturduğu gruptur. Bu grupta olanlar tüm çalışanların % 9.92'sini, Tunceli nüfusunun % 4.08'ini oluşturur. Üçüncü önemli sektör tarım dışı sektörlerde çalışan sanatkâr ve işçileri kapsamaktadır. Bu sektör çalışan nüfusun % 2.44'ünü, Tunceli nüfusunun % 1'ini oluşturur. Dördüncü büyük sektör ilmi, teknik eleman ve serbest meslek gurubudur. Bu grup tüm çalışanların % 2.34'ünü, Tunceli nüfusunun % 0.96'sını oluşturmaktadır. Yine hizmetler sektörü çalışanların % 1.83'ü Tunceli nüfusunun % 0.75'idir.sayıları sektör bazında çok düşük olan ticaret ve satış, idari personel v.b. , müteşebbis, direktör ve üst kademe yöneticiler, çalışan nüfusun % 2.30'unu, Tunceli nüfusunun % 0.95'ini kapsamaktadır.

Tablo 5.67 1970 Genel Nüfus Sayımına Göre 12 ve Daha Yukarı Yaşlarda Tunceli'de Meslek Grupları

Sektör	Erkek	Kadın	Toplam
Tarım, Ormancılık, Balıkçılık vs.	24589	29677	54266
Ticaret ve Satış	550	11	561
İdari Personel v.b.	684	32	716
Hizmetler	1129	54	1183
İlmi, Teknik Eleman ve Serbest Meslek	1192	321	1513
Müteşebbis, Direktör ve Üst Kademe Yöneticiler	208	5	213
Tarım Dışı Sektörlerde Çalışan Sanatkârlar İşçiler	919	660	1579
Diğer	4547	67	4614
Genel Toplam	33818	30827	64645

ALTINCI BÖLÜM

6.TUNCELİ'DE MEYDANA GELEN DOĞAL AFETLER

Afet, deprem (yer sarsıntısı), yangın, su baskını, yer kayması, kaya düşmesi, çığ ve benzeri toplumsal ve sosyal hayatı yakından ve derinden etkileyen doğa olaylarıdır. Afet olarak nitelendirilen doğa olayları, öngörülmesi zor, çok nadir olarak gerçekleşen, gerçekleştikleri zamanda rutin döngüdeki insan hayatını ve doğal yaşam alanlarını ve unsurlarını kesintiye uğratan, büyük hasarlara ve birçok problemlere neden olan ve genellikle bir coğrafi bölgeyi etkileyen büyük felaketlerdir.

Ülkemiz, jeolojik, jeomorfolojik yapısı ve sahip olduğu iklimsel özellikleri nedeniyle büyük can ve mal kaybına yol açan doğal afetlerle sık sık karşılaşmaktadır. Ülke topraklarının % 66'sı birinci ve ikinci derece deprem bölgesinde bulunmaktadır. Sadece depremler yüzünden 1950'den bu yana yaklaşık 32 bin vatandaşımız hayatını kaybetmiştir. Son 60 yıllık istatistiklere bakıldığında doğal afetlerin ülkemizde neden olduğu doğrudan ve dolaylı ekonomik kayıpların Gayri Safi Milli Hâsılamızın % 3-4'ü oranında olduğu görülmektedir[1]. Son 50 yılda doğal afetlerden etkilenen ilk 10 il içerisinde Tunceli de bulunmaktadır. Tunceli'de 2008 yılı itibarıyla son 50 yıl içerisinde 924 doğal afet olayı meydana gelmiştir.[2] Merkez ilçeler itibarıyla Tunceli merkez afet olay sayısı bakımdan Muş merkezle birlikte 211 olayla altıncı sırada gelmektedir.[3] Arazisinin dağlık kayalık olması bakımından Tunceli'de kaya düşmesi olaylarına da çok sık rastlanmıştır. Kaya düşmesinden etkilenen iller arasında Tunceli 15. sıradadır. Tunceli'de görülen 92 kaya düşmesi olayının 42'si il merkezinde görülmüştür. İl merkezi dışında Mazgirt, Nazimiye, Pülümür'de de kaya düşmesi olayları çok sık

---

[1] Oktay Gökçe-Şenay Özden- Ahmet Demir, *Türkiye'de Afetlerin Mekânsal ve İstatistiksel Dağılımı Afet Bilgileri Envanteri*, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı Afet İşleri Genel Müdürlüğü Afet Etüt ve Hasar Tespit Daire Başkanlığı Yayınları, Ankara 2008, s. V, 1.

[2] Tunceli dışında Erzurum'da 1517, Trabzon'da 1288, Bingöl'de 1184, Rize'de 1136, Erzincan'da 896, Kastamonu'da 860, Malatya'da 836, Sivas'ta 812, Artvin'de 658 afet olayı meydana gelmiştir, Gökçe ve diğerleri, *Türkiye'de Afetlerin Mekânsal ve İstatistiksel Dağılımı Afet Bilgileri Envanteri, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı Afet İşleri Genel Müdürlüğü Afet Etüt ve Hasar Tespit Daire Başkanlığı Yayınları, Ankara 2008*, s. 12.

[3] Gökçe ve diğerleri, *Türkiye'de Afetlerin Mekânsal ve İstatistiksel Dağılımı Afet Bilgileri Envanteri, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı Afet İşleri Genel Müdürlüğü Afet Etüt ve Hasar Tespit Daire Başkanlığı Yayınları, Ankara 2008*, s. 14.

yaşanmaktadır. Kaya ve kayaç düşmesi sonucunda Tunceli'de 421 kişi afetten etkilenmiştir.[4]

Tunceli 1958-2008 yılları arasından çığ felaketine uğrayan yerler arasında 117 olayla Bitlis ve Bingöl'den sonra üçüncü sırada gelmektedir. İlde çığdan etkilenen afetzede sayısı ise 488'dir.[5]

Bu çalışma doğal afetlerin Tunceli'yi ne oranda etkilediğini ortaya koymak amacıyla yapılmıştır.

6.1. Tunceli'de Yağmur ve Su Baskınları Sonucu Oluşan Afetler

İncelediğimiz dönem içerisinde belgelere ve gazetelere yansıdığı kadarıyla altı sel felaketi meydana gelmiştir. Sel felaketinin daha çok karın ilkbahar mevsiminde yağan yağmurlarla birlikte erimesinden kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Yağmur ve sel baskınları ile ilgili olarak tespit edebildiğimiz ilk olay 9 Nisan 1940 tarihli bir belgeden anlaşılmaktadır. Buna göre; Pülümür'ün Bozağa Karaderbent köyünde şiddetli yağan yağmurdan dolayı 1 ev yıkılarak 10 yaşındaki bir çocuğun ölümüne ve 1 kişinin de yaralanmasına yol açmıştır. Yine şiddetli yağmurlardan dolayı Hasangazi köyünde 2 ev tamamen 1 ev ve 1 samanlık ise kısmen yıkılmıştır. Olayın sevindirici yanı ise bu sel felaketinde ölü ve yaralı olmamasıdır[6].

1951 yılında ise şiddetli dolu yağışından dolayı zarar gören Nazımiye ilçesinin Maskan (Yaylacık) köyünden 50 mükellefin 45 lira 5 kuruş olan arazi vergilerinden 38 lira 69 kuruş; Giş köyünden ise 205 mükellefin 120 lira 98 kuruş olan arazi vergilerinden 77 lirası 21 Eylül 1951 tarihli Bakanlar Kurulu kararıyla silinmiştir[7].

Eylül 1953'te Köylüler davarlarıyla karşıya geçmek için Pah Köprüsünden geçerken köprü yıkılmıştır. Olayda can ve mal kaybı yaşanmamıştır[8].

26 Nisan 1956 tarihli gazete haberine göre Çemişgezek'te Hıdır Damı yolu ve Kemak yolunun taşan derlerden dolayı bir haftadır kapalı olduğu belirtilmiştir[9].

---

[4] Gökçe ve diğerleri, *Türkiye'de Afetlerin Mekânsal ve İstatistiksel Dağılımı Afet Bilgileri Envanteri, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı Afet İşleri Genel Müdürlüğü Afet Etüt ve Hasar Tespit Daire Başkanlığı Yayınları, Ankara 2008*, s. 43,93.

[5] Gökçe ve diğerleri, *Türkiye'de Afetlerin Mekânsal ve İstatistiksel Dağılımı Afet Bilgileri Envanteri, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı Afet İşleri Genel Müdürlüğü Afet Etüt ve Hasar Tespit Daire Başkanlığı Yayınları, Ankara 2008*, s. 48.

[6] *Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi* (*BCA*), 030.10.118.828.9

[7] *BCA*, 030.18.01.02.126.70.6 ve *BCA*, 030.18.01.02.126.70.7, 21 Eylül 1951.

[8] *Munzur*, 9 Eylül 1953.

[9] *Demokrat Tunceli*, 26 Nisan 1956.

1959 Nisanında yağan şiddetli yağmurdan dolayı vali konağının bahçe duvarı yıkılmış, Munzur nehri civarında bulunan birçok evi su basmış ve Kutu Deresi Orman Bölge Şefliği binasına ise yıldırım düşerek, binanın yanmasına sebep olmuştur. Şiddetli yağmurdan dolayı can kaybı yaşanmamıştır[10].

Haziran 1963'te ise Murat suyunu sandalla geçerken yağan yağmurdan dolayı sele kapılan Pertek ilçesinin Çataksu köyünden Mustafa Güzel, Zekeriya Kılıç, Ramazan Öztürk ve Bedri Can isimli 4 kişi hayatını kaybetmiştir[11]. Ağustos 1963'te de yağmur ve dolu yüzünden köylülerin harmanda bulunan ürünleri tamamen mahvolmuş, Pertek ve Hozat ilçeleri ile Derebucağı arasındaki bağlantıyı sağlayan köprü de yıkılmıştır. Bucağın ilçelerle irtibatı kesilmiştir[12].

1964 Martında ise üç günden fazla süren şiddetli yağmurların sebep olduğu taşkınların meydana getirdiği kazalarda, ikisi çocuk olmak üzere altı kişi hayatını kaybetmiştir[13].

9 Nisan 1963'te Tunceli Cumhuriyet Senatörü Mehmet Ali Demir İmar ve İskân Bakanı Fahrettin Kerim Gökay'a İmar ve İskân Bakanlığına bağlı müdürlükler tarafından:

a) 1963 bütçe yılında Tunceli İlinde yapılan yatırımların miktarları ve yerleri?

b) Yeniden hizmete girmesi için programa alınan kurumlar ve tesisler nelerdir, yerleri ve adları?

c) 1963 bütçe yılında etüdünün yapılması gereken iş var mıdır varsa nelerdir ve yerleri?

ç) 1964 yılı bütçesinde bütün il dâhilinde yapılması düşünülen yatırımların miktarı ve yerleri?

d) 1964 bütçe yılında hizmete konulması düşünülen kurumlar ve tesisiler var mıdır? Varsa yeleri ve adları?

e) 1964 bütçe yılında etütlerinin yapılması gereken işler var mıdır varsa nelerdir ve yerleri?

Sorularının yer aldığı yazılı soru önergesi vermiş, Bakan Gökay bu sorulara yazılı cevap vermiştir. Su baskınına uğrayan Pülümür ilçesinin Ferhadin köyünde 10 aileye 1964'te kararnamesi alındıktan ve projesi yapıldıktan sonra para yardımı

[10] *Milliyet*, 18 Nisan 1959.
[11] *Milliyet* 4 Haziran 1963.
[12] *Milliyet* 16 Ağustos 1963.
[13] *Milliyet*, 25 Mart 1964.

yapılacağını söylemiştir. Ayrıca afete maruz kalmış ailelere 1963 yılında yardım yapılacağı belirtilmiştir. Bu yardımlar şu şekildedir[14]:

Tablo 6.1. Afete maruz kalan ailelere yardım

İlçe	Köy	Yardım Yapılacak Aile Sayısı	Yardım Miktarı Lira	Toplam Lira
Çemişgezek	Sisne	2	7.500	15.000
Çemişgezek	Dehke	11	7.500	97.500
Merkez	Mezraa	5	7.500	37.500

14 Mayıs 1963'te Tunceli Cumhuriyet Senatörü Mehmet Ali Demir Bayındırlık Bakanı İlyas Seçkin'e Bayındırlık Bakanlığına bağlı müdürlükler tarafından:

a) 1963 bütçe yılında Tunceli İlinde yapılan yatırımların miktarları ve yerleri?

b) Yeniden hizmete girmesi için programa alınan kurumlar ve tesisler nelerdir, yerleri ve adları?

c) 1963 bütçe yılında etüdünün yapılması gereken iş var mıdır varsa nelerdir ve yerleri?

ç) 1964 yılı bütçesinde bütün il dâhilinde yapılması düşünülen yatırımların miktarı ve yerleri?

d) 1964 bütçe yılında hizmete konulması düşünülen kurumlar ve tesisiler var mıdır? Varsa yeleri ve adları?

e) 1964 bütçe yılında etütlerinin yapılması gereken işler var mıdır varsa nelerdir ve yerleri?

Sorularının yer aldığı yazılı soru önergesi vermiş, Bayındırlık Bakanı bu sorulara yazılı cevap vermiştir. Su baskınına uğrayan Pertek Camii Kebir mahallesinin taşkından korunması, Çemişgezek arazisinin sulanması ve taşkından korunmasının 1963 etüt programında yer aldığını belirtmiştir[15].

5 Mayıs 1967 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre son yağışlarla birlikte Mazgirt'in Beydamı köyünün sel bastığı, 100 dönüm arazi, bahçeler, evler ve

[14] *CS*, *T.D.* , D. I, C. X, T. II, B. LXVI, s. 575.
[15] *CS*, *T.D.* , D. I, C. XI, T. II, B. LXIII, s. 185.

Orman İdaresi tarafından dikilen 14 bin kavağın su altında kaldığı, selin verdiği zararın tahminen 250 bin lira olduğu, halkın evlerini tahliye etiği belirtilmiştir[16].

13 Mayıs 1967 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre 11 Mayıs gecesi yağan yağmurların Munzur ve Harçik sularının kabarmasına sebep olduğu, yeni lise binasının bahçe duvarının yıkılarak idari kısmının oturulamaz hale geldiği, 50 bin lira civarında maddi hasar oluştuğu, odun depolarının ve bazı evlerin sular altında kaldığı belirtilmiştir[17].

29 Haziran 1967 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre Tunceli'deki son yağışlarla birlikte dağlardan gelen sel sularının şehir içme suyu şebekesine büyük zarar verdiği belirtilmiştir[18].

22 Nisan 1968 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre son günlerde yağan yağışların bazı köylere ve ekinlere zarar verdiği, Çemişgezek-Elazığ, Tunceli-Ovacık, yollarının kapandığı, Çemişgezek köprüsünün sular tarafından aşılması üzerine bu ilçeye Pertek yolundan ulaşılabildiği, Mutu köprüsünü basan sular yüzünden bu köprünün ayaklarının yan yattığı, Pülümür-Erzincan ve Pülümür-Erzurum yollarının kapandığı belirtilmiştir[19].

14 Mayıs 1969 tarihli gazete haberine göre birkaç günden beri yağan şiddetli yağmurlar dolayısıyla coşkun akan Munzur suyunun İl merkezinin Mamiki mahallesine bağlayan köprüyü yıktığı, son yağışlardan taşan Harçik ve Munzur sularının Tunceli-Pülümür ve Tunceli-Ovacık yollarının alçak bölgelerinde su baskını yaptığı, Karayolları 86. Şube Şefliği tarafından gerekli yerlere tabelalar ve nöbetçiler konarak can ve mal kaybının engellendiği belirtilmiştir[20].

15 Mayıs 1969 tarihli gazete haberine göre son yağan şiddetli yağmurların ve eriyen kar sularının Tunceli'deki nehir ve derelerin coşkun akmasına, can ve mal kayıplarının yaşanmasına sebep olduğu belirtilmiştir. Çemişgezek'in Payamdüzü(Sinsar) köyünde 14 yaşlarında Zeynep Yıldırım isimli bir kızın dere kenarında kuzularını otlatmaktayken çıkan ani fırtına ve yağmur sularının sel olduğu bir sırada kuzularını suyun akıntısından kurtarmak istediği bir sırada kendisi akıntıya kapılıp boğulmuştur. 100 tane kuzu da akıntıya kapılmıştır[21].

---

[16] *Tunceli Sesi*, 5 Mayıs 1967.
[17] *Tunceli Sesi*, 13 Mayıs 1967.
[18] *Tunceli Sesi*, 29 Haziran 1967.
[19] *Tunceli Sesi*, 22 Nisan 1968.
[20] *Munzur*, 14 Mayıs 1969.
[21] *Munzur*, 15 Mayıs 1969.

3 Ocak 1970 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Nazımiye'nin Güzelpınar köyü ilkokulunun yağan şiddetli yağış ve esen fırtınadan dolayı okulun önemli bir zarara uğradığı, okulun tamiri için yetkililerce gerekli çalışmaların yapıldığı belirtilmiştir[22].

6.2. Tunceli'de Toprak Kayması (Heyelan)nın Yol Açtığı Afetler

Şiddetli yağan yağmurlar bölgede sadece sele değil aynı zamanda büyük çaplı toprak kaymasına da sebep olmuştur. Bunda bölgede ilkbahar ve sonbahar yağmurların çok yağması, toprak yapısı ile yer şekilleri önemli bir etkiye sahiptir. Tunceli'deki toprak kaymalarının neredeyse tamamı genellikle killi toprak tabakasının yoğun olduğu ve bol yağış alan dik yamaçlı yerlerde meydana gelmiştir. Heyelan olayları il genelinde gözlenmekle birlikte daha çok Pülümür ve Pertek'e bağlı yerleşim birimlerinde meydana gelmektedir.[23]

9 Şubat 1955'te Tarım Bakanına Tunceli'deki ormanlarla ilgili sözlü soru soran Tunceli Milletvekili Aslan Bora Tarım Bakanının cevaplarından sonra söz alarak Tunceli'de ormanların gelişigüzel ve insafsızca kesilerek başka memleketlere sevk edildiğini, bu durumun ileride açlık, sefalet, durumlara sebebiyet vereceğini, Tunceli'de ormanların bu durumdan dolayı yangından çıkmış gibi göründüğünü söylemiştir. Ayrıca düzensiz ağaç kesiminin sarp arazi yapısına sahip Tunceli arazisinin kışın yağan 5-6 metre karın baharda erimesiyle sel ve heyelana açık olduğunu, ormanların sel ve heyelanı önlediğini ormanlardaki ağaç kesiminin sınırlandırılması gerektiğini söylemiştir[24]. Aslan Bora bu açıklamasıyla Tunceli'deki heyelanın ana sebebini ortaya koymuştur(sarp arazide heyelan ve sel felaketinin önlenmesi için sarp arazi taraçalandırılmalı(seki) ve ağaçlandırılmalıdır. Bu arazide ağaç ve orman varsa kesilmeyip korunmalıdır.

Kaynaklardan tespit edebildiğimiz kadarıyla incelediğimiz dönem içerisinde ilde ilk toprak kayması 1955'te meydana gelmiştir. 1955 yılında heyelandan etkilenen Tunceli'nin Sisme köyü ile Erzincan'ın Çaltuğ, Hardisi ve Mantara, İzmir'in İslamlar, Sivas'ın Sarıca, Çankırı'nın Yüklü köylerinde oturan ve felakete maruz kalan 246

---

[22] *Munzur*, 3 Ocak 1970.
[23] Gökçe ve diğerleri, *Türkiye'de Afetlerin Mekânsal ve İstatistiksel Dağılımı Afet Bilgileri Envanteri, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı Afet İşleri Genel Müdürlüğü Afet Etüt ve Hasar Tespit Daire Başkanlığı Yayınları, Ankara 2008,* s. 93.
[24] *TBMM, Z.C.* , D. X, C. V, İÇ. I, İN. XXXVIII, s. 41-42.

hanenin iskân müdürlükleri tarafından daha uygun yerlere yerleştirilerek mağduriyetleri giderilmeye çalışılmıştır.[25]

Belgelerde ildeki toprak kaymasının daha çok Pülümür ve bağlı yerleşim birimlerinde gözlendiği anlaşılmaktadır. Konu ile ilgili olarak TBMM'de Tunceli Milletvekili Fethi Ülkü'nün 7 Nisan 1964 tarihinde Pülümür'ün heyelan durumu hakkında yazılı bir soru önergesi verilmiştir. İmar ve İskân Bakanı Celalettin Uzer tarafından verilen cevaplardan bölgenin heyelan durumuna ilişkin tarihi ve ayrıntılı bilgilere de ulaşılmaktadır. Buna göre; Pülümür'deki heyelanlı bölge ilk önce 26 Ağustos 1958'de Jeolog İlhami Kaçar tarafından incelenmiş Pülümür'ün Cumhuriyet mahallesinde mevcut 60 binadan 6'sının çatlamış veya yıkılmak üzere olduğu tespit edilmiştir. Yine aynı yerde Jeolog Süleyman Gez tarafından 19 Temmuz 1960 tarihinde yapılan ikinci bir incelemede ise yine Cumhuriyet mahallesindeki mevcut 65 evden 17'sinin meydana gelen heyelandan dolayı hasar gördüğü, 21 evin de afete maruz kaldığı tespit edilmiştir. Bölgenin üst üste 2 defa heyelana uğraması üzerine 15 Ağustos 1962'de Jeolog Mehmet Taşdemiroğlu ve Halil Ünlüsoy tarafından heyelanlı saha bir kere daha yerinde incelenmiştir. Yapılan incelemeler sonucunda kaleme alınan 27 Eylül 1962 tarihli raporda Pülümür kasabasının heyelanlı saha içerisinde bulunduğu, heyelanın halkın sosyo-ekonomik hayatını oldukça yakından etkilediği tespit edilmiştir. Mühendisler meselenin çözümü için Cumhuriyet ve Komlar mahallesinde bulunan 80 evin başka bir bölgeye nakledilmesini önermişlerdir.[26] Ayrıca söz konusu raporda Pülümür merkez ile imar planında yerleşime açılan yerlerin de heyelana elverişli bulunduğu, belediye sınırları içinde ve yakınında heyelana yatkın olmayan yerlerin bulunmadığı, heyelana yatkın yerlerde gerekli tedbirlerin alınmadığı takdirde buralarda da aktif heyelanın başlayabileceği bildirilmiştir. Ayrıca raporda heyelana karşı bölgenin ağaçlandırılması çok uzun bir zaman alacağından gerekli iskân tedbirlerinin alınması da tavsiye edilmiştir.[27] İlgili raporlar doğrultusunda Bakanlar Kurulu 9 Şubat 1963 tarih ve 6/1427 sayılı kararla 7269 sayılı Afet Kanunu'nun 2. maddesi gereğince Pülümür'ü afet bölgesi ilan etmiştir.[28]

Gerek Tunceli Valiliği'nden gerekse Pülümür'ün Cumhuriyet ve Komlar Mahallesi sakinlerinden alınan yazı ve dilekçelerde ilçede heyelan tehlikesinin gittikçe

---

[25] *Milliyet*, 30 Kasım 1955.
[26] *M..M.T.D.* , C. XXX , D I, T III, B.XCVI, s. 176.
[27] *M..M.T.D.* , C. XXX , D I, T III, B.XCVI, s. 176.
[28] *M..M.T.D.* , C. XXX , D I, T III, B.XCVI, s. 176.

arttığı, can ve mal kaybının önlenmesi için gerekli tedbirlerin bir an önce alınması ifade edilmiştir. Valiliğin 4 Ocak 1964 tarihli bir telgrafında ise Erzurum Bölge Mühendisi ile Tunceli Bayındırlık Müdürlüğü Fen memurlarından oluşan bir heyetin bölgede hasarlı evlerde oturan 80 aileyi tahliye ettikleri bildirilmektedir. Aktif heyelan sahası içinde bulunan bu 80 ailenin önce Tunceli merkezde imar ve yerleşim sahasında bulunan Sihenk düzlüğüne yerleştirilmesi uygun bulunmuştur. Sihenk düzlüğünün Pülümür'e olan uzaklığının bazı itirazlara yol açması üzerine Pülümür'e daha yakın bir mevkiin bulunmasına karar verilmiştir. [29] Mesele 12 Eylül 1964'te Bakanlar Kurulu'nda görüşülmüştür. Bakanlar Kurulu, Pülümür'ün Cumhuriyet ve Komlar mahallelerinde yer kaymasına maruz kalabilecek 80 ailenin yine Pülümür sınırları içerisinde daha uygun bir bölgeye yerleştirilmesine karar verilmiştir. Söz konusu 80 ailenin yeniden bölgeye iskân edilmesi de gelişigüzel bir şekilde yapılmamıştır. İlçenin batısında Erzincan-Tunceli karayolu yakınında bulunan daha az eğimli arazilere yerleştirilmesi planlanmıştır[30]. Yine aile başına 12.500 liralık inşaat yardımı yapılması için bir milyon liralık bir fon oluşturulmuştur. İskân edilecek ailelere arazi sağlanması, su, elektrik, kanalizasyon, yol ve kadastro gibi imar işleri için ise 170 bin lira ödenek ayrılmıştır. Aile başına ödenecek inşaat yardımının 7269 sayılı Afet Kanunu'na göre borçlanma yoluyla ödenmesi, yapılacak inşaatın önceden keşfinin yapılarak taksitler halinde nakden ödenmesine de karar verilmiştir[31].

Ocak 1963'te Pülümür yolunun 10. kilometresinde meydana gelen toprak kayması, Tunceli-Erzurum-Erzincan yolunu trafiğe kapatmış, 1 kamyon toprak altında kalmıştır. Heyelan aynı zamanda Harçik Çayının 3 metre yükselmesine de sebep olmuştur. Yolun kapalı olması kış ayalarında Nazımiye'ye yapılacak olan un yardımını da engellemiştir. Yağan yağmurlar Tunceli merkeze bağlı Anbar köyünde iki katlı okul binasının da yıkılmasına neden olmuşsa da can kaybı yaşanmamıştır[32].

1964-1965 yıllarında Çemişgezek, Ovacık ve Mazgirt ilçelerinde meydana gelen toprak kayması olaylarında zarar gören vatandaşların yaraları devlet tarafından hemen sarılmış, gerekli tedbirler alınarak yardım edilmiştir.

---

[29] *M..M.T.D.* , C. XXX , D I, T III, B.XCVI, s. 176.

[30] " … Aynı ilçe sınırları içerisinde, ilçe merkezinin batı kısmında, güneyinde Erzincan-Tunceli devlet yolu bulunan az meyilli saha ile doğusu Komlar'dan gelen Kutudere, batısı meyilli sırt, kuzeyi Ahmet Çavuş komu, güneyi Orman daireleri ve lojmanları ile çevrili yerlere yerleştirilmeleri." *BCA*, 30.18.01.180.55.8, 12 Eylül 1964.

[31] *BCA*, 30.18.01.180.55.8, 12 Eylül 1964.

[32] *Milliyet* 28 Ocak 1963.

9 Nisan 1963'te Tunceli Cumhuriyet Senatörü Mehmet Ali Demir İmar ve İskân Bakanı Fahrettin Kerim Gökay'a İmar ve İskân Bakanlığına bağlı müdürlükler tarafından:

a) 1963 bütçe yılında Tunceli İlinde yapılan yatırımların miktarları ve yerleri?

b) Yeniden hizmete girmesi için programa alınan kurumlar ve tesisler nelerdir, yerleri ve adları?

c) 1963 bütçe yılında etüdünün yapılması gereken iş var mıdır varsa nelerdir ve yerleri?

ç) 1964 yılı bütçesinde bütün il dâhilinde yapılması düşünülen yatırımların miktarı ve yerleri?

d) 1964 bütçe yılında hizmete konulması düşünülen kurumlar ve tesisiler var mıdır? Varsa yeleri ve adları?

e) 1964 bütçe yılında etütlerinin yapılması gereken işler var mıdır varsa nelerdir ve yerleri?

Sorularının yer aldığı yazılı soru önergesi vermiş, Bakan Gökay bu sorulara yazılı cevap vermiştir. Pülümür ilçe merkezinde yer kayması afetine maruz olduğu tespit edilen 80 ailenin, aynı ilçe dâhilinde seçilen yere özel bir inşaat sistemi uygulanarak yerleştirileceğini söylemiştir[33].

Nisan 1964'te Çemişgezek'te meydana gelen heyelanda 3 ev tamamen 10 ev ise kısmen yıkılmıştır[34].

17 Nisan 1964 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre Nazımiye'nin Hosum köyünde heyelan olduğu evlerin oturulamaz durumda bulunmasından dolayı 20 çadır gönderildiği, geçen yılda heyelan yaşayan köyün başka bir yere taşınması konusunda bir karar verilmediği belirtilmiştir[35]. 25 Temmuz 1964 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre Hosum köyünde 14 baraka yapılacağı ve köyün Nazımiye merkezine iskân edileceği belirtilmiştir[36].

27 Nisan 1964 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre 40 haneli olan Mazgirt'in Tirkel köyünün 10 haneli Sarıyıldız mahallesinde heyelan olduğu belirtilmiştir[37].

---

[33] *M.M, Z.C.* , D. I, C. X, T. II, B. LXVI, s. 575.
[34] *Milliyet* 11 Nisan 1964.
[35] *Tunceli Sesi*, 17 Nisan 1964.
[36] *Tunceli Sesi*, 25 Temmuz 1964.
[37] *Tunceli Sesi*, 27 Nisan 1964.

30 Nisan 1964'te Tunceli Milletvekili Fethi Ülkü İmar ve İskân Bakanı Celal Uzer'e Pülümür ilçesinin heyelan nedeniyle boşaltılması konusunda soru sormuş Bakan bu soruyu cevaplandırmıştır. Buna göre: Pülümür ilçesi merkezi ile Cumhuriyet mahallesinde geçen yıllarda bazı doğal olayların heyelan ihtimaline bağlanması üzerine yapılan ilk incelemelerde bu ilçe merkezinin bütünüyle başka bir semte kaldırılacağının resmi ve özel kaynaklarca dile getirildiğini, bu durumun elektrik ve bazı imkânlara kavuşmuş olan ilçe halkının huzurunu kaçırdığını, olayın aydınlığa kavuşturulması için bazı hususların açıklanması gerektiğini söylemiştir. Bu hususları şöyle sıralamıştır:

a-) Pülümür'de heyelan ne zamandan beri tespit edilmiştir? Teknik inceleme kim tarafından yapılmıştır?

b-) İnceleme sonunda heyelana maruz saha ne kadardır? Bütün Pülümür ilçesini mi yoksa ilçenin bir semtini mi içine alıyor?

c-) Pülümür'ün akıbetini belirleyecek olan önemli bir kararın alınabilmesi için Bakanlı yeni bir inceleme heyetinin bölgeye gönderilmesini gerekli görmekte midir?

d-) Pülümür'ün bir kısmı veya tamamının nakli mevzu bahis edilmişken nakledilecek yerin tespiti için bir araştırma yapılmış mıdır? Bu işin mali yükü hesap edilmiş midir?

e-) Heyelan ihtimali düşünülen yerlerde koruyucu tedbirler alınarak ilçenin yerinde kalmasına imkân sağlanması düşünülmüş müdür?

Bakan Uzer yaptığı açıklamada Pülümür'de heyelan olayının ilk olarak jeolog İlhami Kaçar tarafından 26 Ağustos 1958'de incelendiğini, düzenlenen 1 Mart 1959 tarihli raporda Cumhuriyet mahallesinde mevcut 60 binadan 6'sının çatlamış ve yıkılmaya mahkûm bir durumda olduğunun belirtildiğini, aynı yerde Jeolog Süleyman Gez tarafından 19 Temmuz 1960'ta ikinci bir inceleme yapıldığını, 9 Eylül 1960 tarihli bir rapor düzenlendiğini, rapora göre Cumhuriyet mahallesinde inceleme tarihinde mevcut 65 evden 17'sinin meydana gelen heyelan sebebiyle hasar gördüğü, 21'inin de afete maruz olduğunun belirtildiğini, durumun 7269 sayılı Afetler Kanununa göre ele alındığını, durumun bir kez daha incelenmesi için Jeolog Mehmet Taşdemiroğlu ve Halil Ünlüsoy'un görevlendirildiğini, 15 Ağustos 1962'de yapılan inceleme sonucunda 27 Eylül 1962'de bir rapor düzenlendiğini, bu rapora göre ilçenin heyelanlı bir bölgeye denk geldiğinin teyit edildiğini, Cumhuriyet ve Komlar mahallelerinin büyük bir kısmının aktif heyelanlı sahada bulunduğunun ve bu sahadaki 80 evin naklinin gerektiğinin belirtildiğini, bu rapor gereğince söz konusu bölgenin 7269 sayılı Kanunun

2. maddesi gereğince alınan 9 Şubat 1963 tarih ve 6/1427 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla afet bölgesi olarak tespit ve ilan edildiğini, bu durum karşısında ağaçlandırma gibi tedbirlerin koruyucu olamayacağı gibi ekonomik olmaktan da uzak olduğunu, ilçenin tamamının heyelan bölgesi ilan edilmesi için Bakanların onayının alınması halinde, Başbakana arz olunacağını, yeni bir araştırmanın farklı çıkmayacağını, bundan dolayı yeni bir araştırmaya gerek görülmediğini, Tunceli Valiliğinden 4 Ocak 1964'te alınan telden Cumhuriyet mahallesindeki bazı evlerin yer kaymasına maruz kaldığının belirtildiğini, heyelan bölgesindeki 6 evin derhal boşaltılmasının kararlaştırıldığını, 80 aile için Sihenk düzlüğünde konut yapılmasının istendiğini uzak olduğu iddiasıyla yapılan itirazlar karşısında daha yakın bir yerin araştırılması amacıyla bu işlemin(konut yapımı) durdurulduğunu, Valiliğe talimat verilerek heyelan bölgesinde yapılması istenilen evlere 7269 sayılı Kanunun 14 maddesinin göz önünde bulundurularak idari yönden engel olunmasının istendiğini belirtmiştir[38].

28 Ekim 1964 tarihli Halkın Sesi gazetesinin haberine göre heyelana maruz kalan Nazımiye'nin Güzelpınar köyünden 16 aileye 16 baraka gönderilmiştir[39].

Ekim 1964'te Çemişgezek'in Dedebeyli (Venk) köyünden 13 aile aynı köy sınırları içinde Ardıçlar mevkiine yerleştirilmiş ve her aileye 10 bin liralık inşaat yardımı yapılarak, 130 bin lira verilmesi kararlaştırılmış yine arazi alımı, su tesisatı, yol, kadastro maliyeti olarak 25 bin liralık ödenek ayrılmıştır[40]. 1965 kışının sert geçmesi sebebiyle Ovacık'ta 3 ev yıkılmıştır. Felaketzedeler mağaralara sığınmak zorunda kalmıştır[41]. 1965 yılında Mazgirt'in Doludizgin (Tırkel) köyünden toprak kaymasına maruz kalan 8 aileye ise 96 bin liralık yardım yapılmasına, 22 Ocak 1965 tarihli Bakanlar Kurulu toplantılarında karar verilmiştir[42]. Yine Mazgirt'in Çantur Köyü Beydamı Mezrası'nda oturan 10 aile için 120 bin liralık ödenek ayrılmış, hane başına 10 bin liralık inşaat yardımı yapılması kararlaştırılmıştır[43].

Toprak kayması sonucu farklı mevkilere yerleştirilecek ailelerin iskânları da gelişigüzel bir şekilde yapılmamış, konu ile ilgili vali yardımcısı, defterdar, milli eğitim, ziraat, sağlık, nafia, toprak ve iskân müdürleri maden irtibat memurlarından oluşan komisyonlar tarafından ilgili köy, mezra ve mevkilerde yer tespitleri yapılmıştır. Buna

---

[38] *MM, T.D.* , D. I, C. XXX, T. III, B. XCVI, s.176-177
[39] *Tunceli Sesi*, 28 Ekim 1964.
[40] *BCA*, 030.18.01.186.26.16. 5 Mayıs 1965.
[41] *Milliyet* 9 Ocak 1965.
[42] *BCA*, 030.18.01.183.5.12, 22 Ocak 1965.
[43] *BCA*, 030.18.01.186.26.16, 5 Mayıs 1965.

göre ailelerin yerleştikleri yeni yerlerin hazine arazisi olup olmadıkları, istimlâke gerek olup olmadığı tespit edildikten sonra inşaata başlanmaktadır. Yine oluşturulacak olan yeni yerleşim alanlarının köylülerin tarla, bahçe ve meralarına yakın olmalarına, aynı muhtarlık bölgesinde bulunmasına, iklim ve hayat şartlarının aynı olmasına, suyunun bolluğuna batı ve poyraz rüzgârlarına kapalı olmasına, havadarlığına, güneş alıp almadığına, yeni iskân birimlerinin eski köyleri köylerine yakın olmasına özellikle dikkat edilmiştir [44] . Pülümür ilçe merkezinde muhtemel yer kaymasına maruz kalabilecek ailelerin yine ilçe sınırları içinde bulunan Hasan Hüseyin Alkış ve Pir Hüseyin Alkış' a ait sahaya yerleştirilmelerine karar verilmiştir[45]. Yine Nazımiye'ye bağlı Büyükyurt köyünün muhtemel çığ düşmesi ve yer kayması gibi doğal afetlere maruz kalabileceği ve gerekli tedbirlerin alınması valilikten istenmiştir[46]. Valilikten alınan cevapta Büyükyurt köyünde bulunan 96 ailenin Tunceli merkezdeki Mamiki mahallesine yerleştirilmeleri uygun görülmüş ve Bakanlar Kurulu kararı ile onaylanmıştır[47].

27 Temmuz 1967 depreminden sonra Pülümür'ün Cumhuriyet mahallesinde yer kaymasına maruz kalan 52 aile İmar ve İskân Bakanlığı tarafından yine Pülümür'ün Saraylar mevkiine yerleştirilmiştir [48] . Yine 3 Kasım 1967 tarihinde evleri heyelan sahasında bulunan ailelerin bir kısmı da Pülümür'ün Meydanlar mahallesine iskân edilmişlerdir[49].

20 Nisan 1969'da meydana gelen heyelanda ise Ayrım-Çemişgezek yolu ulaşıma kapanmış, haberleşme imkânı tamamen durmuştur[50]. Nazimiye'nin Güzelpınar Horsum köyünde heyelana maruz kalan aileler ise ilçe merkezine yerleştirilmişlerdir[51].

30 Mayıs 1969 tarihli Munzur gazete haberine göre heyelandan etkilenen, kapalı bulunan ve yağmurların dinmesi üzerine heyelandan etkilenen kısımlarının Karayolları 81. Şube Şefliği tarafından onarılan Nazımiye'nin Akpazar nahiyesi yolunun hizmete açıldığı belirtilmiştir[52].

---

[44] *BCA*, 030.18.01.186.26.16, 31 Ağustos 1964.
[45] *BCA*, 030.18.01.212.77.5, 3 Kasım 1967.
[46] *BCA*, 030.01.73.464.3, 3 Kasım 1967.
[47] *BCA*, 030.18.01.62.259.85.3, 4 Aralık 1970.
[48] *M.M.T.D.* , C. XXVII, D.II, T. III, B. LX, s. 282-283.
[49] *BCA*, 30.18.1.2 212.77.5, 3 Kasım 1967
[50] *Milliyet*, 25 Nisan 1969.
[51] *BCA*, 30.18.1.2. 305.80.5, 24 Eylül 1973
[52] *Munzur*, 30 Mayıs 1969.

4 Aralık 1970'te Nazımiye'nin Büyükyurt köyünde 96 binanın bulunduğu bölgenin muhtemel yer kayması, çığ, sel ve kaya düşmesi afetlerine uğrama ihtimalinin çok yüksek olduğu, bu bölgede afete maruz kalan aileler için ilgili Bakanlıkların bir komisyon kurduğu, komisyonun afete maruz kalan ailelerin Tunceli Belediye sınırları içindeki Mamiki'ye yerleşmesine karar verdiği, bu konuda İmar ve İskân Bakanlığı'nın teklifi üzerine Bakanlar Kurulunca 4 Aralık 1970'te karar verildiği ve ailelerin seçilen bölgeye yerleştirileceği belirtilmiştir[53].

22 Temmuz 1971 tarihli Halkın Sesi gazetesinin haberine göre Tunceli Belediye Başkanı Süleyman Kırmızıtoprak 21 Temmuz'da düzenlediği basın toplantısında Ankara'ya yaptığı seyahatte İmar ve İskân Bakanıyla bir görüşme yaptığını bu görüşmede deprem ve toprak kayması nedeniyle Mamiki mahallesinde iskâna tabi tutulan köy sayısının artırıldığını, Güzelpınar Gökçek, Demirce, Doğanalan Atlantı'nın Şekerman mezrasının da Mamiki mahallesinde iskâna tabi tutulacağını, istimlâk bedeli olarak 250 bin lira ayrıldığını, 96 hanelik ilk kısım inşaatın 1972 yılında tamamlanacağını söylediği belirtilmiştir[54].

6.3. Tunceli'de Meydana Gelen Depremler ve Bu Depremlerden Dolayı Yaşanan Felaketler

Tunceli'de heyelanla birlikte yaşanan doğal afetlerin en önemlilerinden biri de hiç şüphesiz depremlerdir. Tunceli'de depreme en çok maruz kalan bölge Pülümür'dür. Pülümür 1945, 1947, 1963, 1972 tarihli Türkiye Deprem Bölgeleri Haritalarında Kuzey Anadolu Fay hattında birinci derecede deprem bölgesi olarak yer alırken Ovacık ilçesi ve Akpazar beldesi ikinci ve diğer ilçeler ise üçüncü derece deprem bölgesi kapsamında yer almaktadır. Tunceli şehri ve gelişme alanları civar deprem üs merkezlerinin etkisinde olmasına rağmen Pülümür hariç depremlerden önemli bir hasar görmemiştir[55]

Tunceli-Dersim bölgesiyle ilgili bilinen ilk deprem 27 Mayıs 1789'da meydana gelmiştir. Merkezi Keban olan deprem, Harput, Palu, Mazgirt, Çemişgezek ve Peri'de etkili olmuştur. Deprem oldukça yıkıcı olmuş ve bölgede pek çok insan ölmüştür. Deprem Ramazan akşamında olduğundan Peri'deki Ulu Cami teravih namazı kılınırken yıkılmıştır. Cami çökmüş ve namaz kılan insanların büyük bir bölümü ölmüştür. Bu

[53] *BCA*, 030.18.1.2.259.85.3.
[54] *Halkın Sesi*, 22 Temmuz 1971.
[55] Süleyman Pampal- Bülent Özmen, *Türkiye'nin Deprem Gerçeği*, Ankara 2007, s. 109, 134, 183, 255, 269, 353; *Doğu Anadolu Bölgesi Bölgesel Gelişme, Şehirleşme ve Yerleşme Düzeni*, s.13-14.

depremde 10 bine yakın insan ölmüş ve pek çok yapı yıkılmıştır[56]. Belgelere göre Cumhuriyet döneminde Tunceli'de tespit edebildiğimiz ilk deprem 27 Aralık 1939 tarihinde meydana gelen Erzincan depreminin Pülümür'e olan etkileridir. Deprem, Pülümür'de ağır tahribata sebep olmuştur. Deprem sonucunda Pülümür'de hükümet konağı, okul, dispanser, halkevi, hapishane, 10 lojman, 4 nahiye karakolu, 5 jandarma karakolu gibi devlet binalarının yanı sıra 262 ev tamamen yıkılmıştır. Orduya ait 2 kışlanın tamir edilmesi gerekmektedir. İlçede barınılacak ve çalışılacak kiralık bina bulunamadığından memurlar çadırlarda çalışmak zorunda kalmışlardır[57]. Bölgeden alınan ilk haberlere göre ise 5 kişi ölmüştür. Tunceli Milletvekili Sami Erkman, Pülümür'de depremden zarar gören ailelere verilmek üzere acilen 40 bin liralık yardım yapılmasını teklif etmiş ve teklifi TBMM tarafından kabul edilerek bir yardım komitesi kurulmuştur[58]. Daha sonraki bilgilere göre Pülümür'de 15 ölü, 5 ağır yaralı vardır[59]. 1939 Erzincan depremi Tunceli yakınındaki Gaban köprüsünü açmış, açılan bu köprü kullanılamaz hale gelmiş, Pülümür'deki Aznam ve Şeteri kuleleri tamamen yıkılmıştır[60]. Tunceli'de ise 8 ölü, 7 yaralı vardır[61]. Tunceli'nin Kalan İlçesi de bu depremden etkilenen bölgeler arasında gösterilmiştir [62].

1939 Erzincan depreminin daha yaraları sarılmamışken 22 Nisan 1940'ta Pülümür'de yeni bir deprem meydana gelmiştir. Saat 02.20'de meydana gelen ve yaklaşık 20-25 saniye kadar süren depremde iki askeri dinlenme tesisi ile jandarma birliği koğuşunun duvarları ile 6 ev ve bir polis karakolu tamamen yıkılmıştır. İlçe merkezinde bulunan evlerde ise büyük oranda hasar meydana gelmiştir. Depremde ölen ya da yaralanan olmazken 3 hayvan telef olmuştur. Aynı gün içerisinde meydana gelen artçı depremler Mazgirt, Ovacık ve Çemişgezek'te de hissedilmekle birlikte herhangi bir zayiata sebep olmamıştır[63].

---

[56] İbrahim Yılmazçelik, "XIII. Ve XIX. Yüzyıllarda Osmanlı Devleti'nde(Anadolu'da) Meydana Gelen Tabii Afetler", *XIV. Türk Tarih Kongresi*, Ankara, Eylül 2002, Kongreye Sunulan Bildiriler, C.II, Kısım I, Ankara 2005, s.665-693.

[57] Tunceli Valisi Abdullah Alpdoğan'ın 24 Haziran 1940 tarihli Başbakanlık Müsteşarlığı'na yollanan yazısı, *BCA*, 030.10.119.846.4 24 Haziran 1940; *BCA*, 030.01.121.769; 1973 *Erzincan İl Yıllığı*, Erzincan Valiliği Yayınları, Ankara 1973, s.15; 1939 Erzincan depreminde 32.962 kişi ölmüş, 116.720 bina ağır hasar görmüştür, Pampal-Özmen, *Türkiye'nin Deprem Gerçeği, Ankara 2007*, s. 28.

[58] *TBMM Zabıt Ceridesi*, VII, 27 Aralık 1939, Devre 6, İçtima 1, 18. İnikad, s. 127-128.

[59] *Erzincan İl Yıllığı*, Erzincan Valiliği Yayınları, Ankara 1973, s.11.

[60] *BCA*, 030.01.121.769.

[61] *Cumhuriyet*, 17 Şubat 1940.

[62] *Resmi Gazete*, S.4529.

[63] *BCA*, 030.10.119.845.16, 27 Nisan 1940. *Ulus*, 28. I. Kanun 1939.

9 Şubat 1941 de yağan şiddetli yağmurlardan ve yağmuru müteakip meydana gelen depremden dolayı Pertek'te 8 ev yıkılmış ve 32 ev de ağır hasara uğramıştır[64].

12 Temmuz 1941 tarihinde de saat 19.50 de 3 saniye süren hafif şiddetli bir deprem meydana gelmişse de zayiata ve hasara sebep olmamıştır[65].

24 Ağustos 1949 tarihli Cumhuriyet gazetesinin haberine göre 23 Ağustos'ta meydana gelen ve doğu illerini etkileyen depremden Tunceli il merkezi, ilçeleri ve köylerinin de zarar gördüğü belirtilmiştir[66].

7 Ağustos 1954 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Pülümür ilçesinde 5 Ağustos'ta aralıklarla üç depremin meydana geldiği, depremlerin herhangi bir zarara sebep olmadığı belirtilmiştir[67].

24 Kasım 1961 tarihli Tunceli Postası gazetesinin haberine göre 23 Kasım günü saat 10.30 civarında Tunceli merkezinde deprem olmuştur. Deprem ildeki okullardan birinin duvarında önemli bir çatlak oluşturmuştur. Bunun üzerine ildeki okullar tatil edilmiştir[68].

26-27 Temmuz 1967 gecesi Tunceli'nin yanı sıra Elazığ, Erzincan, Bingöl gibi Doğu Anadolu şehirlerini de etkileyen ve yaklaşık 7 saniye süren şiddetli bir deprem olmuştur [69] . Basına yansıyan haberlerden göre depremin 8 şiddetinde ve 6,2 büyüklüğünde[70] ve merkez üssünün Pülümür olduğu, ilk belirlemelere göre Pülümür ve Tercan'da 109 kişinin öldüğü ve 121 kişinin ise yaralandığı anlaşılmaktadır[71].

26/27 Temmuz 1967 gecesi yaşanan depremle ilgili ilk resmi bilgilere depremin ertesi günü saat 15. 00'te Devlet Bakanı Sadık Tekin Müftüoğlu'nun TBMM'de yaptığı konuşmadan ulaşılmaktadır. Buna göre deprem 26 Temmuz akşam saat 20.55'te meydana gelmiştir. Depremde en büyük tahribat Pülümür ve köylerinde meydana gelmiştir. İlk belirlemelere göre 63 ölü ve 15 yaralı vardır. Bakanın açıklamasına göre Karagöl'de 32 ölü, Hasangazi'de 1 ölü 4 yaralı, Karayol'da 13 ölü, Karaderbenti'de 10

---

[64] *BCA*, 030.10.119.846.38.
[65] *BCA*, 030.10.119.848.14.
[66] *Cumhuriyet*, 24 Ağustos 1949.
[67] *Munzur*, 7 Ağustos 1954.
[68] *Tunceli Postası*, 24 Kasım 1961.
[69] *Milliyet*, 28 Temmuz 1967.
[70] Pampal-Özmen, *Türkiye'nin Deprem Gerçeği, Ankara 2007*, s. 29; Gökçe ve diğerleri, *Türkiye'de Afetlerin Mekânsal ve İstatistiksel Dağılımı Afet Bilgileri Envanteri, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı Afet İşleri Genel Müdürlüğü Afet Etüt ve Hasar Tespit Daire Başkanlığı Yayınları, Ankara 2008*, s. 21.
[71] Tunceli merkezde 7 ölü, Fem köyü 51 ölü 28 yaralı, Karagöl 32 ölü 65 yaralı, Şampaşa köyü 13 ölü 12 yaralı, Kozluca 4 ölü, Elmalı 5 ölü, Derindere 2 ölü, Hasangazi 1 ölü 4 yaralı, Tercan 1 ölü 13 yaralı, *Milliyet*, 28 Temmuz 1967

ölü, Kuzulca'da 2 ölü 4 yaralı, Derindere'de 5 ölü 2 yaralı, Elmalı'da 5 yaralı bulunmaktadır[72].

Deprem, Pülümür'ün Üçdam ve Balpayam bucaklarında büyük miktarda can ve mal kaybına sebep olmuştur. Pülümür'ün Cumhuriyet mahallesinde 200, Merkez mahallesinde 100 ev kısmen yıkılmıştır[73]. Deprem dolayısıyla Pülümür'ün köylerinde yer yer yarılmalar ve toprak kaymaları olmuştur. Yapılan incelemeler sonucunda Pülümür ilçe merkezi ve bağlı 64 köyünde 740'ı ağır, 919'u orta ve 888'i az hasarlı olmak üzere toplam 2547 hasarlı bina tespit edilmiştir.[74] Deprem sonucu 108 kişi ölmüş ve 200 kişi de yaralanmıştır.[75] Çevre il ve ilçelerden sağlık ve kurtarma ekipleri Pülümür'e gelmiştir. Kızılay Pülümür'e 2 kamyon ile ilk yardım malzemesi sevk etmiştir.[76] Depremden zarara gören köylere istihkâm birlikleri sevk edilmiştir. Bölgenin dağlık olmasından dolayı bölgeye yapılan yardımların bir kısmı özellikle ulaşılamayan dağ köylerine topçu uçaklarıyla ekmek ve yiyecek atılmak suretiyle gerçekleştirilmiştir[77].

Başbakan Süleyman Demirel ve İçişleri Bakanı Faruk Sükan 28 Temmuz'da İran'a yapacakları resmi geziyi iptal ederek Pülümür'e gelmişler ve incelemelerde bulunmuşlardır. Kış gelmeden gerekli tedbirlerin alınacağı söylenmiştir[78]. CHP Genel Başkanı İsmet İnönü, Pülümür ve Tercan kaymakamlarına geçmiş olsun telgrafı çekerek üzüntülerini bildirmiştir ayrıca Sakarya'daki deprem bölgesini de ziyaret edeceği belirtilmiştir[79]. Depremin üzerinden bir hafta geçmeden hükümet afet bölgelerinde gerekli olan emniyet, sağlık ve iaşe tedbirlerini almış, deprem bölgesini de yakından inceleyerek alınan tedbirlerin işleyişini de teftiş etmiştir. Türkiye genelinde depreme maruz kalan vatandaşlara 36 milyon 500 bin lira yardım yapılması kararlaştırılmıştır. Buna göre ilk önce Tunceli-Pülümür bölgesinde yıkılan ve ağır hasar gören binalardaki insanlar için bölgeye 2 bin adet baraka yapılması, deprem bölgesinde ikamet edenlerin

---

[72] *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, XXI, 27 Aralık 1967, Dönem 2, Toplantı 2, Birleşim 149, s. 692.
[73] *Milliyet*, 28 Temmuz 1967.
[74] *M.M.T.D.* , C.XXVII, D. II, T. III, B. LX, s. 282.
[75] Depremde ölen ve yaralananların sayısı şu şekildedir: Karagöl 29 ölü 17 yaralı, Hasangazi 1 ölü 4 yaralı, Karalar 2 yaralı, Elmalı 5 yaralı, Derindere 4 ölü 2 yaralı, Kuzluca 2 ölü 3 yaralı, Kabayel (Fem) 51 ölü 50 yaralı, Karaderbent 10 ölü, Şampaşa 6 ölü, Kardım 1 ölü 4 yaralı, Yeniköy 2 ölü 1 yaralı, *Milliyet* 29 Temmuz 1967; Bununla birlikte Prof. Pampal deprem sonucunda 97 ölü ve 268 yaralı olduğunu belirtmektedir, Pampal-Özmen, *Türkiye'nin Deprem Gerçeği, Ankara 2007*, s. 29
[76] *Milliyet*, 28 Temmuz 1967.
[77] *Milliyet*, 28 Temmuz 1967.
[78] *Milliyet*, 29 Temmuz 1967; *M.M.T.D.* , C.XXI, D.II, T. II, B. CXLIX, s. 693.
[79] *Milliyet*, 28 Temmuz 1967.

vergi borçlarının erteleneceği duyurulmuştur[80]. Tunceli valisi Mustafa Necati Kınacı'nın bildirdiğine göre depremden sonra 40 gün içerisinde Pülümür'e 301 baraka inşa edilmiş, depremden önce ulaşım imkânı olmayan köylere de 104 kilometrelik yol yapılmıştır[81]. Bölgede silâhaltına alınması gereken gençlerin askerlikleri de 1111 sayılı askerlik kanununun 9. maddesine göre bir yıl ertelenmiştir[82].

11 Ağustos 1967 tarihli gazete haberine göre İmar ve İskân Bakanı Haldun Menteşeoğlu C.H.P. Genel Sekreteri Bülent Ecevit'in depremden zarar gören Pülümür'de Toprak reformu yapılması isteğinin hayal olduğunu belirtmiştir[83].

12 Eylül 1967 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre Bayındırlık Bakanı Orhan Alp 10 Eylül'de Tunceli'ye gelmiş, memurlar lokalinde bir konuşma yaparak, deprem bölgesi Pülümür'e gitmiştir. Bakan bura çeşitli incelemelerde bulunmuştur[84].

Depremden sonra bölgeye yapılan yardımlar ve alınan tedbirlerin detaylı bir bölümü Tunceli Milletvekili Hasan Ünlü[85]'nün verdiği 17 Ocak 1968 tarihli 16 maddelik yazılı soru önergesine TBMM'nin 18 Mart 1968 tarihli oturumunda İmar ve İskân Bakanı Haldun Menteşeoğlu tarafından verilen cevaplardan ulaşılabilmektedir. Buna göre Pülümür ilçe merkezi ve bağlı 64 köyde 740'ı ağır, 919'u orta ve 888'i az hasarlı olmak üzere toplam 2547 hasar tespit edilmiştir.[86] Halka ilk etapta 17.280 kg peynir, 19006 kg süt tozu, 19160 kg sıvı yağı gönderilmiş ve valilik kanalıyla 130 bin liralık para yardımı yapılmıştır. Bu yardımlar afetzede ailelere geçici mahalli yardım komiteleri aracılığıyla dağıtılmıştır. Bunların dışında depremi takip eden 7 ay boyunca halka 1300 ton buğday, 46 ton şeker, 2600 kg çay, 5200 ton hayvan yemi dağıtılmıştır. Pülümür'le birlikte Tercan ve Kiğı'da bulunan depremzedeler için ayrıca Türkiye çapında yardım komiteleri aracılığıyla 692 bin 520 lira para toplanmıştır. Ayrıca bölgeye Kızılay tarafından 1800 çadır, 1700 battaniye, 220 çuval un, 187 kutu tereyağı, 163 çuval bulgur, 6,5 ton muhtelif gıda maddesi ve 5200 giyim eşyası gönderilmiştir. Bu malzemelerin değeri 1milyon 366 bin 919 liradır. Ayrıca Bayburt halkı da Tunceli'ye bir kamyon dolusu un, yağ ve makarna göndermiştir[87]. Pülümür'de 606

---

[80] *Milliyet*, 4 Ağustos 1967.
[81] *Milliyet*, 16 Eylül 1967.
[82] *BCA*, 030.18.01.209.57.16 5 Ağustos 1967.
[83] *Milliyet*, 11 Ağustos 1967.
[84] *Tunceli Sesi*, 12 Eylül 1967.
[85] Hasan Ünlü'nün biyografisi için bkz. *TBMM Albümü (1920-2010)*, II, Ankara 2010, s. 890.
[86] Pampal ve Özmen ağır hasarlı bina sayısını 1282 olarak vermektedir, Pampal-Özmen, *Türkiye'nin Deprem Gerçeği, Ankara 2007*, s. 29.
[87] *Tunceli Sesi*, 11 Ağustos 1967.

tekli, 284 ikiz olmak üzere 890 baraka yapılıp, deprem sonucunda açıkta kalan halka dağıtılmıştır. Baraka başına 3500 lira harcanmıştır. 890 baraka için 3 milyon 115 bin lira harcanmıştır. Yine deprem dolayısıyla 113 kilometrelik köy yolu yapılmış, 39 kilometrelik yol da düzeltilmiştir[88]. Pülümür depreminden sonra bölgeye yapılan yatırımlar sadece baraka ve yol yapımı ile sınırlı kalmamış Milli Eğitim Bakanlığı tarafından Pülümür ve köylerinde Temmuz- Aralık 1967 tarihleri arasında 35 yeni okul açılmıştır. Böylece Pülümür ve köylerinde bulunan okul sayısı 1967 yılsonu itibarıyla 56'ya ulaşmıştır[89]

Pülümür'de Temmuz 1967 sonunda meydana gelen depremin ardından ilk önce evleri yıkılanlara kış mevsiminin de yaklaşması sebebiyle baraka yapılması yoluna gidilmiştir. Depremi takip eden 40 gün içerisinde bölgeye 301 baraka inşa edilmiştir. Konu ile ilgili olarak Tunceli Senatörü Arslan Bora'nın[90] Cumhuriyet Senatosu'nda verdiği demeçler bulunmaktadır. Senatör Arslan Bora, depremin üzerinden 4 ay geçmesine rağmen bölgeye yapılmış olan barakaların gelişigüzel yapıldığı, bölgenin iklim koşullarına uygun olmadığı, kış mevsiminin yaklaşmasından dolayı gerekli tedbirlerin alınması gerektiğini söylemiştir. Yetkililer halkın açıkta kalmaması için yapılan her barakaya 10 kişi iskân etmiştir. Barakalara yerleştirilen 10 nüfus içinde en az 2 ve 3 evli olan ailelerin de bulunması, hepsinin tek odada ikamet etmesi toplumda huzursuzluğa yol açtığını söylemiştir. Barakaların sağlık koşullarına uygun olmadığını da belirtmiştir. Barakaların içinde tadilat yapılarak evli ailelerin odalarının ayrılmasının ve sıhhi bakımdan uygun hale getirilmesinin elzem olduğunu söylemiştir[91]. Yine Arslan Bora depremden sonra bölgenin çok yağış aldığını bu yüzden halkın ekinlerini biçemediğini ve biçilenlerin ise harman yerinde çürüdüğünü belirtmiştir. Kış

---

[88] *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, XXVII, 18 Mart 1968, Dönem 2, Toplantı 3, Birleşim 60, s. 280-283; Baraka inşaatlarının bir an önce tamamlanabilmesi için Tunceli YSE Müdürlüğü'ndeki personel ve iş makineleri Pülümür Deprem İnşaat Amirliği emrine tahsis edilmiş ve 1967 yılı bütçesi kapsamında yapılması planlanan köy yolları yapımı da sekteye uğramıştır, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, XXVIII, 10 Haziran 1968, Dönem, 2, Toplantı 3, Birleşim 74, s. 52.

[89] 1967 yılında yapılan okullar şunlardır: Hacılı, Göneli, Aydınlar, Ardıçlı, Turnadere, Altınhüseyin, Ağaşenlik, Karagöl, Gevrut Mezrası, Gabzo, Senek, Süleymanuşağı, Kuzulca, Taşlık, Akdik, Beyce, Boğalı, Doğanköy, Dağ Mezrası, Kadısırt, Kabadal, Kaymaztepe, Karagöz, Bardakçı, Derindere, Kabayel, Kamperi Mezrası, Kırdım, Mirovo Mezrası, Kızılbel Mezrası, Yeniköy, Şampaşa, Şampaşakaraderbent, Üçdam, Serserik, Ortaşenlik Mezrası, Tunceli Milletvekili Kenan Aral'ın 16 Mayıs 1973 tarihli soru önergesine Milli Eğitim Bakanı Orhan Dengiz tarafından verilen 27 Haziran 1973 tarihli cevap, *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, XXXIX, 28 Haziran 1973, Dönem 3, Toplantı 4, Birleşim 132, s. 572-575

[90] Arslan Bora için bkz. *Türk Parlamento Tarihi Cumhuriyet Senatosu Üyelerinin Özgeçmişleri (1966-1980)*, II, Ankara 1995, s. 111-112.

[91] *Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi*, XLIV, 14 Kasım 1967, Toplantı 7, Birleşim 4, s. 66-67.

mevsiminde halkın zorluk çekmemesi için yiyecek buğday ve hayvan yerleri için gerekli tedbirlerin alınmasını istemiştir[92].

18 Şubat 1968 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberinde Pülümür'ün Kabayel ve Derindere köylerinde 4 saniye süren bir deprem olduğu, depremde can kaybı yaşanmadığı, geçen büyük depremde çatlayan ve zarar gören bazı binaların yıkıldığı belirtilmiştir[93].

Depremden bir yıl sonra Başbakan Süleyman Demirel ikinci defa Pülümür'e gelerek felaketzedeler için yapılan evlerin anahtarlarını sahiplerine takdim etmiş ve aynı gün Pülümür Yatılı Bölge Okulu'nun temelini atmıştır. Tunceli'de de bir kütüphaneyi hizmete açmıştır[94].

24 Eylül 1968'de sabah 6.15 ile 6.30 arasında meydana gelen ve Tunceli'nin Nazımiye, Pülümür, Çemişgezek ilçelerinde hissedilen deprem Bingöl, Elazığ, Diyarbakır, Mardin illerini de etkilemiştir. Deprem sonucunda Pülümür'de 1, Balkaya bucağına bağlı Ağaşenlik köyünde 13, Karagöl'de 7 evin ağır hasar gördüğü tespit edilmiştir[95]. 1968 yılı itibariyle muhalefet partisi olan CHP Genel Sekreteri Bülent Ecevit 8 gün süren Doğu Anadolu ve deprem bölgesi gezisinden döndükten sonra 7 Ekim 1968'de iktidarı eleştiren bir demeç vermiştir. Doğunun en büyük sorunlarından biri olarak toprak reformunun yapılmasını gerekli gördüğü demecinde yüksek rakımlı bölgelerde yaşayan depremzedelerin çadırlarda hastalandığını ve kış bastırmadan devletin bütün imkânlarını seferber ederek kışlık barınakların tamamlanması gerektiğini belirterek hükümetin bu konuda yeterince çaba harcamadığını ima etmiştir[96].

Depremden sonra bölgeye yapılan yardımların amacına ulaşıp ulaşmadığı eleştiri konusu olmuştur. Eleştiriler özellikle yapılan barakalar ve dağıtılan gıda maddeleri üzerinde yoğunlaşmaktadır. 24 Eylül 1968 depreminden sonra Pülümür'e giderek bölgeyi yakından inceleyen Sivas Senatörü Hüseyin Öztürk'ün[97] polemiklerle dolu eleştirileri, oldukça ilgi çekicidir. Hüseyin Öztürk, Pülümür'de halka dağıtılan buğdayın insanlar bir yana hayvanlara bile yedirilemeyecek kadar kötü vasıflı olduğunu, kurtlandığını, küflenerek çürüdüğünü bizzat kendi gözlemleriyle tespit etmiştir. Hüseyin Öztürk aynı zamanda yapılmış olan geçici barakaların ise sadece tahtadan ibaret

---

92 *C.S.T.D.* , C.XLIV, T. VII, B. IV, s. 67.
93 *Tunceli Sesi*, 19 Şubat 1968.
94 *Milliyet*, 18 Eylül 1968.
95 *Milliyet*, 25 Eylül 1968.
96 *Milliyet*, 31 Ekim 1968.
97 Hüseyin Öztürk için bkz. *TBMM Albümü (1920-2010)*, IV, Ankara 2010, s.1750.

olduğunu, halkı soğuktan korumadığını, halkın bir kısmının ev kiraladıklarını bir kısmının ise hayvanlarla birlikte ahırlarda ikamet ettiklerini tespit etmiştir. Barakalar hakkında hükümete yapılan eleştirilerden biri de baraka yapılan mevkiin toprak ağalarının arazisi olmasından dolayı ve ağaların borçlanma yoluyla barakaları ele geçirecekleri hakkında çıkan söylentiler yüzünden, halkın baraka yerine mağaralarda ikamet ettiğini ileri sürmektedir.[98] Bu iddialara cevap veren İmar ve İskân Bakanı Haldun Menteşeoğlu ise geçici olarak yapılan barakaların yerine fennî esaslara göre evler yapıldığını, Pülümür'de tapu-kadastro çalışmalarının yapılarak ev ya da barakalara iskân ettirilen halka tapuların dağıtılacağını söylemiştir[99]. Hüseyin Öztürk'ün iddialarını yalanlayarak cevap veren Bakan Menteşeoğlu 1966 Bingöl ve Varto depremzedeleri için yapılan barakaların izolasyon şartlarını taşıyan bölge iklimine ve soğuğa dayanıklı olduklarını aksi takdirde iddia edildiği olmuş olsaydı bölgede özellikle son 2 yıl içinde birçok insanın soğuktan ölmüş olacağını ifade etmiştir.[100] Yine halka dağıtılan çürümüş buğdayların kaynağının ise Dünya Gıda Teşkilatı tarafından bölgede dağıtılan gıda maddeleri olduğu yapılan tahkikatla anlaşılmıştır[101].

12 Kasım 1969 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Kızılay tarafından Tunceli'deki deprem bölgesindeki vatandaşlara 5 ton gıda maddesi gönderildiği, bu yardımların ileriki günlerde felaketzedelere dağıtılacağı belirtilmiştir[102]. 23 Aralık 1969 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Kızılay'ın Tunceli'deki fakirlere dağıttığı malzemelerin yetersiz geldiği, Kızılay'a yeni yardımlar için başvurulduğu belirtilmiştir[103].

21 Mayıs 1971 tarihli Halkın Sesi gazetesinin haberine göre 22 Mayıs 1971'de 18.45 sıralarında Doğu Anadolu'nun orta kesimlerinde meydana geldiği ve 8 saniye sürüdüğü söylenen, meteorolojiye göre 3 şiddetinde olduğu açıklanan depremde Nazımiye'nin Aşağı mahalle semtinde 4, Batman köyünde 1, Atlantı köyünde 5, Mazgirt'in Gaban köyünde 5 evin tamamen yıkıldığı, bazı evlerin oturulamaz duruma geldiği, Tunceli Yapı Sanat Enstitüsünün camlarının kırıldığı, Sütlüce bucağı ile Nazımiye Jandarma karakol binalarının hasar gördüğü, Pülümür'ün doğu kesiminde hasar olduğu(kesin doğrulanamadığı belirtilmiş), Tunceli Valisi Mahmut Polat'ın

[98] *C.S.T.D.* , C.XLIX, T. VIII, B. XII, s. 348.
[99] *C.S.T.D.* , C.XLIX, T. VIII, B. XII, s. 350- 351.
[100] *C.S.T.D.* , C.XLIX, T. VIII, B. XII, s. 351.
[101] *C.S.T.D.* , C.XLIX, T. VIII, B. XII, s. 348-352.
[102] *Munzur*, 12 Kasım 1969.
[103] *Munzur*, 23 Aralık 1969.

Atlantı köyüne gittiği belirtilmiştir[104]. 3 Haziran 1971 tarihli Halkın Sesi gazetesinin haberine göre Tunceli Valisi Mahmut Polat'ın bir heyetle Bingöl'de meydana gelen depremden zarar gören köyleri görmek ve ihtiyaçlar yerinde tespit için Pertek'in Sumak köyüne gittiği belirtilmiştir[105].

1968'de sonra Tunceli'nin Nazımiye ilçesinde 27 Haziran 1971 tarihinde gece kısa Aralıklarla 45 deprem meydana gelmiştir. Depremde can kaybı olmamıştır. İlçede 4 ev yıkılmış, kaymakamlık, PTT, Jandarma Karakolu, Sağlık ocağı, Nazımiye Ortaokulu ve Ziraat Bankası binaları hasar görmüştür. Nazımiye kaymakamı Metin Kavakalanlı'nın ifadesine göre köylerden haber alınamamıştır. Olayın ardından Tunceli Valisi Mahmut Polat incelemelerde bulunmak üzere teknik ekiple Nazımiye ilçesine gelmiştir[106].

5 Temmuz 972'de Tunceli Milletvekili Kenan Aral Tunceli halkının acil ihtiyaçlarıyla ilgili gündem dışı söz almış ve demeçte bulunmuştur. Aral demecinde 1967 Pülümür depreminden bu güne kadar bu ilçenin köy yolları ve konut sorununun ciddi olarak ele alınmadığını, bütün ısrarlara rağmen belediyeye ait yıkılan bir hizmet binasının yerine yeni bir bina dahi yapılamadığını söylemiştir[107].

6.4. Tunceli'de Yaşanan Diğer Afetler

Tunceli'de sel, heyelan ve deprem en önemli üç doğal afetin çok yoğun olarak görüldüğü bir bölgedir. Bunların dışında diğer afetlerde görülmüştür. Özellikle kaya düşmesi ve yıldırım çarpması olaylarına çok sık rastlanmıştır. Ayrıca bir de büyük yangın felaketi yaşanmıştır.

1950'de Kızılay kuraklık dolayısıyla Tunceli'ye 35 bin lira göndermiştir. Valilik ve kay-makamlıklar eliyle, yarıcı, maraba, arazi sahibi ve ortakçılara senet karşılığı borç olarak dağıtılması gereken bu paranın siyasi amaçla seçim işlerinde kullanıldığı iddia edilmiştir[108].

7 Nisan 1955 tarihli gazete haberine göre taşeron Mehmet Yılmazer tarafından yapılan Tunceli Bayındırlık Müdürlüğünün garajının çatısının hafif bir rüzgârda uçtuğu belirtilerek bayındırlık Müdürlüğü ve taşeron eleştirilmiştir[109].

---

[104] *Halkın Sesi*, 21 Mayıs 1971.
[105] *Halkın Sesi*, 3 Haziran 1971.
[106] *Milliyet*, 28 Haziran 1971, *Halkın Sesi*, 28 Haziran 1971.
[107] *MM, T.D.* , D. III, C. XXVI, T. III, B. CXX, s. 303.
[108] *Ayın Tarihi*, S.204, Mayıs 1950, s.42.
[109] *Demokrat Tunceli*, 7 Nisan 1955.

17 Mart 1956 tarihli gazete haberine göre Nazımiye ilçesinin Zaygın köyünde bir vatandaşın 6 Mart 1956'da Hangivan köyüne gitmek üzereyken kar fırtınasından dağ eteğine sığındığı, dağdan inen çığın altında kalıp öldüğü belirtilmiştir[110].

4 Ağustos 1956 tarihli gazete haberine göre Sığenk Fidanlık Tesislerinde yangın çıktığı ve Fidanlık binasının tamamen yandığı belirtilmiştir[111].

29 Ağustos 1956 tarihli gazete haberine göre Tunceli-Pülümür arasında Nazımiye'ye giden yolun ayrıldığı yerden başlamak üzere Pülümür'ün tünel karakoluna kadar olan yol Bakanlar Kurulu Kararıyla çığ ve toprak kaymalarını engellemek amacıyla muhafaza ormanı olarak ayrıldığı belirtilmiştir. Çığ ve heyelanın önlenmesi için alınan bu tedbir heyelan ve çığla mücadelede çok faydalı ve gerekli bir yöntemdir[112].

24 Şubat 1959'da Tunceli çevresinde kalınlığı 1 metreyi bulan kardan dolayı Nazımiye ilçesinin Büyükyurt(Harkis) köyü Armutlu mezrasında çığ felaketi meydana gelmiştir. 3 ev çığ altında kalmış ve 14 kişi ölmüştür[113]. Tunceli Milletvekili Kenan Aral ise Meclis'te yaptığı konuşmada 24 Şubat 1960'ta Nazımiye'nin Büyükyurt(Harkis) köyünde meydana gelen çığın 15 kişinin ölümüne sebep olduğunu belirtmiştir[114].

19 Mayıs 1959 tarihli Demokrat Tunceli Postası gazetesinin haberine göre 17 Mayıs günü yağan şiddetli yağmur ve dolunun Tunceli'de zarara yol açtığı, Türüşmek nahiyesine bağlı Çihik köyünde 18 yaşında bir gencin yıldırım düşmesi sonucu öldüğü belirtilmiştir[115].

1 Mayıs 1961 tarihli gazete haberine göre itfaiye teşkilatı bulunmayan Tunceli'de 29 Nisan 1961 akşamı yangın çıkmış, Tunceli'nin yeni çarşısı 8 saat boyunca yanmıştır. Yangında 50 dükkân kül olmuş, Polis Müdürü ve 4 Öğrenci yaralanmıştır. Elazığ'dan gelen itfaiye ekibi sabaha karşı 03.00'den sonra gelerek yangına müdahale etmiştir. Tunceli'de itfaiye olmaması Tunceli Milletvekilleri tarafından defalarca gündeme getirilmiştir. Bu konuda Tunceli Milletvekili Fethi Ülkü'nün Türkiye'de itfaiye teşkilatı olmayan il ve ilçeleri sorduğu sorusuna İçişleri

---

[110] *Munzur*, 17 Mart 1956.
[111] *Munzur*, 4 Ağustos 1956.
[112] *Munzur*, 29 Ağustos 1956.
[113] *Munzur*, 28 Şubat 1959 Hüseyin Çatıcı hanesi 5 kişi, Hıdır Doğru hanesi 2 kişi, Mehmet Kaymaz hanesi 5 kişi.
[114] *MM, T. D.* D. II, C. XXIV, T. III, B. XXXIV, s. 77.
[115] *Tunceli Postası*, 19 Mayıs 1959.

Bakanı yazılı cevap vererek bu il ve ilçeleri liste halinde sunmuştur. Bu listede Tunceli ve ilçeleri de vardır. Korkulan durum sonunda gerçekleşmiş ve çıkan yangın itfaiye olmamasından dolayı çok geç söndürülmüştür[116]. Çetin Altan bu durumu köşesine taşıyarak bu yangın hakkında ironide bulunarak " Tunceli'de yangın olmuş Vali ve Emniyet Müdürü kovayla yangına müdahale etmiş, Elazığ'dan itfaiye istenmiş, yetişememiş yangın kendiliğinden sönmüştür. Millet Ay'a gitmeye hazırlanırken bizim valiler elde kova yangına müdahale ediyor, hangi çağda yaşıyoruz 20. yüzyılın ikinci yarısında olacak iş mi?" demiştir[117].

18 Şubat 1963 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre 15-16 Şubat gecesi yağan şiddetli yağmurlar sonucu merkez ilçeye bağlı Türüşmek Bucağına bağlı Pilvenk köyünde Süleyman Ertuğrul adlı bir kişinin evine yıldırım düştüğü, evde bulunan 12 yaşındaki Hıdır Ertuğrul'un yanarak öldüğü, annesi Fatma Ertuğrul'un ise ağır yaralı olduğu belirtilmiştir[118].

12 Haziran 1963 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre 10 Haziran 1963'te Hozat'ın Hamidiye Mahallesinde oturan ve Ziraat Bankasında odacı olan Hamit Nacar'ın evine yıldırım düştüğü, can ve mal kaybı yaşanmadığı belirtilmiştir[119].

28 Eylül 1963 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre Pülümür'ün Kayalar köyündeki tarlasında çalışan 22 Yaşındaki Hasan Doğan'ın yıldırım çarpması sonucu hayatını kaybettiği belirtilmiştir[120].

11 Haziran 1964 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre merkeze bağlı Aşağıdere mezrasında 12 yaşındaki Hasan Tokmak adında bir çocuğun yıldırım çarpması sonucu hayatını kaybettiği belirtilmiştir[121].

8 Ocak 1965 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre 1 Ocak 1965 akşamı Ovacık'ın Ağaçpınar köyünün Pişkik mezrasında köylülerin bir kayanın evleri üzerine geldiklerin görünce çocuklarını alıp kaçtıklarını, 3 evin yıkıldığı ve 84 hayvanın telef olduğu, evlerden birinde unutulan 6 aylık bebeğin ertesi gün yapılan aramalarda bulunduğu, zor durumda kalan halkın mağaralara sığındığı, yetkililerin bu insanlara yardım etmesi gerektiği belirtilmiştir[122].

---

[116] *Milliyet*, 1 Mayıs 1961.
[117] *Milliyet*, 2 Mayıs 1961.
[118] *Tunceli Sesi*, 18 Şubat 1963.
[119] *Tunceli Sesi*, 12 Haziran 1963.
[120] *Tunceli Sesi*, 28 Eylül 1963.
[121] *Tunceli Sesi*, 11 Haziran 1964.
[122] *Tunceli Sesi*, 8 Ocak 1965.

19 Nisan 1965 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre yağan yağmurun Türüşmek asma köprüsünü yıktığı ve Orman İşletme Müdürlüğü tarafından dikilen 14 bin fidanın sular altında kaldığı belirtilmiştir[123].

19 Ocak 1968 tarihli Milliyet gazetesinin haberine göre Pülümür'ün Kocatepe köyünün Balıklar mezrasında çığ düşmesi sonucu 1 ev yıkılmış, evin enkazı altında kalan 7 kişi öldüğü belirtilmiştir[124]. 19 Ocak 1968 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre ise 17 Ocak'ta saat 15 civarında Pülümür'ün Kırmızıköprü Bucağının Kocatepe köyünde aniden çığ indiğini, çığ altında kalan Hıdır Pınar'ın evinin çığ altında kaldığı, 7 kişinin öldüğü, 1 kişinin ise ağır yaralandığı belirtilmiştir [125].

31 Ocak 1968'de Tunceli Milletvekili Kenan Aral Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Refet sezgin'e çığ felaketiyle ilgili malumat vererek sorular sormuş Bakan bu soruları cevaplandırmıştır. Aral Pülümür'de 7 kişinin ölümüne 1 kişinin de kolunun kesilmesi dolaysıyla söz aldığını, Tunceli Valisiyle yaptığı görüşmeden edindiği bilgiye göre 13 Ocak 1968'de dağdan kopup gelen çığın Pülümür'ün Kocatepe köyünde Pınar ailesinden 7 kişinin ölümüne 10 yaşında İlyas Pınar isimli bir çocuğun da kolunun kesilmesine sebep olduğunu, Tunceli'nin doğuda en fazla kar yağan bölgelerden olduğunu, arazisinin arızalı ve dik yamaçlı olmasından dolayı çığ felaketinin çok sık yaşandığını, 24 Şubat 1960'ta Nazımiye'nin Büyükyurt köyünde çığdan 15 kişinin öldüğünü, bugüne kadar gelmiş geçmiş Hükümetlerin bu konuyu ciddi bir şekilde ele alıp etüt ettirdiklerine şahit olmadığını, Pülümür'ün Kocatepe ve Nazımiye'nin Büyükyurt köylerinin çığ ve kaya düşmesi tehlikesi altında olduğunu, 17 Ocak 1968'de Pülümür'ün Boğalı köyü muhtarından aldığı telgrafa göre köyün bir mezrasından Hüseyin Han'a ait evin çığ altında kalarak yıkıldığını ve yardım talep edildiğini, Çemişgezek'in Ulukale ve Nazımiye'nin Ilısu köylerinin her an kopmaya hazır binlerce tonluk kayaların tehdidi altında olduğunu, etrafı geçit vermeyen nehirlerle çevrili Tunceli'nin arazisinin de olağanüstü arızalı olduğundan burada oturan insanların asırlarca dış etkilerden uzak olarak kendi kaderleriyle yaşamaları yüzünden buralarda medeni bir yerleşme ve iskân politikası gelişmediğini, bir takım tabiat tehlikelerinin dikkate alınmadan gelişigüzel yerleşmelerin birçok köyü gözle görülen tehlikelerle baş

[123] *Tunceli Sesi*, 19 Nisan 1965.
[124] *Milliyet*, 19 Ocak 1968; Ölenlerin isimleri şunlardır: Hıdır Pınar, eşi Lili Pınar, oğullar Ahmet Pınar, kızları Hatun Pınar ve isimleri tespit edilemeyen 3 çocuktur.
[125] *Tunceli Sesi*, 19 Ocak 1968. Milliyet gazetesinde isimleri bilinmeyen 3 çocuktan bahsedilmiş, Tunceli Sesi gazetesi ise bu çocukların Ali Pınar, Kadir Pınar ve Hatice Pınar olduğunu, İlyas Pınar'ın ise bir kolunun koptuğu ve Tunceli Devlet Hastanesine getirildiği belirtilmiştir.

başa bıraktığını, bu konuda ülkeyi yönetenlerin hiçbir ciddi gayret içine girmediklerini, geçen yaz Pülümür'de olan depremden dolayı Tunceli'ye gelen Başbakan Süleyman Demirel'in yol olmadığından dolayı depremin olduğu hiçbir köye gidemediğini, Pülümür'ün Uzunevler, Kovuk, Salördek; Nazımiye'nin Oğullar; Mazgirt'in Ortadirek, İbimahmut, Pertek; Pertek'in Kolankaya, Sağmanlar ve Çemişgezek'in Doğanalan köylerinin çığ, kaya düşmesi ya da heyelan tehlikesi altında olduğunu, çığdan etkilenen Nazımiye'nin Büyükyurt köyünün çığa maruz mahallesindekileri evlerini boşaltarak köyün diğer mahallelerine sığındığını, çok sıkıntı içinde yaşadıklarını söylemiştir. Heyelana maruz Mazgirt'in Ortadirek köyü halkından iki gün önce aldığı 11 Ocak tarihli mektubu okuyan Aral köyün günden güne yıkıldığını, evlerde yer yer çatlamalar ve yarılmalar meydana geldiğini, köyün tamamen yıkılmasından endişe edildiğini, Tunceli Valisi ile yaptığı son görüşmede Pülümür'ün Salördek köyünün Gavrak mezrasında gelen çığın iki evin yıkılmasına sebep olması üzerine can ve mal kaybına engel olmak için bütün mezranın boşaltıldığını, her türlü yiyecek ve ihtiyaçtan mahrum olan vatandaşların durumunu çok feci olduğunu, son yağan karlarla bütün ilçe ve köylerle ulaşım imkânlarının ortadan kalkması üzerine yiyecek, yakacak ve hayvan yemi yönünden büyük sıkıntı çekileceğinden ve ayrıca salgın hastalıkların çıkmasından korkulduğunu belirterek Hükümetin acil yardım elini uzatarak yiyecek, yakacak ve hayvan yemi temininin sağlanması ve salgın hastalıklara karşı tedbir alınmasını istemiştir. Kuruluşundan bugüne 90 km köy yolu olan Tunceli'de 3 ayda sadece Pülümür'de 115 km köy yolu ve 1.200'e yakın baraka yaptıran Hükümetin bu konuda da her türlü tedbiri alacağına inandığını söylemiştir. Bakan Sezgin ise ilgili Bakanların kendi konularıyla alakalı işleri ele alacağını belirtmiştir[126].

27 Ocak 1968 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre Tunceli'deki ilkokul öğrencilerinin gribe karşı aşılandığı, ayrıca tifo, trahom, boğmaca ve tetanos aşılarının da vurularak okulların iki gün boyunca tatil edildiği, Hozat Jandarma Alayında grip salgını olduğu belirtilmiştir[127].

29 Ocak 1968 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberinde Tunceli'deki orta dereceli okullarda da grip aşısı yapıldığı, Hozat Er Eğitim Alayında ise gribe karşı tıbbi müdahalenin yapıldığı belirtilmiştir[128].

---

[126] *MM, Z. C.* , D. II, C. XXIV, T. III, B. XXXIV, s. 76-78.
[127] *Tunceli Sesi*, 27 Ocak 1968.
[128] *Tunceli Sesi*, 29 Ocak 1968.

6 Şubat 1968 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre Ovacık'ın Doluca köyünden başka bir köye gitmek isteyen köy muhtarı Mehmet Ali Mengüç ve 3 arkadaşının çığ altında kalarak öldüğü, yapılan aramalarda sadece Mehmet Ali Mengüç'ün cesedine ulaşıldığı, çığ mahallinde bulunan 70 keçinin de telef olduğu belirtilmiştir[129].

7 Şubat 1968 tarihli Milliyet gazetesinin haberine göre Ovacık'ta ve Adana'nın Mansurlu bucağında 8 kişi çığ yüzünden hayatını kaybetmiştir[130].

21 Haziran 1969 tarihli gazete haberine göre 19 Haziran'da Pertek İlçesinin Dere bucağına bağlı Ardıç köyünün Çalhane mezrasından saat 20.00'da yıldırım düşmesi sonucu 25 yaşlarındaki Altun Teper ölmüş, 5 yaşındaki kızı ve aynı mezradan 15 yaşlarındaki Hayri Teper'in de ağır şekilde yaralandığı belirtilmiştir[131].

7 Temmuz 1969 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre Nazımiye'nin Demirci köyünde çeşmenin başında arkadaşlarıyla oynayan bir kız çocuğunun dağdan yuvarlanan bir kaya parçasının altında kalarak hayatın kaybettiği belirtilmiştir[132].

8 Temmuz 1969 tarihli gazete haberine göre geçmiş yıllarda sel, çığ, heyelan, kaya düşmesi gibi afetlere maruz kalan ve dileklerini İmar ve İskân Bakanlığı Afet İşleri Genel Müdürlüğüne bildiren Tunceli merkez Karşılar, Yeşilkaya ve Meşeyolu, Dereherzan mezrası ve Kale mezrası, Pülümür'ün Merkez Gökçekonak(Tahsini), Boğalı(Abbasuşağı), Mazgirt'in Anıtçınar(Coşik) ve Alhan, Pertek'in Pınarlar bucağı(Veyso mezrası), Nazımiye'nin Demirce ve Büyükyurt köyleri, Çemişgezek'in Doğanalan(Hemmeşe), Yukarı Budak ve Savuk köylerinin, Hozat'ın Düzpelit(Ardepet mezrası) köylerinin etütlerini yerinde incelemek ve tetkik etmek üzere Genel Müdürlüğün Jeolog Mukadder Zaralıoğlu ile Jeolog Şükür Ekici'nin Tunceli'ye geldiği belirtilmiştir[133].

19 Aralık 1969 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Mazgirt'te yoğun kar yağışından sonra çıkan fırtınada Mazgirt Hükümet konağının önemli bir hasara uğradığı, yağış ve fırtınanın halen devam ettiği belirtilmiştir[134]. Yine aynı gazetede Pülümür'de yoğun kar yağışı nedeniyle Pülümür-Mutu yolunun trafiğe kapandığı, Pülümür Kaymakamı, belediye başkanı ve Askerlik Şubesi Başkanının yolda kaldığı,

---

[129] *Tunceli Sesi*, 6 Şubat 1968.
[130] *Milliyet*, 7 Şubat 1967.
[131] *Munzur*, 21 Haziran 1969.
[132] *Tunceli Sesi*, 7 Temmuz 1969.
[133] *Munzur*, 8 Temmuz 1969.
[134] *Munzur*, 19 Aralık 1969.

Tunceli merkezde ise önceki gece karla birlikte olan şiddetli tipinin ilde pek çok binaya zarar verdiği, bazılarının çatısını uçurduğu, camlarını kırdığı ve Topraksu başmühendisliğine ait barakaların da bazı kısımlarının söküldüğü belirtilmiştir[135].

Hozat'ın Yetimli köyünde 12 Ekim 1969 Pazar günü saat 16.00 sıralarında evinin önünde dolaşan Yusuf Öztürk yıldırım çarpması sonucu hayatını kaybetmiştir[136].

26 Aralık 1969 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Tunceli'de orta dereceli okullarda önemli derecede grip salgını yaşandığı, 25 Aralık sabahından beri İl Sağlık Ocağının öğrencilerle dolup boşaldığı, yüzlerce öğrencinin muayene edilip istirahat raporu yazıldığı, Tunceli Yapı Sanat Enstitüsünün revirinin hastalarla dolduğu, hastalığın grip olduğu, grip salgını nedeniyle okulların kapanıp kapanmayacağının belli olmadığı, okulları dolaşan sağlık ekiplerinin öğrencileri muayene ettiği, belirtilmiştir[137]. 27 Aralık 1969 tarihli, gazete haberine göre öğrenciler arasında yaygınlaşan grip hastalığının salgın haline gelmemesi için Tunceli'deki bütün okulların 1 hafta süreyle tatil edildiği belirtilmiştir[138].29 Aralık 1969 tarihli Milliyet gazetesinin haberine göre Tunceli'nin de dâhil olduğu bazı illerde grip salgını nedeniyle okulların 1 hafta tatil edildiği belirtilmiştir[139]. 2 Ocak 1970 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre Çemişgezek'te ortaya çıkan grip salgını için Tunceli'den sağlık ekibi gittiği ve başarı sağlandığı belirtilmiştir[140]. 5 Ocak 1970 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre grip salgının köylere sıçraması üzerine Tunceli'de bir sağlık ekibinin merkez köylerde tarama yaptığı belirtilmiştir[141]. 6 Ocak 1970 tarihli gazete haberine göre ise Pertek ve Hozat'ta okullar grip salgını nedeniyle 1 hafta tatil edilmiştir[142]. 3 Ocak 1970 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre bir hafta önce grip nedeniyle tatil edilen okulların açılmış olmasın rağmen hasta olan öğrencilerin okula gidemediği belirtilmiştir[143]. 8 Ocak 1970 tarihli Tunceli Sesi gazetesinin haberine göre gribin köylerde yaşayan halkın % 25'ini yatağa düşürdüğü belirtilmiştir[144]. 9 Ocak 1970 tarihli Munzur gazetesinin haberinde grip salgını nedeniyle Devlet Hastanesinin hastalarla dolup taştığı, sağlık personelinin aralıksız çalıştığı, Hozat'ta ise grip salgını nedeniyle kapalı olan okulların

[135] *Munzur*, 19 Aralık 1969.
[136] *Munzur*, 3 Ekim 1969.
[137] *Munzur*, 26 Aralık 1969.
[138] *Munzur*, 27 Aralık 1969.
[139] *Milliyet*, 29 Aralık 1969.
[140] *Tunceli Sesi*, 2 Ocak 1970.
[141] *Tunceli Sesi*, 5 Ocak 1970.
[142] *Milliyet*, 6 Ocak 1969.
[143] *Munzur*, 3 Ocak 1970.
[144] *Tunceli Sesi*, 8 Ocak 1970.

açıldığı belirtilmiştir[145]. 14 Ocak 1970 tarihli Munzur gazetesine göre grip salgınının kasıp kavurduğu, hastanede ve okul revirlerinde yer kalmadığı, insanların komşu illerdeki hastaneler sevk edildiği, önce kümes hayvanlarında görülen bu hastalığın daha sonra insanlara geçtiği, son olarak köylerdeki küçük ve büyük baş hayvanlarda da etkisini gösterdiği belirtilmiştir[146]. 15 Ocak 1970 tarihli Munzur gazetesine göre grip salgının Mazgirt'te de yoğunlaştığı, Çemişgezek'te ise şiddetini artırdığı belirtilmiştir[147]. 30 Ocak 1970 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Nazımiye ve köylerinde grip salgınının bütün şiddetiyle devam ettiği, ilçe hastanesinde yer bulamayan hastaların yataklarda ikişer kişi olarak yatırıldığı belirtilmiştir[148].

24 Şubat 1970 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Hozat'ın Alıncak köyünde okulun çatısının esen rüzgârda uçarak bir evi büyük hasara uğrattığı, olayda can kaybı yaşanmadığı, okulun öğretime başlayabilmesi için köylülerin aralarında para topladıkları belirtilmiştir[149].

5 Mayıs 1970 tarihli Munzur gazetesinin haberine göre Hozat'ın Balkaynar köyü Karadut mezrasında 3 Mayıs günü saat 14 civarında koyunlarını otlatan Nurettin Yavuzer adında bir çobanı yıldırım çarptığı, çobanın olay yerinde hayatını kaybettiği belirtilmiştir[150].

Tunceli bölgesi yer altı ve yer üstü yapısı itibarıyla deprem, sel, heyelan, kaya düşmesi, çığ gibi felaketlere uğramaya müsaittir. Bunun yanında salgın hastalıklar ve yıldırım çarpması vakalarına da çok sık rastlanmıştır.

---

[145] *Munzur*, 9 Ocak 1970.
[146] *Munzur*, 14 Ocak 1970.
[147] *Munzur*, 15 Ocak 1970.
[148] *Munzur*, 30 Ocak 1970.
[149] *Munzur*, 24 Şubat 1970.
[150] *Munzur*, 5 Mayıs 1970.

BİBLİYOGRAFYA

I. ARŞİV BELGELERİ

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi Belgeleri

BCA Bakanlar Kurulu Kararları Katalogları

BCA Muamelat Genel Müdürlüğü Katalogları

BCA Başbakanlık Özel Kalem Müdürlüğü Katalogları

BCA Bakanlıklar Arası Tayin Daire Başkanlığı(3'li Kararname) Katalogları

BCA CHP Katalogları

II. RESMİ YAYINLAR

1310 Tarihli Mamuratü'l-Aziz Salnamesi

Ayın Tarihi Dergisi

Resmi Gazeteler

1967 Tunceli İl Yıllığı

1973 Tunceli İl Yıllığı

Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi

Millet Meclisi Tutanak Dergisi

Temsilciler Meclisi Tutanak Dergisi

TBMM Zabıt Ceridesi

TBMM Tutanak Dergisi

III. SÜRELİ YAYINLAR

1.Gazeteler:

Cumhuriyet

Demokrat Tunceli

Demokrat Tunceli Postası

Halkın Sesi

Harput

Milliyet

Munzur

Tunceli

Tunceli Postası

Tunceli Sesi

Ulus

IV. ARAŞTIRMA- İNCELEME ESERLERİ ve MAKALELER

AĞAR, Ömer Kemal; *Tunceli-Dersim Coğrafyası,* Türkiye Basımevi, İstanbul 1940.

AK, İnci; *Doğu ve Güneydoğu Bölgesi İllerinde İlk ve Ortaöğretim Eğitim Kademeleri İçin Derslik Adedi İhtiyacı Tahminleri,* DPT Sosyal Planlama Şubesi 1969.

AKANSEL, Fatma; *Sürgünde Çocuktular(1938 Desim İskânıyla Yer Değiştirmiş Dersimli Kadınların Göç Deneyimleri Üzerine Sözlü Bir Tarih Çalışması),* Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı, Tezsiz Yüksek Lisans Bitirme Projesi, Ankara 2009.

AKÇAY, İlhan; "Til Köyü Eserleri", *Yeni Fırat*, S. XXXII, Ekim 1966, s.27.

AKEKMEKÇİ, Tuba-Muazzez PERVAN; *Doğu sorunu Necmettin Sahir SılanRaporları(1839-1953),* Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2010.

AKGÜL, Suat; *Yakın Tarihimizde Dersim İsyanları ve Gerçekler,* Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1992.

AKSIN, Ahmet; *19. Yüzyılda Harput*, Elazığ 1999.

AKSOY, Bilal; *Tarihsel Değişim Sürecinde Tunceli*, C. I, Ankara 1985.

AKYÜREKLİ, Mahmut; *Dersim Sorunu(1937-1938),* Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2010.Ali Kemali, *Erzincan Tarihi*, İstanbul 1932.

ALPKAYA, H. Faruk; *Cumhuriyet Rejiminin Bir Islah Çalışması,* İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1988.

AŞAN, M. Beşir; *Elazığ, Tunceli, Bingöl İllerinde Türk İskân İzleri*, Ankara 1988.

AŞGIN, Sait; *Türkiye'de Bölgelerarası Gelişmişlik Farkları ve Doğu Anadolu*, İmaj Yayınları, Ankara 2010.

_____; *Cumhuriyet Döneminde Doğu Anadolu'ya Yapılan Kamu Harcamaları(1946- 1960),* Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırmaları Merkezi, Ankara 2000.

AYDOĞAN, Erdal; *İttihat ve Terakki'nin Doğu Politikası(1908-1918),* Ötüken Yayınları, İstanbul 2005.

BARDİZAKTSİ, Vahan-Boğos NATANYAN-Karekin SIRVANTSYANTS; *1878 Palu- Harput Raporlar(Çarsancak, Çemişgezek, Çapakçur, Erzincan, Hizan ve Civar Bölgeler),* C.II, Çev: Sirvart Malhasyan, Arsen Yarman, Yayına Hazırlayan ve Fotoğraflayan: Arsen Yarman, Derlem Yayınları, İstanbul 2010.

Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, *Milli Eğitim İstatistikleri 1942-1943,* Yayın no: 238, Ankara 1945.

Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, *Milli Eğitim İstatistikleri 1943-1944,* Ankara 1945.

Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, *Milli Eğitim İstatistikleri 1944-1945,* Yayın no: 270, Ankara 1947.

Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, *Milli Eğitim İstatistikleri 1945-1946,* Yayın no: 280, Ankara 1947.

Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, *Milli Eğitim İstatistikleri 1946-1947,* Yayın no: 305, Ankara 1949.

Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, *Milli Eğitim İlköğretim İstatistikleri 1947-1948,*Yayın no: 306, İstanbul 1949.

Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, *Milli Eğitim İlköğretim İstatistikleri 1948-1949,*Yayın no: 325, İstanbul 1950.

Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, *Milli Eğitim Ortaöğretim İstatistikleri 1948-1949,*Yayın no: 326, İstanbul 1950.

Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, *Milli Eğitim Meslek Teknik ve Yüksek ÖğretimİstatistikleriI 1948-1949,* Yayın no: 327, İstanbul 1950, s. 225.

Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, *Milli Eğitim İlköğretim İstatistikleri 1949-19450,*Yayın no: 334, İstanbul 1952.

Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, *Milli Eğitim Ortaöğretim İstatistikleri 1949-1950,*Yayın no: 335, İstanbul 1952.

Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, *Milli Eğitim Meslek Teknik ve Yüksek ÖğretimİstatistikleriI 1949-1950,* Yayın no: 336, İstanbul 1952.

Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, *Milli Eğitim İstatistikleri Ortaöğretim 1950-1951,*Yayın No: 347, Ankara 1951.

Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, *Maarif İstatistikleri(Mesleki, Teknik ve YüksekÖğretim), 1950-1951,* Yayın No: 348, Biricik Matbaası, Ankara.

Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, *Milli Eğitim İstatistikleri İlköğretim 1951-1952,*Yayın No: 355, Ankara.

Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, *Ortaöğretim 1951-1952,* Yayın No: 356, s.102.

Başbakanlık Umum Müdürlüğü, *Maarif İstatistikleri(Meslek, Teknik ve YüksekÖğretim)1951-1952,* Akın Matbaası, Yayın No: 357, Ankara.

Başbakanlık Umum Müdürlüğü, *Maarif İstatistikleri İlköğretim 1952-1953,* AkınMatbaacılık, Yayın No: 361, Ankara.

Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, *Milli Eğitim İstatistikleri OrtaöğretimİstatistikleriI952-1953,* Yayın No: 367, Ankara.Başbakanlık Umum Müdürlüğü, *Maarif İstatistikleri(Meslek, Teknik ve YüksekÖğretim)1952-53,* Yayın No: 368, Sait Toraman Matbaası, Ankara.

Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı, *Milli Eğitim İstatistikleri İlköğretim 1953-1960,* Yayın No: 431, Ankara 1963.

Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı, *Milli Eğitim İstatistikleri Orta Öğretim1953-1960,* Yayın No: 437, Ankara 1963.

Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, *Milli Eğitim İstatistikleri İlköğretim 1960-1961,*Yayın No: 465, Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Ankara 1965.

Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, *Milli Eğitim İstatistikleri Ortaöğretim 1960-1961,*Yayın No: 466, Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Ankara 1965.

Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, *Milli Eğitim İstatistikleri Ortaöğretim 1960-1961,*Yayın No: 466, Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Ankara 1965.

Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, *Milli Eğitim İstatistikleri(Meslek, Teknik ve YüksekÖğretim)1960-1961,* Yayın No: 467, Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Ankara 1965.

Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, *Milli Eğitim İstatistikleri İlköğretim 1961-1962,*Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Ankara.

Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, *Milli Eğitim İstatistikleri Ortaöğretim 1961-1965,*Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Yayın No:534, Ankara.

Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü *Milli Eğitim İstatistikleri(Meslek, Teknik ve YüksekÖğretim)1961-1965,* Ankara.

Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, *Milli Eğitim İstatistikleri İlköğretim 1965-1967,*Yayın No: 587, Ankara 1969.

Devlet İstatistik Enstitüsü, *Milli Eğitim İstatistikleri Ortaöğretim 1965-1967,* Yayın No: 608,Ankara 1970.

Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü *Milli Eğitim İstatistikleri(Meslek, Teknik ve YüksekÖğretim)1965-1967,* Yayın No: 600, Ankara 1969.

Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, *Milli Eğitim İstatistikleri Ortaöğretim 1965-1967,*Yayın No: 608, Ankara 1970.

Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü *Milli Eğitim İstatistikleri(Meslek, Teknik ve YüksekÖğretim)1965-1967,* Yayın No: 600, Ankara 1969.

Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü *Milli Eğitim İstatistikleri İlköğretim 1967-72,* YayınNo: 818, Ankara 1977.

Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü *Milli Eğitim İstatistikleri Ortaöğretim 1967-71,* YayınNo: 761, Ankara 1976.

Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü *Mesleki ve Teknik Öğretim İstatistikleri 1967-1973,*Yayın No: 802, Ankara 1977.

BAŞBUĞ, Hayri; *Kürt Türkleri ve Fanatik Ermeni Faaliyetleri,* Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 1984.

BEŞİKÇİ, İsmail; *Doğu Anadolu Göçebe Kürt Aşiretleri*, Yurt Yayınları, Ankara 1992.

_____; *Tunceli Kanunu(1935) ve Dersim Jenosidi,* Yurt Kitap Yayın, Ankara 1992.

BOZARSLAN, Mehmet Emin; *Doğunun Sorunları,* Şafak Kitabevi, Ankara 1966.

BURKAY, Kemal: *Geçmişten Bugüne Kürtler ve Kürdistan,* Deng Yayınlar, İstanbul 1997.

CENGİZ, Yusuf; *Her Yönüyle Tunceli*, İzmir 2001.

CHP Halkevleri ve Halkodalarının Yurt İçinde Dağılışları, Doğuş Matbaası, Ankara 1945.

ÇAVDAR, Tevfik; *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi(1839-1950),* İmge Yayınları, Ankara, 2008.

ÇAY, Abdulhaluk; *Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun Kültürel Yapısı,* Anadolu Basın Birliği Genel Merkezi, Genel Başkanlık Özel, Ankara 1986.

_____ "Türk Milli Bütünlüğü İçinde Doğu Anadolu Aşiretlerinin Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Yapıları ve Bölücülük Meselesi", *Tarihi Gelişmeler İçinde Türkiye'nin Sorunları Sempozyumu,* Bildiriler, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Ankara 8-9 Mart 1990, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1992, s.133-161.

ÇOKER, Fahri; *Türk Parlamento Tarihi(Cumhuriyet Senatosu Üyelerinin Özgeçmişleri),* C. II, Ankara 2004.

DARKOT, Besim " Tunceli Üzerine Coğrafi Görüşler.", *Elazığ Üçüncü Üniversite Haftası,* Ayrı Basım, İstanbul 1944, s.115-130.

DEMİR, Cafer; *Osmanlı ve Cumhuriyet Döneminde Dersim,* Umut Yayımcılık, İstanbul 2009.

Dersim; T.C. Dâhiliye Vekâleti, Jandarma Umum Komutanlığı III, S.55058.

DOĞANAY, Rahmi;*"1930-1945 Döneminde Doğu Anadolu'da Uygulanan Sanayi Politikaları."* Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, C.X, S.II, Elazığ 2000, s.223-230.

Doğu Anadolu'da Toplumsal Mühendislik, Dersim-Sason(1934-1946), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2010.

Doğu Anadolu Bölgesi Bölgesel Gelişme, Şehirleşme ve Yerleşme Düzeni, İmar ve İskân Bakanlığı, Planlama ve İmar Genel Müdürlüğü, Bölge Planlama Dairesi, Ankara 1970.

Doğu Anadolu Coğrafyası(Tabii, Zirai, Beşeri, Baytari), Genel Kurmay Başkanlığı Yayınları, C.VII, Ankara 1938.

Doğu Anadolu'yu Kalkındırma Sorunları Semineri I, Türkiye Ticaret Odaları, Sanayi Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği, Ankara 1967.

D. P. T. *1963 Yıllık Programı Yatırımların İllere Göre Dağılımı,* Ankara 1963.

D.P.T. *1964Yıllık Programı Yatırımların İllere Göre Dağılımı,* Ankara 1964.

D.P.T. *1965Yıllık Programı Yatırımların İllere Göre Dağılımı,* Ankara 1965.

T.C.Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı *1966 Yıllık Programı Yatırımların İllere Göre Dağılımı,* Ankara 1966.

D.P.T. *Kalkınma Planı Birinci Beş Yıl(1963-1967) 1967 Programı Yatırım Projeleri,* Anlara1967.

D.P.T. *İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1968 Yılı Programı Yatırım Projeleri*, Ankara 1968.

D.P.T. *İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1969 Yılı Yatırım Programı,* Ankara 1969.

D.P.T. *1970 Yılı Programı Kamu Yatırımlarının İllere Göre Dağılımı,* Ankara 1970.

D.P.T. Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı(1979-1983), DPT Yayın No: 1664, Ankara 1979.

D. P. T. *Başlıca Sağlık İstatistikleri,* Ankara 1970.

DUMAN, Selçuk; *Türk Modernleşmesi Sürecinde Sivas Halkevi(1932-1951),* Berikan Yayınları, Ankara 2008.

DÜNDAR, Tevfik; *Tunceli İle Çevresindeki Üç Vilayetin Zirai, Durum ve Gelişme İmkânları,* Kenan Matbaası, İstanbul 1943.

ERDEM, Tarhan-İ. Selçuk EREZ; *Kuruluşlarının Yıldönümünde Halkevleri(1952-1951- 1963),* CHP İstanbul İl Gençlik Kolu Yayını, Yayın No: 4, İstanbul 1963.

ERDENTUĞ, Nermin;"Kalkınma Problemlerimiz ve Doğu Anadolumuz.", *A.Ü.D.T.C.F.Dergisi(Antropoloji),* S. Sayı III' ten Ayrı Basım, 1965, Ankara Üniversitesi Basımevi, 1968, s.13-17.

ERKAL, Mustafa; *Bölgelerarası Dengesizlik ve Doğu Kalkınması*, Şamil Yayınevi, İstanbul 1972.

_____; *Bölge Açısından Az Gelişmişlik 101 Soru-101 Cevap,* Der Yayınları, İstanbul 1990.

EZER, Feyzullah; "Yakın Tarihimizde Dersim İsyanları." *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları,* C.III, Elazığ 2003, s.18-23.

FIRAT, M. Şerif; *Doğu İlleri ve Varto Tarihi,* Kamer Yayınları, Ankara 1998.

Genel Kurmay Belgelerinde Kürt İsyanları; C. II, Kaynak Yayınları, İstanbul 2011.

20 İlk Teşrin 1940 Genel Nüfus Sayımı(Vilayetler, Kazalar, Nahiyeler ve Köyler İtibarile Nüfus ve Yüzey Ölçü), Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları.

Genel Nüfus Sayımı 21 Ekim 1945, Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları, s. 598, Ankara 1950.

22 Ekim 1950 Genel Nüfus Sayımı, Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları, Yayın no: 410 İstanbul 1961.

23 Ekim 1955 Genel Nüfus Sayımı, Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü Yayınları Yayın no:399, İstanbul 1961.

23 Ekim 1960 Genel Nüfus Sayımı(İl, İlçe, Bucak ve Köyler İtibariyle Nüfus), Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları Yayın no:444, Ankara 1963.

24 Ekim 1965 Genel Nüfus Sayımı(Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri), Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları Yayın no:568, Ankara 1969.

25 Ekim 1970 Genel Nüfus Sayımı(İl, İlçe, Bucak ve Köy Nüfusları), Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları, Yayın no: 690, Ankara.

1973 Erzincan İl Yıllığı, Ankara 1973.

GÖKÇE, Oktay -Şenay ÖZDEN- Ahmet DEMİR; *Türkiye'de Afetlerin Mekânsal ve İstatistiksel Dağılımı Afet Bilgileri Envanteri*, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı Afet İşleri Genel Müdürlüğü Afet Etüt ve Hasar Tespit Daire Başkanlığı Yayınları, Ankara 2008.

GÜVEN, Kenan; *Tabiat Güzellikleri ve Kültürel Değerleri ile Tunceli*, Atatürk Kültür, Dil veTarih Yüksek Kurumu, Atatürk Kültür merkezi Yayınları, S.52, Ankara 1991.

HONİGMAN, Ernst *Bizans Devleti'nin Doğu Sınırı*, İstanbul 1970(Çeviren: Fikret Işıltan). http://bahsiscelxadanacom.tr.gg//nazımiye.htm, 27 Temmuz 2012.

KALMAN, Mehmet; *Belge ve Tanıklarıyla Dersim Direnişleri*, Nujen Yayınları İstanbul 1995.

KAYA, Ali; *Tunceli Kültürü,* İstanbul 1995.

KOÇAK, Cemil *Umumi Müfettişlikler(1927-1952),* İletişim Yayınları, İstanbul 2003.

KOPAR, Metin *"Cumhuriyetin İlanından Sonra Elazığ'da Yapılan Kamu Yatırım ve Harcamaları(1927-1950)"*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, C.XVII, S.I, Elazığ 2007, s.301-314.

_____; *Doğu Anadolu'ya Yapılan Kamu Harcamaları(1923-1950),* Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Elazığ 2004.

KOŞAY, Hamit Zübeyir; *Keban Projesi Pulur Kazısı 1968-1970,* Ankara 1976.

KÖKTEN, Kılıç; "Keban Baraj Gölü Çevresinde Taş Devri Buluntuları.", *Atatürk Konferansları, IV, 1970,* Ankara 1971, s.125-131.

KUNTER, Halim Baki; *Kuruluşlarının 32. Yılında Halkevleri,* Halkevleri Genel Merkezi Ankara 1964.

Kültür ve Turizm Bakanlığı; *Tunceli İli Kültür ve Turizm Envanteri1986,* 1986.

Maliye Bakanlığı; *Hazine Genel Hesabı 1943*, Damga Matbaası, Ankara.

_____; *Hazine Genel Hesabı 1944*, Damga Matbaası, Ankara.

_____; *Hazine Genel Hesabı 1945*, Damga Matbaası, Ankara.

_____; *Hazine Genel Hesabı 1946*, Damga Matbaası, Ankara.

_____; *Hazine Genel Hesabı 1947*, Damga Matbaası, Ankara.

_____; *Hazine Genel Hesabı 1948*, Damga Matbaası, Ankara.

_____; *Hazine Genel Hesabı 1949*, Damga Matbaası, Ankara.

_____; *Hazine Genel Hesabı 1950*, Damga Matbaası, Ankara.

_____; *Hazine Genel Hesabı 1951*, Damga Matbaası, Ankara 1953.

_____; *Hazine Genel Hesabı 1952*, Damga Matbaası, Ankara 1954.

_____; *Hazine Genel Hesabı 1953*, Damga Matbaası, Ankara 1955.

_____; *Hazine Genel Hesabı 1954*, Damga Matbaası, Ankara 1956.

_____; *Hazine Genel Hesabı 1955*, Damga Matbaası, Ankara 1956.

_____; *Hazine Genel Hesabı 1956*, Damga Matbaası, Ankara 1957.

_____; *Hazine Genel Hesabı 1957*, Damga Matbaası, Ankara 1959.

_____; *Hazine Genel Hesabı 1958*, Damga Matbaası, Ankara 1960.

_____; *Hazine Genel Hesabı 1959*, Damga Matbaası, Ankara 1961.

_____; *Hazine Genel Hesabı 1960*, Damga Matbaası, Ankara 1962.

_____; *Hazine Genel Hesabı 1961*, Damga Matbaası, Ankara 1963.

_____; *Hazine Genel Hesabı 1962*, Damga Matbaası, Ankara 1964.

_____; *Hazine Genel Hesabı 1963*, Damga Matbaası, Ankara 1965.

_____; *Hazine Genel Hesabı 1964*, Damga Matbaası, Ankara 1966.

_____; *Hazine Genel Hesabı 1965*, Damga Matbaası, Ankara 1967.

_____; *Hazine Genel Hesabı 1966*, Damga Matbaası, Ankara 1968.

_____; *Hazine Genel Hesabı 1967*, Damga Matbaası, Ankara 1969.

_____; *Hazine Genel Hesabı 1968*, Damga Matbaası, Ankara 1970.

_____; *Hazine Genel Hesabı 1969*, Damga Matbaası, Ankara 1971.

_____; *Hazine Genel Hesabı 1970*, Damga Matbaası, Ankara 1972.

M. Nuri Dersimi; *Kürdistan Tarihinde Dersim,* Dilan Yayınevi, Diyarbakır, 1992.

"Mazgirt", *Yeni Fırat*, S. XXXIV, Aralık 1966, s.13-14.

MEMİŞOĞLU, Fikret. "Çemişgezek", *Yeni Fırat II/14*, 14-17, İstanbul, 1963.

MUMCU, Uğur; *Kürt Dosyası*, Tekin Yayınevi, İstanbul 1993.

NAZLI, Hurşit; Elazığ *İlinin Coğrafi, Zirai, Ticari, Tarih, Nüfus ve Jeolojik Durumu,* Zerbamat Basımevi, Ankara 1939.

OSMANOĞLU, Cenap; "Tunceli'nde Tarih", *Yeni Fırat*, S. XXVIII, Temmuz 1966, s.16-17.

OZANKAYA, Özer; "Doğu Anadolu Sorunu", *A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, C.XXIV, S.III, Ayrı Baskı, Ankara 1969, s.73-115.

ÖĞEL, Bahaeddin ve Diğerleri; *Türk Milli Bütünlüğü İçerisinde Doğu Anadolu,* Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü, Ankara 1985.

ÖZBEK, Abdullah; *Bütün Yönleriyle Çemişgezek,* 1997.

ÖZCAN, Mesut; *Dersim'de Kurulan Halkevleri ve Halkodaları(1932-1951),* http://www.newededersim.com/news_detail.php?id=7177, 27 Haziran 2012.

ÖZDEMİR, Rıfat;"Harput ve Çemişgezek'te Asker Ailelerinin Sosyoekonomik Yapısı(1890- 1919)", *Belleten*, C.LIX, Aralık 1995, S.226'dan Ayrı Basım, T.T.K. Yayınları, Ankara 1996, s.739-835.

ÖZKÖK, Burhan; *Osmanlı Döneminde Dersim İsyanları*, İstanbul 1937.

ÖZTÜRK, Kazım; *Türk Parlamento Tarihi(TBMM X. Dönem 1954-1957)* C. I II, Ankara 2004.

ÖZTÜRK, Mustafa; "Cumhuriyet Dönemi'nde Sağlık Hizmetleri", *Süleyman Demirel Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi,* C.VI(I), Isparta 1999, s.37-41.

PAMPAL, Süleyman - Bülent ÖZMEN, *Türkiye'nin Deprem Gerçeği*, Ankara 2007.

PEHLİVANLI, Hamit; "*Cumhuriyetin İlk Yıllarından Günümüze Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun Meseleleri: Örnek Raporlar Işığında Karşılaştırmalı Bir İnceleme.*", Genel Kurmay Başkanlığı, Beşinci Askeri Tarih Semineri Bildirileri, Değişen Dünya DengeleriİçindeAskeri ve Stratejik Açıdan Türkiye(23-23 Ekim 1995 İstanbul) C.I, Ankara 1996, s.554-649.

PERK, Kadri; *Cenup Doğu Anadolu'nun Eski Zamanları*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1943.

SEVGEN, Nazmi; *Zazalar ve Kızılbaşlar*, Kalan Yayınları, Ankara 2003.

ŞADİLLİLİ, Vedat; *Türkiye'de Kürtçülük Hareketleri ve İsyanlar I,* Ankara 1980.

TBMM Albümü (1920-2010), C.I, Ankara 2010.

TBMM Albümü (1920-2010), C.II, Ankara 2010.

TBMM Albümü (1920-2010), C.IV, Ankara 2010.

TİMUROĞLU, Vecihi; *Dersim Tarihi,* Yurt Kitap Yayın, Ankara 1991.

Tunceli İl Yıllığı 1973; Ankara 1973.

Tunceli İl Yıllığı 1967; Tunceli Valiliği 1967.

"Tunceli'nin Coğrafyası", *Aylık Ansiklopedisi,* C. II, No: XVIII, Ekim 1945, s.575-577.

TUNCER, Erol; *Osmanlı'dan Günümüze Seçimler(1877-2002),* Tesav Yayınları No: 24, Ankara 2003.

TURAN, Osman; *Selçuklular Zamanında Türkiye,* İstanbul 1971.

_____; *Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi,* İstanbul 1973.

Turizm ve Tanıtma Bakanlığı, *Doğu Anadolu Bölgesi Turizm Envanterleri 1964,* Ankara 1964.

Türkiye'de Toplumsal ve Ekonomik Gelişmenin 50. Yılı, DİE Yayınları, Ankara 1973.

ULUĞ, Naşit Hakkı; *Tunceli Medeniyete Açılıyor,* Kaynak Yayınları, İstanbul 2007.

Umumi Müfettişlikler Toplantı Tutanakları-1936, (Yayına Hazırlayan: Bülent Varlık), Dipnot Yayınları, Ankara 2010.

ÜLKÜ, Fethi; "XIX. Yüzyıl Sonlarında Bugünkü Tunceli'nin Durumu", *Yeni Fırat,* Elazığ, Nisan 1964, s.18-20.

ÜNAL, Mehmet Ali *XVI. Yüzyılda Çemişgezek Sancağı,* Türk Tarih Kurumu Yayınları, Sayı 18, Ankara 1999.

YAZICIOĞLU, S. ; " Doğu'da Tüberküloz ve Savaşı", *Çeşitli Yönleriyle Doğu ve Güneydoğu Anadolu,* VIII, Türk Tüberküloz Kongresi, 15-18 Mayıs 1967, Diyarbakır 1967, s.92

YILDIZ, Celal; *Kronolojik Dersim Tarihi*, Su Yayınları, İstanbul 2009.

YILMAZÇELİK, İbrahim; *Osmanlı Devleti Döneminde Dersim Sancağı,* Kripto Yayınları Ankara 2011.

_____; "XIII. ve XIX. Yüzyıllarda Osmanlı Devleti'nde(Anadolu'da) Meydana Gelen Tabii Afetler", *XIV. Türk Tarih Kongresi,* Ankara, Eylül 2002, Kongreye Sunulan Bildiriler, C.II, Kısım I, Ankara 2005, s.665-693.

_____; " Tarihi Dönemler İçerisinde Kürt Tarihinin Gelişimi Üzerine Bazı Tespitler.", *Türkler Ansiklopedisi*, C.X, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s.406-412.

_____; *XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Diyarbakır,* Türk Tarih Kurumu, Ankara 1995.

YOLGA, Mehmet Zülfü; *Dersim(Tunceli) Tarihi, (Yayına hazırlayanlar: Ahmet Halaçoğlu, İbrahim Yılmazçelik.),* Ankara, 1994.

YUVALI, Abdulkadir;"*Tunceli Yöresinin Etnoğrafik Özellikleri İle İlgili Bazı Mektuplar"*, Fırat Havzası II: Folklor ve Etnoğrafya Sempozyumu(5-7 Kasım 1987 Elazığ) Bildiriler, Editör Tuncer Gülensoy, Fırat Üniversitesi, 1989 Elazığ, s.351-358.

_____; "Fırat Havzasının Türk Tarihindeki Yeri", *Fırat Havzası Folklor ve Etnografya Sempozyumu(24-27 Ekim 1995),* Düzenleyen: Fırat Üniversitesi, Bildirileri Kitabı, Elazığ 1992, s.389-398.

_____; "Tunceli ve Yöresi Tarihi Üzerine", *Doğu Anadolu'nun (Sosyal, Kültürel ve İktisadi) Meseleleri Sempozyumu Tebliğleri,* Tunceli Valiliği ve Fırat Üniversitesi, Ankara 1985, s.355-366.

EKLER

EK 1. (Çemişgezek Halkodası)

EK 2. Çemişgezek Halkodası

EK 3. Tunceli Kanunu

Sayıa : 5892 (Resmi Gazete) 2 KANUNUSANİ 1936

F.	M.	Muhassasatın nev'i	Lira
		Nafıa Vekâleti	
612		Memurlar maaşı	2 350
616		Vilâyet müstahdemleri ücreti	1 000
		İktısad Vekâleti	
662		Memurlar maaşı	1 280
665	1	Daimî müstahdemler	500
		Ziraat Vekâleti	
726		Memurlar maaşı	2 350
729		Vilâyet müstahdemleri ücreti	1 000
		YEKÛN	22 840

Tunceli Vilâyetinin idaresi hakkında kanun

Kanun Nº: 2884 *Kabul tarihi: 25/12/1935*

İdari kısım

Madde 1 — Tunceli Vilâyetine ordu ile irtibatı baki kalmak ve rütbesinin salâhiyetini haiz bulunmak üzere korkomutan rütbesinde bir zat Vali ve Kumandan seçilir.

Vali ve kumandan usulü veçhile Millî Müdafaa Vekâletinin muvafakati alınmak şartile Dahiliye Vekilinin inhası ve İcra Vekilleri Heyeti kararile tayin olunur.

Bu vali ve kumandan teşkil edilen Dördüncü Umumî Müfettişliğin de Umumî Müfettişidir.

Madde 2 — Vali ve kumandan vilâyet umur ve muamelâtında ve vilâyet memurları hakkında, Vekillerin kanunen haiz oldukları bütün salâhiyetleri haizdir.

Vali ve kumandan lüzum gördüğü takdirde vilâyeti teşkil eden kaza ve nahiyelerin hudud ve merkezlerini değiştirir ve keyfiyeti Dahiliye Vekâletine bildirir.

Madde 3 — Bu Vilâyetin Kaza Kaymakamları ve Nahiye Müdürleri usulü dairesinde Millî Müdafaa Vekâletinin muvafakati alındıktan sonra Vali ve kumandanın inhası ve Dahiliye Vekilinin tasvibi üzerine kararname ile ve orduya irtibatları baki kalmak şartile muvazzaf subaylardan dahi tayin olunabilir.

Bunların ve vilâyet kadrosunda iş gören subayların hak ve kıdemleri mahfuzdur. Buradaki hizmetleri askeri hizmetten sayılır ve maaşları rütbelerine göre Millî Müdafaa Vekilliği bütçesinden verilir.

Madde 4 — Tayini Vali ve kumandana aid memurların ve müstahdemlerin harcırahları geldikleri yerden memur oldukları mahalle kadar verilir.

Madde 5 — Vali ve kumandan vilâyette kullanılan asker memurlar hakkında inzibatî bakımdan askerî kanunların kendisine verdiği disiplin salâhiyetini kullanır.

Diğer memurlar hakkında da ihtar ve tevbih cezalarından başka kanunların inzibat komisyonlarına verdiği maaş kat'ı kıdem tenzili salâhiyetlerini de resen kullanır ve bu cezalar sicile geçer. Sınıf tenzili ve memuriyetten ihraç cezaları inzibat komisyonu kararile tatbik edilir.

Hâkimler Kanunu hükümleri mahfuzdur. Ancak Vali ve kumandan adliye memur ve kâtibleri hakkında Hâkimler Kanunu hükümlerine göre bunların âmirleri tarafından verilebilecek cezaları dahi tatbika salâhiyetlidir.

Madde 6 — Bu Vilâyette umumî meclis vazifesini Valinin veya tevkil edeceği zatın riyaseti altında vilâyet idare heyeti azalarile kaza kaymakamlarından mürekkeb bir heyet görür. Daimî encümen işini valinin veya tevkil edeceği zatın riyaseti altında defterdar, maarif müdürü, nafıa başmühendisi veya bunların vazifelerini görenlerden mürekkeb bir heyet görür. İdarei Hususiyei Vilâyet Kanununun diğer hükümleri mer'idir.

Madde 7 — Vali ve kumandan lüzum gördüğü belediyelerde reislik vazifesini kaymakamlara ve nahiye müdürlerine verebilir.

Adlî kısım

BİRİNCİ FASIL

Hazırlık tahkikatı

Madde 8 — Hazırlık tahkikatında Cümhuriyet Müddeiumumileri şahidleri celbname ile davet ederler. Davete itaat etmiyenlerin kanunî akibetleri dahi celbnamede gösterilir. Acele olan mevkufu işlerde Cümhuriyet Müddeiumumisi celbname tebliğ ettirmeksizin mahkemenin kurulduğu merkez haricinde bulunan şahidler için ihzar müzekkeresi verebilirler. Şu kadar ki bu müzekkere ile ihzar edilenlere Cümhuriyet Müddeiumumiliğince celbname ile gelen şahidler hakkındaki muamele tatbik olunur.

Madde 9 — Cümhuriyet Müddeiumumileri hazırlık tahkikatında hâkimlerin haiz oldukları salâhiyetleri kullanırlar.

Madde 10 — Hazırlık tahkikatında Cümhuriyet Müddeiumumileri maznunları ve şahidleri ayrı ayrı veya toplu olarak birbirlerile yüzleştirebilirler.

İKİNCİ FASIL

Amme hukuku davası

Madde 11 — Cümhuriyet Müddeiumumileri ilk tahkikata tâbi tutmıya lüzum görmedikleri işleri iddianame ile doğrudan doğruya mahkemeye verebilirler. İlk tahkikat icrası kanunen mecburi olan suçlarda dahi müddeiumumiler bu salâhiyeti istimal edebilirler.

Madde 12 — Dava açılması izne bağlı olan işlerde izin verme salâhiyeti vali ve kumandanındır.

ÜÇÜNCÜ FASIL

İlk tahkikat

Madde 13 — Hâkimin reddine dair olan dileğin kabul edilmemesine aid olan kararlar kat'îdir.

Madde 14 — Hazırlık tahkikatında Cümhuriyet Müddeiumumileri tarafından kâtib huzurile yapılan tahkik işleri ilk tahkikatta tekrarlanmaz.

Madde 15 — İlk tahkikatın açılması kararı aleyhine itiraz edilemez.

Madde 16 — Onuncu maddedeki salâhiyeti sorgu hâkimi de haizdir.

Madde 17 — Cümhuriyet Müddeiumumileri ilk tahkikat sonunda iddianamelerini iki gün içinde yazmağa mecburdurlar.

Madde 18 — İddianame maznuna tebliğ edilmez.

Madde 19 — Ağır cezayi müstelzim suçların tahkikatı mevkufen yapılır ve bu mevkufların duruşmadan evvel tahliyelerine dair olan kararlar ancak valinin muvafakati ile icra olunur. Bu tahliye kararlarının tasdikına karşı itiraz edilemez.

Madde 20 — Eski hale getirme talebinin reddine dair olan kararlar kat'idir.

Madde 21 — İlk tahkikat sırasında verilen tevkif kararlarına maznun tarafından itiraz edilemez.

DÖRDÜNCÜ FASIL

Duruşma

Madde 22 — Suçların tesbitine dair olan zabıt varakaları:

1 - Hangi senenin hangi ay ve gününde nerede tanzim olunduğunu ve yazanların resmî sıfat ve hüviyetlerini,

2 - Vak'a ve delilleri ve suçu vücude getiren eşya ve alet ve sairenin mahiyet ve miktar ve vasıflarını ve nerede ve ne suretle görülüp zaptedilmiş olduklarını,

3 - Maznunun isim ve hüviyet ve sıfat ve mahallî ikameti ile ifadesini muhtevi olmak lâzımdır.

Zabıt varakası tanzim eden memur ile maznun ve hariçten hazır bulunan en az iki kimse tarafından imza edilir. Bu şartları tamamen haiz olan zabıt varakaları sahteliği sabit oluncaya kadar muteberdir.

Maznun zabıt varakasını imzadan çekinirse sebebini el yazısı ile varakanın altına yazıp imza eder. Yazı bilmezse çekinme sebebi hazır olanlar tarafından yazılarak imza edilir. Sebebsiz istinkâf halinde de keyfiyet bu veçhile tesbit olunur. Sebeb bildirilirse mahkeme o sebeblerin mahiyetine göre tetkikat yapabilir. Bu zabıt varakasının sahteliğini iddia eden maznun mahkemeye sahtelik hakkında kanaat verecek deliller göstermeğe mecburdur. Maznunun iddiasını haklı gösterecek sebebler karşısında zabıt varakasını imza etmiş olan şahidler dinlenilir ve ikıza eden diğer deliller de toplanır. İşi sürüncemede bırakmak kasdı ile sahtelik iddiasında bulunanlara yol gösterenlerden 100 liradan aşağı olmamak üzere ağır para cezası alınır. Bu kimseler avukat veya dava vekili iseler haklarında mercilerince ayrıca inzibatî ceza da tatbik olunur.

Madde 23 — 13, 19 ve 21 inci maddeler hükümleri duruşmada da tatbik olunur.

Madde 24 — Gecikmesinde zaruret bulunan haller dışında mahkeme icab eden tebligleri yaptırarak iddianamenin verilmesinden itibaren nihayet beş gün içinde duruşma yapar.

Maznun sübut delilleriyle birlikte mahkemeye verilirse hemen duruşma yapılarak hüküm verilir. Mâni sebebler olmadıkça duruşma bir celsede bitirilir. Cümhuriyet Müddeiumumisi de iddiasını aynı celsede beyan etmeğe mecburdur.

Madde 25 — Talik veya tehir müddetleri zaruret olmadıkça beş günü geçemez.

Madde 26 — Cümhuriyet Müddeiumumisinin muvafakatile şahidlerin Cümhuriyet Müddeiumumileri veya sorgu hâkimi tarafından zaptedilmiş olan ifadelerinin okunmasile iktifa olunabilir.

Madde 27 — Delillerin toplanmasından sonra Cümhuriyet Müddeiumumisi iddiasını hemen bildirir. Duruşmanın müteaddid celseler sürmüş olması ve evrakın tetkike muhtaç bulunması gibi sebeblerle iddiasını serdetmek için Cümhuriyet Müddeiumumisine nihayet beş gün müsaade edilebilir.

Madde 28 — Maznun ve müdafiine müdafaalarını hazırlamaları için nihayet iki gün müsaade olunabilir. Hüküm, duruşmanın bitiminden itibaren nihayet üç gün içinde bildirilir.

Madde 29 — İbâylık içindeki ceza mahkemelerinden verilen hükümler temyize tâbi olmayıp kat'idir.

Madde 30 — Menkul ayın davaları ve icar müddeti biten mecurun tahliyesi davaları ve üç yüz lirayı geçmiyen alacak davaları üzerine verilen hükümler kat'î olup temyize tâbi değildir.

BEŞİNCİ FASIL

Türlü hükümler

Madde 31 — Vali ve kumandan emniyet ve asayiş noktasından lüzumlu görürse vilâyet hâlkından olan ferdleri ve aileleri vilâyet içinde bir yerden diğer yere nakletmeğe ve bu gibilerin vilâyet içinde oturmalarını menetmeğe salâhiyetlidir.

Madde 32 — Vali ve kumandan herhangi bir şahıs hakkındaki takibatın tehirine ve cezaların teciline salâhiyetlidir.

Bu tehir veya tecil mürurü zamanın işlemesine mâni olmaz.

Madde 33 — İdam hükümlerinin vali ve kumandan tarafından tecile lüzum görülmediği takdirde infazı emrolunur.

Madde 34 — Tunceli Vilâyeti içinde oturanlardan biri tarafından Elâziz, Malatya, Sivas, Erzincan, Erzurum, Gümüşhane, Bingöl Vilâyetlerine geçerek buralarda Türk Ceza Kanununun ikinci kitabının birinci babının, ikinci ve yedinci babının birinci ve 455 inci madde hariç kalmak üzere 9 uncu babının birinci ve onuncu babının ikinci fasıllarında yazılı suçları işliyenler, bunların ortak ve yataklarını ve yukarıda isimleri geçen komşu vilâyetlerde işlenmiş olup Tuceli Vilâyeti içinde işlenen suçlarla irtibatı olan suçlar Tunceli Vilâyetindeki salâhiyetli makam ve mahkemelerce bu kanundaki usule göre takib ve muhakeme olunur.

Madde 35 — Bu kanunun hükümleri mukabline şamildir. Ancak bu kanun mer'iyete girdiği tarihe kadar temyiz hakkını kullanmış olanların evrakı Temyiz Mahkemesince tetkik olunur.

Madde 36 — Tunceli Vilâyeti merkezinde bir Ağırceza Mahkemesi ile Asliye mahkemeleri ve kazalarda birer Asliye Mahkemesi kurulur.

Madde 37 — Bu kanun neşri tarihinden 1 kânunusanî 1940 tarihine kadar mer'î olacaktır.

Madde 38 — Bu kanun hükümlerini icra Vekilleri Heyeti yerine getirir.

31/12/1935

765 numaralı Türk Ceza Kanunu 330 sayılı Resmî Gazetededir.

İdareyi Umumiyeyi Vilâyat Kanununa ikinci kısım olan İdareyi Hususiyeyi Vilâyat Kanunu; Takvimi Vekayiin 2414, 1416 ncı nushalarındadır.

EK 4. 1946 Yılı Milletvekili Seçimlerinde Tunceli Milletvekili Aday Adayı Ahmet Mahir Ethem Babaoğlu'nun Adaylık Dilekçesi.

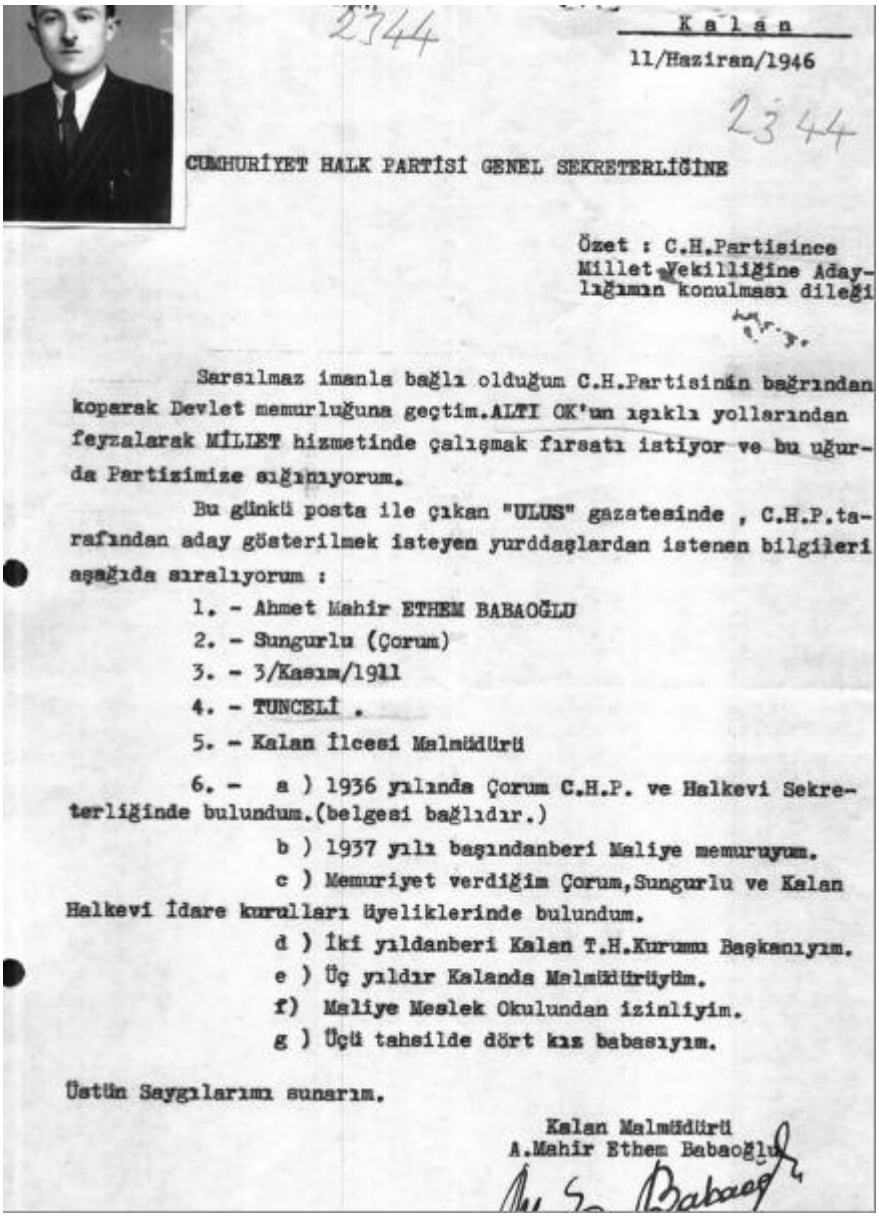

2344

Kalan

11/Haziran/1946

2344

CUMHURİYET HALK PARTİSİ GENEL SEKRETERLİĞİNE

Özet : C.H.Partisince Millet Vekilliğine Adaylığımın konulması dileği

Sarsılmaz imanla bağlı olduğum C.H.Partisinin bağrından koparak Devlet memurluğuna geçtim.ALTI OK'un ışıklı yollarından feyzalarak MİLLET hizmetinde çalışmak fırsatı istiyor ve bu uğurda Partizimize sığınıyorum.

Bu günkü posta ile çıkan "ULUS" gazatesinde , C.H.P.tarafından aday gösterilmek isteyen yurddaşlardan istenen bilgileri aşağıda sıralıyorum :

1. - Ahmet Mahir ETHEM BABAOĞLU
2. - Sungurlu (Çorum)
3. - 3/Kasım/1911
4. - TUNCELİ .
5. - Kalan İlcesi Malmüdürü
6. - a) 1936 yılında Çorum C.H.P. ve Halkevi Sekreterliğinde bulundum.(belgesi bağlıdır.)

b) 1937 yılı başındanberi Maliye memuruyum.

c) Memuriyet verdiğim Çorum,Sungurlu ve Kalan Halkevi İdare kurulları üyeliklerinde bulundum.

d) İki yıldanberi Kalan T.H.Kurumu Başkanıyım.

e) Üç yıldır Kalanda Malmüdürüyüm.

f) Maliye Meslek Okulundan izinliyim.

g) Üçü tahsilde dört kız babasıyım.

Üstün Saygılarımı sunarım.

Kalan Malmüdürü
A.Mahir Ethem Babaoğlu

M. E. Babaoğlu

EK 5. 1946 Yılı Milletvekili Seçimlerinde Tunceli Milletvekili Aday Adayı Hüseyin Erdoğan'ın Adaylık Dilekçeleri.

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

6

Yüce Devlet Reisimiz Aziz Genel Başkanımız
Sayın İsmet İnönü'ne

Ankara

4/1/1950 gün ve 4/10 sayılı şeref âdir ulu buyruklarınıza:

Kuvvet kudret sahibi Ulu Türk Milletinin cümleyi hayatı Sayın Başbuğumuz.

Varlığınıza güvenerek yıllardan beri maksudi visaline erişen temiz ve kanuni Seçim hakkım 946 da Elazığ'da 4 üncü bölge umumi Müfettişliği tarafından felce uğratılmıştır.

Ulu Makamları yolu ile tevdi edilen bu hakkımı telafi için x C.H.P. Genel Sekreterliği yeniden temine çalışarak 3/3/947 tarih ve 2412 x sayılı yazılarına karşılık olarak Tunçeli Millet Vekilliği Adaylığına namzet olmam için gönderilen talepname kâğıdını doldurarak zamanında göndermiştim.

1950 Seçimlerinde emeklerimin mükafatını lütfü ihsanlarınızdan sevinerek kat'i neticesini minnet ve şükranlarımla arz ve istirham eylerim.

Adres :
Tokatta: Ülkü Okulu Öğretmeni
Tunçeli:Hozat Fikri Paşa mahallesinde x
Seyit Ali oğlu Hüseyin Erdoğan doğum 1321

EK 6. Nazımiye Halkodası

DEVLET ARŞİVLERİ
CUMHURİYET Arşivi

halk odasindaki toplantidan bir görünüş

28-6-961 Da.

EK 7. Köderiç Köyü Halkodası Türkçe Okuma Yazma Kursu Öğrenci Sınav Çizelgesi

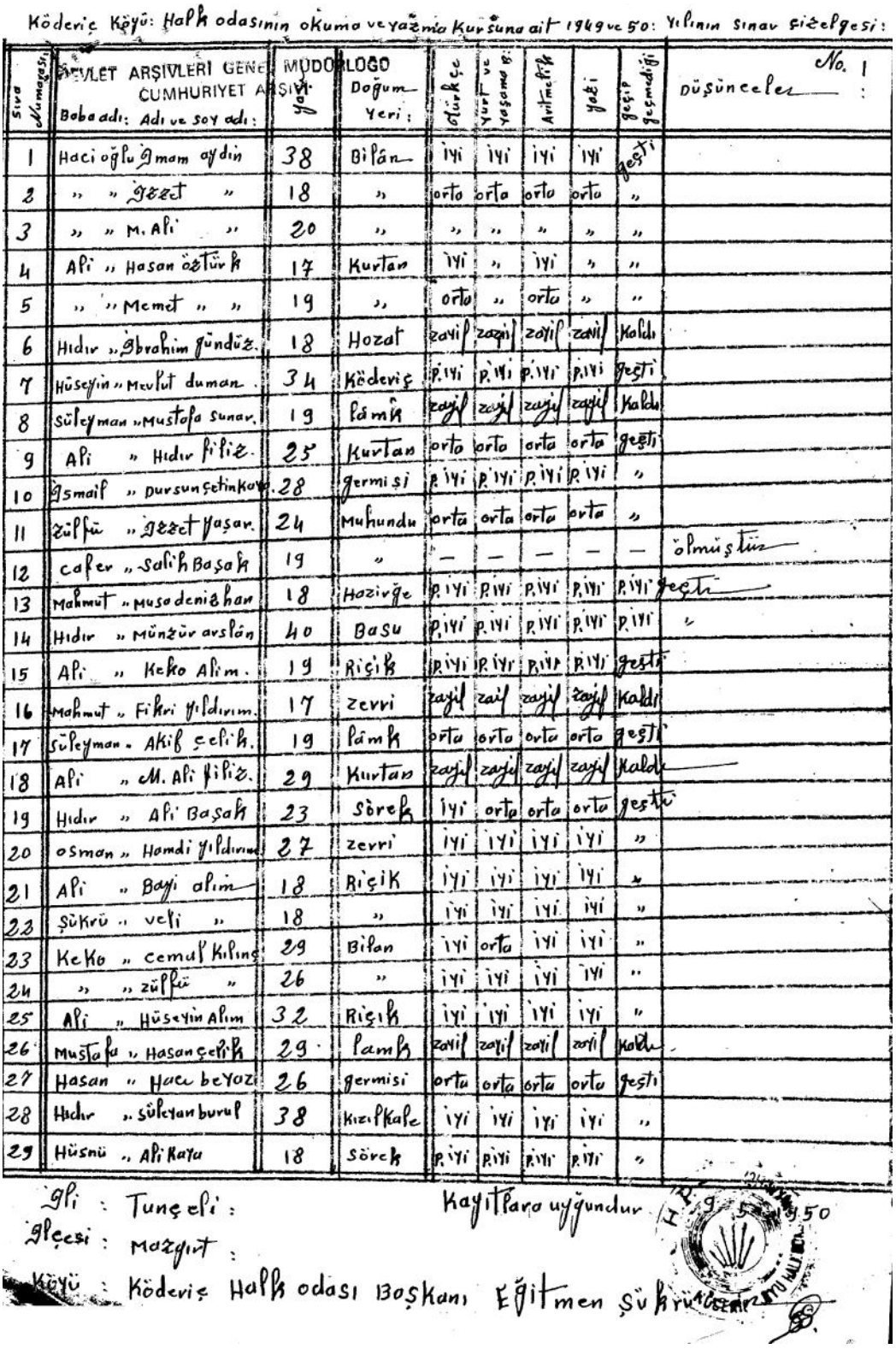

Köderiç Köyü: Halk odasının okuma ve yazma Kursuna ait 1949 ve 50: Yılının sınav çizelgesi:

Sıra numarası	DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ CUMHURİYET ARŞİVİ Baba adı: Adı ve soy adı:	Yaşı	Doğum Yeri:	Türkçe	Yurt ve yaşama bilgisi	Aritmetik	Yazı	geçip geçmediği	No. 1 Düşünceler:
1	Haci oğlu İmam aydın	38	Bilân	İyi	İyi	İyi	İyi	geçti	
2	" " İzzet "	18	"	orta	orta	orta	orta	"	
3	" " M. Ali "	20	"	"	"	"	"	"	
4	Ali " Hasan öztürk	17	Kurtan	İyi	"	İyi	"	"	
5	" " Memet " "	19	"	orta	"	orta	"	"	
6	Hıdır " İbrahim gündüz	18	Hozat	zayıf	zayıf	zayıf	zayıf	Kaldı	
7	Hüseyin " Mevlut duman	34	Köderiç	P.iyi	P.iyi	P.iyi	P.iyi	geçti	
8	Süleyman " Mustafa sunar	19	Pâmîk	zayıf	zayıf	zayıf	zayıf	Kaldı	
9	Ali " Hıdır filiz	25	Kurtan	orta	orta	orta	orta	geçti	
10	İsmail " Dursun çetinkaya	28	germisi	P.iyi	P.iyi	P.iyi	P.iyi	"	
11	Züfü " İzzet yaşar	24	Muhundu	orta	orta	orta	orta	"	
12	Cafer " Salih Başak	19	"	—	—	—	—	—	ölmüştür
13	Mahmut " Musa demirhan	18	Hazivğe	P.iyi	P.iyi	P.iyi	P.iyi	P.iyi	geçti
14	Hıdır " Münzür arslan	40	Basu	P.iyi	P.iyi	P.iyi	P.iyi	P.iyi	"
15	Ali " Keko Alim	19	Riçik	P.iyi	P.iyi	P.iyi	P.iyi	geçti	
16	Mahmut " Fikri yıldırım	17	Zevri	zayıf	zayıf	zayıf	zayıf	Kaldı	
17	Süleyman " Akif çelik	19	Pâmîk	orta	orta	orta	orta	geçti	
18	Ali " M. Ali filiz	29	Kurtan	zayıf	zayıf	zayıf	zayıf	Kaldı	
19	Hıdır " Ali Başak	23	Sörek	İyi	orta	orta	orta	geçti	
20	Osman " Hamdi yıldırım	27	Zevri	İyi	İyi	İyi	İyi	"	
21	Ali " Bayi alim	18	Riçik	İyi	İyi	İyi	İyi	"	
22	Şükrü " veli "	18	"	İyi	İyi	İyi	İyi	"	
23	Keko " cemal Kılınç	29	Bilan	İyi	orta	İyi	İyi	"	
24	" " züfü "	26	"	İyi	İyi	İyi	İyi	"	
25	Ali " Hüseyin Alim	32	Riçik	İyi	İyi	İyi	İyi	"	
26	Mustafa " Hasan çelik	29	Pamik	zayıf	zayıf	zayıf	zayıf	Kaldı	
27	Hasan " Haci beyazı	26	germisi	orta	orta	orta	orta	geçti	
28	Hıdır " Süleyman burul	38	Kızılkale	İyi	İyi	İyi	İyi	"	
29	Hüsnü " Ali Kaya	18	Sörek	P.iyi	P.iyi	P.iyi	P.iyi	"	

Eli: Tunçeli:
Geçesi: Mazgirt:
Köyü: Köderiç Halk odası Başkanı Eğitmen Şükrü

Kayıt para uygundur
I. 9. 1950

EK 8. Mazgirt'in Çantur Köyü Beydamı Mezrasında Meydan Gelen Heylanda Evleri Zarar Görenlerin Yerleştirileceği Yerle İlgili Yer Tespit Tutanağı

106 - 12

YER TESBİTİ RAPORU

Çantur Köyü mezrasında

İlimize bağlı Mazgirt ilcesinin BEYDAMI köyünde vuku bulan yer kayması,Jeoloğ etüdünden sonra 7269 sayılı kanunun I6.cı maddesi uyarınca teşekkül eden komite 3I/8/964 Pazartesi günü yer tesbiti için mezkûr köye gitmiştir.

I- Jeoloğ raporunda bu yer taşınma yeri olarak tesbit edilmiştir

2- Bu yer hazinenin hüküm ve tasarrufu altında olan yerlerdendir aynı zamanda afete maruz aileler tarafından zilyet edilmektedir.İstimlâk mevzuu yoktur.

3- Nakil edilecek aileleri alabilecek durumdadır.Çiftçi olmak bakımından kendi tarla ve bahçelerine çok yakındır.Mer'a ihtiyaçları eskisi gibi aynı mer'alarından istifade ederler.

4- Yeniden bir köy kurma ve ya başka bir köye ilâve şekli yoktur Eski muhtarlık hudutları içindddir.İnsan ve hayvanları için su bolu...

5- Yeni iskân sahası batı ve poyraz rüzgârlarına kapalıdır.

6- Yeni iskân sahası esasen kendi muhitleri içindedir.İklim ve hayat şartları aynıdır.

7- Bu yerin suyu bol,havadar ve daima güneş görebilmesi bakımından sihhi durumu çok iyidir.

8- Devlet ormanlarına zarar verecek durumda değildir.

9- Yeni iskân yeri eski köylerine çok yakındır.Eski köylerinde okul yoktur.Nufusu da az bulunduğundan okul yapılacak durumda değildi.

Yukarıda madde halinde zikredilen sebeplerden dolayı,Jeoloğ tarafından gösterilen saha hey'etimizce de uygun görülmüştür.

3I/8/964

Komisyon Başkanı	Üye	Üye	Üye
Vali muavini Y.	Defterdar	M.Eğitim Md.	T.Zıraat Md.
M.Naci Tülün	Şinasi Öktem	Salâhettin Güveng	Zeki Aktürk oğlu

Üye	Üye	Üye	Üye
Sağlık Md.	Top.İskân Md.	Maden irtibat Me.	Nafia Müdürü
Halil Altuğ	Şahidi Geneloy	Baki İnce	M. Hıdır Karaca

030	18	01		186	26	16

EK 9. Nazımiye Halkodasının himayesinde kurulan Tunçspor kulübü kayakçıları

EK 10. Hozat Halkevi

EK 11. Pertek Halkevi

EK 12. Pertek Halkevi

EK 13. Ovacık Halkevi

EK 14. Ovacık Halkevi

EK 15. 1939 Yılında Hozat Halkevinde Verilen Konferanslar

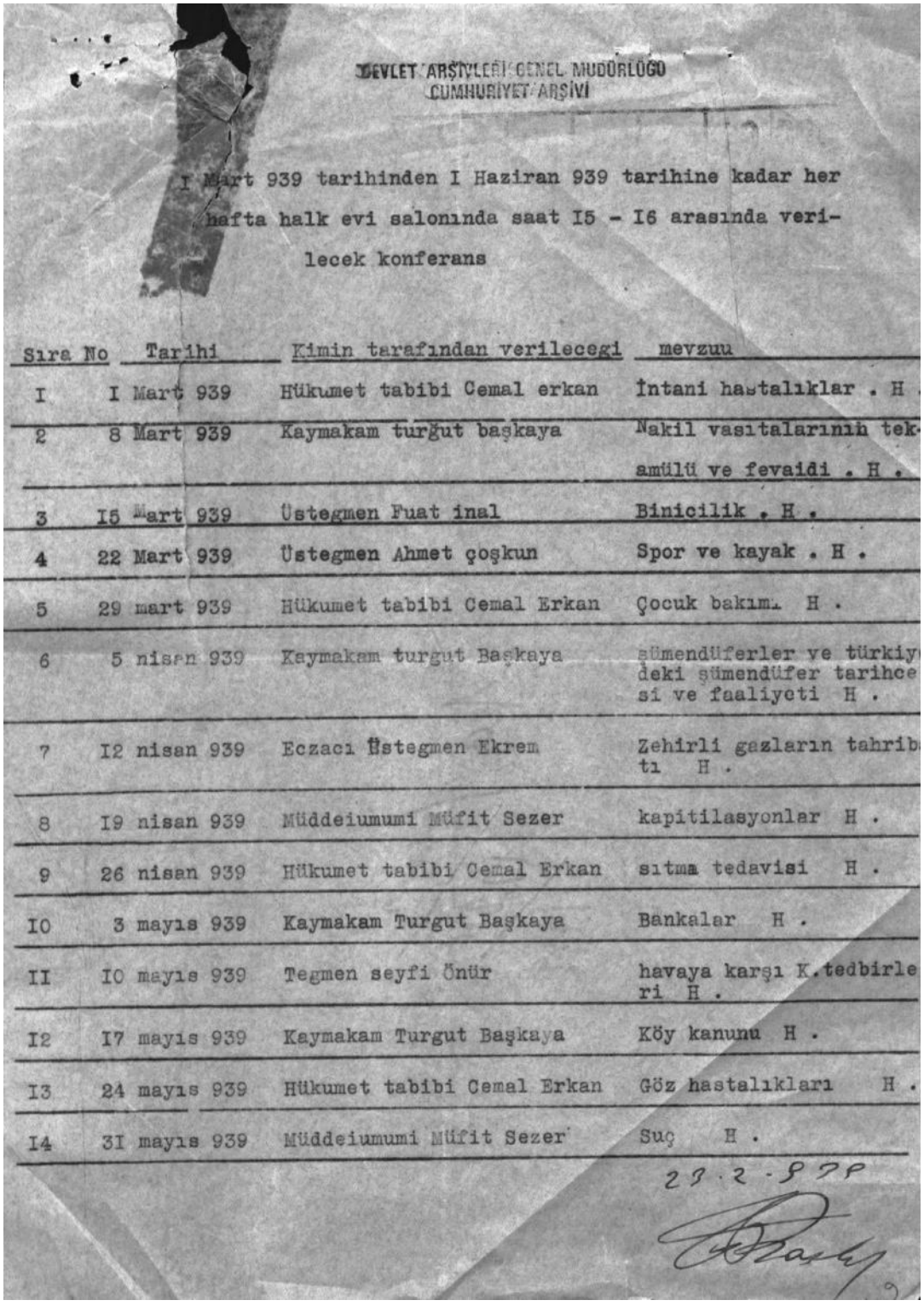

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

I Mart 939 tarihinden I Haziran 939 tarihine kadar her hafta halk evi salonında saat I5 - I6 arasında verilecek konferans

Sıra No	Tarihi	Kimin tarafından verilecegi	mevzuu
I	I Mart 939	Hükumet tabibi Cemal erkan	İntani hastalıklar . H .
2	8 Mart 939	Kaymakam turğut başkaya	Nakil vasıtalarının tek-amülü ve fevaidi . H .
3	I5 Mart 939	Üstegmen Fuat inal	Binicilik . H .
4	22 Mart 939	Üstegmen Ahmet çoşkun	Spor ve kayak . H .
5	29 mart 939	Hükumet tabibi Cemal Erkan	Çocuk bakımı H .
6	5 nisan 939	Kaymakam turgut Başkaya	şümendüferler ve türkiyedeki şümendüfer tarihcesi ve faaliyeti H .
7	I2 nisan 939	Eczacı Üstegmen Ekrem	Zehirli gazların tahribatı H .
8	I9 nisan 939	Müddeiumumi Müfit Sezer	kapitilasyonlar H .
9	26 nisan 939	Hükumet tabibi Cemal Erkan	sıtma tedavisi H .
I0	3 mayıs 939	Kaymakam Turgut Başkaya	Bankalar H .
II	I0 mayıs 939	Tegmen seyfi Önür	havaya karşı K.tedbirleri H .
I2	I7 mayıs 939	Kaymakam Turgut Başkaya	Köy kanunu H .
I3	24 mayıs 939	Hükumet tabibi Cemal Erkan	Göz hastalıkları H .
I4	3I mayıs 939	Müddeiumumi Müfit Sezer	Suç H .

23.2.939

EK 16. 1941 Yılında Pertek Halkevinde ve Pertek İlçesindeki Halkodalarında Verilen Konferanslar

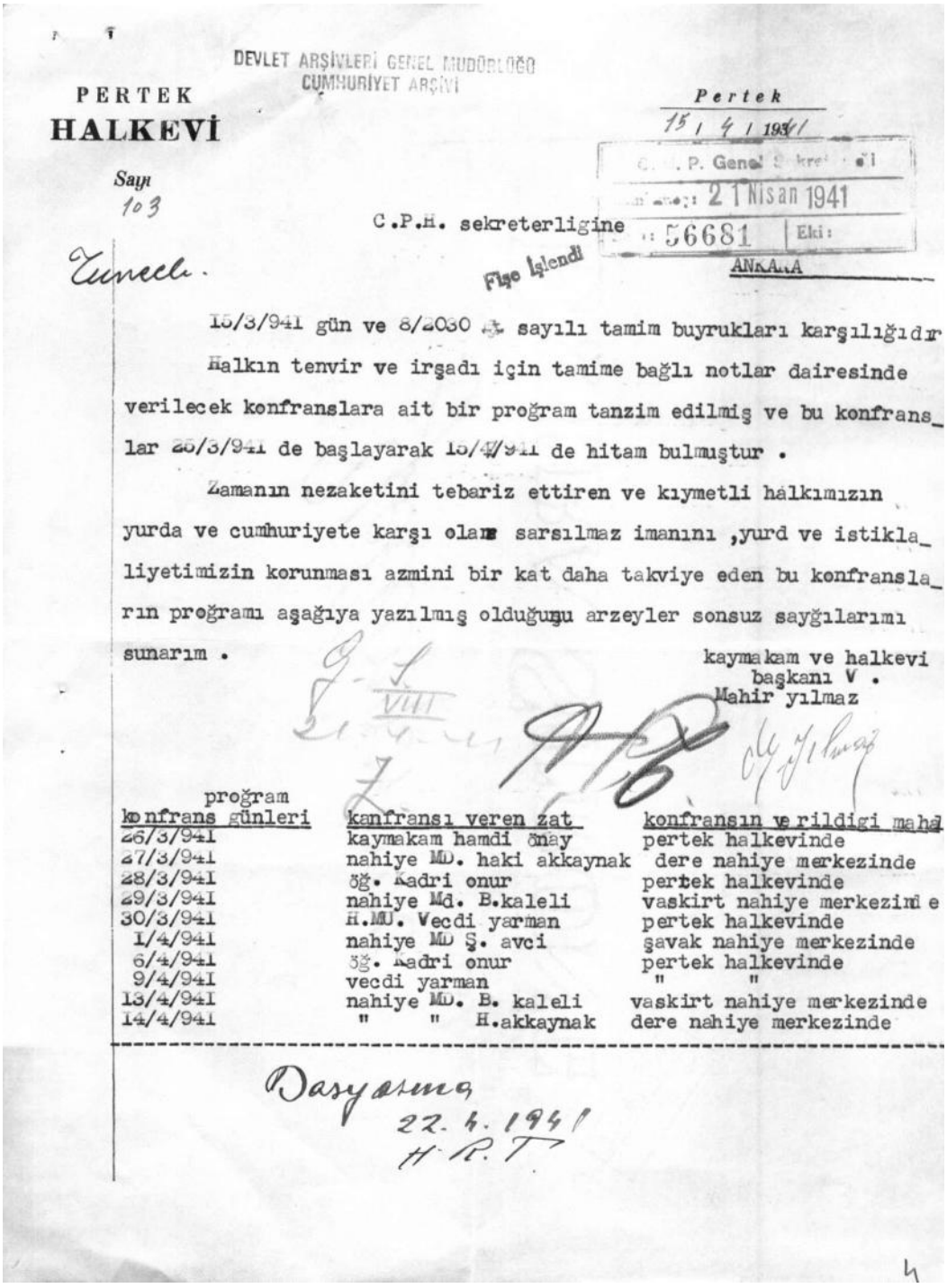

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

PERTEK
HALKEVİ

Sayı
103

Pertek
15 / 4 / 1941

C.H.P. Genel Sekreterliği
Tarih: 21 Nisan 1941
Sayı: 56681 Ekli:
ANKARA

C.P.H. sekreterligine

Tunceli.

Fişe işlendi

15/3/941 gün ve 8/2030 sayılı tamim buyrukları karşılığıdır

Halkın tenvir ve irşadı için tamime bağlı notlar dairesinde verilecek konfranslara ait bir proğram tanzim edilmiş ve bu konfranslar 26/3/941 de başlayarak 15/4/941 de hitam bulmuştur .

Zamanın nezaketini tebariz ettiren ve kıymetli halkımızın yurda ve cumhuriyete karşı olan sarsılmaz imanını ,yurd ve istiklaliyetimizin korunması azmini bir kat daha takviye eden bu konfransların proğramı aşağıya yazılmış olduğunu arzeyler sonsuz sayğılarımı sunarım .

kaymakam ve halkevi
başkanı V .
Mahir yılmaz

VIII

proğram

konfrans günleri	konfransı veren zat	konfransın verildigi mahal
26/3/941	kaymakam hamdi önay	pertek halkevinde
27/3/941	nahiye MD. haki akkaynak	dere nahiye merkezinde
28/3/941	öğ. kadri onur	pertek halkevinde
29/3/941	nahiye Md. B.kaleli	vaskirt nahiye merkezinde
30/3/941	H.MD. Vecdi yarman	pertek halkevinde
1/4/941	nahiye MD Ş. avci	şavak nahiye merkezinde
6/4/941	öğ. kadri onur	pertek halkevinde
9/4/941	vecdi yarman	" "
13/4/941	nahiye MD. B. kaleli	vaskirt nahiye merkezinde
14/4/941	" " H.akkaynak	dere nahiye merkezinde

Dasyazma
22. 4. 1941
H. R. T.

4

EK 17. 22 Nisan 1954 Tarihli Demokrat Tunceli Gazetesi

DEMOKRAT

Tunceli

22 NİSAN 1954 Perşembe Fiatı 5 Kuruş

SAYI: 173 Pazardan maada her gün çıkar YIL: 1

Halk Partililer Demokrat Parti adaylarını öldürmeye çalışıyorlar

ülümürde Halk Partililer Demokrat arti Adaylarının ciplerinin yuvarla- narak adayların ölmesi için ciplerin otları vites kolları ve farları sökülür ken gece saat 22.30 jandarma devriyeleri tarafından yakalandı

MÜDÜRÜMÜZ KEMAL TUNÇOKU
IM MAARİF MÜDÜRLÜĞÜNE TAYIN

Pülümür Hususi

Bir kaç günden beri kazamızda bulunan Demokrat Parti Milletvekili Hasan Remzi Kulu Demokrat parti adaylarından Celal Noyan Bahri Turgut Okaygün ve Mehmet Ali Demirin bindikleri Cipleri gece saat 22,30 sıralarında Halk partisi tarafından tertiplenerek rıza oğlu 28 yaşlarında Şihi Genç ile Yusuf oğlu 30 yaşlarında Hüseyin Atıcı Pülümür halkının Demokrat Parti adaylarını çok büyük tezahurat gösterdiğinden kıskanarak bu seçimleri kayıp edeceklerini anladıklarından seçimi kazanmasının ancak bu parti adaylarının ölmesile kabil olacağı için düşüncesile ciplerin hareket ettikleri zaman devrilmesi için rotlarının ve vites kollarının ve frenlerinin çıkarılmasına başlamışlarken jandarma devriyeleri tarafından yakalanmışlardır. Suçlular C. müddeiumumiliğine teslim edilmiş haklarında takibat açılmıştır.

Meşru seçim mücadelesinden kaçarak kirli ve kanlı bir şekilde seçimi kazanmaya çalışan halk partisinden bu hareket bütün tunceliede bomba gibi patlamış ve bütün seçmenler tarafından lanetle karşılanmıştır.

EK 18. 1940-1950 Yılları Arasında Tunceli'de Açılan Ortaokullar

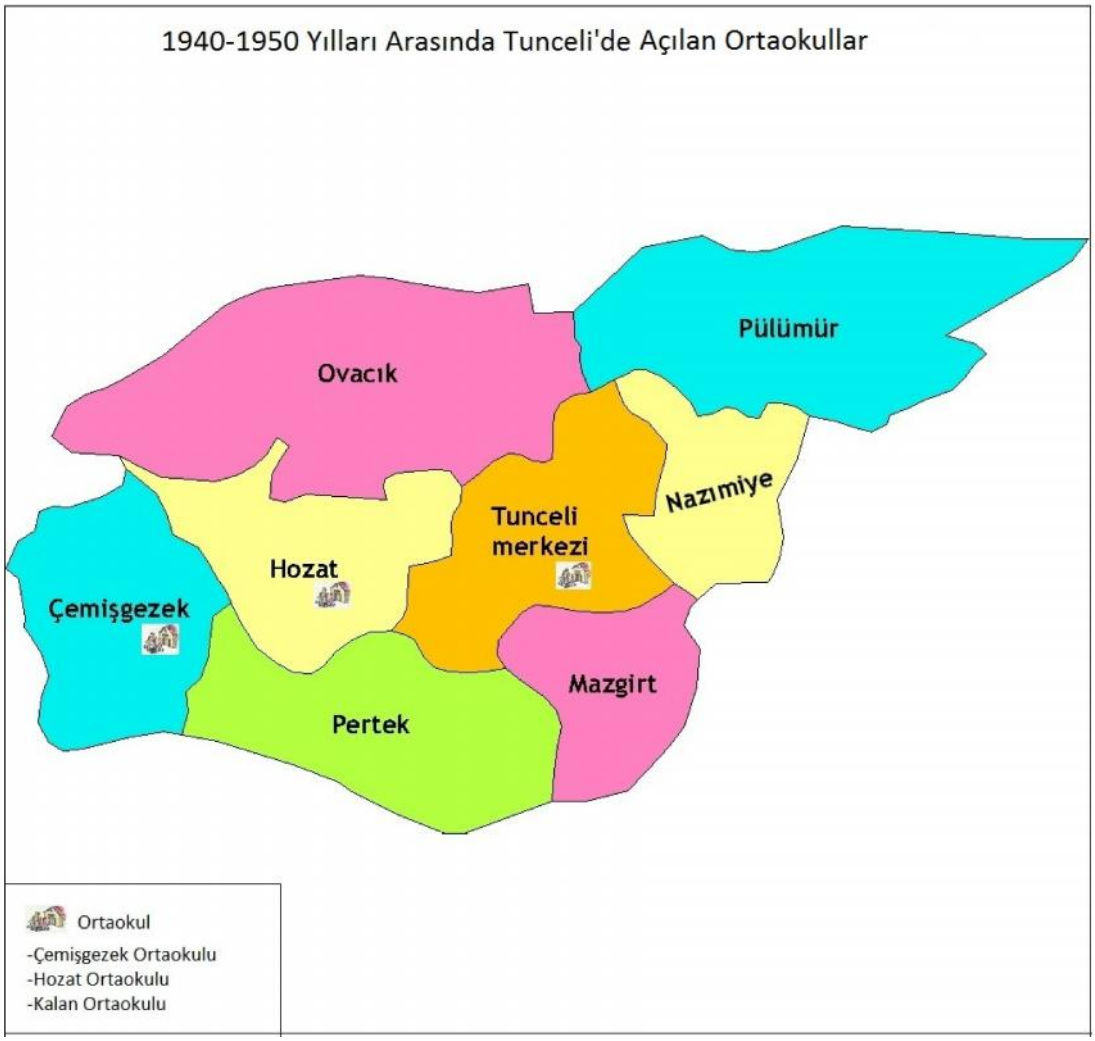

EK 19. 1951-1960 Yılları Arasında Tunceli'de Yapılan Eğitim ve Sağlık Yatırımları ve Açılan Cezaevi

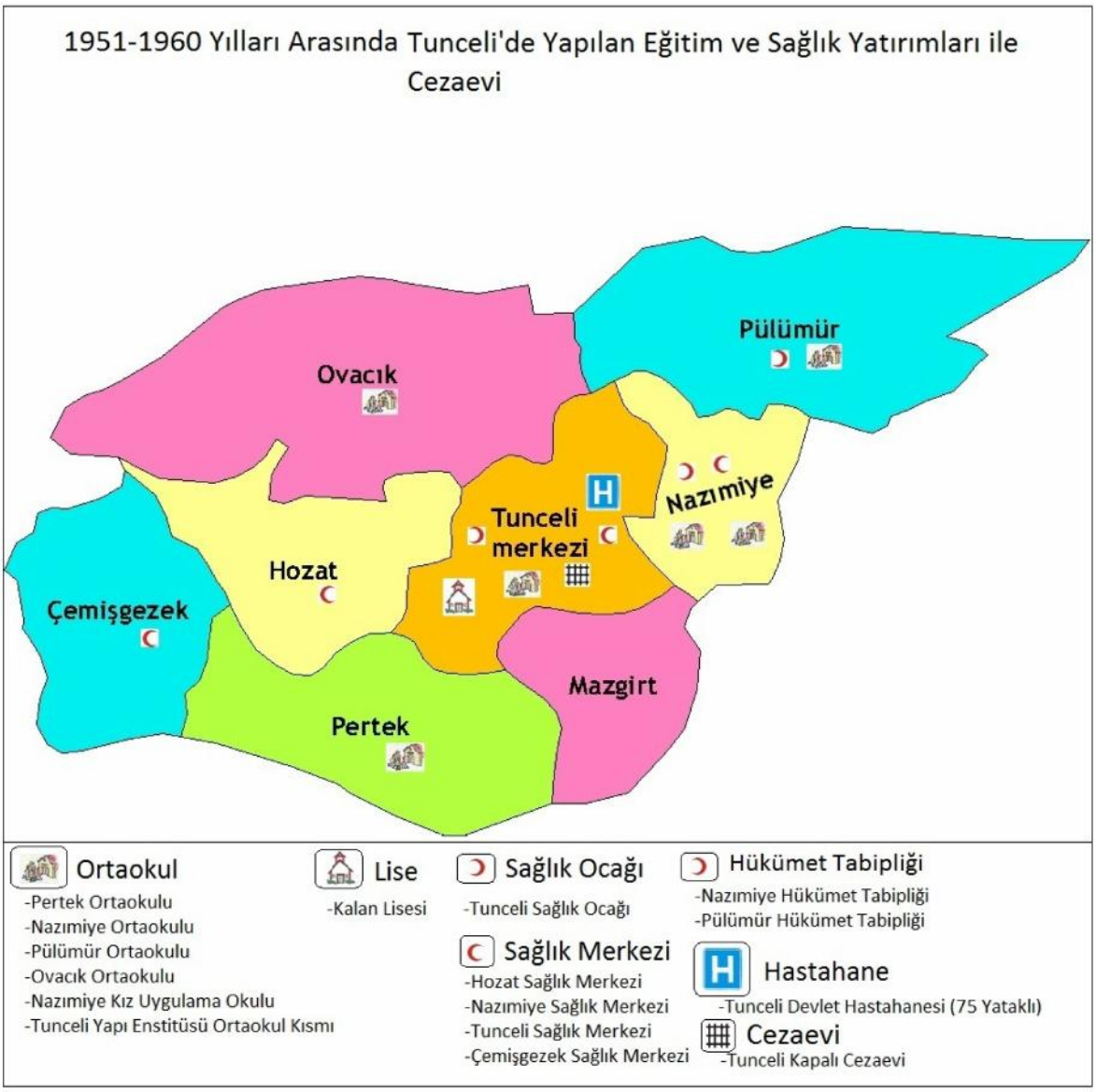

EK 20. 1961-1970 Yılları Arasında Tunceli'de Yapılan Ortaokullar ve Sağlık Alanında Yapılan Yatırımlar ve Hozat Geyiksuyu Cezaevi

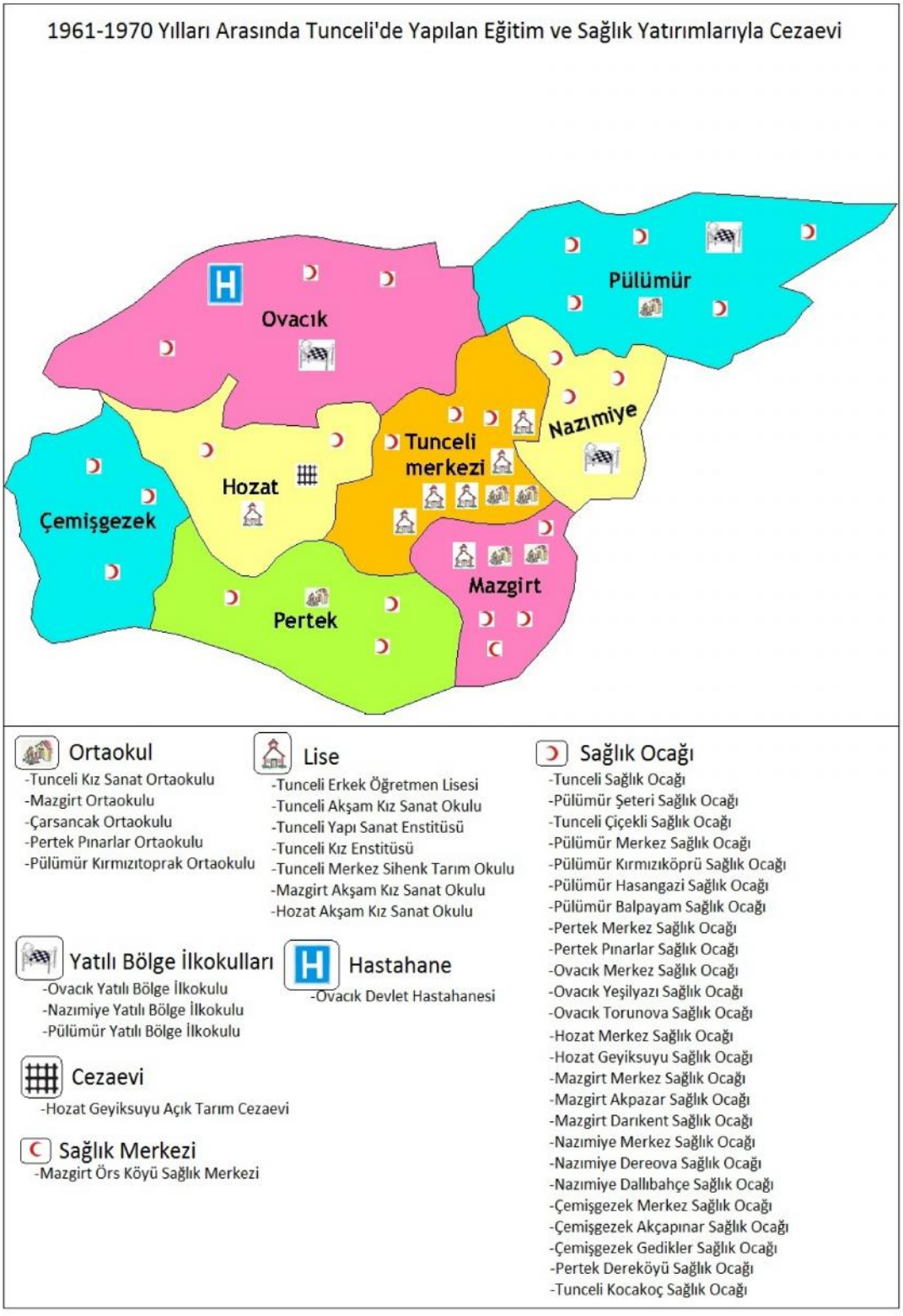

EK 21. İdari Bölümler Haritası

Bu Harita http://www.uyduharita.org/tunceli-haritasi-resimleri/ Adlı Siteden Alınmıştır.

EK 22. İdari Tunceli Haritası

Bu harita http://www.uyduharita.org/tunceli-haritasi-resimleri/ adlı İnternet Sitesinden Alınmıştır.

EK 23. 11 Eylül 2012 Tarihinde Tunceli'nin Uydudan Görünümü

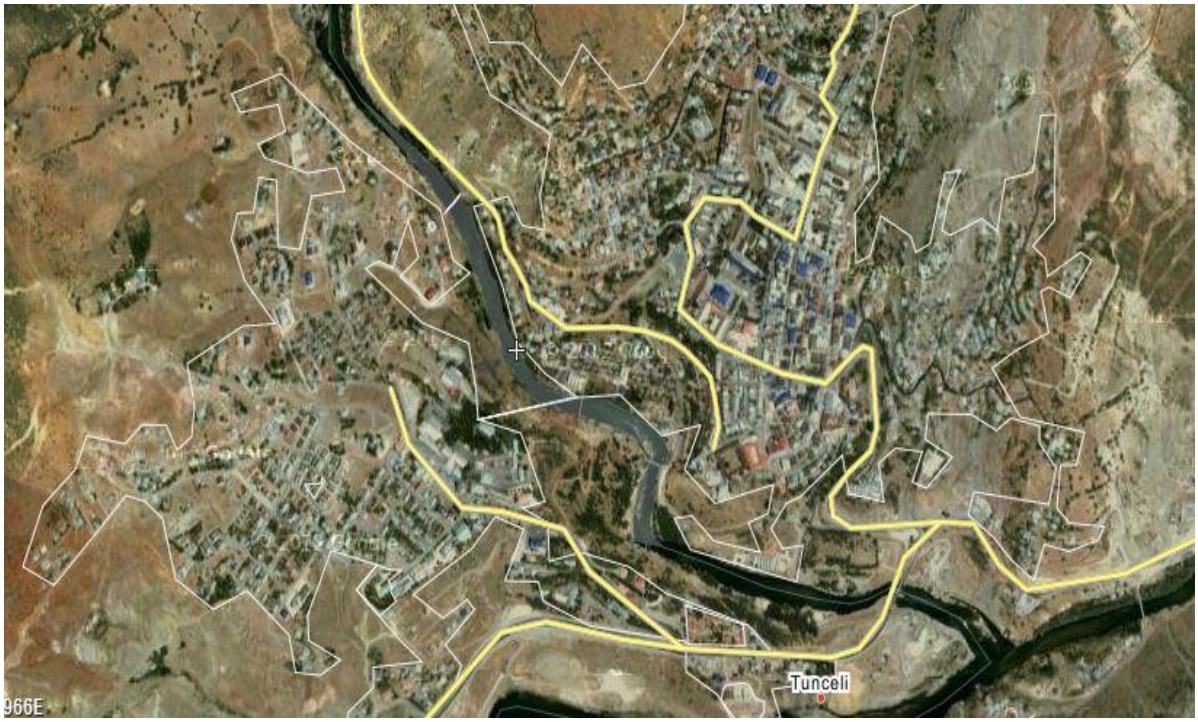

Bu Harita http://www.tunceli.gov.tr/uydu.htm Adlı Siteden Alınmıştır.